G. CĂLINESCU

Scrinul negru

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

I

Strada Rahmaninov era la capătul ei dinspre lacuri un simplu drum de țară mergînd între un mal de lut și un șir de castani înalți, pe lîngă care se întindeau gardurile unor case de pe străzile perpendiculare — răspunzînd spre lacul Florească — și zidurile cu ferestre mici ale unui fost grajd de cai de curse. Adesea, mormane de fîn și de gunoaie umpleau aerul cu un miros hibrid de iarbă cosită și de putrefacție acră. Străzile care dau spre lac poartă nume de boieri, strada Stroe Postelnicul, strada Băneasa Ancuța, strada Ioniță Vornicul. Malul de lut din partea opusă șirului de castani era acoperit vara cu buruieni, pe care le pășteau vitele locuitorilor de prin împrejurimi. Deasupra dîmbului sedea dezolată ruina roșie a unei case neterminate. Atît drumul de țară, cît și terenul de deasupra malului aparțineau unei parcelări abandonate din cauza evenimentelor. Într-adevăr, la capătul dinspre oraș al drumului apare și acum un dig cu balustradă, consolidînd panta străzii, care urcă, mai departe, prin cîteva trepte, la alt nivel. De acolo, strada era pavată și canalizată, dar aproape fără nici o casă, întocmai ca și celelalte străzi din parcelare, presărate doar cu cîteva vile, nu lipsite de gust. Troscotul ieșea nestăpînit prin interstițiile caldarîmului, ca și cînd ar fi voit să curețe scoarța pămîntului de crusta de

piatră. Trunchiul în creștere al unui oțetar bulbuca asfaltul trotuarului. Cîte un mac roșu înflorea primăvara în chiar mijlocul străzii. Cît privește mușețelul, el se-nmulțea abundent în rigola unui trotuar. Un cocoș bătrîn, cu creasta roșie bătută ca garoafa, își purta găinile prin tot acest cartier, părăsit înainte de a se naște. Cîteva capre cu iezi păsteau vara și, nu rareori, cîte o turmă de oi cu lîna năclăită de noroaie invada aceste paragini, mînată de un cioban.

Pe drumul de care vorbim venea într-o după-amiază de decembrie a anului 1950, dinspre strada Băncasa Ancuța, o ceată de vreo douăzeci de persoane, bărbați și femei, într-o coloană de cîte doi. Locurile fiind, ca de obicei, pustii, numai vreo patru copii mici aruncară din mînă bulgării de zăpadă cu care se jucau și priviră la neobișnuita trupă, care se îndrepta spre capătul dinspre stăvilar al străzii Rahmaninov. Cu greu un spectator neinformat și-ar fi putut da seama cine sînt acești oameni. Unii păreau lucrători sau mici impiegați, alții aproape cerșetori, cîțiva erau îmbrăcați mai bine, dar în vesminte prea uzate, unul din ei, însă, se remarca printr-un palton îmblănit și prin căciuliță de lutru și arăta a fi un personaj important. Toți se asemănau prin familiaritatea lor discretă, prin respectul pe care și-l acordau unul altuia, indiferent de înfățișarea vestimentară, în fine, prin figurile distinse și expresive, în contrast cu ținuta lor. O femeie în vîrstă, ieșită la un gard, atinse de brat pe unul din ei. Acesta era un bărbat înalt, voinic, cu părul cărunt, tuns mărunt și ascuns în parte sub o șapcă dată pe spate. Avea pe el numai un costum de haine gri cu petice, foarte umflat, semn că pe dedesubt era prevăzut cu un cojocel, în picioare purta bocanci grei, iar pantalonii erau strînși jos, la gleznă, cu cîte-un gumilastic gros. Omul înalt părea un hamal, iar gumilasticele aveau probabil scopul să-i degajeze picioarele în mers. Pe umerii sacoului erau cusute două bucăți de sac gros, în vederea, fără îndoială, de a feri haina de eroziune la ridicarea greutăților și de a sluji totodată ca un soi de perne de amortizare a izbiturilor.

— Dacă poți, să-mi schimbi butelia de aragaz ! zise femeia aproape șoptind.

Bărbatul înalt îi răspunse cuviincios și cu o grabă plină de zel :

— Mîine dimineață neapărat mă duc să iau număr la rînd.

Cînd convoiul fu ceva mai departe, una din femeile din șir, îmbrăcată într-un mantou de leopard veritabil, ce trebuie să fi fost admirabil pe vremuri, dar care acum era veștejit și depilat pe regiuni întregi, formulă această întrebare surprinzătoare :

— Conte, în cartierul ăsta se găsește mai ușor aragaz ?

Hamalul făcu, din mers, o ușoară reverență :

— Prințesă, dacă ții rîndul de la trei dimineața și chiar de cu seara, prinzi.

Femeia cu blana de leopard făcu un «Ooh !» dezamăgit.

Pentru a descifra rostul convoiului de pe strada Rahmaninov vom prezenta pe fiecare crou în parte, în ordinea așezării lui. În frunte, alături de un bărbat bătrîn, ce părea preot, înainta sumbră prințesa Hangerliu, pe care puțini ar fi recunoscut-o în scurteica ei de blană de oaie. Nu arăta cu mult mai bătrînă ca în urmă cu zece ani, însă carnea de pe obraji, uscîndu-i-se, căpătase o mască aprigă, bărbătească. Trei fire lungi de păr ședeau înfipte într-un neg mai jos de un colț al gurii. Pe cap, prințesa se încununase cu o tocă scurtă acoperită cu o camilafcă neagră, ceea ce-i dădea aer de călugăriță. În mers se sprijinea pe un baston. În pantofii foarte comozi și uzați se vedeau niște tăieturi în rotocoale făcute cu foarfecele, spre a se da libertate nodurilor de la degete. Deși pășea pe un drum ca de țară, în capătul unei așa de ciudate cete, Hangerlioaica părea stăpînă pe sine, decisă și chiar arogantă și arunca bastonul cît mai departe de trup, într-un gest vehement. În schimb, vecinul ei mergea zgribulit și mărunțel, ca o femeie.

— Monseniore, zise Hangerlioaica, nu ți-e frig ?

— *Mais non, pas du tout,* răspunse cel interpelat cu o blîndețe ușor afectată, *d'ailleurs j'y suis habitué, vous savez, au cloître le chauffage est tout à fait précaire !* [1]

[1] Nu, cîtuși de puțin... de altfel sînt obișnuit, știți la mînăstire încălzitul e cu totul precar.

Spunînd acestea, își ridică femeiește poalele sutanei, ca să evite o baltă de noroi amestecat cu zăpadă. Pe dedesubtul veșmintelor sale trecu un foșnet satinos. Prelatul era înfășurat într-o rasă de postav negru, cu pelerină. Pantofii cu catarame aveau pingele enorm de groase, spre a rezista, și erau lustruiți cu o grijă bătătoare la ochi. Părul însoțitorului Hangerlioaichii era alb colilie și cădea buclat de sub pălăria de fetru, cu bordură în chip de streașină circulară. De asemeni, mustățile și o bărbuță, mai răsfirată jos decît la punctul de plecare, contrastau prin albeață cu roșeața infantilă a obrajilor. În ciuda lor, un cunoscător își dădea seama că are de-a face cu un prelat catolic. Bătrînul era, într-adevăr, prințul Valentin de Băleanu, urmaș de domn prin tată și prin mamă, rudă cu Bibeștii, Ghiculeștii, Sturzeștii, Mavrocordații, Hangerliii și toate familiile din protipendada de altădată. Sub înfățișarea-i mansuetă și suavă se ascundea slăbiciunea de a fi cunoscut și tratat ca principe. Această vanitate decise asupra carierei lui. Spre a se remarca prin ceva extraordinar se călugări în Franța, devenind trappist. Tovarășii săi de ordin, fie din intimidare, fie spre a-l măguli, îi ziceau *«prince»*, făcîndu-l să se rocească de o plăcere imensă, copilărească, ce-i ilumina fața ca unui sfînt de Guido Reni. Cunoscuții se obișnuiseră a-i spune din greșeală *«prince»*. Cînd cineva uita acest protocol, observa că trappistul, mereu în atitudine de umilitate, aștepta, nedumerit, ca și cînd n-ar fi priceput limba în care îi vorbește conlocutorul. Valentin de Băleanu își purta dimia sa de trappist prin saloanele aristocratice din Paris : Noailles, Caraman-Chimay, Văcărescu, Montesquiou-Fezensac, Bibescu etc. Era un personaj care se putea întîlni cu probabilitate la orice legație romînă din străinătate : Madrid, Londra, Roma. Avînd în vedere relațiile internaționale, Vaticanul se gîndi că putea să-l folosească pentru propaganda catolică în alte sfere decît acelea în care operau uniții din Ardeal. Prințul căpătă dreptul de a oficia liturghia și înalta distincție de a purta titlul de monsenior, hărăzit principilor laici și bisericești. În chipul acesta, oricine era obligat a da prelatului snob titulatura ce-l făcea atît de fericit. Totuși, în țară, bătrînul prefera titlul de «prinț», întrucît socotea că lumea de aci nu-și dă seama

de semnificația cuvîntului «monsenior». Dacă Hangerlioaica îi spuse deci «monseniore», făcu aceasta intenționat, spre a-i atrage atenția că numai ea are dreptul la un apelativ voievodal. Căpătînd noua prelatură, prințul își modifică înveșmîntarea în chipul în care mergea acum alături de prințesă. După prăbușirea familiilor aristocratice, rămăsese în țară și locuia într-o chilioară oferită de un fost sanatoriu catolic etatizat. Pălăria, sutana, pantofii se învechiseră, dar prelatul le curăța cu zelul cu care o pisică își linge blana și apărea mereu șelivisit, foșnitor și de o smerenie studiată. Avea aerul de a purta pe umeri o cruce, care avea să-l ducă nu în cer, ci pe tronul domnesc al strămoșilor săi. Cu această viziune orgolioasă înaintea ochilor suporta cu răbdare îngerească orice surpriză a soartei și orice trivialitate a vieții zilnice, și din această cauză părea popular și în stare să se acomodeze oricărei situații.

În șirul al doilea pășea un băiat ca de doisprezece-treisprezece ani, dus de mînă de un bărbos impozant și înalt. Copilul, subțire și delicat, mergînd cuminte și parcă cu preocuparea de a se conforma unui canon strict, purta pe el haine, odată elegante, dar care acum erau evident sub vîrsta lui, și anume un palton negru, puțin closat și cu guler de catifea, pantaloni lungi *bleumarine*, de la un costum marinar. Pe cap avea, de altfel, o beretă de matelot. Însă în picioare, în loc de ghete, tîra, aproape, cipici cu tălpi groase de pîslă. O șuviță de crep la reverul paltonului arăta că băiatul este în doliu. Însoțitorul era înalt ca un ulan și poseda o barbă albă, enormă, retezată în linie dreaptă pe piept. Nasul îi era voluminos și coroiat înspre buzele mari, cărnoase, ieșind din marea de păr alb a mustăților și bărbii. Deși călca serios și cu pași militari, bărbosul, care se zgribulea într-un pardesiu vechi, în stil de redingotă, cu doi nasturi înveliți în postav la spate, făcea impresia unui bonom. Obișnuit îi ziceau «Mareșalul», fiindcă fusese o vreme mareșal la palat. Altfel, avusese gradul de general în cavalerie. Se numea Leon Cornescu și era de familia cea mai bună, rudă cu Filipeștii, Odobeștii și chiar cu casele domnitoare, dar se remarca prin purtarea lui cordial populară. Profesa o admirație grandiloventă pentru orice om de vază, din politică sau

din literatură, indiferent de origine, și mîndria lui era de a dovedi în amintiri naive, pe care le publica din cînd în cînd, uzînd de mari stăruințe, prin gazete, că familia sa avusese legături cu bărbații eminenți ai țării. Frecventa întrunirile și conferințele, asculta cu smerenie cuvîntările, felicita pe oratori și, uneori, cînd îi cunoștea mai de aproape, îi săruta pe frunte, înecîndu-le fața cu barba mirosind a tabac. În timpurile sale de glorie mareșalul, care gospodărise cu avariție o sfoară din moșia străbunilor săi, conservînd mobilele, cărțile și catalogînd atent toate documentele familiale, cerea bani pe la cine putea, spre a trăi pe un picior mai convenabil. Cînd nu ataca oral, trimitea lungi epistole cu o scriere monotonă, ascuțită, ca gotica de mînă. Pretextul său obișnuit era o nenorocire sau o moarte în familie. Primul-ministru, plin de humor, văzîndu-l într-o zi în așteptare în anticamera sa, îi zise condolent :

— Știu ce te aduce, mareșale, ți-a murit cineva în familie...

Mareșalul, fie din naivitate, fie din șiretenie, profită iute de situație și, cu o tristețe de circumstanță, consimți :

— Într-adevăr, excelență, mi-a murit un văr dinspre mamă.

Primea darurile cele mai mărunte cu mulțumiri superlative, mai ales în ultimii ani, cînd, spre a înduioșa prin indigență, credea că e tactic să cerșească. Un ou proaspăt căpătat de la vreo vecină îl făcea să cadă în extaz. Îl ridica spre soare, îl ținea în palmă examinîndu-l uimit, precum Hamlet țeasta lui Yorick, și dacă dăruitoarea era tînără, o săruta patern pe frunte. Cuvintele sale obișnuite de recunoștință erau : «Dumnezeu să-ți dea sănătate, să ai parte de tot ce dorești !» Cu toate că lumea îl socotea cam redus la minte, mareșalul era clavecinist și pianist emerit și interpreta din Mozart ca un înger. Cînta și din gură acompaniindu-se la pian și, la bucățile sentimentale, lăcrăma și se ștergea cu batista la ochi după terminarea lor, mîngîindu-și apoi repetat barba. Maiestatea-sa binevoia a-l solicita să-i cînte în orele sale de reculegere.

În rîndul al treilea, mergeau un bărbat ca de cincizeci de ani, cu mustață căruntă, tunsă englezește, și o doamnă subțire, foarte bătrînă, încă vioaie. Bărbatul părea îngîndurat și stînjenit în costumul său prea elegant, deși demodat și la un grad înalt de eroziune, și răspundea politicos și distrat la întrebările însoțitoarei sale :

— Cîștigi ceva ? îl întreba aceasta, cu un ușor accent străin.

— Neregulat, răspundea bărbatul distins, cu mustața englezească, uneori mai mult decît e necesar pentru micile noastre nevoi, altă dată nimic. Aș prefera un venit modest, dar sigur. S-apoi nu găsesc materiale...

— *Oh, c'est toujours la même histoire. Maintenant j'ai pas mal de leçons ; malheureusement, pendant l'été je perds tous mes élèves. Pourtant on vit toujours, un rien nous suffit...*[1]

— *C'est vrai !*[2] confirmă meditativ companionul.

— *L'essentiel est d'être bien portant.* Cîteodată mă irit (aci bătrîna doamnă aruncă prudent ochii înapoi spre contele cu înfățiare de hamal), asta strică sănătatea. *Imaginez-vous*, spuse ea apoi mai în șoaptă, *ils m'ont volé toutes mes pommes de terre. Dire que c'est un comte et une comtesse Iablonski ! J'avais mis de côté, cher monsieur, pour le jour de l'an, une belle bûche, grande comme cela* (bătrîna arătă dimensiunea cu mîinile), *eh bien, ils me l'ont volée aussi. C'est affreux !*[3]

Bătrîna era contesa de Verner-Sternberg, profesoară particulară de limbile franceză și engleză, aristocrată baltică, trăită în Franța și Anglia, a cărei fiică se căsătorise cu un Hrisoverghi, moșier boem, cu pămînturile ipotecate și rău exploatate, pe care de altfel le pierdu înainte de expropriere. De mulți ani bătrîna, care locuia într-un demisol dintr-o casă modernă, își întreținea fiică și ginere alergînd toată ziua pe la elevii ei. În același demisol, într-o odaie cu săliță, locuia contele Iablonski cu soția și o fată, Cucly. O parte a demisolului, mai joasă, constituia pivnița locatarilor, împărțită pe familii. Aci își punea bă-

[1] O, e mereu aceeași poveste. Am destule lecții acum ; din nenorocire, în timpul verii pierd toți clienții. Totuși, se poate trăi : o nimica toată ne ajunge...

[2] E adevărat !

[3] Esențialul e să fii sănătos... Închipuiți-vă... mi-au furat toți cartofii. Cînd te gîndești că sînt un conte și o contesă Iablonski ! Pușcesem bine, dragă domnule, pentru ziua de Anul Nou o buturugă uite-așa de mare... ei bine, mi-au furat-o și pe asta. E îngrozitor !

trîna profesoară micile ei provizii, de a căror dispariție vorbea cu atîta aprindere bărbatului îngîndurat.

Acesta era inginerul Antoine Hangerliu, căsătorit cu Șerica Băleanu, rudă a monseniorului și vestită și ea prin veleitățile ei princiare. Inginerul era un Hangerliu destul de dubios. Un Hangerliu oarecare adoptase în secolul trecut o fată naturală, care probabil era a lui. Aceasta, numită Uța Hangerliu, se mărită cu un mare negustor din Galați, numit Capgros, denumit din pricina căsătoriei: Costache Capgros, zis Hangerliu. Fiul lui Capgros, magistrat și deputat înainte de 1900, se proclamă singur Rudolf Hangerliu, zis Capgros, nevoind să renunțe, din rațiuni politice, la numele burghez. Se însură cu Chiriaca, fata foarte bogată a unui moșier din partea locului, Tase Zănoagă. Inginerul Antoine Hangerliu era fiul lui Rudolf Hangerliu, zis Capgros, și al Chiriachii. El primi o educație de prinț, trăind mult timp în străinătate. Soția lui, Pulcheria Băleanu, cu numele de alintare Șerica, nu fu satisfăcută cu noua apelație și se iscălea Șerica Hangerliu-Băleanu. Antoine era un om așezat, care făcuse studii tehnice serioase în Franța și Germania, dar n-avea personalitate. Admira sincer pe orice om de merit, fie și de origine joasă, cînd însă lua condeiul să scrie debita naivități exasperante. Competența tehnică și-o punea în valoare la moșia sa și a soției, electrificînd, mecanizînd totul. Industrializa produsele și le desfăcea pe piață cu etichete blazonate. Șerica îl domina și-i impunea stilul ei de viață. Aceasta era obsedată de exemplul contesei de Noailles și al Marthei Bibescu și voia cu orice chip să cîștige celebritatea intelectuală în mediile mondene francizante. Își construise, cu luminile lui Antoine, un castel cu o mare verandă susținută de coloane scurte în stil maltez, ce dădea spre un lac artificial rectangular plin de nuferi și înverzit de lințiță. Încăperile erau în bolte ogivale joase, tencuite în calcio-vecchio, mesele de stejar greu, scaunele ca niște strane, cu spetezele înalte terminate în unghi. Șerica trecea din odaie în odaie, îmbrăcată cu rochii lungi, princiare și se lăsa surprinsă stînd meditativ pe un jeț și răsfoind un volum îmbrăcat în piele de Cordoba și prevăzut cu catarame de argint. Șerica își scria toată corespondența numai în franțuzește, adresa vizitatorilor cuvîntul în franțuzește și părea uimită cînd cineva îi răspundea românește. Genul ei literar era cugetarea. De pildă: *«Il n'y a rien de plus beau que de vivre avec sagesse en se préparant tranquillement pour l'au-delà»*[1]. Astfel de compoziții erau denumite «Panseurile Șerichii». Spre a se face notorie, Șerica provoca interviuri, făcea invitații, însă precara ei cunoaștere a adevăratei intelectualități române o făcea să remarce persoane lipsite de importanță. Antoine și ea procedau la recepția individului cu o grijă atentă, îl rugau să accepte cîteva zile de reculegere în castelul lor, se purtau cu speranța unui principe într-un Ariosto, care putea să-i nemurească. De obicei, erau preferați publiciștii la ziarele în limba franceză și fotografii cu pretenții artistice. Șerica visa pentru Antoine un fotoliu la academie, în considerația meritului pe care i-l presupunea pentru simplul fapt de a fi arătat, cu numele pe care îl purta, interes față de știința națională. Inginerul adună într-o broșură cîteva articole despre fizicienii și inginerii români, punînd o simpatie veritabilă și o stîngăcie nu mai puțin evidentă. Castelul avu drept oaspeți doi academicieni, însă nimeni nu îndrăzni a lua în considerare posibilitatea chemării lui Antoine Hangerliu la academie. Cînd războiul izbucni, Șerica, înspăimîntată de comunism, declară pe generalul Ion Antonescu «mîntuitor al patriei» și invită la recepțiile ei cît mai mulți din oamenii zilei. Încrederea pe care o avea în «conducător» o făcu să nu se gîndească la posibilitatea de a fugi din țară, cu toate că poseda un apartament parizian, destul de somptuos, în bulevardul Haussmann și avea în depozit la băncile din Elveția bijuterii și aur. Pierdu castelul, moșiile, rămînînd cu puține giuvaeruri și eșuă într-o odăiță cu intrare prin scara de serviciu. Vîndură hainele prea luxoase și puținele mobile somptuoase salvate, apoi Antoine se socoti dator a-și găsi o meserie. Deveni reparator de aparate de radio. Încercările vieții și sentimentul obscur că ceea ce se întîmplase era în logica istoriei îl făcură sumbru și tăcut. Nu știa cum să găsească clienți, se rușina să se tocmească, și observațiile, uneori violente, ale clienților nemulțumiți îi

[1] «Nimic nu e mai frumos decît să trăiești cu înțelepciune, pregătindu-te liniștit pentru viața de apoi».

împurpurau fața. Era întristat și din pricina Șerichii. Aceasta, odată cu obrajii puri și ușor măslinii, cu nas grecesc și ochi migdalați, se scofîlcise. Nasul luase profil de plisc, buzele, altădată cărnoase și niciodată carminate, erau acum livide și subțiate de amărăciune. Era cu desăvîrșire inaptă de a face un lucru util, să fiarbă un ou, să mănînce. Antoine însuși strîngea patul, mergea la cumpărături. Șerica rămînea uluită de a constata că nimeni în prăvălii nu-i sare înainte s-o servească, sederea la rînd i se părea o insultă personală. Citea toată ziua cărți franțuzești și englezești împrumutate, iar seara, pînă noaptea tîrziu, răsucea înfrigurată butoanele aparatului de radio, căutînd să prindă posturile americane, engleze și franceze. Acum mergea în spatele lui Antoine și era femeia în mantoul depilat de leopard.

Alături de ea pășea tanțoș un bărbat ca de patruzeci și cinci de ani, părînd înalt fiindcă era slab, scobit în obrajii acoperiți cu o barbă cotropitoare, tunsă mărunt și neregulat cu foarfecele, ceea ce-i dădea un aer foarte premeditat de *dandy* neglijent și hirsut. Acesta era Costică Prejbeanu, zis Costică, zis și regele Vahtang. Bătătoare la ochi, îndată, era îmbrăcămintea. Pălăria, cam mică, era de fetru negru, un dolman larg de loden verde se vedea cît de colo că fusese croit pentru o persoană mai corpolentă și mai înaltă. În picioare, Costică tîra niște bocanci eleganți de vînătoare, și aceștia prea lungi și în bună stare prin neîntrebuințare. Dacă cineva ar fi relevat calitatea dolmanului, Costică ar fi spus îndată :

— Îți place ? Îl vînd.

Într-adevăr, se specializase, mai mult din paradă și plăcere personală, în vînzări la Talcioc, în nume propriu sau în comision, fiind în această branșă coleg cu madam Valsamaki-Farfara. Ca să nu plătească decît intrarea cumpărătorilor (taxa pentru vînzători fiind mai mare), Costică Prejbeanu își punea marfa pe dînsul. Cînd unui client îi convenea haina, nu pregeta s-o scoată de pe el și s-o ofere. Denumirea de regele Vahtang, așa de bizară, nu era totuși chiar cu totul fantastică. În felul său, Costică era într-adevăr urmașul regelui Vahtang al Georgiei, și iată cum : Se știe că un prinț Alexei Chirilovici Bagration s-a căsătorit cu Zoe Văcărescu, al cărei mormînt se află și

azi în curtea bisericii Mavrogheni, la Șoseaua. Fata acesteia, Sașa, născu în dimineața zilei în care muri soțul, Aga Băleanu, un băiat care fu trecut în mitrice drept fiul mortului, deși Aga zăcuse greu bolnav în pat un an și jumătate. Toată lumea avea știință că Agoaia trăia cu altcineva. În anii următori, ca văduvă, făcu alți copii, naturali. Atunci o rudă bătrînă din partea Văcărești lor, postelnicul Manolache Prejbeanu, înfie pe toți copiii Sașei, inclusiv pe cel înscris sub numele de Băleanu. Nepotul de fiu al acestuia era Costică Prejbeanu, care însă nu uita că oficial se trăgea din Aga Băleanu. De aceea, regele Vahtang mergea așa de familiar alături de Șerica Hangerliu-Băleanu.

Mai în spate, veneau un bărbat și o femeie de un aspect foarte mizeros, și anume Charles-Adolphe Vasilevs-Lascaris, sau, mai simplu, Vasilescu-Lascaris și Zenaida Manu, poreclită Strâchineasca. Bărbatul purta șapcă și un palton cadrilat, rezultat din întoarcerea pe dos a unei stofe cu două fețe, iar în picioare galoși umpluți cu hîrtie, puși de-a dreptul, fără ghete, și legați de labe cu șireturi ca să nu cadă. Înfățișarea lui Charles-Adolphe era la întîia vedere comună, cu ceva de impiegat. Era slab, totuși obrajii îi erau roșii și solzoși din cauza unei cuperoze ce trăda vîrsta matură și un trecut de plăceri. De fapt, îi zicea Lascăr Vasilescu, fiind fiul unui Vasilescu oarecare. Numele de Charles-Adolphe îl adoptă, pe nesimțite, cu ajutorul unei mărturii, în lipsa presupusă a actului de naștere, care însă exista. Devenit Charles-Adolphe Vasilescu, transportă pe Lascăr la sfîrșit sub forma de Lascaris. Cum omul cu galoși izbutise a intra în diplomație ca secretar de legație, începu a pretinde că se trage din împăratul bizantin Jean Lascaris de la Niceea. Producea chiar unele documente genealogice din secolul XVIII, precum că un călugăr Lascaris, din Țara Românească, era urmașul suspomenitului împărat, nu putea însă dovedi că el însuși se trage din călugărul în chestiune. Nu mai puțin, în lumea diplomatică, satisfăcută cu sonorități, diplomatul luă obiceiul a se numi curajos Charles-Adolphe Vasilevs-Lascaris. Cîtă vreme avu oarecare trecere la Ministerul de Externe, fu luat în deriziune de aristocrație cu prudență și amabilitate. Acum, cînd toți se prăbușiseră, nimeni nu voia să audă de genealogia lui Charles-Adolphe. Mania lui era de

a căuta mereu hîrtii vechi și a importuna pe madam Valsamaki-Fartara și pe alții cu ele, cu susținerea că va putea dovedi într-o zi în chip categoric ascendența sa bizantină. Scotocea prin arhivele statului și la academie, și procura specialiștilor, pentru modeste onorarii, memorii și fișe. De cîtăva vreme lucra în acord, la un institut, ca traducător în limbi streine, și mizeria lui era considerabil trucată spre a emoționa. Făcea chiar trafic de documente. Prezența sa printre atîtea nume autentice sonore se explica prin faptul că, negîndu-i-se orice relație posibilă cu străvechii Lascaris, se știa că mamă-sa, soția obscurului Vasilescu, era născută Facă, deci rudă cu Gaittany, Hangerliii și ceilalți. Zenaida Manu avea înfățișarea fără echivoc a unei cerșetoare curate. Paltonul de pluș era cîrpit într-un loc cu un petec mare de stofă de altă nuanță, ciorapii erau vizibil încăputați, o pălărie cloș îi cădea peste ochi. Zenaida avea încă tenul curat al unei călugărițe, două guși flasce și suferea de o trombolență a gîtului, care o făcea să-și clatine necontenit capul. Părea a fi cam slabă de minte. Încolo, arunca și ea cîte o frază franțuzească. Semnul ei caracteristic era un săculeț lung de pînză, în care de ani de zile purta o strachină. Fusese singura fată pe lîngă mai mulți frați, care îi mîncase averea. Fiind urîtă și insuficientă mintal, nu se putuse mărita. Frații îi constituiseră un fel de rentă la o verișoară, cu obligația de a o întreține. Atît frații, cît și verișoara muriseră, și rubedeniile se simțiră obligate a nu lăsa pe drumuri pe Zenaida. Aceasta dormea într-o odaie mică, deasupra unei bucătării, la una din rude și mînca pe rînd pe la toate, apărînd fie la prînzul copiilor, fie la anume reuniuni închise. Cînd n-o puteau primi, îi dădeau în strachină cîte ceva de mîncare. Zenaida cerșea decent și era prezentă la toate botezurile și înmormîntările, cu o restricție : nu cerea de pomană decît la familiile mari cu care era înrudită, ferindu-se de a apela vreodată la oamenii de rînd. Acum, cînd familiile mari pe care le frecventa pierduseră opulența, Zenaida căpătase importanță socială și devenise utilă, fiindcă putea da informații asupra chipului de a o scoate la capăt în viață cu puțin. Totuși, nici acum, Zenaida nu ieșea din sfera ei și alerga tot pe la rubedenii, oricît de mizerabile, solicitîndu-le o contribuție modestă.

Astfel, ea spunea lui Charles-Adolphe Lascaris că Șuțeștii găsiseră azi, nu se știe cum, o conopidă *«dont ils se régalerent»* [1], în vreme ce Sturzeștii, mai nenorocoși, mîncaseră numai varză acră goală.

— *Oui, monsieur, rien que de la choucroute !*[2]

În rîndul al șaselea, urmau un tînăr cu aspect de muncitor de fabrică și o tînără slabă și mai degrabă măruntă la stat. Muncitorul era dichisit prea cu gust și purta o canadiană de doc căptușită cu blană de oaie. Avea, dacă îl priveai mai atent, aerul unui sportiv sau al unui cîntăreț de bar, impresie pe care o întărea un mare acordeon alb Höhner, pe care îl ducea la umăr. Gesturile sale erau decente și blînde, cu toate astea ținuta sa era în general cu mult prea firească pentru un actor și prea supravegheată pentru un om din popor, iar privirile îi erau cîteodată reci și distante. Lucrătorul cu acordeon era Matei-Radu-Mircea-Gaston Basarab, rudă cu Brîncovenii, cu Bibeștii, cu Bălenii, cu Hangerliii, dintr-o ramură care susținea a se trage direct din Neagoe Basarab, fără mijlocirea Brîncovenilor sau Cantacuzinilor. Ei dovedeau că un strămoș, considerat fără urmași, avusese totuși moștenitori. În orice caz, familia tînărului era recunoscută de toate celelalte și în strînse legături familiale cu ele. Matei-Radu Basarab fusese aviator, sportiv și mai ales automobilist, mare as al competițiilor internaționale. Era deci un mecanic de mîna întîi, dar nu avusese niciodată o profesie propriu-zisă. De aceea, rămase pe drumuri împreună cu mamă-sa, la care ținea sincer, cu o ostentație părînd afectare. După cîteva expediente, ajunse la stadiul înfometării. Atunci se prezentă la direcția unui mare atelier care făcea caroserii și monta motoarele pe șasiuri.

— Știu să montez, zise el cu o simplitate excesivă, parcă jucată, n-am ce mînca !

Directorul, provenit dintre muncitori, îi examină liniștit fața prea distinsă și uitătura fixă din cauza foamei. Pe o farfurie avea înaintea sa cîțiva porumbi fierți, rupți în două.

---

[1] Cu care s-au delectat.

[2] Da, domnule, numai varză acră !

— Nu iei ? îl îndemnă el, fără nici o nuanță deosebită, rupînd însuși cu degetele cîteva boabe de pe un ciocălău.

Fără a se grăbi, dar și fără a întîrzia, așa cum ai primi o țigară, cel invitat luă porumbul și-l mîncă banal.

— Cum te numești ? întrebă directorul.

Fie din zăpăceală, fie din inconștienta pornire de a epata, tînărul răspunse :

— Matei Basarab !

De obicei își spunea Matei-Iladu.

Un imperceptibil surîs trecu prin ochii directorului, care însă întrebă iarăși, cu desăvîrșire serios :

— Ești rudă cu Matei Basarab, voievodul ?

— Da ! zise tînărul, făcîndu-se a nu releva nici o posibilă ironie.

Directorul tresări o clipă, parcă silit a ieși din calmul normal, apoi, reluîndu-și placiditatea, continuă interogatoriul.

— Spune-mi rudele dumitale... mai apropiate.

— Mama e născută Șuțu, am un unchi Știrbey, naș mi-a fost prințul Basarab-Brîncoveanu.

Și Matei Basarab scoase un extras de naștere, în care martorii erau un Brîncoveanu și un Cantacuzino.

Directorul deveni meditativ :

— Tovarășe, să vii cu o autobiografie.

Încredințîndu-se că nu are de-a face cu un nebun sau cu un mistificator, după ce-l supuse la probe ce dovedeau perfecta sa competență, nu fără a cere aprobarea forurilor superioare, directorul angajă pe tînărul cu nume scandalos.

Fata de lîngă Matei Basarab se numea Cucly și era fiica contelui Iablonski, hamalul. Acesta se refugiase în Romînia atunci cînd Polonia fusese invadată de armatele germane. În familia soției lui intrase prin aliantă un Mavrocordat, prin mijlocirea căruia căpătă un post de contabil la moșia lui Antoine Hangerliu. După sărăcirea acestuia, fu angajat ca vînzător la Aprozar, apoi deveni hamal, loctiitor la cozi, făcînd orice fără cîrtire, pentru a-și întreține soția și îndeosebi fata, care avea acum vreo saptesprezece ani și se zbătea să intre ca balerină la Operă. Cucly nu era frumoasă la întîia vedere sau cel puțin nu era de o frumusețe strict facială. Trebuia văzută

în total, de la cap pînă la picioare. Nu avea nici o porțiune a trupului rotundă, părea ciocănită ca bronzurile, într-atît muschiulatura fină i se profila pe sub piele. Se îmbrăca în așa chip, încît conturul trupului i se ghicea de sus pînă jos, ca sub jupoane de tul. Cucly nu ședea ca toate femeile pe scaun, își vîra un picior pe sub altul sau își aducea amîndoi genunchii pe sub bărbie, strîngîndu-se cu brațele și lăsînd fără jenă să i se vadă chiloții, care de fapt erau un tricou de lînă fină albă sau niște pantaloni scurți și bufanți de satin negru. Avea lipsa liniștită de pudoare a unei atlete sau înotătoare. Ochii îi erau mici și sclipitori și rîdeau cu nevinovăție sub pletele de un blond platinat, bătînd ireal în alb. Acum era îmbrăcată cu un dolman strîns bine la mijloc cu o centură, astfel că poalele hainei se ridicau ca o fustanelă, și se poticnea din cînd în cînd în cizmele de cauciuc prea mari pentru fluierele ei subțiri.

În spatele ei, mergea Dinu Gaittany, omul cu căciuliță de lutru și palton îmblănit, care avea alături pe madam Valsamaki-Farfara. Convoiul era încheiat de contele Iablonski și de o femeie bătrînă cu un rucsac în spinare. Aceasta era *«la générale»* sau generăleasa Cernicev, o olandeză ce fusese căsătorită cu un general de origine finlandeză din armata țaristă, rămas în țară după 1917 și decedat aici. Olandeza, femeie cultivată și înrudită și ea pe departe cu Bălenii din străinătate, nu mai avea pe nimeni de aproape sau cel puțin nu voia să se despartă cu nici un chip de mormîntul bărbatului. Își găsise în strada Ioniță Vornicul o maghernită și trăia luînd cu chirie pămînt pe locurile virane de prin împrejurimi, pe care îl semăna cu cartofi și legume, și crescînd, pentru lapte, o capră, pe care o vedeai adesea păscînd legată de un par pe dîmbul străzii Rahmaninov. *«La générale»* era îmbrăcată nu se poate mai prost, cu o rochie de postav gros, roasă și peticită, și cu un cojocel jupuit, peste care trecuse baierele rucsacului. Cu toate astea, avea înlesnire în mișcări și distincție. Primăvara o zăreai cu o cazma săpînd voinicește pămîntul răzorului închiriat și dezgolindu-și pulpele, în jurul cărora niște ciorapi rupți de lînă erau legați cu sfori. Arsă de soare la față și cu părul alb scurt, în bătaia vîntului, ea zîmbea la cîte un trecător ce

i se părea mai de calitate, ca spre a-i spune că viața se cîștigă în sudori. Avea și o bicicletă, pe care trecea vertiginos, mereu cu sacul în spate și cu o plasă în fața ghidonului, în care aducea coceni de porumb, iarbă pentru capră, talaș și rumeguș, după împrejurări. Generăleasa era plină de invenție și hotărîre, și dacă afla că într-un loc se aruncă la canal spanac vested sau s-a adunat la construcția podului rumeguș de la scîndurile tăiate spre a face mulaje pentru stîlpii de beton, alerga cu bicicleta. Cînd în fața unei case se termina descărcarea și cărarea lemnelor de foc, sub ochii stăpînului, dacă acesta părea cu subțire, generăleasa descăleca de pe velociped și, desfăcîndu-și într-un zîmbet imens dinții ei lați, zicea :

— *Monsieur, permettez-vous que je ramasse ça ?* [1]

În timp ce proprietarul lemnelor era încă paralizat de surpriză, generăleasa vîra mîinile-i vînjoase în mormanul de așchii, îl îndesa în coșul bicicletei sau în sacul din spate și se îndepărta pedalînd și făcînd reverențe de mulțumire din mers.

În afară de aceste șaisprezece persoane, mai erau alte trei, care mergeau la oarecare distanță de rînduri, necutezînd a se încadra în ele : un bătrînel, în care se putea recunoaște secretarul Hangerlioaichii, un fel de seminarist slab, care era un ministrant catolic însoțind pe prințul monsenior Bălcanu, și un om cu o sapă pe umăr. Dinu Gaittany părea foarte plictisit și se uita nervos în dreapta și în stînga, ca și temîndu-se de a nu fi descoperit într-o asemenea ceată. În chip evident nu era încîntat de tovărășia în care se afla și venise numai din spirit de disciplină familială, hotărît s-o șteargă cît mai repede. Din cînd în cînd, consulta ceasul, întreținîndu-se pe șoptite cu madam Valsamaki-Farfara, care acum renunțase la farduri și la mimica hieratică a feței și acceptase bătrînețea curajos. În ciuda cutelor adînci din obraji și a lividității buzelor, avea un aer mai tineresc, din cauză că liniile ei de la treizeci de ani se profilau pe sub piele. Rîsul nestînjenit îi conferea un aer spiritual, ce anula o parte din semnele senilității.

[1] Domnule, îmi dați voie să strîng astea ?

— Ce te face să crezi, spunea Gaittany, că băiatul e al lui Hangerliu ?

— E un lucru precis, zicea madam Farfara, știut de toată lumea. De altfel și de n-ar fi, nu importă, prințesa a adoptat un copil care este afin cu neamul hangierlesc.

— Chestiunea aceasta n-am înțeles-o bine, deși am mai auzit-o. Te rog să-mi explici cum.

— E foarte simplu. Chiriaca, mama lui Antoine, era verișoară cu Nicu, tatăl bietei Caty. Ilie Zănoagă, tatăl lui Nicu, era frate cu Tase Zănoagă, tatăl Chiriachii. Prin urmare, chiar și prin mamă, Filip e înrudit cu Hangerliii.

— Atunci e-n regulă ! admise Gaittany, nu fără un imperceptibil humor.

Din convorbirea dintre cei doi se desprindea motivul pentru care această ceată de oameni se urca spre strada Glucozei, în direcția Iacurilor. Murise, în mizerie, Caty, femeie de lume și văduva unui diplomat. Aceasta lăsase un copil, Filip, pe care Hangerlioaica îl adoptase mai înainte, întrucît îl considera conceput cu Hangerliu cel împușcat. Intenția prințesei era de a-l lăsa pe Filip moștenitor al titlurilor hangerliești și, deci, platonic, pretendent la scaunul voievodal. Acum înmormîntau pe Caty și, în măsura posibilităților, devotații familiei, cîți nu fuseseră arestați sau nu fugiseră în străinătate, veneau la ceremonie.

— Perfect, mai zise Gaittany, dar de ce o înmormîntează catolic ? Caty era, pe cîte știu, ortodoxă.

— E o întreagă poveste, intră madam Farfara în chestiune, cu o voce potrivită ca să nu fie auzită de cei din rîndurile din față.

Caty era într-adevăr ortodoxă, însă monseniorul, venind s-o consoleze la patul ei de zăcere, socoti că avea un prilej de a salva o oaie rătăcită, scoțînd-o din ceata schismaticilor, fără speranță de mîntuire. Sanctitatea-sa papa ar fi primit cu multă consolație știrea unei atari convertiri. Prințul vorbi așa de blînd despre durerile vieții și de datoria noastră de a ne pregăti cu grijă pentru veșnicie, care nu se poate agonisi decît murind în sînul apostolicei biserici romane, încît bolnava simți o speranță confuză și acceptă să fie botezată. Contesa Iablonski îi servi drept nașă. După o oarecare pregătire, catecumena primi botezul, în mod excepțional, în pat,

monseniorul suflînd asupra ei de trei ori și stropind-o apoi, după alte mici ceremonii, cu apă pe frunte. A doua zi, după deces, se prezentă la Hangerlioaica un subdiacon catolic, care îi dezvălui că moarta fiind catolică era indicat să fie înmormîntată într-un cimitir catolic. Hangerlioaica își înălță pieptul indignată.

— Dar răposata era creștină ortodoxă, domnule.

— Însă, luminată de cel-de-sus și printr-o fericită catchizare, a primit taina sfîntului botez de la monseniorul Valentin de Băleanu.

— *Je m'en...*[1] (prințesa era gata să spună ceva oribil, dar își înghiți furia). Mi se pare că monseniorul Băleanu, continuă ea mai potolit, a făcut un exces de zel în afacerea aceasta.

Subdiaconul își frecă mîinile mărunt, în semn că nu-și îngăduie a-și exprima nici o opinie.

— Credința noastră strămoșească, rumînească, zise prințesa apăsat, este cea ortodoxă. Toți marii noștri voievozi rumîni au fost ortodocși.

— Vă rugăm să binevoiți, insistă subdiaconul, a vorbi cu monseniorul.

Prințesa își avea domiciliul deasupra unui grajd de cai de curse, într-un fel de pod înalt, care fusese construit în vederea depozitării finului și prefăcut apoi, prin tencuire, într-o locuință. Urcarea se făcea pe o scară exterioară, cam repede și cu balustrada ruptă pe alocuri. Pe aceasta se suia cu două zile înainte, prudent, monseniorul prinț, urmat de mareșalul cu barbă magnifică, de regele Vahtang, de madam Valsamaki-Farfara și de alți cîțiva. Se țineau un adevărat consiliu. Prințesa ședea, ca de obicei, în fotoliul ei, salvat din naufragiul vieții, avînd mereu alături pe secretarul îmbătrînit și acum benevol și care îi și descoperise acest lamentabil azil la un servitor al Hangerliilor, dedicat în ultimii ani, după ieșirea din serviciu, întreținerii cailor de curse. În odaia care era destul de lungă, însă joasă, erau, afară de un divan, slujind și de pat și acoperit cu un chilim uzat, o mică comodă Louis-Philippe, un *secrétaire* Louis XVI de lemn de trandafir, o ladă mare de nuc sculptat, apoi niște bănci ordinare de lemn, vreo două taburete, un lighean de porțelan spart și legat cu sîrmă, o cană asemeni cu buza ruptă. Un calendar bisericesc pe o singură foaie era lipit pe un perete, pe care se afla și o icoană de argint cu candela aprinsă dedesubt. Un portret mare, fumuriu între ferestrele scunde ale odăii, reprezenta, de bună seamă, pe Hangerliu, domnul valah. Deasupra divanului erau atîrnate cîteva miniaturi din epoca 1830—1840. Monseniorul, mareșalul și regele Vahtang se așezară la rînd pe o bancă în fața fotoliului Hangerlioaichii, ceilalți pe unde putură prin odaie.

— Monseniore, începu prințesa sever, mi s-a spus că ai fi botezat catolic pe mama lui Filip al nostru.

Monseniorul lăsă capul în jos, plin de o smerenie dulce, își apucă bărbuța în mînă, apoi o umflă cu palma deschisă petrecută pe dedesubt.

— *J'ai eu vraiment ce bonheur inespéré de sauver une âme...*[1]

— Ei, icni Hangerlioaica cu pofidă, ai mîntuit un suflet. După voi, noi rumînii mergem toți în iad.

— Oooh ! își împreună mîinile monseniorul și apelînd cu priviri rugătoare la ceilalți, ca spre a se disculpa, *je n'ai jamais dit cela.*[2]

— Scumpe monseniore, Caty era ortodoxă.

— *Mais elle a reçu la lumière du baptême, entrant dans le sein de l'église de Rome.*[3]

— Un prinț rumîn nu poate să fie papistaș, se supără Hangerlioaica.

— *Il n'est question que de la mère...*[4]

— E vorba de mamă, însă cum are să meargă Filip într-un cimitir catolic ? Ce fel de simțire rumînească și ortodoxă va căpăta știind că mamă-sa a fost o renegată ?

Prințul monsenior se apără numai cu mîinile de duritatea acestor vorbe. Cînd prințesa se mai potoli, el dădu a înțelege că problema avea o latură politică ce nu tre-

[1] Mă...

[1] Am avut, într-adevăr, această fericire nesperată de a salva un suflet...

[2] N-am spus niciodată aceasta.

[3] Dar a primit lumina botezului, intrînd în sînul bisericii de la Roma.

[4] Nu-i vorba decît de mamă.

buia trecută cu vederea. Romînii nu sînt acum numai ortodocși, ci și uniți cu biserica romano-catolică. Vaticanul și puterile occidentale vor acorda un interes sporit acelor cercuri legate confesional de ideea romană. Hangerlioaica înțelese că nu putea contraria cercurile aristocratice din afară, de la care spera, într-un viitor oarecare, înfăptuirea viselor sale. Catolicismul era o forță internațională. Nu se împăca totuși cu ideea unei demonstrații publice în sens catolic.

— Cum pot eu, prințesă rumînă, să intru cu urmașul familiei Hangerliu într-un cimitir papistășesc ?

— Există remediu la toate, interveni mareșalul bonom, s-o înmormîntăm într-un cimitir neutru, discret, undeva la țară, cum era obiceiul boierimii de altădată.

— Un cimitir mic se află aici aproape, zise madam Farfara, în satul Herăstrău. Au fost înmormîntați pe vremuri prin partea locului : Florești, Mănești, o Caramfiloaie.

După oarecare dezbateri, compromisul fu admis de ambele părți. Nimeni n-ar face azi vreo obiecție asupra confesiei decedatei și, de altfel, prin actul de naștere se dovedea că răposata fusese ortodoxă. Un loc lîngă zidul cimitirului ar fi socotit tacit ca fiind adjudecat lumii catolice. La groapă avea să se oficieze o scurtă ceremonie după tipicul bisericii romane. Monseniorul, mareșalul și ceilalți coborîră pe scara cu balustrada ruptă, iar regele Vahtang cu madam Farfara merseră îndată să pună la cale lucrurile. Fără a ascunde nimănui adevărul, spre a nu da naștere la incidente penibile, obținură cu ușurință autorizația și consimțirea autorităților ecleziastice din mahala. Acum, în această după-amiază de iarnă, se îndreptau cu toții spre micul cimitir, unde sicriul cu răposata fusese dinainte dus cu un camion-automobil.

Convoiul ieși în strada Glucozei, apoi în șosea și trecu pe podul de lemn de la stăvilar, în fine în dreptul șoselei Fabrica Glucozei o luă spre stînga, între o groapă smîrcoasă și marginea lacului Floreasca. Aci totul era pustiu, doi copii mici curioși se ținură însă de alai. În tot timpul mersului, membrii procesiunii vorbiră în șoaptă, și frînturile de frază ce se auzeau trădau preocupările fiecăruia.

— Mîine, zicea regele Vahtang, trebuie să mă scol de la cinci dimineața ca să prind tramvaiul. Mă duc la Talcioc să vînd bocancii ăștia. Intru cu ei în picioare, ca să nu plătesc taxă.

— Bine, dar cu ce te-ntorci ? se miră Șerica Bălcanu.

— Iau în buzunar niște sandale de cauciuc.

— Am găsit un document, declară Vasilevs-Lascaris, care nu mai lasă nici o îndoială asupra continuității Lascarizilor în Țara Romînească. Este o mărturie asupra unui sluger Dragodan că este fiul călugărului Lascaris. Fi bine, am indicii precise că acest Dragodan are contingențe cu ascendenții noștri. Rămîne numai să pun lucrurile la punct.

— Căpătai azi o gutuie, zicea Zenaida Manu, bătînd cu mîna sacul ei, am s-o gătesc cu puțin zahăr și o felie de costiță.

Socotind că demonstrația e neîndestulătoare, vîrî mîna să scoată gutuia. Atunci căzu jos din sac o foiță subțire cu ceva dactilografiat pe ea. Regele Vahtang care asculta, privind înapoi, tresări, se aplecă și o ridică. Aruncă, simulînd distracția, ochii pe hîrtiuță, pe care se puteau citi aceste cuvinte copiate cu indigo : «Săteni, nu lucrați pămîntul...» Părea un fragment de manifest. Vahtang cocoloși foița făcînd-o minusculă ca un bob de linte, apoi o înghiți. Incidentul trecu neobservat.

— A murit în dureri îngrozitoare, spunea madam Farfara făcînd aluzie la Caty.

— Părinții sînt nemulțumiți că copiii nu fac progrese, se plîngea contesa de Verner-Sternberg, vina este a lor, fiindcă nu-i lasă să-și prepare lecțiile. Numai conversația, o dată sau de două ori pe săptămînă, nu-i de ajuns.

— Am cartofi de vînzare ! se oferi generăleasa Cernicev, poate cunoașteți un amator.

— *J'ai la joie de souffrir pour notre Seigneur !* murmura monseniorul prinț. *C'est une aubaine pour nous tous que d'être humiliés : nisi efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum coelorum.* [1]

[1] Mă bucur să sufăr pentru domnul nostru !... Este un noroc pentru noi toți de a fi umiliți : dacă nu vă veți face ca pruncii, nu veți intra în împărăția cerurilor.

— Aș vrea să dansez mult, mult de tot, spunea Cucly către Matei Basarab, care își sălta acordeonul pe umeri.

— Iau deocamdată băiatul cu mine, ca să-i supraveghez educația, notifică Hangerlioaica, punînd piciorul în pragul cimitirului.

Rari fulgi de zăpadă începură să pice și cîrduri de ciori să fîlfîie prin aer, trecînd din copac în copac, în așa fel, încît unii arbori desfrunziți se umpleau de ciudate fructe negre, în vreme ce alții le pierdeau. Lîngă o groapă săpată de curînd, la capetele căreia se ridicau movile de pămînt scos proaspăt cu sapa, se afla un sicriu acoperit cu un giulgiu, asupra căruia sta culcat un crucifix. O luminare goală, din lipsă de sfeșnic, era înfiptă de-a dreptul în pămînt. Doi oameni cu cazmale sedeau lîngă groapă și făcură loc între ei aceluia care venise împreună cu ceata. Se găsea acolo și subdiaconul care vizitase pe Hangerlioaica și care peste sutană avea petrecută o cotă neagră de dantelă și o stolă, de asemenea neagră. El aștepta cu un pachet de veșminte bisericești în brațe. Seminaristul slab se repezi să ia pachetul și începu să ajute monseniorului să se îmbrace pentru ceremonie. Acesta, scoțîndu-și pălăria din cap, revelă o teastă goală, ca și lustruită, de o tonsură extremă, buclele albe de păr căzînd numai pe frunte, deasupra urechilor și la baza craniului. Monseniorul își petrecu, ajutat de asistenții săi, cota neagră și stola și, luîndu-și o expresie serafică, începu să cînte elegiac, mai mult recitînd, după tipicul gregorian :

— *«Benedictus Dominus De-us Isra-el : qui-a vi-si-tavit, et fe-cit redemptionem plebis su-ae.»* [1]

Ca și stîrnită de versetele latine pe care prințul le pronunța franțuzește, ninsoarea începu să pice cu fulgi mari, deși încă rari. Un puf de zăpadă căzu drept în flacăra luminării, făcînd-o să se strîngă și să oscileze o clipă. Asistantul fără superpeliciu trase giulgiul de pe sicriul care era de brad, abia dat în fugă la rîndea. Capacul era dinainte pus și bătut în cuie. Ceata boierească se așezase în careu în jurul prințului preot și în fața gropii, însă la o anume distanță. Toți ședeau solemni, absenți,

[1] «Binecuvîntat domnul-dumnezeul poporului lui Israel : fiindcă a vizitat poporul său și l-a răscumpărat din păcat».

impenetrabili în rigiditatea lor. Hangerlioaica, într-un capăt, privea severă înspre un pom, lovind din cînd în cînd cîte o pietricică de pe jos cu vîrful bastonului, mareșalul lăsase puțin capul în barba care-i ningea tot pieptul. Moarta, ascunsă în sicriul de brad, părea a-i lăsa indiferenți, ca și cum ideea jalei ori spasmului era incompatibilă cu această categorie de oameni. După ce monseniorul își termină cîntarea printr-un dialog cu subdiaconul, se produse tăcere și nu se auzi decît tusea baritonală a regelui Vahtang. Asistantul, cu aer de seminarist, făcu un semn oamenilor, care se adunară în jurul sicriului, petrecînd două frînghii pe sub el.

— Mai trebuie un om ! spuse foarte discret asistantul.

Atunci, după cîteva momente de așteptare, contele Iablonski se desprinse din careu și, punînd șapca în buzunarul sacoului, se apropie docil de groapă, așezîndu-se la capătul rămas liber al unei frînghii. Cei patru oameni, stînd cîte doi la fiecare capăt al coșciugului, îl ridicară de funii în sus și, trăgîndu-l deasupra groapei, începură să-l lase în jos pînă ce se auzi izbitura lemnului de fund. Apoi scoaseră frînghiile și se dădură la o parte, iar contele Iablonski se întoarse și-și reluă locul în careu. Această operație fu privită cu aceeași impasibilitate serioasă, fără nici o manifestare deosebită de emoție. Numai Zenaida Manu își clătina ritmic capul, iar Filip, moștenitorul titlurilor voievodale hangerlierești, care ședea acum lîngă prințesă, arăta foarte palid la față, deși se conforma întocmai nemișcării celorlalți. Monseniorul, aplecîndu-se spre una din movilele de pămînt, luă puțină țărînă în mînă, pe care începu s-o presare peste sicriul din groapă. Apoi, ridicînd ochii spre cer, spuse încet, aproape confidențial, dar profund, răspicat și cu inflexiuni de implorare :

— *«Fac, quaesumus Domine, hanc cum famula tua defuncta...»* [1]

Aci avu o amnezie curioasă pentru unul care botezase pe răposata și întrebă pe cei de față cu blîndețe excesivă :

— *Comment s'appellait-elle ?* [2]

— Cătălina ! șopti mareșalul.

[1] «Fă, rogu-te, doamne, cu roaba ta, răposata...»

[2] Cum o chema ?

Monseniorul stătu puțin nedumerit, negăsind, se vede, repede corespondentul curent, apoi urmă :

— «... *Catalina misericordiam, ut factorum suorum in poenis non recipiat vicem quae tuam in votis tenuit voluntatem ; ut sicut hic eam vera fides junxit fidelium turmis : ita illic eam tua miseratio societ angelicis choris. Per Christum Dominum nostrum...*» [1]

— «*Amen*», răspunse subdiaconul.

Prințul își ridică glasul solemn :

— «*Requiem aeternam dona ei Domine.*» [2]

— «*Et lux perpetua luceat ei*» [3], replica subdiaconul.

— «*Requi-escat in pace*» [4], intonă prințul, aprobat de subdiacon cu un «*amen*».

După aceea monseniorul pronunță, despărțind clar silabele și intonîndu-le gregorian, aceste cuvinte :

— «*Anima e-jus et animae omni-um fide-li-um de-functo-rum, per mi-se-ricordi-am Dei requi-escant in pace.*» [5]

Subdiaconul răspunse grav :

— «*Amen.*»

În fine, monseniorul se trase la o parte și se uită întrebător la grupul celor de față, așteptînd parcă ceva. Celălalt asistant îi întinse pălăria, pe care și-o puse pe cap, căci începuse să ningă des cu fulgi mari, căzînd pieziș. Printesa privea severă, insinuînd poate lipsa ei de considerație pentru o înmormîntare papistășească, totuși nu se mișcă din locul ei. Netezindu-și măreața barbă, mareșalul se uită spre centrul careului. Atunci se produse ceva neobișnuit. Matei Basarab înaintă înspre groapă cu acordeonul și, așezîndu-se în marginea ei, așa încît privea și spre cei de față și înspre sicriu, trase instrumentul înaintea pieptului și începu să cînte. Gaittany, care ședea în dosul doamnei Valsamaki-Farfara, ca să nu fie văzut, deoarece

[1] «...Catalina, această milostivire, să nu primească pedeapsă pentru faptele sale, aceea care a urmat voința ta în rugăciunile ei ; și precum, aici, credința adevărată a ținut-o în turma credincioșilor, așa, acolo sus, mila ta s-o așeze întru cetele îngerești. În numele domnului nostru Isus Christos...»

[2] «Doamne, dă-i ei pacea eternă.»

[3] «Și lumina veșnică să strălucească pentru ea.»

[4] «Odihnească-se în pace.»

[5] «Sufletul ei și sufletele tuturor credincioșilor defuncți prin mila lui dumnezeu odihnească-se în pace.»

îl neliniștea, ba chiar îl înfricoșa ideea unei exhibiții neconvenabile, întrucît observase că vreo cîteva femei și copii se adunase din curiozitate în cimitir și se apropiase de spectacolul neobișnuit, întrebă repede :

— Ce-i asta ?

— Răposata a lăsat cu limbă de moarte, șopti madam Farfara, lasă că-ți spun altădată !

Desfăcînd acordeonul alb cu gesturi calme și rotunde, lucrătorul aristocrat cîntă *Ay, ay, ay,* cîntec de leagăn creol, foarte la modă prin barurile de acum două decenii. Un cunoscător își dădea seama îndată că tînărul era un bun muzicant, familiarizat cu clasicii, căci el executa cîntecul fără sentimentalism, cu o puritate extraordinară, ca și cînd ar fi cîntat o piesă de Bach sau de Haendel, scoțînd efecte de gravitate din chipul geometric cum rarefia notele prin întinderea maximă a burdufului. Un astfel de concert de armonică cu o piesă de bar, cîntată ca o *Missa solemnis* lîngă un sicriu, într-un cimitir de țară, pe ninsoare, ar fi produs un efect sfîșietor asupra sufletelor sensibile. Asistența își păstră însă ținuta ceremonioasă, netrădînd nici un dezechilibru al nervilor și privind nepăsătoare de a se compromite curioșii care, atrași de muzică, se strîngeau în număr din ce în ce mai mare. Monseniorul, cu mîinile împreunate, asculta visător și smerit. Hangerlioaica poza parcă unui pictor. Zenaida tremura din cap. Numai pe fața băiatului lacrimile începuse să curgă rostogolindu-se în boabe și amestecîndu-se cu ninsoarea, în ciuda sforțării lui evidente de a imita impasibilitatea celorlalți. Gaittany era singurul nervos. Cu toată fulguiala deasă de zăpadă, își făcea vînt cu un număr din *Scînteia,* pe care îl scosese din buzunar. În fine, Matei Basarab își închise definitiv acordeonul. Ceata se urni precipitat, mergînd spre ieșirea cimitirului, urmărită de huruiala sinistră a bulgărilor de pămînt pe care groparii îi aruncau deasupra sicriului. Se întuneca. Gaittany o luă înaintea celorlalți și, ajuns în șosea, făcu un gest de mîntuire cu mîna. O limuzină somptuoasă îl aștepta. Șoferul deschise portiera și întrebă :

— Unde mergem, tovarășe director ?

— La muzeul «Vasile Roaită»! răspunse Gaittany, răsturnîndu-se pe spate și, scoțind notesul din buzunar, șterse energic un punct de program efectuat.

Ceilalți se întoarseră pe același drum, prin strada Rahmaninov, acum mai albită de zăpada moale. În fața porții casei din strada Băneasa Ancuța se opriră. Hangerlioaica împinse băiatul în curte și se îndreptă cu el spre apartamentul din grajd. Se sui prudentă, dar vînjoasă pe scara cu balustrada ruptă, urmată de bătrînul secretar, iar sus, din pragul ușii podului — ca o regină din balconul unui palat — făcu un salut cu mîna celor care mai așteptau jos. Apoi ceata se depărtă și strada rămase pustie. În zăpada afînată din fața porții, din curte și de pe scară rămăsese mai adînci decît altele întipăriturile cipicilor micului Filip Hangerliu. Ninsoarea începu să cadă, însă așa de impetuoasă, încît, în curînd, ele fură umplute cu zăpadă și dispărură cu totul în albul unanim.

II

Talcioc era, pînă dăunăzi, un tîrg liber, răsărit, după căderea regimului burghez, într-o mare groapă din care s-a scos odată lut pentru cărămidării, și care se găsea spre capătul șoselei Colentina. În fiece duminică, încă din zorii zilei, tramvaiele ce mergeau în acea direcție erau ticsite de bărbați și femei, cu valize, boccele, suluri de covoare. Intrînd pe o uliță de mahala din dreapta șoselei, te aflai deodată în fața unei bolgii dantești pe fundul căreia forfotea un bîlci. Pe povîrnișurile groapei erau desfășurate chilimuri românești, scoarțe, imitații de covoare persane, în general uzate și stridente. Coborîrea se făcea pe o rîpă repede, clisoasă pe vreme de ploaie și care, în duminica următoare înmormîntării din cimitirul Herăstrău, era alunecoasă din cauza zăpezii căzute în ajun și înghețate peste noapte. Fundul groapei era împărțit în cărări inextricabile, formate, în chip spontan, prin așezarea vînzătorilor. Aceștia întinseseră marfa pe zăpada bătătorită sau pe un țol, stînd sau în picioare

sau pe cîte un geamantan. Curiozitatea era că negustorii n-aveau înfățișarea obișnuită a comercianților ambulanți și erau în mod zdrobitor mai distinși decît cumpărătorii, de obicei lăptari și țărani din jurul Bucureștilor. Ei erau îmbrăcați cu haine uzate și cam împestrițate, însă de croială excelentă și de o modă perimată. Un bărbat, spre exemplu, care sta pe muchea unui geamantan de piele citind *Huit jours chez M. Renan*[1], de Maurice Barrès, avea pe cap o căciulă de astrahan fin, puțin roasă, trasă pe urechi, și în loc de palton o haină de piele îmblănită. În picioare purta galoși și ghetre pe deasupra pantofilor. Era ras proaspăt, privea prin *pince-nez* și avea aerul unui intelectual, mai degrabă al unui medic. Pe o foaie de mușama roșie întinsese marfa de vînzare: siringi Record de dimensiuni mari, două cutii cu canule pentru injecții, un binoclu militar în toc de piele, un termometru de baie în ramă de lemn, cîteva pneuri de bicicletă și cronicile în ediția Kogălniceanu, legate în pînză și cu coperta întîiului volum dată la o parte și pironită cu o scrumieră de alabastru, de vînzare și ea. Bărbatul, citind, arunca din cînd în cînd cîte o vorbă unei doamne de peste drum de el, care ședea pe un scăunaș pliant în fața unei pînze de sac, pe care erau întinse servețelele de broderie ale unui serviciu de ceai și o pereche de pantofi de lac pentru copii, o pereche de ițari țărănești de doc cafeniu și o gravură înrămată reprezentînd o păstorită de convenție din secolul XVIII cu un paner în mînă. Bărbatul cu ochelari spunea doamnei că a fost de trei ori în fiorduri, iar aceasta declara că, de nu s-ar fi întîmplat «catastrofa», negreșit s-ar fi dus și ea. Alături de doamna care plănuise să meargă în Scandinavia, ședea în picioare un bărbat cu palton cadrilat, rezemîndu-se într-o umbrelă și ridicînd alternativ, ca să nu înghețe, picioarele puse de-a dreptul în galoși legați cu sfoară. Acesta era Vasilescu-Lascaris. Pe un jurnal era expusă jos o păpușă mare cu cap de cîrpă, îmbrăcată în costum național. Aceasta era marfa de vînzare a urmașului împăratului bizantin, dibuită cine știe pe unde. În fața lui Lascaris, madam Valsamaki-Farfara parlamenta și gesticula cu un grup de

[1] Opt zile la dl. Renan.

țărani, opriți în jurul ei să contemple un gramofon de tip vechi cu o imensă pîlnie. Unul din țărani, îndeosebi, părea foarte interesat de obiect și dispus să-l cumpere și cerea avizul tovarășilor săi. Unul dintre aceștia, mai tînăr, luase o figură de specialist și emisese opinia că mai sînt altfel de gramofoane mai perfecționate, pe care le iei ca un geamantan unde vrei. Madam Farfara păru indignată.

— Dumneata nu știi că tot ce e nou e mai prost ? Unde mai găsești azi materialele de altădată ? Am ajuns la ananghie, altfel nu l-aș vinde.

Amatorul se arătă zdruncinat de argumentația doamnei Farfara și încercă să smulgă în șoaptă adeziunea celorlalți.

— Să-l probeze ! zise unul.

— Să-l probăm, dacă n-aveți încredere. Aici ne-a adus nenorocirea, să stăm în frig și să ne vindem lucrurile din casă.

Și madam Farfara învîrti manivela și puse o placă, apoi ascultă cu indiferență un glas bărbătesc cîntînd nazal *Elegia* lui Massenet. Era vocea lui Șaliapin. Țăranul amator își lărgi gura într-un rîs de uimire și plăcere și se vedea cît de colo că ideea de a poseda un gramofon îl pironea locului. Îi inspira respect tocmai pîlnia învoaltă. Totuși lipsa unei convicțiii personale și rezerva celorlalți îl făceau să șovăie.

— Nu ne învoim la preț ! șopti amatorul.

— Dacă găsești în altă parte mai ieftin, încheie tratativele madam Farfara, foarte bine.

Țăranul se frecă cu degetul pe sub nas, se mai consultă în surdină cu ceilalți, o luă înainte încet, nehotărît, privind mereu îndărăt spre pîlnia gramofonului. Apoi se opri la cîțiva pași mai departe, absorbit de profunde reflecții.

— Mai bine mă întorc cu ei acasă decît să-l dau pe un preț derizoriu, explică madam Farfara doamnei care vindea șervețele de broderie și care era contesa Iablonski.

— Foarte bine faci, aprobă aceasta, tușind convulsiv și strîngînd pe umeri un șal pus peste un mantou demodat de stofă.

De fapt, gramofonul nu era al doamnei Farfara, ci al prințesei Hangerliu. Pe vremuri, cînd acest aparat însemna o noutate, răposatul prinț cumpărase două și le pusese în salon. De cîteva decenii, gramofoanele fusese

aruncate în pod, cu plăci cu tot, dar servitorul care cărase cpavele casei Hangerliu, socotindu-le prețioase, le adusese în grajdul în care locuia acum prințesa. Madam Farfara le vindea în comision.

— Să-ți spun o noutate interesantă, zise Vasilescu-Lascaris către madam Farfara, rămasă deocamdată fără clienți.

— Spune !

— Am descoperit chiar aseară filiația Lascaris-Dragodan-Vasilescu. Dragodan a avut o fată, care a luat un Văcărescu. Unchiul meu dinspre tată, cum știi, se chema Văcărescu și nu-mi rămîne acum decît să reconstituiesc în amănunțimi raporturile de rudenie între unchiu-meu și Văcărească sin Dragodan.

— Ascultă, domnule Vasilescu, zise madam Farfara, văzînd agasată și trăgînd cu coada ochiului spre grupul de țărani, care, după o criză de indeciziune, se întorcea la gramofonul cu pîlnie, nu devii și dumneata odată un om serios ? Unchiul dumitale, știe o lume întreagă, se chema Teodor Vacă și și-a schimbat numele, parcă văd și acum jurnalul, în Văcărescu, o dată cu unul Gheorghe Vezibine, care a cerut să se numească Vesbianu.

Împăratul Lascaris, adus la realitate așa de brutal, își întoarse buzele pe dos, după obicciul său, și tăcu. În spatele doamnei Farfara, pe o cărare paralelă, staționa regele Vahtang, fără nici o marfă vizibilă înaintea sa. Însă bocancii săi de vînătoare erau larg deschiși și cu șireturile desfăcute. Cînd un țăran sau un trecător oarecare făcea regelui Vahtang impresia că este în căutare de încălțăminte, acesta, fără a scoate un cuvînt, făcîndu-i semn întîi numai din ochi, îi arăta cu degetul bocancii săi, ridicînd chiar un picior în aer. După cîtva timp, Costică Prejbeanu intră în tratative cu un țăran tînăr cu mustață tunsă mărunt și cu priviri viclene și, convenind, se vede, din preț, își scoase bocancii din picioare și-și trase peste ciorapii de lînă o pereche de pantofi de cauciuc. Țăranul se îndepărta cu bocancii, în vreme ce Vahtang număra banii, cînd deodată acesta din urmă tresări și începu să strige după cumpărător :

— Ia ascultă, tovarășe, mai dă două mii !

— Pentru ce să dau două mii ? încercă țăranul să se eschiveze, iuțind pașii spre a se pierde în mulțime.

Regele Vahtang sări la el cu o repeziciune uimitoare.

— Scoate două mii de lei ! ordonă el în surdină.

— Ce țipi la mine ? deveni arogant țăranul, ce drept ai dumneata să vinzi aici ? Ciocoiul tot ciocoi. Acuși chem miliționul.

Regele Vahtang se ridică grandios în dolmanul său de loden, contrastînd ridicul cu pantofii de cauciuc. Barba sa tunsă cu foarfecele se zburli ca perii unei pisici.

— Îndată să scoți banii !

Și regele Vahtang apucă fioros pe țăran cu amîndouă mîinile de gît.

Țăranul speriat ceru din ochi ajutor celor din jurul său, în nădejdea mai ales de a întîlni un miliționian, însă nu numai că nu se afla prin apropierea sa nici un reprezentant al forței publice, dar privirile tuturor negustorilor improvizați se îndreptau feroce înspre el. Un tumult neprevăzut se iscă. Bărbați și femei strigau la țăran cu felurite intensități : «Rușine ! Dă banii !» Doctorul cu ochelari, care fusese în Scandinavia, aflîndu-se aproape, se răsti și el cu gravitate :

— Să dai banii imediat !

— *Quelle saleté !* [1] se indignă contesa Iablonski între broderiile ei.

O doamnă bătrînă, foarte pudrată, strînsă la gît cu o mică blăniță de vizon și care părea fragilitatea întrupată, strigă pițigăiat, dintre micile tablouri de tapiserie pe care le vindea :

— *Roturier !* [2]

Țăranul, intimidat de această forță colectivă în mijlocul căreia picase, bătu în retragere, mai ales că regele Vahtang îi și smulsese un bocanc din mîini. Scoțînd cu chibzuială încă două mii de lei, plăti agresorului și luîndu-și bocancul se pierdu în mulțime. Puțin după el păși cu gramofonul în brațe și celălalt țăran, care, în fine, căzuse la învoială cu madam Farfara și izbea acum pe trecători peste urechi și nasuri cu pîlnia gigantică. Unul din însoțitorii săi ducea în brațe un vraf de discuri. Cîtăva vreme după lichidarea conflictului, o forfotă verbală mai stărui în sectorul respectiv, din cauză că, după toate aparențele, lumea comenta cu aprindere întîmplarea. Nu era îndoială că negustorimea provenită din aristocrație și burghezime lua partea regelui Vahtang.

[1] Ce murdărie !
[2] Bădăranule !

În acest timp veneau pe aleea pe care ședea madam Farfara doi bărbați cu paltoane îmblănite și cu căciulițe pe cap, căciula de lutru a unuia fiind însă de formă siberiană, cu clape de blană întoarse în sus. Acesta era arhitectul Ioanide, celălalt, cu un baston pe mînă, era Gaittany. Cînd ajunse în dreptul mușamalei roșii cu siringi, Gaittany fu întîmpinat de bărbatul cu ochelari :

— Bună ziua, tovarășe Gaittany !

Cuvîntul «tovarășe» fu pronunțat cu o subliniere subtilă, a cărei ironie nu scăpă lui Gaittany. Acesta deschise brațele în aer, zîmbind interogativ :

— Cine sînteți ?

— Nu mă mai cunoști, m-am schimbat mult, continuă vînzătorul de siringi cu aceeași politicoasă persiflare. Sînt doctorul Zănoagă.

— Ooh ! se entuziasmă factice Gaittany, să trăiești ! Ce mai faci ?

Doctorul, în loc de alt răspuns, îi arătă marfa întinsă pe jos.

Gaittany păru alarmat de ideea de a trebui să facă un gest de caritate, să cumpere ceva. Căută să scurteze întrevederea :

— Te felicit ! zise el dînd drumul unui cuvînt absurd și convențional, ce suna în acel bîlci ca o ironie. Ți-ai ras mustața, de aceea nu te-am recunoscut. (Cu ton confidențial.) Arăți foarte bine.

Și Gaittany căută din obișnuință un lemn sau o masă spre a lovi în ele cu degetul în semn de «sănătate excepțională», însă, negăsind nici un corp dur în jurul său, renunță și începu să facă saluturi îmbietoare de retragere. Doctorul Zănoagă deveni grav :

— Ce face Filip ?

— Băiatul ? E bine, este cu...

Gaittany privi în toate părțile, găsind inconvenabil a pronunța cuvîntul «prințesă» în public. Aplecîndu-se cu gura la urechea doctorului, termină propoziția :

— ... este cu Hangerlioaica.

Revenit în poziția normală, Gaittany izbucni într-un «Ha, ha, ha», voind a sugera hazul pe care i-l provoacă personajul de care pomenise și pe care îl dezavua, astfel, de ochii lumii. Doctorul rămăsese însă serios și Gaittany curmă brusc hohotele.

— De ce n-ai venit ieri la înmormîntare ? întrebă el, l-ai fi văzut.

— Olz, răspunse doctorul trist ironic, n-am fost invitat. Locul meu nu este într-o societate așa de princiară !

Gaittany tuși decorativ, neavînd ce răspunde și, profitînd repede de faptul că un tînăr, probabil student în medicină, luase o siringă și întreba pe doctor cît costă, salută exuberant, făcînd un adio dulce cu mîna, și o porni înainte după Ioanide, care ședea de vorbă cu madam Farfara.

— Cine era amicul ? întrebă Ioanide.

Gaittany schiță un gest de insignifiantă :

— E un unchi al Caterinei Ciocîrlan, care a fost înmormîntată ieri. Așa mi s-a spus cel puțin. Nenorocitul !

Gaittany mistifica insinuînd că cunoaște superficial pe doctor. Într-un mod foarte îndepărtat, e drept, și prin alianță era rudă cu doctorul Zănoagă, fost deputat și senator sub monarhie, căruia îi solicitase în trecut numeroase servicii.

Madam Valsamaki-Farfara contempla în acest timp foarte atent și zîmbitor pe Ioanide.

— Bărbații, observă ea, rezistă mai mult decît femeile. Mă uit la dumneata. Ești mai tînăr ca oricînd, parcă ai avea treizeci de ani. Eu sînt o babă. Dar de ce ești așa de trist ?

Într-adevăr, Ioanide nu părea să fi înaintat în vîrstă. Dimpotrivă, slăbind, căpătase un profil superb. Semăna puțin la fizionomie cu d'Annunzio, avînd însă suprafețele mai calcaroase și mai severe. El rîdea adesea din toată inima, părea voios și în orice caz plin de însufletire, dar îndată ce tăcea și rămînea nemișcat, cineva, în chip infailibil, de obicei femeie, îi spunea cu o mare compătimire :

— Ce trist ești ! Pentru ce ești așa de trist ?

— Nu sînt trist ! protesta Ioanide plictisit.

Dar cînd se uita în oglindă, rămînea el însuși surprins de omul dinaintea sa. Nu se recunoștea. O figură prelungă, cu ochii profund melancolici, îl privea cu o imobilitate tulburătoare. Procese sufletești subterane, veșnica pironire într-un gînd îi modificase orientarea generală a mușchilor, ce nu voiau să înregistreze mișcările sufletești diurne ale arhitectului. Fața se împietrise definitiv într-o singură simbolizare morală.

Cei doi bărbați își luară rămas bun de la madam Farfara și porniră pe aleile strîmte ale bîlciului improvizat. În unele sectoare, familii întregi păreau a se dedica comerțului. Mulți nu arătau de loc a fi în mizerie. Erau îmbrăcați bine, fumau țigări de lux, rîdeau zgomotos și se tocmeau aprig cu mușteriii, manifestînd intransigență și dispreț. Le plăcea comerțul și-l exercitau cu profit și cu orgoliul de a trece printr-o criză istorică.

— Te uiți ? zise Ioanide către Gaittany, sînt aici o mulțime de oameni care și-au găsit vocația adevărată. Femei care se credeau de lume s-au revelat negustorese aprige și mulți intelectuali și-au descoperit un suflet de comerciant ambulant.

— Da ! confirmă Gaittany, fără convingere, neștiind unde vrea să ajungă arhitectul.

— O răsturnare atît de radicală a valorilor sociale a verificat anume permanențe ale sufletului uman, cel puțin pentru durate mari de timp. Mercantilismul nu se poate stîrpi cu una, cu două. Sînt oameni care mor dacă nu vînd, ca Saferian Manigomian. Desființarea comerțului particular a fost punctul de plecare al instaurării comerțului monden. Orice casă de fost burghez este un magazin.

— Ai perfectă dreptate ! strigă aproape Gaittany.

— Vindem de nevoie, domnule Ioanide, exclamă un glas jalnic și puțin fonfăit, prin apropiere.

Cei doi se întoarseră. În fața lor se afla Bonifaciu Hagienuș, cu fălcile mai încreștite și cu gura pungită din cauza absenței cîtorva dinți din față.

— Hei ! zise Ioanide rîzînd, sînt într-adevăr și unii care vînd de nevoie, nu zic, eu însă vorbeam de cei care vînd ca să vîndă, ca de pildă dumneata.

Hagienuș se bătu cu mîna dreaptă pe piept, luînd o clipă cerul ca martor.

— Să mă bată dumnezeu, domnule Ioanide, dacă nu duc lipsuri. Trebuie să întreținem familia. N-am lemne...

— Te cred ! zise Ioanide conciliant, ca să nu agraveze gluma.

De fapt Hagienuș, după ce trecuse printr-o oarecare criză, se găsea într-o situație excelentă. Știa perfect limba rusă, fiindcă fusese în tinerețe la Petersburg, de asemenea limba turcă, avînd noțiuni foarte largi de alte limbi orientale și vorbind totodată admirabil englezește. Fu folosit ca translator și cîștiga afară de aceasta mulți bani făcînd traduceri din acele limbi streine pe care le cunoștea. Era un om acomodant, inofensiv și simpatic și făcea față situațiilor celor mai furtunoase, capitulînd inocent, cu un vocabular de fantezie pe care îl credea comunist.

— Tovarășe Hagienuș, îi reproșa, de exemplu, superiorul, dumneata ții lucrările pe loc, întîrzii executarea planului.

Atunci Hagienuș se simțea obligat la profesii de credință politice.

— Eu îmi dau foarte bine seama, îmi fac cinstit autocritica, toată viața am fost materialist, am publicat la revistele socialiste, să mă bată...

Dîndu-și seama că «dumnezeu» nu era în tonul vremii, Hagienuș își întrerupea un moment apărarea.

De obicei superiorul, om înțelegător, ca să-l scutească de o comedie inutilă la vîrsta lui, îi vorbea în termenii cei mai burghezi și mai persuasivi :

— Domnule Hagienuș, noi nu-ți cerem nici o autocritică, dă-ți te rog silința și termină traducerea asta, de care avem nevoie urgentă.

— Uite, mă jur !

Ce căuta acum Hagienuș prin Talcioc ? Veșnic neliniștit de ziua de mîine și cu frica de a nu fi lăsat pe drumuri de copii, căuta să-și plaseze banii în valori stabile. Ajunsese la încheierea că aurul, bijuteriile bat la ochi și, de altminteri, nu avea atîția bani deodată pentru a cumpăra un obiect prea scump. O tavă de argint, un sfeșnic sînt lucruri modeste, pe care le poți cumpăra ieftin și vinde oricînd. Circula pe piața clandestină foarte multă argintărie pusă în vînzare și pentru faptul că argintăria, mai ales brodată și ornamentată, se demodează. Hagienuș avea însă ochi buni și cunoștințe artistice, distingea îndată între o broderie banală și una de stil fin oriental sau în maniera Renașterii. Hagienuș pîndea în fiece duminică la Talcioc și cumpăra tăvi, platouri, ibrice, feligene, candele, lighenușe, toate de argint. În odaia lui Hagienuș tăvile de argint ședeau una peste alta în teanc ; pe masă avea zeci de sfeșnice de argint. Hagienuș trăia numai în argint. Însă totodată la Talcioc Hagienuș vindea și, în această calitate, stînd de vorbă cu confrații săi în comerț, dibuia argintăria. Vindea lucruri de nimic, găsite prin pivniță sau prin pod, care însă erau căutate pentru că lipseau deocamdată de pe piață : un butoiaș de stejar demontat într-un pachet de doage și cu cercurile noi alături, sîrmă pentru antenă, cîteva tuburi de plumb pentru closet, o mașină de făcut înghețată, o garnitură de traforaj, de pe cînd Petrișor, băiatul său, era mic.

— Ce cauți aici, domnule Gaittany ? întrebă Hagienuș.

— Mi s-a spus că se găsesc litografii vechi, gravuri. Ne-ar trebui pentru muzeu figuri de luptători progresiști : Tudor Vladimirescu, Bălcescu... Ha, ha... (Gaittany, nestiind bine ce atitudine să ia față de noua sa ipostază, își rațiună prudent hohotele.)

— Este, domnule Gaittany, dacă știam, îți aduceam cu !

— În cazul ăsta, caută-mi și mie tuș, zise Ioanide.

— Caut, domnule Ioanide, cum să nu caut ?

Îngrămădeala se risipi puțin în zona respectivă și atunci Gaittany și Ioanide zăriră în apropiere două persoane, de la întîia impresie cunoscute, și care staționau în fața unei doamne bătrîne, șezînd jos pe un scăunel, dinaintea unui șal persan mîncat de molii pe întinderea plină de găuri a căruia erau resfirate cîteva mici obiecte. Unul dintre cei doi era în chip evident Sufletel, înarmat cu bastonul său, agitîndu-se într-un raglan foarte larg, de stofă pestriță, pe cap cu o căciulă țărănească. El privea interesat la celălalt bărbat, care, cu un ochean mic de ceasornicar la un ochi, examina cu atenție un inel. Sufletel întreba mereu :

— E veritabil ?

Doamna bătrînă zîmbi cu un repros ce însemna : cum are să fie falsă o piatră pe care am cumpărat-o pentru mine, la Paris ? În fine, expertul își scoase luneta de la ochi. Atunci se văzu că era Smărăndache.

— Topazul e absolut veritabil, bate în roz fiindcă a fost expus la căldură. E un așa-zis rubin brazilian sau *topaze brûlée*. [1]

— Domnul se pricepe bine, îl lăudă bătrîna.

— Va să zică are valoare ! se mai informă încă dubitativ Sufletel.

— Fără îndoială ! susținu Smărăndache, desenînd în aer un salut cordial către Ioanide și Gaittany.

Sufletel, întorcîndu-se cu spatele, spre a nu fi văzut de ceilalți, scoase portofelul și, luînd cîteva bancnote, le întinse bătrînei, care le vîrî într-o geantă veche fără a le număra, spre a arăta că nu-și închipuia cum o persoană cu aparență de om de lume poate s-o înșele.

— Ei, stimabile, interpelă Ioanide pe Sufletel, strîngi pietre prețioase, tezaurizezi !

Sufletel făcu o săritură cu intenția vizibilă de a-și trece mîna prin păr, dar, dînd cu degetele de căciulă, se potoli.

— Ce, zise el, bijuteriile sînt numai pentru burghezo-mosierime și pentru infamii imperialiști ? Acum mai răsuflăm și noi, oamenii muncii. În era comunistă orice muncitoare se va găti cu nestemate și cu șiraguri de mărgele :

dat digitis gemmas ; longoque monilia collo... [2]

Și Sufletel își luă rămas bun, precipitat, de la cei doi și de la Smărăndache, sub cuvînt că-l așteaptă Gulimănescu.

— Dar Gulimănescu ce face ? Sper că nu vinde. Stă doar bine ! se miră Gaittany.

— Nu vinde, cumpără.

Smărăndache lămuri că atît Sufletel, care avusese o criză gravă de nervi după stabilizare, cînd pierduse o mare sumă de bani, cît și Gulimănescu își plasau îndată orice

[1] Topaz ars.

[2] Împodobește degetele cu nestemate ; și gîtul lung cu mărgele...

ban prisoselnic în bunuri pe care le credeau rezistente. Gulimănescu n-avea încredere în pietrele prețioase, zicînd că nu se pricepe și nu le poate vinde la prețul de cost. El cumpăra covoare, ceasuri, aparate sanitare, aparate optice. Smărăndache afirma că achiziționase de frica vreunei reforme monetare un săculeț cu ochi de sticlă, precum și un scaun pentru dentiști. În materie de covoare, nu-l interesa valoarea artistică, ci grosimea pelajului. Covoarele grele, moi, bine întreținute, dacă nu erau mai mari decît odăile obișnuite, erau foarte cerute și, dimpotrivă, piesele rare autentice, de muzeu, erau refuzate de clienți și nu se puteau vinde decît rarilor colecționari. În privința aceasta Gulimănescu se consulta cu un armean, fost vînzător la Kehayoglu. Cît despre ceasuri, cumpărase vreo sută : pandantive, brățări, de buzunar, unele mici cît o alună, împodobite cu *strass* sau aurite. Cînd te așezai pe divanul lui Gulimănescu, care era înconjurat de etajere și rafturi de cărți alternate de mici dulapuri închise, auzeai un țîrîit imens, tot peretele părînd întesat de greieri cîntînd. O asemenea sistematică și polifonică țăcănire producea celor cu imaginație o somnolență plăcută. În chip obișnuit, musafirul întreba :

— Dar ce țîrîie aici, domnule Gulimănescu, parcă cîntă ceva.

Gulimănescu, om prozaic, sărea alarmat.

— Te-ai așezat rău, vino aici pe fotoliu. Copiii au pus în raft un ceas stricat.

Despre Sufletel, Smărăndache spunea că acesta își găurise bastonul-caduceu și-l umplusе cu pietre prețioase, mînerul fiind aplicat printr-un ghivent. Cea mai decisivă probă era aceea de a-i lua lui Sufletel bastonul din mînă. Într-o astfel de împrejurare, Sufletel l-ar fi ținut strîns sau l-ar fi smucit dacă, din nebăgare de seamă, cineva ar fi izbutit să i-l apuce. Sufletel nu-și lăsa niciodată bastonul la vestiar și ședea la teatru, în lojă, cu bărbia rezemată pe mînerul lui. De va fi fost adevărat sau nu, evident era oricum că Sufletel cumpăra topaze, safire și pietre prețioase în general.

Păsind pe cînd vorbeau mai departe, Ioanide și Gaittany se văzură fixați, apoi salutați de un individ foarte îngrijit îmbrăcat, chiar cu pedanterie, deși, la fel cu mulți din

categoria sa, cu haine patinate de întrebuințare. Gulerul paltonului negru, îmblănit cu nurcă, era ridicat peste urechi, iar pălăria de fetru negru, moale, trasă adînc pe cap. Cînd, salutînd, își scoase pălăria, individul dezveli o frizură atent cosmeticată și bătătorită cu peria, semănată cu cîteva dungi de fire albe. Fața îi era rasă proaspăt și pudrată în nuanța pieliței sale lustruite și roșiatice. Sprîncenele stufoase, bine pieptănate și ele, nasul drept și ascuțit, buzele senzuale, subțiri, dar lățindu-se și desfăcîndu-se în rîs și lăsînd să se vadă o dentiție strălucitoare, în care cei doi dinți din față erau de aur, îi dădeau un aer cinic și malițios, nu fără ceva excesiv obsecvios și servil. În fularul cu desene purpurii de sub guler era înfipt în nodul din față o agrafă de aur, cu o mare perlă la mijloc. Individul vindea și el. Pe o ladă de fructe desfăcuse o valiză mare de piele împestrițată cu numeroase etichete de hoteluri internaționale, pe care erau expuse patru rachete de tenis, mingi albe, o pereche de pantofi bărbătești de antilopă cu vîrfurile de piele neagră și în perfectă stare, un *nécessaire* de damă cu flacoane pentru parfumuri, borcane de pudră și cremă, perii și pieptene, totul în cristal, os și argint, o pereche de mănuși galbene de căprioară, bărbătești, trei cravate de mătase albă pentru ținută de gală. Cînd văzu acest personaj, Gaittany avu o tresărire și voi să o ia drept înainte, dar cum omul cu guler de nurcă îi tăie calea cu o cordialitate sarcastică, deschise larg brațele și se entuziasmă cu totul artificial :

— Să trăiești ! Nu te-am văzut de un veac. Ce faci aici ?

— Vînd ! Aci m-a adus revoluția dumneavoastră.

Gaittany se făcu că nu înțelege aluziile și încercă a schimba direcția convorbirii.

— Îmi dai voie, zise el către Ioanide, să-ți prezint pe domnul ministru plenipotențiar Tilibiliu, o veche cunoștință ; iar către celălalt : domnul arhitect Ioanide.

— Îl cunosc și din auzite, și din vedere, răspunse Tilibiliu, cine nu cunoaște pe marele nostru arhitect Ioanide ?

Arhitectul păstră fizionomia sa muschiular tristă și aștepta docil pe Gaittany, ca și cînd n-ar fi fost vorba de el.

— Ascultă, reluă plenipotențiarul, dezvăluindu-și toți dinții, ca un cîine ce mîrîie, însă mereu politicos și rîzător, cum te simți în noua dumitale ipostază de proletar ?...

Gaittany își trecu nervos bastonul de pe un braț pe altul, își închise puțin blana la gît și ocoli răspunsul printr-o informație :

— Știi, domnule, a murit Caty, am înmormîntat-o ieri.

— A murit Caty, tresări Tilibiliu, ca și încîntat, va să zică este o justiție divină. Și cui a lăsat averile ?

Gaittany percepu acul lui Tilibiliu, care dădea a înțelege că avutul moartei se mistuise în chip necesar o dată cu instaurarea regimului socialist și formulă un repros moale.

— Domnule, ești nedrept. Era o femeie adorabilă.

— Am spus eu că nu era adorabilă ? închise voluptuos ochii Tilibiliu. A fost o femeie nu se poate mai seducătoare !

Și făcu un mic gest strengăresc din ochi, ca și cînd Caty, vie, ar fi trecut prin fața sa. Gaittany începu să-și desfacă brațele și să salute a despărțire, dar plenipotențiarul nu se lăsă :

— Așa de repede ne părăsiți ? Nu doriți rachete de tenis, o trusă de toaletă de argint fin ? Am cumpărat-o la Rio de Janeiro. Le dau ieftin.

Gaittany scutură din umeri cu sensul că n-are nevoie. Tilibiliu trecu la obiecte mai mici.

— Poate vă interesează o cravată albă ? Așa ceva azi e introvabil.

Gaittany rămase impasibil.

— Știu, observă mușcător Tilibiliu, dumneavoastră, exponenții de azi ai proletariatului, nu mai purtați costum și cravată de rigoare.

În vreme ce Gaittany se apăra cu mîinile de această învinuire și căuta un mod de a se desprinde, plenipotențiarul vîrî mîna sub palton și scoase din buzunarul de sus al sacoului un stilou gros verde.

— Parker autentic ! Dacă ai zece mii de lei de prisos, te alegi cu un stilou minunat, cu care s-au parafat o mulțime de acte istorice.

De data asta Gaittany păru înspăimîntat de preț. Tilibiliu scoase atunci din buzunarul paltonului un pachet de cărți de joc noi, streine.

— Joci bridge ? Două mii de lei.

Gaittany zîmbi distrat. Ioanide avusese impulsiunea de a scoate portofelul și a cumpăra nu importă ce, toc, cravată, cărți, deși n-avea trebuință de asemenea lucruri, numai spre a curma o scenă penibilă, avînd ideea că plenipotențiarul făcea paradă de cinism spre a-și ascunde mizeria. Totuși, persiflajul antipatic care trăda o malignitate congenitală îl făcu să ezite și în cele din urmă să renunțe.

— Îmi pare rău că nu vă pot avea de clienți, epilogă Tilibiliu oftînd ironic. Răbdare. În curînd, rolurile se vor inversa, nu vorbesc de domnul arhitect. Ce, crezi că noi n-avem științii noștri ? Va veni o zi în care o să stăm de vorbă altfel, atunci cînd elitele vor conduce din nou destinele acestei țări. Sper să mai fiu ambasador. Îmi păstrez mănușile pentru atunci.

Alarmat, Gaittany se uită în toate părțile, să vadă dacă lumea nu-i ascultă cumva.

— Ce face doamna ? întrebă el decis.

— E bolnavă în pat, răspunse Tilibiliu brusc încruntat.

— Sărăcuța ! o căină Gaittany cu o falsitate bătătoare la ochi. Te rog să-i prezinți omagiile mele.

Și, făcînd un salut ultimativ cu mîna, se îndepărtă grabnic de plenipotențiarul primejdios.

Smărăndache dispăruse, dar cei doi îl regăsiră alături de Sufletel și Gulimănescu, pe cînd, făcînd ocolul bîlciului, treceau prin apropierea povîrnișului, la secția de covoare. Aci o femeie rebegită de frig, cu o căciuliță de lînă împletită în cap și care părea a fi proprietara obiectelor de vînzare, un individ de înfățișare comună, probabil un samsar, asociat în comerțul femeii, profesorul Gulimănescu, mentorul său, un armean tînăr foarte negricios la față, cu ochii sclipitori de inteligență, Sufletel, Smărăndache țineau toți cu mîinile un covor persan de vreo trei metri pe patru și priveau spre centrul lui. Era o imitație de Tabriz, bine plușată, deasă, groasă, o excelentă piesă de menaj, cu nuanțele puțin ratate, rozul fondului bătînd în carmin și verdele de smaragd în albastru. Împletitura caligrafică a vegetației devenea confuză prin insuficienta diferențiere a culorilor. Gulimănescu exprima pe fața lui dorința de a lua covorul și totdeodată indeciziunea. Privea

cînd covorul, cînd pe ceilalți, căutînd în pupilele lor o opinie.

— E greu, solid ! scutură Gulimănescu Tabrizul, spre a provoca pe ceilalți.

— Dumneata nu vezi ce marfă e asta ? agită samsarul covorul femen. Are două degete grosime. Dacă ați ști dumneavoastră din ce casă boierească a ieșit asta !

— Ce ziceți ? întrebă Gulimănescu circular, oprindu-și privirile asupra tînărului său consilier armean, care, răbdător, dar cam ostenit de nehotărîrea amatorului, făcu un semn din cap că marfa e bună.

— Ce spui, Panaite ? apelă Gulimănescu direct la Sufletel.

Acesta, după ce-și cumpărase topazul, era cu totul dezinteresat de orice soi de trafic și divagă în felul burlesc în care se obișnuise a vorbi :

— Astea sînt scoase din bîrlogul burghezo-moșierimii, iubitoare de lux persan, *persicos apparatus !* O să curgă valuri de covoare. Dușmanul de clasă nu capitulează cu una, cu două.

Și Sufletel consultă fizionomiile celorlalți, temîndu-se de a nu fi persiflat.

— Fii serios ! îl puse la punct Gulimănescu, eu te-ntreb dacă-ți place covorul.

— Ce ? zise Sufletel ferindu-se să se angajeze și totdeodată incapabil de a-și diversifica sistemul său de adaptare bufonă, noi, proletarii, ne pricepem oare în materie de rafinament burghez ? Ce, noi am avut covoare și purpuri, *laconicas purpuras ?* Averea noastră a fost cinstea și talentul, *at fides et ingeni benigna vena est*, cum zice poetul.

— Cît costă ? întrebă Gaittany, ca să spună ceva.

— Cincizeci de mii de lei ! răspunse femeia.

— Oo ! exclamă Gaittany mimic, numai din buze, fără a scoate vreun sunet.

Gulimănescu înțelese că : se pare prea scump covorul.

— Ceri prea mult ! zise el către samsar.

Acela rîse cu dispreț și-și trase mîna de pe covor, lăsînd porțiunea respectivă de greutate în mîinile celorlalți, care săltară covorul în sus, ca să nu-l scape din mîini.

— E optzeci de mii de lei cel mai ieftin la Consignații, s-a plătit pentru unul ca ăsta și o sută douăzeci de mii

de lei. Covorul stă, banii se duc pe gîrlă. Dacă vine (samsarul scăzu glasul confidențial) o stabilizare, ce fac eu cu hîrtiile dumitale ?

Gulimănescu se făcu palid la față și cercetă din ochi pe ceilalți. Consilierul lui armean, Smărăndache, chiar Sufletel clipeau din ochi, dînd a înțelege că «se cam zvonește așa ceva». Profesorul de drept renunță la discuțiile de preț și reclamă o revizie a covorului, spre a se vedea dacă nu e ciuruit de molii, rupt, cîrpit, ars. Toți întoarseră greaua piesă textilă pe dos. Împletitura era solidă, curată, aproape nouă, nici un fir slăbit.

— Nu te mai întîlnești cu așa ceva ! declară samsarul. Îl luați, ori nu-l luați, că eu plec, am clienții mei.

— E ca și nou ! explică și proprietara lui, nici n-am apucat să-l pun în casă, a stat mai mult strîns sul.

Atunci interveni un individ înalt, ciupit de vărsat pe obraz, care se plimba cu mîinile prin buzunare în înghesuială, distrîndu-se a privi tarabele.

— Covorul ăsta trebuie să fie furat de prin Crimeea, o să aveți de furcă cu miliția.

Gulimănescu emise un «aaa !» coborîtor, sunînd ca o coardă de vioară desfăcută brusc de pe cui, și, aproape simultan, el și Sufletel dădură drumul înspăimîntați covorului, lăsînd toată ponderea lui în mîinile lui Smărăndache și ale armeanului tînăr. Tabrizul se rostogoli la pămînt, tinzînd a relua spontan forma de sul.

— Fugi de aici, domnule, se răsti samsarul, ce te bagi unde nu-ți fierbe oala ? Ăsta furat ? Păi dumneata nu vezi că e țesut în țară ? E făcut de Tuduc, cu lînă românească. Ce face Tuduc e mai bun decît ce vine din Persia.

Gulimănescu se uită interogativ la armeanul lui. Acesta, zîmbind moale, lăsă capul în jos, în semn că samsarul are dreptate. Profesorul de drept apucă iarăși de margine Tabrizul, ajutat de samsar și de Smărăndache. Sufletel, retras prudent cu cîțiva pași, nu voi să se mai atingă de covor.

— Am factură de la Djaburov, domnule ! spuse femeia, care se revela a fi de mai bună condiție decît părea după fața istovită și îmbrăcămintea de femeie de serviciu. Oricînd pot să v-o arăt.

Gaittany scrută din ce în ce mai curios femeia, apoi întrebă deodată :

— Îmi dați voie, nu sînteți doamna Marina Drăghici ?

— Ba da ! confirmă femeia și mirată, și rușinată. Dar cine sînteți ?

— Dinu Gaittany ! ridică acesta brațele în aer.

— Într-adevăr, recunoscu femeia. Ce ciudat ! nu m-așteptam să ne reîntîlnim aici. Ultima dată ne-am văzut, mi se pare, la Cannes.

— Eu credeam că ești în străinătate, zise Gaittany mai familiar, căci era rudă cu proprietara covorului.

— M-am întors în 1945 pentru cîteva săptămîni, să-mi aranjez unele afaceri și... am rămas aici.

Gaittany clătină din cap cu regret de politeță. Gulimănescu, în timpul acestui dialog, abandonase cu totul covorul, căci un alt individ, cunoscut lui, trecînd întîmplător prin partea locului, îi șoptise la ureche că la Consignații intrase în acea zi sute de covoare, că era o scădere de prețuri catastrofală, prin mărirea ofertei. Proprietara părea tristă, samsarul plictisit înfășura covorul. Deodată se ivi un bărbat gros, violaceu la față, care ceru să se desfacă covorul.

— Cîte parale ? întrebă el pripit.

— Cincizeci de mii de lei.

— Îl iau, zise omul grăbit, vîrînd mîna pe sub surtuc.

— Pardon, sări atunci Gulimănescu, covorul este reținut de mine.

— De ce încurci atunci lumea, tovarășe ? mormăi omul violaceu, probabil un complice al samsarului jucînd pe clientul care smulge marfa.

Gulimănescu se îndreptă spre ieșire, împreună cu samsarul, care ținea sulul covorului pe umăr, cu armeanul și cu proprietara Tabrizului. Gaittany, după ce făcu un salut foarte subliniat femeii, se depărtă și el împreună cu Ioanide.

— Domnule, ce curios ! spuse el, nenorocita aceasta are o avere incalculabilă în străinătate, este căsătorită cu un armator german. Ce-a căutat aici ?

— Am impresia că este femeie de serviciu. Am văzut-o undeva, nu-mi aduc deocamdată aminte unde.

Gaittany se făcu a privi în altă parte, uitînd obiectul discuției, fiindcă nu voia să se știe că are vreo afinitate mai strînsă cu femeia. De fapt soră-sa, Dolly, era căsătorită cu Sandu Ciogolea, fiul unui mare moșier, Fănică Ciogolea, dintr-o veche familie boierească din Moldova, care înainte de 1914 făcea consecvent o politică socialistă sentimentală și demagogică, ceea ce nu-l împiedica să-și vadă de moșiile sale și să se alieze numai cu moșieri cu nume aristocratice. Sora lui Fănică, Frosi Ciogolea, fusese măritată cu Vasilică Drăghici, alt socialist din generozitate, mare moșier, ministru de aripă stîngă în guvernele liberale și avocat al cauzei proletariatului. Marina Drăghici era fata acestui Vasilică Drăghici și fusese măritată cu Ciocîrlan, răposatul diplomat, care apoi divorțase de ea, spre a se căsători cu Caty Zănoagă. Fiind cetățeană străină, aștepta, iritată, să obțină viza de plecare din țară, ce i se acordase în principiu, și în această eventualitate vindea ce mai avea. Gaittany evitase dinadins numele ei german, prin sotul ultim.

— Talciocul, își dezvălui Ioanide gîndurile, este un adevărat *Almanach de Gotha*.

— Așa e ! recunoscu Gaittany, ai perfectă dreptate !

— Aristocrația se irosise cu totul, pierduse orice importanță socială. Casele cele mai mucede și mobilele cele mai descleiate erau ale ei. Avea nevoie de o dramă ca să devină patetică și arogantă, vreau să zic, prezentă în istorie (Ioanide atenuă din considerație pentru Gaittany). Acum are, în fine, un scop, care o face aprigă, acela de a dăinui. Organismele amenințate își reduc suprafața de rezistență, concentrîndu-se, renunțînd la unele funcțiuni. Epavele boierimii au adoptat fără convulsiuni costumul teatral de cerșetor, evitînd complicațiile, simulînd pentru ochiul superficial soarta proletară.

Gaittany făcu o plecăciune, punctînd cerul cu degetul, spre a sugera că e foarte interesat de teoria lui Ioanide, în fond neînțelegînd unde vrea să ajungă acesta și fiind și contrariat de cruditatea limbajului arhitectului. Pe urmă, el știa că atîția ca și el continuau să-și păstreze situațiile, avînd posturi tehnice ori pensii, unii printr-o

generozitate a regimului, acum pentru întîia oară primeau pensii în calitate de urmași ai unui om de știință sau de litere, un pictor rămăsese chiar cu o bună bucată de moșie, inclusiv conacul, altul, sculptor, era directorul propriei sale case, declarate muzeu. În «mizerie» pricinuită de evenimente nu cunoștea pe nimeni din apropiata sa sferă, cel puțin.

— Uită-te la ei, continuă Ioanide, din ce în ce mai prins de ideea sa, încît aproape uitase calitatea lui Gaittany, sînt ca niște «bravi» sau «*pícaros*» din vremea lui Cervantes și Callot. O bandă organizată de legi secrete, operînd sub protecția țoalelor roase. Au devenit ceea ce au fost înainte de a se constitui, niște aventurieri, capabili de a brava orice.

— Cît ești de nedrept ! zise Gaittany afectat, mutîndu-și bastonul de pe o mînă pe alta.

Atunci Ioanide și-aduse aminte clar că interlocutorul său însuși făcea parte din aceeași castă, deși scăpase individual din naufragiu. În gîndul lui califică îndată pe Gaittany drept «dobitoc», pentru că n-avusese nicidecum intenția să ia peste picior aristocrația, pe care o socotea mai puțin ofensivă decît burghezia. Pe el îl urmărea, în mod evident, ideea instinctului de conservare.

— Mici-burghezi ca Hagienuș, Sufletel, Gulimănescu n-au avut nevoie să-și schimbe așa de spectaculos veșmîntul. Au trecut prin furtună cu hainele lor.

Satisfăcut că Ioanide a părăsit tema aristocrației, Gaittany îl privea iar, sorbindu-l din ochi.

— Sufletel e sublim, e un erou ! exclamă Ioanide.

— Ha, ha, ha ! rise Gaittany. Glumești !

— Nu glumesc, domnule, declară arhitectul cu o severitate ce i se păru lui Gaittany jucată spre a da proeminență paradoxului. Vorbesc bineînțeles din punctul lui de vedere, nu din al meu. Ce vrea el ? Să-și păstreze micile conforturi, priza lui electrică în mijlocul odăii, cozonacul și cafeaua cu lapte, pe Virgil și pe Horațiu. Ei bine, a venit un cutremur care a dărîmat toate falsele valori și un ciclon care le-a măturat, dar Sufletel a rămas cu Virgiliul său.

— Da, domnule ! admise Gaittany.

— Pomponescu, continuă Ioanide, s-a sinucis, alții s-au prăbușit în mod fatal. Hagienuș cumpără tăvi de argint,

Sufletel își umple cavitatea bastonului cu diamante, iar Gulimănescu cumpără covoare. Nu înseamnă asta a fi o forță ? Știu ce vrei să spui. Crezi că eroul are numai chipul lui Caesar, Hannibal sau al lui Alexandru cel Mare. Asta depinde de solul pe care te afli. Într-o revărsare de ape care-ți ajunge pînă la pîntece aș vrea să-l văd pe Achile învîrtind spada. Ar fi ridicul. Aci trebuie să fii moluscă, batracian. Fabula stejarului și a tacticii flexibile se verifică mai ales în marile revoluții sociale. Însă imaginile trebuiesc rectificate pentru geografia noastră. Sufletel trestie, asta sună prea poetic. Și trestia se rupe sau poate să fie aprinsă de trăsnet. Sufletel e ca un mușchi pe un copac, ca o vegetație de deșert ce se înfige în pămînt, asemenea unei căpușe. Vijelia trece pe deasupra, scurmă nisipul, îl învîrtește, mușcă, dar alunecă mai departe, cheltuind forțe colosale ca să scoată o plantă atît de mizerabilă, a cărei putere stă în platitudinea totală, în geniul de a se lăți pe pămînt. Lipsa de demnitate e cîteodată grandioasă.

Gaittany contemplă pe Ioanide cam alarmat. Ioanide urmă :

— Puțin dacă ar slăbi structura noii lumi, în care au fost încadrați la locuri tolerate prinții din Talcioc și «oameni ai muncii» ca Gulimănescu și Sufletel, și eroii platitudinii și-ar rupe cercurile, ca zmeul căruia cineva îi dă în basm să bea apă. Argintăria lui Hagienuș, topazele lui Sufletel și covoarele lui Gulimănescu s-ar preface în moșii și case de raport, supușii în zdrențe ai Hangerlioaichii ar intra călări pe cai de curse în oraș și ar întemeia o nouă feudalitate, schimbînd titlurile, aliindu-se, prin adulație, cu părțile slabe din lumea ridicată de jos, cum s-a întîmplat sub restaurație, după epoca napoleoniană. Titlurile în sine nu spun nimic, ele s-ar schimba, spre a nu indispune pe parveniți. Urmașul unui responsabil ar fi gîdilat cu titlul de *«le responsable de...»*[1], pronunțat de majordom cu emfază ca odată *«monsegnieur le connétable de...»*[2], care mi se pare că originar era ceva pe la grajduri. Va fi mai greu însă cu lucrătorii care sînt tari.

[1] «Responsabilul...»
[2] «Domnul conetabil de...»

Gaittany făcu un elogiu hiperbolic cu mîna, spre a evita orice comentariu verbal, teoria lui Ioanide părîndu-i-se foarte suspectă.

— De altfel, se amendă Ioanide, cred că am exagerat cu Sufletel. El nu e decît un biet învățat, care n-a exploatat pe nimeni și a dus în fond o viață sterilă și obscură, umilindu-se pentru un post banal. Azi îl așteaptă o carieră strălucită, fiindcă revoluțiile sînt măreție, cer în toate ramurile construcții monumentale. Are să se dezbare cu greu de maniile lui mic-burgheze, dar se va reeduca. Și eu am să mă reeduc. O oaste de intelectuali, agronomi, inginери, fizicieni, chimiști, lucrează de zor în toată țara, vom vedea în curînd fapte mari.

Ocolind groapa, cei doi ajunseră la locul unde se vindeau mobile. Aci, puse de-a dreptul pe pămînt, ca și cînd ar fi fost scoase în pripă din case amenințate de incendiu, se vedeau paturi de lemn, divanuri, mese de sufragerie cu scaune în jur, garderoburi, lavoare, noptiere, garnituri întregi sau desperecheate, în stilul mobilierului fabricat în serie. Clientela la acest sector era aproape exclusiv țărănească, dar cîte un amator părea să fie delegatul vreunei instituții, în scopul de a achiziționa mobile pentru cantine, săli de lectură. Astfel cîțiva miliției cărau în spinare spre un camion, ce aștepta probabil în șosea, o masă grea, lungă, de stejar, cu scaune din același lemn. Țăranii dădeau tîrcoale, totdeauna în grupuri, spre a se consulta, obiectelor, ciocănindu-le, privindu-le prudent prin toate interstițiile. Vădita lor preferință mergea către mobilele disproporționate, greoaie. Astfel, doi bărbați și o femeie contemplau un dulap mare, un fel de garderob cu pretenții de stil florentin, plin de ciubucuri și flori sculptate rudimentar, a cărui particularitate era că ședea pe două labe enorme, ca de urs. Dulapul se vindea împreună cu un pat cu tablițile scunde și grele, puse și ele pe cîte două labe, care, în intenția sculptorului, aparțineau neamului leonin. Posesoarea mobilei, o doamnă foarte brună, ca de patruzeci de ani, și amatorii țărani se aflau acum în plină dezbatere șoptită asupra prețului, care, se înțelegea din dialog, era fixat în natură.

— Îți dau două căruțe de lemne, cucoană ! zise țăranul cel mai în vîrstă, scărpinîndu-se pe sub căciulă, lemne bune, de cer.

— Nu vreau cu căruța, mergem să le cîntărim. Știu cu cît e o căruță de a voastră.

— E mai bine de o mie de chile, cucoană, sînt de-a valma vreo trei mii de chile, le-am adus să le vînd.

— Dacă e așa, de ce nu vrei să le cîntărim ?

— N-am cîntar !

— Mergem la un depozit cu basculă pentru căruță, unde cunosc pe cineva. E în drum.

Țăranul își netezi mustața :

— Ce să mai mergem la cîntar ? Lemnele le-am acoperit cu coceni de porumb, să nu mă prindă careva ; dacă n-ai încredere în mine, n-am ce-ți face. Vino sus, să le vezi.

Doamna brună, cu profil vădit armenesc, reflectă dacă nu e cazul să accepte propunerea țăranului, cînd zări pe cei doi.

— Ce faceți aici ? îi apostrofă ea foarte familiar, căutați mobile ?

— Sărut mîinile, doamnă Demirgian ! se înclină Gaittany.

Ioanide se mulțumi să facă un salut melancolic cu mîna. Doamna era Sultana, fata lui Saferian Manigomian și fosta soție a anticarului de mobile și covoare, Demirgian, care murise nebun, cu vreo trei ani mai înainte. Ioanide, care nutrise pentru ea cu mai mult de un deceniu în urmă o scurtă pasiune, reprimată din motive de ordin etic, era îngîndurat de totala schimbare fizionomică a fostei prietene. Madam Demirgian avea acum mustăți foarte pronunțate, o față lustruită și puțin puhavă și două bărbii de grăsime. Părea un bărbat cu fustă și semăna cu Manigomian de altădată, cu deosebirea că acela revela mai multă distincție în obezitatea lui. De altfel, Sultana era îmbrăcată cu atenție, și la gît i se zărea o camee, încheind un guler îngust de broderie.

— Cum merge comerțul ? întrebă Gaittany.

— Vînd ce se cere, iubite domn, îl lămuri Sultana cu humor, grotescul e la modă.

Țăranii ascultară foarte intrigați această conversație, învederat izbiți de cuvîntul «grotesc», pe care, firește,

nu-l înțeleseră, nebănuind că proprietara mobilei își bate joc de propria ei marfă. Sultana nu vindea din casă spre a trăi, vindea — cum spusese Ioanide despre Saferian — ca să vîndă. Posibilitatea legală de a oferi marfă și a se tocmi, fie și într-o groapă, îi dădea sănătate, se vedea cît de colo că este în plină vitalitate, fără umbră de decepție.

— Așteptați puțin, zise ea către țărani, am să urc îndată. Vreau să-ți arăt o piesă excelentă, bună pentru dumneata, se adresă ea apoi lui Ioanide. Vino cu mine.

Și ieșind dindărătul mobilelor ei, îndrumă pe arhitect și pe Gaittany spre un loc ceva mai puțin încurcat, unde doi cai mîncau fîn uscat, lîngă o căruță. Ioanide privea cum pășea Sultana. Aceasta căpătase picioare groase, elefantine, ca ale lui Saferian, și șolduri, ce-i tremurau pe sub mantoul de astrahan. Pășea clătinîndu-se.

— Ia priviți ! atrase ea atenția celor doi bărbați.

În apropierea căruței era așezată pe zăpadă o comodă Louis XV, în lemn de palisandru în ton întunecat, părînd și mai închis pe zăpadă și cu intarsiaturi în chip de ghirlande din lemn de trandafir. Mobila avea trei sertare cu profil curbat și înlocuia obișnuita placă de marmură cu un placaj tot de palisandru. Cunoscătorul nu putea rămîne decît surprins de prezența, în asemenea mediu, pe zăpadă și lîngă o căruță, a unei mobile așa de elegante pe picioarele ei subțiri, ca de căprioară.

— Cît ceri pe asta ? întrebă Sultana în numele lui Ioanide.

— Pe ce, pe scrinul „negru" ? Zece mii de lei, maică ! răspunse o femeie în vîrstă, foarte grasă, cu toate aparențele unei îngrijitoare sau mahalagioaice.

— Nu știu de unde-l are, informă Sultana în șoaptă pe cei doi. L-a luat amanet de la cineva, în nici un caz nu e al ei. O să-l dea și mai ieftin, dar dacă te tocmești aici, e un pericol. Indecișii, cînd află că ceva e de valoare, îți smulg marfa de sub ochi. Și, zise Sultana către femeie, nu dai comoda cu șase mii ?

— Care comodă, maică ? se miră aceea.

— Scrinul negru, cum zici dumneata.

— Nu pot, mamă, gîndește-te singură. Ce faci azi cu zece mii de lei ? Asta este mobilă scumpă.

— De unde-o ai ? căută Gaittany să afle originea obiectului.

— O am și eu de unde o am ! se eschivă femeia.

Atunci, atrași de tocmeală, se grămădiră cîțiva țărani.

— Uite mă, zise unul, un dulăpior ca ăsta mi-ar trebui mie lîngă pat.

Țăranul era tînăr, roșu la față de vînt și ger, și părea să fie un om cu bună stare, căci de cîte ori vîra mîinile în buzunarele cojocului le scotea pline de bancnote mototolite. El suci comoda în toate părțile, o bătu cu palma pe față și pe dos, apoi întrebă cît costă. Nu fu speriat de preț, susținu doar că în privința asta «o să ne învoim noi».

— Îl iei, mă ? îl întrebă unul din tovarășii săi.

— De ce să nu-l iau ? răspunse acesta.

— O comodă Louis XV, într-un bordei, comentă în surdină Sultana situația. Trebuie neapărat să ai pentru ea, ca fond, pe un perete, un Aubusson, un Ghiordez sau o broderie de Buhara. Cum să facem să i-l scoatem din mînă ?

Țăranul făcea ultimele controale așa-zisului scrin și încerca să tragă cu unghiile sertarele.

— Chei n-ai ? interogă el pe femeie.

— N-am ! zise aceasta, îi faci dumneata.

Amatorul fu contrariat de lipsa cheilor, bănui, se vede, că sertarele sînt rupte. Pe el mobila îl interesa ca loc de păstrare. Dezamăgit, bătu în retragere și se depărtă cîțiva pași cu tovarășii săi. Atunci Ioanide scoase din portofel zece mii de lei și-i înmînă femeii grase, fără alte cuvinte.

— Cum îl ducem acum ? puse el întrebarea.

— Sînt pe aici oameni, zise Sultana, care fac orice, uite, de pildă...

Și căutînd cu ochii, zări un bărbat înalt, cu șapcă, așteptînd respectuos. Cînd acesta veni în grabă, văzură că era contele Iablonski. Gaittany nu păru încîntat de întrevedere și, consultînd mereu ceasul, manifesta dorința de a pleca.

— O duci, te rog, pînă în șosea, zise Ioanide, care cunoștea pe Iablonski, apoi chemăm un camion de la șantier.

— Nu-i nevoie, domnule arhitect, spuse contele-hamal, vi-l duc pînă acasă. O astfel de piesă rară poate fi zgîriată dacă o dați pe mîinile oricui.

Și Iablonski ridică, după o chibzuire, scrinul așa zis negru cu picioarele în sus și îl așeză cu blîndețe pe unul din umerii capitonați cu sac. Apoi se îndreptă spre ieșirea în pantă a groapei cu ușurința unui uriaș care ține un copilaș pe după gît. Cînd ajunseră în șosea, contele o luă înainte cu comoda, în vreme ce Ioanide și Gaittany veneau încet, vorbind.

— Trăim vremuri mărețe, perora Ioanide, privit cu coada ochiului de către trecători, peste un secol urmașii ne vor invidia, așa cum invidiem noi pe contemporanii lui Robespierre și ai lui Bonaparte. Tot ce facem produce umbre mari, ca monumentele colosale, jucăm un spectacol rar.

— Vezi lucrurile admirabil ! se aprinse Gaittany, deși era îngrijorat de indiferența arhitectului față de lumea de primprejur, care putea să-l asculte.

— Viețile paralele ale lui Plutarh vor fi banale față de cronica vremurilor noastre. Vom avea nevoie de un nou Tacit și de un Shakespeare care să zugrăvească eroii albi și negri ai acestui secol. Coriolan, Hamlet, Jago, Othello, Falstaff, Polonius au apărut în noi exemplare uriașe. Este imposibil să nu răsară mîine artistul care să-i scoată din limitele epocii noastre. Lumea e neliniștită de a îndeplini fapte mari, de aceea gesturile oamenilor sînt mai înflăcărate în bine și mai monstruoase în rău. Tudorel al meu, executat pentru a fi fost ademenit de niște bandiți să participe la o crimă execrabilă, se născuse cu un suflet sănătos, și dacă era bine îndrumat, ar fi fost un bărbat excepțional și, în orice caz, un om afară din comun.

— Da ! zise de formă Gaittany, cu totul speriat, căutînd nervos cu ochii ceva.

Mașina lui somptuoasă, aceeași care slujise la asasinarea lui Dan Bogdan, trebuia să-l aștepte undeva, prin apropiere.

— Trăim o epocă de Renaștere, un romantism focos și optimist și sînt sigur că vom fi subiectul litografiilor veacurilor următoare. Ce vrei să facem ? Să dormităm ?

Să ne pierdem în meschinării, iritîndu-ne de micile pedanterii ale cutăruia, nu tocmai rare în copilăria revoluțiilor ? Dacă pămîntul nu este etern și nici un dom nu va rezista cîtorva milenii, nu e un motiv să mă sinucid. Entuziasmul în sine cu iluziile lui reprezintă o țintă suficientă în viață. Vreau să nasc în mine un Tudorel bun, să refac, sub zodia generoasă de azi, existența lui sfărîmată. Mă simt mai tînăr ca niciodată.

Gaittany zărise în acest timp automobilul, pe care șoferul îl trase lîngă el, la marginea trotuarului.

— Vii ? întrebă de formă pe arhitect, arătînd cu mîna spre portieră.

Ioanide făcu un refuz cu brațul.

— Nimic nu mi se pare mai solemn decît a merge pe jos.

Gaittany se simți împuns de această cugetare obscură și totuși fu bucuros de a scăpa dintr-un impas. Se urcă în mașină și se întinse cu voluptate, făcînd, la urnirea automobilului, repetate bezele arhitectului.

Ioanide întîlni în drum pe Iablonski, care o luase pe drumuri scurtate, și merse împreună cu el pînă acasă. Conduse pe conte într-o odaie de la etaj, care era văruită într-un alb imaculat și-n contrast cu marile grinzi aparente de stejar din tavan. Încăperea era aproape goală, cu un divan enorm acoperit cu creton înflorat, pe toată întinderea unui perete mai îngust. Un covor Sineh era întins în mijloc sub un mare felinar oriental. Pe un perete opus ferestrelor atîrna un țol persan, pe care culoarea tutunului uscat se amesteca cu aceea a rodiei. Aci Iablonski rezemă «scrinul negru». În odaie nu erau decît două fotolii Louis XV, cu medalion, din lemn de nuc. Arhitectul pofti pe conte să se așeze, și el însuși stătu pe celălalt fotoliu, cu fața îndreptată spre comodă. Contemplară astfel în tăcere mobila, care părea își găsise locul ei și părea că respira încet, ca o ființă.

— Este o mobilă admirabilă, rupse în fine tăcerea Iablonski. Am lăsat ceva asemănător în Polonia. Dar acum totul e praf !

Și contele se ridică. Arhitectul îl conduse pînă la ieșire, după ce-i plăti transportul, Iablonski avînd obiceiul să se considere hamal și să ceară suma după tariful

în uz. Apoi se întoarse în odaie cu o lădiță cu scule. Căută o cheie potrivită, o pili, o probă, pînă ce aceasta se învîrti în una din broaștele cutiilor. Ioanide trase sertarul. Atunci, un morman de hîrtii, fotografii, mici calendare, pachete de scrisori legate cu panglică se rostogoliră pe parchet.

III

— Asta-i Caty cînd era mică, zise madam Valsamaki-Farfara către Ioanide, privind o fotografie din pachetul pus cu rînduială de arhitect într-o margine a sertarului de sus.

— Care Caty ?

— Caty Zănoagă, nevasta colonelului Remus Gavrilcea, fostă madam Ciocîrlan, nu știi ? A murit zilele trecute. De unde ai cumpărat comoda ?

— De la o femeie oarecare, la Talcioc.

— Bănuiesc cine este, e gazda la care a stat. Caty are un băiețel, pe care l-a adoptat prințesa Hangerliu, e făcut cu Hangerliu, nepotu-său.

— Dacă-i așa, să-i dau hîrtiile, este aci o întreagă corespondență, acte.

— Să nu faci una ca asta. Nu-i neapărată nevoie ca băiatul să știe cu de-amănuntul istoria mamei sale. Caty a fost, ca să zic așa, o femeie plină de temperament. Dumnezeu s-o ierte !

Fotografia pe care o contempla madam Farfara, stînd pe unul din fotoliile cu medalion din camera «scrinului negru», reprezenta o fetiță de trei-patru ani în brațele unui bărbat foarte gras, cu canotieră de pai pe cap. Bărbatul cu mustață mică, neagră și cu gropițe în obraji ședea pe o bancă pe puntea inferioară a unui vapor, probabil fluvial, rezemat cu spatele de obloanele salonului vasului. De sus, de pe puntea superioară, o pasageră îl privea. Îmbrăcămintea de vară a acesteia data aproximativ și fotografia, care trebuie să fi fost de prin 1908 sau 1909. Vasul părea austriac, iar peisajul danubian, ce

se zărea puțin în fund, era mai degrabă vienez. Fetița, ținută cu cea mai mare gingășie posibilă de marile labe grase ale bărbatului cu canotieră, era gătită foarte elegant, în alb : scufiță cu ciucuri și garnitură de broderie, mantelută cu volanuri, ciorapi scurți și ghetuțe înalte, de piele albă, încheiate cu nasturi. Ea își lăsase capul pe lîngă urechea bărbatului, ca și căutînd să-l sărute pe după gît, iar acesta rîdea gîdilat.

— Așa a fost Caty de cînd o știu ! observă madam Farfara. Aici e tată-său, Nicu Zănoagă, cred că pe Dunăre, la Viena, unde se ducea des. Fata avea obiceiul, nu știu de la cine moștenit, să sărute pe după gît, sub ureche. Era de o mare calinerie, numaidecît te lua de gît și-și punea obrazul pe obrazul tău. Excepțional de frumoasă n-a fost, dar i-a amețit pe mulți prin nu știu ce.

— A fost «șarmantă», cum zici dumneata, spuse Ioanide glumeț.

— Numai bărbații sînt «șarmanți». O femeie este plină de viață, turburătoare, ceva de soiul acesta. Caty, dă-mi voie la vîrsta mea să vorbesc mai fără înconjur... Caty excita.

— E o definiție clară ! rise Ioanide.

Cu toate că rîdea, madam Valsamaki-Farfara, privindu-l cu atenție, făcu o paranteză la istoricul familiei Zănoagă :

— Ascultă, ce trist ești ! De ce ești așa trist ?

Ioanide se încruntă brusc.

— Lasă-mă în pace, nu sînt trist ! Cine v-a mai vîrît ideea asta în cap ?

— Se vede că așa pari dumneata cînd ești absorbit de vreun gînd. Acum, cînd ai comoda cu scrisorile unei femei în odaie, vei avea prilejul să trăiești în imaginație și cu una care a fost. Știu eu bine că femeile de toate temperamentele te-au interesat totdeauna. Uite, aici călare este tot Caty.

— Ioanide luă fotografia din mîna doamnei Farfara și văzu o fată ca de cincisprezece ani, cu un cal fumuriu plin de nervuri, pe care încălecase băiețește. În fund se zărea o casă mare cu peron.

— Nicu Zănoagă, continuă madam Valsamaki-Farfara evocarea, era un om care se dădea în vînt ca să-și crească fata în lux. Alături de moșia și via lui se afla domeniul Ciupelnița al lui Antoine Hangerliu, bărbatul Șerichii Băleanu, care și ea ținea mult la cai și făcea cavalcade. Veneau rude prin alianță, fiindcă Rudolf Hangerliu-Capgros luase pe Chiriaca Zănoagă, vara lui Nicu. De unde, veleități aristocratice.

— După figură ipochimenul pare un băcan subțire.

— Cam asta a și fost tatăl lor, Ilie. Dar vezi, e curios totuși cum se ridică de repede unii oameni de jos. Nicu Zănoagă nu cred să fi avut mai mult de patru clase comerciale. Frate-său Alec, care a făcut medicina, n-a ajuns mare lucru. Acum vinde pe la Talcioc. L-ai văzut ieri. Nicu, în schimb, a făcut o avere mare cu comerțul *engros*, cu import-export, cu șlepurile de grîne. Muncitor, politicos cu toată lumea, sculîndu-se cu noaptea în cap și mergînd la magaziile pe care le avea lîngă port, a strîns parale, pe care le-a plasat apoi în moșie, vie, casă în Galați, în București. Zănoagă nu era un om care să citească, să știe ce e frumos. Cît știa era din auzite. Rupea cîteva vorbe nemțești, cîteva grecești. O dată nu l-am văzut cu vreun jurnal în mînă. Întreba pe Betty sau pe Caty ce mai scrie.

— Dar Betty asta cine era ? întrebă Ioanide cu o secretă plăcere de a stimula verva narativă a doamnei Farfara.

— Betty era nevastă-sa, născută Aldea, fata unui băcan bogat, retras din afaceri și devenit rentier. Îți spun eu pe urmă și de ea. Cum ziceam, Nicu nu avea nici o idee de ce e lumea, dincolo de sacii, de magaziile și de șlepurile lui. Cu toate astea, întrebînd pe alții și imitînd, făcea lucrurile mai bine decît unul cu experiență. Îl vezi ce nostim e îmbrăcat. Pentru un bursuc ca el, costumul e chiar elegant. Sînt sigură că l-a comandat la Viena. Nicu intra la croitorul cel mai mare și în felul acesta era imposibil să iasă prost îmbrăcat. Casele din Galați crau o minune. Pe din afară arătau comun și modest, fiindcă n-aveau etaj, dar înăuntru ce anticameră, ce saloane, ce uși mari albe, ce plafoane, ce lustre, ce sufragerie cu masă pentru douăzeci și patru de persoane, ce

paturi cu tablii de pai împletit și poleit, cum era moda pe atunci ! Nu zic că toate astea erau de un gust grozav, un om ca dumneata ar fi sărit în sus. Nici o piesă nu ar fi mers la muzeu. Mobile banale, scumpe. Esențialul este că toată casa avea un stil al vremii. Să nu-ți închipui că prințesa Hangerliu era mai grozavă în materia asta. Pe ea o salvau icoanele, candelele și tablourile voievodale.

— Într-un cuvînt, domnul Nicu al dumitale era un parvenit cu instinct.

— Instinctul lui consta într-aceea că întreba pe alții mai pricepuți. Betty n-a fost o femeie cultă. A învățat la călugărițe și a prins o franțuzească curentă, care se vorbește pe la noi, dar franțuzească, în fine. Caty la fel. Cel mai neînsemnat bilet pe care-l scriau Betty sau Caty era în franțuzește. Cu asta au pătruns. Cînd Betty s-a remăritat cu generalul Căldărescu și s-a mutat la castelul ei de la Pipera, făcea schimb des de vizite cu Șerica Băleanu, era în relații chiar cu Martha Bibescu. Una e să zici «Ai dreptate» și alta *«Tiens, c'est vrai»*.

— Madam Farfara, ai rămas tot tînără la spirit.

— Acum că nu mai ajută să dau cu pudră și cu *rouge*, încerc să-mi ascund urîțenia cu duhul. Să nu-mi pierd firul. Betty, și mai tîrziu Caty aflau din lumea pe care o frecventau ce este de *bon ton*, iar Nicu se executa imediat. Uneori aducea mobilele, oglinzile pe Dunăre, în șlep. Nicu Zănoagă era un om care simțea plăcere să facă plăcere familiei lui. La masă, venea sătul din port, unde mînca pe apucate cîteva măsline, o bucată de brînză. Însă ca să nu supere pe Betty și pe Caty, se așeza în capătul mesei, în sufrageria cea mare, și pierdea un ceas și jumătate la un prînz complicat, la care luau parte guvernanta, maestrul de călărie, o dată un maestru de dans sau de muzică și mai totdeauna invitați. Betty avea chiar fecior, care servea pe stînga. Ei îi plăcea nu mîncarea, ci *bon ton*-ul chinuitor de a aștepta pînă ce-ți vine rîndul. Nicu, cînd era înfometat, înghițea un cocoloș de pîine pe furiș, dar nu strica rînduiala. Caty și-a făcut sală de muzică cu două piane, harfă și dădea cu prietenele ei serate muzicale, la care invitau și pe Nicu. El ședea, cum îl vezi aici pe bancă, gros, bondoc, cu mîi-

nile pe pîntece și învîrtea degetele, moțăind, însă mereu rîzînd mulțumit. «Taty, întreba Caty, îți place Mozart ?» «Place, place, fetițo, dă-i înainte !» răspundea Nicu. La Viena îl duceau la *Burgtheater*. Nicu nu înțelegea nimic, dar ședea cuminte, vesel că ceilalți petrec. Din cînd în cînd, dacă vedea că toți în sală rîd, întreba și el pe Caty : «Ce zice ?», apoi moțăia. Cum avea obiceiul de a-și freca mîinile, gurile rele spuneau c-a moștenit gestul de la tată-său, care, fiind băcan, trecea prin sala de aperitive, frecîndu-și palmele, printre clienții săi.

Vorbind astfel și răsfoind fotografiile, madam Farfara scăpă una jos. Ioanide o ridică și i-o înmînă. Privind-o, madam Farfara exclamă :

— Uite-l și pe Gigi. Era drăguț cînd era mic. Nu-i vorbă, n-a fost urît nici mai tîrziu. De aceea îi și ziceau toți Gigea Ciocîrlan.

— De cine vorbești ?

— De ministrul plenipotențiar, frate, Ciocîrlan, primul bărbat al Caterinei !

Madam Farfara dădu fotografia lui Ioanide. Ea înfățișa un băiețel ca de opt-nouă ani, îngenuncheat pe piciorul stîng, în poziție de tragere, cu o carabină mică în mînă, ochind o vietate oarecare pe sol. Pe cap, copilul avea pălărie de pichet alb, în picioare ciorapi scurți și pantofi și era îmbrăcat cu un pardesiu gri, ce-i venea pînă la mijlocul fluierelor goale. Era, se vede, la o vînătoare, la care participa și el foarte serios, cu mica sa armă.

— Ciocîrlan bătrînul, continuă comentariul madam Farfara, avea alt stil. De felul lor erau mocani de prin Transilvania, așezați și îmbogățiți pe aici. Bătrînul s-a săltat însurîndu-se cu Mița Arionoaia. A luat zestre o moșie mare, cu acareturi, pe care le-a reparat și mărit. La Zănoagă, casa de la moșie era arătoasă, dar încolo numai cocine și bordeie. Ciocîrlan era boieros. De la poartă pînă la scara conacului numai boschete și flori, grajdurile aveau aer de casă de locuit, tot parcul era împrejmuit cu zid. În casă, numai mobile cu pretenții, canapele și fotolii de lemn aurit, acoperite cu tapiserie Gobelins, vase mari chinezești. Mi-aduc aminte că în bibliotecă avea un birou nemaipomenit de întins în

marcheterie. Nici Talleyrand nu cred să fi avut unul mai mare.

— L-am cunoscut puțin cînd a fost prim-ministru, zise Ioanide, m-a chemat să-i fac la Snagov o vilă. Era un om cu sulițuri de mustăți albe, pe care le torcea mereu. Un fel de *bonhomme* placid și cu ris important, nespunînd un cuvînt care să nu fie perfect banal. Încolo, foarte boieros, costum pe talie, batistă albă la piept, ochelari auriți și havană în gură.

— Cred că știi cum a făcut cariera Gigi. Ciocîrlan bătrînul era un om șters dar bonom, cum spui, bine cu toată lumea și cu cei de jos și cu bogătașii și cu oamenii de familie (prin Arionoaia). Era impunător, lucru mare, și trecea drept un magistrat cu prestigiu. Cînd nu se putea face un guvern de partid, toți se gîndeau la Ciocîrlan. Așa a fost de cîteva ori prim-ministru. La moartea regentului Buzdugan l-au propus pe el, însă Ciocîrlan, fie că a fost sfătuit din afară, fie că a avut fler, a refuzat, zicînd că ar fi mai bine să fie rechemat Carol al II-lea. Regele i-a păstrat recunoștință și la întoarcerea lui, de hatîrul bătrînului Ciocîrlan, a împins pe Gigi, care, foarte tînăr, a fost deputat, director la Banca Națională. Pe urmă, a intrat în diplomație. Educația primită de mic i-a slujit. Gigi era frumos, încolo cam prostuț. Dar dacă știi să vînezi de mic copil și să mergi călare, să joci tenis și bridge, faci carieră. Carol îl invita totdeauna la vînătorile regale.

— Dar scara asta cu ghivece ce mai este ? întrebă Ioanide privind o fotografie.

— Astea-s treptele de la intrarea casei lui Nicu Zănoagă, la moșie. Scara avea cîte trei postamente de o parte și de alta, pe care erau așezate ghivece mari cu cactuși. Caty avea obiceiul vara să stea jos pe trepte, invitîndu-și acolo musafirii.

— Iubită madam Farfara, mi-ai făcut un istoric succint și o topografie sumară cu care sper că pot descifra hîrtiile scrinului meu.

— Atunci te las, mă duc să văd pe Elvira dumitale. Cînd ai vreo dificultate, îți stau la dispoziție.

Și madam Farfara întinse mîna descărnată arhitectului. Acesta i-o sărută cu delicatețe și atenție pe vîrfurile

degetelor ca unei fete de optsprezece ani. Măgulită, bătrîna îi făcu, retrăgîndu-și-o, o mustrare amicală cu degetul. Abia ieșise din cameră madam Farfara și soneria sună. Ioanide privi de la geam, care, fiind pe o aripă laterală, controla vizual fațada casei. Văzu un bărbat în vîrstă într-o șubă cu guler de nurcă și cu căciulă mică, veche, de astrahan, pe cap. Bustul vizitatorului era foarte voluminos și în disproporție cu membrele inferioare, și era încovoiat într-o curbare grandioasă a întregului spate, într-un fel de cocoașă integrală, ca a unui om care face mereu o temenea. Ioanide recunoscu pe Krikor Babighian, directorul Magazinului Artistic de Stat. Îl cunoștea din întîlniri întîmplătoare, cumpărase, afară de asta, cu cîteva zile înainte, un tablou de Luchian de la magazinul de artă ; Babighian nu mai fusese însă niciodată la el. Ioanide coborî însuși scările și-i deschise. În fața sa, musafirul rîdea dulce, copilăros, cu ochii somnolenți, ca ai unuia care nu se îndură să se smulgă unui vis plăcut. Buzele îi erau groase, senzuale, nasul însă mic, cu nările evazate ca ale unui armăsar, adulmecînd prin aer răcoarea apei unui izvor. Scoțîndu-și căciula cu smerenie, Babighian își revelă capul rumen parcă ars mereu de soare, semănat pe ici, pe colo cu cîteva fire de păr. Babighian, executînd o temenea, zise :

— Am îndrăznit să vă fac o vizită, de mult țineam să am cinstea de a păși pragul marelui nostru Ioanide.

Babighian vorbi astfel fără nici o intenție de adulație, în chipul cel mai firesc cu putință. Ioanide îi făcu semn cu mîna să intre, neînregistrînd prin nici o mișcare a feței cuvintele exaltate ale vizitatorului. În vestiarul din mijlocul scării, Babighian își lăsă șuba pe o mare ladă în stil Renaștere, scoasă, s-ar fi zis, dintr-un tablou de Tizian. Aplecîndu-se să-și tragă șosonii, Babighian motăia mereu, țuguindu-și și sugîndu-și buzele groase într-un zîmbet voluptuos și blajin. În sacou părea și mai cocoșat. Pieptul puternic, spatele rotund făceau un masiv așa de voluminos, încît încovoierea părea efectul gravitației. Picioarele îi erau subțiri, brațele de asemeni lungi și fragile, dar terminate cu palme cărnoase, puternice, ca și devenite gigantice printr-o pipăire continuă. Babighian, condus de Ioanide, o luă în sus pe scara ce ducea

la marele salon, cu trei lustre, de la etaj, privind cînd spre vitraliul, întinzîndu-se de jos pînă sub streașină pe peretele exterior al vestibulului și reprezentînd pe Pica, fața moartă a arhitectului, cînd la basoreliefurile, medalioanele și statuile încadrate pe pereții interiori. Intrarea casei lui Ioanide semăna puțin cu aceea a lui Goethe de la Weimar.

— Frumos ! zise Babighian, în șoaptă și cu ochii închiși de voluptate, ca omul care vorbește în somn.

Într-o nișă în perete, la întîia platformă a scării, se afla statuia în mărime naturală a unei amazoane, cu un braț ridicat deasupra capului și cu celălalt ținîndu-și veșmîntul scurt și plisat sub mamela dreaptă cu totul dezgolită. Amazoana avea pulpele atletice, și totuși moi și zvelte, și rotula tăiată într-o marmură gălbicioasă părea a se mișca plină de viață. Ioanide cumpărase piesa de la un fost bancher, acum în totală mizerie, și care o adusese din Grecia. Babighian vîrî expert uriașa lui mînă printre genunchii amazoanei, pe care o apucă de pulpa dreaptă mai sus, pe sub poalele plisajului, strîngînd-o, mîngîind-o, ca spre a-i verifica tinerețea mușchilor. Apoi, trăgîndu-și mîna, netezi cu dosul ei suprafața picioarelor.

— Frumos ! șopti el, numai grecii au cunoscut femeia.

Astfel, legănîndu-se somnoros și palpînd cu mîinile toate marmurile, Babighian ajunse cu marele său tors curbat în ușa salonului.

— Unde l-ați pus ? întrebă el pe arhitect pe cînd străbăteau încăperea.

— Ce anume ? se miră Ioanide.

— Tabloul !

Abia atunci arhitectul pricepu rostul vizitei lui Babighian. Cu cîteva săptămîni înainte, intrase în Magazinul Artistic de Stat și rămăsese încîntat de un tablou mare de Luchian, reprezentînd un maldăr de garoafe albe. Florile erau cărnoase, suave, răcoroase, și pasta de ulei părea un pulp vegetal. Prețul indicat de etichetă era o sută de mii de lei, dar Ioanide nu putu rezista ispitei și se hotărî să cumpere tabloul care era pe pînză, scoțînd efecte singulare de prospețime din strivirea cu cuțitul a culorilor pe fondul textil. Babighian se zăpăci cu totul și declară că prețul nu fusese fixat. Ioanide arătă cu

degetul spre etichetă. Directorul magazinului susținu că suma înscrisă e numai o propunere, prețul definitiv urmînd a se determina de comisiune, care se va întîlni în curînd, că toate prețurile obiectelor din magazin se reexaminează. Cum arhitectul privea incredul, Babighian aruncă înspre florile lui Luchian o privire disprețuitoare.

— Nu este tot ce a făcut Luchian mai bun. Are să vie altele. Dacă aveți răbdare, găsiți.

Și Babighian își îndoi umil spinarea-i sferică, frecîndu-și mîinile și clipind blînd din ochii mici și copilărești.

— Ce tot vorbești, zise Ioanide puțin contrariat, tabloul e o capodoperă ! Poți să nu-l vinzi, treaba dumitale, să-l bagatelizezi, mi se pare cam paradoxal.

Babighian ascultă smerit, apoi încercă să schimbe cursul convorbirii :

— Să vă arăt ceva frumos, o minune, o operă unică.

Și se repezi cu pași agili înspre un perete, trăgînd după el bustul bombat, ca o gînganie cu picioare subțiri și înalte și cu trupul îndesat și greu. În mers, ochii îi căzu pe un mic tablou ce ședea rezemat de un morman de covoare persane și care lui Ioanide i se păru, fugitiv, că reprezenta anemone și că era tot un Luchian. Babighian apucă cu o mînă tremurătoare tabloul, îl întoarse repede și-l aruncă sub un covor. Apoi merse la un perete pe care erau expuse cîteva tablouri și făcu semn lui Ioanide să vină.

— Priviți minune ! zise el. Cea mai bună marină de Petrașcu.

Și arătă cu degetul o mică pînză înfățișînd litoralul dobrogean, cu apă verde-vînătă, înforfotată de spumă pe alocuri. Cu mîinile sale mari, Babighian apucă tabloul și-l scoase de pe cui, venind cu el înspre fereastră.

— Ce verde ! Ce albastru ! Apa mării se umflă, palpită, te stropește în obraz ! Costă douăzeci de mii de lei. Pomană. Decît să-l ia cine știe cine, mai bine luați-l dumneavoastră.

— E foarte frumos, nu zic, vreau însă garoafele lui Luchian.

— Așteptați să fixeze comisia prețul, zise descurajat Babighian, vi-l opresc. Ascultă, strigă el către un vînză-

tor din magazin, Luchian este reținut de domnul arhitect Ioanide, nu-l dați la altcineva.

Zece zile mai tîrziu, Ioanide fu întrebat la telefon de Babighian dacă mai dorește să ia tabloul. Mai bine zis, fu implorat :

— E o minune, o simfonie albă, nu mai întîlniți așa ceva ! Luați-l neapărat, pînă nu mi-l smulge altul. Vi-l trimit acasă.

Și într-adevăr îl trimise. Prețul era același dinainte, iar aducătorul îl asigură că acesta fusese prețul fixat de la început. Ioanide nu se mai miră, căci aflase de la Sultana și de la Smărăndache cîteva din ciudățeniile lui Babighian. Acesta, colecționar pasionat, se entuziasma în așa fel de unele tablouri ce-i picau în magazin, încît, după ce punea să le curețe și să le înrămeze și le expunea pe perete, tremura de frică să nu vină cineva să le cumpere. Așezat într-un fotoliu și somnolînd în el, Babighian privea cu coada ochiului tabloul de care se îndrăgostise, suspinînd de plăcere. La început, prețurile mari îndepărtau pe clienții obișnuiți de la cumpărarea operelor de maeștri, mai tîrziu, însă, lăptăresele în panică, indiferente la valoarea artistică, dar știind intuitiv că mărfurile scumpe de la Magazinul Artistic au o valoare comercială, începură să ceară la întîmplare covoare persane, vase cloazonate și chiar tablouri. Babighian, amenințat în plăcerile sale, muta zilnic obiectele. Punea pe pereți picturi de Ștefan Popescu, pe care îl detesta, sperînd a atrage prin platitudinea lui neprevăzuta clientelă, care însă căuta numai ce e scump, alegînd deci, fără nici o idee de artă, Grigorești ori Luchieni. Înspăimîntat, Babighian rezema jos, lîngă perete, de-a valma, ca niște lucruri netrebnice, cartoane și pînze de Petrașcu, Tonitza, Pallady și arunca cîte un Andreescu, Grigorescu ori Luchian într-un fotoliu, întorcîndu-l cu dosul, ca și cum ar fi fost un tablou adus spre evaluare sau sortit reparației. Din nefericire, clienții luară obiceiul de a scotoci totul și a suspecta. Cînd magazinul de artă gemea de cumpărători, Babighian, poreclit de prieteni și Ali-babighian, prin aluzie la Ali-Baba, trecea prin sudorile morții. Alerga spre locurile amenințate, se așeza cu spatele la tablouri, făcea sforțări eroice spre a-și mîntui

capodopere. În zilele cu clientelă puțină sau cînd magazinul era închis pentru inventar, Babighian era fericit. Își relua somnolența aparentă și pirotea în fața culorilor unui Tonitza, ca o șopîrlă la soare. Dacă situația se înfățișa disperată, și refuzul de a vinde ar fi trezit scandal, directorul lua repede telefonul și conjura pe cîte o persoană de mare intelectualitate cunoscută lui să ia pînza. De aci încolo, periodic, cam în aceeași zi a săptămînii, Babighian suna la ușile clienților săi, venind să-și viziteze tabloul. Se așeza pe scaun înaintea lui, închizînd ochii pe jumătate, părînd a nu înțelege nimic din ce se vorbea în jurul său, dacă nu avea vreun raport la opera pe care o contempla. Cînd însă se aducea vorba, întîmplător sau voit, despre tablou, Babighian ridica repede capul și se însuflețea, cea mai scurtă formă de reacțiune fiind exclamația «minune». Acum Ioanide nu mai avea nici o îndoială, colecționarul venise să privească garoafele lui Luchian. Pusese pînza în odaia din aripa laterală în care așezase și scrinul negru, și anume deasupra divanului, însă pe peretele de la picioare, așa încît stînd întins cu mîinile sub cap să-l poată vedea. Aci introduse pe Babighian, care, mușcîndu-și și humectîndu-și buzele groase, căută în toate părțile comoara pierdută. În fine, zărind-o, apucă un fotoliu și-l trase aproape de divan, apoi se așeză cu mîinile pe pîntece și, ca și căzut în prostrație, ridică ochii mici spre garoafele paradisiace.

— Veniți să luați lumină ! zise el liturgic, descrîind cu mîna o hiperbolă.

Toată fața îi rîdea faunesc, în vreme ce cu limba se lingea pe buze, într-o excitație a senzualității.

— Surîs, esență, lumină, declamă el de pe fotoliu. Nirvana de alb, torente de spumă albă, străluciri de smalț. Numai «Lăutul» poate să stea alături, prin cromatismul lui. Ați făcut bine că l-ați luat. Mi-l trăgea din mînă o lăptăreasă.

— De unde știi, glumi Ioanide, că lăptăreasa obișnuită cu spumele laptelui n-a fost atrasă de albul garoafelor ?

Babighian rîse zgomotos, convulsiv :

— E bună ca metaforă. Sînt în stare să cumpere orice, și Rodin. Vin cu bidoanele pline cu bani.

Și colecționarul se apucă cu mîinile enorme de capul aproape chel, pipăindu-și-l încet, de jur împrejur, ca și cînd ar fi simțit că i-a plesnit într-un loc. Era un tic al lui.

— Ce zici de comoda asta ? întrebă Ioanide, văzînd că Babighian scruta de la un timp mobila.

Colecționarul se sculă de pe fotoliu și apropiindu-se de comodă începu s-o palpeze încet, metodic, desfăcîndu-și buzele mari și ridicînd-o pe cea de sus spre nas, cu o sforăitură de concentrație a simțurilor și a memoriei : netezi palisandrul, strînse în mîini picioarele încovoiate și zvelte, mîngîindu-le, expert, în voluptăți prelungite, apoi își dădu verdictul :

— Frumos !

După ce examină atent mobila cu fața bosumflată și morocănoasă, printr-un tic profesional, adăugă :

— Știu de unde e asta. Trebuie să fie de la Caty Ciocîrlan.

Și Babighian explică arhitectului mirat în ce chip avea cunoștință de comoda de palisandru. Cu zece ani în urmă voise să cumpere un peisaj de Courbet de la un anticar. I-o luase înainte Caty, care strîngea mobile de stil și tablouri spre a-și mobila un apartament. Nemaiavînd alt mod de a se bucura de viziunea pînzei, Babighian se prezentă cumpărătoarei, îi sărută mîna, o lăudă pentru achiziție și se entuziasmă de arta lui Courbet. Ceru fostei doamne Ciocîrlan permisiunea de a o vizita.

— Avea două saloane, povesti Babighian, amîndouă cu cîte o garnitură Aubusson de lemn dorat. În dormitor erau un pat mare îmbrăcat în mătase roz, garderobă, fotolii și scaune Biedermeyer, tapisate cu mătase vărgată, și comoda asta, care era adusă din Argentina, unde ieșise pe piață o mulțime de mobile vechi, fiindcă acolo lumea voia mobilier modern. Peisajul de Courbet era deasupra comodei, pe peretele de la picioarele patului.

Babighian se opri puțin din vorbire, căzînd într-un zîmbet dulce și somnoros. Ascunse lui Ioanide că de atîtea ori privise peisajul lui Courbet aproape întins pe patul roz.

În seara aceleiași zile, culcat pe divan, Ioanide citi aceste scrisori, scoase cronologic din pachetele legate cu panglică din «scrinul negru» :

Mon Gigi adoré,

Ieri, 19 septembrie 1921, am împlinit șaisprezece ani, șai-sprezece ani. Doamne, cît sînt de bătrînă ! Am fost nu se poate mai nefericită și am regretat mult că tu n-ai fost aici. Așteptam să primesc cîteva rînduri de la tine, deși mi-am dat seama că tu nu știi exact luna și ziua cînd am apărut pe această splendidă lume. Dimineața, tata mi-a dat cadou un ceas-brățară, iar mama, un inel cu ametist. Fiind zi de lucru, a trebuit să mă duc la școală. *Quel est l'idiot qui a inventé cette sotte algèbre, qui m'a fait pendant une heure mal à la tête, au coeur, partout ?* [1] M-am răzbunat citind pe sub bancă *«Les éblouissements»* [2] de Contesa de Noailles (fetele spun : Comtesse de Nouilles). *A propos,* Gigi, îți oare minte cînd te-am sărutat anul trecut îndărătul urechii ? Mi-am amintit de asta citind următoarele versuri :

«Je voudrais n'être plus qu'une amoureuse bouche
Qui goûte et qui boit l'univers.» [3]

M-a pufnit rîsul, iar profesoara de matematică m-a prins cu cartea. *Mon Dieu, quelle scie !* [4] Abia am salvat-o, demonstrîndu-i că e de o romîncă, ce ne face onoare în străinătate etc. *Chaque jour je dois me chamailler avec quelqu'un pour défendre mes livres.* [5] Abia sosită acasă, am luat calul și i-am tras o goană pînă la Ciocile, în speranța nebună de a te găsi acolo. Închipuie-ți, pe cine am aflat ? Tatăl tău venea tocmai de la plimbare călare, împreună cu Mariette și Costi, aceștia pe niște ponei admirabili. Cînd i-am spus că am împlinit șaisprezece ani și am venit să-i comunic evenimentul a rîs. Descălecînd, m-a îmbrățișat și m-a sărutat pe obraji, măturîndu-mă cu mustățile lui, care miroseau a parfum de liliac. Eu, cu gîndul la tine, l-am sărutat pe micul

[1] Cine e idiotul care a inventat această stupidă algebră, care mi-a dat timp de o oră dureri în cap, în inimă, pretutindeni ?
[2] *«Uimirile.»*
[3] «Aș vrea să fiu numai o gură îndrăgostită care gustă și care bea universul.»
[4] Dumnezeule, ce nesuferită !
[5] În fiecare zi trebuie să mă ciorovăiesc cu cineva pentru a-mi apăra cărțile.

Costi, fratele tău, după ureche. *Nous nous sommes amusés beaucoup ; l'après-midi nous avons de nouveau monté à cheval. Il faisait un peu de vent* [1] și era minunat. Gigi, să fi văzut cum ne zburau la toți pletele în vînt ! Cînd am ajuns acasă, Cornelia, care guvernează peste noi toți, era cam șifonată. M-a așteptat cu masa și cu un buchet mare de crizanteme în fața tacîmului, vrînd să facă o demonstrație solemnă. Mîine avem un fel de examen la istorie și eu îți scriu ție. *Je puis avouer qu'il y a dans ma tête une confusion ? ! pas très rassurante pour le résultat de mon examen. J'ai tellement* dor *de toi ! !* [2] Aștept nerăbdătoare să-mi scrii,

C a t y

Pe ultima pagină a scrisorii, al cărei plic fusese uitat nelipit, era următoarea însemnare cu creionul, de unde reieșea că scrisoarea fusese retransmisă destinatarului :

Georges, cine e mucoasa asta care te sărută după ureche ?

M a r i n a

11 aprilie 1922

Mon Gigi aimé,

Deși nu am mai primit un rînd de la tine din toamna trecută, neavînd cui să-mi descarc sufletul, îți scriu tot ție. În casa noastră s-au petrecut lucruri multe, multe, care mi-au deschis ochii asupra vieții și m-au făcut să mă simt mai matură. Cornelia Tilibiliu, pe care tata a instalat-o de vreo doi ani ca administratoare a menajului nostru, fiindcă mama se simte obosită și vrea liniște, a devenit, cum să-ți spun, *enfin, elle est enceinte.* [3] Nu știu dacă o cunoști, are între douăzeci și șase și treizeci de ani, în felul ei fiind drăguță, puțin măslinie la față și cu nas grecesc. Dar e unsuroasă ca untdelemnul, vorbește

[1] Ne-am distrat bine ; după-amiază am călărit din nou. Bătea puțin vîntul...

[2] Pot să-ți mărturisesc că e o confuzie în capul meu ?! de loc încurajatoare pentru rezultatul examenului. Mi-e atît de dor de tine !

[3] În fine, e însărcinată.

avec une douceur [1], care mă exasperează, făcînd totdeauna pe voia tatei. Încetul cu încetul i-a schimbat caracterul. Simțind că tatei nu-i prea place masa cu complicații, a suprimat treptat ceremonialul, și mîncăm acum trei feluri, ca orice burghez ! Miroase în casa noastră a sos prost. Asta n-ar fi nimic, dar s-a întîmplat ce ți-am spus mai sus. Să nu crezi că s-a jenat cumva de starea ei. Tata a venit la mama și i-a mărturisit pe față că copilul este al lui, rugînd-o să-l recunoască și să permită să-l declare ca fiind al ei. I-a notificat că vrea copii mulți în juru-i, că așa a apucat el în familia lui și că dacă mama nu dorește să-i facă alții, pot să se-mpace, lăsîndu-l să-i facă cu altcineva. E-adevărat, Gigi *aimé,* că mama a fost sfătuită de medici să-și menajeze sănătatea și că mă iubește pe mine așa de mult, încît nu mai vrea, cum spune ea, să împartă dragostea și la alți copii. Mama a refuzat să recunoască copilul, iar tata era foarte disperat, fiindcă această mizerabilă Cornelia era pusă pe scandal. Atunci mama i-a propus tatei să dea divorț și, fără a se certa de loc, au și introdus hîrtiile la tribunal. Niciodată nu i-am văzut pe tata și pe mama mai drăgăstoși unul față de altul ca acuma, cînd se despart. Tata i-a dat mamei toată zestrea înapoi și a umblat să-i cumpere o fermă la Pipera, cu o casă foarte luxoasă. Închipuie-ți alt lucru nostim. Mama se mărită cu generalul Florin Căldărescu. Nu l-am zărit pe general decît o singură dată, în casa noastră de la București. Un om mare, ciolănos, cu mustață căruntă tunsă englezește, enervant de molatic și fără personalitate. Tata e gras, îndesat, dar vioi, vorbăreț, plin de gingășie. Generalul are și el o moșie pe lîngă Pitești și e văduv. Mama, fire calmă, a găsit un om pe potriva ei. Trebuie să-ți mai spun că mama, care ține foarte mult să aibă o bătrînețe liniștită și asigurată, cu relații mondene și călătorii în străinătate, s-a cam speriat de purtarea tatei, care de la o vreme grevează proprietățile cu datorii, nu-mi dau seama în ce scop. Vîră banii în alte afaceri ? Îi risipește cu Cornelia ? Gigi *aimé,* cu toată vîrsta mea, am început să bănuiesc de pe acum toate dedesubturile vieții. Am,

[1] Cu o dulcegărie.

ca și mama, instinctul luxului, aș voi să trăiesc din plin, călătorind prin lume, călărind, înotînd, dansînd, bînd șampanie. Ideea mizeriei sau numai a vieții mediocre mă îngrozește. Cum pot unele fete, Gigi, să trăiască cu o singură rochie sau fără cai de călărie? Prin urmare o înțeleg pe mama. Dar îl înțeleg și pe tata, care e plin de viață. Cred că de la el am căpătat obiceiul de a săruta după ureche, fiindcă el avea obiceiul cînd eram mică să mă muște delicat cu dinții de sfîrcul urechii sau să-mi sufle cald în ceafă. Acum acești oameni, care mi-au dat viața și, o dată cu ea, cîte o parte din temperamentul lor, se despart și mă lasă singură în voia valurilor. *Comme c'est drôle la vie!* [1]

De tout coeur, [2]
Caty

1 septembrie 1922

Mon Gigi très aimé,

Am de o lună o soră vitregă, Paulette. Mama n-a așteptat fericitul eveniment al Corneliei, și înainte de pronunțarea sentinței de despărțire s-a instalat la Pipera, bineînțeles cu generalul Căldărescu. Fetița e foarte drăgălașă, seamănă și cu tata, și cu Cornelia. Gigi, să aibă oare copiii la vîrsta asta instinct? Paulette urmărește din ochi pe tata și pe Cornelia, însă cînd vin eu și încerc s-o fac să rîdă, întoarce capul distrată, pe onoarea mea, ca un om mare. Așa face și Cornelia, ca să-mi ascundă antipatia și să evite anume cuvinte la adresa mea care ar irita pe tata. Nu-ți mai spun că Paulette mi-a devenit de pe acum odioasă, cu toate că la drept vorbind îmi dau seama că e un copil nevinovat. Tata, în schimb, nu-și mai găsește locul de bucurie. O privește în leagăn, îi face bezele și o poartă prin casă ca pe o păpușă, înzorzonată cu dantele, ferindu-se să n-o strîngă prea tare. Cînd fetița îl apucă de păr, tata este în culmea fericirii. Dorința lui vie, pe care nu și-o ascunde, este

[1] Cît de ciudată e viața!
[2] Din toată inima.

să aibă cît mai curînd posibil și un băiat. Cornelia i-a răspuns, cu aerul de a face un spirit, că-și va da toate silințele. Ar trebui să mă bucur, în definitiv, să am frați și surori, chiar și vitregi. Totuși încep să privesc viitorul cu îngrijorare. Tata, în entuziasmul lui pentru noua căsnicie, face cheltuieli mari, reducînd, sub inspirația Corneliei, întreținerea mea. Știi, *mon Gigi aimé*, că aveam doi cai de călărie superbi, pe Margareta și pe Șoim. Tata mi-a dat a înțelege că întreținerea lor costă prea scump. Atunci am vîndut pe Margareta lui Antoine Hangerliu, ducîndu-mă eu însămi călare pe ea la Ciupelnița. Pe Șoim, am vorbit cu mama să-l trimit în vagon la Pipera, fiindcă sînt hotărîtă să mă mut la București îndată ce termin liceul. Nu mai am deci nici maestru de călărie și de asemeni am expediat și maestrul de muzică. Îți poți închipui cît mă plictisesc! Doresc ca tata să trăiască o sută de ani, totuși înțeleg acum că pentru mine cerul s-a întunecat. Nu mai sînt unica fiică, și partea ce mi s-ar fi cuvenit se împuținează pe măsură ce această Cornelia îmi face frați și surori. Ce-am să fac, Gigi? Cu ce am să trăiesc? Să mă fac profesoară? *Oh, la, la,* nu mă simt născută pentru asemenea situație mediocră. Ar fi o soluție să mă mărit. Dar presupunînd că voi interesa pe cineva, fără zestre, e de la sine înțeles că nu voi mai fi independentă, cum a fost mama, care a avut prudența de a-și apăra averea ei personală. Și apoi să mă mărit așa, cu oricine? *Certaines figures vous attirent, tandis que d'autres...* [1] Mîine sper să mă scutur puțin din plictiseala mea, fiind invitată de tatăl tău la Ciocile. Voi săruta pe gît pe Costi, gîndindu-mă la tine.

Tendresses,
Caty

Pipera, 3 ianuarie 1923

Gigi chéri,

Îți scriu de la Pipera, unde am venit să-mi petrec vacanța de Crăciun cu mama. Speram că ai să vii și tu. La București, m-am întristat negăsindu-te. Trebuie să-ți

[1] Unele figuri te atrag, în timp ce altele...

spun, întîi de toate, că mama este instalată superb. Casa ei e un adevărat mic palat. Tavane în stil rustic, cu grinzi mari din trunchiuri întregi de copaci, scări interioare de stejar, ferestre mari luminoase și pereți albi, imaculați. Mobilele sînt rărite. Salonul mare are mobilă de stil vechi cu tapiserie, dar salonașul e numai în creton cu flori vii pe berjere și fotolii matlasate și adînci. În sufrageria de jos, pardoseala e din cărămidă ceruită. În fiece odaie este întins pe jos cîte un covor admirabil, nu prea mare, așa încît să se vadă și parchetul. În odaia mea este un Buhara, moale și gros, de un roșu-închis, ca sîngele închegat. Sînt de asemenea răspîndite prin camere o sumedenie de vase chinezești și japoneze de porțelan sau de metal *cloisonné*. Dar lustrele de cristal ori de porțelan de Saxa! Avem și tablouri rare, un F. Boucher, reprezentînd un fond de plafon, care mie mi se pare că e o copie, un splendid peisaj de Corot, două peisaje din Veneția de Francesco Guardi. Dintre romîni nu e decît o marină de Voinescu, în sufragerie. De altfel, nu cred că noi sîntem capabili să dăm ceva în materia asta. Grigorescu, de care tot se vorbește, pictează numai boi, pe care nu-i pot suferi, nici la propriu, nici la figurat. Și cînd te gîndești ce frumoși, ce plini de sentiment sînt caii! Ah, Șoim al meu, care mă duce ca vîntul, n-am găsit nici un pictor romîn să-l picteze! Dar să revin la chestiune. Șerica Bălcanu și Antoine Hangerliu, care s-au căsătorit de curînd, au venit să ne vadă și au admirat interioarele noastre. Mi-au promis cactuși, care mie îmi plac așa de mult, fiindcă au carnea groasă și verde și cresc din puțin pămînt și din mult soare. Ah, cît de mult iubesc soarele, valurile, caii! La vară, după ce dau bacalaureatul, am de gînd să fac o escapadă la Deauville, dacă soția ta nu-mi va închide ușa în nas. *J'ai une envie folle de courir vers la plage, laisser librement se détendre mes nerfs, mes instincts, me lancer, les yeux fermés, dans cette multitude de sensations et rompre la vie idiote et monotone que je mène ici.*[1] Mi

[1] Am un chef nebun să fug spre plajă, să-mi las să se destindă liber nervii, instinctele, să mă arunc cu ochii închiși în această mulțime de senzații și să rup viața idioată și monotonă pe care o duc aici.

s-au întîmplat unele lucruri triste pe care simt nevoia să le spun cuiva aproape de sufletul meu, cum ești tu. Motivul esențial pentru care am plecat în vacanță la București este că a început să mă plictisească Fred Tilibiliu, fratele Corneliei, pe care îl cunoști foarte bine, fiindcă ați făcut liceul împreună, fiind cam de o vîrstă cu tine, adică de douăzeci și șapte de ani. Fred a căpătat un post în diplomație, mi se pare de secretar de legație, urmînd să plece în curînd la Atena sau la Cairo, lucrul nu e încă perfect hotărît. Acest individ vine aproape zilnic în casa noastră, rămîne la masă și-i bate capul cu palavrele lui tatei, care îl ascultă răbdător, ca să nu supere pe Cornelia. Nu-mi place înfățișarea lui sclivisită și ipocrită. E lins pe cap ca un vițel, cravata, haina, pantalonii, totul pe el este studiat cu băgare de seamă. Parcă a ieșit dintr-o baie de parfum, așa duhnește, e lipsit de orice miros natural. Mai ales nu-mi place nasul lui ascuțit și buzele subțiri, pe care le întinde peste dinți cînd rîde. Se ține mereu după mine, pînă ce într-o zi, găsindu-mă singură în camera de muzică, și-a dat arama pe față. «Ascultă, Caty, mi-a zis acest caraghios, nu vrei să te măriți cu mine? Mergem în străinătate, vei trăi în luxul legațiilor și ambasadelor.» «Fugi de-aici, i-am zis, ești unchiul meu acum.» A pufnit de rîs: «Unchi de douăzeci și șapte de ani! Nici nu sîntem rude!» «Dacă vrei să știi, nici nu mă mărit!» «Mofturi!» mi-a zis el. Și apoi, cum ședeam în fața pianului, m-a strîns în brațe pe dinapoia scaunului, încercînd să mă sărute. Atunci m-am ridicat repede și l-am împins: «Fugi, că puți îngrozitor a parfum și ești prea uns cu cosmetic!» A rămas foarte jignit și, devenind serios, și-a dres cu un pieptănuș părul. Are un fel de rînjet dezvăluindu-și dantura și subțiindu-și buzele. Cînd i-am spus unei colege de întîmplarea asta, m-a făcut proastă. După ea, Tilibiliu este un Făt-frumos. La drept vorbind, Fred nu e urît, dar nu știu de ce nu pot să-l sufăr, de ce-mi produce repulsie. La Pipera am pățit-o și mai rău! Generalul Florin Căldărescu, căruia, spre afectarea mamei, nu pot în ruptul capului să-i zic «papa», ci numai «generale», m-a sărutat la sosire prea lung pe obraz. După aceea, în seara de revelion, intrînd în odaia mea să mă cheme jos

la masă, cu aerul de a-mi face urări, m-a sărutat pe obraz, apoi a mutat repede sărutarea pe gură. Atunci, indignată, i-am tras o palmă. «Ce înseamnă asta?» am zis eu. El, roșu la față, a încercat să se scuze: «Te-am sărutat ca un tată!» «Bravo, așa sărută tații vitregi? Am să te spun mamei.» «Să nu faci una ca asta!» s-a speriat el. N-am spus într-adevăr nimic și m-am amuzat să-l sperii puțin, prelungindu-i temerile prin figura mea încruntată. De atunci, generalul s-a cuminți cu totul. E un om, de altfel, foarte delicat și plin de bunătate, și poate că a băut ceva atunci, în seara de revelion. M-am gîndit și m-am tot gîndit, Gigi *aimé*, care să fie cauza pentru care bărbații devin așa de îndrăzneți cu mine (alte două accidente ți le-am povestit)? Și tu m-ai sărutat, Gigi *aimé*, tot așa, dintr-o dată, deși port încă în sufletul meu acea clipă minunată. Am eu ceva care tulbură bărbații, care excită? Spune-mi cinstit, spune-mi drept, Gigi scump.

Te sărut după ureche,

Caty

Pipera, 2 octombrie 1923

Mon amour à moi.

Te dire le dor *jou qui me tenaille depuis que je t'ai quitté, c'est terrible!*[1] Mă văd mereu la Deauville-Calvados în acea încîntătoare vilă *Les Marches* din Rue des Villas. Gigi, cînd tu m-ai îmbrățișat, am rămas surprinsă, avînd impresiunea că mi se întîmplă unul din accidentele la care sînt expusă în fața bărbaților. Dar apoi, cum ai văzut singur, te-am strîns în brațe și m-am abandonat. Pentru că, Gigi *chéri*, acum pot să-ți mărturisesc. De mult așteptam acest eveniment, ca ceva fatal. De cînd eram de doisprezece ani și aveam noțiunea destul de clară că o femeie trebuie să fie iubită de un bărbat și să se mărite, nu mi-am închipuit că pot fi a altuia decît

[1] Dragostea mea,
Să-ți spun dorul nebun care mă chinuie de cînd te-am părăsit, e îngrozitor!

a ta. Totdeauna am visat să-ți fiu logodnică, și cînd mă sărutai pe obraz de ziua onomastică, eu te socoteam, în inima mea, bărbatul meu de mîine. Acum trei ani, îți amintești, mi-ai adus un inel cu smaragd, pe care mi l-ai pus pe deget, îmbrățișîndu-mă. Atunci am simțit o zvîcnire a inimii nemaipomenită. Te-aș fi sărutat lung, lung de tot, dar mi-a fost rușine de tata. Am intrat în sala de muzică și am început să cînt ca o nebună la pian, nu-mi aduc exact aminte ce, în tot cazul, un *prestissimo*, cred, ca dintr-o sonată-concert de Scarlatti. Cîntam, se vede, cu atîta pasiune, încît tata, atras, s-a așezat pe un scaun lîngă ușă și atunci cînd am terminat mi-a spus rîzînd, fără să fie întrebat: «Place, place, fetițo». Am intrat în odaia mea și am plîns nervos. Numai așa m-am liniștit. Nu-ți mai spun că aveam în album o colecție întreagă a fotografiilor tale, la toate vîrstele, între care una de cînd erai mic ca Costi și mergeai la vînătoare cu o carabină. Am prins din cauza asta o simpatie mare pentru Costi, pe care îl sărutam, cu gîndul că ești tu. Căsătoria ta cu acea femeie a fost pentru mine o lovitură grozavă și am stat o săptămînă bolnavă în pat, fără ca cineva să bănuiască pricina. M-a durut, îndeosebi, chipul rece cum tu ne-ai vestit căsătoria, ca la niște cunoscuți oarecare. Mai tîrziu, cînd m-am liniștti și am putut să judec mai serios, mi-am dat seama că tu nu mi-ai spus niciodată că mă iubești, nici nu ți-ai luat vreun angajament. Crezusem totuși că putea exista între noi o înțelegere fără vorbe, din ochi, din strîngerea mîinilor și că era imposibil ca tu să nu știi că te iubesc. Cînd, acum, la Deauville, tu ai venit spre mine, în mod straniu de liniștit, eu am priceput îndată că mă doreai, și îndată ce m-ai prins în brațe, închizînd ochii, te-am sărutat pe gît, pe gură. Vai, cît trebuie să aștepte uneori omul o fericire visată! Te-am scuzat, după ce am descusut de aproape pe ai tăi, prin aceea că familia a vrut să faci un mariaj util pentru cariera ta, avînd în vedere că Marina era bine situată din toate punctele de vedere și cu relații întinse în străinătate, prin care puteai să înaintezi în cariera ta diplomatică. Am început să te consider ca o victimă și să te iubesc și așa. Am fost hotărîtă, Gigi *adoré*, să te am oricum, chiar nemăritată cu tine. Visul meu s-a îm-

plinit, deoarece tu ești al meu, sau, mai degrabă, eu am fost a ta. După acea lună minunată, în care am trăit amîndoi ca bărbatul cu soția lui, au început suferințele mele. Mă crispez la ideea că te-ai întors la acea femeie, deși tu mi-o înfățișezi ca distantă și apatică, indiferentă de existența ta, preocupată numai de relațiile și distracțiile ei mondene. Cine îmi va spune mie că nu este o altă femeie în viața ta ? Cum pot să te urmăresc la o asemenea distanță ? Aș vrea să trăiesc cu tine, să dorm cu tine, să mă ocup de tot ce privește viața ta de toate zilele. Ți-am și cumpărat cîteva batiste albe de mătase la Milano, iar la Veneția am găsit niște cravate superbe. Îți adun aici un trusou, ca și cînd ai fi cu adevărat al meu. Telegramele tale nu mă mai mulțumesc, aș vrea să-mi scrii zilnic, să-mi spui amănunțit cum petreci ziua. Îmi fac socoteala cum să vin mai repede la Paris, din păcate, situația mea bănească este cam încurcată, eu nefiind încă majoră și trăind din ce-mi dă tata și mama. Gîndul de a-mi face o existență independentă, ca să nu fiu constrînsă a mă mărita cu altul, mă obsedează. Nu îndrăznesc să sper că vei deveni liber, cum mi-ai dat a înțelege. Am o dorință nebună de a avea un copil cu tine și am început să-l descos discret pe unchiul Alec Zănoagă, doctorul, asupra simptomelo graviditătii. El mă iubește atît, încît în cele din urmă nu i-aș ascunde nimic.

Tienne pour toujours. [1]

Caty

Pipera, 10 octombrie 1923

Mon Gigi adoré.

Am început să stau mai mult în camera mea, mergînd devreme în pat și sculîndu-mă tîrziu. Astfel am impresia că sînt cu tine. Întind toate fotografiile pe noptieră și, îmbrățișînd o pernă, le privesc mult de tot. Cît ești de frumos, Gigi, și ce bine îți stă în uniforma de consilier de legație. De ce nu pot să fiu mereu împreună cu tine, în locul acelei femei, care sînt convinsă că nu știe

[1] A ta pentru totdeauna.

să te prețuiască. Numai ca a făcut o căsătorie de interes, pentru că tatăl tău e un om influent, pe cînd Drăghicii sînt de mult scoși din circulație. Tu nu tragi nici un profit din afacerea asta. O femeie mai în vîrstă decît tine, fie și cu un an, nu poate să te iubească cu devotamentul, cu focul unei fete de optsprezece ani, care te-a cunoscut și te-a visat soț din copilărie. Nu, Gigi, orice ai zice, tu ești numai al meu. După ce-ți contemplu fotografiile, iubindu-te în toate imaginile, desfac, nu știu a cîta oară, pachetul cu scrisorile tale și le recitesc, apoi citesc ultima ta scrisoare, aproape silabisind-o, încercînd să pricep toate nuanțele ei, să aud cuvintele, ca și cînd ar fi spuse de tine. Uneori cuvintele tale mi se par insuficiente, alteori pline de înțeles. Citesc scrisoarea, o las, iar o iau și o recitesc... Astfel, trăiesc numai cu tine. Cînd se întîmplă să primesc o telegramă ori o scrisoare, atunci sînt într-o exaltare extraordinară. Recitesc îndată ultima scrisoare, apoi trec la cea nouă ca să fac legătura. Nu-ți mai spun că n-o deschid decît după ce am privit mult plicul, căutînd să descifrez din scrisul tău dacă erai grăbit sau cufundat în gîndul la mine. Scrisoarea lungă mă bucură, îi citesc începutul și sfîrșitul, ca să văd în ce dispoziții erai. Patul pe care îl am aci la mama e larg, de două persoane și pun totdeauna o pernă și pe partea pe care o consider a ta, eu dormind într-o margine. Însă dimineața trec și în partea cealaltă... la tine. Am devenit de un sentimentalism nemaipomenit. Tu știi că eu nu puteam suferi șoarecii. Ei bine, știind că tu îi adori, am început să-i iubesc. Le pun miez de pîine pe covor și au început să vină în odaia mea, spre dezolarea mamei. *Je leur distribue aussi un peu d'eau, peut-être ont-ils soif !* [1] Aici e o toamnă admirabilă, Gigi scump, cu soare și o ploaie superbă de frunze galbene-roșcate. Pe la unsprezece dimineața, ies călare pe Șoim al meu, stîrnind frunzele după mine cînd îl mîn în galop. Îmi place să trec pe sub frunzișul pomilor, să fiu izbită de crengi, zgîriată pe față, agățată de păr, să sufăr, să simt că trăiesc. Ah ! dacă ai fi tu aici să mă strîngi cum știi tu, nimicindu-mă, îndurerîndu-mi brațele, înțepîndu-mă cu părul tău pe obraz.

[1] Le dau de asemenea puțină apă, poate că le e sete.

Dragostea pentru mine înseamnă violență și durere, am o sete sălbatecă de viață și adesea visez să mor izbită, bătută, amețită de valurile furioase ale mării, apoi smulsă de vîrtej. Gigi scump, tu nu m-ai bătut pînă acum, nu te-ai înfuriat, nu m-ai prins de păr, încă te porți cu mine ca un om binecrescut care își domină pasiunile. Nu voi crede în tine decît cînd vei deveni brutal de gelozie, cînd mă vei urmări călare cu un bici, căutînd să mă izbești cu sfîrcul lui, în vreme ce eu alerg din calea ta pe Șoim al meu. Vai, unde mă duce imaginația ! *Mon amour à moi, je te prends dans mes bras et de tout moi je t'envoie un long, long et doux baiser.* [1]

Caty

P.S. În momentul acesta aflu că tatăl tău a fost chemat să formeze ministerul. Va fi președinte de consiliu și ministru de externe.

Pipera, 15 octombrie 1923

Mon Gigi adoré,

Cu toată mîhnirea îți mărturisesc că am făcut un avort. Acum sînt în pat, pe cît mi se spune, în afară de orice primejdie. Visul meu de a avea un copil de la tine s-a năruit. Nu s-a putut altfel, din nefericire. Am mărturisit totul unchiului meu Alec, care a fost foarte bun cu mine și m-a înțeles. El mi-a spus așa : «Caty dragă, să iubești sincer nu e rușine, iar în lumea noastră, plină, ce-i drept, de prejudecățile ei specifice, există cel puțin o toleranță amabilă pentru drepturile vitale, dacă nu cazi victimă plăcerilor dezordonate ale simțurilor și te menții la nivelul pasiunilor convinse. Cine osîndește oare pe George Sand ori pe Madame de Staël că au avut amanți ? Și pe urmă, sînt situații recunoscute ca onorabile. Amantele regale, de pildă, sînt fără oprobriu. Papa sau cardinalii, neputîndu-se căsători, nu înjosesc femeile care intră în alcovul lor. De asemenea, cînd

[1] Dragostea mea, te iau în brațe și din suflet îți trimit un lung, lung și dulce sărut.

despărțirea este din felurite considerente imposibilă, poți foarte bine să fii iubita ca și legală a unui bărbat căsătorit. A iubi e conform naturii. Eu sînt convins că tu ții la Gigi și că, prin urmare, nu ești o simplă fată sedusă, mai ales că-l știu om de onoare și binecrescut. Nu mă îndoiesc că și el te iubește, vă cunosc doar pe amîndoi din copilărie, vina este a societății, care l-a silit să facă un mariaj de conveniență. Oamenii de spirit ocolesc aceste dificultăți. Că ești îndrăgostită de Gigi și că trăiești cu el nu e nici o crimă, toată lumea va ști și nu vei fi mai puțin stimată. Trebuie totuși să fii liberă din punct de vedere economic, să nu atîrni de nimeni, pentru că dacă ajungi să depinzi de bărbatul pe care îl iubești, dar care nu e obligat legal, în cele din urmă îl agasezi. Femeia care a hotărît să iubească în afara legilor este pierdută dacă nu este de sine stătătoare. Am să-mi dau silința, cu ajutorul lui tată-tău, să te fac bogată. Tu nu suferi o existență mediocră, nu poți lua pe oricine. Ai hotărît că Gigi e al tău și l-ai făcut al tău, în ciuda obstacolelor. Ai consecvență și nu poți fi fericită decît dacă faci de capul tău. (Eu ți-am spus o dată, Gigi, că unchiul Alec e un filozof în felul său.) Cînd e vorba să naști un copil nelegal, problema se schimbă puțin, și aici trebuie să ții seamă de anume convenții ca să nu devii nefericită. Copilul absoarbe viața unei femei, o face obsedată de soarta lui și mai legată de el decît de bărbat. O femeie în situația ta nu-și păstrează bărbatul decît dacă este mereu cuceritoare, și cum o să fii tu astfel nevoită să alăptezi, să te ocupi de accidentele lui de creștere ? E adevărat că bărbatul iubește pe mama copilului său, cu condiția însă ca acesta să fie avuabil. Altfel va fi mereu stînjenit și se va plictisi și de mamă și de copil. Afară de aceasta, întrucît te privește, a face un copil acum e dezastruos. Ciocîrlan, fiind prim-ministru, se va speria că complici viața lui Gigi, temîndu-se să nu-l pui rău cu Drăghicii, Ciogoleștii, Gaitanny, fiindcă știi că el își compune ministerele prin simple relații personale. Tată-tău, deși om înțelegător, se va lăsa influențat de Cornelia, preocupată de ideea că tu cu odrasla ta puteți să consumați averea lui fratemeu. Nici mamă-ta și celelalte rubedenii nu vor fi încîn-

tate, pentru că, vezi tu, ca o fată de optsprezece ani să aibă relații amoroase, asta e monden, dar să rămînă gravidă e un scandal. Numai guvernante ca Cornelia comit astfel de prostii, și, cum vezi, Cornelia însăși s-a grăbit să se mărite cu frate-meu înainte de a naște.»

Așa mi-a vorbit unchiul Alec, dragă Gigi, și totuși am stat mult la îndoială dacă trebuie sau nu să fac acest lucru odios. Mi-ar fi părut așa de bine să am un copil care să semene cu tine, și spun drept că, iubindu-l pe el, aș fi suferit mai puțin lipsa ta. M-a înspăimîntat ideea întreținerii lui, atît timp cît n-am o situație clară și cît tata nu mi-a dat partea de avere ce mi se cuvine. Cu ce-aș fi întreținut caii de călărie pentru băiețelul nostru (căci sînt singură că ar fi fost băiat) ? Cu ce i-aș fi cumpărat o barcă-motor ? Nu pot să-mi imaginez că fiul meu ar fi putut să se lipsească de aceste plăceri delicioase, care fac așa de frumoși și fericiți pe copii. Să-i dau viața pentru o existență banală ? O clipă am avut intenția să te întreb printr-o telegramă sau să te chem la telefon. Era prea tîrziu, și o amînare ar fi făcut imposibil raclajul. Am avut și o temere de a pune la încercare sentimentele tale. *Et pourtant je t'aime éperdument et plus que jamais, mon maître, mon amour à moi.* [1]

Caty

18 octombrie 1923

Mon Gigi bien-aimé,

Am citit și recitit telegrama ta : «Regret mult gestul tău. *Tendresses.*» Am căutat să-i descifrez toate nuanțele, am șoptit cuvintele cît mai dulce, încercînd să-ți imit glasul. Zadarnic. Telegrama ta mi s-a părut de o răceală înspăimîntătoare. M-așteptam să mă certi că am distrus o viață care era și a ta, de m-ai fi bătut ți-aș fi fost recunoscătoare. Să fi spus măcar atît : «Îți interzic altă dată să te atingi de copilul nostru»... Cîtă dreptate a avut unchiul Alec ! În fine, Gigi scump, am fost așa de disperată că, nemaiștiind ce fac, am încălecat pe Șoim și l-am îmboldit atîta, încît, enervat, a luat-o razna, ducîndu-mă aproape leșinată pe aleea pietonilor și izbindu-mă de coamele pomilor. Doi călăreți care treceau întîmplător, dintre care unul s-a recomandat apoi Max Hangerliu, fiind nepotul prințesei Hangerliu, a observat că am pierdut controlul calului și i-au tăiat drumul, tocmai cînd eram pe punctul de a mă rostogoli jos. Îmi pare rău că n-am murit.

Tienne,

Caty

(Telegramă prinsă cu acul de această scrisoare, mai tîrziu probabil, la clasarea hîrtiilor)

Suis navré stop depuis cinq ans n'ai qu'une pensée que vous essayez de gâter par suite invraissemblable malentendu stop veuillez me répondre si voulez venir Venise pour 24 heures stop si non, télégraphiez pour que je vienne moi-même Bucarest stop ne désire et ne puis vous laisser commettre une immense erreur. Ne vis que pour vous. [1]

Gigi

Pipera, 1 iunie 1924

Gigi adoré,

Nu știi noutatea ? Cornelia mi-a mai dăruit un frate vitreg, pe nume Petrișor. A venit chiar tata la Pipera și mi-a adus știrea. Deci partea mea de moștenire se reduce la o treime. Tata era în culmea bucuriei, cu toate că mi se pare cam obosit și îmbătrînit. Gîfîie chiar cînd nu merge, îndată ce se aprinde mai mult la vorbă. Cît

[1] Și totuși te iubesc la nebunie, mai mult ca niciodată, stăpînul meu, dragostea mea.

[1] Îmi pare rău stop de cinci ani nu am decît un gînd pe care încerci să-l batjocorești, ca urmare a unei neînțelegeri de necrezut stop răspunde dacă vrei să vii la Veneția, pentru 24 de ore stop dacă nu, telegrafiază-mi pentru ca să viu eu însumi la București stop nu doresc și nu pot să te las să comiți o greșeală uriașă. Nu trăiesc decît pentru tine.

a fost la noi, am luat masa împreună, mama stînd într-un capăt al mesei, iar tata și cu generalul șezînd de o parte și de alta și spunîndu-i amîndoi «Betty». Tata a scos din *portefeuille* fotografii ale lui Petrișor, întinzîndu-le mamei și generalului și întrebînd mereu : «Ce zici, Betty, nu-i așa că-i zdravăn ? Ce zici, dragă generale ?» Și mama și generalul au privit foarte atent fotografiile, s-au înduioșat de copil și au găsit că e minunat. Tata a rămas încîntat, și după masă el și generalul au plecat de braț în odaia acestuia, ca să se odihnească puțin. Felul liniștit cum vorbește mama cu tata și cu generalul, lipsa lor de gelozie mi s-au părut foarte nostime. Au fost chiar împreună cîteșitrei în oraș, mama ca să-l ajute pe tata să cumpere trușou pentru băiețel, generalul ca să-i arate tatei unde să comande nu știu ce substanțe pentru stropit via. Au fost cîteșitrei și la cinematograf. Tata a dormit numai o noapte la noi, cu generalul într-o cameră, pe care am denumit-o «dormitorul soților». Cînd a plecat, m-a mîngîiat și mi-a zis : «Caty dragă, să te măriți și să faci copii mulți. Ăsta e rostul femeii.» M-am roșit puțin, știi tu pentru ce. Gigi dragă, e curios cum instinctul de a avea copii apucă pe mulți bărbați în vîrstă, ca și cînd le-ar fi teamă să nu dispară fără progenitură.Află că și generalul a făcut o escapadă, pe care mi-a mărturisit-o mama abia acum. S-a ambalat cu o croitoreasă destul de tînără și nu urîtă, care vine din cînd în cînd pe la noi și lucrează în casă. Luat de scurt de mama, generalul i-a spus foarte serios : «Betty, știi că am avut doi copii care mi-au murit. Credeam, cînd te-am luat, că m-am consolat. Aș vrea totuși un copil.» În sfîrșit, generalul a renunțat la proiectele lui și s-a resemnat la căsnicia amicală cu mama. Mai deunăzi m-a mîngîiat pe păr si mi-a spus cu gîndul la întîmplarea de anul trecut : «Caty, ai încredere în mine, lasă-mă să te mîngîi ca pe fata mea. Dacă ar fi trăit, Dorina ar fi fost acum de vîrsta ta !» Nu rîde cînd îți voi spune că generalul avea ochii plini de lacrimi. L-am sărutat pe obraz.

Caty

Pipera, 15 iunie 1924

Mon bien-aimé,

Iar a început să mă agaseze Fred Tilibiliu. Închipuie-ți că a venit aici gătit foc și cu o garoafă la butonieră și m-a cerut în căsătorie generalului și mamei, declarînd cu rîsul lui subțire că «trece peste toate cele întîmplate». Cu alte cuvinte, face aluzie la legăturile mele cu tine. De unde știe ? Generalul i-a răspuns că nu-i de competența lui, iar mama a zis că ea lasă la aprecierea mea. I-am spus, fiind chemată, că nu mă mărit, iar individul, zîmbind impertinent, a pretins că o fată ca mine trebuie să-și facă o stare civilă. Îmi venea să-l cîrpesc. Pe urmă, s-a făcut că totul era în glumă și ne-a informat că e mutat la Bruxelles. Ah, Gigi, ce nenorocită sînt, de ce nu sfîrșești odată cu femeia aceea, cum mi-ai făgăduit ? *Un doux baiser de ta* [1]

Caty

Pipera, 17 iunie 1924

Gigi adoré,

Am fost ieri după-amiază la un *garden party* la Șerica Băleanu. Ah, Gigi scump , ce splendoare, ce gust ! Cînd vii de departe, ai impresia că dai de niște paragini, din cauză că locul e în așa fel plin de nuferi și de lintiță și năpădit pe margini de papuri, încît crezi că te afli undeva într-o pustietate. Pe măsură ce te apropii de castel, îți dai seama ce imensități de flori și plante rare sînt răspîndite în parcul fără sfîrșit. Dacă ai semăna toată grădina asta cu grîu, ar ieși o recoltă grozavă. Partere întregi de crini roșii, care țin numai o zi, erau îmbrobonate de ploaia scurtă ce dăduse înainte. Are un cîmp întreg de garoafe, împărțit după culori, roșii, albe. Și cînd te gîndești că sînt în ghivece. Șerica întreține o armată întreagă de grădinari, care au de lucru, nu glumă. Mania ei este de a-și face un peisaj după sentimentul ce o domină într-o zi, cum spune ea, și dacă, de exemplu, s-a

[1] Un sărut dulce de la a ta.

sculat cu gînduri de puritate, dă un telefon de la patru dimineața la grădinării să-i fac peisajul în alb. Ea însăși se îmbracă în alb și se așază pe terasa dinspre lac printre florile preferate în acea zi. E drept că în același timp face și comerț, vînzînd opera grădinarilor ei la florării, fiind foarte abilă, lucru pentru care o admir. Am fost călare pînă la castel și închipuie-ți cine m-a întîmpinat : Max Hangerliu, care a îngenuncheat pe un picior și m-a invitat să mă dau jos călcînd pe celălalt genunchi. E un tip foarte nostim, care rîde ca un netot, deși mie mi s-a părut că pozează, fiindcă e foarte de spirit. Merge cu mîinile în buzunar, îmbrăcat neglijent și lăsînd cravata să-i cadă în jos pe piept. Vorbește o franțuzească strașnică și e delicios de impertinent. Să aibă vreo douăzeci și șase de ani. Să vezi ce mi-a spus după ce am descălecat, în timp ce mă conducea ca un amfitrion pe treptele castelului : «Îți propun, zice, să mă iei de bărbat ca să procreăm. Tanti are anume vederi mari, mă destinează a fi pretendentul familiei voievodale a Hangerliilor. Umila mea persoană sau, în cazul cel mai prost, fiul meu, va fi, după părerea ei, voievodul Daciei. Rasa noastră, puțin degenerată, trebuie neapărat reîmprospătată. Un copil cu o ființă așa de sănătoasă și bravă ca dumneata, care ești o adevărată amazoană, ar fi delicios. Ce zici ?» I-am răspuns, în glumă, că am să meditez asupra propunerilor lui. *«Pensez-y»* [1], mi-a spus, comic de serios, apoi a început să rîdă ca și behăind. Printre invitați era și părintele catolic Valentin de Băleanu, care e trappist și poartă o bărbuță aproape căruntă, încît la început am crezut că e ortodox. E îmbrăcat, Gigi scump, ca o femeie, așa îi fosnesc pe dedesubt veșmintele, parcă ar avea jupoane de tafta. Și miroase a parfum de lavandă fină cu o nuanță de ambră. Eu, zăpăcită, l-am întrebat cu ce parfum dă. Atunci mi-a răspuns blînd și cu un zîmbet de fetiță : *«Non, ma fille, un pauvre prélat comme moi n'use pas de ces douceurs de la vie laïque»* [2]. Și mi-a explicat că pune levănțică printre

[1] Gîndește-te la asta.
[2] Nu, fiica mea, un biet prelat ca mine nu folosește aceste plăceri ale vieții laice.

cămășile și batistele împăturite în scrin și afumă cu *papier d'Arménie* [1] sutanele din dulap, închizînd bine ușile, ca să gonească moliile. Trebuie să fie foarte umblat prin saloane, fiindcă pomenește de o mulțime de persoane de elită pe care le-a întîlnit. L-am întrebat dacă te-a cunoscut și pe tine la legația din Paris și mi-a spus că probabil că da, însă nu știe sigur. La plecare, foarte distrat, părea că nu mă recunoaște. Max Hangerliu m-a lămurit că Valentin de Băleanu este atent numai dacă îi spui *«prince»* și uită pe orice persoană care nu e din înalta societate, așteptînd să-i fie prezentată la fiece nouă întîlnire. A mai venit un tînăr foarte original și elegant, Costică Prejbeanu, drept, zvelt, într-un costum *bleumarine* superb, dintr-o stofă englezească pufoasă și moale. Are o barbă neagră ca smoala și tăiată mărunt cu foarfecele. Se pricepe extraordinar în materie de lenjerie și galanterie femeiască și cunoaște tot limbajul de specialitate. Am constatat că știe bine și magazinele. E serios, atent cu femeile, fără exces, ca un om care nu ține să le răsfețe. Preferă să stea de vorbă cu doamnele în vîrstă. De fapt a și venit cu bătrîna Carcalechi, sezînd tot prin jurul ei și ascultînd cu smerenie tot ce spunea ea. Despre Prejbeanu, căruia i se mai spune și regele Vahtang și pe care, mi-aduc aminte acum, că l-am văzut des stînd pe la amiază rezemat de balustrada din fața cofetăriei Capșa, se zice că ar fi întreținut de femei bătrîne și bogate, iar în momentul de față, de madam Carcalechi. Am petrecut foarte bine. Prejbeanu ne-a dat în cărți la fiecare, a venit și colonelul Cornescu, unul cu o barbă mare, înfoiată pe piept, care a cîntat din gură din *Orfeu în Infern*, de asemenea un bărbat tînăr, foarte bine, Dinu Gaittany, pe care tu trebuie să-l cunoști, și care rîde așa de plăcut, ha, ha, ha. Acesta părea încîntat de toți și de toate, însă după trei sferturi de oră, consultîndu-și ceasul, și-a cerut scuze și a plecat, înclinîndu-se în dreapta și în stînga și făcînd saluturi cu mîna. Șerica Băleanu ne-a citit niște cugetări în franțuzește, în care vorbește mult de religie, ceea ce părea a încînta pe părintele Valentin de Băleanu. Acesta ne-a spus că scrie o carte

[1] Hîrtie de Armenia.

în care va dovedi că foarte mulți din domnii noștri au fost catolici, dar au ascuns adevărata lor confesiune ca să nu se pună rău cu poporul. El crede că în viitor vom trece oficial la catolicism. Trebuie să-ți spun că a stat pînă la sfîrșit, vorbindu-ne foarte frumos de viața monahală catolică, pomenind însă numai de ducii, conții și prinții pe care îi cunoaște prin felurite mînăstiri din Europa. Cînd s-a înserat, Antoine Hangerliu a aprins deodată niște reflectoare ascunse, luminînd feeric lacul și castelul. Ah, doamne, ce vis frumos, cum aș vrea să trăiesc astfel departe de orice urîțenie a vieții !

Tienne,
Caty

Galați, 15 septembrie 1924

Mon amour à moi,

Abia am sosit în țară, amețită de luna minunată, deși nu neamestecată cu dureri, pe care am petrecut-o împreună la vila dragostei noastre *Les Marches* de la Deauville, păstrînd încă în trup senzația izbiturii valurilor și a brațelor tale puternice înfășurate în jurul mijlocului meu, și am și dat de plictiseli. Întîi am primit o telegramă de la unchiul Alec ca să mă duc la Galați. Am luat îndată trenul și am fost întîmpinată la gară chiar de unchiul, care mi-a destăinuit confidențial că tata face o boală de inimă din cauza oboselii la care îl supun Cornelia și copiii. A avut o criză serioasă, dar nu gravă, însă Cornelia nu a comunicat nimănui nimic, de unde se vede intenția ei de a opera în așa mod în cazul morții tatei, dacă, vai, s-ar întîmpla nenorocirea asta, încît familia lui să n-o stînjenească. Se pare că tata, ipotecînd și angajînd dinainte veniturile, i-a cumpărat acțiuni. E aproape sigur că tot el a plătit datoriile ce grevau casa Corneliei, adică de fapt a bătrînei Tilibiliu, care o lasă însă fetei. Casa era pe cale de a fi scoasă la licitație. În felul acesta, averea tatei se scurge încetul cu încetul în mîinile Corneliei. Nu-ți mai spun că l-am găsit pe tata

slab de curgeau pielile pe el, nervos, fiindcă a fost obligat de doctor să stea întins cîtăva vreme pe o canapea. Nu pot să stau de vorbă cu el o clipă, fiindcă Cornelia mă pîndește de teamă să nu-l descos și încearcă să mă îndepărteze, făcînd pe infirmiera vigilentă : «Caty, lasă-l singur, să nu-l obosim !» Tata a prins frică de ea, se uită rugător în ochii mei și-mi zice: «Du-te, fetițo, mai vorbim noi și altă dată !» Mișia, via s-au părăginit complet, cactușii de pe trepte, la care țineam atît de mult, au degerat iarna trecută.

Ești cu totul nedrept, Gigi scump, cu mine, vorbindu-mi de «escapada» mea cu un «aventurier». Află, scumpul meu, că aventurierul este Francisco Oster, un bancher argentinian, care posedă la Buenos Aires un palat ca din basme și o avere de peste cinci miliarde de lei și are vaste relații în cercurile internaționale financiare și politice. Îl cunoaște personal și pe N. Titulescu. Crezi tu că un astfel de om nu ar putea cîndva să-ți fie de folos în cariera ta ? Ah, cum aș vrea să plecăm odată departe, cît mai departe, pe un continent cu soare arzător și păduri imense și de nepătruns, să rătăcim amîndoi cu picioarele goale, ținîndu-ne de mînă ca Paul și Virginia, hrănindu-ne cu banane și apa de la cascade ce cad ca o panglică lungă și subțire din stîncă, sau să dansez cu tine în rochie de seară pe plăji luxoase și exotice, ascultînd plesnitura surdă a valurilor oceanului izbindu-se de țărm. Toată povestea de care te arăți așa de iritat este că am dansat de cîteva ori cu Oster, care e un bărbat, de ce să mint, de o frumusețe rară, visător, bronzat, cu ochi migdalați, puternic și zvelt, ca un prinț arab în fracul lui impecabil. N-ai crede că e bancher. E un om încîntător, știind pe dinafară versuri din toți poeții mari și spunîndu-le șoptit în avîntul tangoului. Gest familiar ? Dar n-a fost nimic altceva decît că și-a lipit ușor obrazul de al meu, fiind împins în învălmășagul dansului, și poate involuntar a atins cu buzele un capăt al gurii mele. Și, să zicem că ar fi făcut-o intenționat ! Știi bine că bărbații devin deodată îndrăzneți cu mine, nu știu din ce cauză, și că tu însuți m-ai cucerit așa. Oster, totuși, a fost atît de delicat, atît de timid, lucru aproape de necrezut la un bărbat a cărui ținută inspiră

puterea unui stăpîn mîndru și sigur de el. Afară de aceasta, Gigi, vorbind drept, ce obligații ți-ai luat tu față de mine, deși m-ai făcut o sclavă, ca eu să am vreo obligație la rîndu-mi? Am nouăsprezecece ani și sînt metresa ta, fără nici o speranță de a căpăta o situație onorabilă în viitor! Pentru că tu continui a convietui cu femeea aceea, care nici măcar nu te iubește și nu ți-a dat vreun copil ca să fii legat de ea. Cu toată ingratitudinea ta, eu te ador ca o nebună și te voi adora, bravînd toate prejudecățile, fiindcă ai intrat din copilărie în viața mea și existența fără tine mi se pare de neconceput.

A ta,
Caty

Castelul Pipera, 1 noiembrie 1924

Cher monsieur Oster,

Întorcîndu-mă din provincie, am găsit scrisoarea dumitale trimisă din Buenos Aires prin intermediul domnului Seraphin, venit în țară pentru cîtva timp din Argentina, precum și splendidul inel cu diamant. Ah, ce emoționată am fost gîndindu-mă că peste ocean, într-o țară pe care n-am văzut-o niciodată, cineva se gîndește la mine! Am privit ceasuri întregi inelul, stînd întinsă pe pat, amețită de flăcările albe pe care le scoate diamantul. M-am privit și în oglindă, întorcînd mîna în toate chipurile și resfirînd degetele. Am prețuit nespus cuvintele dumitale însoțind darul: *Mi amor es puro como este diamante.*[1] Am evocat clipele petrecute cu dumneata la Deauville și m-am lăsat în voia visurilor. Mi se părea că plutesc pe o corabie cu pînze albe pe un ocean liniștit ca un lac și străveziu și verde ca smaragdul, sau ca un cristal fin pe dedesubtul căruia se vedeau peștii aurii și cu cozi multe și înfoiate atîrnînd învoalte ca florile de glicină. Deodată, ajung la un țărm cu nispul mărunt și moale sub o pădurice de palmieri înalți (oare sînt palmieri în țara dumitale?). În fund, se vede un palat alb de marmură de la care coboară un covor lung,

[1] Dragostea mea este pură ca acest diamant.

înflorat pînă pe țărm. Dumneata aștepți la mal în haină de seară albă, așa cum erai îmbrăcat la Deauville, înconjurat de lachei cu pantaloni scurți de *nankin* și cu peruci. Îmi întinzi mîna să cobor de pe punte și-ți apropii ușor obrazul brun de obrazul meu. Cînd m-am smuls din vis și am cugetat mai bine, mi-am zis că niciodată nu o să am prilejul să viu în America de Sud și că-ți pierzi timpul dumitale prețios gîndindu-te la o străină ca mine, care nu merită atenția unui bărbat așa de încîntător ca dumneata, pe care femeile frumoase din Argentina trebuie să-l adore. Prin forța lucrurilor, vei fi luat de alte preocupări și mă vei uita.

Cu multă prietenie,
Caterina Aldea de Zănoagă

(Cablogramă din Buenos Aires)

15 noiembrie 1924

Señorita Catalina Aldea de Zanoaga
en su palacio de Pipera

Un Oster no olvida nunca[1]

Francisco

Pipera, 15 iulie 1926

Cher Francisco,

Nu voi putea pleca din București, din cauza formalităților de îndeplinit și a altor impedimente de ordin familial, decît în primele zile ale lunii august. Voi avea grijă să-ți telegrafiez la Biarritz cu o zi înainte. Gigi Ciocîrlan a sosit în țară, fiind numit director la Banca Națională. Sugestia dumitale pe lîngă guvernatorul băncii, cînd v-ați întîlnit la Paris, n-a fost fără folos. Soția lui Gigi nu vrea să vină în țară, fiind obișnuită a

[1] Domnișoarei Catalina Aldea de Zănoagă, la palatul ei din Pipera.
Un Oster nu uită niciodată.

trăi numai în străinătate. Gigi, care acum se află la moșia Ciocile *(Les Corneilles)*, s-a obligat să-i servească o pensie. Aștept nerăbdătoare să ne revedem, *mon cher* Francisco, și să dansăm la lumina lunii.

Tendresses,
Caty Aldea de Zanoaga

Veneția, 30 august 1927

Cher Gigi,

În drum spre țară, ne-am oprit pentru cîteva zile la Veneția eu, mama, tata și generalul. Tata a fost a Viena să consulte un medic cardiolog, apoi a ținut morțis să meargă în Elveția ca să se intereseze în ce pension ar putea plasa pe Paulette, care acum are cinci ani. E ideea lui fixă că copiii nu primesc la noi în țară o educație serioasă. Aci în Veneția m-am lovit piept în piept, în piața San Marco, cu Max Hangerliu, care a insistat să mă plimbe în gondolă, luînd vîsla din mîna barcagiului și împingînd el gondola. Tot timpul mi-a cîntat cu glas de bariton *Santa Lucia*. E nu se poate mai nostim, mai ales cînd rîde prostește ! Cînd am ieșit din gondolă, apucîndu-mă de braț ca să nu cad, mi-a zis : «Nu uita ce ți-am propus. Reflectează bine și comunică-mi dacă vrei să fii mama viitorului prinț Hangerliu.»

Tendresses,
Caty

Galați, 20 decembrie 1927

Cher Gigi,

Sînt foarte întristată de ceea ce se petrece în casa tatei. Cornelia a mai născut un băiat. Tata s-a bucurat, firește, grozav și a vrut să-i pună numele Alec, deoarece i s-a părut că copilul seamănă cu unchiul. Cornelia, însă, s-a încăpățînat să-l boteze Fred, după numele fratelui ei, ceea ce am văzut bine că l-a contrariat pe tata. Asta

n-ar fi nimic. Copilul s-a născut anormal. E frumos, Gigi, ca un înger de Raffael, dar are tahicardie. Pulsul îi bate de 120 de ori pe minut și ți-e mai mare mila să vezi cum zvîcnește inima bietului copil, care suflă greu și e trist ca un om mare. Tata a alergat pe la toți doctorii, a chemat chiar pe Danielopol de la București, toți spun că e un cusur de conformație și că copilul nu se poate vindeca, deși poate trăi cîțiva ani, chinuindu-se. Tata s-a tras la față, se înăbușă și se irită dintr-o nimica toată. Se agită totuși prin port cu afacerile lui, ceea ce-i agravează boala de inimă. Îl supără și faptul că Cornelia nu dă destulă atenție, după părerea lui, copilului. În mod vizibil, Cornelia e agasată de micul ei Fred și vrea să scape de el, nemaiinteresînd-o numărul copiilor, de vreme ce tata a făcut testamentul, lăsînd cîte o treime din averea lui imobilă la fiecare din cei trei copii. Însă toată această avere e apăsată de datorii, și a o primi înseamnă a-ți lua asupra satisfacerea creditorilor. Din purtările Corneliei, am priceput bine că vrea să lase copilul să moară, nedîndu-i să sugă, făcîndu-se că uită geamul deschis. Din punctul ei de vedere, dumnezeu să mă ierte, are și ea dreptatea ei. Ce viață poate să fie aceea a unui copil a cărui inimă se zbate în acel chip înspăimîntător ?

Tendresses,
Caty

P.S. În momentul tocmai în care încheiam scrisoarea, am auzit pe tata țipînd la Cornelia, făcînd-o mamă denaturată. Am sărit să văd ce se întîmplă. Tata era galben la față și gîfîia ca și micul Fred. Intrînd în odaia copilului, a aflat geamul deschis și copilul dezvelit în aerul înghețat ce năvălea pe fereastră. Tata a țipat să fie dată afară doica și angajată alta, apoi a leșinat. Cu mare greutate, unchiul Alec l-a adus în simțiri. Acum este în pat, mai liniștit, doar din cînd în cînd pieptul îi tresare într-un suspin profund. El nu știe că copilul e mort.

Galați, 1 ianuarie 1928

(Telegramă)

Gigi dragă, sînt cea mai nenorocită dintre ființe. Tata a murit subit azi-dimineață.

IV

Aruncînd ochii pe fereastră, într-o seară de aprilie, pe cînd se plimba cu mîinile în buzunare, îngîndurat, în lungul și latul marelui salon, fără altă lumină decît aceea crepusculară venită de afară, Ioanide rămase surprins de culoarea roșiatică a cerului la orizontul apropiat. O purpură imensă tremura deasupra pomilor și acoperișurilor, din care emana o alboare urcînd spre înaltul cerului, unde se prefăcea într-un nor de catran. Observînd că rumeneala era în direcția lacurilor, arhitectul avu o presimțire care-l făcu să se încrunte. Alergă îndată spre vestibul și, luîndu-și pardesiul și pălăria, porni pe poartă cu precipitație. Doamna Ioanide, care se afla în curte printre trandafirii de curînd dezgropați și tunși, îl întrebă mirată :

— Unde mergi, Ioanide ?

— Arde ! răspunse acesta sumar, depărtîndu-se aproape în goană.

Doamna Ioanide pricepu gîndul arhitectului și începu să privească și ea pe cer. Ioanide făcuse prin Institutul de proiectări planul unui colosal teatru popular pe marginea lacului Herăstrău, a cărui construcție, încredințată unei întreprinderi de stat, o supraveghea des, spre a urmări executarea exactă a proiectului, atît în numele institutului, cît și din îndemnul Comitetului Central, care dorea ca teatrul să fie un monument excepțional. Aproape în fiece seară, după ce lucrările încetau, Ioanide se plimba pe marginea lacului, contemplînd silueta enormă a clădirii desenate numai din liniile cofrajelor pentru stîlpii de beton armat și ale schelelor. Întretăierea aceasta de bare orizontale și verticale, făcînd o cușcă cu grătare din care apoi avea să răsară clădirea, plăcea nespus lui Ioanide, pentru

care o astfel de schiță aeriană de lemnărie era mai agreabilă decît o pădure. Ioanide nu avea vanitate de autor, primea bucuros munca în colectiv și discuta în chipul cel mai surprinzător pentru cei care îl bănuiau plin de personalism. Ceea ce-l preocupa era să se construiască, și, cînd trecea pe lîngă o fabrică ridicată pe baza planurilor sale, o bătea amical pe pereți și era mulțumit.

Aprobarea planului nu încînta prea mult pe Ioanide. Cînd însă Întreprinderea de construcții numea colectivul de șantier, și materialele se adunau pe teren, arhitectul simțea emoție, căci își dădea seama că proiectul de pe hîrtie era pe cale de a deveni realitate. De aceea, din clipa în care fundația de beton a teatrului fu turnată și mulajele scheletului de beton armat ridicate, Ioanide își zise că noul templu închinat artei dramatice este o faptă începută și încercă acel neastîmpăr zilnic care îl cuprindea în timpul ridicării unei construcții. Cu toate că nu avea căderea a se amesteca în organizarea propriu-zisă a șantierului, concepu o oarecare temere egoistă ca nu cumva vreun accident să împiedice nașterea monumentului. Materialele erau îndesate cam prea aproape de aria fundației. Stive întregi de scînduri lungi, dealuri de grinzi, suluri de carton gudronat și alte materii inflamabile formau un careu foarte bine rînduit, însă strîngînd de aproape scheletul teatrului într-o centură de combustibile. Șeful de șantier, numit Cornel, fost muncitor zidar devenit constructor, găsi întemeiată aprehensiunea arhitectului și o comunică întreprinderii, cu toate astea, din cauză că într-o parte terenul era înclinat, alunecînd spre lac, iar în altă parte șoseaua împiedica depozitarea materialelor la o apropiere suficientă de șantier, se mărgini (fiind deconsiliat a face altfel) să organizeze o pază severă de noapte. Șantierul era înconjurat cu un gard de scînduri, și intrarea înăuntru interzisă.

Alergînd pe străzi după roșeață, Ioanide simți prezența combustiunii. Pe deasupra caselor se învîrteau aburi groși, o dogoare și un miros de funingine și arsură veneau din vecinătate. Scîntei mari ca stelele căzătoare se mistuiau în roiuri pe cerul din imediata apropiere. Un om simplu spuse lui Ioanide, neîntrebat :

— De mult n-am mai văzut așa foc !

Și pășI înainte ca și vesel de eveniment. Ioanide, care înregistrase jovialitatea cetățeanului, descoperi în sine, cu toată spaima și aproape certitudinea că ardea teatrul, un fel de exultanță, pe care o mai încercase și în alte împrejurări. Catastrofele, medită el, atrag, încîntă aproape prin sublimul lor. Cînd apele umflate ale fluviilor se revarsă peste cîmpuri, înghițind locuințele oamenilor, acela care se salvează sărind de pe acoperiș într-o luntre, străbătînd neașteptata lagună pe care plutesc trunchiuri întregi de copaci, vite înecate și deasupra căreia apar coamele stejarilor ca mici tufișuri de plante acvatice, nu poate, cu toate pierderile suferite, să-și reprime un sentiment de admirație pentru măreția fenomenului. Vîna de țiței ce țîșnește și se aprinde arzînd luni de zile și consumînd avutul țării reprezintă, nu mai puțin, un spectacol egal în frumusețe cu coada unei comete. O pădure trosnind în flăcări e o întîmplare nefericită, dar ce priveliște măreață ! Omul trebuie să-și consume prin ficțiuni instinctul de catastrofă, ca să poată lupta sincer, în interesul său, împotriva calamităților ce-l pîndesc. Ioanide, înotător abil, susținea că un mare număr de oameni se înecă abandonîndu-se mării din plăcerea de a fi smulși, rostogoliți de violența valurilor. El însuși, amețit, fusese dat cîndva la fund și nu simțise, privind cu ochii deschiși cristalul fluid în care plutea, nici o panică, ci numai încîntare și voluptate ca și cînd ar fi intrat într-o împărăție marină din *O mie și una de nopți*. În curînd, Ioanide nu mai avu nici o îndoială că ceea ce ardea era eșafodajul de lemn al teatrului, căci îi văzu schema desenată cu foc, dominînd perspectiva lacului. Pîrîitura arderii producea o simfonie greu de analizat, în care intrau desfășurări de taftale, cerneri de cenușI fine, plesnituri, țiuituri și, din cînd în cînd, răbufneli ca de vifor fierbinte, urmate de fîlfîituri de stindarde. Tot șantierul era în flăcări și nu se opera nici o stingere prin pompieri, deoarece materialul adunat în jur și scheletul fusese așa de repede cotropite, încît orice intervenție era inutilă. Teatrul se afla lîngă lac și departe cu mult de orice clădire ; primejdie de întindere a focului nu era. Sub comanda lui Cornel, oamenii trăseseră la început cîteva blăni de stejar, de altfel prefăcute în tăciune

la capăt, și un număr de suluri de carton gudronat pe care le adusese la marginea apei. Un sul scos din pîrjol, fiind în parte aprins, fripsese degetele celor care îl trăsese din șantier și, scăpat din mîini, mersese de-a dura în lac. Dogoarea pîrjolind obrazurile, oamenii fură nevoiți să renunțe la orice încercare riscată și ședeau acum la distanță, ca simpli spectatori. Practic, accidentul se reducea la pierderea materialului lemnos și la refacerea cofrajelor, însă fiecare simțea o stînjenire morală : focul însemna neglijență ori dușmănie și, în orice caz, implica întîrzierea construcției, a cărei terminare fusese făgăduită solemn la o dată fixă. Ioanide, în special, avu cîteva clipe sentimentul că totul s-a încheiat, că se va abandona șantierul, pe urmă cugetă că acest lucru nu era probabil. Totuși, necazul de a o lua de la capăt îl posomorî și lumina focului îi făcu o față severă ca de bronz antic. Privea cînd spre incendiu, cînd pe o bucată din gardul șantierului, trîntită jos la picioarele sale, și care fusese smulsă la început de oameni, spre a putea intra în aria binalei. Mini, soția lui Cornel, care se apropiase de arhitect și-l contempla, interpretă pironirea lui spre gardul prăbușit ca o supărare imensă și mută, de care îl știa în stare. În realitate, Ioanide rostea mental o inscripție mare făcută cu cretă pe gard și cu caractere elegante, căreia nimeni nu-i acorda nici o privire și care arăta astfel : Ἀλέξανδρος καὶ Θαλησσῆρις *(Alexandros ke Thalestris)*. Împerecherea de cuvinte îi era familiară și i se părea uimitor ca slove eline scrise cu creta să apară pe gardul unui șantier în flăcări. Asociațiile pe care le făcu tainic îi sporiră și mai mult încruntarea și, cînd Mini îi întrebă : «Ce ziceți, domnule arhitect, de asta ?», cu totul distrat, Ioanide răspunse : «Superb».

— E adevărat, observă Mini, care nu citea în sufletul arhitectului, că dacă faci abstracție de nenorocire, priveliștea în sine e măreață.

Ioanide se urcă pe bucata de gard și, simulînd un tic al picioarelor, șterse pe cît putu literele ciudate cu tălpile pantofilor. Șantierul ardea în timp vivace, prin armonizarea tuturor focarelor într-un rug colosal, care producea o răscolire dogorîtoare a aerului. «Nu e adevărat, își zise Ioanide, că flăcările sînt niște limbi.» Ele porneau nu

de-a dreptul din marii tăciuni, ci din aer, ca realităţi independente, şi semănau cu nişte destrămări neregulate, cu petale de crizanteme zburînd pe sus, ori, mai degrabă, ca un lung păr despletit şi răsfirat într-un lichid. Jos, coloarea flăcării era diafană, apoi vălmăşagul se făcea violaceu, devenind în sus roşcat şi emanînd volume mari de nori alburii, ce se înnegreau după ce iluminau noaptea. Bucăţile de scîndură carbonizată nu cădeau jos, ci, gazeificate aproape complet de pîrjol, se scorojeau, luau forma unei hîrtii mistuite de flăcări şi zburau în sus, răspîndind scîntei şi funingine. Şantierul se volatiliza, se transporta pe firmament, unde se construiau alte clădiri de fum.

— Aici nu e lucru curat ! zise Cornel posomorît, acum două ceasuri am fost pe teren şi m-am uitat prin toate colţurile. Paznicul m-a dus puţin pînă acolo unde începe strada şi s-a întors. L-am văzut cu ochii mei intrînd în gheretă lîngă poartă.

— O fi fumat cineva, presupuse un salahor, o fi aruncat ţigara în talaş.

— N-a fost, tovarăşe, talaş, explică tînărul zidar Leu, am curăţat şantierul eu însumi.

— Pe urmă, adăugă Cornel, focul a izbucnit din patru colţuri deodată, răbufnind. Cît am mai stat vorbind în barieră cu unul, cu altul, am şi observat fum şi vîlvătaie.

— Duşmanii noştri, zise tînărul Leu întunecat, nu se lasă cu una, cu două.

Era un tînăr lucrător subţiratic, cu liniile feţei fine. Părea mai degrabă un student îmbrăcat cam sărăcuţ şi stropit accidental cu var pe pălăria de fetru gri şi pe pardesiu.

— Asta e sigur, admise Cornel, dar dacă nu era materialul grămădit prea aproape de bina, acum n-o luam de la capăt.

— Aşa se procedează pe toate şantierele ? întrebă o voce profundă şi placidă din asistenţă.

Cornel privi pe emiţătorul ei, pe care nu-l cunoscu. Ca şi cînd nu l-ar fi auzit, se îndreptă spre doi oameni care cărau cu dificultate o ladă cu cuie şi puse mîna să-i ajute. Ioanide zărise pe întrebător şi fusese izbit de înfăţişarea lui. Nu-l cunoştea, dar parcă prin vis văzuse o imagine asemănătoare. Omul avea pe el un fel de canadiană mai lungă de doc verde şi solid ca pînza de cort, cu multe tigheluri în scopul fixării căptuşelii şi cu mari buzunare. Haina părea o uniformă militară engleză de campanie. Pe cap necunoscutul purta o şapcă tot de doc, mai albicios şi mai moale. Bărbia era împodobită cu o bărbuţă ca de preot. Faţa însă, fălcoasă, vînjoasă, nu propriu-zis grasă, era bulbucată de furuncule ce, în bătaia flăcărilor incendiului, se aprindeau şi păreau rubine. Văzîndu-se observat, necunoscutul se trase mai la o parte şi pe urmă o luă pe maidanul acoperit cu iarbă proaspăt ivită, fără a se grăbi, asemeni unui om ce-şi vede de treburile lui. Arhitectul se auzi chemat de o voce plîngăreaţă, cam răguşită :

— Domnule Ioanide, să mă bată dumnezeu dacă nu e frumos ! Aşa a ars Troia cea cîntată de poeţi.

Întorcîndu-se, îl văzu pe Hagienuş, curios de schimbat, mult mai slab decît pe iarnă, cu o fixitate în ochi supărătoare şi cu o febrilitate în vorbire şi gest, absolut în contradicţie cu definiţa sa temperamentală. Întrebarea ce caută orientalistul, care şedea în alt cartier, la incendiu, nu-i trecu prin minte.

— A avut dreptate Neron cînd a dat foc Romei, domnule Ioanide. Aşa spun istoricii cei mai demni de crezare ca Suetoniu şi Dion Cassius. Tacit însuşi reproduce zvonul după care Neron ar fi cîntat cu acest prilej arderea Troiei. Renan neagă, fiindcă vrea să facă un Neron romantic, cu părţi bune. Dar ce, domnule Ioanide, e o crimă să dai foc unui oraş vechi şi să cînţi din liră ?

Ioanide se uită curios la Hagienuş, uimit de fantazia neaşteptată a frazelor lui :

— Aproape că nu, dacă vrei să construieşti unul nou şi scoţi populaţia, cum mi se pare că n-a făcut Neron al dumitale.

Hagienuş nu păru a înregistra rezervele arhitectului şi insistă :

— Pîrjol, domnule Ioanide, foc de oraşe, foc de păduri.

Rîdea iluminat pe faţă de flăcările mişcătoare ale incendiului, încît ceea ce spunea putea să treacă drept o glumă sinistră.

Carminată de para focului, Mini păru lui Ioanide de un farmec excepţional, şi cum focul îi excita sufletul, se

aprinse și sentimentalitatea lui discretă pentru tînăra soție a lui Cornel. Mini avea o față copilărească și inocentă și un rîs șăgalnic și totdeodată respectuos. Ochii mari, profunzi și negri ca niște boabe enorme de struguri, îi dădeau un aer strengăresc de fiică alintată. Cînd se încrunta, negrul devenea mai strălucitor, și fruntea căpăta profilul capului de delfin.

— Focul trebuie să fie pus ! zise ea către Ioanide.

— Pus ! declară cu convingere și profundă supărare tînărul Leu, scoțîndu-și pălăria și trecîndu-și mîna prin păr. Și aștepta cu ochi sclipitori părerea arhitectului.

— E datoria dumneavoastră, tinere amice, să căutați pe noul Herostrat. Accidentul, material vorbind, e regretabil, cu toate acestea, cu puțină scîndură și oarecare osteneală în plus, vom drege totul, și teatrul se va ridica. Mie mi-e teamă mai mult de inerție, de ura de tot ce depășește nivelul bordeiului. Întrebarea capitală este : voim sau nu să ridicăm teatrul ?

— Credeți că există cineva care nu voiește să-l clădim ? se miră Leu.

— Există, de vreme ce se găsesc canalii care distrug.

— Vrăjmași ai clasei muncitoare ! îi identifică Leu.

— Mai mult decît atît !

— N-am înțeles ce vreți să spuneți, tovarășe arhitect ! zise Leu strivindu-și pălăria pe piept.

— Bolnavi de monumentofobie.

Tînărul Leu rămase foarte tulburat.

— Știți ce spunea cineva adineauri, pe stradă ? destăinui Mini : «Las' să ardă, că n-avem nevoie de teatru».

— Acela aprinde în gînd tot ce plănuim să construim.

— Oamenii zic că întîi avem nevoie de fabrici și de locuințe și pe urmă de teatre ! observă zîmbind un lucrător care se apropiase și asculta convorbirea.

— Avem nevoie și de una, și de alta, tovarășe ! sări impetuos Leu.

— Să ridicăm, zise Ioanide, fabrici și locuințe, dar să le facem frumoase ca domul din Milano și ca palatul din Versailles. Coloanele uriașe, pilaștrii, cupolele înalță sufletele și le dau avînt în munca diurnă. O colonadă dă gînduri mărețe ca și o pădure seculară ori ca o cataractă.

Băgînd de seamă că oamenii se strîng în jurul său, Ioanide tăcu. În ochii șăgalnicei Mini citise un îndemn să plece. De altfel, Mini zise tare :

— Vă conduc pînă acasă, tovarășe arhitect.

Leu scoase din buzunar un carnețel, în care avea obiceiul să-și însemne ceea ce i se părea de reținut la ședințe, și scrisese repede și pasionat cu stiloul, pe cînd arhitectul vorbea, cîteva cuvinte. Ioanide, curios, îi trase cu blîndețe carnetul și-și aruncă privirea pe el, în vreme ce Leu se roșea. Citi următoarele : «*Cupolele înalță sufletele... coloanele dau gînduri mărețe.* Totuși să explic odată tov. arhitect că blocurile pentru muncitori pot fi mărețe și fără cupole și colonade care costă scump.»

— Frumos ! comentă ca pentru sine arhitectul. Dacă așa sînt comuniștii tineri, îmi pare rău că nu sînt tînăr... și comunist.

— Sînteți tînăr ! zise persuasiv Mini.

Arhitectul făcu un gest de îndoială și de dezolare cu mîna dreaptă.

— Dar Hagienuș unde este ? căută el cu ochii, înapoind totodată carnetul.

Hagienuș dispăruse. De altfel, arhitectul socoti că făcuse o imprudență de a pomeni numele lui. Totuși, pe drum, mergînd alături de Mini, care, mai scundă, îl urma cu pași mari ca o fiică docilă, Ioanide spuse tare și rar, ca pentru sine :

— Thalestris !

— Cine este Thalestris, domnule arhitect ? întrebă Mini, renunțînd la denominația de «tovarăș», care, fără a displăcea arhitectului, ar fi putut să-l mire, ca tardivă față de un om din generația sa.

— Thalestris, adorabilă Mini, este regina amazoanelor ! răspunse arhitectul.

Apoi tăcură amîndoi, Mini fiindcă nu înțelegea ce legătură era între amazoane și arderea șantierului, iar Ioanide fiind absorbit de mari reflecții. Toate gîndurile lui erau pentru Mini. Treceau pe sub copacii înmuguriți ai unei străzi pustii dintr-un parc și ar fi putut să-i destăinuie un singur gînd din toate, printr-un cuvînt esențial. Totuși, Ioanide nu îndrăznea. Mini, membră de partid, fusese responsabilă, succesiv, prin felurite instituții de care Ioanide

habar n-avea. Acum, era factorul capital în serviciul cadrelor din Întreprinderea de construcții care clădea teatrul. Ioanide dorea ca întreprinderea ce executa planuri dominate de concepția sa să folosească vechi lucrători ai săi, care îi cunoșteau factura. Cum nu avea căderea să se amestece direct, bunele raporturi cu serviciul cadrelor erau de folos. Ioanide își închipuise la început o membră de partid ca o femeie intransigentă, solemnă și elocventă ; Mini era suavitatea în persoană. Adevărat că Mini era vorbăreață, însă de nimicuri, pe care le spunea cu un rîs de cristale, totdeodată fiind discretă, alunecînd peste ceea ce nu trebuia pomenit și lăsînd capul în jos cu îngăduință la paradoxurile arhitectului. Oriunde găsea un telefon, Mini telefona, încruntîndu-se în chip încîntător din cauza preocupării, apoi izbucnind în rîs, dezlega probleme grave de administrație, cu aparența de ușurătate a unei fetițe care sare pe deasupra coardei. Niciodată Mini nu refuza vreun serviciu, și de a-i fi rugat-o să-ți găsească ghiocei în toiul iernii, ar fi stat în meditație, apoi ar fi început să facă numere la telefon. Pentru acest motiv, Ioanide o numise «adorabila Mini». De altfel arhitectul o luase drept secretară de cîțiva ani, înainte ca puterea grațioasă de conducere a Miniei să se fi revelat în mod oficial, și Mini păstrase acest post neoficial din stimă, deoarece Ioanide nu se putea descurca singur, avea oroare de telefon, nu se familiarizase cu noile instituții. Astfel, Ioanide, profesor la Institutul de arhitectură, academician și factor important la Institutul de proiectări, arăta în fiece zi înainte de prînz hîrtiile pe care le primise, iar Mini, la telefon, punea totul la cale, uneori în fața lui Ioanide, care făcea semn cu mîna dacă trebuie să răspundă afirmativ sau negativ la unele solicitări de a lua parte la ședințe și reuniuni. Arhitectul zărea pe fereastră pe Mini, venind absorbită de gînduri, mișcînd din buze, chibzuind probabil ce are de făcut, sau poate discutînd mental cu oamenii cu care avea de-a face. Impresia lui era că Mini nu mănîncă niciodată, hrănindu-se cu aer prin simpla inspirație, căci toată ziua dădea de ea prin institutele și șantierele pe care le frecventa. Dacă oferea Miniei un biscuit și un pahar de vin dulce, Mini mînca o jumătate de biscuit, bea trei sferturi din păhărelul de vin, apoi se amețea îndată,

împurpurîndu-se în umerii obrajilor, rîzînd cu sughițuri și căpătînd fața unei școlărițe zglobii de șaisprezece ani. În aceste clipe de exultanță, profunditatea ochilor se accentua și totdeodată încercarea de a-și concentra privirile îi producea o încruntătură ce-i dădea aerul încîntător al unui copil îmbufnat. Prezența de spirit nu și-o pierdea de loc, și Mini rezolva toate punctele de pe programul zilei cu o maturitate desăvîrșită.

La început, Ioanide nu-i dădu nici o importanță ca femeie, de altminteri venise la el ca domnișoară și se numea Mini Nicolopol. De la o vreme însă, cînd seara se întindea ostenit pe patul său, imaginea unei tinere cu ochii negri și fruntea delfinică, rîzînd respectuos și înroșindu-se în umerii obrajilor, începu să-l viziteze tot mai des. Ioanide închidea ochii cu plăcere și se lăsa în voia reveriei. Nu mai încăpea nici o îndoială că fata din visuri era Mini. Arhitectul se închipui cu cîteva decenii în urmă, liber, și trebui să admită că, dacă ar fi întîlnit-o atunci așa cum era acum, s-ar fi îndrăgostit neapărat de ea. E curios că Ioanide, imaginîndu-se mai tînăr, se vedea nu altfel decît cel de acum, cu gîndurile și experiența actuală și chiar cu fizionomia consolidată, sculpturală și focoasă a maturității. Drept unică concesiune își acorda părul lung de altădată, totuși albit și acesta, cenușiu ca o perucă din secolul XVIII. Dragostea dintre Ioanide și Mini, cea din vis, începu astfel : Ioanide o întîlni pe Mini la Șosea într-o duminică de mai (presupunea a fi cunoscut-o dinainte) și o întrebă ce caută.

— E o vreme admirabilă, domnule arhitect, zise Mini, am ieșit și eu ca gîndăceii, la soare.

Și rîse, făcîndu-și două gropițe în obraji, în vreme ce, în sforțarea de a privi cît mai direct pe Ioanide, își produse două cute în mijlocul frunții, pe care Ioanide le găsi admirabile.

— Deși sînt un gîndac mai mare, am ieșit și eu tot pentru soare, spuse Ioanide. Te supără dacă merg și eu alături de dumneata ?

— Dimpotrivă, rîse cu afecțiunea ei obișnuită Mini, o tovărășie ca a dumneavoastră e o plăcere intelectuală pe care n-o sperasem cînd am plecat de acasă.

De observat că, deși tînăr în imaginație, Ioanide nu permitea fetei din vis să-i vorbească decît respectuos și aproape filial.

Îi plăcea să aibă un ascendent asupra celuilalt, și dacă o femeie l-ar fi cuprins de gît și i-ar fi spus la plural «vă iubesc» sau «sărutați-mă», i s-ar fi părut foarte normal.

— Atunci, domnișoară Mini, propuse Ioanide în închipuire, să mergem spre vila lui Minovici, dacă ai picioare bune.

— Am ! îl asigură fragila, în aparență, Mini, care totuși mergea voinicește.

Pe urmă, vorbiră de tot felul de nimicuri, în general făcînd fiecare confesiuni asupra preferințelor personale, apoi convorbirea alunecă asupra arhitecturii peisagistice. Mini întrebă pe arhitect dacă îi plăcea Șoseaua așa cum se rectificase, ornată cu bănci turnate în beton. Ioanide o declară oribilă.

— Natura nu are peste tot, zise el, echivalența unei opere de artă și nu produce efecte emoționale. E necesar a găsi punctele ei sublime. Acolo unde sînt, în California cu păduri maiestuoase de sequoia sau în Asia cu munți conici atingînd cerul, omul aproape nu are nevoie de a interveni. Stînca, de pildă, are în chip așa de evident aspect de pagodă, încît, din cîteva cioplituri în acest cristal natural uriaș, monumentul este revelat. În părțile aride ale globului, cum ar fi cîmpia bucureșteană, sublimitatea naturală trebuie obținută prin mijloace arhitecturale, adică simetrice. Copacii vor fi aliniați pe adîncimi mari și vor fi drepți și înalți ca niște coloane spre a combate impresia de bălărie dezordonată pe care o produc crîngurile locale. Aci trebuie să transporți stînca în blocuri mari de piatră spre a o expune acolo unde e nevoie de bănci ori de arcuri de triumf. Zidăria și tencuiala nu pot deștepta sentimentul de veșnicie. Apa are în aceste locuri tendința de iezătură. A consolida inundația nu e artistic. Peisajul Deltei dezamăgește și e făgăduitor numai acolo unde se pare că mîna omului a sistematizat. Un lac patrulater de kilometri, un larg canal, în fine, ale cărui ape să fie sub comanda grădinarului, o fîntînă de fapt cu sute de *jets-d'eau*-uri pulverizate ar însenina sufletele. Și

despre pajiște avem o noțiune prea sălbatică. Un imaș între garduri e meschin. Am văzut în Florența, mi se pare, poate pe la Cascine, nu-mi aduc bine aminte, o peluză pătrată de o suprafață așa de mare, încît fundurile erau invizibile, înconjurată pe trei laturi de păduri rărite de pini romani. Muzica lui Haendel nu mi s-a părut mai solemnă și mai clară. Dar fîntînile ? Acestea sînt niște instrumente muzicale naturale cu care trebuie să înfiorăm sufletele, să le dăm gînduri celeste. N-avem încă geniul apeductelor și al cascadelor. Un loc de recreație este mizerabil fără un concert de ape. Aș aduce acolo unde se poate, pe conductă, apă în fîntîni așezate la distanțe egale, întinzîndu-se pe cîțiva kilometri și căzînd în țîșniri arcuite în jgheaburi de piatră, în care s-ar auzi forfota fluidelor cîntînd în tunete și clocote la picioarele statuilor încolonate la infinit, pe deasupra jghiaburilor. Aș face o orchestră de cișmele.

— Ce minunat ar fi, domnule arhitect, zise Mini cea închipuită, de ce nu construiți această cale cu procesiuni de fîntîni ?

— Vezi dumneata, domnișoară Mini, că eu sînt considerat utopist ! explică rîzînd Ioanide.

Arhitectul spuse acele cuvinte Miniei, pe cînd ședeau amîndoi pe o bancă în fața vilei Minovici și ascultau clinchetul aerian al clopoțeilor cristalini cu cozi bătute de vînt. El luă o mînă a fetei, o întoarse și sărută prelung podul palmei. La atît se mărgini intimitatea sentimentală în această întîlnire visată. Altă dată, Ioanide chemă pe Mini acasă la el să-i arate încăperile și operele de artă. E curios că deși arhitectul se închipuia cu cel puțin douăzeci de ani înapoi, cînd nu avea casa în care locuia acum, el visa că primește pe Mini în ea. De data asta, după ce Mini fu plimbată peste tot, Ioanide o invită pe divanul cel mare din odaia cu scrinul negru de mai tîrziu și, așezîndu-se și el alături, după o lungă tăcere, îi luă mîna cu degete subțiri și delicate și începu să sărute fiece deget, după care ceremonie îi dădu drumul cu gingășie. Mini îl lăsa docilă, încruntîndu-se în felul ei suav și roșindu-se.

— Domnișoară Mini, întrebă cu alt prilej Ioanide cu tonul cel mai simplu, de ce ești așa de fermecătoare ?

— Eu ? se miră Mini, lăsînd ochii în jos de sfiiciune, dar nu sînt !

— Eşti ! decise arhitectul. Mă întreb mereu de unde îţi vine acest farmec.

— Eu nu ştiu ! răspunse fata ca şi dezolată de a nu descoperi cauza. Dar, clipind cu pudoare, adăugă : Mi-au mai spus şi alţii.

— Ţi-au mai spus şi alţii ? tresări cu oarecare îngrijorare Ioanide. Va să zică te iubesc şi alţii, ţi-au făcut mărturisiri ?

— Nu, protestă Mini, am vrut să zic că mi-au spus prietenele... prietenii... fără vreo intenţie.

— Eşti fermecătoare, domnişoară Mini ! confirmă încă o dată arhitectul.

Multă vreme după această sentinţă, Ioanide privi pe Mini în ochi, în timp ce îi ţinea mîna stîngă între palmele sale. Mini, aducîndu-şi pupilele spre un focar unic, încerca să le coboare în jos, dar fie din respect, fie din afecţiune (Ioanide nu era lămurit asupra acestui punct), păstră încă privirile îndreptate spre ochii arhitectului. Acesta luă în cele din urmă mîna stîngă a fetei, îi desfăcu delicat palma şi, ridicînd-o în sus, o apropie de obrazul său, mîngîindu-se cu ea. Mini nu se opuse, consimţind astfel tacit la acest gest de intimitate.

— Ascultă, domnişoară Mini, zise în altă reverie Ioanide, pot să îndrăznesc să-ţi spun pur şi simplu Mini ?

Mini rîse puţin, pîlpîind din pleoape şi suferind în mod vizibil o năvală de sînge pe sub pieliţa fină a obrajilor :

— Puteţi să-mi spuneţi !

— Mini ! şopti atunci Ioanide, spre a proba suavitatea familiarităţii. Mini !

— De fapt, explică fata, acasă toţi mă strigă Mizuchi !

— Mizuchi ! repetă ca un ecou Ioanide.

— Îmi mai spun şi Ludwig !

— Ludwig ! dădu replica Ioanide.

— Nepoţii, căci am aşa tînără cum sînt nepoţi, mă cheamă Mininia, de la Emilia.

— Mininia ! execută Ioanide cu voluptate noua melodie onomastică.

Nu s-ar explica asemenea vise, în jurul numelor Miniei, dacă Ioanide nu le-ar fi auzit realmente de la tînăra soţie a lui Cornel.

— Ludwig, zise într-o zi Ioanide Miniei, bineînţeles în imaginaţie, uită-te bine în ochii mei şi spune-mi drept.

— Ce ? întrebă mirată Mini şi cu acea curiozitate inocentă şi supusă ce i se părea aşa de adorabilă arhitectului.

— Presupune că un om de vîrsta mea, aşa ca mine, te-ar iubi, că ţi-ar cere să-l iubeşti, ce zici, l-ai iubi ?

Ioanide zicînd «de vîrsta mea», deşi în imaginaţie se presupunea tînăr, era obsedat de vîrsta lui de acum. Subconştientul lui trăda cazul său de conştiinţă, care era al unui om matur, mergînd spre bătrîneţe, setos încă de a fi iubit.

— Ce zici, Ludwig ? insistă Ioanide, văzînd că fata ezită.

— Eu cred că l-aş iubi ! răspunse aceasta şoptit.

Odată (în reverie) Mini şedea alături de Ioanide, pe divan, citindu-i traducerea din rusește a unui articol de urbanistică, pe care îl procurase anume pentru el. În timp ce asculta, Ioanide, puţin aplecat înapoi, adulmeca mirosul părului ei cu reflexe fumurii, făcîndu-i o coamă de seraf în jurul capului. Nimic nu mirosse mai frumos decît părul unei tinere fete, fu părerea arhitectului.

— Ce zici ? ceru Mini opinia asupra articolului.

— Mizuchi ! zise Ioanide, fără a lua în considerare întrebarea ei. Îmi dai voie să te mîngîi o dată pe păr ?

Mini lăsă bărbia în piept, ca un copil prins în vinovăţie, fără a spune nici da, nici nu. Luînd tăcerea drept aprobare, Ioanide întinse mîna dreaptă către creştetul capului fetei şi-i netezi de două ori, uşor, părul. Cînd voi să ducă mîna şi a treia oară, Mini îşi scutură capul şi, privind pe arhitect cu ochii galeşi, rugători, zise :

— E tîrziu, trebuie să plec. Mîine vă aduc şi al doilea articol tradus.

Ioanide închise ochii, voind parcă să prelungească, în gînd, o fericire, apoi se ridică şi conduse pe fată pînă la ieşire.

După această întîmplare în fantazie, arhitectul visă următoarea scenă : Mini venise cu al doilea articol şi

întrebă din ochi, așezată pe un fotoliu, dacă poate să înceapă lectura. Ioanide se plimba în sus și în jos prin cameră, aproape sumbru, apoi se opri deodată în fața Miniei și, cu cea mai mare seriozitate, ca și cînd ar fi făcut un gest firesc, îngenunche înaintea ei, apucîndu-i strîns amîndouă mîinile, astfel încît foile dactilografiate se risipiră pe jos. Ioanide avea într-adevăr, și în starea de veghe, acest obicei perimat, care surprindea pe femei și le intimida în chip plăcut.

— De ce faceți asta, domnule arhitect? zise, ca un reproș aproape duios, Mini.

— Ludwig, declară Ioanide hotărît, ca și cînd ar fi dat un ordin blînd, însă fără replică, te iubesc!

Și spunînd aceste cuvinte, își lăsă capul în poalele Miniei. Aceasta îl privi tăcută, neștiind ce să facă, apoi mîngîie ușor și timid părul cărunt al lui Ioanide.

— Mizuchi, repetă arhitectul ceremonia, te iubesc!

— Ridicați-vă, domnule arhitect! imploră Mini.

Cum sta pe fotoliu, un genunchi îi alunecase de sub rochie. Ioanide i-l sărută prin ciorapul fin, cu venerație, ca și cînd ar fi sărutat-o pe frunte. Nimic nu era pentru el mai plin de delicii, în genere, decît a atinge cu buzele ciorapul deasupra genunchiului și, încă mai mult, acolo unde de sub rețeaua fină începe pielea moale și lustruită a pulpei. Însă încîntarea în asemenea gest nu-i venea din voluptate fizică, ci din sentimentul de pudoare pe care o fată îl încearcă față de această atingere îndrăzneață și nemaiîncercată. Mini împinse ușor capul lui Ioanide, mai mult netezindu-i părul, iar arhitectul îi trase rochia patern peste genunchi și, ridicîndu-se brusc, întinse mîna Miniei și o ajută să se scoale de pe fotoliu.

— Du-te, o îndemnă el, azi ți-am spus numai prostii.

Cînd însă Mini ajunse la ușă, Ioanide o întrebă iarăși:

— Ludwig, spune-mi drept, mă iubești?

Mini își concentră ochii în direcția arhitectului, zîmbind de astă dată cu o nuanță de strengărie, repede convertită în timiditate și, lăsînd capul în jos, dădu a înțelege că da.

Ioanide nu merse niciodată mai departe cu imaginația în materie de senzualitate. Sentimentul ce-l stăpînea era al unei protecții pline de cele mai sublimate gînduri. În

general, Ioanide, foarte întreprinzător față de femei, nu fusese posedat de lubricitate, nu luase parte la convorbiri deșănțate despre ele și trecuse de la una la alta fără a uita pe cea dintîi, suferind cînd una din ele bîrfea pe cealaltă. Le iubise pe toate ca pe niște prietene și se arăta foarte surprins cînd una îi reproșa de a fi fost atent față de alta.

— Mini, zise în altă împrejurare Ioanide, vreau să-ți spun ceva ce nu se poate traduce în cuvinte. Stai colea.

Și-i arătă Miniei un fotoliu în salonul cel mare (pe care în vis îl avea și ca om tînăr), lîngă marele șemineu. Apoi luă de pe pian o vioară, la care cînta din cînd în cînd. O avea de pe cînd era elev în gimnaziu și era al său *violon d'Ingres*[1]. Nu era un virtuoz, însă executa piesele cu o puritate remarcabilă, știind să scoată efecte patetice numai din dozarea sonorităților. Se plictisea repede și nu ducea pînă la capăt o bucată, preferînd să repete la infinit o frază, de fiecare dată cu o nuanță nouă. Avea aerul de a încerca instrumentul căutîndu-i toate ecourile și vibrațiile posibile. Se înflăcăra prin acest exercițiu de geometrie acustică în vederea planurilor sale arhitectonice, și pentru coloanele dorice cînta din Bach, iar pentru cele ionice din Mozart. Dar ceea ce surprindea la Ioanide era evidenta disproporție dintre personalitatea lui și actul muzical. Arhitectul avea o fizionomie și o ținută atît de profund originale, sugerînd o profesie strict intelectuală, și punea atîta frenezie exactă spre a exprima idei ce depășeau în chip vădit sfera muzicii, încît ascultătorul accidental rămînea copleșit de elocvența omului. Deci Ioanide invită pe Mini pe un fotoliu, iar el se duse cu vioara spre mijlocul imensului salon, acolo unde știa că amplificația sunetelor devenea vibrantă sau sfîșietoare. Apoi, încovoindu-se sever asupra violinei, începu să cînte aria din sonata lui Tremais, alunecînd degetul spre a trece pe aceeași coardă de la do la nota la de sus cu o extremă prudență și emoție. În timp ce cînta, înainta pe nesimțite spre Mini, ca un actor care se îndreaptă spre rampă către public. Cînd sfîrși, era în picioare, solemn,

[1] Vioară a [pictorului] Ingres cu sensul: artă secundară profesată de un mare creator în scopul delectării.

lîngă fotoliul Miniei. Atunci, făcînd o plecăciune, lăsă să-i scape ușor vioara și arcușul pe podea, și cu mîinile prinse obrajii fetei, privind-o prelung în ochi. După accea, retrăgîndu-și mîinile, își lipi un obraz de obrazul Miniei și stătu astfel cîtva timp în accastă sărutare a epidermelor. Mai mult, în acea zi, Ioanide nu-și îngădui. Într-o zi (bineînțeles în reverie), Ioanide vorbi astfel Miniei :

— Mizuchi, ai vrea să vii cu mine, să fii prietena mea ?

Arhitectul ar fi trebuit să spună, avînd în vedere că se considera tînăr și liber : «Ai vrea să fii soția mea ?» Dar subconștientul lui îi atrăgea atenția că este căsătorit, și cum Ioanide nu concepea să se despartă de doamna Ioanide, înlătura cuvintele clare.

— Ce găsiți la mine, domnule arhitect ? răspundea modest Mini.

— Dar ești un înger !

— Nu sînt un înger, dumnevoastră meritați mai mult.

— Mi-e teamă, dimpotrivă, Ludwig, că nu te-aș merita îndeajuns.

Mini rîse discret, voind parcă a da să se înțeleagă că un om ca Ioanide nu trebuie contrazis. Acesta o strînse cu paternitate în brațe, o sărută întîi pe frunte, apoi pe ochi, în fine lăsă capul mai jos spre a o săruta pe gură. Mini se feri pudic, totuși fără violență, și buzele lui Ioanide căzură pe colțul gurii Miniei. Atingerea i se păru arhitectului sublimă.

— Ludwig, zise în altă reverie Ioanide, te-a legănat cineva în brațe ?

— Cînd eram copil, da ! spuse Mini.

— Închide, te rog, ochii, presupunînd că ești iarăși copil.

Mini, docilă, coborî pleoapele. Atunci Ioanide, petrecîndu-i o mînă pe sub umeri și alta pe sub încheieturile genunchilor, o ridică în brațe cu o ușurință extraordinară. Fata, surprinsă, deschise ochii și, de teama de a nu cădea, se prinse cu mîinile de gîtul lui Ioanide.

— De ce faceți asta, domnule arhitect ? zise ea rugător, dar și vrăjită.

— Taci, Mizuchi, nu întreba, tu ești lumina ochilor mei.

Și Ioanide purta pe Mini de-a lungul salonului, apoi o depuse cu băgare de seamă pe un fotoliu, sărutînd-o, drept încheiere, în creștetul capului, pe părul puțin zburlit.

Ioanide își dădea seama în aceste viziuni ceea ce se petrecea cu el. Se simțea iarăși nubil ca în tinerețe și trecea prin criza, cu totul cerebrală, a logodnei. Doamna Ioanide era de o vîrstă cu el și demisionase de la orice veleități pasionale. Avea părul complet alb, deși tuns în chip elegant, era zveltă, cu figura distinsă și încă ferită de crispațiile senilității. Rămăsese mondenă în purtări și sprintenă, însă față de Ioanide uza de limbajul și manierele unei prietene sau ale unei surori. Ioanide, dimpotrivă, se simțea tînăr și mai vibrant sufletește ca oricînd, și ideea dragostei îl obseda. Probabil că pierderea celor doi copii ai săi, Tudorel și Pica, cu zece ani în urmă, redeșteptase în arhitect instinctul paternității. Visa, fără să-și dea seama clar, să aibă și alți copii. De aci reveriile sale sublim erotice și matrimoniale.

— Ioanide, îi zicea doamna Ioanide, punîndu-i pe umăr o mînă subțiratică, fină, împodobită cu două inele, tu ești îndrăgostit.

— Madam Ioanide, mi-e teamă că da.

— Pot să te întreb de cine, Ioanide ?

— De Mini, scumpă prietenă.

— Bănuiam eu ceva. Fata e drăguță și cuminte. Dar, Ioanide, nu te-ai gîndit oare ? Respectul pentru tine o poate fascina : trebuie s-o lași să se pronunțe în libertate. De altfel, pe tine femeile te-au iubit totdeauna.

— Ești gentilă ca de obicei, madam Ioanide ! Îți mulțumesc. Știi bine că iubirea mea pentru tine e așa de mare, încît mă tem că rămîne prea puțină pentru altele.

— Să fim prieteni, Ioanide. Tu trăiește-ți viața, fără să te preocupi de mine.

Astfel de cuvinte paradoxale îi spunea doamna Ioanide arhitectului, firește, în vis. Absolvit, Ioanide se simțea autorizat să continue a încerca iubirea Miniei. El observase că Mini suporta mîngîierile sale cu o ușoară pudică rezistență, e adevărat. Nu făcuse, totuși, ea însăși nici un gest de corespundere.

— Ludwig, o întîmpină arhitectul, pentru ce nu mă săruți ?

— Dar... mi-e rușine !

— Sărută-mă, Ludwig !

— Lăsați-mă să mă obișnuiesc. Nu e de ajuns că mă sărutați dumneavoastră ?

— Sărută-mă, Mizuchi !

Mini se apropia atunci sfios de Ioanide și atingea cu buzele ușurel obrazul acestuia.

— Mizuchi, de ce nu mă îmbrățișezi ?

— Nu îndrăznesc, domnule arhitect ! răspundea parcă șăgalnic Mini, uitîndu-se puțin pieziș.

Ioanide îi lua singur brațele subțiri, dar bine șlefuite, și le aducea în jurul gîtului său : Mini atunci îl cuprindea de gît, fără a-l strînge prea tare, iar Ioanide îi săruta, aplecîndu-și puțin capul spre dreapta, încheietura cotului stîng.

Așa se petreceau lucrurile în reverie. Cînd însă ziua Ioanide întîlnea pe Mini, nu-i dădea nici o importanță deosebită, nu simțea nimic mai mult decît obișnuita simpatie pentru o colaboratoare zeloasă. Și, probabil, multă vreme totul ar fi rămas aici, dacă arhitectul nu ar fi descoperit ceva cu totul nebănuit. Într-o zi, un glas de femeie autoritar îl întrebă la telefon :

— Tovarășa Mini Cornel, mă rog, este acolo ?

— Nu este aici nici o tovarășă Mini Cornel ! răspunse plictisit Ioanide.

— Cum se poate ? Știu că lucrează la acest număr !

— Nu ! lămuri arhitectul, greșeală ! aci lucrează domnișoara Mini Nicolopol.

Vocea se repezi să spună ceva, dar Ioanide închise brusc telefonul.

— Să trăiești ! îl întîmpină pe stradă Gaittany, cu fața iluminată de cele mai insinuante zîmbete, te felicit !

— Pentru ce mă feliciți ? se miră Ioanide.

— Domnule, ai la dumneata o fată delicioasă, doamna Cornel ! Ai făcut o alegere fericită !

Și Gaittany făcu de probă un «ha, ha», apoi îl multiplică în «ha, ha, ha, ha», în fine, emise o succesiune de «ha, ha», executați cu artificialitate ca după un portativ muzical.

— Domnule, n-am nici o doamnă Cornel. Am o secretară, pe Mini, Mini Nicolopol.

— Mini, confirmă Gaittany cu mișcări de confidență din ochi.

— E o confuzie la mijloc ! spuse Ioanide.

Gaittany nu insistă și trecu la alte chestiuni. Dar Ioanide primi o scrisoare pentru «Tov. Mini Cornel, la arhitectul Ioanide».

— Cine-i această tovarășă Cornel ? se irită Ioanide față de Mini, mi se dau telefoane, m-a întrebat și Gaittany, uite, am primit și o scrisoare.

— Eu sînt Mini Cornel, domnule arhitect !

— De unde pînă unde ? Ai două nume ?

— Nu ! M-am măritat !

O paloare se lăsă brusc pe fața lui Ioanide.

— Cum asta ? De ce te-ai măritat ? reproșă cu absurditate Ioanide. Cînd ?

— Acum șase luni !

— Și mie de ce nu mi-ai spus, stimabilă doamnă ?

— N-am îndrăznit, am socotit că nu vă interesează.

— Foarte bine, fu de acord și Ioanide, însă într-un ton relativ brutal, de fapt nu mă interesează.

Și îngădui în acea zi Miniei, să plece aproape îndată după acest dialog. Cînd rămase singur, simți o sudoare rece la tîmple și o oboseală dureroasă. Merse în odaia cu divan și se întinse pe spate, șezînd astfel un timp nelimitat. O amărăciune copleșitoare îl invada, fără a putea găsi vreo explicație serioasă a acestui fenomen. Mini se măritase, prea bine, și ce era cu asta ? Nu manifestase față de ea nici un interes, nu simțise cu adevărat nici o înclinare, fata nu făptuise deci nici o felonie. Atunci pentru ce ? Cînd Ioanide se mai liniști puțin, începu să priceapă ceea ce se petrecea cu sine. Era în mod înspăimîntător gelos, ceea ce însemna că iubea pe Mini. N-o iubise afirmativ, prin gesturi pozitive, dar îi interzisese mental să fie îndrăgostită de altul. Cîtă vreme era liberă, Ioanide putea să viseze egoist, fără frica de a fi contrazis în iluziile sale. Acum cînd Mini se căsătorise, o simțea pe alt continent, toate gingășiile ei i se păreau minciuni, în cel mai bun caz, pioase, pentru că sufletul ei era prins aiurea. Însă iubirea, fiind contrazisă în imagi-

nație, năvălea violentă în viața diurnă, și arhitectul nu mai privi cu liniștea paternă de altădată pe mica Mizuchi. Umoarea sa neagră se dădu pe față cu întîiul prilej. O organizație solicitase pe Ioanide să țină o conferință publică despre «Arhitectura timpurilor noi», fixîndu-i și data. Ioanide găsise că nu era pregătit pentru o problemă așa de importantă și ceruse Miniei să comunice telefonic că nu putea face conferința decît cu două luni mai tîrziu. Deodată, primi telefonic, chiar prin Mini, în prezența sa, rugămintea de a nu uita că avea să țină conferința la data fixată. Ioanide se enervă :

— Dar ți-am spus să comunici că nu pot !

Mini lăsă în jos capul. E curios, constata arhitectul, cum Mini nu-și modificase prin căsătorie întru nimic aerul ingenuu de fată, părînd a nu cunoaște nici unul din aspectele inavuabile ale vieții.

— Ai comunicat sau n-ai comunicat ? se răsti Ioanide neobișnuit de exasperat.

— Nu, domnule arhitect !

— De ce, stimabilă doamnă Mini Cor-nel ? silabisi Ioanide, nu fără intenție răutăcioasă.

— Pentru că am socotit că este în interesul dumneavoastră să nu refuzați, mi-am închipuit că reflectînd vă veți răzgîndi.

— Datoria dumitale era să comunici întocmai hotărîrea mea, fără a mă epitropisi.

— Dar, domnule arhitect, situația în care mă aflu îmi interzice să fac lucruri ce sînt împotriva programelor de lucru alcătuite de autoritățile de sus.

— Aha, făcu Ioanide ironic, afectînd a vedea în Mini o ființă infernală. Apoi deodată bătu cu palma în masă, strigînd un «nu se poate» fantezist, încît toate tocurile și creioanele zornăiră.

Atunci se petrecu ceva pe care Ioanide nu-l prevăzuse. Buzele Miniei începură să tremure, pleoapele să clipească mărunt și, deodată, Mini izbucni într-un plîns cu sughițuri, copilăresc, inestinguibil. Lacrimile i se rostogoleau pe obraji și pieptul tresărea în suspine adînci și neregulate.

— Eu sînt vinovată ! se tînguia Mini, ștergîndu-și lacrimile cu mîinile, deoarece își pierduse batista.

Ioanide scoase de la piept batista sa albă și i-o întinse, iar Mini o luă fără a se lăsa rugată. Ochii ei scăldați în lacrimi erau frumoși ca crinii și lalelele strălucind de stropi de apă după ploaie. Arhitectul, vrăjit și uitînd cu totul durerea Miniei, absorbit cum era de frumusețea spectacolului moral, își pusese capul în palme, stînd cu coatele rezemate de masa în care cu puțin înainte bătuse așa de violent, și privea pe Mini cu o plăcere imensă, și ar fi fost în stare să mai țipe o dată și să mai trîntească pumnul în masă dacă ar fi fost convins că Mini ar fi început să plîngă din nou atît de tare.

— Mini... chemă el, apoi răzgîndindu-se : Doamnă Mini...

De fapt Ioanide ar fi voit să spună :«Mini, te iubesc», dar își dădu seama că Mini care plîngea nu era Mini cea din vis și de aceea tăcu, nu fără a fi invadat de melancolie. Se ridică și luă mîna Miniei, ducînd-o spre gură. Întîi avu impulsiunea, ca în vis, să desfacă palma tinerei femei și s-o lipească de obrazul său, pe urmă se mulțumi să depună o sărutare plină de respect pe deasupra degetelor.

— Am fost prea aspru cu dumneata, mărturisi el, te rog să mă ierți.

Arhitectul își destăinui față de Mini dorința de a cunoaște pe soțul ei, și aceasta veni într-o zi împreună cu Cornel. Se așezară amîndoi, foarte timizi, pe cîte un fotoliu, uitîndu-se la Ioanide cu smerenie, ca la un episcop care urma să-i probozească și să le dea binecuvîntarea. Cornel era un om între treizeci și cinci și patruzeci de ani, deci cu mult mai în vîrstă decît Mini, cu toate că părea încă tînăr. Avea fața puțin istovită și părul cam rar, și calitatea sa de fost lucrător se revela în cumințenia tuturor gesturilor. Încolo era corect îmbrăcat și folosea un limbaj cult, ireproșabil, adesea fin, însă fără nici o expresie neobișnuită. Din cînd în cînd, Cornel privea în ochii Miniei cerîndu-i, s-ar fi zis, aprobarea, socotind-o parcă superioară lui. Curios, Mini îl contempla, așa juvenilă cum era, aproape matern. Ioanide se simțea și sfîșiat sufletește, și înduioșat. În tot cazul, apropierea dintre Cornel și Mini, asimilată cu fata viselor sale, i se arăta inacceptabilă și totuși posibilă din moment ce

Mini făcea impresia de a fi satisfăcută de soțul ei și fericită. Ioanide vorbi cu Cornel numai chestiuni de construcții și constată că acesta pricepea ideile cele mai îndrăznețe și nu se alarma de paradoxurile sale. Nu mai puțin, se destăinui un comunist convins, clar în idei și calm.

«Niciodată nu voi tulbura liniștea acestor tineri oameni !» decise Ioanide după ce închise ușa după ei.

Însă apoi, invadat de gînduri și sentimente latente, simți că era posedat de o dorință imperioasă, pe care n-o încercase atunci cînd o știa pe Mini liberă, aceea de a-i mărturisi tare : «Te iubesc», după care confesiune presupunea că se va liniști și purifica. Și totuși o astfel de declarație însemna a tulbura pe Mini, a o pune într-o condiție nouă, aducătoare de situații neprevăzute, poate chiar penibile. De acum încolo, arhitectul trăi față de Mini o viață duplicată, una convențională și alta interioară, și adesea cuvintele unui mod invadau în celălalt, producînd confuzie și nonsensuri.

— Ludwig ! zise, de pildă, distrat, Ioanide către Mini.

Aceasta se uită mirată la arhitect, surîzînd de a se auzi chemată cu un nume intim căzut în desuetudine. Ioanide se înroși.

— Ludwig van Beethoven, am vrut să zic, se rectifică el, îți place ?

— Foarte mult ! răspunse Mini.

— Atunci ascultă ! spuse Ioanide. Și luînd vioara începu să cînte tema *andante cantabile* din *Sonata Kreutzer*. Curînd însă se blază și în loc să vină patetic spre Mini, cum făcuse în vis, aruncă vioara pe capacul pianului.

— De ce n-ați continuat ? regretă Mini, era foarte frumos.

Nu rareori Ioanide era distrat în convorbirile de lucru cu Mini și se plimba agitat în lungul și latul camerei, absorbit în cine știe ce planuri mărețe, însă el era bîntuit de o idee fixă. Ar fi voit să vină drept și grav în fața Miniei, cum îi era obiceiul în general cu femeile, să îngenunche înaintea ei, serios și fără umilință, ca și un

papă prosternat cu mîinile împreunate înaintea altarului, și să-i împărtășească simplu aceste cuvinte : «Te iubesc». Lucru ciudat. Ioanide nu îndrăznea să facă gestul, el care, în chip firesc, era lipsit de timiditate. Mini îi inspira, cu inocența ei, un respect paralizant, care o făcea intangibilă. Și cu toate astea, Mini vorbea, spre mirarea arhitectului, despre aspecte ale vieții ce dovedeau că nu se rușina de loc de experiența ei erotică. De pildă, spuse arhitectului că fusese foarte îndrăgostită înainte de a se căsători, definind fenomenul ca o criză prin care trecuse. Apoi repeta mereu că vrea să aibă copii, cît mai mulți, că nu concepe fericirea femeii fără copii. Mărturisi chiar că părinții ei fuseseră «prolifici» (era cuvîntul ei) și că surorile și frații aveau multă progenitură. Toate acestea arătau că Mini știe prea bine că copiii nu sînt aduși de barză și descopereau, în chip dureros pentru Ioanide, experiența ei sexuală. Și totuși Mini, în ciuda acestor gînduri îndrăznețe, rămînea nevinovată și mult mai pură decît o fată. Arhitectul, atît de cunoscător de femei, suferind de un fel de ușoară senzație de monotonie față de uniformitatea reacției femeilor îndeobște în împrejurări asemănătoare, nu putea să-și închipuie cum sărută Mini cînd îmbrățișează, cu toată idila din vis cu o Mini imaginară. Gelozia față de Cornel scăzuse la zero cînd îi văzuse pe amîndoi alături, fiindcă nu-și putea reprezenta o scenă sentimentală între ei. Știa oare Cornel să-și lipească obrazul de obrazul Miniei, să îngenuncheze, să-i sărute podul palmei și fiece deget în parte ? Nu era exclus să știe, Ioanide însă nu vedea cu fantazia asemenea ipostază. Mini rămînea pentru el inviolabilă, ingenuă și serafică, și de aceea se învîrtea prin odaie, nervos, neîndrăznind a cădea în genunchi, pentru că azi acest gest ar fi fost interpretat ca o violență sexuală.

Într-o zi Ioanide, exaltat, se hotărî să o sărute neapărat pe Mini. Toată convorbirea decurse în acea întrevedere într-un chip incoherent și dezlînat, fiindcă arhitectul prooroga mereu acțiunea și căuta să cîștige timp cu vorbele.

— Prin urmare, zisese Mini către sfîrșitul orei de lucru, voi face totul după lista pe care mi-am întocmit-o.

Telefoanele le dau de la întreprindere. Nu vreau să vă mai reţin, sînteţi obosit, domnule arhitect.

— Nu sînt obosit, graţioasă Mini (arhitectul luase obiceiul a vorbi aşa în glumă, spre a evita şi tutuirea, ce i se părea jignitoare pentru Cornel, dar şi detestatul apelativ «doamnă»), sînt visător.

— Atunci vă las să visaţi.

— Vezi, adăugă Ioanide, că nu pot să visez singur, am nevoie de un complice.

Mini rîse, mărind ochii în chipul cel mai încîntător.

Arhitectul se întreba de multe ori dacă Mini nu bănuieşte sentimentele lui faţă de ea, şi teoretic, cunoscînd femeile, nu avea nici o îndoială că Mini nu putea să le ignoreze. Dar o presupunere nu preţuieşte cît certitudinea căpătată prin confesiune.

— Ah, zise Mini, mă supraestimaţi. Duc o viaţă aşa de prozaică, cu ce pot ajuta eu visării unui om atît de mare ca dumneavoastră ?

— Nu sînt mare ! protestă Ioanide, bucuros că convorbirea se prelungeşte cu motive din afara birocraţiei.

— Sînteţi ! hotărî apăsat Mini. Şi se ridică să plece.

— Stai puţin, ce te grăbeşti ! se alarmă Ioanide. Eşti sigură că n-ai uitat nimic ?

— Eu cred că nu ! se încruntă Mini din voinţa de a-şi controla memoria. Nu, n-am uitat nimic.

Ioanide suspină dezolat. Se simţea incapabil să încerce gestul proiectat.

— Afară e răcoare ! zise el. Eşti subţire îmbrăcată. Vrei să chem o maşină să te ducă acasă ?

— Oh, nu, domnule arhitect, nu mă duc acasă, mai am atîtea chestiuni de rezolvat.

— Păcat ! spuse Ioanide.

Cuvîntul era aparent fără sens, arhitectul îşi continuase meditaţiile lui lăuntrice, voise să zică : «Păcat că te duci, orice speranţă e pierdută». Mini tăcu, necutezînd nici să plece fără o autorizare hotărîtă, nici să ia cuvîntul neîntrebată.

— Vino încoace ! o chemă Ioanide la o fereastră. Vezi ce nor mic s-a aşezat în dreptul soarelui ? Puţin fum şi soarele s-a întunecat, întristînd toată priveliştea.

Aşa şi noi, în plină vitalitate sîntem umbriţi de un gînd obscur. Şi Ioanide privi fix în ochi pe Mini.

Aceasta îl contemplă mută cu o mare duioşie, aproape maternă, nespunînd nimic. Multă vreme stătură astfel, fiecare bănuind gîndurile celuilalt, despărţiţi ca într-un parloar de închisoare printr-o reţea. Ioanide ar fi putut să întindă mîna spre părul Miniei, s-o prindă puţin de plete, cum era obiceiul său, să-i apropie capul şi să o sărute. Cel puţin fiziceşte, prin surpriză, nu ar fi întîmpinat nici un obstacol. Şi totuşi nu îndrăzni să facă acest gest. Întunecat ca şi soarele de pe cer, ridică mîna Miniei, pe care o strînse camaradereşte, fără a o săruta, şi ordonă blînd, comiţînd o eroare intenţionată :

— Du-te, domnişoară Mini !

Mini nu relevă incompatibilitatea denominaţiei şi ieşi pe uşă ca şi afectată de tristeţea arhitectului.

«Oh, zise Ioanide, după plecarea ei, plimbîndu-se prin cameră, marile iubiri au fost acelea nesatisfăcute, pline de amărăciune : Dante n-a avut pe Beatrice, Petrarca a suspinat douăzeci de ani pentru Laura, Leopardi n-a cunoscut îmbrăţişările Silviei. Pentru întîia dată încerc sfiala şi durerea. Sînt oare bătrîn ? Ori vreau imposibilul ? Poeţii cîntă, muzicanţii compun simfonii în care îşi strigă dragostea, liniştindu-se. Dar eu, care sînt un simplu arhitect, cum pot să mă exprim ? Aş înălţa pentru Mini o catedrală mai măreaţă decît domul din Colonia sau decît Sfîntul Paul din Londra, cu o clopotniţă care să atingă norii, i-aş clădi un templu cu coloane aşa de groase şi înalte, încît silueta lui să domine şi să zdrobească un oraş, i-aş face un lac cu o mie de jocuri de ape, care să cînte ca o muzică celestă, spunînd : Mini, Mini. Cine-mi va da mijloacele să ridic asemenea himere ? Dau toată dreptatea lumii să rîdă de mine. Şi totuşi vreau să cînt, vreau să cînt...»

Şi Ioanide luă vioara şi cîntă, interminabil, pasajul *grazioso* din Tremais.

Într-o zi, Ioanide găsi pe Mini în birou, privind atent o foaie de hîrtie. Apropiindu-se de ea, rămase cu totul stînjenit, şi o roşeaţă de adolescent îi năvăli în faţă, fenomen neobişnuit pentru el, care, fără să fie cinic, era de o stăpînire de sine decentă şi ironică. Pe foaie smîngălise

în seara precedentă, cu peniţa, fel de fel de inscripţii şi desene care priveau pe Mini. Scrisese de multe ori şi în felurite caractere : Mini, Mizuchi, Ludwig. Tot soiul de cupole, turnuri, vîrfuri gotice, coloane, detalii de arhitectură monumentală împodobeau foaia. Într-un colţ era proiectat un sanctuar ilimitat în gustul Renaşterii, cu o navă centrală sprijinită pe pilaştri de piatră de o parte şi alta. În fund, pe un altar înalt, şedea, ca o madonă, o fată tînără cu pletele risipite în aer, în cerc eteric, ca o coamă de pin, şi care nu era cu totul nudă. O tunică plisată îi acoperea un sîn şi se cobora cu poalele pînă deasupra genunchilor mici. Un leu şi o panteră se închinau pe labe în faţa fetei, semn de bună seamă că fragilitatea biruie firile cele mai violente. Pe soclul statuii Ioanide scrisese: Zeiţa Mizuchi. Arhitectul adora astfel discret pe Mini. Cînd ajunse lîngă birou, Ioanide smulse foaia vinovată, o făcu ghemotoc şi o aruncă în coşul de hîrtii. Mini, puţin împurpurată, îl privea fără nici un reproş, cu îngăduinţă şi cu o simpatie vibrantă, în care însă arhitectul nu găsi nici o nuanţă de erotism. Mini îl proteja mereu ca pe un copil capricios, însă nu-l iubea. Cel puţin aceasta fu concluzia arhitectului. De aceea, înăsprindu-şi glasul, intră brusc în ordinea de zi, cu acrul puţin posac al unui om căruia un indiscret i-a umblat prin hîrtii. Ioanide se contemplă după plecarea Miniei în oglindă, dîndu-şi silinţa să dea asupră-şi un verdict cît mai obiectiv. Era oare bătrîn, displăcut femeilor ? Cu greu ar fi putut să admită acest lucru. Ioanide era un om matur, fixat ca o statuie de bronz în punctul culminant al personalităţii sale. Dacă ai fi luat fotografii ale lui de la alte vîrste, ai fi fost nevoit să constaţi că ele nu semănau cu «Ioanide». Astfel ne-am obişnuit cu o imagine a lui Caesar, şi dacă descoperim altele neconsonante, rămînem surprinşi şi dezorienaţi. Ioanide cel de acum avea ochii profunzi de gînduri şi sentimente, glasul sonor ca un instrument bine pus la punct, o gesticulaţie liniştită, sigură de sine, chiar în ieşirile violente, pe care le dirija ca pe o parte furtunoasă de compoziţie muzicală. Tot ce e stînjenit, nesigur, grotesc cîte o dată la tineri era eliminat la el prin experienţă. Ochii lui Ioanide fixaţi asupra femeilor nu erau nerușinaţi, nici iscoditori, rugători, ci posesivi, cu seninătate şi afecţiune. Lui Ioanide îi plăcuse să mîngîie femeile şi le netezea părul cu grija cu care trăgea liniile cu tuş pe planşele sale. Nu suferea nici o rezistenţă, dar nu brutaliza. Îmbrăţişa fără ezitări femeile, apropiindu-le de pieptul lui, şi după aceea, cu o atenţie infinită, le supunea unor mîngîieri de părinte. Ioanide nu sedusese femeile, într-atît răsfăţat de ele, se obişnuise să le găsească sufletele pregătite pentru chemarea lui şi cînd, deodată, le prindea în braţe, acelea erau surprinse nu de îndrăzneală, ci de faptul că ceea ce visau să se întîmple se petrecuse pe neaşteptate. Nu, hotărît, Ioanide plăcea, şi rezerva Miniei se datora unui element inedit, neexperimentat încă de Ioanide şi care se chema virtutea. Lui Ioanide îi repugna să violenteze şi a întreprinde ceva neconsimţit faţă de Mini i se înfăţişa în minte ca o purtare de canalie. Dacă pe răposata lui fiică, Pica, cineva ar fi silnicit o în acest chip, arhitectul l-ar fi împuşcat pe loc. Cu toate astea, Ioanide îşi zicea că virtutea e totdeauna la femeie mai slabă decît iubirea şi că dacă ar fi făcut un act de curaj, sărutînd pe Mini, după aceea, încetul cu încetul, simpatia s-ar fi convertit în iubire. Dar tocmai acest lucru nu voia să-l făptuiască Ioanide, socotindu-l şi mai odios. Aceasta era forma lui nouă de iubire : şi suavă, şi amară. O iubea pe Mini cu sentimentele ei, şi fiindcă Mini iubea pe Cornel, Ioanide îl simpatiza şi respecta şi pe acesta. El adora acum fericirea Miniei, şi singurul egoism, pe care îl recunoştea leal, e că dorea să proclame generozitatea lui, să facă pe Mini să ştie că o iubeşte în acel chip serafic, deşi în sinea lui era încredinţat că Mini, cu inteligenţa ei, pricepuse de mult acest lucru.

— Ascultă, Ioanide, zise odată madam Valsamaki-Farfara, intrînd în camera cu scrinul negru şi văzînd pe arhitect absorbit în gînduri, mai mult visător şi de o melancolie surprinzătoare, dumneata eşti îndrăgătostit !

— Totdeauna am fost îndrăgostit, madam Farfara !

— Asta ştiu eu prea bine, clipi cu pudoare doamna Valsamaki, vreau să zic : ştiu de cine eşti îndrăgostit.

— De cine, madam Farfara ? întrebă Ioanide cu o mirare jucată, ca un om convins că era vorba de o opinie extravagantă.

— De Mini, iubite domn.

Ioanide nu putu să-și disimuleze o uimire a ochilor și o crispație în colțul gurii lui romane.

— Cine ți-a spus asemenea basme, stimată prietenă ?

— Toată lumea știe, nu te mai preface, Ioanide ! zîmbi îngăduitor madam Farfara.

— Cum o să știe lumea lucruri pe care eu însumi nu le știu ?

— Se vede, iubite Ioanide !

— După ce se vede ? N-am făcut nimic reprobabil.

— Ioanide, nu spune prostii, cine zice că ai făcut ceva reprobabil ?

— N-am făcut nici un gest, nici o clipire, n-am scos nici o vorbă din care să reiasă că Mini este pentru mine mai mult decît o secretară.

— Tocmai de aceea, Ioanide. Un om ca dumneata, în mod firesc, e incapabil să nu fie galant cu femeile, plin de atenție, șarmant, în fine. Cu Mini te porți cu o insensibilitate nefirească, pari adormit. O respecți prea mult, cum n-ai făcut pînă acum, Ioanide, decît cu Elvira, cînd era tînără, ți-e frică să arunci cel mai neînsemnat cuvînt riscat. E grav, Ioanide, ești îndrăgostit într-un mod îngrozitor.

Ioanide, apăsat așa de exact pe punctul dureros, căută să scape prin bruscheță.

— Fugi de-aici, madam Farfara, cu psihologia dumitale. Nu, zău, că ai haz. Fiindcă mă port rezervat cu o femeie, tragi niște concluzii absurde. Păreri de-ale dumitale !

— Toată lumea, Ioanide, este convinsă că iubești pe Mini și te privește (madam Farfara căută puțin cuvîntul) cu emoție.

— Ascultă, madam Valsamaki, ca să iubești pe cineva trebuie să fie la mijloc oricum o rațiune plastică ori morală. Ce este Mini ? O fetișcană oarecare, de altfel și măritată, nici Venera, nici Elena troiană, nici Minerva cea mintoasă. O fetiță simplă, îți spun. Ce vrei să mă intereseze la ea ?

— Aici este misterul dragostei. Are un nu știu ce care te-a vrăjit, Ioanide, o inocență și o drăgălășenie pe care nu le-ai mai întîlnit. Nimeni nu iubește zeițele și statuile,

și dacă ar veni Venus în persoană, nu i-ai arunca nici o privire. Mini are un nu știu ce.

Răscolit și descoperit atît de nemilos, Ioanide se înfurie :

— Lasă-mă în pace, madam Farfara, cu Mini a dumitale, am s-o dau afară !

— Te las, Ioanide, fiindcă acum tu ești puțin nefericit. Iar pe Mini să n-o gonești. Vei fi și mai nenorocit. Timpul dezleagă totul. Toți te iubesc, Ioanide.

Și madam Farfara, scuturîndu-și părul său tuns și de un alb superb, ca sculptat în marmură, ieși încet pe ușă, făcînd arhitectului plecăciuni mici, prietenoase din cap.

— Femeia asta e un demon ! izbucni Ioanide cu ciudă și se trînti pe divan cu mîinile sub cap.

Ajunși în poarta casei, în seara incendiului, Ioanide și Mini fură întîmpinați de Smărăndache, veșnicul purtător de știri și anecdote. Aștepta de o jumătate de oră, voind cu orice chip să împărtășească arhitectului noutatea sa.

— Sufletel, zise el, a avut un fel de atac delirant și a leșinat. A ieșit acum două ceasuri în capul scării, strigînd : «Săriți, reacțiunea !» Apoi a picat jos fără cunoștință. L-au adus la spital la Parhon cu salvarea. Merg mai tîrziu să văd cum este. Doctorul primar mi-e prieten.

— Bietul Sufletel ! îl căină Ioanide. Se vede că arderea teatrului i-a produs o tulburare psihică.

— Are halucinații, continuă Smărăndache, fantazînd. Se zice că vede reacționari cu revolvere urmărindu-l.

Ioanide nu bănuia cît adevăr se cuprindea în cele ce spusese în glumă. Nimeni nu știa deocamdată ce se petrecuse cu Sufletel, toată lumea, cunoscîndu-l fricos ca un iepure, socoti că avusese o criză nervoasă, din teama de a nu fi prădat, deoarece toți pretindeau că adunase comori inestimabile. Lucrurile se petrecuse în fond astfel : Cu puțin înainte de izbucnirea cu flăcări a incendiului de pe șantierul teatrului, un om, cu furuncule pe obraz, cu bărbuță de preot și manta de doc, bătu în ușa apartamentului lui Sufletel, care acum locuia într-un bloc impunător pe strada Scaunelor. Sufletel, care la acea oră lucra în cămașă țărănească, ieși personal la ușă cu o carte germană în mînă și cu părul vîlvoi.

— Vă rog să mă primiți, zise necunoscutul. Am să vă comunic ceva important.

Și fără să mai aștepte consimțămîntul lui Sufletel, aproape împingîndu-l, intră în vestibul și de acolo, după o scurtă ochire, de-a dreptul în odaia de lucru a clasicistului, înțesată de cărți așezate în rafturi de jur împrejurul pereților. Străinul, în așteptarea lui Sufletel, care venea mai greu pe urmă-i fiindcă se îmbrăca cu un pardesiu peste cămașă, luă de pe masă un volum ce conținea traducerea în franțuzește a unei părți din *Capitalul* lui Karl Marx.

— Minunat ! se simți dator să exclame Sufletel despre celebra operă.

Străinul însă aruncă volumul la loc pe masă, pe al cărei colț se așeză molatic, lăsîndu-și un picior să-i spînzure în aer. Sufletel tresări la această scenă, solicitat de o imagine veche asemănătoare.

— Știi cine sînt eu ? întrebă omul furunculos și cu barbă, zîmbind cu o ironie molatică.

— Nu, se bîlbîi Sufletel.

— Sînt Gavrilcea !

La aceste cuvinte, Sufletel se făcu alb ca varul și zîmbi prostește, întocmai cum ar fi zîmbit oricine dacă cineva s-ar da drept umbra lui Hamlet. Gavrilcea, unul din conducătorii teribili ai Mișcării cu zece ani în urmă, părea cu totul înecat în uitarea istorici. Adevărul este că îndată după răsturnarea regimului lui Ion Antonescu, Gavrilcea abzise de la principiile mișcării dizolvate, susținu că fusese un progresist atras pe căi greșite și începu să militeze în sînul unei formații efemere de aspect democrat, profesînd ideile cele mai stîngiste și debitînd cu o liniște imperturbabilă lozincile zilei, neezitînd a osîndi Mișcarea cu cele mai aspre cuvinte. După cîteva luni de agitație (în jurul lui se adunaseră o mulțime de indivizi foarte asemănători cu dînsul în ținută fizică și morală), fu arestat. Multă vreme nu se mai auzi nimic despre el, apoi apăru în fața tribunalului. Se dovedi că fusese lăsat în țară de organizațiile de spionaj occidentale spre a pune la cale o rezistență și a se strecura în organismul de stat. Legăturile lui strînse erau acum cu lumea lui Hangerliu, cîtă fugise în străinătate. Gavrilcea fu condamnat la muncă silnică pe viață, apărînd, lucru ciudat, și de astă dată, ca un personaj fără acțiune directă, mereu presupus complice, niciodată agent direct. Nici o hîrtie emanînd de la el nu fusese descoperită. Mai tîrziu, în cercul Gaittany-Ioanide se auzi că Gavrilcea evadase și fugise în străinătate. Zvonul se confirmă atunci cînd Gavrilcea în persoană, pe un ton decis, dar și dulceag, vorbi la un post de radio al emigrației în numele Romîniei creștine și romane. Terminologia sa era echivocă, nu reieșea clar dacă romînii sînt ortodocși sau catolici, semn că voia să dea speranțe Vaticanului. Se mai spunea că se recăsătorise cu o spaniolă franchistă și că el, Gavrilcea, rămînînd ortodox, își botezase copilul catolic. Monseniorul prinț de Băleanu, cu toată oroarea lui înnăscută pentru banditism, nu se putu reține de a nu ridica ochii la cer cu recunoștință.

— *Le pauvre petit, au moins,* ar fi zis, *est sauvé. Dieu soit loué !* [1]

Cum apăruse acum, deodată, în țară, în fața lui Sufletel ? Lucrul se va vedea mai tîrziu. Esențial este că Gavrilcea, așezat pe colțul mesei, făcu lui Sufletel această notificare :

— Dă-mi douăzeci de mii de lei în mărunțiș !

Lui Sufletel nu-i trecu prin minte o secundă să contrazică acest ordin. Mîinile lui tremurară de febrilitate. Se căută la piept, se zbuciumă în zadar, căci era în cămașă și n-avea acolo portofelul. Căută prin sertare, în fine trase un pachet de bancnote, din care scoase douăzeci de bucăți. Gavrilcea le numără tacticos și, cu un anume humor de calm, le îndoi și le strecură în buzunar. După aceea, roti iarăși ochii prin cameră, căutînd ceva parcă cunoscut. În cele din urmă, îl descoperi. De fotoliul de stejar al lui Sufletel, din fața mesei de scris, sta rezemat faimosul său baston, deși rostul lui n-ar fi fost acolo. Îți făcea impresia că Sufletel are o infirmitate la mers și se slujește de baston prin casă spre a-și ușura deambulația. Gavrilcea îndreptă un deget spre baston și zise :

[1] Cel puțin, sărmanul micuț... e salvat. Dumnezeu să fie lăudat !

— Dă-l încoace !

— Ce ? întrebă zăpăcit Sufletel.

— Bastonul.

Sudori reci începuse să protuberecze vizibil fața lui Sufletel, asemenea unui om care stă în ploaie. Cu mîinile șovăitoare, luă bastonul și-l întinse lui Gavrilcea, care-l scutură puțin și zîmbi ironic, auzind un zornăit ieșit din tija lui. Apoi începu să deșurubeze cu atenție mînerul pe care-l depuse pe masă. După aceea, întoarse bastonul cu vîrful în sus, scuturîndu-l în palmă. Boabe multicolore, verzi, rubinii, opaline, cristaline de pietre prețioase începură să gîlgîie în mîna lui Gavrilcea. Acesta examină grijuliu ca un bijutier pietrele, alese dintre ele, expert, cîteva, apoi restul îl răsturnă în țeava bastonului, înșurubînd mînerul. Pietrele le puse într-un plic, pe care îl luă de pe birou, lipindu-l, și-l băgă în buzunărașul de sus al hainei lui de doc.

— Poftim ! se adresă îndatoritor Gavrilcea către clasicist, întinzîndu-i bastonul. Vezi asta ? continuă Gavrilcea, scoțînd un revolver mic, plat, de o formă curioasă, în tot cazul nemaivăzută de Sufletel. Dacă scoți un singur cuvînt, te vom executa. Jos trădătorii !

Sufletel se clătină, aproape inconștient. Gavrilcea sări jos de pe masă, își potrivi haina și-și revizui cu palmele buzunarele, bătîndu-le pe deasupra. Apoi se îndreptă fără precipitație spre ieșire, urmat de nenorocitul Sufletel. În ușă, Gavrilcea salută cu mîna amical pe clasicist, executînd chiar o mică reverență, după care coborî pe scară, evitînd ascensorul. Sufletel ședea la etajul doi și pașii vizitatorului neplăcut făceau în golul scării un ecou teribil. Cînd și ultimul pas se pierdu în zgomotul străzii, clasicistul, mai privind o dată din capul scării spre a se asigura că fantoma plecase într-adevăr, apucat de o spaimă tardivă, incoercibilă, începu să țipe :

— Săriți, fasciștii, imperialiștii !

Și căzu jos, leșinat. Aci îl găsi la întoarcere Aurora, care lucra după-amiază la U.F.D.R. [1].

Smărăndache plecă să poarte vestea cu înfloriturî și în altă parte. Ioanide rugă pe Mini să vină puțin sus

[1] Numele prescurtat al Uniunii Femeilor Democrate Romîne.

spre a-i pune pe hîrtie unele scurte sfaturi pentru Cornel, cu privire la degajarea cît mai grabnică a șantierului de materialele carbonizate. Cerul era încă roșu-violaceu de flăcări.

— Curios, observă Ioanide, un foc de scînduri și grinzi se stinge mai repede. Am însă impresia că s-a turnat o substanță inflamabilă persistentă în colțurile șantierului, care arde singură și după carbonizarea lemnului, producînd un fel de plesnituri.

— Leu are cu siguranță dreptate, trebuie să fie o mînă streină. Responsabilitatea soțului meu e mare, cu toate că n-are nici o vină, și a atras atenția la timp. Toți sîntem responsabili.

Și Mini se întristă puțin.

— Du-te, fetița mea, zise Ioanide (uza și de această manieră paternă spre a fi familiar, fără intimitate), ești obosită, Cornel n-are nici o culpă, altă dată vom fi însă mai vigilenți toți. Teatrul va fi ridicat la termenul hotărît, și criminalii vor înțelege ce înseamnă voința de a construi.

Mini plecă, și Ioanide, deschizînd geamul, o urmări cu sufletul aprins de o emoție pe care o încercase rar în viață.

— Mizuchi ! strigă el de la geam pe Mini.

Secretara, din dreptul porții, auzind vag un nume familiar, se întoarse spre Ioanide. Arhitectul coborî glasul și zise stins și profund de departe, făcînd un semn prietenesc cu mîna :

— ... te iubesc !

Mini nu înțelese cuvintele lui Ioanide, crezînd că acesta îi face doar un salut cu mîna. Rîzînd copilărește și blajin, răspunse printr-o aplecare a capului presupusul salut al arhitectului și se depărtă. Ioanide mai spuse încă o dată, de astă dată numai pentru sine, închizînd geamul :

— Te iubesc !

Pe cer pîlpîia încă roșeața bătînd în violaceu a incendiului.

V

În ultima vreme, mareșalul Leon Cornescu locuia *«chez les Dragavey»*, insinua el, adică la tovarășul Șerban Dragavei, adjunctul lui Gaittany la direcția muzeului, și la soția acestuia, Marioara Dragavei, filatoare evidențiată în muncă de nenumărate ori și deputată în Marea Adunare Națională, în vreme ce de fapt se strecurase în casa dascălului Petrescu. Dragaveii ședeau într-o vilă albă din parcelarea abandonată, în strada, mai mult iluzorie, numită Rossini. Casa era, cu toată aparența modestă, deși de mare stil, foarte încăpătoare, avînd camere la parter și la etaj, plafoane cu grinzi de stejar, instalații de baie somptuoasă în faianță albastră. Vită japoneză acoperea cu tapete de frunziș pereții exteriori, expuși în plin cîmp. Vila nu fusese finisată, un mare salon la etaj rămăsese doar tencuit, însă fără parchet deasupra planșeului. O masă lungă de brad cu bănci din același lemn se întindea în mijlocul lui și fusese improvizată în scopul ținerii de ședințe de către o unitate de milițieni, care făcuse un timp exerciții de tragere pe străzile schițate și pustii din împrejurime. Dragaveii nu ocupau decît o modestă cameră, restul foarte luxos slujea ca depozit provizoriu al muzeului, iar o mare sală de la parter drept sufragerie în cazul cînd vreun specialist strein era invitat de direcție la masă ori la o recepție intimă. Nu departe de soții Dragavei, într-o vilă de asemeni neterminată, nu peste tot tencuită și în parte chiar neacoperită, însă cu instalații moderne, baie luxoasă, se adăposteau părinții Marioarei Dragavei, un frate și o soră mai mici ai acesteia, Păducel și Lilica. Marioara era soră cu tînărul zidar Talaleu Petrescu, iar tatăl lor avea meseria, puțin compatibilă cu vremurile noi, de dascăl la bisericuța de lîngă lac. Bătrînii fusese puși încă de mult chiar de fostul proprietar al vilei să păzească ruina binalei și ei văruise o odaie la parter dînd în curtea de din dos și avînd intrare pe coridorul de serviciu. O mobilase după gustul lor cu scoarțe pe pereți și paturi cu tablii, pe care erau pictate scene cîmpenești. Dar senzația interiorului era peretele dinspre răsărit, acoperit aproape în întregime cu icoane

de toate mărimile, de lemn simplu sau îmbrăcate în argint, reprezentînd toți sfinții memorabili : Sfîntul Nicolae, Sfîntul Gheorghe, Sfînta Mina, Sfinții Împărați Constantin și Elena, Sfînta Paraschiva și alții. Odaia părea un paraclis. Marioara Dragavei, comunistă convinsă, era foarte plictisită de slăbiciunea părinților săi, Dragavei însă privea lucrurile cu îngăduință, zicînd că nu era cazul de a se pierde vremea cu convertirea la materialism a unui dascăl de biserică și că, la urma urmelor, icoanele înfățișau opere de artă ale poporului, ce trebuiau păstrate. Dragavei fusese cazangiu, și Gaittany, la început, făcea ocheade cunoscuților ori ridica ochii spre cer în spatele adjunctului cînd acesta lua cuvîntul, dînd a înțelege că prezența unui astfel de om într-un muzeu de artă este un dezastru. La drept vorbind, după înfățișarea exterioară și ținînd seama de prejudecățile curente asupra profesiilor intelectuale, Dragavei nu promitea nimic bun. Părea ieșit dintr-o fabrică, venind de altfel la serviciu mereu cu șapcă pe cap și mergea veșnic cu mîinile în buzunarele pantaloniior, legănîndu-se puțin prin fața tablourilor și a pieselor expuse în muzeu. Era plin la față și la trup, în așa fel, încît obrajii, cărnurile trupului, în general, îi tremurau cînd se mișca. Totuși, nu era obez. Dragavei vorbea cu un accent familiar, aci tărăgănat, aci răstit, gros și rîzător chiar, cînd ridica glasul supărat, fără a spune vreo vorbă neconvenabilă ori jignitoare. Gaittany aștepta multă vreme, cu voluptate, boroboațele în materie de artă ale lui Dragavei ; acesta nu le comise. La început, se mulțumi a se ocupa numai de aspecte administrative, ascultînd respectuos, deși cu anume ironie, părerile celor competenți. Nu fugea de problemele spinoase, nici nu-și da aere, ci cerea lămuriri și îndrumări cu o modestie simplă. Rugă, de pildă, pe Gaittany să-i recomande cele mai bune scrieri despre N. Grigorescu, iar pe Babighian îl descusu zile întregi asupra maeștrilor streini. Într-o zi, veni cu cîteva monografii serioase, în limba franceză, despre Leonardo da Vinci. Gaittany îi ceru voie să le răsfoiască și constată că volumele erau înțesate de hîrtii puse ca semne la felurite pagini.

— Citești astea ? îl întrebă Gaittany cu o seriozitate nu lipsită de maliție.

— *Oui, monsieur,* răspunde Dragavei nu se poate mai corect și rîzînd cu nu mai puțin humor.

— Domnule, zise Gaittany prietenilor, e surprinzător, dar este așa. Știe franțuzește. Citește, domnule, cărți franțuzești, ha, ha !

Venind un vizitator francez comunist, se constată că Dragavei făcu față situației foarte onorabil, fără ajutorul lui Gaittany, care rămase cam dezamăgit de a fi inutil. Adjunctul dădu cîteva lămuriri de rigoare asupra rostului muzeului într-un limbaj francez impecabil. Atunci se află că Dragavei fusese cu ani în urmă cam optsprezece luni în Franța, punîndu-se în contact cu organele sindicale de acolo, și că lucrase chiar într-o uzină franceză. Își dăduse examenele de școală medie și urmase cu succes filozofia la universitate, lucru ignorat de mulți. Era un intelectual în toată puterea cuvîntului, dar îi plăcea să simuleze, spre a se amuza, limbajul elementar. Dragavei nu se pripea a da judecăți despre chestiuni pe care nu le cunoștea și, fiind vorba de a se organiza secția de mobile vechi, recunoscu a nu avea cunoștințe, apelînd la specialiști și rugîndu-i să-l îndrumeze și pe el.

— Domnule, declară Gaittany aproape cucerit, e plin de bun-simț.

Cuprins de simpatie superlativă pentru oricine era «tare», Gaittany începu să-și desfășoare toate seducțiile sale față de Marioara Dragavei. Aceasta surprindea, ca și bărbatul ei, prin ușurința cu care se adaptase unor condiții de viață refuzate altădată clasei ei. Nu era nici stînjenită, nici speriată și nu căzuse în stridențele parvenitismului. Rămăsese o lucrătoare, rafinîndu-se pe nesimțite, fără a deveni «*une dame* [1]». Îmbrăcată ca o infirmieră, supraveghea ceasuri întregi sute de fuse ce se învîrteau producînd o muzică în care descoperea după plac cîte o melodie, fluierînd-o din vîrful buzelor. Își legase multă vreme capul cu o basma, apoi începu a merge vara cu capul gol, cu părul castaniu tăiat pînă aproape de umeri și răsucit în bucle naturale. Iarna își punea o căciuliță, evitînd astfel pălăria. Purta *tailleur* ori canadiană, după împrejurări, fiind mereu corectă și sportivă, niciodată elegantă în sensul frivol al cuvîntului. Strîngea mîna zdravăn, fără sfială și fără ostentație, la toți, de ar fi fost ministru ori un simplu lucrător, vorbea corect, ferindu-se de domeniile în care nu se pricepea. Ca și Dragavei, Marioara era foarte ambițioasă de a învăța și cumpăra cărți, mergea la teatru și la concerte. Într-o zi ascultă, avînd întîmplător alături chiar pe Gaittany, *Simfonia fantastică* a lui Berlioz, cu o atenție smerită, clipind din ochi la părțile dificile, punîndu-și mîna pîlnie la ureche.

— Cum vă place ? întrebă Gaittany.

— Tovarășe, zise Marioara, e răscolitor. Ceva te copleșește și te amețește, ca o vîltoare, e și plîns e și rîs dureros, dar totul e chibzuit ca și fusele mele.

— Da, domnule, împărtăși Gaittany amicilor săi, face progrese uimitoare.

Tovarășa Marioara Dragavei, fiind femeie, avea totuși o slăbiciune. Era miloasă, și dacă o persoană în mizerie apela la ea, își dădea toate silințele de a o ajuta. Totdeodată, primea, nu fără încîntare, omagiile de manieră veche ale bărbaților, și cînd Gaittany, numind-o «doamnă», îi lua mîna să i-o sărute, înclinîndu-se puțin, Marioara oscila cîteva clipe, trăgîndu-și degetele, dar în cele din urmă abandona mîna. Gaittany încercă să profite, fără succes, de pe urma acestei inocente lipse de rezistență, în favoarea prietenilor și rubedeniilor. Astfel, într-o zi, aduse vorba de mareșalul Cornescu, pe care avu grijă a-l prezenta înainte și ca din întîmplare, la muzeu, Marioarei, cînd aceasta veni să-l ia pe Dragavei, ca pe o victimă a lui Ion Antonescu din cauza ideilor sale socialiste și a repulsiei neacoperite față de «războiul sfînt». Barba măreață, ținuta impunătoare făcură impresie asupra filatoarei.

— Doamnă, ce am putea face pentru nefericitul ăsta ? dădu atacul Gaittany. A fost general. Trăiește într-o mizerie îngrozitoare, s-ar mulțumi cu un post de portar, nenorocitul. În special, i-ar trebui o odaie, oricît de modestă, însă curată.

[1] O doamnă.

— Nu cred că Șerban ar aproba, ezită Marioara prudentă. De dormit s-ar putea găsi prin cartier, mai sînt vile părăsite, tata știe.

— Perfect ! se înflăcără Gaittany și trimise îndată pe mareșal la părinții Marioarei, cu indicația abuzivă că aceștia ar consimți să-l găzduiască.

Mareșalul produse senzație dascălului, dăscăliței, lui Păducel și Lilichii cînd se înfățișă cu barba lui tăiată în linie dreaptă și cu pardesiul ros, în stil redingotă. Lilica îl întrebă îndată :

— Pentru ce ai barbă așa de mare ?

Păducel, didactic, îmbibat de convorbirile uzuale între soții Dragavei, explică neconsultat :

— Moșierii poartă barbă lungă.

Nasul coroiat al mareșalului suferi o efemeră colorare în roșu, iar dăscălița făcu un gest de mustrare copilului teribil. Cornescu, bonom, nu manifestă nici o supărare, ci, mîngîind pe obraz pe băiat, operație necesitînd o serioasă îndoire în jos a bustului său măreț, zise :

— Oamenii bătrîni din generația mea aveau obiceiul să-și lase barba mare.

— Dar de ce ? insistă Lilica, încăpățînată.

— Ca să aibă ce mîngîia, răspunse plin de un surîs cordial mareșalul.

Și cu mîna își netezi demonstrativ barba și pe deasupra, și pe dedesubt. Lilica păru deocamdată convinsă și tăcu. Mareșalul făcuse prin această amenitate de caracter o impresie excelentă mai cu seamă asupra dăscăliței, căreia îi sărută ceremonios mîna. Cu asta seduse pe bătrîni, care socotiră că trebuie să-l adăpostească la ei. Cînd i se arătă camera, parchetată, tencuită parțial și de probă cu calcio-vecchio, rămase în extaz. Apoi, întorcîndu-se în direcția casei Marioarei, cu mîna la piept, în semn de devotament, pronunță aceste vorbe sacramentale și impii din punct de vedere marxist-leninist :

— Dumnezeu să dea doamnei și domnului Dragavei sănătate, să aibă parte de tot ce doresc !

Consultîndu-se cu madam Valsamaki-Farfara, Leon Cornescu împărtăși dăscăliței bănuiala grațioasă că Dragavcii ar putea fi înrudiți cu Fălcoienii, cu Butculeștii,

cu Bujorenii, deoarece un pitar Mihai Bujoreanu fusese însurat întîia oară cu o Ralița Dragavei.

— Fleacuri, rîse gros Dragavei auzind de această genealogie fără a-i cunoaște sursa. Bunicul meu se chema Similie scărarul și era din Dealul Spirii. Dragavei e o poreclă, înseamnă «ștevie».

Fie din curtoazie, fie dintr-o intimă convicțiune, că proletarizarea nu infirmă ascendența aristocratică, mareșalul Leon Cornescu manifestă o amabilă îndoială :

— Nu se știe, nu se știe !

Mania de a face spițe genealogice nu era numai a doamnei Valsamaki-Farfara. Toată această lume prăbușită pe neașteptate își căuta ascendența cu religiozitate, și simpli pensionari, de aspectul cel mai mic-burghez cu putință, puneau pe hîrtie, slujindu-se de linie și creioane colorate, arborescențe uluitoare, întocmindu-și arbore de familie, scoțînd de la Arhivele Statului cópii de pe actele de stare civilă. În fața răsturnării totale a valorilor, voiau parcă să se fortifice cu ajutorul unei armate de morți, răspunzînd astfel ierarhiei noi cu una imposibil de contestat. Tagma Hangerlioaichii se iluziona considerînd privilegiul nașterii ca un mijloc solid de rezistență și de penetrație. Punîndu-i-se întrebarea dacă socotea acceptabilă capitularea unui aristocrat înaintea proletariatului victorios, Hangerlioaica zise :

— Și de ce nu ? Noi, cei cîțiva aristocrați autentici, rumîni, sîntem de mult niște proletari, de cînd moșiile și bunurile noastre s-au irosit prin risipă nesăbuită. Prin prăbușirea averilor, unii din noi n-avem mare lucru de pierdut. Fabricile și moșiile pe care unii le-au avut nu sînt toată puterea aristocrației de rasă. Ultima noastră tărie stă acum în puritatea sîngelui. Moșier ori căruțaș, un Hangerliu este un Hangerliu. Intrați pe unde puteți, fără mofturi. Făceți-vă vătmani de tramvai, băieți de prăvălie, ușieri, cîștigați-vă existența ca să puteți să vă căsătoriți și să creșteți copii, împiedicînd astfel stingerea neamului. De un singur lucru să vă feriți : de mezalianță. Pe urmă, vom vedea.

Hangerlioaica voia să spună : «Pe urmă, cînd va veni ziua răfuielii, vom zvîrli *„ces sales roturiers... des ouvriers, quoi* !"» [1]

Mareşalul Leon Cornescu, urmînd acest sfat, nu simţi deci nici o repulsie pentru locul de om de serviciu, în fond, şi de guvernantă ce era gata să accepte la cei pe care în chip abuziv îi numea *«les Dragavey»*, fără ştirea lui Şerban şi a Marioarei. Cu un şorţ înainte şi cu un foarfece de grădinărie în mînă, începu să corecteze micul peisaj al curţii, după principiile horticole pe care le aplicase odată în propriul lui petic de pămînt. Îşi permise a oferi cîteva reţete culinare şi a sugera compunerea unui prînz simplu şi delicat. Ştia să facă maioneză, sos tartar, sos verde, sos alb, şi cînd bătea maioneza, toţi ai casei se strîngeau în jurul său. Cornescu îşi netezea întîi barba spre a îmbrăţişa cu mintea toate actele operaţiei, apoi începea a freca gălbenuşurile cu o furculiţă de argint într-o singură direcţie, lăsînd să cadă deasupră-le untdelemnul picătură cu picătură, dintr-un mic recipient de metal fabricat ad-hoc şi prevăzut cu un gît lung şi strîmt, ca de stropitoare. Cînd aparatul de radio se strică, aduse pe Antoine Hangerliu, pe care se feri, bineînţeles, a-l recomanda ca prinţ, neascunzînd totuşi că era un om de bună condiţie şi un inginer. Untdelemnul găsindu-se cu dificultate, Antoine electrifică numeroasele candele din faţa icoanelor dascălului Petrescu, întrucît acesta se arătă dispus a primi o asemenea inovaţie. Prinţul drese şi îmbunătăţi instalaţia de baie, a cărei cadă de forma unui bazin era prea adîncă, introducînd o banchetă mobilă, prinsă de marginile căzii, pentru ca copiii să stea pe ea în apă la o înălţime rezonabilă.

Confortul producea, asupra copiilor îndeosebi, efecte de exuberanţă şi de imaginaţie dintre cele mai remarcabile. Într-o zi, Lilica, spălîndu-se în baie, strigă pe Marioara Dragavei, al cărui glas îl auzi prin uşă. Aceasta alergă cu ideea că s-a petrecut ceva rău. Lilica însă, aşezată pe banchetă montată de prinţul Antoine, sta nemişcată ca o mică zeitate asiatică şi se privea fix, goală, cum se reflecta în apă.

[1] «Aceşti golani murdari, muncitori !»

— Ce s-a întîmplat ? Pentru ce m-ai chemat ? întrebă soră-sa, alarmată.

Lilica făcu Marioarei semn din vîrful buzelor să tacă, vrînd să insinueze că zgomotul ar fi putut să tulbure liniştea apei din cadă :

— Te uiţi ? şopti ea. Parcă sînt turnată în sticlă albastră.

— Pentru asta m-ai adus aici ? pufni Marioara, prefăcîndu-se supărată.

În fond, ea însăşi încercase această plăcere vizuală şi constatase că nu-i totuna să te speli într-un lighean ori într-o baie somptuoasă de faianţă în albastru de Prusia. Cînd dimineaţa dădea drumul robinetului în faţa marii chiuvete de porţelan de forma unei scoici baroce, piesă adusă din Italia, avea sentimentul că un izvor de munte gîlgîie într-o fîntînă orientală. Îi plăcea să-şi înmoaie astfel părul albit cu şampon în această chiuvetă şi să-l scoată afară ca nins de flori de cireşi. În dormitor se afla o mare oglindă venetiană, rămasă de la vechii proprietari, care, coborîndu-se pînă aproape de parchet, arăta imaginea întreagă a privitorului, de la cap pînă la picioare. Marioara, dezbrăcîndu-se în faţa ei şi rămînînd în cămaşă scurtă de mătase, era uimită de a se descoperi frumoasă. Îi plăcea de asemenea să se întindă pe spate pe fotoliile joase cu braţele rotunjite şi alunecătoare pe sub palme şi recunoştea că alt sentiment de sine încearcă un om răsturnat pe o astfel de mobilă faţă de acela care stă pe un scaun banal. Grinzile joase ale tavanului îi dădeau de asemenea voluptăţi nemaiîncercate înainte, cînd trăise în odăi cu plafonul zugrăvit. Aceste grinzi alunecau pe alb ca nişte raze negre spre un centru îndepărtat şi invizibil, deşteptînd ideea unei osaturi exacte şi grandioase ca a unui pod peste un fluviu imens. Înainte, odaia era pentru Marioara un simplu adăpost şi depozit de obiecte, pereţii erau plini de fotografii, ramе, cărţi poştale ilustrate, turnate în ipsos pe fundul unei farfurii, calendare. Acum fiecare mobilă părea gîndită o dată cu peretele şi avea sufletul său. Berjera galbenă dintr-un colţ nu suferea nimic în jurul său, şi Marioara se aşeza pe alt fotoliu în faţa ei şi o contempla fără să-şi explice vraja pe care i-o producea acest curios

patruped. Înainte, Marioara punea lucrurile în sertare ca să le știe acolo la locul lor, acum însă, pentru întîia oară, mergea la marea comodă de nuc în consolă, numai de dragul de a o pipăi cu mîna, de a-i trage sertarele bombate ca niște violoncele. La masă, Marioara bea cîte puțină apă, mai des ca altădată, fiindcă îi plăcea să bea din paharele de cristal greu, cu pereții groși și să-și apropie buzele de marginea lor rece. Părinții dăduseră Marioarei, cînd era mică, să bea ceai în cană, și Marioara înmuia, atunci, pîinea în băutură, tulburînd-o. Instinctul de frumos, pe care îl are orice om, îi fusese mult timp contrariat, și acum izbucnea cu prospețime. Azi putea să bea din cești de ceai vitroase și subțiri, prin care ceaiul se străvedea și care dădeau lichidului o nuanță de piatră prețioasă și un parfum indefinisabil. Toate aceste voluptăți schimbase fizionomia tovarășei Dragavei, îi rotunjise liniile feței, descoperindu-i drăgălășenia congenitală, îi dăduse profunditați și catifelări în ochi. Este de toți știut că marii muzicieni, prin faptul de a pluti în unde de sunete, capătă o lustruire specifică a chipului, o blîndețe de înger, ca și cînd capul le-ar fi suflat în cristal mat de un Gallé. Astfel, bucățile de piatră sau de sticlă bătute de valurile mării se șlefuiesc și par opera unui bijutier. Dragavei însuși, așa de popular în ținută, dacă se așeza pe fotoliu, scotea mîinile din buzunare, lucru pe care nu-l făcuse altădată, cînd, chiar întins îmbrăcat pe pat, păstra mîinile în buzunare, iar la masă în fața tacîmurilor fine lua o figură gravă, ca și cînd ar fi fost invitat la un festin strein. Nici unul, nici altul nu erau stînjeniți, însă se vedea limpede că nu mîncau numai spre a se hrăni, ci erau interesați de ceremonia în sine a prînzului și de emoțiile estetice pe care le desteptau clinchetul tacîmurilor de argint, farfuriile de porțelană fină, sonoritatea paharelor ce sunau ca și coardele unui clavecin. Într-o duminică, Dragaveii se treziră la masă cu mareșalul Cornescu, deoarece, fiind invitați toți ai familiei, dăscălița înțelesese a-l include și pe el. Marioara aruncă o privire surprinsă, privi interogativ la Dragavei, acesta se posomorî o clipă, atît cît Marioara să priceapă că se petrecuse ceva grav. De altminteri, din discreție, mareșalul ar fi declinat invitațiile

în alte zile, acceptînd însă a mînca din cînd în cînd cu bătrînii Petrescu. Aceștia făceau bucătărie separată, neadaptîndu-se la modul de viață al ginerelui lor, care venea la ore neregulate, fiind veșnic ocupat. Deci mareșalul, musafir indezirabil așezat în capul mesei Dragaveilor și legat cu un șervet pe sub barbă, care ea însăși părea o bucată fină de madipolon, mînca cu un apetit în nici un fel disimulat, mișcînd de cîteva ori rar din buze, spre a proba savoarea mîncărurilor, mestecînd apoi cu sistemă, ca să nu rămînă nimic nerumegat bine, și căutînd lacom cu ochii bucățile cele mai bune, ba chiar cerînd cu ingenuitate să i se repete porția. Cu toate acestea, se vedea cît de colo că mareșalului nu-i scăpa nici o fineță a serviciului, că se purta astfel tocmai fiindcă se simțea ca peștele în apă. După ce bea vinul dintr-un pahar conic de Lalique (dintr-un serviciu cumpărat de Dragavei pentru sufrageria muzeului), îl privea în lumina soarelui și-l ciocănea cu verigheta, apoi ofta adînc :

— Așa pahare am avut, o minune, puteai cînta simfonii pe ele, mi le-a făcut cadou maiestatea-sa... asta... am vrut să spun... o persoană sus-pusă, foarte sus-pusă... în fine, aveți lucruri minunate, alese cu gust... să v-ajute dumnezeu să le folosiți sănătoși.

Cîteodată, Dragavei era nevoit a invita împreună cu alții la masă, din motive de serviciu, și pe Gaittany, care sosea în limuzina sa, parcă purtat pe brațe de îngeri, atît de fericit arăta. Îndată ce intra în vestibul cu bastonul pe mînă, scormonea cu ochii toate colțurile, semnala toate achizițiile noi, ridicînd brațele în sus de entuziasm.

— Dar asta, zicea el, arătînd un sarcofag dobrogean așezat lîngă intrare în dreptul burlanului, ca un vas de strîns apă de ploaie, cînd ați luat-o ? Parcă nu o aveați.

— Am cumpărat-o, printr-un inginer, pentru muzeu (Dragavei află că acesta era prințul Antoine Hangerliu) de la o fostă damă de onoare de la palat, care a avut o vilă la Mangalia și făcea colecție de antichități locale. Operele de artă sînt ale poporului, trebuie să le salvăm.

— E superb ! declara Gaittany, persistînd a crede că Dragavei făcea achiziții personale, te felicit din toată inima.

Prietenilor. Gaittany le referea lucrurile astfel :

— Domnule, are gust, sau e bine consiliat. Și-a vîrît economiile în lucruri de artă de mîna întîi. Are un Petrașcu admirabil, reprezentînd laguna venețiană, un Pallady încîntător.

Dar toate erau ale muzeului.

Ceea ce îl fascina pe Gaittany, în primul rînd, era însă masa. Îi plăcea să mănînce bine și mult, deziderate pe care Marioara Dragavei i le satisfăcea pe deplin. Gaittany era extaziat în fața crapului la cuptor, bătînd în auriu din cauza rumenelii, și-l saluta cu hiperbole digitale.

— Doamnă, zicea el, este o capodoperă culinară ! Merită toate omagiile !

— Îmi pare bine că vă place, răspundea cu modestie Marioara Dragavei, numai trebuie să știți că nu e gătit de mine, ci de mama !

— Oh ! exclamă Gaittany, vă rog să transmiteți mamei dumneavoastră felicitările noastre.

Era de față, spre nemulțumirea lui Dragavei și a Marioarei, și mareșalul, adus, fără prealabilă consultație, de Gaittany ca interpret de limba engleză pentru un pictor britanic progresist, care de fapt vorbea și franțuzește.

— Doamna Petrescu este o veritabilă artistă culinară, destăinui mareșalul, care își potolea adesea foamea devorantă la masa dascălului, face mîncări de o suculență, de o surpriză a gustului...

Și mareșalul își linse buzele cărnoase și roșii. Gaittany îl privea avid, curios să știe ce specialități mai erau de competența dăscăliței.

— De pildă, continuă mareșalul Cornescu, prepară *des haricots à l'estragon*, ciorbă de fasole uscată cu tarhon (mareșalul traduse în parantează, pentru Marioara Dragavei), *d'une saveur surprenante*.[1]

Gaittany, căruia nu-i plăceau mîncărurile populare, manifestă o dezamăgire vizibilă, pe care căuta s-o mascheze cu aprobări exagerate și elogii din mînă, de o falsitate bătătoare la ochi. Murea după icre negre, și cînd asista la vreo recepție oficială urmată de bufet, cerea

[1] ...cu un gust surprinzător.

tare «icre negre», trăgîndu-și fără jenă castronașul de cristal înainte și scoțîndu-și în farfurie cu linguriță un purcoi negru de caviar, pe care apoi îl devora în picioare cu farfuria în mînă, făcînd semne cunoscuților că totul e în regulă. Felul cum se organizau în noul regim socialist sesiunile științifice, excursiile, congresele părea a stîrni mulțumirea lui Gaittany, care susținea că revoluția fusese absolut necesară. Avea aerul convins că i se făcuse personal dreptate socială și se bucura de avantajele socialismului ca un copil mic. Pregătirea atentă de către alții, fără ca el să-și bată capul, a formalităților de călătorie, a cazării, a meselor îl umplea de încîntare și de voluptate. Mai cu seamă cînd căpăta și caviar, consulta pe toți la ureche : «Nu-i așa că-i agreabil ?»

În fond era o reacțiune voluptuoasă de moment, iar nu din convingere. Cînd nu era invitat, se sufoca și evoca iarăși cu regret trecutul.

Înrîurirea existenței higienice între obiecte de bun-gust se constata cu precădere asupra celor doi copii mici ai dascălului, Păducel și Lilica, educați de Dragavei. Susținătorii teoriei eredității ar fi trebuit să bată în retragere văzînd cum niște copii de mahalagiu capătă, printr-o bună îngrijire, ținută sănătoasă și delicată. Păducel era bine conformat, cu pieptul umflat, cu pulpele lustruite și pline, cu picioarele arcuite. Fruntea îi era ușor bombată și capul îi era puțintel mai mare, din pricina părului negru și buclat, scurt, ca al unei femei care și-ar fi frizat cu fierul părul tuns. Marioara îl îmbrăca cu cea mai mare atenție, căutînd a da croială hainelor, fără a-i ascunde membrele. Astfel, pantalonii erau scurți de tot, lăsînd pulpele descoperite aproape în întregime, sacoul era însă croit pe talie ca un *tailleur* de damă. Pe cap, ca să-și țină părul, Păducel își punea un soi de cunună tricotată, ce-i producea un zuluf în creștet. Era măsliniu ca un napoletan și cu ochii negri, mari, umbriți de gene lungi, parcă făcute cu rimel. Vitalitatea îl făcea pe Păducel să facă pași de marș pe loc, să se bată cu pumnii în piept, să scuture din cap rîzînd, să chiuie, să fluiere deodată în plină societate. Dacă Marioara îi reproșa : «Dar ce faci, Păducel ?», el rîdea cu sughițuri și răspundea cu inocență : «Fluier !» Cu toată exube-

rança, Păducel nu comitea nici o poznă regretabilă, nu era necuviincios, și cînd, stînd în fotoliu în vizită și bălăbănind ritmic picioarele spre a-și cheltui energiile, era avizat din ochi să fie cuminte, Păducel oprea îndată pendularea picioarelor și începea să îndoaie gimnastic brațele de la cot. El spunea tare, după caz: «Poftă bună!» (la masă), «Noroc!» (la strănutat), «Să fie într-un ceas bun!» (la pornirea la drum), imitînd întocmai purtările celor mari. La masă, rîdea, clipea din ochi, făcea gesturi de calinerie, însă mînca după canoane, zicea «Mulțumesc» de cîte ori era servit și se amesteca cu o comică politeță în convorbirea părinților și a prietenilor casei, întrebînd cu ingenuitate: «Unde este Polul Nord?», «Cîte aripi are un avion mare, mare de tot?». Lilica; mai mică cu trei ani și mai scundă, arăta plină la obraz ca o păpușă și carminată ca o piersică. Era curată și selivisită, rochița mai întotdeauna albă îi juca deasupra genunchilor ca și *tu-tu*-ul unei balerine. Lilica tăcea mironosită, cu intenția învederată de a avea purtarea cea mai recomandabilă, privea pe oamenii mari înainte de a face un gest, cum ar fi bunăoară ținerea corectă a furculiței, însă modelul său constant era Păducel. Pe acesta îl imita în toate, ca pe un maestru, ținîndu-se după el, prinzîndu-se cu degetele mici de pulpana sacoului acestuia. Dacă era cazul de a găsi drumul cel mai scurt spre a se întoarce acasă, Lilica nu avea nici o veleitate de a se afirma și aștepta ca Păducel să ia inițiativa. Acesta, umflîndu-și pieptul, o lua înainte cu autoritate, urmat de docila sa soră. Cînd însă greșea drumul, Lilica îi țipa îndată: «Prostule!», ca și cum ar fi știut asta de mult și ar fi așteptat numai prăbușirea prezumțiosului spre a spune ce avea pe suflet.

Într-o sîmbătă după-amiază, intrînd în podul vast al casei dascălului, unde avea obiceiul să întindă la uscat lenjeria spălată, Marioara găsi hîrdaiele și panerele întoarse cu fundul în sus, stivele de scînduri și de parchete ce se aflau acolo și cîteva bănci populate de o asistență ciudată, prezidată de bărbosul mareșal, pe care Marioara îl credea un general oarecare («podul» urma să devină un mare salon la catul de sus, neterminat). Îndeosebi, o izbi un individ cu barbă forfecată mărunt, îmbrăcat

prematur cu un sacou de *soie écrue* fină, însă îngălbenită de vreme și de călcătură. Acesta nu era altul decît regele Vahtang. Mai erau de față Matei Basarab, prelung la față și cu uitătură rece, într-o cămașă de sport cu carouri în roșu, galben și negru, de aspect canadian și fără nici o asemănare cu tot ce se afla în acel moment în comerț, monseniorul prinț Valentin de Băleanu, căruia Marioara nu-i zări sutana ascunsă sub un vraf de parchete, printesa Șerica Băleanu, uscată, gălbicioasă, părînd extrem de iritată, madam Valsamaki-Farfara, cu splendidul său păr alb, prințul Antoine Hangerliu, mai timid ca oricînd, contele Iablonski, în simplă cămașă peticită, afară fiind foarte cald, și legat la mijloc cu o curea lată ca un chimir ca să-i țină șalele cînd ridica greutăți, contesa de Verner-Sternberg, Charles-Adolphe Vasilevs-Lascaris, de astă dată cu pantofii de dril în picioare, galoșii nemaifiind potriviți cu sezonul, Zenaida Manu, cu săculețul ei, din care ieșeau cozile unei legături de ceapă verde. Cînd Marioara intrase în pod, ecourile unei discuții înfocate se stingeau și toți ședeau stînjeniți, îmbujorați la față, surprinși în plină animație. Totuși, Marioara fu aceea care se simți cu adevărat surprinsă și intimidată, mai ales avînd a lua de la o fereastră deschisă o pereche de ciorapi puși să se usuce deasupra unui prosop. Asistența aristocratică o privi cu curiozitate calmă, ca pe o intrusă de o specie zoologică rară. Mareșalul Cornescu, care trona pe un sac îndesat cu lînă, se simți dator a se ridica în picioare și a se scuza:

— Vă rog să mă iertați. Mi-am permis să invit pentru un minut cîțiva prieteni, ca să-i conduc la un amic comun în apropiere.

Și mareșalul făcu o plecăciune și rîse ca un vinovat smerit, strîngîndu-și barba între degete și apoi dîndu-i drumul mai înfoiată.

— Nu-i nimic, tovarășe general! zise Marioara cu blîndețe, totuși vădit necăjită. E drept, nu m-așteptam să vă găsesc aici. Parcă locuiți în altă parte.

Apoi, luîndu-și ciorapii, ieși pe ușă foarte alarmată, coborînd îndată la dăscăliță, pe care o luă de scurt așa de vehement, încît glasul i se auzi de jos. Mareșalul se

reașează pe sacul său și tăcu, nu fără oarecare paloare pe obraz, apoi zise către cei de față, spre a-și da o ținută :

— E o femeie admirabilă, *une femme vraiment intelligente et pleine de douceur* [1].

Asistența ascultă acest elogiu fără nici un semn de aprobare sau dezaprobare, cu o rezervă totală, și mareșalul, ca și jenat de a fi recomandat castei lui o simplă muritoare, își consultă ceasul cu atenție afectată.

— Cred, își dădu el cu părerea, că prințesa ne așteaptă. Ar fi timpul să plecăm.

Monseniorul, care ședea în capătul unei bănci, se ridică cel dintîi cu mîinile strînse la piept, ca după o rugăciune, și porni spre ușă cu pași mărunței, răspîndind foșnete mătăsoase deasupra planșeului sonor, urmat de Zenaida Manu, cu capul ei clătinător. Mareșalul rămase cel din urmă, spre a trage mai înăuntrul încăperii o bancă, pe marginea căreia erau întinse lîngă geam cîteva batiste fine la uscat, și a închide ferestrele. Făcea asta din proprie inițiativă și ca un semn de recunoștință față de dăscăliță, care, era convins, va aprecia acest gest de prevedere, avînd în vedere că pisicile vizitau des podul fără dușumele și lăsau pe rufe sigiliile labelor lor. După această operație casnică, mareșalul ieși, închise ușa cu cheia, pe care o atîrnă jos în coridorul de serviciu într-un cui mare, și se alătură cetei lui, ce-l aștepta în strada desfășurată fără case, ca un covor în plin cîmp. Iablonski, mai mult patriot polon decît om de castă, încercă să se eschiveze, însă mareșalul îl luă solid de brat.

Motivul pentru care se adunase la mareșalul Cornescu monseniorul, prințul Hangerliu, prințesa Serica și ceilalți era următorul : Hangerlioaica îi convoca pe toți în acea zi spre a discuta două probleme importante ivite în ultima vreme, fiindcă aveau obiceiul toți să se consulte, să se informeze reciproc, să formuleze speranțe în comun. Prințesa Hangerliu funcționa ca un șef de clan, care dă ultima definiție hotărîrilor comune, urmate apoi cu sfințenie de toți. Ca să fie pregătiți în prezența Hangerlioaichii, invitații examinaseră ordinea de zi în prealabil la Cornescu. Chestiunea mai puțin gravă, dar care stîrnise multă iritație

[1] O femeie într-adevăr inteligentă și plină de bunătate.

Șerichii, era aceea a căsătoriei lui Matei Basarab. Acesta trăia de vreun an de zile cu o tînără taxatoare de tramvai, într-adevăr «drăguță», după cum recunoșteau toți, blîndă, cu un aer cuminte și sănătos și întotdeauna îmbrăcată simplu, dar foarte îngrijit, cu plastronul bluzei scrobit bine, ori cu fusta de lenaj negru plisată impecabil. Părul tuns scurt îl dă peste urechi, în care purta doi mici cercei din două mărgele albastre, motiv pentru care i se zicea Florica Cercel, numele ei adevărat fiind Florica Pîrscoveanu. Întîlnind-o des pe aceeași linie de tramvai, Matei Basarab se familiarizase din ochi cu Florica și uzau amîndoi în schimbul strict posibil și banal de cuvinte intonări semnificative. Spre pildă, cînd Florica întindea biletul lui Basarab, acesta zicea cu prelungiri căutate : «Mulțumeeesc !», iar Florica, de la micul ei contoar, zîmbind, modula cît mai muzical un : «Pentru puțin, tovarășe !», la care nu era obligată. Vara, Matei Basarab mergea cu capul gol. De aceea, cu ochii la Florica își uită șapca în tramvai cînd, prin excepție, și-o luă o dată. Taxatoarea îi bătu la capătul liniei în geam și-i arătă șapca cu mîna. În fine, într-una din zile, Matei Basarab, ieșind din atelier, întîlni pe stradă pe taxatoare, care nu era de serviciu. A intra în vorbă nu era lucru greu. Basarab credea a avea de a face cu o fată de bună condiție, care, ca și el, era nevoită să intre în cîmpul muncii. Florica, dimpotrivă, socoti că tînărul era un simplu lucrător. În curînd, făcură menaj împreună. Basarab n-avu la început intenția de a lua în căsătorie pe Florica, pe care o considera drept o concubină pe termen lung, necesară în condițiile în care trăia. Florica era fata unui tîmplar, a unui fost patron la drept vorbind, cu calfe și ucenici, care, la rîndu-i copil din flori, fusese fiul unei Pîrscovence oarecare din cartierul Tei. Descoperirea dezamăgi pe Basarab, totuși Florica era o tînără femeie excelentă. Cămășile lui Basarab, prin apretura lor, stîrneau admirația tuturor ; în scurt, Basarab, prin îngrijirile Florichii, apărea lins ca un pui de pisică. Doamna Zoe Basarab, după o fază de contrarietate, obosită de necazurile vieții și devenită complet pesimistă cu privire la clasa ei, o găsi pe Florica, vlăstar al unei familii mic-burgheze, admirabilă. Suferea de reumatism, și Florica o înconjura

cu cele mai filiale atenții și-i săruta mîna. De aceea, bătrîna doamnă le dădu un soi de binecuvîntare, zicînd Florichii :

— Ești ca și o soție pentru toată viața. Se întîmplă asta în familiile cele mai bune.

Florica se mîhni la început, însă era prea tîrziu spre a mai repara lucrurile. Matei Basarab, din delicatețe, făcea mereu aluzie la o oricînd posibilă căsătorie legală, fără a se hotărî. Cînd însă Florica deveni gravidă, om cu principii, își zise că datoria lui fiind de a-și perpetua neamul domnesc, pe linia Basarabilor autentici, nu se cade a-și abandona în anonimat progenitura. Ceru învoirea mamei sale de a se cununa cu Florica, ceea ce i se acordă fără dificultate. Șerica Băleanu rămase scandalizată.

— O asemenea mezalianță în lumea noastră ! Unor astfel de creaturi nu li se conferă un nume istoric !

— Ei, interveni conciliant mareșalul Cornescu, frecîndu-și cu degetele nasul coroiat, spre a-și disimula un zîmbet ce-i provenea din rememorarea propriei lui vieți :

«Nul ne parvient à la vieillesse
Qui n'a passé par la jeunesse.» [1]

Mareșalul, cînd se afla în cercul lui monden și în momente de excitație intelectuală, era renumit prin marele debit de proverbe, numai franțuzești. Făcuse și cîștigase o dată o prinsoare că va comenta fiece frază a conlocutorului cu un proverb.

— Dar e o enormitate, mareșale. Dacă are nevoie de o metresă, treaba lui. Nimeni nu-l obligă să se căsătorească.

Mareșalul, în vervă, răspunse :

«Qui tard se marie, mal se marie.» [2]

— Nu pricep, continuă Șerica, ce poate priza un om fin ca Matei la o taxatoare ?

— De ! oftă mareșalul, pe vremuri foarte galant :

[1] «Nimeni nu ajunge la bătrînețe
Fără să fi trecut prin tinerețe.»
[2] «Cine se însoară tîrziu, se însoară rău.»

«Fille brunette de nature gaie et nette.» [1]

— Mă înnebunești cu zicătorile dumitale ! Gîndește-te că Matei este urmaș de cap încoronat.

Mareșalul, imperturbabil, zise :

— *«Femme brune vaut une couronne.»* [2]

— Dar, Șerica, interveni prințul Antoine Hangerliu, care era de față, omul trebuie să-și facă un cămin. Cu cine vrei să se-nsoare acum din lumea noastră de cerșetori ?

— Exact, întări mareșalul :

«Homme doit vivre selon le pays où il est.» [3]

Lucrurile fură aduse, firește, la cunoștința Hangerlioaichii, dușmană a mezalianței, care se încruntă, fără a profera cuvinte ireparabile. Se temea să nu jignească pe Zoe Basarab, știind încăpățînarea memorabilă a acestei familii.

— Acum, cînd fata e însărcinată, își dădu părerea Hangerlioaica, e prea tîrziu spre a împiedica mezalianța. Propun ca tînăra să-și schimbe oficial numele în Cornescu, spre pildă, și dumneata, mareșale, să faci o declarație scrisă cum că fata e a dumitale. În lumea noastră asta ajunge. Vom considera totuși că Matei a luat o Cornească.

Matei-Radu Basarab sugeră Florichii întîi mai pe ocolite, apoi limpede acest lucru, care convenea orgoliului său foarte acut, aducîndu-l și pe mareșal să-i dea asistență în penibilul demers.

— De ce să-mi schimb numele ? se miră Florica. Dacă mă mărit cu tine, am să mă chem altfel.

— Firește, răspunse Matei-Radu rușinat. Dar vezi, sînt prejudecăți ale familiilor noastre, care vor ca aliațele să nu se facă în afara cercului nostru.

[1] «O fată brunetă cu o fire veselă și sinceră.»
[2] «Femeia oacheșă prețuiește cît o coroană.»
[3] «Omul trebuie să trăiască după obiceiul țării unde se află.»

— *«Il ne faut pas lier les ânes avec les chevaux!»* [1] zise mareșalul Cornescu, ca pentru el, apoi, în loc să traducă, adăugă: Amicii noștri găsesc că aș fi foarte decorativ la nuntă ca tată al dumitale.

În cele din urmă, Florica înțelese și începu să plîngă.

— Trebuia să-mi spui cine ești, reproșă ea lui Matei. Văd că ți-e rușine de mine. Nu pot să-mi schimb numele și să dau a înțelege lumii că mama m-a făcut cu domnul general. Dacă ți-am stricat rosturile, să ne vedem fiecare de treabă.

Matei Basarab nu aprobă în nici un fel această concluzie și afirmă că, orice ar fi, hotărîrea de a se căsători legal cu mama copilului său era luată.

Madam Farfara încercă să dreagă lucrurile, creînd o anume legendă genealogică propice aliațelor riscate în lumea mare.

— Frate, zise ea, fata se cheamă Florica Pîrscoveanu. Numele ăsta nu e comun. Trebuie văzut dacă e din Pîrscovenii intrați prin alianță în ramura Cantacuzinilor. Charles-Adolphe Cantacuzène, fostul ministru plenipotențiar, care a murit de curînd, bărbatul Julietei Missir, era nepot al lui Constantin Cantacuzino și al Zoiei Slătineanu și strănepot al unei Pîrscovence. Mai sînt și astăzi Pîrscoveni.

— Florica nu este, hotărît, zise Matei-Radu Basarab cu o răceală subtil ironică, din ramura aceasta.

Madam Valsamaki-Farfara nu se dădu bătută:

— Să zicem că nu este, ce știi dumneata, familiile aristocratice sînt în cădere de mult, nu de ieri, mi se pare că am auzit eu o istorie cu o Pîrscoveancă din Tei, care a avut un copil cu Ghica. Tatăl fetei e fiu natural. Ea chiar are trăsăturile Ghiculeștilor.

Legenda pe care voia s-o răspîndească madam Farfara nu avea sorți de izbîndă, fiindcă Florica, mîndră în felul ei, cînd regele Vahtang, în vizită la Matei-Radu, o întrebă, cu lipsă de tact, dacă e adevărat că tată-său ar fi avut sînge ghiculesc, crezînd a o măguli, răspunse, vizibil supărată:

— Pe cîte știu, bunicul meu era nisipar.

[1] Nu trebuie să înhami la un loc măgarii cu caii!

Acum, toată această protipendadă în descompunere, inclusiv Matei-Radu Basarab, mergea să cunoască ultima decizie a Hangerlioaichii. A doua problemă de pe ordinea de zi, mult mai gravă, era de resort politic și toți o formulau cu prudență și cu expresii criptice. Li se spusese că «individul» (care era de fapt Gavrilcea) trimisese printr-un copil mic, din părțile locului, un bilețel Hangerlioaichii, cu niște semne conspirative, pe care aceasta le cunoștea și prin care se cerea să fie primit. Hangerlioaica detesta «canalia» care abandonase pe Max, lăsîndu-l să fie împușcat. Totuși, ar fi fost curioasă să știe ce mesaj aduce acesta, în ce chip se pripășise prin țară. Convingerea ei, ca și a Șerichii Băleanu, era că regimul înfățișa o monstruozitate, că Statele Unite așteptau doar momentul potrivit pentru dezrobirea multurgisitei glii românești și restaurării clasclor istorice. Mizeria, oricît de aspră și lungă, n-o speria, cît o preocupa ideea de a nu rămîne inertă în ziua răfuielii. Ea susținea politica acțiunii coordonate, fiind cu toate acestea de părere că nu trebuiau să se riște în aventuri care să-i scoată din luptă. Concepția ei, ca și cu zece ani în urmă, se putea formula astfel: a profita de evenimente, substituind la comandă pe promotori. Acum, de aci nu vedea nimic. Se întreba, nu mai puțin neliniștită, văzînd cum un Gavrilcea răsare deodată în București, dacă nu cumva roata se întorcea în favoarea clasei sale, fără ca ea să fi prins de veste. Prudența birui impacientele prințesei, și Hangerlioaica arse biletul, nevoind a da nici un răspuns înainte de a se consulta. Gavrilcea nu se mulțumise cu atît. Ieșind de la atelier pe înserat, Matei Basarab se izbi față în față cu un necunoscut cu înfățișare de preot îmbrăcat civil, care ședea rezemat molatic de gardul uzinei. Tînărul făcu un pas în lături, dar necunoscutul îl interpelă calm și gros, fără vreo preocupare de a nu fi auzit de alții, strada fiind de altminteri aproape pustie:

— Dacă nu mă-nșel, sînteți prințul Matei Basarab.

Matei n-avea obiceiul să se intituleze prinț, deși se considera aparținînd unei case princiare, celei mai autentice, după el. Deci răspunse, fără a arăta vreo surprindere:

— Mă numesc, într-adevăr, Matei-Radu Basarab.

— În cazul acesta, îmi permit să mă prezint : Gavrilcea. Cred că ați auzit de numele meu.

— Am auzit, într-adevăr, în legătură cu Mișcarea. Unul din conducătorii ei...

— Exact.

— Acest Gavrilcea se află, pe cîte știu, undeva în străinătate, pare-mi-se în Austria.

— Precum vezi, sînt aici și contez pe discreția dumitale a nu-mi divulga prezența. Cauza mea e și a dumneavoastră. De altfel, dacă m-ai trăda, ai fi sancționat.

Matei Basarab îl privi rece și întoarse capul să vadă cine trecea pe lîngă el. Același lucru îl făcu și Gavrilcea, și astfel amîndoi priviră o bătrînă care se lupta grozav să care un sac plin cu buruieni culese pentru porc. Gavrilcea, îndatoritor, ajută pe femeie să-și salte sacul mai bine în spate.

— Îți mulțumesc, maică ! zîmbi la el bătrîna, recunoscătoare.

— Pentru puțin ! răspunse Gavrilcea ca un om dedicat carității, care nu se grăbește și nu se teme de lume.

«Dacă nu-i nebun, este, nici vorbă, un tip puțin obișnuit !» reflectă Matei.

— Ce doriți de la mine ? spuse el tare.

— Aș fi voit să vorbesc cu prințesa Hangerliu, căreia i-am trimis un mesaj. Am impresia că ezită să mă primească.

— Ar fi și firesc ! Dacă sînteți cine spuneți, o întrevedere cu dumneata e un act delicat, avînd în vedere felul cum v-ați purtat cu prințul Max.

Gavrilcea nu păru a da importanță acestei observații.

— În orice caz, vă rog să comunicați prințesei că oamenii noștri lucrează și că, indiferent dacă ne dați ori nu concursul, sperăm în izbîndă. Aveți interesul de a vă asocia efortului comun. E necesar ca prințesa să delege pe cineva să vină peste graniță spre a lua contact cu noi, un aviator spre exemplu (Gavrilcea privi insistent în ochi pe Matei). L-am ajuta să fugă.

— Ce este în căderea noastră să facem vom aviza. Mai aveți altceva să-mi spuneți ? întrebă Matei Basarab, inexpresiv și pregătindu-se să plece.

— Dacă aveți un răspuns afirmativ, faceți cu creta acest semn aici !

Și Gavrilcea scrise pe gard cu o cretă litera majusculă G. Matei Basarab îl salută cu un deget la șapcă și se depărtă fără a-l privi. La rîndu-i, acesta, după ce mai sezu puțin, rezemat de gard, parcă meditînd ce are de făcut, se urni molatic și trecu drumul spre stația terminus a tramvaiului. Matei împărtăși întîmplarea prințesei Hangerliu.

— Canalia, se mînie factice aceasta, are să ne compromită tot dîndu-ne tîrcoale. El este, îi cunosc stilul. Cum a venit aici, dumnezeu știe.

Hangerlioaica vorbi cîtorva dintre intimii ei, printre care și Șerica, de afacere, convenind a nu pomeni niciodată numele lui Gavrilcea, ci numai de «un individ suspect», de «un nebun», evitînd a afirma că vreunul din ei fusese acostat de el. Șerica Băleanu căzu într-un adevărat delir aflînd accidentul și susținea cu vehemența pe care i-o îngăduia discreția că trebuie făcut orice spre a scăpa din ceea ce ea numea «infern».

— Simt că voi muri dacă mai continuă. A sta într-o odaie, a trăi cum trăiesc eu, *c'est affreux !*[1] Pentru ce mi-au luat castelul meu, parcul meu, lacul meu ? Ce-am făcut eu acestor oameni ?

Antoine își frîngea mîinile, incapabil a lămuri Șerichii ce este o revoluție socială. Șerica n-avea nici o intuiție politică și nici ambiția de putere a Hangerlioaichii, era numai zdrobită de pierderea agrementelor vieții ei de altădată, pe care le considera intangibile de drept. Din această cauză, ar fi fost în stare să se înflăcăreze de orice aventură. Din fericire, poseda tactul de a nu întreprinde nimic fără aprobarea lui Antoine și fără concursul rubedeniilor ei.

În odaia de la pod, din strada Băneasa Ancuța, Hangerlioaica era instalată pe fotoliul ei și ședea de vorbă cu Gaittany, cînd se auzi zdruncinătura scării de pași cetei care urca. Mareșalul Cornescu introduse cel dintîi pe ușă scundă superba lui barbă, făcînd o plecăciune, și merse să sărute mîna Hangerlioaichii. Aceasta era îmbră-

[1] E îngrozitor !

cată într-o rochie foarte lungă și comodă, răscroită adînc la gît ca un ciliciu, pe piept lăsînd să-i atîrne o mare cruce plată de aur. După mareșal intră fosnitor monseniorul, care merse și el pînă aproape de fotoliul prințesei, însă zîmbind dulce, cu aerul unui prelat care vine să consulte o bolnavă. El își plecă puțin capul, făcînd în așa fel, încît să pară că se reculege înainte de o meditație religioasă. Prințesa nu cuteză în fața unui asemenea personaj să rămînă într-o rigiditate arogantă și fi întinse mîna, încovoindu-se puțin pe fotoliu cu gestul unui credincios care ia o ținută de respect convențional cînd e stropit de către preot cu agheasmă. Monseniorul, pe de altă parte, nu-i strînse mîna profan, ci i-o prinse între palmele sale mici și delicate, ținîndu-i-o îndelung și privind-o pe prințesă cu duioșie în ochi, aducîndu-i parcă un mesaj divin și consolații. Astfel jucară comedia cîteva clipe, în timp ce Gaittany atrase atenția ușor cu capul mareșalului, care se așezase alături de el, asupra scenei. Mareșalul își atinse superficial cu arătătorul barba, semn că înțelesese. Șerica Băleanu merse drept de la ușă cu brațul întins teatral spre Hangerlioaica și-i strînse mîna nu fără a se înclina puțin, cum se cuvine unei femei tinere față de o femeie mai în vîrstă, chiar de rang egal. Acesta părea a fi sensul mișcării foarte studiate în simplitatea ei. Șerica își scoase din epavele garderobei o rochie *grenat* cu mîneci lungi strînse progresiv pînă sub podul palmei și legată la talie cu un cordon lat de piele încheiat cu două mari paftale emailate. Rochia era astfel croită ca să cadă în față de sus pînă jos ca un veșmînt medieval. Din păcate, fierul de călcat lăsase lustruiri pe alocuri. Antoine Hangerliu sărută respectuos mîna Hangerlioaichii, de asemenea Matei Basarab. În schimb, madam Valsamaki-Farfara, contesa de Verner-Sternberg, Charles-Adolphe Vasilescu și Zenaida Manu făcură plecăciuni mai mult sau mai puțin adînci, de la distanță, mergînd apoi să ocupe locuri pe bănci. În chipul acesta, diferența de calitate a fiecărei persoane în sînul aceleiași societăți era riguros stabilită.

Reuniunea debută printr-o tăcere prelungită, deoarece toți se așteptau ca Hangerlioaica să pună în dezbatere cazul Matei Basarab, și nu îndrăznea, din jenă, să anticipe

deciziile. În fine, bătrîna prințesă tuși gros și-și sufleci nasul cu forță ostentativă, apoi zise :

— Ascultă, Matei, am auzit că vei avea un copil și că vrei să te căsătorești.

— E adevărat, prințesă ! răspunse interpelatul.

— Și cum vei numi copilul ? se interesă aproape calm Hangerlioaica, deși cu asprime de răgușeală în gît.

— Neagoe dacă e băiat, Martha dacă va fi fată.

— Hm ! Neagoe Basarab ! *Un drôle de nom celui-là ! Vous allez épater les prolétaires avec vos noms : Matei Basarab, Neagoe Basarab !* [1]

Și prințesa, răzînd, luă dintr-un săculeț de pe rezemătoarea fotoliului o sămînță de floarea-soarelui și o pocni în dinți. De la moartea lui Max Hangerliu contractase în cinstea memoriei răposatului, mare mîncător de semințe, acest vițiu inocent, pe care îl cultiva cu paradă ca un avertisment că nu uitase afrontul ce i se făcuse. De altfel, nu mînca decît foarte puține și numai cînd era cu alții și punea cu grijă cojile la o parte, spre a nu murdări locul, încruntîndu-se dacă altcineva, neprevenit, ar fi îndrăzuit, imitînd-o, să mănînce și el semințe. Asistența rîse cu bonomie decentă la gluma Hangerlioaichii, dar Șerica, luînd o figură fanatică, agravată de nasul ei grecesc considerabil subțiat, observă cu ironie :

— *Il leur apprendra l'histoire, la vraie...* [2]

Și lăsă o mînă să-i alunece pe genunchii puși unul peste altul, expunînd vederii un inel cu o enormă piatră portocalie în formă de migdală, probabil sardoniu. Era una din pozele ei obișnuite, cînd primea lume în castelul cu bolte ogivale.

— Tinere, declară Hangerlioaica, găsesc că este de prisos să mai discutăm acum despre un gest devenit necesar. Esențialul e că mama copilului este rumîncă. Boierii rumîni și-au împrospătat deseori neamul luînd fete din popor. Totul este de a crește copilul creștinește și boierește, cu evlavie pentru marile familii din trecut. Cine

[1] Nostim nume, n-am ce zice ! O să epatați proletarii cu numele voastre : Matei Basarab, Neagoe Basarab !

[2] O să-i învețe istoria, cea adevărată...

merge ca martor la ofițerul stării civile ? E bine ca actul să fie iscălit de marile nume, ca să fie o mărturie a rezistenței familiilor noastre.

Se decise să slujească drept martori Gaittany, mareșalul Cornescu, prințul Antoine Hangerliu și un Cantacuzino tînăr, prieten cu Basarab, care nu frecventa cercul Hangerlioaichii. Urmă o pauză de reculegere, în care bătrîna prințesă mai sparse o sămînță de floarea-soarelui. Apoi luă din nou cuvîntul confidențial.

— Este oricînd posibil, zise Hangerlioaica, în stil hermetic, ca indivizi suspecți să încerce să ne abordeze, spre a ne pipăi, iluzionîndu-ne cu acțiuni iminente. În poziția noastră o astfel de întîlnire e foarte periculoasă și aș vrea să vă întreb ce-ați face dacă s-ar întîmpla un asemenea accident ?

— Nu m-aș reține de a nu întreba ce rază mi-aduce în întunericul în care dibui ! se exprimă prințesa Băleanu poetic și amar.

— *Mais* [1], Șerica... o imploră Antoine mai mult cu mîinile decît cu glasul.

În acest moment se simți o clătinătură de pași prin odaie, a cărei dușumea era cam oscilantă. Asistența întoarse capetele și constată că Gaittany ieșea tiptil pe ușă. Găsise compromițător să asiste la o astfel de convorbire, ce-i drept cam riscată.

— *J'en ai assez* [2], recidivă Șerica cu o uitătură plină de ură. Cupa s-a umplut pînă la vîrf. Nu sînt născută să fiu uvrieră ori spălătoreasă, sînt ursită pentru frumusețe, pentru artă. Există o elită care nu poate să se coboare cu vulgul la treburile josnice. Cu mîinile noduroase nu pot cînta la clavecin.

Și cu ochii indică fundul odăii, unde era într-adevăr un astfel de instrument dat de ea Cătălinei Ciocîrlan, pentru educația muzicală a lui Filip. Monseniorul găsi cu cale să toarne un unguent peste rănile Șerichii.

[1] Dar.
[2] M-am săturat.

— *Ma fille, n'oubliez pas l'humilité de notre Seigneur, dont le visage est pourtant resplendissant de joie. Souffrir en son orgueuil c'est la meilloure croix !* [1]

Hangerlioaica zbîrci din nas, agasată de predicile, execrabile, după părerea sa, ale monseniorului prinț.

— Dragă, zise ea către prințesa Băleanu, răbdarea e calitatea de căpetenie a unui boier rumîn. *Ne la perdez pas. Et surtout prenez garde à ce que vous dites, car on a les yeux sur nous.* [2] Vă spun aceasta la toți. Ei, repetă ea întrebarea pe jumătate, din ochi, privind cu înțeles la Matei Basarab, ce-ați face în cazul de care vă vorbeam ?

— Mi-am dat cuvîntul de onoare, răspunse Matei Basarab, că voi lucra leal în atelierul în care am fost acceptat. Nu-l voi călca. Datoria mea este de a-mi ocroti familia.

— Foarte bine, foarte bine ! îl aprobă Hangerlioaica, dar așa de răstit, încît se ghicea că răspunsul nu-i plăcea. De altfel nici nu credea în sinceritatea lui, ea însăși îi sfătuise să fie prudenți și față de pereți. Tatona pe ceilalți, în sufletul ei impacient dădea însă dreptate Șerichii, și ar fi fost plăcut surprinsă dacă s-ar fi pronunțat cu o suficientă discreție idei mai îndrăznețe.

— *Confions-nous à la providence divine !* [3] suspină monseniorul.

Hangerlioaica îl privi cu oarecare parapon.

— Dumnezeu n-ajută, monseniore, pe cine nu se ajută. Boierimea noastră de altădată a luptat cu paloșul și cu credința rumînească ortodoxă.

Încîntată de a fi înțepat pe prințul cu barbișon pe chestiunea confesiunii, Hangerlioaica se așeză mai comod în fotoliu, bătîndu-i cu palmele amîndouă brațele. Avea un dinte contra prințului fiindcă auzise că acesta, măgulit cu apelativul de «*prince*» de cîțiva amici ai lui Gaittany, declarase la o adunare că clerul de orice confesiune, și cu atît mai mult cel romano-catolic, căruia îi aparține,

[1] Fiica mea, nu uita umilința domnului nostru, a cărui figură este, totuși, strălucitoare de bucurie. A suferi în propriul orgoliu este cea mai minunată cruce !
[2] Nu o pierde. Și, mai ales, bagă de seamă la ce spui, căci sînt cu ochii pe noi.
[3] Să ne încredem în providența divină !

apreciază orice regim care face dreptatea socială făgăduită de «*Notre Seigneur*» (prințul afectase a cunoaște rău limba romînă și greșise intenționat rostind anume cuvinte pe franțuzește), precum și pacea între popoare. În fond, prințesa era destul de avizată și considera că astfel de mici concesiuni, din partea alor săi, ajută la strecurarea clasei sale în mijlocul oamenilor noi și eventual și în locurile de comandă. Ceea ce o irita fizicește era blîndețea dulceagă a monseniorului Valentin, filozofia lui de martir înfatuat. Prințesa visa că «prietenii noștri» sau «vechii, marii noștri aliați» vor trece prin foc și sabie tot pămîntul pentru a veni pînă la ea și a o scoate din podul din strada Băneasa Ancuța. Cam la fel visa și Șerica Băleanu. Cînd Hangerlioaica simți miros de fum prin aer și văzu roșeața de flăcări pe marginea lacului, cu prilejul incendiului, avu o tresărire. I se păruse că «prietenii noștri» au sosit în fine.

Mareșalul Cornescu crezu că e cazul de a aduce o moderație în discuție, cu toate că și el în fundul sufletului aștepta nerăbdător «războiul salutar și inevitabil».

— Totul e admirabil, sentimental, zise el, dar trebuie să înțelegem că noi nu sîntem nimic, nu putem nimic. A trăi e actul nostru de eroism cel mai mare.

Zenaida Manu, din cauza trembolenței gîtului, făcea cu capul negații continue, totuși din toată ființa aproba sentința mareșalului. Șerica își strînse buzele livide și spuse rar și declamat :

— Dacă asta se poate numi viață !

— E o viață ca oricare alta, susținu mareșalul. Oamenii sînt buni, *on s'accomode*. [1]

— Și încă cum ! oftă contesa de Verner-Sternberg.

— Chestiunea nu e de a trăi, ci de a nu muri ! observă cu ironie melancolică Charles-Adolphe Lascaris, a cărui față părea tot mai istovită și mai înroșită de cuperoză.

— O să vindem ceva mai mult, la Talcioc ! glumi sarcastic regele Vahtang.

— Ce ? întrebă jalnic Lascaris, și întinse picioarele, încălțate cu niște pantofi de dril albastru, așa de uzați

[1] Te aranjezi.

(probabil găsiți prin gunoi), încît degetele i se străvedeau prin ei.

— În fine, își reluă firul mareșalul, întrebarea era : ce facem ? Să așteptăm cuminți, spun eu, pînă ce va veni iar ziua noastră. Dar dacă nu ne vom învrednici noi înșine de ea (aici Cornescu se emoționă), o vor trăi copiii noștri.

— Iluzii, zise prințul Antoine, cu aerul sfios și deprimat. Nenorocim pe tineri nutrindu-i cu himere, în special pe fete, pe care le dezgustăm să se mărite cu oameni fără blazon, sau cu lucrători. Democrația a biruit pretutindeni. A dispărea în masa anonimă ar fi fapta cea mai înțeleaptă, după mine, dar, din nenorocire, dificilă pentru noi, care sîntem notorii.

Șerica contemplă pe Antoine prelung și visător, ca pe un bolnav grav. De altfel știa că soțul ei, cu tot aerul lui resemnat, era un orgolios timid, care suferea cînd nu i se da importanță. Îmbrățișase cariera tehnică fiindcă i se păruse că asta șade bine unui om de lumea mare, nicidecum cu gîndul de a-și cîștiga existența. Antoine vorbea așa din descurajare, ar fi fost însă fericit ca evenimentele să-l dezmintă, de aceea asculta cu respect exaltările Șerichii, cenzurîndu-le din prudență, cu nădejdea vagă că femeile pot avea uneori intuiții.

— Domnule, se pronunță decisiv Hangerlioaica, bătînd cu pumnul în brațul fotoliului, un prinț rumîn nu pierde nădejdea în dumnezeu și în elita neamului său.

Antoine lăsă capul în jos, rușinat, și privi în toate părțile cu coada ochilor, spre a vedea dacă vorbele sale n-au făcut vreun efect dezastruos. Dar asistența părea absorbită în gînduri și asculta cu sete orice opinie.

— Deci, mareșale, se uită Hangerlioaica interogativ la Leon Cornescu, care-i avizul dumitale ultim ?

Acesta făcu un imperceptibil semn de alarmă cu capul că cineva ascultă jos.

— Să ne vedem de bucățica noastră de pîine zilnică, mergînd drept înainte pe stradă, fără a ne uita nici într-o parte, nici în alta, oricine ne-ar ține calea.

Prințesa frecă brațele fotoliului cu podul palmelor, spre a digera sfatul mareșalului. În fond era dezamăgită.

Totuși, reculegîndu-se și înregistrînd semnul, luă din nou cuvîntul :

— Cred că ai dreptate. Canaliile ne pot duce de rîpă, cum s-a mai întîmplat. Feriți-vă de ele. Ei, ce vindem mîine ? schimbă ea vorba, trecînd la tonul familiar. Aș avea ceva de dat.

Și cu ochii făcu semn spre lada de nuc sculptat, pe marginea căreia se afla o legătură. Madam Farfara se ridică și o desfăcu. Ceilalți se ridicară și se apropiară.

— Sînt hăinuțe de ale lui Filip, spuse Hangerlioaica, de cînd era mic. I-au devenit imposibile. Credeți că se pot vinde ?

— Cum nu, cum nu ? afirmă madam Farfara, scoțîndu-le din boccea și examinîndu-le în văzul tuturor. Hainele pentru copii se caută mai mult ca orice.

Erau pantalonași, jachete, pantofi mici, totul bine păstrat și împăturit, aproape de loc uzate, indiciu că garderoba copilului fusese bogată și des schimbată, pe măsura creșterii.

— Superb, lăudă contesa de Verner-Sternberg obiectele, pipăindu-le. Astea nu sînt cumpărate aici.

— Evident că nu, explică Hangerlioaica, sînt luate la Paris, la Londra, pe unde a colindat răposata. Băiatul nu mai are îmbrăcăminte pe măsura lui, e lamentabil. Poate scoatem ceva.

— Negreșit ! afirmă expertă madam Farfara.

— Atunci le iei, nu ? se rugă autoritar prințesa.

Șerica Băleanu, sumbră și absurdă, se apropie la rîndu-i de madam Farfara și-i întinse cu o simplitate, pentru care se ghicea că se pregătise de mult, mîna cu inelul.

— Aș vrea să vînd acest inel.

Toți admirară reflexele galbene ale sardoniului, cu excepția lui Antoine, care privea cu capul în pămînt, cu un sentiment penibil de vinovăție că nu e în stare a procura soției mijloace bănești spre a o scuti să înstrăineze un obiect la care știa că aceasta ținea mult.

— E o piesă superbă ! zise Prejbeanu. Mă întreb cine ar avea bani s-o cumpere. *Peut-être vos camarades Dragavey* [1].

[1] Poate tovarășii tăi, soții Dragavei.

— Nu cred, se îndoi mareșalul Cornescu, către care plasase ironia regele Vahtang, sînt oameni modești, cumpătați, în orice caz mi se spune că preferă obiectele de artă.

— *Et ça n'est pas de l'art, selon vous ?* [1] replică atinsă Șerica.

— Evident, evident, încercă a repara mareșalul înțepătura involuntară, dar e o bijuterie greu de purtat de către o modestă filatoare.

— Am să-ți trimit pe Smărăndache, dacă vrei, prințesă, se oferi madam Farfara. El achiziționează pietre prețioase pentru Sufletel, care cumpără cu siguranță.

— *Je vous en prie, vous m'obligez infiniment !* [2]

În acel moment, intră în încăpere micul Filip, făcînd plecăciuni sfioase către cei de față. Era cu pantaloni dintr-un dril gros, albastru, foarte scurți, purtați fără ciorapi, în picioare avînd obișnuiții cipici și cu o cămașă de sport albă, cam îngustă la piept, deși grațioasă, scoasă probabil dintr-una bărbătească mai mare. Părea îmbrăcat astfel intenționat spre a i se accentua silueta subțiratică, în realitate pantalonii îi rămăsese scurți. Băiatul semăna oarecum cu Hangerliii, prin faptul de a părea cam prostuț, însă cu grație și cu o nuanță voluptuoasă de melancolie ce-i venea de la mamă-sa Caty. Cînd vorbea, graseind puțin, impresia primă de insuficiență intelectuală se spulbera, și copilul se remarca prin siguranța manierelor sale și prin corectitudinea liniștită a răspunsurilor.

— Filip, îl invită Hangerlioaica cu glas gros și autoritar, ce voia să fie matern, cîntă-ne ceva la clavecin.

— Ce anume, tanti ?

— Ce vrei. Ce-ai exersat ieri și azi, mi se pare Scarlatti.

Băiatul, docil, merse la clavecin și se așeză înaintea lui pe un scaun ordinar de brad, peste care era pusă o mică pernă. Mareșalul, care era profesorul lui de muzică, îi potrivi patern caietul de note înainte. Filip, după ce terminase cursul primar, nu mai urma acum nici o școală, pentru că prințesa declarase că școala republicană nu e rumînească, nici ortodoxă. Mareșalul îi preda muzica instrumentală și

[1] Și acesta nu e de artă, după dumneavoastră ?

[2] Vă mulțumesc, mă obligați foarte mult.

istoria militară, Antoine Hangerliu, matematicile, fizica și chimia, Șerica, limba engleză, iar Hangerlioaica îi vorbea numai franțuzește. Monseniorul se însărcinase a-i da noțiuni de istorie universală și națională, devenind astfel un Bossuet al dinastiei Hangerliești, însă prințesei i se păru, descusînd pe Filip, că acesta era îmbibat de monsenior cu idei papistașe, motiv pentru care concedie, cu un pretext oarecare, pe zelosul prinț-prelat, luîndu-și asupra și pregătirea în materie de istorie a băiatului. Lipsa de contact cu alți copii, într-o școală, făcuse pe Filip meditativ și emotiv, și asta se vedea din exercițiile sale la clavecin, caracterizate printr-o sensibilitate stranie pentru acea vîrstă, avînd în vedere că n-avea o vocație excepțională pentru muzică. Filip cîntă o mică sonată în sol major de Domenico Scarlatti, presărată cu triluri și arpegiaturi în stilul pompos jălalnic al secolului XVIII, deșteptate parcă dintr-un șir de pahare de cristal. După ce Filip termină bucata, lăudat de asistență, mareșalul îi luă locul pe scaunul prea mic pentru statura sa.

— Vreau să mă produc și eu cu o bucată de Mozart, zise el cu humor, în cinstea apropiatei căsătorii a tînărului nostru amic Matei-Radu Basarab.

Mareșalul fiind cunoscut drept pianist și clavecinist de forță, toată lumea se reașeză la locurile respective și executantul intră *«semplice»* în bucata sa, care era *Larghetto în la major* din *Krönungskonzert*. Acest om înalt, cu nas coroiat, cu degetele mari și lungi îngălbenite de tutun, strîngîndu-și umerii în limitele instrumentului și lovind decis și gingaș, stîrnea clinchete paradisiace. Mimica lui era nu mai puțin originală. Ridica mîinile în sus, îndoindu-le puțin, ca un copoi laba, așteptînd porunca vînătorului, apoi le lăsa, închizînd ochii spre a nu vedea locul pe care-l pipăie. Rîdea de bucurie, *giocoso*, strîngînd buzele dintr-un sentiment de concentrație prudentă la *diminuendo*, își zvîrlea barba în aer la părțile vehemente, era cu gesturile feței și ale mîinii dirijorul și ascultătorul său propriu. Asistența, la rîndu-i, prezenta un aspect vrednic de pana unui pictor. Hangerlioaica luase o poză solemnă, privind în direcția tavanului. Șerica își pusese coatele pe genunchi și obrajii în palme, lăsînd să i se vadă inelul cu sardoniu galben, regele Vahtang se răsturnase pe spate,

picior peste picior, ridicînd barba forfecată în sus, Antoine Hangerliu ședea, dimpotrivă, drept și stînjenit, cu ochii în dușumea, madam Valsamaki-Farfara, înclinînd capul într-o parte, făcea să-i curgă pletele de un alb imaculat. Ea ținea ochii întredeschiși, privind ceva într-o lume invizibilă altora. Contele Iablonski își pusese un pumn sub bărbie și se uita în gol, încruntat și cu colțurile gurii îndoite convulsiv în jos. Din cînd în cînd, cu laba mare a piciorului drept, bătea tactul. Monseniorul își împreunase mîinile la piept, ca într-o rugăciune, contesa de Verner-Sternberg aproape lăcrăma, iar Zenaida Manu moțăia pur și simplu, însă cu voluptate, oscilîndu-și necontenit capul. După ce mareșalul bătu ultimul acord, mai stătu puțin în fața clavecinului, ca un om ostenit de emoție, după care își distribui cu mîna barba pe tot pieptul și se ridică milităreste.

— Asta-i tot! încheie el jovial.

Vizitatorii se ridicară și începură să se îndrepte spre ușă, făcînd civilitățile de rigoare Hangerlioaichii.

— Scumpii mei, le vorbi prințesa din ușă în picioare, sprijinindu-se pe baston și punînd în glas o notă de confidență și de gravitate. Vă rog mult să nu pomeniți nicăieri de lucruri ce am convenit că nu ne privesc. Să ne considerăm ieșiți din lumea profană, intrați pentru restul vieții într-o mînăstire. Păziți-vă gura.

— *«En bouche close n'entre mouche!»* [1] comentă incorigibilul mareșal.

Și coborî cu băgare de seamă scara fără balustradă.

În aceeași seară, totuși, Hangerlioaica, cu concursul mareșalului, se întîlni ca din întîmplare pe marginea lacului cu Gavrilcea.

VI

La cîteva luni după moartea lui Nicu Zănoagă, moștenitorii, anume Caty, Petrișor și Paulette, cei doi din urmă reprezentați de mama și tutoarea lor, Cornelia Tilibiliu-

[1] «În gura închisă, musca nu intră.»

Zănoagă, intentară acțiune de partaj, după ce între ei interveni o tranzacție prin care tutoarea renunța la o parte virilă în uzufruct ca văduvă săracă și la orice pretenție de moștenire după plata datoriilor succesiunii, în schimbul sumei de 360.000 lei, pe care Caty o găsi în casa de bani a decedatului (rezumăm astfel, spre mai multă ușurință, arhiva din sertarele scrinului negru, completată cu știri aflate de Ioanide pe alte căi). Caty fusese consiliată să procedeze așa de către unchiul său Alec, în scopul de a elimina din luptă o adversară aprigă. Cornelia, la rîndu-i, fusese sfătuită de avocat să accepte, întîi fiindcă răposatul îi plătise datoriile, salvîndu-i imobilul părinților, în care se și mutase îndată după moartea lui Nicu Zănoagă, al doilea, pentru că procesele succesorale trenează în general, și ce e în mînă nu-i minciună. Astfel, toată problema rămase de a lichida succesiunea între cei trei, fără primejdia ivirii vreunui pretendent. Succesiunea se alcătuia din casa lui Zănoagă din Galați, avînd vreo douăzeci și patru de camere, grajduri, cu locuințe pentru vizitii, putînd sluji și de garaje ; trei corpuri de case în port, fără curți, cu prăvălii sau magazii jos, închise cu uși și cu drugi de fier, iar sus cu odăi destul de spațioase, bune a servi drept birouri și care erau de construcție veche, însă în zidărie groasă de cîte două cărămizi, cu grinzi de stejar și fier, pivnițele lor adînci înghițind sute de butoaie și baloturi, iar prăvăliile propriuzise fiind foarte încăpătoare, proprii comerțului *en gros* și depozitării de mărfuri, în acel moment închiriate, producînd un venit ce ar fi putut asigura existența modestă a proprietarului ; o moșie în comuna Secătura, numită Lanțurile, nefiind mai mare de o sută de hectare de pămînt arabil, cultivat în mod obișnuit cu ovăz pentru cai și alte plante furajere, însă avînd peste asta cîteva hectare vie pe rod, cu viță altoită, întinsă pe spaliere de sîrmă fixată pe șine de fier prinse în blocuri de beton. Via producea numai vinuri de masă, strugurii fiind fără valoare comercială ca fructe, și avea beci cu patru brațe, de cîte douăzeci de metri fiecare, propagînd un huiet sinistru atunci cînd strigai, teascuri și toate cele de trebuință într-o cramă. În afară de aceasta, moșia poseda un conac suficient de încăpător și cu etaj, la parter din blocuri mari de piatră de Dobrogea și cu acea scară cu trei postamente de o parte

și de alta, pe care tronau imensele ghivece cu cactee din fotografia văzută de Ioanide. Grajdurile conacului, deși urîte la înfățișare, făcute din cărămidă aparentă, ciocănită, murdărită, erau foarte spațioase și bine utilate, fiind construite în vederea ținerii de cai de curse. Acum, după vinderea cailor, complet abandonate, adăposteau o vacă a îngrijitorului, două capre și cîteva găini, ce cotcodăceau în iesle. Cele trei porțiuni de avere, inegale și mai ales grevate de ipoteci, nu puteau fi distribuite în natură, încît ieșirea din indiviziune se impunea. Abia în toamna anului 1929, sentința tribunalului rămînînd definitivă, se dispuse scoaterea în vînzare a averii, iar în iarnă, Caty, prin avocații ei, ceru îndeplinirea formalităților de scoatere la licitație publică, obținînd un afipt de vînzare pentru sfîrșitul lunii ianuarie 1930, cînd părțile interesate, curioase, veniră laolaltă cu avocații. Cornelia era în doliu mare, întristată de sus pînă jos cu crep negru, Caty purta numai o rochie de stofă de lînă neagră și moale, mulată pe trup, scoțîndu-i și mai voluptuos sînii și coapsele în evidență, iar pe cap avea o pălărie de fetru neagră, trasă ca o cască peste părul retezat ca la apașe la jumătatea frunții și cu două suvițe îndreptîndu-se spre obrajii între colțurile gurii, pentru care pricină, contribuind și încondeierea cu *rouge* a buzelor, fața apărea cărnoasă, orientală și provocătoare. Un parfum persistent de violete emana din rochia neagră, răspîndindu-se pe o mare rază în jurul ei. Lumea de pe sală întorcea capul înspre ea, dar mai cu seamă o pironea avocatul Corneliei, Aurel Melinte, om ca de patruzeci de ani, înalt, ras, foarte pudrat, cu nasul în vînt, cu o cravată-muscă cu buline, în permanență zîmbitor, exagerat de afabil cu toată lumea, însă cu relativă distanță. Melinte era un om cu succese atît în carieră, cît și la femei și în politică și conta ca un mare personaj local. El nu venise la această afacere decît fiind îndemnat de prietenul său Fred Tilibiliu, el însuși visînd o carieră diplomatică, chestiunea în sine îl plictisea și se reconforta privind cu viu interes pe Caty, spre necazul intim al Corneliei. Cînd găsi un prilej, o salută foarte ceremonios. Caty avea doi avocați, mult mai modești la înfățișare, unul Bălășescu și pe ajutorul acestuia, Enaclide. Bălășescu era om de cincizeci de ani, îndesat, serios, îmbrăcat îngrijit și fără căutare și

purta mustață. Ce fel de om era Bălășescu se putea îndată întui cînd apărea în public și în special în sala tribunalului. De la ușă, Bălășescu dădea ca un suveran bonom o nesfîrșită audiență. «Ce taci tu, Costică ? Te salut. Vasilică ! Dar unde ai fost pînă acum, Mitică ? Ai obținut recursul, Clucerescule ?» Și așa mai departe. Bălășescu cunoștea pe toată lumea și toate afacerile și avea oricînd acces la judecători. Enaclide părea mai bătrîn, era uscat și vorbea cam din vîrful limbii, fiind grec de origine. Făcea impresia unui copist, și de fapt brațul drept îi era îmbrăcat într-o mînecă suplimentară de satin, spre a feri stofa de eroziune, și cu care în grabă ieșea și în oraș. Fusese grefier, avea aerul familiar și umil, suporta cu cinism orice propunere și se atașase lui Bălășescu, ca un soi de secretar, ajutîndu-i în detalii și primind de la el mici procese. Ortografia lui era fantezistă, și frazeologia nu ieșea dintr-un tipic, Enaclide nepărînd a avea vreodată trebuință să exprime vreo idee nouă. Teoria juridică o cunoștea puțin, însă avea rutină avocățească, știa să scoată un motiv de amînare din nimic și să anuleze cu un nod în papură cel mai răsunător proces de bară. Enaclide nu era avocat, ci un intrigant de grefă, un samsar juridic, cu atît mai periculos, cu cît înfățișarea lui îl făcea neglijabil. Licitația fusese precedată de consfătuiri în ambele tabere.

— Nu e nici o afacere moștenirea, e grevată toată de datorii, spuse spre exemplu Fred Tilibiliu lui Melinte, în numele Corneliei, care-i ascultă atentă. Totul este să se vîndă cu un preț mai mare decît pasivul, ca să rămîie un disponibil.

— Bineînțeles ! confirmă Melinte cu totul distrat.

— Prin urmare, ești de părere să se pornească licitația de la un preț important.

— Crezi că sînt amatori ? întrebă dezinteresat Melinte, uitînd că e avocatul părții.

— Dar casa e superbă, poate servi ca local pentru o instituție publică, școală, percepție. Prăvăliile din port aduc chirie, se pot anula contractele și reînchiria mai bine. Cît despre vie, nu mai vorbesc.

— Important e să găsim o instituție de stat care să vrea să participe la licitație, observă Melinte.

— Am să mă ocup de afacerea asta, promise Fred.

Melinte sugeră ideea prețului ridicat unuia dintre experți, prieten al său, și dorința Tilibiliilor fu satisfăcută.

Caty se consultă în acest timp și ea cu unchiul Alec, cu Bălășescu și cu Enaclide. Punctul de vedere al lui Alec era următorul :

— Trebuie neapărat să ofertezi la licitație și să intri în posesia averii lui Nicu. Este inadmisibil să lași să se irosească în mîinile altora bunurile adunate cu atîta trudă de frate-meu.

— Mă doare inima de grajduri, unchiule, aprobă Caty, dar apoi se disperă. Bine, însă cum am să ofertez, cu ce plătesc garanția dacă prețul e prea mare ? Și apoi inscripțiile ipotecare...

— Nu importă ! zise Alec.

— N-are de-a face ! confirmă și Bălășescu.

— Îmi permiteți să spun și eu ceva ? zise, cu o modestie de om care se recunoaște fără importanță, Enaclide. Experții au stabilit prețul la două milioane lei numai pentru casă, sînt sigur, pentru ca noi să nu putem cumpăra, căci madam Tilibiliu nu se încurcă în nici un caz în afacerea asta. Eu zic să nu ofertăm dacă ea nu oferteză, nici nu contraofertează și dacă, cum cred, nu vor fi alți amatori. Obținem amînarea, și pe urmă... vedem noi...

— Enaclide are dreptate, recunoscu Bălășescu, în materie juridică amînarea e ancora de salvare.

Deci, la termenul fixat, părțile se prezentară pline de o nervozitate comprimată. Sala tribunalului era impunătoare, coridorul însă, împestrițat cu lume de tot soiul, țărani, mici negustori, samsari, putea a sudoare, a pește sărat și a tutun prost. Caty tresări cînd, printre staționarii pe coridor, trase prin aerul fetid o dîră paradisiacă de parfum de violete, pe care o aduse pînă în sala de ședințe. Telalul începu strigările legiuite :

— Se scoate în vînzare imobilul din strada... etc. Prețul vînzării stabilit de experți este de două milioane.

La auzul prețului, Cornelia și Fred Tilibiliu zîmbiră satisfăcuți. Caty făcu un gest de întrebare către Bălășescu. Acesta clătină capul negativ.

— Oferă cineva mai mult ? continuă strigarea telalul.

Nici o ofertă nu se produse nici la a doua, nici la a treia strigare. De altfel, ironie, sala era plină de curioși, al căror aspect vestimentar nu indica posesori de milioane. Printre ei se aflau chiar țigani lăieți, cu părul năclăios și lung, cu chimire enorme peste cămăși în petice, mulate parcă în catran, și desculți, veniți prin oraș cu prilejul tîrgului. Toți ședeau atenți ca niște adevărați clienți, în fond atrași de încordarea spectacolului. La a doua strigare, un individ gras, care părea străin de oraș și cam băut, deschise gura, fără a emite totuși nici un sunet. Enaclide trecu repede lîngă el și-i vorbi ca și cum ar fi făcut o simplă reflecție dezinteresată :

— Cine naiba să oferteze ? Casa e grevată de datorii, pasivul e mai mare decît activul. Mă mir de ce au mai cerut partajul !

Spectatorul gras se uită la Enaclide cu ochi roșii de nesomn și pipăi un buzunar umflat, în care, probabil, îndesase pachete de hîrtii de bancă, agonisite într-o tranzacție în port.

După a treia strigare, neivindu-se nici o ofertă, licitația se amînă. Cornelia Tilibiliu fu mai degrabă demoralizată, în ciuda faptului că eliminase, așa se părea, pe Caty. N-ar fi vrut ca averea să cadă în mîinile acesteia, dar era totuși interesată să se iveaască ofertanți.

— Ce ispravă ai făcut, îi reproșă Fred, dacă ai împiedicat-o să concureze ? Mai bine am lucra de acord cu ea, să găsim un ofertant solid. E foarte pricepută.

Tilibiliu făcu o vizită de curtoazie Caty-ei, pomădat, pudrat, împodobit cu o cravată de mare stil, pictată parcă cu pensula, și violent parfumat.

— Te credeam în străinătate ! zise Caty.

— Am venit pentru cîtăva vreme în concediu să mă ocup de situația bietei Cornelia. Înțelegi, singură, cu grija a doi copii...

Și Tilibiliu își lipi buzele subțiri de dinți, gest care irita atît de mult pe Caty.

— Nici eu nu stau mai bine ! zise aceasta.

— Ei, căută Tilibiliu să profite de convorbire, dacă ai fi vrut, ai fi fost regina ambasadelor. Și o privi, expert și senzual, de sus pînă jos. Ești superbă, își formulă el rezultatul examenului, negrul te prinde de minune.

Caty avu temerea ca nu cumva Fred să încerce s-o sărute, de aceea se ridică și sună, deși știa că în acel moment unica femeie care supraveghea imobilul nu se afla acasă. Mișcarea însă intimidă pe Tilibiliu.

— Caty dragă, capitulă el, dragoste cu sila nu se poate. Dar putem să fim prieteni, în fond sîntem legați sufletește, avem interese comune. Ce crezi de afacerea cu licitația ? Nu se prezintă nimeni, după cîte am văzut. Aici ar trebui o persoană cu influență, care să vîndă totul avantajos la stat, plătind datoriile și realizînd un beneficiu. Numai tu, Caty, ai fi în stare să dai lovitura, cu puterea ta de seducțiune.

Și Tilibiliu privi pe Caty cu o admirație teatrală.

— Nu pricep nimic în afacerea asta, spuse Caty, fără a înregistra elogiile secretarului de legație. Sînt nenorocită că am pierdut pe tata, la care țineam atît de mult, și am sperat să pot salva măcar acest cămin, în care am copilărit. Însă lucrul e imposibil, totul e încurcat, eu n-am nici un ban pentru mine, necum să plătesc garanția, faceți cum credeți.

— Atunci de ce ai venit la licitație ? întrebă Fred cu zîmbet bănuitor.

— Dar voi de ce ați venit ? dădu Caty replica.

Tilibiliu rîse pudic și-și netezi părul :

— Din simplă curiozitate, să vedem dacă sînt oferte avantajoase.

Mai mult Fred nu putu scoate de la Caty.

— E deșteaptă foc și ar face minuni în diplomație ! referi Fred impresia sa Corneliei.

Aceasta, care nu voia să acorde astfel de calități fiicei sale vitrege, găsi altă explicație.

— O duce de mînă Alec, care nu mă poate suferi.

La termenul următor, Bălășescu ridică un incident în sensul că prețurile fiind prea mari îndepărtează pe martori. Licitația se amînă, și suma incipientă se stabili la cinci sute de mii de lei, ceea ce era sub valoarea imobilului și cu mult mai puțin decît suma de aproximativ un milion și jumătate a inscripției ipotecare.

Tilibiliii intrară în panică.

— Ce urmărește indivída ? se întrebă tare Cornelia.

— Să pună mîna pe avere, după toate aparențele, opină Melinte.

— Am s-o concurez numai așa, ca să-i fac în necaz.

La întîia strigare, tocmai în toamnă, Caty prin Bălășescu oferi prețul rectificat de cinci sute de mii de lei.

— Cine dă mai mult ? continuă telalul.

— Ofer cinci sute douăzeci de mii ! zise Melinte, cu urechea plecată la gura Corneliei, care-i șoptise ceva.

— Ofer cinci sute cincizeci de mii ! strigă Bălășescu.

Melinte și Cornelia se sfătuiră puțin în șoaptă.

— Ofer șase sute de mii ! supralicită Melinte.

Caty privi interogativ la Bălășescu și la Alec, care-i făcură cu ochii semn să fie liniștită.

— Șapte sute de mii, declară Bălășescu.

— Opt sute de mii, oferi Melinte.

— Nouă sute de mii, sări Bălășescu.

Cornelia își aruncă capricioasă pe spate voalurile de doliu, ce-i cădeau mereu pe frunte, în vreme ce Melinte se uita la ea expectativ.

— Un milion ! se repezi cu ciudă Cornelia personal, substituindu-se lui Melinte.

— Cine dă mai mult ? întrebă telalul, înviorat de dramatismul jocului.

După o tăcere, Bălășescu spuse calm :

— Un milion două sute de mii !

Cornelia rămase cu gura întredeschisă, în care se vedea un dinte de aur.

— Oferă cineva mai mult ? strigă telalul. O dată, de două ori, de trei ori. Imobilul se adjudecă provizoriu pentru un milion două sute de mii de lei ofertantei Ecaterina Zănoagă.

— Pentru ce vrea să ia casa cu un preț așa de mare ? întrebă Cornelia, necăjită, pe Melinte.

— Fiindcă, îmi închipui, speră să obțină credit pe termen lung, scoțînd între timp venit din imobile.

— Asta aș putea să fac și eu !

La termenul pentru adjudecarea definitivă, Bălășescu, îndemnat de Enaclide, ridică un incident, spre a dezgusta pe Cornelia, care concura cu prea multă aprindere. Ceru anume înlăturarea ei de la licitație, sub cuvînt că nu are autorizație specială din partea consiliului de familie. Melinte, tare în chestiuni de analiză juridică, susținu că partea avea o autorizație prealabilă de a participa la partaj, implicînd deci și dreptul de a concura la licitație. Incidentul fu respins. Supralicitația începu, Cornelia oferi un milion două sute cincizeci de mii, Caty dădu un milion trei sute de mii, puțin îndoită, Cornelia pronunță pierită suma de un milion patru sute de mii.

— Cine dă mai mult ? strigă telalul.

— Două milioane ! zise deodată Bălășescu.

Tilibiliii fură complet amuțiți, și imobilul se adjudecă definitiv Caty-ei. În ianuarie 1931, Bălășescu ceru să se elibereze clientei sale ordonanța de adjudecare, dovedind că a achitat taxele de înregistrare și vînzare. Caty obținuse în același timp pe nimic adjudecarea moșiei cu vie și a prăvăliilor, fără nici o opoziție din partea Tilibiliilor, care nu vedeau cum ar putea să se descurce cu niște proprietăți părăginite și grevate de datorii, fiind evident că nici o autoritate publică n-ar cumpăra cu preț ridicat o vie.

— Să vedem de unde are să scoată ipochimena trei milioane să plătească, observă Cornelia, doar dacă nu i-or da amanții ei, ceea ce e foarte probabil.

Dar Caty nu plăti. Bălășescu solicită tribunalului dreptul pentru clienta sa de a fi scutită de depunerea prețului, întrucît acesta este echivalent cu o treime din activul succesiunii, în care clienta, ca moștenitoare, are o parte, fiind de fapt coproprietară, și reclamă punerea în posesie.

— Melinte e un tîmpit ! răsuflă Fred Tilibiliu, furios. Cum a putut să ignoreze o asemenea soluție ? Dacă știam noi, supralicitam la nemurire, pînă luam casa. Pe urmă o speculam, lichidînd treptat datoriile. Caty are stofă, bravo ei.

Fie că Melinte nu se prea pricepea în materie comercială, fie că avocatura de dragul prieteniei nu-i convenea, își potrivi cravata-muscă, puțin plictisit.

— Cred că e inadmisibil ! declară el.

Și, într-adevăr, nu fără intervenții venite din partea sa, tribunalul, printr-un jurnal, respinse cererea lui Bălășescu. Acesta făcu apel.

Mon Gigi adoré, scrise alarmată Caty, sînt într-o stare de nervi execrabilă. Închipuie-ți că tribunalul, prin intri-

gile Corneliei și ale lui Fred, mi-a respins cererea de punere în posesie, fără depunerea prețului, ca parte la succesiune. În chipul acesta pierd căminul meu părintesc, în care visam să facem cuibul dragostei noastre, și rămîn fără căpătîi, avizată la caritatea lui Căldărescu, căci casa din București pe care mi-a cedat-o mama nu produce nici un venit, de vreme ce trebuie să mi-o rezerv, cum știi, drept locuință. Ce-i de făcut ? La Curtea de Apel este tare și mare Armand Pipi, care știu că era bine cu tatăl tău. *Gigi aimé*, salvează-mă, pune în mișcare toată influența ta. Închipuie-ți că pierd grajdurile de cai și conacul, pe care plănuisem să le modernizăm, ca să avem un refugiu, cum au Șerica și Antoine, și loc pentru invitați la vînătoare. Pentru cariera ta, asta e de maximă importanță. *Je te baise mille fois. N'oublie pas ta petite Caty.* [1]

Ciocîrlan nu uită. Personal trăgea puțină speranță să obțină mare lucru ca parte din averea lui Ciocîrlan-tatăl, din cauză că se aflau la mijloc alți copii, și totul era, în ciuda importanței fostului prim-ministru, ciuruit de datorii. Gigi reflectă din ce în mai serios la posibilitatea de a se căsători cu Caty, și ideea de a-i salva proprietățile îi convenea. Armand Pipi fu avizat. Acesta era el însuși fiu de mare moșier, cu o antipatie profundă pentru oricine încerca să ciopîrțească averile latifundiarilor. De altfel, formal, legea era în favoarea Caty-ei. În mai 1931, cu brațul plin de crengi mari, înflorite, de liliac, Caty, îmbrăcată de astă dată în costum *tailleur gris, prince de Galles*, ascultă evlavioasă, ca la biserică, acest jurnal al Curții de Apel :

«...considerînd că art. 696 procedură civilă se raportă numai la formele vînzării și la cazul cînd adjudecătorul este o persoană străină, fără a se ocupa de efectele juridice ale vînzării pentru ieșire din indiviziune, în cazul cînd adjudecătorul este un moștenitor etc., etc.

Că așa fiind, adjudecarea în caz de vînzare pentru ieșire din indiviziune și cînd adjudecătorul este chiar unul din comoștenitori nu constituie o vînzare, ci un partaj, fiind

[1] Te sărut de o mie de ori. Nu uita pe mica ta Caty.

o operație prealabilă a împărțelii, făcută în scopul de a pune capăt indiviziunii.

Pentru aceste motive

Dispune :

Admite apelul...»

— Cu alte cuvinte, zise Cornelia, ieșind aproape tiptil pe ușa sălii de ședințe din cauza tulburării, a luat o avere întreagă gratis.

— Nu tocmai, căută s-o consoleze pe drum Melinte. Și-a luat asupră-și și lichidarea creanțelor, și plata celor două porțiuni de moștenire ale copiilor dumitale.

— Atunci să plătească ! pretinse Cornelia.

— Aici este o chestiune delicată, explică Melinte. Dacă plătește, evident că nu poate face asta decît în cazul cînd părțile, în speță Petrișor și Paulette, își iau asupră-le cîte o treime din totalitatea creanțelor. Pasivul e mai mare decît activul. Vă convine asta ? Aveți vreo modalitate de a obține reducerea datoriilor ?

— Dar ea are ? întrebă înveninată Cornelia.

— N-ar fi exclus să aibă ! recunoscu Melinte.

În curînd, portărelul puse pe Caty în posesia averii pline de ipoteci. Caty revelă un geniu administrativ nebănuit. Rezilie contractele și închirie casa din oraș statului, pentru o școală profesională de fete, iar magazinele din port, Căilor ferate, ca birouri și depozite. Arendă terenul arabil, stipulînd în contract obligația pentru arendaș a oferi pe deasupra anual o cantitate de nutreț pentru cai, restul fu populat cu vaci elvețiene, în scop de a se colecta lapte și a se prepara unt. Visul Caty-ei era de a emula cu Antoine și a scoate pe piață produse din ferma sa. Crama fu pusă în funcțiune, teascurile curățate, păpurite. Un om în vîrstă, avînd soție și doi copii, pripășit de prin Ardeal, fu angajat ca un fel de supraveghetor și administrator, în schimbul locuinței și al îngăduinței de a se gospodări pe socoteala micului domeniu. În februarie 1933, Caty se repezi din nou la Galați, spre a merge la vie, unde, sfătuită de Alec, înlocui butucii de viță uscați cu alții noi. «Niculae, scria ea lui Ciocîrlan de la hotel, *a commencé le piquetage et les* gropi. *A ce qu'il paraît tout le monde est ébahi à Galatz de mon idée. Il me tarde d'aller*

moi-même surveiller tous les travaux.»[1] Cea mai surprinsă de această activitate fu, bineînțeles, Cornelia. Caty transportă partea de mobilier ce-i revenise (în care intrau pianele) la conac, pe care îl transfigură în chip uimitor, simplificînd, aruncînd afară obiectele fără stil, văruind cu finețe, făcînd mari divane, acoperind fotoliile cu husă de creton colorat, punînd cretoane și la ferestre. Era departe de a realiza luxul rural de pe moșiile Șerichii Băleanu, dar, în fine, interioarele căpătară un aspect înviorător și de gust. Caty nu uită a plăti taxele, dobînzile, Enaclide, sub direcția lui Bălășescu, devenind consilierul ei permanent. În primăvara acestui an, în martie, Caty oferi o vînătoare, urmată de cîteva mici petreceri. Ciocîrlan o asistă ca un om care nu mai ascundea că avea să devină în curînd soțul ei legal. Veniră la conacul pe care toți îl numeau în glumă *Las Cadenas*, pentru că Oster, într-o scrisoare, tradusese astfel Lanțurile, regele Vahtang, bătrîna Carcalechi, Max Hangerliu, Dinu Gaittany, mareșalul Cornescu. Monseniorul Valentin de Băleanu trase la Șerica și sosi o dată cu aceasta și cu Antoine, el în trăsură, în vreme ce soții Băleanu-Hangerliu îl însoțeau călări, făcîndu-i un fel de gardă. Se puteau vîna gîște și rațe sălbatice, sitari, becaține. Antoine și Max Hangerliu, Prejbeanu, Cornescu, Ciocîrlan și Șerica luară parte la vînătoare. Expediția se făcu pe marginile bălților, în luntre și pe jos. Mareșalul ședea în picioare în barcă, părînd de departe, cum se apleca deasupra armei, o salcie plutitoare. Era un ochitor teribil și înșira pe iarbă un număr prodigios de păsări. Regele Vahtang ochea îndelung, așezînd arma în așa fel, încît să nu-și strice barba forfecată, împușca puțin și infailibil, dar cînd vedea pasărea însîngerată, cu ochii dați peste cap, avea o convulsiune de scîrbă și întorcea fața. Refuză să mănînce din vînat. În schimb, mareșalul, gospodar și profitor, ceru permisiunea de a pune într-o lădiță cîteva becaține și rațe, spre a le duce «scumpei sale soții», sub cuvînt că este *friande de venaison*[2]. Ciocîrlan era bun vînător, dar prea atent, prea obsedat de a nu rata

[1] ...a început pichetajul și gropile. După cîte se pare, toată lumea e uimită la Galați de ideea mea. Sînt nerăbdătoare să mă duc eu însămi pentru a supraveghea lucrările.

[2] Mare amatoare de vînat.

și a se face de rîs, ceea ce-l făcea nervos și-i răpea buna dispoziție. Caty împușcă o singură becațină, lăsîndu-se consiliată prea mult de Max Hangerliu, care, făcîndu-se a-i arăta poziția justă, o apucă familiar de braț, apoi de mijloc, spre adumbrirea lui Ciocîrlan. Șerica, în costum de doc, aștepta ca pasărea să vină într-o poziție comodă pentru ca și nu tragă decît cînd era sigură de lovitură, făcînd gesturi ample, ca și cînd ar fi fost filmată. După-masă, se organiză o cavalcadă cu direcția spre Ciupelnița, unde Șerica pofti pe toți la o contemplație a lacului. Costumele fură schimbate. Șerica puse melon pe cap, cizme de călărie în picioare și se îmbrăcă într-o redingotă neagră, de călărie, foarte strînsă pe talie. Tot în redingotă neagră se înfățișă și Caty, lăsîndu-și însă părul în vînt, iar pantalonii bej fiindu-i îngustați pe picior în formă de carîmbi. Prejbeanu avea o impecabilă cravată albă. În frunte porni Șerica, însoțită de mareșalul Cornescu, cavalerist emerit, bine dispus, ca la o paradă. Antoine îi urma singur, călărind fără figuri spectaculoase, însă expert și seniorial. Caty sălta exuberantă, jucîndu-și calul alb într-o parte și alta și îmbulzită lateral de Max Hangerliu și de regele Vahtang, care căuta s-o încadreze și să plaseze cîteva vorbe. În acest chip, Ciocîrlan, cu toate sforțările, neputînd sparge garda Caty-ei, rămase îmbufnat în urmă, pe lîngă trăsura purtînd pe monsenior, pe Gaittany și pe madam Carcalechi. Gaittany, foarte iubitor de natură și turism, evita mijloacele de locomoție violente și nu călărea. Confortabil în toate, cînd ajungea într-o pădure se uita plin de încîntare în toate părțile, exclama «admirabil», însă refuza să se întindă jos pe iarbă, scoțîndu-și din sac un trepied de bambu, pe care se așeza. În barcă ochea locul cel mai bun, unde clătinătura era mai dulce, și, declarînd «că el se mulțumește» cu acel loc, îl ocupa repede. Gaittany avea aerul, procedînd astfel, că face un serviciu altora, atît de onctuoase erau gesturile și cuvintele sale. După acest obicei, Gaittany își alese dinainte în trăsură un loc pe dreapta, spre a nu fi silit să stea pe bancheta dimpotrivă, lăsînd acest scaun incomod bătrînei Carcalechi, deoarece prințul-monsenior, avînd în vedere calitatea sa de ecleziast, crezu de cuviință a lua locul din stînga lui Gaittany. Din fericire, vehiculul, aparținînd

Șerichii, avea siluetă de landou, și madam Carcalechi făcea pe bancheta ei figură onorabilă. Convoiul tropăia și ridica colbul, speriind berzele ce mergeau la pas, în explorație, prin terenul mlăștinos, aurit pe margini de razele soarelui declinînd.

— Splendid, nu ? întinse Gaittany mîinile în aer, consultînd din ochi generic pe tovarășii săi de trăsură.

Monseniorul păru prea puțin sensibil, și Gaittany îl stimulă :

— *C'est admirable, n'est-ce-pas, prince ?* [1]

La auzul cuvîntului «*prince*», monseniorul se învioră :

— *Voui !* zise el pronunțînd un *v* afectat înaintea lui «*oui*».

În acel moment, trăsura se opri, deoarece călărețiî se adunaseră în mijlocul șoselei, ce trecea acum printr-un cătun, împiedicați de un obstacol. Gaittany, întotdeauna curios, se dădu jos, să vadă ce este. Un țăran cam de cincizeci de ani, nebărbierit, bătea furios o vacă scheletică, vădit bolnavă, ce se culcase în mijlocul drumului, în vreme ce o femeie, gălbejită la față, pe cît se putea vedea din ceea ce mai rămăsese neacoperit de basma, urla la el că moare vita.

— Arză-o-ar boala ! zise cu sete țăranul, că tot n-am ce face cu ea.

Șerica Băleanu, care susținea că țăranul romîn este înapoiat, se arătă indignată.

— Pentru ce bați așa de barbar animalul ? mustră ea pe țăran.

— Dar ce vrei, coană, să iau vaca în brațe ? Trebuie s-o urnesc de acilea, ca să treceți dumneavoastră.

— Îndeamn-o cu binișorul ! îl sfătui Ciocîrlan, în vreme ce Șerica, jignită, întoarse calul cu dispreț.

— E moartă gata, împărtăși țăranul cu parapon, ce s-o mai îndemn ?

— Dar ce are ? întrebă mareșalul părintește și medical.

— E istovită de foame, boierule, nu pot s-o bag nicăieri să pască. Am adus-o colea, la Ciupelnița, într-un colț de izlaz, dar au pus pușca pe mine. E păzit, arză-i-ar focul, cu sîrmă ghimpată, parcă ar fi frontul nemțesc.

[1] E admirabil, nu-i așa, prințe ?

Anteine Hangerliu își mușcă buza de rușine și se trase și el cu calul înapoi.

— Pentru ce ești, omule, nevoiaș ? întrebă iar mareșalul.

— Păi, m-au omorît datoriile, coane, am tot luat cu împrumut de ici, de colo, de pe la bănci, și acum nu mai răzbesc cu dobînzile. Dacă nu s-o găsi vreo dezlegare, mă trag la baltă, ca Terente, și mă fac hoț.

Și țăranul făcu din nou gestul de a lovi vaca cu capătul funiei cu care era legată. Vaca scoase un muget dureros și prelung.

—Las-o, bre omule, în pace, și du-o la veterinar, îl consilie mareșalul, facem un ocol pe lîngă garduri.

Gaittany se reurcă în trăsură, care porni acum înainte, trecînd cu băgare de seamă pe o punte aruncată peste șanțul de scurgere al șoselei, răzînd gardurile cîtorva case și trecînd pe altă punte înapoi, pe șosea. Călărețiî veniră după ea, de astă dată mai învălmășiți, în timp ce vaca le mai trimise dinapoi un răget melancolic.

— Este o jale, spuse mareșalul tovarășilor de călărie, și la mine e la fel. Țăranii s-au împotmolit în datorii, ca să plătească pămîntul sau pentru alte nevoi, și acum sînt la aman. Dacă nu se iau măsuri, iese o răscoală mai grozavă ca aceea din 1907. Începe să prindă propaganda comunistă.

— Ce grozăvie, se scutură madam Carcalechi din trăsură, de unde auzea totul.

— Nu-i decît un leac, acela propus de Argetoianu, anume conversiunea datoriilor agricole.

— Ce înseamnă asta, domnule mareșal ? se interesă Caty.

— Înseamnă că datoriile se reduc în bună parte la jumătate, iar restul se amortizează în rate.

— Dar e bine asta, domnule mareșal, observă Caty. Și credeți că legea s-ar aplica numai la țărani ?

— Mi-e teamă, zise mareșalul onest, că o să profite de ea mai ales marii proprietari rurali și oarecicare personaje falimentare.

Caty își lăsă calul mai liber în frîu și rămase mai în urmă, meditativă, căutînd a se apropia de Ciocîrlan, care și el părea visător. Dar cavalcada păși pe aleea parcului

de la Ciupelnița și curînd descălecară sub un peron sprijinit de coloane ionice. Din conacul propriu-zis, vizitatorii trecură, călăuziți de Șerica și Antoine, într-un pavilion cu acoperiș gros de stuf, care avea în partea opusă o mare terasă cu jețuri de nuiele împletite, capitonate cu perne de creton, de unde se întindea înaintea ochilor o priveliște feerică. O baltă naturală, enormă, era presărată cu nuferi galbeni și fremăta de strigăte indistincte de păsări acvatice, netulburate niciodată de pușca vînătorilor. Nu se întunecase încă bine, totuși luna se resfrîngea în apă, Gaittany ochi locul cel mai bun și se așeză încet, cu precauție, scoțînd un oftat de plăcere.

— E minunat ! Splendid ! Prințesă, vă felicit ! își exprimă el șoptit entuziasmul, scriind prin aer cu mîna dreaptă o spirală infinită.

Toți stătură fără a scoate un cuvînt. Ședeau în fotolii, în felurite poziții, ascultînd sunetele, ce veneau ca un concert, de pe marea întindere de apă. Antoine merse într-un colț al terasei și mișcă un comutator. Atunci se petrecu un fenomen neînchipuit. Toată balta se umplu de licurici.

— Oh ! dar ce este asta ? se extaziară toți, și îndeosebi Gaittany.

— Este opera lui Antoine, explică Șerica. Lacul este electrificat prin cabluri care merg la stîlpii vîrîți în apă, în vîrful cărora sînt becuri ascunse printre frunzele de nufăr.

Țipete mărunte, văitături ascuțite și surde veneau dinspre baltă, și lui Prejbeanu, care avea oroare de violență, i se părea că aude ieșind din fundurile apei răgete triste, ca ale vacii din drum. Șerica, fiind rugată cu stăruință de asistență, consimți să citească un număr de panseuri cu privire la lacuri, printre care fu aplaudat cu precădere acesta :

«J'aime à regarder au fond des lacs le ciel filtré par l'eau.» [1]

După lectură, asistența își luă rămas bun și plecă înapoi pe lumina lunii, afară de monsenior. Gaittany și

[1] «Îmi place să privesc în fundul lacurilor cerul filtrat de apă.»

madam Carcalechi șezură de astă dată alături în trăsură. Satul era cufundat în întuneric, doar o lampă cu petrol pîlpîia pe un stîlp, în plin veac al electricității. Spre a lumina mai bine drumul, Max Hangerliu își puse în piept o mare lampă electrică cu baterie, prevăzută cu un reflector puternic.

— Ești, îi zise Caty, ca un voinic din basm, cu un diamant minunat în piept.

— Cu lumina căruia caut pe prințesa inimii mele, care ești dumneata.

Ciocîrlan păru foarte indispus de acest dialog, la care nu putea participa, fiind complet lipsit de imaginație.

Convorbirea asupra conversiunii continuă însă înainte de culcare. Madam Carcalechi se arătă plină de speranțe în asemenea salutară reformă, întrucît avea nu puține datorii. Mareșalul Cornescu mărturisi și el :

— Mi-ar prinde bine și mie, ce-i drept, sînt încurcat de tot.

— Dar tata, zise Max Hangerliu, are ipotecă asupra unui imobil urban. Prin urmare s-a ars.

— Pardon, observă mareșalul, are și proprietăți rurale. În cazul acesta legea ar opera fără discuție. De altfel, pe cîte știu e vorba de a se propune o lege pentru lichidarea atît a datoriilor agricole, cît și a celor urbane.

— Vai, ce bine ! zise Caty discret, din ce în ce mai interesată.

Astfel acești oameni cu domenii și situații sperau mîntuirea într-o lege pe care cu puțin înainte o invocase în sprijinul țăranului cu vaca costelivă, uitînd cu desăvîrșire de problema țărănească.

— Părerea mea, încheie mareșalul Cornescu, este că în cazul votării unei asemenea legi vor fi avantajați mai ales aceia ale căror creanțe sînt scontate de marile bănci cu portofolii putrede, care nu vor face dificultăți cu creditorii mărunți. Bineînțeles, pentru cine are sfinți !

Și mareșalul, ca să sugereze că vrea să se culce, căscă măreț, fără a-și acoperi gura cu dantură solidă. Avea, cu toate că era un om de o educație perfectă, această manie, moștenită din viața cazonă. Caty conduse pe Ciocîrlan, într-o odaie, la etaj, în partea opusă a coridorului, dar care, printr-o alta intermediară, comunica cu a ei. În

curînd, apăru în odaia lui Ciocîrlan, într-un *sauf de lit* dintr-un velur fin de culoarea vișinei putrede, de sub pulpanele căruia picioarele netede și lustruite i se dezveleau în mers. Ciocîrlan nu apucase încă să se dezbrace și ședea, visător, întins într-un fotoliu. Caty se așeză pe genunchii lui, și cu amîndouă mîinile îi cuprinse gîtul, apropiindu-și totdeodată un obraz de al lui. Apoi rămase așa, începînd a se legăna.

— Ce frumoasă este viața, *chéri !* zise ea.

— Nu pentru toți ! încercă să rectifice Ciocîrlan.

— Ce-mi pasă mie de alții ! Parcă altora le pasă de noi... Să fim fericiți noi amîndoi, scumpule, e de-ajuns... Și mama ! adăugă ea.

Apoi prinse capul lui Ciocîrlan în palme și-l sărută voluptuos pe buze. Ciocîrlan era un om cu succes la femei și alintat, însă femeile pe care le cunoscuse erau toate mai rezervate în materie erotică decît el, întreținîndu-i astfel iluzia de a le domina. Caty însă îl intimida, îi dădea sentimentul de a fi un nătîng și-l sufoca cu sărutările, nelăsîndu-i nici o inițiativă, și asta îndată după ce, într-un moment de nestăpînire, o cucerise.

— Adoratul meu, zise Caty, scuturîndu-și crizantema de păr roșcat pe obrajii lui Ciocîrlan, în mișcarea de a-l săruta pe ochi. Spune-mi, adoratul meu, mă iubești ? Dar să-mi spui adevărat.

Ciocîrlan dădu să respire.

— Știi foarte bine că da.

— Nu așa, dragul meu, răspunde la ce te-ntreb eu : Mă iubești ?

— Dar ți-am spus.

— Spune-mi : te iubesc.

— Ah, asta voiai ? ! Te iubesc !

— Spui așa de moale, de rece, scumpule ! *Moi, je t'adore !* [1]

Și Caty încercui gîtul lui Ciocîrlan într-un lanț de sărutări. Apoi ridică picioarele pe rezemătoarea fotoliului, instalîndu-se cu totul în brațele lui Ciocîrlan. *Peignoir*-ul îi căzuse de pe umeri. Aceștia erau plini, la limita unde ceva mai rotunzi ar fi devenit abundenți, și băteau în

[1] Eu, te ador !

brun. Ciocîrlan puse buzele pe unul din ei, lîngă panglica ce ținea cămașa. Caty își reacoperi umerii ca spre a împiedica pe Ciocîrlan să se bucure de ei înainte de a îndeplini anume condiții și începu interogatoriul :

— Scumpule, nu așa, spune-mi sincer că mă iubești.

— Mult, răspunse Ciocîrlan.

— Mai mult decît pe Marina ?

— *Infiniment.* [1]

— Cît de mult ?

— Incomensurabil.

— Mai mult decît pe părinții tăi ?

— Dar e cu totul altceva, nu există comparație posibilă.

— Dă-mi o măsură, ca să știu cît mă iubești.

— Caty, ești absurdă, *je vous aime, c'est tout, n'allez pas croire que je veuille vous mentir. Pourquoi me demandez-vous toujours si je vous aime ?*

— *Pour savoir si tu m'aimes vraiment.*

— *Vous êtes adorable.* [2]

Și Ciocîrlan lăsă gura spre pieptul Caty-ei, căutînd a profita de faptul că *peignoir*-ul se desfăcuse, eliberînd sînii.

— Nu, nu, se acoperi repede Caty, nu așa. Spune-mi că nu mai ai nimic, dar nimic, cu acea femeie.

— Cu care femeie ? se zăpăci Ciocîrlan, a cărui conștiință nu era tocmai curată.

— Ah ! va să zică sînt mai multe la mijloc. *Je m'en doutais.* [3]

— Te conjur, nu repeta mereu aceeași poveste. Știi bine că tu ești singura femeie pe care o iubesc.

— În fine, să lăsăm deocamdată chestiunea numărului. Spune, *mon adoré*, cînd termini cu Marina ?

— Dar lucrurile sînt cu desăvîrșire încheiate, divorțul s-a transcris, cum știi...

— Și cu toate astea te mai duci pe la ea.

[1] Infinit.

[2] ...te iubesc, e de ajuns, să nu-ți închipui că vreau să te mint. De ce mă întrebi totdeauna dacă te iubesc ?
— Pentru a ști dacă mă iubești cu adevărat.
— Ești adorabilă.

[3] Eram sigură.

— E un gest de pură curtoazie, am fost la Paris, în interes de serviciu, puteam să nu-i fac o vizită ? Nu sîntem sălbatici.

— Ai dormit la ea.

— M-a găzduit, e drept. Are un apartament superb.

Adevărul este că Ciocîrlan, intrînd în relații cu o altă femeie, nu avea tăria de a rupe cu celelalte. Continua a le frecventa pe toate, din slăbiciune, însă și din plăcerea de a găsi în mai multe locuri un zîmbet, o atmosferă familială. Era prevenitor, le trimitea scrisori și telegrame, răspunzînd fără întîrziere la mesajele lor. Se putea spune că Ciocîrlan era mai agreabil pentru o femeie după ce se despărțise de ea. Caty se ridică de pe genunchii lui și se reașeză în poziție inversă, înlănțuindu-l strîns cu brațele pe după gît și sărutîndu-l după ureche.

— Ascultă, Gigi scump, *je veux, j'exige que tu rompes avec cette femme complètement, plus de visites, de correspondence* [1], vreau neapărat să ne căsătorim. Nu mai pot suporta această situație falsă.

— Este dorința mea cea mai vie !

— Așa spui mereu, dar cînd ?

— Nu găsești că e neapărat nevoie să-mi fac o carieră serioasă, de preferat în diplomație, postul actual fiind un expedient efemer ? Cu căderea guvernului, va trebui să-mi dau demisia.

— Cine te împiedică să intri în diplomație ? Tată-tău e influent.

— Nu-i așa ușor cum crezi. Mi s-a oferit să merg la Tirana, la regele Zog. *Mon Dieu*, ce să fac într-o țară cît un județ ? Și apoi, apuntamentele sînt mici. Pentru nevoile mele și ale tale ne trebuie o legație somptuoasă, într-o țară vastă, bogată.

— Cu toate acestea cred că va trebui să începi cu una mai modestă.

— Mi s-a sugerat acest lucru, promițîndu-mi-se că atunci cînd se va înființa o legație în Argentina voi fi propus

[1] ...vreau, cer ca tu să rupi cu această femeie complet, nici un fel de vizite, de corespondență...

— Unde ai spus, *mon* pisic *adoré* ?

— La Buenos Aires, în Argentina.

— Gigi scump, vreau absolut să mergem în Argentina, departe, peste ocean, acolo unde sînt palmieri și oameni bruni, arși de soare.

— Dacă totul ar depinde numai de tine !

Caty privi pe Ciocîrlan cu amor propriu :

— Și cine-ți spune ție că nu depinde și de mine ?

Ciocîrlan o prinse în brațe și se ridică cu ea, purtînd-o pînă în pat, pe care o culcă, sărutînd-o. Caty, lăsîndu-se așezată, îl prinse de un nasture al vestei.

— Ascultă, Gigi, crezi că legea aceea a lichidării datoriilor are să se facă ?

— Sînt sigur. Tata o sprijină, avem în familie niște încurcături teribile.

Caty sări din pat și drese cu mîinile părul ciufulit.

— Noapte bună, trebuie să dorm.

— Nu... rămîi ? sugeră timid Ciocîrlan.

— Nu, scumpule, să ne căsătorim întîi.

Și sărutînd încă o dată pe Ciocîrlan pe buze, în vreme ce-i trecea degetele convulsiv prin păr, se desprinse, își luă în mînă pantofii, ca să nu facă zgomot, și ieși cu picioarele goale aproape fugind. Pe sală, privind jos, aplecată peste balustradă, văzu pe Prejbeanu în pijama intrînd la madam Carcalechi.

Peste vară, Caty merse ca de obicei la Deauville, unde Ciocîrlan veni s-o vadă, numai pentru o săptămînă, avînd de lucru la bancă, în țară. Caty se întîlni la întoarcere cu Oster, la Veneția, și ieși cu el în oraș. Făcură o plimbare pe lagună, în gondolă, și Oster cîntă în picioare, vîslind la pupă, *Santa Lucia*, cu un glas vibrant de bariton. Briza marină făcea să-i fîlfîie pantalonii de fresco, lipindu-i de picioarele statuare. Reașezîndu-se lîngă Caty, Oster îndrăzni a trece mîna pe sub spatele ei, fără a o strînge totuși.

— *Monsieur* Oster, zise Caty lăsîndu-se pe spate dinadins, ca să se rezeme de brațul bancherului, logodnicul meu, Ciocîrlan, visează să fie ministru plenipotențiar în Argentina. Credeți că este posibil ?

— Dacă țara dumneavoastră înființează o legație, pe care o dorim mult, lucrul *es posible. Por mi, todo es posible, excepto ser amado.*

— *Pourtant, vous êtes aimable* [1], îl măguli Caty.

Cînd gondola se apropie de debarcader, Oster ședea cu obrazul său ciocolatiu apropiat de acela al Caty-ei.

— Bunăseara, stimată doamnă! auzi aceasta, punînd piciorul pe dig, un glas cunoscut.

Căutînd cu ochii, dădu de Fred Tilibiliu, care era cu o tînără femeie.

— Bună seara, *signora!* repetă Fred ironic, lățindu-și buzele deasupra dinților.

Caty îi întinse mîna grăbit, receptînd și pe doamna tînără, care fu prezentată ca soția lui Tilibiliu.

Peste cîteva zile, Ciocîrlan primi de la acesta din urmă o scrisoare în care, printre altele, secretarul de legație îi destăinuia, ca un fapt divers și ca și cînd n-ar fi știut raporturile dintre Ciocîrlan și Caty, că văzuse pe Caty îmbrățișată în gondolă cu Oster. Ciocîrlan, care se afla în acel moment împreună cu o femeie măritată, în a cărei intimitate intrase de curînd, se posomorî. Era gelos și suferea. Interesant este că se întîlnea cu noua cucerire chiar în casa din București a Caty-ei, avînd o cheie personală acordată de aceasta. Întîmplarea făcu să fie surprins împreună cu prietena sa de Caty, cînd aceasta sosi în București, fără a-l anunța telegrafic, cum fusese vorba. Caty, indignată, trînti ușa cu dispreț și se duse la Pipera. Cîteva zile, Ciocîrlan încercă inutil a vorbi cu ea la telefon, îi ceru prin bilete să-l primească, în sfîrșit îi trimise o scrisoare lungă, care începea așa: *«Caty adorée, je ne puis te décrire les affreux jours que j'ai passé...»* [2] În ele din urmă, se întîlniră. Caty respinse cu oroare încercarea de îmbrățișare din partea lui Ciocîrlan.

— Ce-ai făcut este oribil! zise ea.

[1] ...e posibil. Pentru mine, totul e posibil, afară de aceea de a fi iubit.
— Totuși, sînteți amabil.
[De fapt: «vrednic de a fi iubit». Joc de cuvinte.]

[2] «Caty adorată, nu pot să-ți descriu zilele îngrozitoare pe care le-am petrecut...»

— Exagerezi mult. Dar tu nu ai nimic pe conștiință?

— Ce să am?

— Caty, să vorbim cinstit. Ce legătură ai cu acel Oster?

— Nu vei voi să devin sălbatecă, să rup relațiile de curtoazie cu oameni care ne pot fi de folos la amîndoi.

— Dar ai fost văzută îmbrățișîndu-te cu el, în gondolă.

— Sînt prostii, cine ți-a spus?

— Tilibiliu. Poftim scrisoarea!

— Ah, care va să zică mă spionezi!

— Aș fi în dreptul meu.

— Ce drept? Nu sîntem soț și soție. Sînt liberă să fac ce poftesc.

— În asemenea condiții, orice discuție este de prisos.

— Tilibiliu e o canalie și scrie baliverne din ură față de mine. El a îndemnat-o pe Cornelia să deschidă acțiune împotriva mea, să plătesc partea minorilor. Destul sînt amărîtă cu afacerea asta!

Ciocîrlan bătu în retragere, pe jumătate convins.

— Dar ce ai făcut tu, trecu la atac Caty, este incalificabil. Mă înșeli cu oricine, *avec une femme quelconque.* [1]

Ciocîrlan, leal, îndrăzni a lua apărarea prietenei lui.

— Nu e *«quelconque»*, e fosta soție a ministrului la Ankara.

— Prin urmare, îl ironiză Caty, te pregătești pentru diplomație.

— Caty, trebuie să înțelegi odată. Recunosc că am greșit, însă nu-i vorba decît de o legătură efemeră, *je te le jure,* ca bărbat, cum să-ți explic, *j'ai éprouvé en ton absence le besoin d'avoir n'importe qui près de moi.* [2] E fără consecință, o prostie.

Și Ciocîrlan se apropie de Caty, s-o sărute. Aceasta puse în dreptul gurii mîna pe care Ciocîrlan i-o atinse cu buzele, sărutîndu-i-o apoi pînă la cot.

— Gigi, spuse Caty, mai conciliantă, dar decisă, îți cer, ca să curmăm orice neînțelegere, să facem formele de căsătorie.

[1] ...cu o femeie oarecare.

[2] ...îți jur... Am simțit în absența ta nevoia de a avea indiferent pe cine în preajma mea.

După cîteva luni, într-adevăr, Ciocîrlan și Caty se cununară la Biserica Amzei, nași fiind prințul și prințesa Băleanu-Hangerliu.

La cîteva zile după ieșirea decretului legii lichidării datoriilor agricole și urbane, în aprilie 1934, Caty, prin avocații ei, obținu poprirea în mîinile ei a sumelor ce datora pentru părțile minorilor din datoria către Banca Comercială Romînă. Argumentarea lui Bălășescu fu în acest sens :

— Onorat tribunal, în cazul cînd partea noastră ar plăti comoștenitorilor sumele fixate de Curte cu titlul de restituțiuni, iar aceștia nu le-ar întrebuința la plata datoriilor, s-ar putea, eventual, să ne vedem expuși a plăti de două ori, iar recursul contra copărtașilor, pentru a restabili integritatea părților succesorale, ar rămîne ineficace, din cauza insolvabilității lor.

— Nu este nimic altceva de făcut, își dădu părerea Melinte, cu totul plictisit de această afacere infructuoasă pentru el, decît a o lăsa pe doamna Caty Zănoagă-Ciocîrlan, care văd că are foarte multă influență și spirit practic, să profite de legea conversiunii și să obțină în numele masei succesorale reducerea creanțelor.

Caty, într-adevăr, introduse cerere de conversiune a datoriilor agricole și urbane către Banca Comercială, dar și către minorii Petrișor și Paulette, în cazul cînd ar mai avea ceva să le dea după lichidarea partajului și prin reducerea creanțelor în părțile revenind minorilor. Prin stăruințele lui Ciocîrlan făcu un aranjament cu banca și plăti integral cele două treimi reduse prin lege din datoriile minorilor, obținînd o decizie a Curții de Apel că sumele datorate în numele acestora au fost achitate.

— Foarte bine, se căină Cornelia, dacă a lichidat, atunci să ne plătească diferența. Doar datoriile au fost reduse.

Socotelile avocaților Caty-ei sunau însă altfel. După trecerea afacerii pe la Înalta Curte de Casație, unde Ciocîrlanii erau la ei acasă, Curtea de Apel din Galați dădu în prezența Corneliei și a doamnei Caty Ciocîrlan, gătită cu un superb costum *tailleur* din șantung consistent, următoarea decizie :

«... Considerînd că, întrucît, după cum rezultă din cele mai sus constatate, tot activul succesiunii este exclusiv compus din suma datorată de către Ecaterina Ciocîrlan, născută Zănoagă, reprezentînd prețul cu care a cumpărat cele trei imobile, precum și veniturile lor, după cum mai sus s-a specificat ; considerînd că numita urmează a da comoștenitorilor ei, Petrișor și Paulette Zănoagă, cu titlu de restituțiuni, în înțelesul art. 737, cod. civ., părțile ce li se cuvin, de cîte o treime, cîte lei etc., cu procente legale de astăzi, 21 iunie 1934, data deciziunii de față pînă la plată etc., etc.

Pentru aceste motive

În numele legii

Decide :

Stabilește activul succesiunii defunctului Nicu Zănoagă la suma de 9.000.000 lei, iar pasivul la 9.000.100 lei.

Atribuie fiecăruia din cei trei moștenitori, Ecaterina, Petrișor și Paulette, cîte lei 3.000.000...

Stabilește partea contributivă a fiecăruia din ei, la plata sarcinilor și datoriilor ce compun pasivul succesiunii, la cîte o treime din totalul pasivului, adică de cîte 3.000.034 lei.

Constată că pasivul fiind aproape egal activului, minorilor nu li se mai cuvine nici o sumă de bani.»

Cornelia privi buimăcită la Melinte.

— Ce înseamnă asta ?

— Înseamnă, răsufla Melinte, că avem de plătit noi șaptezeci de lei doamnei Ciocîrlan.

Cornelia simți o sfîrșeală și se prăbuși pe bancă, spre spaima lui Petrișor și a Paulettei, aduși la tribunal în scopul de a fi arătați lumii ca niște minori urgisiți. Chiar Caty, impresionată, alergă la ea și-i întinse paharul cu apă, pe care îl adusese un aprod. Cornelia, venindu-și puțin în fire, dădu cu ochii de Caty. Atunci fața i se schimonosi într-un sentiment de ură nestăvilită și, uitînd unde se află, strigă isteric :

— Fugi din fața mea și a copiilor mei ! Escroaco !

VII

Teii erau în floare și răspîndeau un balsam paradisiac, cînd, seara, pe întuneric, Ioanide, întorcîndu-se acasă, cu mîna la piept, zise simplu Elvirei, care îl întîmpină în vestibulul luminat :

— Elviro, nu te speria, cineva m-a împușcat în piept, cheamă, te rog, la telefon pe...

Și se prăbuși pe parchetul de travertin, ce se înroși îndată de un fir gros de sînge. Contele Iablonski, care se afla în curte, unde terminase de spart cîteva buturugi noduroase, mînuind cu iscusință toporul, alergă la țipetele Elvirei și ridică în brațe pe Ioanide, leșinat, purtîndu-l cu o ușurință extraordinară pe scări, spre odaia lui, deși arhitectul era un om destul de voinic. Sîngele mustind prin haina lui Ioanide lăsă un mare sigiliu roșu pe cămașa contelui. Cucly, care venise să-l ia pe tată-său și stătuse pînă atunci de vorbă cu madam Ioanide, alergă la telefon și anunță, neștiind cui să se adreseze, Academia. În curînd o mașină se opri în poartă și se dădu jos din ea însuși academicianul Cuculeț, marele chirurg, însoțit de un asistent. Cuculeț, înalt și voinic, cu părul roșcat, fără un fir alb, privi blînd și cu fața ingenuă și zîmbitoare, schițînd din buze un fluierat, care amplificat s-ar fi constatat că era melodia cîntecului lăutăresc *Nașă, nașă,* una din piesele repertoriului cu care chirurgul își fascina cu atît succes pacienții pe masa de operație.

— Ce s-a întîmplat, iubite coleg ? întrebă Cuculeț pe Ioanide cu o veselie blajină, așezîndu-se lîngă patul arhitectului, care își venise în fire, dar era de o paloare mortală. Mi se pare că te-ai bătut în duel pentru o afacere sentimentală. Vrei să mori ca Pușkin ?

Zicînd acestea, Cuculeț făcu semn cu mîna asistentului să desfacă la piept pe rănit, care era încă în sacou. Asistentul dădu la o parte haina și vru să desprindă cămașa lipită cu sînge de piele. Pacientul făcu o mică strîmbătură, și Cuculeț, cu două degete, figură către asistent gestul tăierii. Asistentul scoase din trusă un foarfece și începu să taie cămașa cu băgare de seamă în toate direcțiile.

— Ascultă, zise Cuculeț către Ioanide, știi anecdota cu...

Privind în juru-i, academicianul văzu pe Elvira și pe Cucly și se răzgîndi :

— Ți-o spun eu mai pe urmă.

Și invită pe femei să iasă din cameră. Anecdotele lui Cuculeț erau, în general, dintre cele mai indecente, însă spuse cu candoare aveau mare efect terapeutic. Rănitul fu dezbrăcat, examinat, pansat provizoriu, injectat cu ser antitetanic. Ieșind din odaie, academicianul Cuculeț informă pe Elvira că un glonte de revolver, pe care i-l arătă, intrase prin mamela stîngă, alunecase pe deasupra coastelor, în regiunea axilară, și ieșise pe la spate, oprindu-se în căptușeala hainei. Deci nu era nimic grav, însă victima, mergînd pe stradă, pierduse sînge mult și avea puțină febră. Părerea sa era că o transfuzie moderată de sînge «nu strică» (vorbea așa, ca să n-o alarmeze). Cuculeț plecă promițînd Elvirei, domnișoarei Cucly și Miniei, care sosise între timp, că le va împărtăși a doua zi niște anecdote senzaționale și în special «A murit Georgescu» (mai toate anecdotele cuculețiene se învîrteau în jurul organelor reproducătoare). Nu mult după plecarea academicianului, sosi cu mașina un alt tînăr medic de la clinica sa chirurgicală, împreună cu o infirmieră, cu instrucții amănuntite și recomandația de a rămîne peste noapte lîngă Ioanide. A doua zi, avîndu-se în vedere rezultatele de laborator, i se ceru lui Iablonski sînge pentru Ioanide. Era cunoscut la Centrul de transfuzie, fiindcă vindea sînge, pricină pentru care arăta istovit. Ioanide se înviora puțin, părea însă abătut și nu voi să meargă la spital. Cuculeț îi făcu pe plac, zicînd că rana nu reclama vreo intervenție chirugicală specială. Era doar plictisit de persistența febrei, pe care o atribuia unui început de congestie pulmonară, datorită nemișcării. În salon, Cuculeț se întreținu cu Elvira și cu cei prezenți : Gaittany, Sufletel, Dragavei, Smărăndache, madam Farfara, Mini, Cucly, care veniseră să se intereseze de bolnav.

— Să vă spun anecdota făgăduită, zise cu nevinovăție Cuculeț. Un medic primar, venind ca de obicei la spital, e întîmpinat de portar : «Domnule doctor, îi spune acesta, am o veste tristă ! A murit Georgescu !» «Ce vor-

beşti !» zice doctorul. Intrînd pe coridor, îi iese înainte un infirmier : «Domnule doctor, astă-noapte a murit Georgescu» (Cuculeţ imita glasul fiecăruia şi îndeosebi tonul de confidenţă şi punea o tărăgăneală naivă în naraţie, ce excita curiozitatea în mod extraordinar). «Am auzit !» zice doctorul. Pe cînd îşi punea halatul alb, vine şi medicul secundar, care îi şopteşte : «S-a prăpădit Georgescu, ştiţi ?» «Da, doctore, mi s-a spus ! Unde e, săracul ?» «În sala de autopsie !» zice medicul secundar. Şi se îndreaptă toţi într-acolo. Doctorul primar dă la o parte cearceaful, priveşte mortul îndelung şi zice : «S-a dus şi bietul Georgescu !» şi ia un bisturiu în mînă. Trebuie să vă spun, explică Cuculeţ asistenţei cu aer mironosit şi pudic, că Georgescu avea, să nu se supere doamnele, un...

— Tovarăşe academician, răsună în acest moment din uşă glasul şoferului, e tîrziu, aveţi şedinţă.

— Lasă, zise clipind şiret Cuculeţ, către cei de faţă, că vă spun eu sfîrşitul altă dată. Staţi, staţi, să nu uit. Dacă aţi găsi o bucată bună de gutapercă, ar fi foarte bine. Noi n-avem.

În vreme ce academicianul ieşea pe uşă, Smărăndache şopti ceva la urechea lui Gaittany, probabil ideea centrală a anecdotei. Gaittany izbucni într-un rîs sonor : ha, ha, ha, ha, privit interogativ de ceilalţi, impacientaţi a afla mai degrabă concluzia istoriei lui Cuculeţ. Nici Smărăndache, nici Gaittany nu se încumetară să le-o destăinuie. Fapt este că se produse o atmosferă de bună dispoziţie, ce făcu pe toţi să uite că în casă se afla un împuşcat. Bravul Cuculeţ îşi atinsese ţinta. În automobil, însă, nevăzut de nimeni, deveni deodată serios, fiindcă febra şi apatia lui Ioanide îl nelinişteau. Merse de-a dreptul la clinica colegului său, academicianul Şaramet, internist ilustru, şi-l expedie îndată la Ioanide. Şaramet era un excelent diagnostician şi medic curativ şi era solicitat mai ales în cazurile disperate, din care cauză mortalitatea bolnavilor săi era în chip fatal ridicată. Pentru a dezamăgi speranţele excesive, Saramet adoptase un stil dubitativ, ce devenise tic. Cuculeţ, care punea mare preţ pe arta de practician a amicului său, îşi făcea nu mai puţin o plăcere de a-l parodia.

— Şaramet, juca Cuculeţ scena consultului cu internistul, începe auscultaţia : «Respiraţi ; bine ; respiraţi ; bine ; încă o dată ; mulţumesc ; mda !» Apoi pune urechea deasupra cordului : «Opriţi respiraţia ; bine ; respiraţi din nou ; bine ; mai ; bine ; mda ! Scoateţi limba; aşa ; mai afară ; încă şi mai afară ; mda !» «Domnule doctor, întreabă rudele, credeţi că bolnavul are să se facă bine ?» «Mde ! răspunde Şaramet.» Din «mda» şi din «mde», concludea Cuculeţ, Şaramet nu iese.

Adevărul este că la Ioanide, Şaramet nu zise nici «mda», nici «mde», ci numai se sperie de Stolz, bătrînul cîine al arhitectului, care îl lătră susţinut de la picioarele patului, unde şedea nedezlipit. Încolo găsi, după ce interogă pe infirmieră, că totul era în regulă şi că nimic neobişnuit în astfel de cazuri nu se produsese. Apoi trecu şi el în salon, unde se mai aflau vizitatorii, şi întrebă cu discreţie :

— Dar ce s-a întîmplat, cine l-a împuşcat ?

— Nu se ştie încă, răspunse Gaittany la întrebarea lui Şaramet, doctorul Cuculeţ a interzis orice convorbire cu bolnavul. Pe cîte ştiu, n-a văzut nimeni nimic. O fi un simplu glonte rătăcit...

— Nu se rătăcesc aşa gloanţele azi, observă grav Dragavei, gata de a ieşi pe uşă. Trebuie să fie o legătură cu arderea şantierului.

— Credeţi că există organizaţii de sabotaj ? întrebă palid Sufleţel.

— Nimic nu poate opri, declară Dragavei, mersul înainte al clasei muncitoare.

După plecarea lui Şaramet, Mini întrebă pe cei de faţă unde s-ar putea găsi gutapercă.

— Dacă nu mă-nşel, zise madam Farfara, Costică Prejbeanu avea într-un rînd de vînzare, la Talcioc.

Smărăndache se oferi să conducă pe Mini şi plecară amîndoi în Tei, unde într-o curte plină de lături, pe o stradă prost canalizată, şedea regele Vahtang. Îl găsiră într-o odăiţă stînd turceşte pe un pat de fier şi examinînd un morman de lucruri vechi, ghete, cămăşi, pe care, desigur, urma să le vîndă la Talcioc. Într-un colţ al odăii, la fereastră, la o masă joasă pirogravată, sta pe un scăunel o bătrînă de şaptezeci şi cinci de ani, îmbrăcată cu

un camizol cam prea desfăcut la gît, lăsînd să se vadă atrofierea sînilor. De altfel bătrîna, care fusese grasă și acum era parcă plisată pe obraz, din cauza slăbirii, avea buzele violent făcute cu *rouge* și părul alb, retezat scurt și, în general, un aer de voluptate dizgrațioasă pentru vîrsta sa. Bătrîna tăia cu foarfecele niște cartoane moi, din care făcea evantaie, după cum se putea vedea din mormanul de obiecte ce se aflau pe măsuță. În timp ce lucra, bătrîna fuma țigară după țigară, umplînd odaia cu un aer infect. Patul pe care ședea Prejbeanu și regiunea din jurul lui erau foarte curate, în schimb colțul bătrînei era nu se poate mai murdar. Deosebirea dintre cei doi locatari se definea topografic. În odaia aproape goală, în care, în afară de patul larg și de măsuță, se mai găseau un scrin voluminos și două fotolii cu velur roșu foarte uzat, se remarca pe un perete un mare portret fotografic, în ramă bogată, al unei fete superbe, cu părul căzînd în valuri pe umeri, cu ochi mari, ce păreau a fi fost verzi, cu buze cărnoase, umede, dar pure, de un desen perfect. Cu greu s-ar fi putut împerechea mai bine o atît de splendidă sănătate fizică cu atîta inocență și drăgălășie. Figura era așa de surprinzătoare, încît Mini nu se putu stăpîni de a nu întreba :

— Cine este fata așa de frumoasă din portret ?

— Este Lily, fata mea, răspunse răgușit între două fumuri de țigară și fără plăcere bătrîna.

— Și unde este acum ?

Bătrîna strîmbă din nas, ca în fața unui lucru rău mirositor, și răspunse cu o aroganță prin care căuta să înăbușe orice manifestare de sentimentalism :

— A murit de mult, drăguță. Nu cumpărați evantaie ?

Mini luă, intimidată, un evantai făcut din benzi de carton legate între ele cu șiret și împodobite cu flori de hîrtie lipite cu cocă de scroabeală.

— Ne trebuie gutapercă. Ni s-a spus că am găsi la dumneavoastră.

Bătrîna se uită interogativ la regele Vahtang.

— Mamă dragă, zise ea, mai ai tu gutapercă ?

Regele Vahtang se roși puțin și se crezu dator de a justifica prezența bătrînei în odaia sa și de a atrage atenția vizitatorilor asupra importanței ei sociale.

— Îmi permit să vă prezint pe doamna Carcalechi, născută Caragea, din familia preacunoscută.

Smărăndache, foarte om de lume, se prosternă și merse să sărute mîna bătrînei, care și-o șterse de coca de scroabeală înainte de a i-o întinde. Era vizibil încîntată.

— Nu mai am gutapercă, fiindcă ultima bucată am vîndut-o lui Gulimănescu. Vă recomand să vă duceți la el, fiindcă cumpără numai ca să vîre banii în ceva, nu pentru că are nevoie. Cred că o mai posedă.

Smărăndache și Mini plecară îndată la Gulimănescu. Acesta ședea în aceeași casă cu etaj și curte lungă în adîncime, plină de șoproane, cu corectivul că fosta casă contiguă a lui Dan Bogdan fusese cumpărată de la văduva acestuia tot de Gulimănescu, care o prevăzuse la fel cu șoproane. Prăvăliile din față fuseseră unite între ele prin spargerea zidului de la calcan și *Deutsche Buchhandlung* de altădată se prefăcuse în Librăria Noastră, proprietarul cedînd benevol localul. Șoproanele erau ca și altădată încărcate cu tot soiul de materiale, dominînd de astă dată materialul de construcție, cărămizi vechi, frumos curățite, olane, tuburi de fier, suluri de carton gudronat. Se zărea și o mașină de tăiat lemne, cu îngrijire învelită cu o foaie de cort și stive de traverse uscate de cale ferată. Numărul porcilor sporise, se auzeau hurducături formidabile și un cor de guițături. Înainte, cele două curți fuseseră puțin populate, acum se zbenguiau prin ele numeroși copii și apărea la una din ferestre chiar cîte un țăran. Imobilele erau locuite, aparent, de mulți chiriași de condiția cea mai modestă, deși toți păstrau, lucru curios, aceeași rînduială exemplară proprie casei lui Gulimănescu. Explicația este că juristul adusese rubedeniile de la țară, pe care le ținea o parte a anului, prin rotație, la București, înregistrîndu-le aici, spre a-și feri casa de rechiziție, el însuși strîngîndu-se în două odăi mari, spre a simula respectarea spațiului locativ. Ceea ce izbi pe Mini și pe Smărăndache, intrînd în odaia de lucru a lui Gulimănescu, fu faptul că ea părea deasupra nivelului vestibulului și cu tavanul mai jos. Picioarele nu făceau călcînd nici un zgomot, pășeai parcă pe vată. Smărăndache, intrigat, examină pardoseala și constată că era acoperită cu numeroase covoare, puse unul peste altul. Divanul pe

care fură poftiți era de asemeni înălțat în chip nefiresc prin suprapunere de ghiordezuri, covoare armene și de Buhara. Două pendule, unul de perete, în lemn de nuc, și altul în stil mobilă *empire*, băturâ deodată ora, cu tonuri deosebite, făcînd un zgomot de sîrme tîrîte pe caldarîm. Între ferestre, în fine, Smărăndache observă un dulap curios de metal, înalt și îngust.

— E un Fichet ? întrebă el.

— Nu, se fîstîci Gulimănescu, e un aparat german de radioscopie, portativ, l-am cumpărat pentru fata mea, care s-a înscris la Medicină.

— Tovarășe profesor, intră în chestiune Mini, am venit să vă rugăm să ne dați, dacă aveți, o foaie de gutapercă.

Gulimănescu rămase puțin cu gura căscată, surprins că gutaperca sa era înregistrată în opinia publică, apoi, necutezînd să nege că are, întrebă :

— Dar pentru ce vă trebuie ?

— Maestrul Ioanide, zise Smărăndache imprudent, a fost împușcat în piept și are...

— Cum ? sări Gulimănescu cu o curiozitate avidă, aproape vesel, a fost împușcat ? De cine ?

— Nu știu, tovarășe profesor, încercă să repare lucrurile Mini, probabil un accident. Sîntem grăbiți, vă rog, dacă aveți gutaperca, să ne-o dați.

— Nu poate fi accident, insistă asupra ideii sale Gulimănescu, cunoscut ca prognosticator sinistru, e urît de foștii membri ai Mișcării, a fost atacat la Radio, acum înțeleg. Am să vin să-l văd.

În fine, Gulimănescu se hotărî să scoată materialul cerut nu fără stînjenire, fiindcă pachetul de gutapercă era pus îndărătul unui șir de cărți, în rafturile bibliotecii impunătoare ce căptușea aproape toți pereții și unde se zăreau flacoane cu medicamente străine, cutii cu cacao și cu lapte condensat. Gulimănescu refuză orice răsplată pentru gutaperca lui. Abia la plecare Mini și Smărăndache observară în vestibul o motocicletă absolut nouă, pusă pe niște tălpi de lemn.

— Asta e a băiatului meu ! se scuză Gulimănescu, care îi conduse pe scară pînă jos.

Aici se afla o altă motocicletă, tot nouă, cu pneurile neatinse.

— Este a fiicei dumitale, îmi închipui, zise Smărăndache cu humor.

— Le place sportul ! evită Gulimănescu orice precizie.

În acest timp, Ioanide ședea nemișcat pe patul său, păzit de Stolz, și într-o somnolență ce îngrijora pe Elvira. De fapt, Ioanide, lăsînd la o parte durerile pe care i le pricinuia orice mișcare, nu se simțea rău și avea sentimentul că se află în afară de orice primejdie. Transfuzia de sînge, îndeosebi, pentru el, om viguros, i se păru cu totul superfluă, dar nu voise să răpească lui Iablonski prilejul de a cîștiga, onorabil, o sumă de bani, nici mulțumirea că a salvat un om de la moarte. Lui Ioanide îi plăcea să inspire solicitudine, spre a se bucura de prezența Miniei și a verifica pe fața ei pînă unde mergea tulburarea și deci afecțiunea secretă și fără titlu precis în care spera. Totuși, accidentul provocă arhitectului o melancolie acută, care începuse a se aduna în el de cîțiva ani de zile. Ioanide știa că nu va muri acum, însă își aduse aminte că nu este departe timpul cînd, indiferent din ce cauze, va muri. Îi veni în memorie o ilustrație din *Vita Nuova* reprezentînd pe Dante bolnav, întins pe pat, și femei despletite zburînd prin aer și strigîndu-i : «*Tu pur morrai !*» «Și tu vei muri !» Pînă la cincizeci de ani, Ioanide făcuse planuri nepăsător, fără a se preocupa dacă sînt ori nu realizabile îndată, asemeni unui tînăr care vede deschis înaintea sa viitorul. De la cincizeci de ani și după ce pierduse pe Tudorel și pe Pica, arhitectul cădea din cînd în cînd în meditații. Se simțea mai plin de viață, mai bogat în sentimente și mai imaginativ ca oricînd, binecuvîntase chiar vîrsta cînd toate facultățile ajung la o maturitate extremă, zicîndu-și că numai un bătrîn poate să fie un Leonardo da Vinci, un Tizian sau un Goethe. Rațional, însă, era convins că moartea devenise inevitabilă în limitele unui anume spațiu de timp. Chiar de acum putea să moară, fără a surprinde pe cineva, decesul la șaizeci de ani fiind o probabilitate majoră. Fără îndoială, sănătos cum era, avea să trăiască poate șaptezeci, optzeci, chiar nouăzeci de ani, totuși ca o grație nesperată acordată de natură. Condamnatul defi-

nitiv la moarte, căruia nu i s-a fixat ziua execuției, poate să fie lăsat în pace încă un an sau doi. Cu toate astea el nu contează pe acest hazard, și ca atare nu-și întocmește un program de existență, de unde apatia obișnuită în aceste cazuri, psihoza așteptării. Ioanide observase că Elvira se purta față de el cu o delicatețe și o cruțare din care i se păru a înțelege că ea cunoștea condiția lui nouă și că împărtășea melancolia sa surdă. În scurt, fără a se fi schimbat întru nimic, Ioanide, care era în fond un optimist și nu se temea de moarte, căpătase preocuparea de a-și înfăptui cît mai repede opera. Nu era infatuat și admitea că în arhitectură semnătura e o prostie. Simțea numai trebuința de a realiza tot ce proiectase, și cu fiece zi ce trecea încerca nervozitate cînd întîlnea o piedică. Sentimentul zădărniciei, așa de accentuat la unii oameni apatici, precum Smărăndache, nu izbutea să anuleze vitalitatea extraordinară a arhitectului. Acesta, deși știa că a doua zi după moartea sa lucrurile din casă se vor deplasa și se vor risipi încetul cu încetul, ajungînd poate la acel Talcioc care-l amuza atîta, rectifica erorile de gust ale casei, completa cu tenacitate toate lacunele interiorului, voia parcă să execute pînă în amănunțimi o viziune de mult fixată. Filozofia, constatase Ioanide, rămîne o speculație inoperantă, dacă merge împotriva instinctului vital. Firul de iarbă își face drum prin bulgării de pămînt, ocolește bolovanii de piatră și iese la soare, fără a se întreba dacă va fi sau nu călcat în picioare. Viața este un elan nestăvilit. Că tot ceea ce construia avea să se dărîme, precum frescele lui Raffael din *«stanze»* aveau să se mistuie o dată cu surparea fatală a Vaticanului, că pămîntul avea să se rătăcească în goluri și soarele să se răcească, acestea erau, în definitiv, și ele abstracțiuni față de faptul că Ioanide era mistuit de o ardoare imensă de a construi, ce nu suferea nici o contradicție teoretică. «Poate, reflecta el, că o pornire asemănătoare agită necontenit universul la o faptă continuă, în care caz sentimentul vanității e mai plin de vanitate decît neantul însuși.»

Psihoza impacienței o constatase Ioanide la madam Farfara, prințesa Băleanu și ceilalți din clasa lor sau din burghezime, a căror cauză o considera falsă și pierdută. Aceștia nu sufereau din pricina decăderii și nici fiindcă

n-aveau încredere într-o restaurație pe care o afirmau cu fanatism. Însă ora iluzorie a mîntuirii din punctul lor de vedere se îndepărta mereu, și ei începuseră să se teamă că ea va suna în alte decenii, după moartea lor. De unde, o disperare mută și slăbirea tendoanelor morale. O analogie cu condiția acestora o făcea Ioanide între el și ei numai în aceea că un arhitect nemînuind idei, ci materiale, nu poate nădăjdui izbînzi postume. Impulsul la muncă pe care guvernul i-l dăduse încredințîndu-i o mulțime de lucrări, altădată himerice, redeșteptase în arhitect bucuria de a se traduce în construcții, și orice piedică îl făcea să tresară. Arderea șantierului i se păruse o prevestire rea, iar glontele în piept, sfîrșitul.

După întîmplarea cu focul, comitetul pentru construirea teatrului, al cărui factor propulsiv era Dragavei, scosese, după sugestia guvernului, un plan mai vast, ce fusese moderat numai cu gîndul de a avea gata construcția la o dată fixă. Ioanide afirmă însă că o pripire exagerată a lucrărilor ar fi, după opinia sa, dăunătoare soliditații clădirii, deși el personal și-ar da toate silințele să o termine la data hotărîtă. Gulimănescu, care era și el prezent la discuții într-o ședință lărgită cu intelectuali mai notorii, se ridică :

— După umila mea părere este cazul a nu precupeți nici o sforțare spre a sărbători o zi măreață a socialismului printr-un edificiu destinat desfătării maselor muncitoare. Eu cred că trebuie și se poate termina.

Alții bătură în struna lui, socotind că aceasta este și linia de sus. Gaittany se uită în toate părțile, dezorientat, neîndrăznind să combată, din delicatețe, pe Ioanide, dar nici să contrazică, cum își închipuia, pe Dragavei. De aceea lui Dragavei îi spunea șoptit : «Au dreptate, trebuie să construim», iar lui Ioanide îi făcea bezele dulci. După ce ascultă pe toți, Dragavei luă o ținută voit neglijentă și zise :

— Părerea mea este să cîntărim bine avizul maestrului Ioanide, care e arhitect. Noi, tovarăși, nu tintim să oferim clasei muncitoare teatre de paiantă, cum făcea burghezo-moșierimea, ci monumente care să dureze cel puțin o mie de ani.

Aplauze furtunoase aprobară pe Dragavei, care se scărpină modest în cap și apoi își depuse iar mîinile în buzunare, ca un om fără importanță.

— Domnule, zise Gaittany lui Ioanide, mutîndu-și scaunul lîngă el, ești un bărbat eminent, seduci lumea, convingi, rămîi oricînd omul zilei. Te felicit din toată inima.

Încetînd aplauzele, Dragavei veni cu propunerea de a se relua proiectul cel mare al unui Palat al Culturii, în care teatrul ar fi un element și care ar conține un muzeu retrospectiv al civilizației urbane românești, desființîndu-se muzeul «Vasile Roaită» și transferîndu-se piesele utile în noul local, cel vechi, impropriu, putînd fi transformat într-o cantină. Gaittany, care în fundul sufletului său spera să păstreze vechiul așezămînt Boldescu-Kapri, cu un titlu de complezență, pînă la o întorsătură a evenimentelor, rămase cu totul consternat și începu să-și facă vînt cu ordinea de zi și aruncă spre Ioanide o privire brusc modificată, al cărui sens era: «Nenorocitul, strică totul cu proiectele lui neghioabe». La ieșire, Gaittany, privind drept înaintea sa, cum făcea cînd era iritat, simulă a nu vedea pe Ioanide și se urcă în automobil, trîntind cu bruscheță portiera. De aci încolo, Gaittany alergă în toate părțile, prezentînd chiar memorii, în care încerca să dovedească absurditatea conexării unui teatru cu un muzeu, susținînd proiectul vechi al teatrului pur și simplu și eroarea de a se risipi obiectele din fosta Casă de Artă. Ioanide, aflînd de intriga lui Gaittany, zise:

— Te pomenești că Gaittany stîrnește campanie împotriva mea, ca și Pomponescu acum cîțiva ani.

Fundațiile vechi fură lărgite pentru noul proiect și cofrajele se înălțară din nou pe marginea lacului, de astă dată mirific. Ioanide aplicase, în linii largi și cu deplină libertate, principiul pe care se baza Teatrul Armatei Roșii din Moscova. Colonada centrală acoperea mai multe etaje și era multiplicată prin două aripi laterale oblice, de asemeni cu mai multe etaje și cu colonade, pe cornișele cărora în tot lungul lor se înșirau colosale statui de bronz reprezentînd tineri și tinere profesînd arte și sporturi. Deasupra sectorului median se ridica ceva mai înăuntru, în mijlocul complexului, un edificiu patrulater suprapus, cu mai

multe caturi, măsurate costal, pe toate laturile de coloane, iar deasupra acestuia trona un soi de lanternă zveltă, ca un templu circular. Corpul central, care avea o fațadă și un parter opuse lacului, era flancat de clădiri, formînd un *«chiostro»* în jurul edificiului central, cu peristile exterioare, cît și interioare. Peste tot coloanele erau ionice și albe, mai potrivite după Ioanide spațiului românesc. Fațada dinspre lac se ridica pe un număr de trepte formînd un fel de debarcader, și tot complexul răsfrîngîndu-se în apă duplica, întors, palatul, răsucind prin tremurarea undelor coloanele, ca în tablourile baroce. Toată lumea fu de acord că palatul făcea o impresie grandioasă, chiar în faza schematică. Gaittany era entuziasmat în chip sincer, dar, gîndindu-se că muzcul său putea să dispară din cauza palatului ioanidesc, aproba rezervele secundare, punînd speranță, spre exemplu, în imposibilitatea de a-l termina. Dragavei totuși planifica de pe acum distribuirea spațiului și rezervase locul pentru muzeu în aripa dreaptă dinspre lac, îndărătul colonadei. În mijloc, mai în fund, cu ieșiri în curțile interioare, ar fi fost un imens teatru de dramă și operă, în edificiul suprapus, o sală de concert, în corpurile din patrulater, bibliotecă, școală de balet, de dramă, săli de joc (volei, ping-pong, șah), restaurant. Un muncitor în repaus duminical putea să-și petreacă toată ziua trecînd din sector în sector, vizitînd muzeul, făcînd muzică, plimbîndu-se cu barca pe lac și sfîrșind prin a audia o dramă muzicală.

— Domnule, zicea Gaittany, e splendid, dar e himeric, irealizabil.

Cînd însă auzea că Dragavei punea piesele din fundația Boldescu-Kapri în lăzi, trăgea aer în piept, sufocat. Totuși Gaittany era prea om de lume ca să încerce a atinge direct pe Ioanide, pe care îl stima. De altfel începu să-i mijească ideea că ar putea căpăta în noul palat un post și mai comod. De aceea renunță la memorii și începu să cultive tot mai asiduu pe Dragavei. Impacienta lui Ioanide spori o dată cu proporțiile monumentului, bănuind multiplicarea accidentelor posibile. Pentru acest motiv trecea dimineața și seara pe la șantier, plimbîndu-se apoi puțin la Șosea, unde teii înfloriseră. Cu un

astfel de prilej, un copil de țigan desculț îi ieși înainte cu o hîrtie :

— Domnule, cineva mi-a dat să vă dau scrisoarea asta.

— Mie ?

— Dumitale, domnule.

— Cine ?

— Nu știu. A plecat.

Copilul o luă la goană, înainte ca Ioanide să fi putut să scoată mai mult de la el. Biletul era o foaie, pe care, ca în telegrame, erau lipite cuvinte tăiate din *Scînteia* și suna astfel : «Îți punem pentru ultima oară în vedere că prin zelul dumitale trădezi cauza sfîntă pentru care a murit Tudorel, contribuind cu faima de care te bucuri la instaurarea comunismului. Dacă nu te astîmperi, vei primi sancțiunea cuvenită.»

Ioanide avu impresia că i se face o farsă de prost-gust. Privi în toate părțile și nu zări pe nimeni, apoi rupse biletul în bucățele mici și-l aruncă cu dispreț în aer. A doua zi, cam pe aceeași vreme, lîngă șantier, se izbi piept în piept cu Hagienuș, cu ochii sticloși. Orientalistul ținea în mînă un fel de fus, pe care îl vîrî iute în buzunar cînd văzu pe arhitect.

— Ce-ai acolo ? îl întrebă autoritar și șoptit Ioanide.

Hagienuș flutură din buze și păru incapabil a scoate vreun sunet. Cu o privire naivă arătă involuntar arhitectului o inscripție cu creta pe o scîndură a cofrajului unui stîlp, de astă dată în limba latină :

MEDUSA GORGONUM GENTIS REGINA[1]

Ioanide o șterse repede cu mîna.

— Hai să mergem, zise el, luînd de braț pe Hagienuș.

Acesta îl urmă mașinal.

— Ce se întîmplă cu dumneata, iubite domnule Hagienuș ? Ce-i cu *Alexandros ke Thalestris* și cu *Medusa Gorgonum gentis regina ?*

Hagienuș privi rătăcit la Ioanide, ca și cînd ar fi fost cufundat în vis, și schiță un zîmbet lunatic. Picioarele îi tresăltau puțin în mers și arhitectul observă că și maxilarul de jos tremura ca la un scuturat de friguri. Orientalistul nu izbuti să spună altceva, cu limba împiedicată, decît : «Regina Gorgonelor, frumoasă, domnule Ioanide, ce mai păr...» Ioanide își pironi privirile albastre în ochii tulburi ai lui Hagienuș, care, intimidat, începu să clipească repede. Încetul cu încetul, mergînd la pas alături de arhitect, orientalistul începu a se dezmetici, ochii îi deveneau mai puțin fioși și fața își reluă obișnuita expresie plîngăreață.

— Scapă-mă, se tînguî Hagienuș, după ce privi în toate direcțiile, scapă-mă de oameni răi, domnule Ioanide. Să mă bată dumnezeu dacă nu sînt bolnav ! Unde să mă duc ca să nu mă prade ? Am să mor pe drumuri.

— Cine te pradă ? întrebă Ioanide.

— Las', că-ți spun eu, șopti Hagienuș cu prudență, da să nu mă dai de gol, domnule Ioanide, mă rog ca la dumnezeu.

În apropierea imediată, Șoseaua era pustie. Cei doi trecură printr-o zonă de întuneric dens, făcut de copaci, cînd Ioanide, care se depărtase puțin de Hagienuș, auzi un pocnet, ca o plesnitură de bici cu sfîrc lung. Zgomotul se stinse și arhitectul făcu gestul de a lua de braț pe orientalist. Abia atunci simți o lovitură ca de ciocan în mamelă, urmată de o fulgerare de durere. Trase mîna, pusă instinctiv în dreptul pieptului, plină de sînge.

— Du-te îndată acasă și să nu mai treci pe la șantier, comandă el surd și-fără a-și trăda durerea către Hagienuș, care părea a nu-și da seama de ceea ce se întîmplase. Am să vin să te văd.

— Să vii, domnule Ioanide, să mă scapi de oameni răi.

Și Ioanide merse drept acasă, cu palma apăsată pe piept și clătinîndu-se puțin. Hagienuș nu veni să-l vadă rănit, parcă n-ar fi aflat cazul, și nimeni din partea autorităților nu interogă pe arhitect.

Făcîndu-se mai bine, Ioanide ceru să fie mutat cu patul lui de campanie în salonul cel mare cu trei lustre, fiindcă avea acolo aer și ecou. De altfel crezuse că va putea cînta din vioară, în pat, dar se încredință, cu părere de rău, că mișcarea mîinii îi producea durere. În salon, lîngă șemineu, se găsea un excelent supraphon electric, aplicat la un mare aparat de radio. Mini și

[1] Meduza, regina neamului Gorgonelor.

Cucly veneau des să-l vadă, cea din urmă adesea împreună cu contele Iablonski, și dădeau drumul aparatului, punînd numai muzică instrumentală, singura ce plăcea arhitectului. Sunetele făceau în marele salon ecouri de dom. Cucly, care prin străduința lui Ioanide fusese în fine angajată în baletul Operei și trăgea nădejde să interpreteze, cînd teatrul cel mare ar fi fost gata, un rol coregrafic de mîna întîi, se agita pe undele muzicii, legănîndu-se, piruetînd, fluierînd în surdină. Pînă acum nu cutezase a ieși din aceste schițe gesticulatorii. Surprinzătoare i se păru lui Ioanide Mini. Aceasta exprima în mod curent toate sentimentele grațioase, unite cu o cumințenie practică îndreptată spre aspectele prozaice ale vieții diurne. Mini trăia pe pămînt, nu în cer. Cînd însă supraphonul cînta muzică de Haendel și de Bach, Mini, de pe fotoliul său apropiat de patul lui Ioanide, suferea o transfigurare subită, o adevărată înălțare la cer. Obrajii i se rotunjeau, devenind diafani și de nuanța coraliului celui mai transparent, părul i se ridica în sus, ca suflat de vînt, capul, puțin plecat pe spate, îi rămînea într-un zîmbet extatic. S-ar fi zis că muzica începe să curgă prin vinele Miniei, iluminînd-o și eterizînd-o. Mini, care în ținuta de toate zilele era o tînără femeie simpatică, devenea în ascultare un heruvim. Tot ce era încă negeometric și nesimfonic în ea se rectifica în curgerea muzicii și se sublima. Astfel, peștii de aur, care cît timp îi ții în mînă sînt un pachet informe de fibre, aruncați în apă, își desfășoară feericele aripi de fluture și cozile, ca niște stînjenei fluizi. Și după ce înceta muzica, Mini mai rămînea sub imperiul ei, întocmai ca o femeie-medium, care trebuie bătută ușor cu palma pe obraz, ca să învingă toropeala hipnozei. Contemplînd-o în aceste momente muzicale, Ioanide constatase că sentimentele lui pentru Mini se expurgau de orice dorință. Simțea ceva asemănător cu ceea ce încercase pentru fata sa. Pica, altădată, nevoia de a o mîngîia, a o proteja și a o ști fericită. Asta înseamnă, gîndea arhitectul, că instinctul de a avea copii nu se stinsese în el. Ceva asemănător îi deșteptă la început și imaginea zvîcnitoarei Cucly, și, cînd Iablonski lipsea, Ioanide avea impresia de a fi tutorele ei pentru cîteva ore. Iablonski era fericit să aducă vorba despre ea, să i se vorbească

despre frumusețea și talentele ei, și în cele din urmă povesti lui Ioanide istoria existenței sale.

Tadeu Iablonski cunoscuse pe Lydia, actuala sa soție, de pe cînd era pe băncile școalei, la un bal pentru copii, dat într-o familie aristocratică din Varșovia. Lydia avea unsprezece ani și Tadeu treisprezece. Iablonski era pe atunci subțire, palid, cu părul lung, ca al lui Liszt, și nu prevestea în nici un fel atletul de mai tîrziu. Afecțiunea ce se născu între cei doi, aproape copii, nu se putea numi dragoste, întrucît ei nu aveau profunditatea acestui sentiment, ci numai vagi noțiuni, auzite sau citite prin cărți. Ceea ce știau era că doi tineri care se iubesc devin soț și soție și-și făgăduiră, cînd fură ceva mai mari, în chip solemn, acest lucru. Familiile celor doi tineri se cunoșteau și se frecventau, și cum Iablonski aparținea uneia dintre cele mai bine văzute și promitea a face o carieră eminentă în armată, părinții ambilor tineri îi numeau glumind «logodnicii noștri». Cînd Iablonski împlini douăzeci și unu de ani solicită părinților favoarea de a lua în căsătorie pe Lydia. Tatăl lui Iablonski, mai ales, care era colonel, primi dorința fiului său cu bunăvoință și se și pregătea să facă demersurile spre a obține aprobarea forurilor superioare. Atunci se întîmplă un lucru neprevăzut. Un unchi al Lydiei, cumnat al mamei, medic cu prestigiu, și care, pretindeau unii, pusese ochii pe Lydia și vedea cu neplăcere căsătoria ei cu un altul, vîrî în capul părinților ei ideea că Iablonski avea neapărat să devină tuberculos, întrucît numeroși membri ai acestei familii muriseră de această boală. Lucrul era prea adevărat, mama lui Iablonski însăși era slabă de piept și nu rezista decît mulțumită îngrijirilor excepționale și faptului că o parte a anului o petrecea în sudul Italiei. Doi frați ai ei muriseră respectiv la șaptesprezece și la nouăsprezece ani, un frate al lui Tadeu se stinsese într-un sanatoriu din Elveția. Mai mult, familia devenise ilustră și prin aceea că un mare poet polon cîntase, la începutul secolului trecut, o fată moartă în floarea vîrstei de tuberculoză, și care aparținea familiei Bilinski, cum se numea mama. Îngrijorarea, adevărată ori afectată, a doctorului determină

pe părinții Lydiei să se opună căsătoriei, pretextînd de politeță că fata nu era încă în condițiile de a se mărita. Lydia nu era absolut convinsă că afirmația doctorului era neîntemeiată, dar ea, romanțioasă, voia să se mărite cu Iablonski, chiar și bolnav, și să-l îngrijească, dacă era cazul, spre a respecta jurămîntul făcut. Tadeu și Lydia se hotărîră să se căsătorească fără consimțămîntul părinților, cu complicitatea unei mătuși mai liberale a Lydiei, care găzdui pe îndrăgostiți la moșia ei. Înainte de a face gestul, Tadeu scrise tatălui său, rugîndu-l să nu-l stînjenească și să-l ierte dacă va fi nevoie să renunțe, din cauza căsătoriei neautorizate, la cariera militară. Iablonski-senior alergă la generalul Lubomirski, superiorul colonelului Lenkowicz, tatăl fetei, rugîndu-l să aducă la sentimente mai bune pe colonel, în interesul copiilor și al carierei tînărului Iablonski. Generalul convocă pe colonel, îi vorbi cu semnele celei mai înalte stime, cu titlul unui simplu sfat și fără pretenția, zicea el, de a se amesteca în chestiuni în care un părinte e suveran. Îi declară că tînărul, care era ofițer în același regiment, fusese examinat de medici la cererea sa și că medicii regimentului, împreună cu profesorul Nowotny, ilustrul specialist în materie de boli pulmonare, atestaseră că tînărul era cu desăvîrșire sănătos, fără nici un simptom, oricît de minim, de contaminare, și că era exclus ca de aci înainte, în condițiile de bunăstare în care trăia, să contracteze o boală frecventă în mediile mizere. Îi arătă certificatul medicilor, împărtășindu-i că Iablonski, în vederea căsătoriei, i-l pretinsese, că el, generalul Lubomirski, nu cutezase să i-l aducă la cunoștință fără a fi solicitat, dar că acum, ca părinte sufletesc, orice s-ar zice, al tuturor ofițerilor din regimentul său, făcea această inconvenientă. Și generalul scoase din portofelul său niște fotografii și le întinse lui Lenkowicz tatăl.

— Și eu am copii și știu ce înseamnă grija de tată.

Amîndoi priviră fotografiile, ce reprezentau o fată a generalului și doi băieți de felurite vîrste, și-și împărtășiră slăbiciunile comune.

— Leopold, zise generalul, arătînd pe cel mai mare dintre băieți, care era student, a fost rău bolnav de

congestie, a răcit la patinaj, și ia te uită acum, e un armăsar viguros, o explozie a naturii.

Colonelul Lenkowicz fu convins, și tinerii avură surpriza să primească, înainte de a comite actul de recalcitranță, o telegramă, concepută astfel: «Aprobăm căsătoria, amînați nunta pînă la sosirea noastră». Ceremonia se făcu la țară, în cercul intim al moșiei, cu excepția cîtorva invitați de prin împrejurimi și de la oraș. Către mijlocul nopții, tînărul Iablonski dădu brațul Lydiei, care era îmbrăcată într-o rochie aeriană de tul, după ce-și scoase pe aceea de mireasă, și, salutînd asistența, porni spre ușă. Toți îi conduseră pînă afară, în fața peronului castelului de unde începea parcul. Căsătoriților li se rezervase un mic pavilion de vînătoare la capătul extrem al parcului, dînd spre păduri de brazi, unde puteau ședea cîteva săptămîni, ieșind prin sate, fără a da pe la curte. Fiindcă aleile parcului se făceau din ce în ce mai dese, prefăcîndu-se în adevărat codru de stejari și de fagi, spre a li se lumina calea, cîte șase lachei le deschideau și le închideau drumul cu lămpi de grădină în mîini, constînd în cîte o lumînare acoperită cu un glob. Fusese o idee a generalului Lubomirski, care, pe deasupra, scosese orchestra pe peron și o pusese să cînte selecțiuni din *Nunta lui Figaro* de Mozart. Urmăriți de muzica, din ce în ce mai îndepărtată, a orchestrei, care începea să se amestece și să se confunde cu foșnetul frunzelor secularilor copaci, și călăuziți de lumînările cu flăcări tremurătoare, ce lungeau și scurtau umbrele cu repeziciune, dînd impresia unei învălmășeli subite de ființe fugind înaintea convoiului, cei doi mergeau spre pavilion. Lydia se strîngea de brațul lui Iablonski cînd auzea o foșnitură mai puternică și părea cuprinsă de frig. De fapt, pomii împletindu-și crengile pe sus și îndoindu-se, aerul aci era mult mai rece. Iablonski, luînd o mînă a Lydiei în palmele sale, o găsi fierbinte și observă acest lucru, dar Lydia zise că era încălzită și obosită și că totul, fără îndoială, va trece. Ajunși la pavilion și rămași singuri, cei doi încercară o firească stînjenire. Simțeau că trebuie să treacă de la stilul oficial de pînă acum la unul mai familiar. Iablonski se apropie de Lydia, îi sărută mîna, apoi o sărută ușor

pe obraz, în fine o ridică în braţe uşor, cu gîndul de a o depune pe un divan din sala comună a pavilionului, în şemineul căreia se făcuse foc, spre a se alunga aerul de stătut şi în vederea răcelii nopţii, obişnuite în partea locului, aşezat în apropierea munţilor împăduriţi. În braţele lui Iablonski, Lydia avu o mică înecăciune, ce se repetă după ce tînărul soţ o lăsă jos. Iablonski îi dădu să bea puţină apă, care, fiind rece, produse Lydiei o mică tuse persistentă.

— Nu e nimic, zise Lydia la interogaţia din ochi a lui Iablonski, care constatase că obrajii tinerei mirese erau fierbinţi. Lasă-mă să mă liniştesc.

Şi tuşi, voluntar, spre a-şi rectifica glasul. Atunci un fir de sînge apăru în colţul buzelor. Simţindu-l, se şterse cu batista, pe care, văzînd-o înroşită, o scăpă din mîini, speriată. O hemoptizie abundentă se produse, spre spaima lui Iablonski, care nu ştia ce e de făcut în asemenea împrejurare. Bătrîna ce trebuia să aibă grijă de ei, strigată vehement, veni buimăcită de somnul care o prinsese brusc şi adînc după atîtea ore de aşteptare. Toată arta ei medicală consta în a lega cu o batistă cu apă rece capul Lydiei şi a aduce un lighean alb de porţelan, în care sîngele apărea şi mai teribil. Iablonski se repezi pe uşă şi, împreună cu un fiu al bătrînei, prevăzut cu un felinar, o luă înapoi spre castel. Acolo se dansa, şi generalul Lubomirski, în special, se ilustra în mazurci, jucate pe muzică naţională de Chopin. Printre invitaţi nu era nici un doctor. Iablonski încălecă să aducă unul din satul apropiat, apoi, strigat de tată-său, descălecă, deoarece n-ar fi putut transporta şi pe doctor călare în spatele său. Se înhămară repede caii la o trăsură. Doctorul, mustăcios, bătrîn, găsi pe Lydia întinsă pe divan şi cu hemoptizia aproape oprită. Explicînd, didactic, că batista cu apă rece, trasă instinctiv de bolnavă de la cap la piept, îi făcuse bine, ordonă să i se pună comprese cu apă îngheţată pe piept şi chiar ca pacienta să înghită mici bucăţele de gheaţă. Lipsind gheaţa, acceа în care se frapase şampania topindu-se demult, se găsi că apa rece de la un pîrîiaş de munte, apropiat, era foarte bună. I se dădu Lydiei de asemenea să bea din cînd în cînd înghiţituri cu apă sărată. Atît

ştia medicul de ţară, iar medicamente coagulante n-avea. Telegrafiindu-se la oraş, abia a treia zi veni un medic cunoscut. Acesta examină atent pe Lydia şi declară că avea o tuberculoză destul de înaintată, cu caverne la unul din plămîni. Lydia părea copleşită nu atît de boala în sine, care nu părea s-o impresioneze, cît de ideea că tocmai ea, a cărei familie făcuse obiecţii de ordin sanitar lui Iablonski, era tuberculoasă. Găsea divorţul meritat şi se aştepta, cu ruşine şi mîhnire, la o astfel de întorsătură a nefericitei sale nunţi. Iablonski însă nici nu se gîndea la aşa ceva şi o încredinţă că se va face bine. Cînd se mai întremă, Lydia fu transportată la oraş, examinată de medici, internată chiar într-un sanatoriu. Iablonski o înconjura cu cele mai neostenite atenţii, vizitînd-o de două ori pe zi, aducîndu-i cărţi, venind cu prieteni glumeţi şi optimişti, spre a o distra. Un intern al sanatoriului dovedi Lydiei, cu plăci fotografice, că el fusese cel mai tuberculos dintre tuberculoşi şi că acum, după o îngrijire raţională, deoarece a fost obligat, zicea el graţios, să se facă bine, a devenit un sportiv de temut, spaima concursurilor de tenis. Ori de cîte ori, în cercul său, Iablonski găsea cîte un fost tuberculos, îl prezenta Lydiei, spre a o reconforta. Iablonski călători cu Lydia în Elveţia, unde aceasta stătu luni de zile în sanatoriu, apoi pe Coasta de Azur, mereu ca un infirmier devotat şi auster, nefăcînd niciodată aluzie la drepturile sale de soţ. Cu vremea, starea Lydiei se amelioră mult, boala deveni cronică şi staţionară, îngăduind o viaţă normală, cu anume cruţări. Relaţiile între soţi deveniră ceea ce ar fi trebuit să fie, însă medicii interzise Lydiei a avea copii, ceea ce produse o secretă tristeţă lui Iablonski, sporită atunci cînd părinţii săi muriră, şi el rămase singurul fiu în viaţă. Lydia, bănuind acest lucru, spuse într-o zi soţului ei:

— Tadeu, dacă tu din dorinţa de a avea copii ai cunoaşte o altă femeie, după dragostea pe care mi-ai dovedit-o, nu m-aş simţi îndreptăţită să te cert.

Iablonski alungă cu mîna posibilitatea unei asemenea fapte. Totuşi, spre patruzeci de ani, cunoscu o balerină de la Operă, de origine romînă, care îi făcu o fetiţă, pe Cucly. Cîţiva ani, Iablonski se codi să mărtu-

risească Lydiei existența fetei, deși era convins că aceasta nu o ignoră, avînd în vedere că în repetate rînduri cumpărase jucării și obiecte pentru copii și le încredințase cu o privire blîndă și încurajatoare lui Iablonski, care pretindea că le dă băiatului unui sergent. Cucly crescu în atmosfera corpului de balet, și la șase ani avu un rol de elf. Balerina însă dorea insistent să plece în străinătate, zvonurile de război întețindu-se, și întrebă pe Iablonski ce să facă cu fetița, care, propriu-zis, o încurca. Lydia zise într-o zi din senin și cu mare blîndețe soțului ei :

— Tadeu, adu fetița acasă și s-o adoptăm. Hotelele străine nu sînt un mediu potrivit pentru creșterea unui copil.

Iablonski rămase uimit, apoi înțelese că Lydia era în perfectă cunoștință de cauză și că vorbise chiar cu balerina. Sărută mîna Lydiei și se reținu, din pudoare, să comenteze îndată cuvintele ei. Cucly păși în casa seniorială a lui Iablonski și găsi în Lydia cea mai îngăduitoare mamă adoptivă. Totuși înfățișarea acesteia involuntar rigidă, și viața sedentară pe divane și *chaise-longue*-uri din cauza boalei o mirau și-i dădeau sfieli. Cucly era agitată, arunca mereu picioarele în sus de cîte ori auzea o arie de dans, se dădea peste cap, făcînd exerciții de suplețe, își continua, într-un cuvînt, existența din mediul corpului de balet. Nici luxul nu părea să-i placă ; adesea, după masă, la care ciugulea puțin, strîmbînd din nas, lua o felie de pîine și o mînca singură prin grădina casei. Existența opulentă dură puțină vreme, căci, venind cotropirea germană, Iablonski se refugie cu soția și cu Cucly în Romînia.

— Asta este povestea mea, domnule arhitect, încheie istoria Iablonski, potrivindu-și un gumilastic la picior. Mă duc să ridic o butelie de aragaz.

În aceeași zi, Cucly întrebă, intrînd în marele salon, brusc, pe Ioanide :

— Domnule arhitect, vrei să-ți dansez ?

— Mai e vorbă ? răspunse Ioanide.

Cucly, care venise cu o servietă, ca o profesionistă oarecare, trase din ea o imensă spumă albă împăturită, care era o jupă de tul pentru un balet de fantezie, fără *tu-tu*-ul clasic și fără *maillot*, și doi papuci de atlaz, apoi trîntindu-se pe un fotoliu își aruncă pantofii din picioarele goale și-și puse «poantele». După aceea, ducîndu-se lîngă semineu, de unde imaginea ei apărea lui Ioanide simplificată, sublimată de distanță, își dădu fără jenă rochia peste cap și rămase într-un tricou alb și subțire de baie, care îi strîngea ușor sînii și nu-i acoperea coapsele decît la limită. Rotulele genunchilor erau mari, musculatura picioarelor vînjoasă și suplă, pîntecele așa de supt, încît osatura bazinului se desena precis, în general, sistemul articulațiilor ieșea în evidență, carnea părînd o rețea de coarde răsucite spre a le pune în mișcare. Fiece porțiune în parte a trupului nu era satisfăcătoare, întregul fascina printr-un monstruos plin de grație. Cucly își vîri fustanela aeriană, în formă de abajur, și și-o încheie în copci la spate. Apoi alese o placă și o puse pe discul supraphonului, care începu să se învîrtească. Era valsul din *Faust* de Gounod, *Noaptea de Valpurgis*. Cucly aștepta cu un picior sprijinit într-un deget rigid, asemeni unei păsări gata să-și ia zborul, și o dată cu întîia măsură a valsului propriu-zis sări pe un val de aer, desfăcîndu-și mîinile și dîndu-și părul peste cap. Sărea pe poante, atingînd parchetul cu o miraculoasă dificultate, ca și cînd aerul, fiind dens și elastic ca apa, ar fi împiedicat-o să cadă brusc, permițîndu-i doar să atingă solul cu vîrful degetului mare și înfoindu-și umbrela de tul a jupei. Execută valsul, alunecînd linear în lungimea salonului, piruetînd atunci cînd impresia de vîrtej trebuia subliniată și făcînd cu mîinile larg desfăcute reverențe pe o parte și alta. Insignifianta Cucly era, zburînd, metamorfozată într-o fată a aerului, într-o pasăre superbă, scăpată din colivie. Pe Ioanide îl tulbură îndeosebi expresia nebănuită pe care o căpăta în joc nu numai chipul, ci tot trupul fetei. Cucly vorbea cu mîinile și picioarele, spunea despre elasticitatea aerului și figurile geometrice, traducea în mișcări valorile muzicale, dar mai ales dezvăluia o capacitate de expresie extraordinară. Fața i se rotunjise și aprinsese, buzele nefardate deveniseră voluptuoase și umede, capul îi cădea galeș cînd pe un umăr, cînd pe celălalt, mîinile, picioarele intrau în aer cu voluptate, ca într-o furtună. Cucly, care în graiul zilnic spunea banalități, dovedea în dans a avea un trup inteligent, cu care răspundea la ideile

arhitecturale ale lui Ioanide și analiza cele mai delicate sentimente. Cucly îi vorbea lui Ioanide în limbajul ei, se vedea cît de colo că vrea să-i arate că înțelege visurile lui de a construi spre cer, de a umple spațiul cu jocuri de apă și a face să decurgă totul din muzică și geometrie, spre a transcrie ce este mai adînc în viață. Cînd valsul se încheie și aparatul se închise automat, Cucly, care ajunsese lîngă patul lui Ioanide, se lăsă jos, pe parchetul de travertin, făcîndu-și jupa clopot de spumă în jurul său, într-o prosternare totală.

— Vă place, domnule arhitect, cum dansez ? întrebă Cucly cu o curiozitate avidă.

— Ești o nouă Fanny Elssler ! îi răspunse arhitectul.

Cucly, îmbujorată de plăcere, se ridică de jos și se îndreptă din nou spre fundul salonului.

— Am să vă dansez pe o *Campanella* de Paganini. Îmi place să interpretez orice, chiar dacă nu e scris pentru un balet.

Și puse în mișcare discul. Piesa, foarte mult *pizzicata* în partea a doua, pe care o alesese Cucly ca să nu întoarcă placa, era o virtuozitate pentru violină, cu măsuri executate *sallato* și trăsături pline și vibrante de arcuș. Cucly păsea acum mărunt pe poante, după valoarea cantitativă a notelor, ridicînd piciorul grațios la *rallentando* și sărind în aer, elastic, la duratele lungi, simulînd astfel prin gesturi notația de pe portativ, devenind un grafic aerian al textului muzical. Cînd păsea mărunt pe poante Cucly devenea o verticală prudentă, ținîndu-se, ca o acrobată, în echilibru cu ajutorul mîinilor aduse în dreptul pieptului, ca și cînd s-ar fi ferit de o piedică în drumul său alunecos. Cînd însă descria punți curbe deasupra parchetului, întindea mîinile lateral, într-un gest de plutire pe fluide, și se ridica sau cobora mai ușor sau mai plină de pondere, după cum pasajul era *piano* ori *forte*. În special poantele picioarelor indicau exact mișcarea arcușului, înțepînd parchetul de travertin cînd executantul cînta pe vîrful arcușului și defăcîndu-se în compas cînd arcușul era tras pe toată întinderea, pînă la talon. Cucly cîntă astfel cu picioarele *Campanella* și termină îngenunchind lîngă patul lui Ioanide. Arhitectul o privi lung. Părul ei blond platinat, cu unele reflexe roșii pe ici-colo, nu era frizat, ci

forma o coamă stufoasă și aspră, ca a unui adolescent care nu s-a tuns de multă vreme. Ochii îi erau, după cum observă abia acum arhitectul, albaștri, ca ai săi, iar obrajii, stropiți de pete roșcate, parcă puse cu vîrful pensulei. Buzele nedate cu *rouge* erau puțin crăpate și de o voluptate crudă. Dinții aveau strungăreață. Fizionomia în general era a unei ființe impulsive și strengare, lipsite de rețențiile convenționale obișnuite și de o ingenuitate remarcabilă în sălbăticia ei. Din simpla necesitate de a-și exprima sentimentul intern, Ioanide întinse mîna stîngă și o trecu dinspre frunte spre creștet prin părul nebunesc al fetei. Cucly, cu sclipiri în ochi de emoție, luă mîna dreaptă a arhitectului, strînsă pumn deasupra păturii, și ridicînd-o cît era de grea, pentru ea, între palmele sale mici, o sărută cu pasiune. Ioanide, surprins, retrase amîndouă mîinile.

— Cu cine te vei căsători, o întrebă cu alt prilej Ioanide, ca să spună ceva, cu un coleg din lumea culiselor, sau cu un om din afara profesiei ? Sînt curios să cunosc visele unei balerine.

— N-am să mă căsătoresc cu nimeni, zise Cucly, nu mă mărit.

— Dar pentru ce ?

— Așa.

— Urăști bărbații ? O balerină călugăriță nu sună, de altfel, rău. O dansatoare castă.

— Aș, nu urăsc bărbații, cine ți-a spus asta ? (Ioanide reținu alunecarea familiară de la plural la singular.) Am spus că nu vreau să mă mărit. Vreau să rămîn absolut liberă, să dansez și să iubesc pe cine vreau eu și cît vreau.

— Nu te împiedică nimeni să te măriți cu acela pe care îl iubești.

— Ba da, dacă el este căsătorit.

— Ei, chestiunea se schimbă, prin urmare iubești un om care nu e liber.

— N-am zis că iubesc pe cineva, dar s-ar putea întîmpla.

Și balerina privi ceva în depărtare.

— Știi cum aș vrea să fie bărbatul pe care l-aș iubi ? zise altă dată Cucly lui Ioanide, stînd pe marginea patu-

lui. Să nu fie tînăr, ci un om mare, puternic, ilustru, cu părul alb... de care să-mi fie frică.

— Prin urmare eu, glumi Ioanide, care nu port părul lung, nu intru în categoria asta.

— Ba da, ba da ! rectifică Cucly, înciudată de felul cum pusese problema. Doamne, ce proastă sînt şi incultă ! Mă exprim aşa de rău ! Mai bine să-ţi dansez.

De data aceasta, Cucly, nemaiavînd jupa de tul, dansă *Vals-capriccio în la major* de Schubert-Liszt, cu rochia simplă de *imprimé* şi în picioarele goale, simulînd un partener care părea a fi în atmosferă deasupra solului. Se învîrti ca o nebună prin tot salonul, pînă ce rochia i se ridică umflată de vînt în aer, descoperindu-i pulpele subţiri şi încordate, apoi căzu cu răsuflarea tăiată pe marginea patului lui Ioanide.

— Bărbatul pe care l-aş iubi, zise ea gîfîind, aş vrea să fie ca... tine.

Ioanide avu o mişcare instinctivă de neplăcere, auzindu-se tutuit, dar n-avu timp să reflecteze mai mult, căci simţi pe gură o apăsare lungă şi focoasă : Cucly îl săruta. Gestul fusese aşa de surprinzător, încît Ioanide ridică braţul drept şi încercui mijlocul fetei.

— Micule ! exclamă în şoaptă Cucly, recunoscătoare în felul acesta pentru adeziunea arhitectului.

Dar Ioanide, dezmeticindu-se, nu putu înlătura sentimentul stupidităţii cuvîntului «micule». Ideea fugară ce-i trecu prin gînd fu aceea că Cucly este o fată cu purtările cele mai deşănţate. Cum însă Cucly îl privea plină de candoare şi de respect în ochi, îşi revizui îndată această opinie. Cucly folosi de aci înainte, cînd era singură cu arhitectul, aci pluralul, aci singularul, trecînd cu incertitudine de la formula ceremonioasă la tutuire şi scăpînd pe acel supărător, pentru Ioanide, «micule». Faţă de alţii, vorbea păstrînd distanţele obişnuite.

— Cucly, o întrebă Ioanide, nedumerit asupra ei, ai mai cunoscut vreun bărbat pînă acum ? Spune drept.

— Spun drept ! Cunosc tot felul de bărbaţi, doar trăiesc în lume.

— Nu asta, fetiţo. Te întreb dacă mai săruţi pe alţii aşa cum ai făcut cu mine.

Cucly privi pe Ioanide cu limpiditate, scrutîndu-l serios cu ochii albaştri.

— Nu, micule, cum e posibil ?

— A fost totuşi posibil cu mine.

— Fiindcă îmi placi.

Cucly spunea astfel de vorbe ca o expertă în amor ; lui Ioanide i se păru, cu toate astea, că ea nu e conştientă de valoarea cuvintelor şi se complace în a declama expresii pasionale.

— Pentru ce spui mereu : micule ?

— Aşa vorbim noi, băieţi şi fete, la corpul de balet.

Cucly săruta din cînd în cînd mîna lui Ioanide, asemeni unei fiice respectuoase, dar deodată îl prindea de gît şi-l săruta pe gură.

— Dacă vrei să mă iubeşti, zise ea arhitectului, vin la tine cînd vrei, fără să-ţi fac dificultăţi. Am visat totdeauna să fiu amanta unui om ca tine.

— Să lăsăm gluma, zise Ioanide, văd că în lumea voastră, artistică, aveţi un fel de a vorbi foarte îndrăzneţ.

— Spunem ce simţim. Dar poate că nu mă iubiţi !

— Nu ştiu dacă te iubesc, mai degrabă nu ştiu dacă trebuie să te iubesc.

— Şi de ce nu trebuie ?

— Pentru că eşti prea tînără şi eu sînt bătrîn, pentru că nu vreau să fiu un exemplu de imoralitate pentru această lume nouă care se ridică, pentru că tatăl dumitale ar fi neplăcut afectat de o asemenea întîmplare (Ioanide făcu mental o analogie cu Sultana de altădată).

— Tata nu ne pune nici o piedică.

— De unde ştii ?

— Pentru că ţine la mine şi fiindcă i-am spus.

Ioanide privi speriat :

— Ce i-ai spus, Cucly ?

— Că-mi placi !

— Ce expresie ! Ce poate să-ţi placă la mine ?

— I-am spus că te iubesc.

— Şi el ce-a zis ?

— M-a mîngîiat pe păr.

Ioanide încercă un sentiment de ruşine cînd dădu cu ochii de Iablonski.

— Cucly a dumitale, se sili el a-și insinua inocența, are un talent excepțional și e o fată încîntătoare de naivitate.

— A primit o educație insuficientă, observă hamalul serios, dar e deschisă la suflet, capabilă de sentimente mari.

Iablonski nu dădu cuvintelor nici o nuanță din care Ioanide să poată deduce vreo judecată asupra posibilității unei intimități între el și Cucly și schimbă vorba.

— Domnule arhitect, zise Cucly curînd după asta, de astă dată cu semnele maxime de deferență, să nu vă supărați pe mine, sînt o nebună, fac uneori niște pozne !

— Și fluturii sînt nebuni, Cucly. Puțină nebunie este proprie sufletelor marilor artiști. De fapt nici nu e o nebunie, e o agitație neobișnuită, o deplasare a liniilor curente.

Cucly privea pe Ioanide cu o limpiditate extraordinară, sugerată poate de ochii ei albaștri. Frazele prea intelectuale îi produceau un fel de umilință religioasă.

— Ce frumos vorbiți, cum înțelegeți de bine toate, cu nu găsesc cuvintele potrivite, mai bine spun dansînd.

Și Cucly, fluierînd, sări din pat și începu să pirueteze prin marele salon. Atunci intră Mini. Aceasta o privi cu acrul ei obișnuit cuminte și blajin și păru plăcut surprinsă de învîrtiturile tinerei Iablonski.

— Am auzit că ați dansat. Vă rog să dansați și pentru mine puțin.

Ioanide scrută fața zîmbitoare a Miniei și căută să citească în încruntătura plină de grație pe care i-o provoca adunarea privirilor focos negre spre un singur punct. Avu impresia că aceasta face o ironie imperceptibilă. Dar Mini se așeză pe un fotoliu și aștepță cu emoție ca Cucly să pună placa și să înceapă. Cucly știa că Miniei îi place Haendel («fiindcă și sufletul ei este calm ca lacurile», își spunea Ioanide) și luă la întîmplare o arie de acesta, executată la vioară *andante, quasi adagio.* După cîteva clipe de ezitare, în căutarea unei idei coregrafice, Cucly începu să facă pași răriți și plutiți, învîrtindu-se cu o încetineală ireală pe vîrful degetelor spre a consuma toată amplitudinea notelor și traducînd finalele grave cu reverențe profunde, compuse din genuflexiuni lente și deschideri în arc ale brațelor.

— Sînteți ca un fluture mare ! o felicită Mini, cînd aria se termină, repetînd fără să știe imaginea arhitectului.

Ioanide privise în timpul dansului pe amîndouă tinerele femei și se întrebase care din ele e mai plină de farmec. Îi fu imposibil să decidă. Cucly, dansînd, era un fenomen fizic sublim, ca un joc de ape sau ca un zbor razant de rîndunici deasupra lacului. Imaginea ei totală reprezenta un moment artistic, o expresie acută completă copleșitoare, a unui sentiment. Cucly, văzută astfel, era de nesubstituit. Dar Mini, în contemplare, apărea ca un înger, exprimînd fericirea și suavitatea, o ființă reală, dar atît de fragilă, încît ți-era teamă să te apropii prea mult de ea, spre a nu o aburi. Cînd Cucly se așeză pe alt fotoliu în fața Miniei, comparația între cele două ființe suferi o imediată modificare. Cucly, cu părul ciufulit, cu buzele arse, îmbrobonată de sudoare, continua să fie, luată în sine, o ființă originală, totuși Mini, mereu egală cu ea însăși, o copleșea acum. Sensibilitatea rămînea în orice clipă înscrisă în încruntarea frunții și în tremurăturile feței Miniei, întărită prin sclipirea inteligentă a ochilor. Cuvintele ei traduceau cu înlesnire realitățile percepute.

— Domnișoara Cucly, zise ea, nu dansează, ci plutește. Am avut sentimentul că văd aria lui Haendel.

Desigur, Mini nu spunea lucruri excepționale, cu toate acestea se pricepea pe ea însăși și dădea toate semnele de a înțelege orice situație emotivă, și Ioanide era încredințat că ea își dădea seama de tot ce trecea prin sufletul lui și că, indiferent ce mișcare ar fi făcut, ea nu ar fi judecat-o în sine, ci prin raport la omul complex pe care îl admira. Dacă arhitectul ar fi sărutat, de pildă, pe Mini, bănuia că aceasta nu s-ar fi scandalizat ca de un gest nerușinat, ci, îngăduitoare cu un om căruia, în sinea ei, îi permitea totul, l-ar fi îndepărtat ușor și cu blîndețe, ca pe un mare copil, și i-ar fi recomandat săgalnic :

— Domnule arhitect, n-aveți voie să mișcați brațele violent, știți ce-a spus doctorul.

Ca Mini să-l cheme «micule» i se părea o enormitate. Acum, după încetarea dansului, Cucly ședea umilită, asemeni unei meduze aruncate pe plajă. Picioarele ei făcute din rotule mari și fibre erau dizgrațioase, și tălpile se îndoiau lamentabil în pantofii cu tocuri prea înalte. Temperatura ei vitală scăzuse în chip învederat, și fata se înfundase în fotoliu, bosumflată și stînjenită. Mini intui această stare de spirit și căută să refacă prestigiul și entuziasmul dansatoarei :

— În curînd veți ridica, domnule arhitect, teatrul cel mare, și atunci domnișoara Cucly va putea să trăiască în lumea ei aeriană.

Ioanide, auzind de teatru, simți el însuși un elan și se ridică în capul oaselor în pat. În acest moment intră în salon, însoțit de Elvira, înaltul și bonomul academician Cuculeț.

— Hei, stimate coleg, spuse acesta, te văd foarte vioi, zvîcnești ca un june. Am venit numai în treacăt să-ți dau bună ziua. Mîine îți scoatem copcile. A propos, știi anecdota cu matelotul din Amsterdam ?

— Nu ! răspunse Ioanide.

— E foarte nostimă. Într-un spital al nostru a fost internat, după încetarea războiului, cînd au trecut pe aici soldați din toate armatele, un matelot străin. Ascultă, făcu Cuculeț o paranteză, o știi sau n-o știi ?

— N-o știu ! afirmă nevinovat Ioanide.

— Ei bine, iubite coleg, acest matelot era tatuat, cum e obiceiul, cu semne și inscripții pe tot trupul, pînă și pe...

Aci academicianul Cuculeț aruncă o privire în jurul său și văzu că cele trei femei îl ascultau amuzate.

— Uite ce e, zise el, scoțînd ceasornicul, am o operație... ți-o spun mîine...

Și ieși molatic și rîzînd șiret pe ușă.

Ioanide meditâ multă vreme la Cucly în cele două ipostaze, dansînd și șezînd alături de Mini. O visă în chip de fluture enorm, zburînd cu aripi de tul deasupra sa și coborînd din zbor spre a-l săruta pe buze. Atunci ei punea mîna pe ea spre a o reține, dar aripile ei cădeau ca niște cîrpe încurcate, și în fața lui se afla o fată tristă, cu părul zburlit, pistruiată pe obraji și cu buzele crăpate.

A doua zi, Ioanide prinse brutal de păr pe Cucly și, privind-o îndelung în ochii albaștri, o trase spre sine și o sărută pe buzele aproape singerate de vînt.

— Conte Iablonski, zise Ioanide, cînd acesta intră, nu mult după aceea, în salon, făcînd aluzie la transfuzie, dar cu gîndul la sărutare, în vinele mele curge acum și sînge polonez.

VIII

Obișnuința devine o a doua natură, pînă într-atîta, la foarte mulți bătrîni, încît dislocarea din micile tabieturi ia proporții de catastrofă. Bonifaciu Hagienuș trăia din pricina copiilor săi o viață odioasă pentru oricare altul, dar o suporta cu umilință ca să nu piardă rafturile lui cu cărți, casa și curtea adîncă, în care trăise o viață întreagă, și chiar masa, oricît de dușmănos servită de atîtea ori de Florica, fata lui, care o pregătea și a cărei artă culinară era pe placul său. Cînd se afla închis în odăile lui prăfuite, cu vedere spre fundul curții, Hagienuș se simțea scos din orice mișcare a lumii, rămas pe loc în epoca babilonenilor și a hittiților. Melancolia lui Hagienuș putea fi provocată printr-un accident lipsit de însemnătate pentru oricare altul. Mare băutor de cafea, orientalistul o voia prăjită nici prea mult, nici prea puțin, indispunîndu-l cruditatea și dezgustîndu-l mirosul de arsură. De asemenea, cafeaua îi plăcea amestecată cu puțin năut, însă într-o proporție în care un deget mai mult sau mai puțin era decisiv. Numai Florica știa să rumenească boabele de cafea și să dozeze năutul după gustul orientalistului. De asemenea, Hagienuș era obișnuit ca sîmbătă seara să găsească pe marginea patului primeneli ușor parfumate cu levănțică. Niciodată, în cele mai încordate situații, rufele curate nu lipsiseră de la locul lor, dînd lui Hagienuș sentimentul că totul este în regulă și că un destin binevoitor îl scoate hebdomadar din impuritatea cămășilor murdare. Florica, cea atît de calină altădată, se înrăise și se urîțise, totuși, deși cu aroganță,

chema cronometric pe Hagienuș la masă, zicînd : «Hai, tată, să mîncăm». Bărbatul ei, încărunțit acum, avea o mică slujbă la percepție, după ce fusese scos din învățămînt, unde ocupase o catedră de matematici. El, Petrișor, și fratele mai mic al acestuia, fusese amestecați mai mult ori mai puțin în acțiunile Mișcării centurionale și beneficiase de regimul generalului Antonescu. Petrișor, fost ofițer, lîncezea acum prin casă fără nici o meserie, nebărbierit, cu părul în dezordine și aproape fără întrerupere îmbrăcat într-o pijama de mătase cu dungi, roasă de vechime și spălătură. Fratele său, Virgil, agronom, lucra cu intermitență pe la ferme de stat, părăsindu-le curînd, atunci cînd erau îndepărtate de București, și spre a se ocupa cu plasarea de lemne de ars și cu alte operații de soiul acesta. Hagienuș, care altădată nu scria nimic, nutrind totuși visul de a face odată o operă, era acum perfect liniștit.

— Orientalistică, domnule Ioanide, zicea el, nu se mai poate face azi. Cine o să-mi publice lucrarea pentru care am toate fișele : *Flora și fauna pe monumentele asiriene?* Zeci de ani de aci înainte știința noastră este înmormîntată. Mă resemnez, domnule Ioanide, ce să fac ?

Și Hagienuș, bucuros în sinea lui de a avea o scuză pentru indolența sa, își răsfoia cărțile voluptuos numai din plăcerea gratuită de a fugi din prezent. Își vînduse cea mai mare parte din piesele arheologice și chiar cărțile mai puțin importante, păstrînd însă anumite opere și ediții rare, la care ținea, printre care operele ocultistice dominau. Hagienuș, ca mulți alții din generația sa, căzuse la superstiție, crezînd că evenimentele ce aveau să urmeze erau înscrise în cartea magică a lumii. În locurile rămase goale, Hagienuș îngrămădise sfeșnice, cupe, tăvi, besactele de argint, mesele de asemenea erau pline de tipsii, talere și tăvi de toate mărimile, toate de argint. Cînd noaptea luna pătrundea în casă, sclipiri ciudate își răspîndeau din toate părțile odăii. Hagienuș le numerotase, lipindu-le cîte o etichetă, pe care făcuse pe scurt și descripția obiectului.

Într-o zi, mergînd să ia o carte și negăsind-o, Hagienuș descoperi lipsa mai multor volume rare. Începu să tremure din tot corpul și să strige, ieșind pe coridor și

venind în sufragerie, unde Petrișor, în pijama, sedea pe o canapea roasă, picior peste picior, iar Florica cîrpea niște ciorapi.

— Ce e, tată, întrebă mirată Florica, pentru ce țipi ?

— Iamblicus, se căină Hagienuș, ce mi-ați făcut Iamblicus ?

— Ce e aia ? se prefăcu mirat Petrișor.

— *De misteriis Aegyptiorum, Chaldaeorum, Assiriorum.*[1] O ediție aldină din 1516, legată în vițel, în care era și Psellus, *De daemonibus*[2].

— Cum ? glumi Petrișor languros, dumneata ai și cărți despre demoni ?

Hagienuș, exasperat, se întoarse țipînd și plîngînd în odaia lui, urmat de Florica și de Petrișor, acesta din urmă cu aerul unui curios să afle ce se va mai întîmpla. Orientalistul arătă lacunele în rafturi.

— Uite, aici a fost *Trinum magicum*, tipărit la Frankfurt în 1629, și care cuprindea : *de Magia naturali, artificiosa et superstitiosa, Theatrum Naturae praeter curam magneticam* și *Oracula Zoroastri*[3].

— Aha, îl îngînă Petrișor ironic, Zoroastru. Și ce crezi că s-a întîmplat cu ele ?

— Mi le-ai vîndut.

— La urma urmei, observă imperturbabil Petrișor, apropiindu-se de un raft, cînd trebuie să mănînc, vînd... E bună atunci la ceva și cartea dumitale despre demoni.

Hagienuș se sugrumă de furie :

— Să nu te atingi de cărțile mele, aci sînt comori rare, exemplare unice, viața mea întreagă.

Petrișor puse mîna pe un volum solid, legat în pergament și strîns cu balamale de metal.

— Dumneata, tată, crezi că acum e vremea de ținut în casă hîrțoage de acestea ? Ai o răspundere față de generația noastră. Nu vrem să murim de foame, căutăm să trăim din orice, pînă ne-o veni bine. Cît face o carte ca asta ?

---

[1] Despre misterele egiptenilor, caldeenilor și asirienilor.
[2] Despre demoni.
[3] Tripla magie : Magia naturală, artificială și superstițioasă, Teatrul naturii alături de tratamentul magnetic și Prezicerile lui Zoroastru.

— Dă-o încoace, țipă Hagienuș, nu pune mîna ! Asta este *Prognosticatio Paracelsi* [1]. Numai eu o am în Europa în ediția din 1536.

— Atunci sper să iau ceva parale pe ea ! zise Petrișor cu sarcasm.

Hagienuș sări la el să-i smulgă cartea. Petrișor se apăra calm, ținînd volumul strîns cu amîndouă mîinile încrucișate pe piept și amuzîndu-se pervers de zbuciumarea bătrînului. Deodată, acesta se îngălbeni, începu să tremure pripit din buze și fălci și să holbeze ochii în goluri și, abandonînd pe Petrișor, își scoase haina, dădu drumul pantalonilor în jos, lăsînd să i se vadă picioarele subțiri, în contrast cu rotunditatea abdomenului, și era pe cale a-și trage și cămașa, cînd Florica, pînă atunci spectatoare plictisită și posacă, îmblînzindu-se, spuse cu intonație joasă și reprobativă :

— Lasă-l și tu, Petrișor, nu-l mai irita. Iar i-a venit.

Și Florica luă de braț pe tată-său și-l conduse spre pat. Hagienuș mergea rușinat, bolborosind ceva, și, cînd ajunse la culcușul lui, se așeză pe marginea patului.

— Bea asta ! îi porunci Florica și-i întinse o linguriță plină cu un lichid mirosind a bromură.

Hagienuș înghiți băutura, din care o parte îi curse totuși pe la colțul buzei. Florica îi vîrî capul într-o cămașă de noapte, introducîndu-i brațele în mîneci, și-l întinse în pat, punîndu-i o pernă sub creștet și învelindu-l cu pătura.

— Athenophan, murmură Hagienuș, unge-l, dacă zici tu, pe Ștefan și dă-i foc.

— Bate cîmpii ! zise Petrișor ieșind pe ușă agale.

— Lasă-l să se liniștească și s-adoarmă, îi recomandă Florica, și nu-l mai atîța. Nu te atinge de cărți, că multe parale nu iei pe ele. Argintăria n-o știe așa pe dinafară.

Ca să se înțeleagă mai bine această scenă, trebuie spus că Bonifaciu Hagienuș suferise în 1945 un accident nervos în împrejurările următoare : Colonelul Remus Gavrilcea, vărul lui Gavrilcea, ședea de cîtăva vreme ascuns în casa lui Hagienuș, prin complicitatea prietenului său, Petrișor. Colonelul fusese osîndit la închisoare, ca criminal de război, dar Gavrilcea, care atunci era încă liber și cu influență, spera să-l facă scăpat și să-l treacă peste graniță. Într-o seară, pe la orele nouă, bătăi persistente se auziră în ușă. Florica, ieșind, dădu piept cu patru persoane îmbrăcate civil, dintre care una se prezentă ca fiind din partea Ministerului de Interne, cerînd politicos dar hotărît să percheziționeze casa. Florica părăsi ușa speriată și chemă pe Petrișor. Acesta căută să țină de vorbă pe agenți, care însă intrară înăuntru, cerînd Florichii să le arate fiece cameră. Colonelul dormea de la o vreme îmbrăcat pe o canapea în odaia lui Virgil, necăsătorit. Auzind zgomot, pricepu îndată despre ce este vorba și se repezi pe coridorul din fund, unde era apartamentul orientalistului.

— Deschide ! șopti el impetuos, asemeni unui animal ce sforăie, și zgîlțîind clanța.

— Cine este, ce vrei ? întrebă înfricoșat Hagienuș.

— Eu sînt, colonelul Gavrilcea. Deschide repede, plec, vreau să-mi iau adio.

— Mergi cu bine ! rezistă orientalistul.

Colonelul bubui în ușă.

— Deschide, pentru dumnezeu, trebuie să-ți dau ceva.

Intimidat, Hagienuș învîrti cheia în broască și întîmpină pe colonel în cămașă, cu mîinile lipite pe tocul ușii, ca să bareze intrarea. Colonelul avea un revolver în mînă și, cnervat, împinse pe Hagienuș la o parte și se precipită în odaie, îndreptîndu-se prin obscuritate spre geamul din fund, dînd spre grădină. Deodată se auzi un zgomot de sticlărie spartă și simultan țipătul lui Hagienuș :

— Ce mi-ai făcut ? M-ai nenorocit ! Butelia mea persană în faianță policromă cu fond verde, o capodoperă de ceramică.

Și, bîjbîind prin beznă, Hagienuș căuta cioburile vasului lovit de colonel. Acesta deschisese geamul și sărise în curtea din fund. Se auzi o împușcătură, apoi totul intră în liniște. Tîrziu, Florica intră cu un sfeșnic în mînă în odaia lui Hagienuș, a cărui ușă rămăsese deschisă, și găsi pe tată-său în pielea goală, clănțănind din dinți și privind rătăcit în gol. Îndată nu înțelese ce s-a petrecut cu el, mai cu seamă că a doua zi, intrînd în sufragerie să bea cafeaua cu lapte, întrebă de colonel și vorbi în așa

[1] Prezicerea lui Paracelsus.

chip cu Petrișor și cu Florica, încît se vedea că uitase totul. Află cu mirare că colonelul a fost ridicat de poliție. Nu multe zile după această întîmplare, la ora prinzului chiar, alți agenți invitase pe Petrișor și pe Virgil să-i urmeze spre a le da unele lămuriri. Hagienuș repetă la lumina zilei șocul provocat de spargerea buteliei persane. Își scoase sacoul, vesta, cămașa și începu să se dezbrace de-a binelea. Florica și soțul ei îl culcară în pat, și Hagienuș dormi atunci adînc și cu gemete pînă tîrziu a doua zi, cînd întrebă inocent unde este Petrișor. Îl durea însă capul, avea amnezii lacunare, uitînd dintr-o dată în mijlocul vorbirii ideile, și visa urît noaptea și, chiar în stare de veghe, era cuprins de o neliniște cu sudoare și bătaie de inimă și vedea un foc mare zbucnind la picioarele sale. Se duse la doctorul Kreindler, viitorul academician, care îl sfătui, spre o mai bună observație, să se interneze în Spitalul Central de boli nervoase, explicîndu-i, cît putu mai amabil, că nu exista altă clinică mai bună pentru cazul său și că secția la care mergea n-avea nimic de-a face cu bolile mintale, deci, ca atare, nimic compromițător. Hagienuș fu repartizat la Spitalul Central într-un salon cu cîțiva bolnavi de bună condiție, unii cu scleroze în plăci, alții cu paralizii generale în plină remisiune, după ce fuseseră tratați cu șocuri de febră malarică, toți, din punct de vedere psihic, de aspectul cel mai normal.

Transcriem din foaia de observație clinică așa cum a fost completată ulterior, fără știrea bolnavului :

«Numele : Hagienuș Bonifaciu. Etate : 63 ani. Starea civilă : Văduv. Profesiunea : Director de minister. Diagnosticul cu care s-a internat : Dureri de cap, turburări psihice, cu obnubilarea conștiinței și agitație.

Antecedente personale : A suferit de scarlatină cînd era copil și de gripă, recent. Neagă vreo ereditate sifilitică, ori o boală sexuală de orice natură. (De fapt Hagienuș zisese : „Să mă bată dumnezeu, domnule doctor, uite mă jur pe ce am mai scump, pe memoria soției mele, am fost și sînt curat ca un prunc".) Reacția Bordet-Wassermann în sînge și examenul lichidului cefalorahidian : negativ. Viteza de sedimentare : 17—36—49—74. Nu uzează de băuturi alcoolice. („Puțină șampanie, domnule doctor,

din an în paști, sau două degete de vin bun", zisese Hagienuș.) Declară a face mari eforturi intelectuale în studiul antichităților orientale.

Descrierea generală : De constituție bună, însă pletorică, țesuturile muschiulare cam atrofiate și foarte adipoase. Greutatea : 82 kg.

Sistem nervos și organe senzitive reflexe : sistemul osteo-articular : normal. Sistemul ganglio-limfatic : normal. Reflexele pupilare : normale. Compresiunea transcutană a regiunii sino-carotidiene nu produce nici o modificare apreciabilă în reflexele cardio-vascular, respirator și presor. Pulsul 70.

Nimic deosebit de semnalat la aparatul respirator.

Abdomenul normal, suplu, nedureros la palpat (în realitate Hagienuș avusese un spasm de gîdilitură). Splina nu este palpabilă și nici percutabilă.

Istoricul bolii actuale : Debut aparent prin criză de neliniște în urma unei amenințări cu revolverul, urmată de un acces de impulsie, constînd în gestul de a se dezbrăca, apoi de toropeală, somn agitat și amnezie. Nu-și mușcă limba, nici n-are incontinență de urină. După deșteptare, logoree.

Criza s-a reptat la spital, cînd un bolnav cu confuzie de idei a intrat în salonul în care se afla pacientul. Bolnavul a scos un țipăt, apoi a căzut în prostrație și s-a dezbrăcat complet, căzînd într-un automatism în timpul căruia a executat docil tot ce i s-a spus. Bolnavul cu confuzie mintală poruncindu-i să se culce, s-a întors pe pat în decubit dorsal și a adormit profund, strigînd în somn : „Săriți, mă calcă elefanții în picioare, Antigon se bate cu Lisimah". (Trebuie relevat că bolnavul cu așa-zisă confuzie mintală era un simulant — și anume nu altul decît vestitul Gavrilcea, care, bănuind că va fi urmărit, se internase cu nume schimbat și cu complicitatea unui intern, fost membru al Mișcării, delirînd fantezist. Hagienuș, văzîndu-i fața aprinsă de furuncule și recunoscîndu-l, și sub impresia arestării lui Remus Gavrilcea, avu atacul.)

Medicație : luminal, comprimate a 0,10 ctg.

Iese la cerere, ameliorat. Nu a mai avut nici o criză.

Diagnosticul de spital : Epilepsie larvată, cu obsesii impulsive.

Manie colecționistă. Senilitate.»

Nici unul dintre prietenii lui Hagienuș nu știa ceva despre boala lui, și orientalistul, întremat aparent pe deplin, își reluă ocupațiile, cîștigînd din ce în ce mai bine și făcîndu-și colecție de argintărie. Petrișor, care, împreună cu Virgil, revenise acasă, începu a-l mușca din vorbe și a-l ciupi de bani. Ura lui împotriva regimului era inextinguibilă, și toată ziua chinuia aparatul de radio, așteptînd mesaje nebune.

— Te dai cu ăștia, tată, hai ? Bine, lasă că vom avea noi o răfuială cu dumneavoastră. Vom mai vorbi.

— Sînt om bătrîn și bolnav. Îmi fac datoria leal către stat, cum am jurat, se văita Hagienuș. Voi nu trăiți cu banii pe care vi-i dau eu ?

— Atît ar mai trebui, să nu ne dai, declară Petrișor trîntit pe canapea și cu picioarele ridicate pe spetează unui scaun. Poate asta să-ți ușureze situația cînd o să vă chemăm pe toți la judecată.

— Chiar, tată, intervenea Florica, ne-ar trebui ceva parale. Cît dai dumneata n-ajunge pentru masă, și cu toate astea pretinzi.

— Dau, copii, cît am. Sînt bătrîn, nu pot să muncesc mai mult. E rîndul vostru să mă țineți.

— Cu ce să te ținem ? zise luător în rîs Petrișor, vezi bine că șomăm.

— Ai putea să-ți iei de lucru acasă, aș găsi ceva să copiezi.

Petrișor făcu o mutră scandalizată :

— Eu ? Să co-pi-ez ? Eu, ofițer în armata romînă ? Eu știu tactica și strategia, sînt ofițer de stat-major. Aștept un război să fac pîrjol.

Și, plin de parapon, Petrișor, în pijama, se sălta și se retrîntea pe canapea, și, închizînd ochii, se făcea că doarme.

Ca să-l silească să dea bani, Florica punea înaintea lui Hagienuș un singur fel de mîncare, din acelea care nu-i plăceau, după ce ea cu soțul și frații prînziseră pe furiș, sau îi oferea laptele fără cafea.

— Asta este, zicea ea, imposibilul nu pot să fac !

Petrișor îl amenință pe tată-său chiar cu scoaterea din casă. Cînd acesta din urmă reproșă că se adăpostesc prea

multe persoane străine și suspecte sub acoperămîntul lui, Petrișor izbucni :

— Dacă nu-ți place, mută-te. Faci pe proprietarul sub regim comunist ? Fiecare are dreptul la un adăpost. Ai umplut casa cu cărți și vechituri.

Hagienuș se înspăimîntă, cunoscînd cinismul lui Petrișor. Să reclame, în cazul în care ar fi fost evacuat cu forța, se temea, fiindcă ar fi trebuit să mărturisească a fi tatăl unor copii dezavuați de noul regim, ceea ce, credea el, i-ar fi dăunat. Pentru acest motiv, prefera să înghită toate avaniile și să scoată, cu oricîtă parcimonie, bani din buzunar, cînd nu mai avea încotro. În treacăt fie zis, Petrișor, cu toate că trecea în pijama de pe pat pe canapea, nu era cu totul inactiv, și cu atît mai puțin neproductiv. Era zilnic vizitat de tot felul de indivizi, prieteni fără ocupație precisă ca și el, toți plini de știri senzaționale și de amărăciuni. Pe unii îi culca la el pentru cîtva timp, cînd rămîneau fără adăpost și bani, sau dacă veneau din provincie. Cu toți laolaltă învîrteau tot soiul de traficuri, în care scop își constituiseră un capital social, la care contribuia fără să știe, prin amenințări, Hagienuș. Unul din procedeele asociației era de a cumpăra din magazinele de stat anume obiecte, de pildă becuri electrice cu sticlă mată, atunci cînd se puneau în vînzare, și a le păstra pentru timpul cînd acestea dispăreau din comerț, prin simplul fapt al planificării producției, ce nu satisfăcea atunci, în unele sectoare, cererea sporită a consumatorilor. După aceea, vindeau becurile clandestin, cu preț de speculă. Făcu haz în cercul Gaittany felul cum Petrișor mistifică pe Panait Sufletel. Acesta, în căutare febrilă de pietre prețioase, primi într-o zi vizita lui Petrișor, care, în această împrejurare — în chip excepțional — își rase barba ca lumea.

— Domnule profesor, debută Petrișor, posed o piesă rară, care cred că are să vă intereseze mult. Sînt strîmtorat, știți bine că nu pot să intru în cîmpul muncii, altfel nu m-aș despărți în ruptul capului de ea.

— Ce este ? interogă curios Sufletel.

Petrișor se scotoci în buzunar și, scoțînd o cutiuță îmbrăcată în piele roșie, o întinse clasicistului, care o desfăcu.

În ea se afla un inel de argint întunecat, cu multe foliculе răsucite, dînd impresia unei bijuterii vechi, de mare fantezie.

— Tata zice, explică Petrișor, că este lucrată de Benvenuto Celone.

— Cellini, corectă Sufletel.

— Vă rog să remarcați piatra, inelul propriu-zis îl ofer ca amintire.

— E un amestit, observă Sufletel expert.

— Știu și eu că e ametist. Dar ce fel de ametist? Priviți ce reflexe are, ce limpiditate, și apoi mărimea, e ca o migdală. E un ametist oriental, varietate de corindon.

Într-adevăr, ametistul oblong, ca o picătură de apă alungită în momentul căderii, era neobișnuit de mare. Piatra făcea efect.

— Aș vrea să mă consult înainte de a mă pronunța, propuse clasicistul cu gîndul la Smărăndache. Lăsați-l la mine pînă mîine.

— Mi-este imposibil, rezistă Petrișor, am nevoie presantă, de altfel, dacă nu-l luați dumneavoastră, îl vrea insistent domnul Gulimănescu. Eu am ținut să-l aibă un om de gust, cum știu că sînteți.

Și Petrișor clipi cu înțeles din ochi.

— Cît costă? interogă clasicistul cu bătăi de inimă.

— Cît vreți dumneavoastră. Vă las să apreciați.

Cu toate protestele lui Sufletel, că nu poate singur fixa prețul, fără concursul lui Smărăndache, și că nu-și putea permite cu modestul lui salariu să achiziționeze decît cu prețuri de ocazie, Petrișor nu voi să pronunțe o sumă. Clasicistul deschise sertarul și examină un carton pe care își însemnase toate pietrele prețioase, cu descripția sumară și prețurile aproximative pe carate. Ametistul-corindon costa considerabil mai mult decît ametistul de cvarț. Sufletel coborî ochii pe suma cea mai mică, înjumătățind-o:

— Douăzeci de mii de lei, oferi el timid.

Petrișor luă un aer de surpriză mîhnită.

— Dar o astfel de piatră costă cît un briliant. Mi-a făcut-o cadou tata cînd am terminat școala militară. El a adus-o din Orient. Puteți să-l întrebați.

Cu toată indignarea sa ironică, Petrișor nu consimți să fixeze prețul, și în cele din urmă acceptă modest patruzeci de mii de lei. Sufletel fu așa de entuziasmat de această achiziție, încît începu să poarte inelul pe deget.

— Minunat! spunea el Aurorei. Apele lui sînt clare ca ale Mării Egee.

— Știi, aruncă Aurora o bănuială, de ce e așa de sticlos și apoi pentru ce bate puțin în roșu? Eu știu că ametistul e violet.

— Toți autorii clasici vorbesc de reflexele roșietice ale ametistului. Stai să-ți arăt.

Și Sufletel alergă la raft și scoase un tom gros, pe care, după ce-l consultă la indice, îl desfăcu la o anume pagină.

— Ascultă aici ce spune Ovidiu în *Ars Amatoria*:

«Hic Paphias myrtos: hic purpureas amethystos.»[1] Și Priscian spune la fel (Sufletel scoase o altă carte din raft și o răsfoi). Poftim:

«Purpureoque amethystus inest suffusa rubore.»[2]

Dar pasajul cel mai hotărîtor este în Heliodor. Stai să vedem. Uite aici: *Heliodori Aethiopicorum, libri X. Liber quartus, quintus...*[3] am găsit. Calasiris oferă lui Nausicles, preot al lui Mercur, spre a căpăta pe Chariclia, un inel, *annulum*, cu un ametist etiopian, *amethysto Aethiopica relucentem*, mare ca un ochi de fecioară (minunat, minunat), *tanta magnitudine quantam oculus virginalis circumscribit et occupat*, întrecînd în frumusețe pe cele din Spania și Anglia, *pulchritudine autem longe Ibericum et Britanicum superante*... rumen ca o floare, *flore rubet* (vezi, Aurora?)... asemeni cu trandafirul care se desface din boboc, *similisque est rosae quae primum ex baccis in folia finditur*, și începe să se rumenească la razele soarelui, *et tum radiis solis rubescere incipit*, așa și ametistul etiopian se roșește tare în fundurile lui, *et amethystus Aethiopica valde et ex profundo rutilat!* Stai să căutăm și în Pliniu...

— Lasă, îți, zise Aurora, m-am convins.

Sufletel făgădui să scrie un studiu: *De amethysto lapide*[4], în care avea să dovedească iubirea de natură a

[1] *Arta iubirii*: «Aci sînt mirtii din Paphia, aci ametistele de culoarea purpurei».

[2] «În ametist există infuzată o roșeață de purpură.»

[3] Etiopicele lui Heliodor, în zece cărți. Cartea a patra, a cincea...

[4] Despre piatra de ametist.

popoarelor antice, în ciuda cumplitei instituții a sclavajului. Din nefericire, veni în fine Smărăndache, care, punîndu-și la un ochi o lunetă mică de ceasornicar, examină îndelung ametistul oriental al lui Sufletel.

— Ei, întrebă clasicistul, plin de mîndrie. Ce zici ?

— Dar e sticlă curată, de fapt mai mult un cristal, nici măcar un ametist sintetic. E drept că e foarte inteligent trucat, e colorat fin, iar pe fund stropit cu poleială, ce-i dă reflexele aurii.

Sufletel se îngălbeni.

— Hoție, *inverecundum latrocinium*[1], țipă el, moravuri descompuse ale burghezo-moșierimii ! Voi face reclamație.

Dar nu făcu nimic, deoarece nu voia să se știe că strînge valori lapidare, nici că are de a face cu oameni suspecți, ca Petrișor Hagienuș.

Întîmplarea cu cărțile sustrase născu în sufletul lui Hagienuș o stare permanentă de nesiguranță, ce luă proporțiile unei obsesii. Orientalistul își inventarie toate obiectele, controlîndu-le zilnic, și începu să nu mai iasă de acasă decît rar, de frică să nu-i intre cineva în odaie. Își cumpără două lacăte mari, pe care le punea cînd pleca, petrecîndu-le prin niște belciuge, în partea de sus și în cea de jos a ușii.

— Ce înseamnă asta, tată, se supără Florica, nu pot să intru la dumneata să scutur, să primenesc patul.

Căzu la apatie și slăbi vertiginos. Întrucît lucrările de translație ce i se dădeau rămîneau nefăcute, după cîteva preavize și mustrări, avîndu-se în vedere vîrsta, fu pensionat. Ceea ce primea era îndestulător pentru nevoile lui, din nefericire copiii îi pretinseră suma integrală pentru întreținere, exprimîndu-și la fiece ocazie disprețul pentru mica, spuneau ei, contribuție pe care Hagienuș o dădea la susținerea casei.

— Ai văzut ? zicea Petrișor, progresiștii dumitale te-au dat afară.

— Să nu mîniem pe dumnezeu, protesta Hagienuș, s-au purtat cu mine omenește, mi-au dat o pensie cum n-aș fi căpătat-o înainte.

[1] Hoție nerușinată.

— Ți-au dat pe dracu, îl ironiza Petrișor, din ce-o să trăim atîția ?

— Mi-au dat ce mi se cuvenea, fiecare să muncească.

— Aha ! se burzului Petrișor, care va să zică ne faci morală. Bine, tată, notăm totul la catastiv.

Simptomele alarmante se văzură în curînd. Într-o zi, Hagienuș nu căpătă cafea dimineața, ci ceai gol, fără zahăr.

— Nu-mi place ceaiul ! se văită el ca un copil.

— Asta este, altceva n-avem ! îi notifică Florica.

Hagienuș, nenorocit, se resemnă și începu să guste din ceai. Găsindu-l neîndulcit, căută din ochi zaharnița.

— Ce cauți ? îl întrebă Florica.

— Zahărul ! N-are zahăr.

— Nu mai avem, zise aceasta posacă.

Într-o zi toți lipsiră de acasă toată ziua, nelăsînd de mîncare nimic lui Hagienuș, care nici nu fusese înștiințat de plecarea lor. Începură a nu-i mai da la timp primeneli. Pentru Hagienuș abolirea acestui necesar obicei higienic însemna mizeria neagră. Așteptă într-o sîmbătă pînă noaptea tîrziu rufele curate și cearceafurile, întristîndu-se cu fiece minut ce trecea și tresărind la orice zgomot. În fine, se duse pînă la ușa odăii Florichii și ciocăni.

— Florica, o chemă el în șoaptă, apoi mai tare.

— Ce s-a întîmplat ? răspunse aceea cu glas somnoros.

— Ai uitat să-mi dai primeneli. Nu pot să mă culc.

— Ei, tată, crezi că acum putem să ne permitem orice lux, zise Florica de după ușă. N-avem săpun și nu putem spăla.

Hagienuș încercă să-și spele singur cămașa de noapte într-un lighean, luînd o bucățică de săpun de la baie, însă năclăi cămașa în așa chip, încît n-o mai putu purta. Dormi cîteva zile cu cămașa de zi, dar din cauză că și aceasta era murdară și cam boțită, nu mai ieși în oraș. Florica se îndură peste cîteva zile să-i schimbe rufăria. Nu era rea de felul ei, cel puțin Hagienuș n-o cunoscuse astfel înainte, dar acum, sub imperiul nemulțumirilor și înrîurită de Petrișor, căpătase un caracter iritabil, în care acreala domina.

Trecînd prin fața magazinului de Consignații de pe bulevard, specializat în argintărie, Hagienuș, care, nepu-

tînd să cumpere, căuta măcar bucuriile vizuale, rămase pironit în fața unui obiect expus în vitrină. Era un mare platou circular de argint, adînc și masiv, însă de o grosime inegală spre margini, fie din tocire, fie din turnătură, și cu multe reliefuri. Motivele și lucrătura izbeau și pe cel mai nepriceput. Platoul imita o piesă ceramică de Palissy, reprezentînd în mijloc o șopîrlă mare, foarte sclipitoare pe alocuri de tocire, iar, de jur împrejur, ornamente foliacee și flori de un mare stil. Argintul părea vechi, și niște semne marginale puteau fi interpretate ca : 1600.

— Platoul meu ! strigă sfîșietor Hagienuș în fața vitrinei, privit curios de staționari.

Orientalistul intră în magazin și, arătînd cu mîna spre vitrină, zise bîlbîindu-se :

— Tipsia de argint cu șopîrlă este... este...

Voia să spună : este a mea. Vînzătoarea înțelese altfel.

— Îmi pare rău, tovarășe, a fost reținută de muzeul «Vasile Roaită». Chiar acum ne-a telefonat tovarășul Dragavei că trimite s-o ridice.

Orientalistul simți o ameteală, totuși nu-i veni rău. Se duse de-a dreptul la Dragavei, pe care-l cunoștea prin Gaittany, și-l găsi răsucind pe față și pe dos tipsia.

— Frumoasă lucrătură ! zise Dragavei, văzîndu-l pe orientalist. Ce zici, tovarășe Hagienuș, că dumneata te pricepi.

— E a mea, mi s-a furat ! E o piesă rară, din anul 1600, copiind o farfurie de Bernard Palissy.

— Cine ți-a furat-o ?

— Nu știu, din casă, vin fel de fel de oameni răi în lipsa mea.

Hagienuș făcu sforțări spre a tăcea numele lui Petrișor.

— Stai să întrebăm la Consignații de unde au obiectul.

Și Dragavei puse mîna pe receptor și ceru magazinul.

— Uite ce spune, zise el după ce puse la loc pe furcă receptorul, că îl au de la unul Anton Refal de pe strada Radu Boiangiu numărul 18 bis. Du-te și află firul și pe urmă reclamă la miliție. Dar noi nu sîntem vinovați, obiectul e acum al statului, trebuie în fond să-ți pară bine că au să-l vadă sute de mii de cetățeni.

Hagienuș alergă la Anton Refal, om ca de patruzeci de ani, mergînd prin curte cu pantaloni lungi, tricou și

cu picioarele goale. Acesta rămase indiferent la numele de Hagienuș, fiind preocupat a culege de prin curtea mare, plină de moloz, o mulțime de piese de fier.

— Domnule, eu am dat, e adevărat, la Consignații, tava, fiindcă n-am bani. Am avut atelier de reparații de automobile, care s-a naționalizat. Pînă atunci, cîștigînd bine, cumpăram ce puteam, ca să pun banii în ceva. Acum vînd. Tava am cumpărat-o cu chitanță în regulă de la una, Mimi Cek, care trăiește cu unul Dumitru Vasiloiu zis Sulă. Stau în intrarea Enescu Ene, numărul nu-l știu.

Hagienuș dibui ca un disperat strada în chestiune și găsi într-o casă lungă ca un vagon, cu numeroase marchize de lemn descleiate de căldură și de ploaie, pe numita Mimi, ocupînd o cameră cu sală. Individa era foarte tînără și chiar frumoasă, uitătura stupidă și anume strîmbături ale gurii la frazele culte ale orientalistului trădau lipsa totală de cultură. Părea o femeie de moravuri dubioase. Pe patul neașezat, pe scaune se aflau aruncate geamantane, lădițe deschise ori întredeschise, de unde s-ar fi putut înțelege că femeia stă să plece undeva în provincie.

— Ce vrei, moșule ? întrebă ea pe Hagienuș, rănindu-l fără să-și dea seama pînă în adîncul sufletului.

Orientalistul aruncă, fără a-i răspunde, privirile înfrigurate prin odaie, care îi fură atrase de ceva lucios. Pe o măsuță se afla un fel de scrumieră de metal pe care, de altfel, era și strivit un muc de țigară, iar alături un ceainic, probabil de argint, cu mîner negru.

— Uite, sări Hagienuș, drept orice răspuns, astea sînt ale mele, furate din casa mea.

— Ce, ești zănatic ? îl apostrofă brutal Mimi Cek. Ce te-a apucat ? Scrumiera aia și ceainicul le am cadou de la prietenul meu, pe dumneata nici nu te cunosc.

— Nu este scrumieră, țipă Hagienuș, este o solniță englezească în formă de tingire pe trei picioare, creată în secolul XVIII de vestitul bijutier William Kersill.

Mimi Cek ridică din umeri.

— Ăsta, zise Hagienuș, apucînd ceainicul cu mîna tremurătoare, este un ceainic sferic de Thomas Bolton, cu mîner de abanos. Pe fund sînt imprimate locul și anul : Dublin 1715. O operă unică, o piesă de muzeu !

— Tinicheaua aia tocită, se îndoi ironic Mimi. Mie mi-a fost silă să fac ceai în ea. Sînt acum ceainice electrice.

— E o operă de artă ! se scînci Hagienuș.

— Eu ce să-ți fac, tovarășe, îl luă Mimi la repezeală. Le-am primit cadou și pace. Prietenul meu Vasiloiu le-a cumpărat și el cu bani. Nu ți le-am furat noi.

În acest timp, Hagienuș zărise o sclipeală argintie și în unul din geamantanele umflate cu capacul dat peste cap și repezindu-se trase afară alte trei obiecte de argint.

— Poftim, uite lucrușoarele mele, astea nu se găsesc pe toate drumurile. Asta e un sfeșnic din atelierele Renașterii, reprezentînd un înger, ăsta un vas de apă în formă de ulcior cu țiță, în cioc de grifon, cu doisprezece copii goi de jur împrejur, ținînd în mîini o ghirlandă de trandafiri. O atribui atelierelor venețiene. Iar asta (și Hagienuș scoase o lădiță grea din geamantan) e un «scrinium», copie franceză din secolul XVI, precum arată inscripția, după o besactea romană, de ținut manuscrisele, pe care sînt de jur împrejur, în relief, cele nouă muze și Orfeu cu lira, iar deasupra, pe capac, în chip de mîner, Bellerophon călare pe Pegas.

Mimi Cek privi foarte mirată la Hagienuș, sentimentul ei era că are de-a face cu un nebun. Colocatarii, atrași de scandal, se strînseseră la ușa marchizei și-și dădeau brînci unul altuia în odaie, cînd se ivi un bărbat voinic, ras, cu falca de jos proeminentă, un om de aspect brutal, contrastînd cu calmul purtărilor sale. Purta cămașă cu mînecile scurte, din care ieșeau brațe cu o muschiulatură fioroasă.

— Ce s-a întîmplat, tovarășe ? întrebă pe Hagienuș.

— Asta e argintăria mea. Mi s-a furat din casă.

— De ce vorbiți așa, fără să dovediți ? Eu am cumpărat-o de la un cunoscut.

— De la cine ?

— Un cunoscut care zice că o are de la un fost ofițer, Hagienuș.

— Este fiul meu, pe mine mă cheamă Hagienuș.

Bărbatul brutal schimbă ochiri cu Mimi, păstrîndu-și calmul. În mod evident voia să evite orice scandal, în care scop se și duse în marchiză și împinse pe curioși afară, închizînd ușa bine.

— Am să fac plîngere, sînt prădat de obiecte de artă unice în țara noastră ! țipă Hagienuș.

— Nu urla aici degeaba, să aduni lumea din stradă. Ce poftești dumneata de la mine ?

— Mi s-au furat numeroase obiecte de argint.

— Se prea poate. Dar eu nu le-am furat, le-am cumpărat. Ce ? Cînd mergi la Talcioc să cumperi ceva, poți să știi de unde sînt lucrurile ? Le cumperi, și pace.

— Îmi dai dumneata declarație de la cine ai luat argintăria ca să pot să dovedesc furtul ?

Individul cu porecla de Sulă reflectă o clipă :

— Dau autorității dacă vine să mă întrebe. Eu pe dumneata nu te cunosc. Lucrurile sînt aici, nu fug cu ele.

Hagienuș se întoarse acasă zdrobit, pe la unsprezece noaptea, și intră de-a dreptul în apartamentul lui, începînd îndată să scotocească rafturile, spre a controla lipsurile. Se vede că copiii lui bănuiră ceva, deoarece Florica, cu un camizol pe ea, intră la el.

— Unde ai fost, tată, pînă acum ? întrebă ea cu un interes neobișnuit. Ai mîncat ceva ?

— N-am mîncat nimic, nu-mi trebuie nimic, lăsați-mă în pace !

Florica ieși gînditoare. Trecură vreo zece minute, apoi reveni cu o tavă acoperită cu un șervet.

— Uite, dacă vrei să mănînci, ți-am oprit aici. Ți-am pus și cafea rîșnită și zahăr, să ți-o faci singur.

Orientalistul nu-i răspunse decît prin bolboroseli, căutînd ceva pe masă și prin sertare. Nu găsea inventarul obiectelor, pe care știa hotărît că-l pusese pe masă, sub o bucată de marmură. Înțelese că Petrișor i-l sustrăsese, ca să nu poată controla argintăria. După ce plecă Florica, Hagienuș închise de două ori ușa cu cheia și se repezi în odăița de dormit. Îngenunchind, trase o bucată de scîndură din dușumea, aplicată ulterior ca cîrpeală, și scoase de sub ea un carnețel. Era copia inventarului pe care, prudent ca mulți bătrîni, o ascunsese acolo. O a treia era depusă în plic sigilat la Ioanide. Cu inventarul în mînă, Hagienuș verifică piesă cu piesă aproape toată noaptea. Lipseau vreo cincisprezece bucăți, printre care, bineînțeles, platoul, solnița, ceainicul și besacteaua. Hagienuș căzu pe pat, mort de oboseală și de mîhnire, și adormi greu.

A doua zi, orientalistul înaintă procuraturii o cerere concepută cam în termenii următori :

Tovarăşe procuror-şef,

Subsemnatul Bonifaciu Hagienuş, pensionar şi specialist în limbile orientale, vă aduc la cunoştinţă că sînt de cîtăva vreme victima unor sustrageri însemnate de obiecte de artă în argint dintr-o colecţie în care am cheltuit economiile vieţii mele întregi, cu scopul de a pune la îndemîna statului opere rare de orfevrerie, lucrate de artişti ai Renaşterii şi de alţii iluştri din alte secole. Valoarea colecţiei mele se poate bănui prin aceea că un platou sustras de la mine şi datînd din anul 1600 a fost cumpărat de la Consignaţii de muzeul «Vasile Roaită», căruia i l-aş fi donat eu însumi dacă nu-mi era furat.

Convingerea mea este că furturile se comit de persoane locuind chiar sub acoperămîntul casei mele, cu complicitatea altor indivizi suspecţi. Prin investigaţiuni personale, am putut da de urmele cîtorva obiecte din cele în număr de circa 15 (cincisprezece) furate în ultima vreme şi anume :

La Anton Refal, în strada Radu Boiangiu, nr. 18 bis :

1) O tipsie de argint cu reliefuri reprezentînd o sopîrlă înconjurată de frunze şi foi, în maniera Bernard Palissy, turnată la 1600 (cumpărată de muzeul «Vasile Roaită»).

La Mimi Cek şi concubinul ei Dumitru Vasiloiu, zis Sulă, din intrarea Enescu Ene, chiar la capătul străzii, numărul, fiind noapte, neputîndu-l citi :

2) Una solniţă englezească de bijutierul William Kersill, din secolul XVIII.

3) Un ceainic cu mîner de abanos de la Dublin, 1715, lucrat de Thomas Bolton.

4) Un sfeşnic din timpul Renaşterii, reprezentînd un înger.

5) Un vas de apă *(aiguière)* cu cioc de grifon şi cu doisprezece copii goi *(putti)* ţinînd o ghirlandă în argint *«repoussé»*.

6) O besactea copiind un *scrinium* roman cu cele nouă muze şi Orfeu cu lira şi pe capac cu Bellerophon călărind pe Pegas.

Foarte probabil aceste persoane deţin mai multe obiecte, dar n-am putut, fiind împiedicat, să privesc în casă. Prin ele se pot afla adevăraţii autori ai furtului.

Cer să binevoiţi a ordona facerea unei percheziţii domiciliare la locuinţa celor indicaţi, precum şi la domiciliul meu, unde locuiesc, împreună cu mine, doi fii, o fiică şi ginerele meu.

Trăiască R.P.R., luptăm pentru pace !

Bonifaciu Hagienuş

Percheziţia la Anton Refal nu putu fi făcută deocamdată, deoarece numitul plecase la rude, la Urziceni. Orientalistul, însoţit de un locotenent şi un sergent de miliţie, se prezentă la Mimi Cek. Se afla acolo şi Dumitru Sulă şi veniră îndată, ca din întîmplare, o femeie bătrînă, una mai tînără şi un bărbat în vîrstă, locatari în aceeaşi casă-vagon. Se vede că între timp Vasiloiu se consultase cu alţii, punîndu-se în contact cu Petrişor, şi preparaseră cu toţii aceeaşi piesă de teatru. De aceea, atît Mimi, cît şi Vasiloiu-Sulă primiră pe poliţişti cu bunăvoinţă şi cu o stăpînire de sine remarcabilă, atingînd nepăsarea.

— Tovarăşul Bonifaciu Hagienuş, zise locotenentul, a reclamat că i s-au furat obiecte de argint din casă...

— De valoare artistică excepţională, se crezu dator a explica orientalistul.

— ...obiecte artistice de argint şi că a găsit la dumneavoastră cinci bucăţi, pe care aţi recunoscut că le-aţi cumpărat de la cineva. Avem ordin să percheziţionăm. Vă rog să ne arătaţi toate obiectele de argint pe care le posedaţi.

Sulă stătu cîtăva vreme calm, apoi zise extrem de politicos :

— Tovarăşe locotenent, nu am cumpărat nici un obiect de argint de la nimeni şi deci n-am putut arăta nimănui aşa ceva.

Hagienuş se sufocă de nerusinarea individului, şi din cauza aceasta îşi pierdu şirul la vorbă.

— Cum nu mi-ai arătat ? Dar Bellerophon pe Pegas, sopîrla, William Kersill, Orfeu cu lira, copiii goi, *putti ?*

Sergentul, neînțelegînd limbajul confuz și presărat cu nume bizare, rămase puțin dezorientat, deși în sinea lui știa prea bine că Vasiloiu este un escroc. Vasiloiu se mulțumi a zîmbi cu înțeles :

— Nu pricep ce șopîrlă, tovarășe locotenent.

— Vă rog, recomandă locotenentul lui Hagienuș, să nu vă iritați. Aici în reclamație, tovarășe Vasiloiu, spune «o tipsie de argint cu reliefuri reprezentînd o șopîrlă»...

— Asta a fost în strada Radu Boiangiu, lămuri Hagienuș, mai potolit.

— Păi atunci de ce spui că e la mine, eu n-am nimic, n-am cumpărat nimic. Toată argintăria pe care o am sînt fleacurile astea : o scrumieră și un ceainic tocit.

— Sînt ale mele, ceainicul de la Dublin de Thomas Bolton și solnița lui William Kersill.

— Ce Dublin, tovarășe, astea au fost cumpărate în Lipscani de mama, cînd m-am măritat. Uite, întrebați-o !

— Da, maică, la nuntă i-am luat o scrumieră și un ceainic.

— Dumneata ești măritată ? Cine este soțul ? Dumnealui ?

— Nu, maică, a părăsit-o după un an. Naiba știe unde o fi !

Întrebările locotenentului erau numai de formă, căci luase informații prealabile și știa că soțul fusese arestat și condamnat.

— Cum puteți dovedi, întrebă el, că obiectele în chestie sînt cadouri de nuntă ? Aveți factură ?

— Nu mai am factură, dar sînt martori, uite dumnealor, care au fost la nuntă. S-a făcut în casă, chiar aici.

Cei trei spectatori susținură afirmațiile bătrînei și, invitați, dădură cîteșitrei declarație scrisă precum că recunosc că au văzut scrumiera și ceainicul în ziua nunții și de atîtea ori după aceea. De altfel declarațiile fură inutile, pentru că Hagienuș, apropiindu-se de obiecte și întorcîndu-le bine pe față și pe dos, zise deodată :

— Nu sînt astea, tovarășe locotenent ! Astea sînt argintărie comună. Solnița avea trepied și ceainicul purta emblema bijutierului, localitatea și anul.

— Astea le-ai văzut și atunci ! spuse cu o nuanță mai vulgară Sulă.

— Nu-i adevărat ! Căutați, vă rog, tovarăși milițieni, trebuie să le fi ascuns. Le-am văzut toate cu ochii mei, cu ochii mei ăștia bătrîni.

Și Hagienuș începu să plîngă.

— Liniștiți-vă, îl consolă locotenentul, vom face toate cercetările de rigoare.

După ce căutară prin toate lăzile și geamantanele și prin mobilierul sumar, convinși că nimic de preț nu se găsea în acea odaie, milițienii se văzură siliți să oprească percheziția.

— Cine mai stă în curtea asta ? întrebă locotenentul. Proprietarul imobilului cine este ? Dați-mi cartea de imobil.

Atunci bătrîna, puțin neliniștită, se adresă neîntrebată locotenentului :

— Maică, nu mai căutați degeaba, că sîntem oameni amărîți. Dumnealui a fost la Mărcuța, știm noi, are năluciri. De unde să avem noi vase de argint ?

Hagienuș se schimbă brusc la față, toți mușchii căzîndu-i în jos ca rupți și tremurîndu-i.

— Am inventar depus la oameni de seamă, mă cunoaște o lume ca colecționar. Argintăria mea nu e nălucire.

— Las', că te știm noi ! clătină din cap bătrîna. Mai bine caută-te.

— Mă rog ca la dumnezeu, imploră Hagienuș pe drum pe milițieni, veniți acasă la mine să vedeți dacă eu n-am colecțiuni. Să mergem și la arhitectul Ioanide să v-arate cîte lucruri expuse acum în casa lui au fost ale mele.

Ancheta, acasă la Hagienuș, fu și mai dramatică. Petrișor, luînd o figură gravă, rugă pe locotenent să vină în altă cameră.

— Mă iertați, tovarășe locotenent, dar mi-e greu, am, ca să zic așa, o strîngere de inimă să vorbesc unele lucruri penibile față de tata. Trebuie să știți că tata a fost internat la Spitalul Central de boli nervoase și suferă de epilepsie larvată cu accese de furie. Vă rog să vă aruncați ochii pe foaia lui de observație. Săracul, e foarte bolnav.

Locotenentul parcurse foaia pe toate cele patru fețe, apoi o reîntoarse pe pagina întîi, la care se opri mai mult, citind în șoaptă diagnosticul. În fine, înapoie foaia lui Petrișor și reveni fără nici un comentariu acolo unde se aflau toți.

— Unde este odaia dumneavoastră ? întrebă el blînd pe Hagienuș.

— Aici, aici, tovarășe locotenent, arătă Hagienuș impacient cu mîna.

Cînd intrară în odaia cea mare cu bibliotecă, orientalistul dădu cu ochii tîrcoale pereților, apoi se apropie de rafturi spre a arăta argintăria și a semnala lipsurile. Însă nicăieri nu se afla nici urmă de obiect de argint. Putem revela, anticipat, că Petrișor și ceilalți adunaseră toată argintăria în odăița de culcare în formă de nișă, îngrămădind-o sub pat și pe de lături și învelind-o cu cearceafuri. Planul genial al lui Petrișor, expus într-o ședință ad-hoc, era următorul : Nevăzînd argintăria, Hagienuș putea să se înfurie față de milițieni și «să facă urît» (fu propria lui expresie). Dacă nu s-ar fi întîmplat aceasta, ar fi spus toți că Hagienuș însuși, avînd frică de furt, o ascunsese. Aceste două scene probabile trebuiau preparate prin prologul comunicării foii de observație. Lucrurile se petrecură peste așteptările lui Petrișor. Exasperat de insuccesul percheziției la Mimi Cek, obosit, orientalistul avu repede bănuiala că i se furase în lipsă tot restul argintăriei. Alergînd ca un zăpăcit prin casă, într-o stare de agitație indescriptibilă, începu să tremure și să țipe :

— Argintăria mea, viața mea, mi-ați furat argintăria, printre care un Benvenuto Cellini autentic.

Deodată se clătină puțin, ochii îi deveniră sticloși și ficși, și, uitînd de toți cei de față, își scoase haina, vesta și cămașa și, desfăcîndu-și nasturii de la pantaloni, începu să-i tragă în jos cu chiloți cu tot. Petrișor, care se apropiase de pat, ridicînd macatul ca să se vadă argintăria sclipitoare sub somieră, arătă mulțește cu degetul mormanul de argintărie milițienilor. Aceștia salutară și se retraseră tăcuți și gînditori.

IX

Ciocîrlan rată postul de ministru plenipotențiar în Argentina, atunci cînd se înființă o legație în această țară, din cauză că anume considerații politice făcură să-i fie preferat fiul unui fost regent. Din fericire sau din nefericire, întîiul ministru funcționă puțin, locui la hotel, și din motive necunoscute demisionă, întorcîndu-se indispus în țară, unde muri după cîteva luni. Ceea ce surprinse și jenă pe Ciocîrlan fu faptul că Fred Tilibiliu fusese transferat la legația din Buenos Aires. Caty se ambiționă, se puse în legătură cu Francisco Oster, iar acesta, punînd marea sa influență în joc, izbuti să transmită la loc cuvenit sugestia de a se iscăli numirea lui Ciocîrlan. În fond, relațiile cu Argentina interesau prea puțin politica externă a guvernului de atunci, se credea că factorii importanți de la curte doreau să-și plaseze, pentru posibile zile negre, capitaluri în America de Sud. Prin urmare, mai mult decît un ministru, era nevoie de un agent discret și fidel. Ciocîrlan fu considerat, dacă nu îndemînatic, cel puțin devotat și folositor prin relațiile lui cu un financiar de talia lui Oster. Fu deci, se poate spune, numit trimis extraordinar și ministru plenipotențiar pe lîngă acesta din urmă.

În iulie 1935 Ciocîrlan și Caty se aflau la Paris în drum spre America, însoțiți de Fred Tilibiliu și soția acestuia, care veniseră pentru cîtva timp în țară. Atît Ciocîrlan, cît și Caty concepeau noua lor situație cu o unitate de vederi desăvîrșită. Considerau că intră în obligațiile lor sociale de a trăi pe picior mare și a dovedi străinilor prin somptuozitate importanța țării. Caty își transportă în lăzi cu o cheltuială disproporționată un întreg mobilier (două garnituri Aubusson, o sufragerie Biedermeyer), în scopul, zicea ea, de a-și reconstitui acolo departe un colț din căminul ei. Își comandă o blană de vulpe albă, un mantou *«poulain»*, un mantou de *«agneau rasé»* și unul de *«Breitschwanz»*, veselă și servicii de ceai și cafea Limoges, pahare Baccarat. Ciocîrlan își făcu provizii de vinuri vechi franțuzești și *cognac*. Toate acestea absorbiră sume însemnate, ridicate cu cec de la Lloyd

Bank din Paris. Ciocîrlan, pretextînd întîlniri importante în oraș, alergă și la Marina, cu un superb buchet de flori. Aceasta se măritase cu un armator german din Hamburg, dar ședea mai mult la Paris. Din maliție, Tilibiliu, prefăcîndu-se a nu ști că Ciocîrlan nu anunțase pe Caty, îl interpelă de față cu aceasta :

— Cum ai găsit-o pe doamna von Thermann ? (Tilibiliu, în temeiul vechii colegialități de bancă, tutuia cu impertinență pe ministru.)

— Va să zică, Gigi, mustră Caty pe Ciocîrlan privindu-l fix în ochi, iar începi...

— Dragă, se scuză rușinat Ciocîrlan, sînt obligații sociale, trebuie să mă înțelegi, mai ales acum.

Ciocîrlan, crescut în alintare, era, de fapt, cu totul mirat cînd cineva îi pretindea să se priveze de o plăcere, cum fusese aceea de a fi primit de Marina, scuturat pe umeri de firele de păr căzute și chiar sărutat ușor pe obraz pentru buchetul de flori. Era îndatoritor cu toată lumea, își însemna în notes toate solicitațiile prietenilor, neuitînd niciodată a trimite o scrisoare amabilă de scuze în cazul cînd nu izbutise a rezolva favorabil chestiunea. Față de doamnele în vîrstă, Ciocîrlan era inepuizabil. Odată, madam Carcalechi, la un *garden party*, dat de Șerica, își arătă enervarea de a fi uitat acasă niște medicamente în tablete, pe care le lua la ore anumite din zi. Ciocîrlan se ridică discret din fotoliul de paie, luă turismul său și peste o jumătate de oră întinse doamnei Carcalechi tubul cu tablete. De aceea, femeile mature îl adorau. Ciocîrlan nu era un om inteligent, nu citea decît jurnale, plictisindu-se repede dacă lua o carte în mînă, preferînd să-și noteze pe foi de hîrtie, după spusele altora, ideile și cunoștințele ce puteau fi utile în relațiile lui oficiale, în schimb asculta cu un respect sincer pe alții, nu contrazicea, cerea în chip măgulitor, deși fără intenția de a adula, explicații suplimentare, nu invidia pe colegii cu succese, îi felicita prin telegrame și scrisori, nu uita niciodată să trimită urări de ziua onomastică a rudelor, prietenilor, superiorilor cînd trebuia, însoțite de cîte un dar distins. Maiestății-sale își permitea a-i oferi o armă rară de vînătoare, ministrului de externe un vas *cloisonné*. Mulțumirile ilustre pe care le primea, Ciocîrlan le aduna cu

grijă în dosare, căci preocuparea de a face carieră era la el foarte puternică. Era, după opinia tuturor, un «băiat bun», însă cu orizont redus. Nu-l interesa nici natura, nici poezia, avea noțiunile cele mai vagi pentru un diplomat despre istoria țării și situația internațională. Totul pentru el era de a satisface pe «patronul cel mare» și pe ceilalți «patroni» subalterni (prim-ministru, ministru de externe), indiferent cine ar fi fost aceștia. Ideea de a culege informații istorice și geografice asupra Americii de Sud, de a învăța limba spaniolă nu trecu o clipă prin mintea lui Ciocîrlan. Vorbea și scria franțuzește perfect și-l preocupa numai lumea diplomatică din Buenos Aires, instalația legației și apuntamentele. Precedat de un convoi de lăzi și valize, Ciocîrlan se îmbarcă la Barcelona pe vasul *Augustus* al companiei *Italia*. Abia porniți, el și Caty emiseră o ploaie de marconigrame spre Europa. Ascunzîndu-se unul de altul, Ciocîrlan trimise una Marinei (*«Affectueuses pensées, tendresses»*)[1], iar Caty lui Oster (*«Impatiente vous rejoindre»*)[2]. Fiind cald, se îmbrăcară în cabină în consonanță cu cei de pe bord. Caty își puse o rochie de olandă albă cu centură de piele lăcuită. Ciocîrlan un sacou *bleumarine* cu dungi verticale, pantaloni *crême*, pantofi de antilopă albă cu vîrfuri negre. Tilibiliii apărură costumați cu mult mai mult studiu. Costumul lui Tilibiliu era aproximativ în același gen cu al lui Ciocîrlan, minus dungile. O cravată inedită de vară, cu mari dungi colorate în diagonală, îi aprindea, tropical, tot pieptul în acord cu obrajii foarte congestionați de soare. Emmi — așa se chema soția lui Fred — era o femeie sub treizeci de ani, stearsă la întîia vedere, din ce în ce mai atrăgătoare pentru cine ședea mai îndelungat în preajma ei. Nu era nici frumoasă, nici urîtă, fiind osoasă la față, imperceptibil cîrnă și cu dinții foarte frumoși descoperindu-i-se pînă la gingii printr-un ușor prognatism. Trupul îi era zvelt, mîinile și picioarele aveau aparență fragilă, totuși cînd briza izbea rochia ei simplă cu mari și rare buline albastre, membrele arse de soarele sudic se descopereau solide și pline, bustul se profila atletic, cu sînii tari, re-

[1] «Gînduri afectuoase, sentimente duioase.»
[2] «Nerăbdătoare să fiu alături de tine.»

duși la minim. Emmi se îmbrăca modest și cu discreta căutare, se ghicea că știe să scotocească cu gust magazinele. Fața ei era mereu zîmbitoare și ținuta rezervată și respectuoasă. Nu căuta să epateze, nici să ofuscheze, însă dacă era întrebată, se dovedea plină de cunoștințe în toate direcțiile : învățase limba spaniolă, cunoștea teatrele și cinematografele din Buenos Aires, era în curent cu cărțile mai de seamă în limbile spaniolă, engleză și franceză venite în librării, înota, juca tenis, nefăcînd nici o paradă, necăutînd a se remarca nici prin fizic, nici prin intelect. Ca consilier de legație, Tilibiliu făcuse în Emmi o achiziție excelentă. Emmi privea timid pe bărbați, ca o studentă la profesorul său, neîndrăznind a fixa ochii asupra lor. Nimic voluptuos și erotic nu se desprindea la primele impresii din ființa ei, totuși pupilele îi luceau cînd se opreau asupra lui Ciocîrlan.

Traiectul era cît se poate de plictisitor pentru cei îndeosebi care îl făcuse de mai multe ori. De acea, bărbați în largi pantaloni albi și *maillot* și femei în rochii ușoare ședeau somnolînd pe șezlonguri, obstruînd puntea. Alții se jucau de-a v-ați ascunselea. Marea era placidă, de un albastru degenerînd în roșu și în galben, cu tendința spre ocru, emanînd o zăpușeală nesuferită, neîntreruptă de nici o adiere, motiv pentru pasageri de a sta și noaptea pe punte.

După cîteva sumare ochiri distrate asupra întinderii de apă, Cocîrlan căută alte distracții. Un bal se improviză, la care cei patru călători romîni se înscriseseră îndată (se percepea o taxă în favoarea echipajului). Tilibiliu se repezi să invite la dans pe Caty, aceasta, însă, se pretextă indispusă și se întinse pe un șezlong. Mai tîrziu, uitînd de indispoziție, primi invitația unui italian brun, cu părul negru și foarte ondulat și cu ceafa voinică și lată (accastă din urmă particularitate apărea foarte răspîndită la bărbați). Tilibiliu își subție buzele de ciudă, apoi își găsi două fetițe de cel mult 13—14 ani, prematur dezvoltate, ai căror sîni cărnoși contrastau cu rochiile scurte de muselin și care dansau pasionat, acceptînd chiar și țigări. În schimb, Ciocîrlan pusese posesie pe Emmi și dansă cu ea îndelung, avînd prilejul de a se convinge că modesta și aparent austera

soție a consilierului avea un mod discret și grațios de a strînge în brațe pe partener, comunicîndu-i pulsațiile vinelor, și de a se apropia întîmplător cu obrazul de obrazul său. Tilibiliu avu chiar impresia că, la încetarea dansului, Ciocîrlan sărutase ușor tîmpla soției sale, care nu opusese nici o rezistență. De două ori, plin de venin, ca soț și ca eventual amant, Tilibiliu luă în primire în cabină pe Emmi :

— Să faci bine, zise el, să fii mai rezervată cu stimabilul Ciocîrlan, ai înțeles ?

Emmi, cuminte, nu făcu nici o observație, primind mustrarea cu smerenie.

«Escroaca, își continuă Tilibiliu gîndurile mental, însă cu o iritație ce i se trăda în chipul brusc cum se dezbrăca, el care, de obicei, își așeza pantalonii și sacoul cu o maximă precauție, face pe consoarta fidelă. Parcă noi nu știm purtările ei. Fără Oster, Ciocîrlan nu dansa azi tango în mijlocul mării de sud.»

Cîteva zile plouă mărunt pe o căldură înăbușitoare. Majoritatea pasagerilor maturi se strînseră într-o parte acoperită și închisă cu geamlîc a punții în jurul a numeroase mese și începură să joace bridge. Tilibiliu și Emmi se dovediră niște jucători experți și rezistenți. Ciocîrlan, care cunoștea insuficient jocul, și Caty, care nu-l putea suferi, asistară ca simpli spectatori.

— Ce crezi dumneata ? declară Tilibiliu, că poți să pătrunzi în societatea diplomaților din Buenos Aires fără să știi să joci bridge ? Toate demersurile la Liga Națiunilor și propaganda în presă nu fac cît influența unui diplomat care poate să stea în intimitate cu persoanele utile prin faptul de a fi un partener reputat la bridge.

— Într-adevăr, confirmă și Emmi jucînd, se joacă cu furie bridge la Buenos Aires.

— Cum se poate învăța ? întrebă Caty, doritoare de promoțiuni mondene.

— Jucînd cu un jucător priceput, bineînțeles, totuși sînt situații grele ce trebuiesc studiate ca și la șah, lămuri Emmi. Am cu mine o cărticică foarte bună, am să v-o arăt.

În ziua următoare, Emmi veni cu o broșură legată în pînză, cu marginile tăiate în chip de repertoriu, spre

a se găsi regulile, intitulată *Bridge Contrato según el sistema Culbertson.*[1] Așezîndu-se cîte-și-patru la masă (Tilibiliu, Caty, Ciocîrlan și Emmi), noul ministru și doamna ministru luară de la consilier și de la soția acestuia lecții de bridge cu spatele întors spre marea imensă și placidă.

La Buenos Aires îi întîmpinară în port, în afară de introducătorul de ambasadori, din partea guvernului, Francisco Oster în persoană, superb ca un bronz al lui Apollo, îmbrăcat în costum de olandă albă. Bancherul puse, de emoție, mîna în dreptul inimii, apoi se înclină profund și sărută de la distanță degetele mîinii Caty-ei. Invitați în mașina superbă a bancherului, soții Ciocîrlan trecură în goană printr-un oraș cu bulevarde largi și cu aspect de metropolă albă și se opriră la Hotel Plaza, unde li se rezervase provizoriu un apartament. Un mare coș de flori se afla în salon, cu un carton ce denumea pe destinatară: *Señora Catalina Zanoaga Aldea de Ciocarlan.* Numele comunicat prin scrisoare de Caty, aproape în glumă, cu arătarea și a numelui de naștere al mamei, fusese luat în serios de Oster. De aci încolo, în lumea legațiilor, Caty nu fu chemată altfel, în vreme ce ministrul primi apelativul mai sobru de *Señor Jorge de Ciocarlan.* Abia deșteptat a doua zi, noul ministru primi vizita unui individ pe a cărui carte de vizită sta scris Hermann Seraphin, iar cu cerneală dedesubt «ziarist romîn». Era un tînăr îmbrăcat de sus pînă jos în alb, cu o panama cu borduri largi, pe care și-o scoase respectuos, lăsînd să i se vadă un păr roșcat, foarte ondulat. Fața îi era prelungă, suavă, roză, cu ochi verzi, visători, sprîncene lungi.

— Vă salut cu respect, domnule ministru, zise Seraphin, în romîneasca cea mai perfectă, înclinîndu-se.

— Cine ești dumneata? întrebă mirat Ciocîrlan.

— Un poet romîn de origine evreiască, rătăcit pe aceste meleaguri.

Interogat mai de-aproape, Seraphin zise că avusese onoarea să cunoască pe doamna în țară, că era de prin Botoșani, că de frica războiului fugise în Argentina, unde

[1] *Bridge contract, după sistemul Culbertson.*

avea o rudă, pe un doctor Blitzer, proprietarul unei farmacii-drogherii și al unui laborator de analize, că el, Seraphin Hermann, colabora la ziarul local romîn, *La voz rumana* (de care Ciocîrlan acum auzea pentru întîia oară), că în oraș erau destui romîni și evrei romîni, avînd chiar locuri de întîlnire, ca de pildă Cafeneaua Romînilor în strada Libertad colț cu Sarmiento, că la unul Druță, care ținea o băcănie în *calle* Mexico 4292, se găsea din cînd în cînd țuică. Ministrul socoti că nu trebuie neglijată colonia romînă și întrebă pe Seraphin ce ecou avea țara noastră în presa argentiniană.

— Prost, domnule ministru, afirmă ziaristul, vedeți, de aceea am și venit.

Și totdeodată scoase din buzunar niște tăieturi de gazetă în care Ciocîrlan recunoscu figura regelui. Acesta bea șampanie într-un local public european la o masă împreună cu madam Lupescu.

— Cine publică astea? întrebă speriat Ciocîrlan.

Seraphin lăsă capul în jos pudic:

— Nu știu cine le procură, pe cuvîntul meu de onoare, știu însă cine poate să le împiedice să apară, bineînțeles (și Seraphin frecă degetele spre a exprima noțiunea: bani). Două campanii s-au pornit aici împotriva noastră, una pe chestia Tratatului de la Trianon (pornită din cercuri revizioniste) și alta pe chestia pe care ați văzut-o.

— S-ar putea lua cu chirie un local luxos pentru legație? întrebă Caty, care intrase mai demult și asista mută la convorbire.

— Am chiar unul superb în vedere, răspunse Seraphin. E pe Avenida Alvear. Trebuie să veniți în contact tot cu persoana care v-am spus că decide și în presă.

— Și cine e acesta?

— E domnul Andres Taïeb, agentul general al Americii de Sud al grupului industrial și comercial materii prime și fructe.

Tilibiliu, consultat asupra lui Seraphin și Taïeb, își exprimă părerea că cel dintîi era un tînăr foarte de treabă, care trăia, neavînd cum face altfel, din expediente, și ca atare putea să facă forțat jocul lui Taïeb, adevăratul lui patron, om de afaceri de origine fran-

ceză, foarte influent, proprietar de turme, speculator de terenuri, importator, exportator, subvenționar de gazete, vîrînd banii în orice soi de afaceri spre a-i fructifica, om nu infernal, dar rece și, deci, fără scrupule.

— Localul pentru legație l-am văzut și eu, zise Tilibiliu acru, s-a făcut ofertă și fostului ministru. E prea fastuos, după umila mea părere, pentru o țară ca a noastră.

— Dar ce, o să stăm la hotel ? interveni Caty. Toate legațiile, mi-a spus bancherul Oster, cu care am vorbit la telefon, au instalații superbe. Sîntem într-o țară bogată care judecă după haină.

— Prea bine, observă tăios și familiar Tilibiliu, faceți cum credeți de cuviință !

Cînd Ciocîrlan îi supuse ciorna scrisorii către ministrul de externe, prin care cerea să i se acorde o audiență pentru *«une première prise de contact»* [1], Tilibiliu i-o ciopîrți cu voluptate : — *«J'ai l'honneur de porter à la connaissance de Votre Excellence que par le decret nr...»* [2] Ce, nene, ești furier, să-i spui și numărul decretului ?... *«Je la prie de vouloir bien me fixer la date d'une audience...»* [3] Ai și întîrziat cîteva zile, ceea ce nu e politicos. Scrie așa : *«Arrivé à Buenos Aires, je m'empresse de vous solliciter l'honneur de me fixer»* [4] etc. Vezi, așa e diplomatic.

Ciocîrlan, *«bon enfant»* admise docil toate observațiile. De altfel fu primit de excelența-sa doctorul Don Carlos Saavedra Lamas cu o bunătate extremă. Ciocîrlan, prin sfiala lui de băiat cu creștere, plăcea. Caty grăbi instalația legației. Localul în chestiune era o casă impunătoare, cu un parter și două etaje în proporții mari, albă, exact patrulateră, cu o luxuriantă ornamentație rococo, ce-i dădea aerul de monument din spumă de zahăr, extravagantă, totuși grațios exotică în acel cli-

[1] ...«o primă luare de contact».
[2] «Am onoarea să aduc la cunoștința excelenței-voastre că prin decretul nr. ...»
[3] «Vă rog să binevoiți a-mi fixa data unei audiențe...»
[4] «Sosit la Buenos Aires, mă grăbesc să vă solicit onoarea de a-mi fixa...»

mat. Curtea largă era acoperită cu un covor de vegetație mică și deasă, ca de pampa, iar în față, de o parte și de alta a înaltei porți de fier, se înălțau doi ombu, copaci monstruoși cu coama stufoasă ca a stejarului, dar cu rădăcinile ieșite bestial din pămînt și încolăcindu-se ca niște intestine. Holul, din cauza numeroaselor uși de cristal și a unui imens lustru de țurțuri, făcea impresia unui dom de sticlă. Un mare mozaic, pe jos, de o violență coloristică uluitoare, reprezenta văcari argentinieni călări, gonind turme de cornute într-o *estancia*. Casa avea două săli de mîncare la etajul întîi și una mai mică la etajul al doilea, în care se instală Caty, spre a păstra liber etajul întîi pentru recepții. După aranjarea mobilierului, găsind că nu avea destulă lenjerie de pat și de masă, Caty consultă pe Seraphin, oaspete zilnic necesar și nelipsit al legației, care îi recomandă pe același Taïeb. Acesta veni în persoană să vadă cu acest prilej și localul în noua ipostază de reședință diplomatică. Era un om între patruzeci și cinci și cincizeci de ani, gras, dar voinic, și destul de înalt. Semăna cu Flaubert prin mustățile galice lăsate ca niște virgule. Fața îi era măslinie, nasul ascuțit, uitătura poruncitoare, concentrată, sfredelitoare, moderată prin moliciuni de bonomie. Taïeb vorbea bombănit și foarte politicos și spunea lucrurile verde, fără umbră de pudoare. Nu era un viclean, ci un om de afaceri decis, onest în marginile intereselor sale. Fusese, după cît se spunea, sergent în corpul expediționarilor din Africa de Nord, de unde ținuta lui militară, pe care o imprima costumului de *soie écrue*. Pe cap, de altminteri, purta o cască colonială, iar în mînă strîngea, cu energia cu care un ofițer își ține sabia, o umbrelă. Taïeb părea oricînd gata a izbi cu sfîrcul unui bici o ceată de oameni de culoare. Încolo, avea un rîs franc și maniere supraveghеate. Taïeb fu primit întîi în cabinetul ministrului, de la parter, încăpere vastă cu uși capitonate cu piele, ținută într-o penumbră răcoroasă prin închiderea obloanelor. Două mici ventilatoare pe console propagau din două părți opuse un vînt plăcut.

— Am rugat, zise Ciocîrlan, pe amicul Seraphin să vă comunice dorința noastră de a vă cere concursul, pe de o parte pentru suprimarea unor atacuri nedrepte, pe

de alta pentru publicarea de informații asupra Romînici, interesînd politicește și economicește cele două țări.

— *En effet, il m'a parlé de tout cela !* [1] răspunse scurt Taïeb, răsucindu-și cu amplitudine mustățile.

— Ați venit în contact cu directorul gazetei ?

— *Oui, il est de mes amis* (de fapt era un director fictiv, proprietarul secret al gazetei fiind Taïeb însuși). *Il s'oblige d'exclure tout article ou commentaire malveillant, intéressant votre cause, et même d'exclure les textes des télégrammes de l'agence* United Press *dont l'officine de Vienne-Budapest déverse des informations désagréables à votre famille royale, et à votre pays. Il m'a assuré qu'il sera prêt à publier une fois par mois un article de politique générale ou d'information économique sur la Roumanie.* [2]

— Și... (Ciocîrlan se codi cîteva clipe de a atinge chestiunea) care sînt condițiile sale ?

— Zece mii piaștri ! răspunse prompt Taïeb, fără nici un caz de conștiință.

— Foarte bine, zise Ciocîrlan, veți avea această sumă, sper contra unui *reçu !* [3]

— *Naturellement,* consimți cu humor Taïeb, *tout y sera minutieusement spécifié !* [4]

După vizita lui Ciocîrlan, Taïeb fu luat în primire de Caty, care-l purtă prin toate apartamentele, îi expuse nevoile casei, sugerîndu-i dorința de a fi creditată un timp. Taïeb luă notă serios de toate, promise a trimite în cursul zilei chiar cearceafuri și fețe de perne *(sabanas, fundas),* adăugînd că stă la dispoziție cu orice, avînd o încredere nețărmurită în solvabilitatea legației. Conveniră ca livrările de orice mărfuri să se facă pînă la concurența unei sume rotunde, care apoi să fie provizoriu

[1] Într-adevăr, mi-a vorbit de toate acestea.

[2] Da, e unul din prietenii mei... El se obligă să excludă orice articol sau comentariu răuvoitor, interesînd cauza voastră, și chiar să excludă textele telegramelor agenției *United Press,* a cărei oficină din Viena-Budapesta răspîndește informații dezagreabile familiei voastre regale și țării voastre. El m-a asigurat că va fi gata să publice, o dată pe lună, un articol de politică generală sau informații economice asupra Romîniei...

[3] chitanțe.

[4] Evident... totul va fi specificat pe chitanță cu amănunțime !

achitată prin emiterea unei trate. Nu mult după această întrevedere, Seraphin veni foarte preocupat și înștiință legația că ziarul care-și luase obligația să publice un articol despre Romînia voia să-și îndeplinească promisiunea, dar că, neputînd face în redacție acest lucru, însărcinase pe Seraphin să-i procure articolul. Seraphin, la rîndu-i, cerea ajutorul legației. Ciocîrlan se emoționă, zicîndu-și că un articol elogios despre Romînia îl va recomanda favorabil în țară, se bucura în imaginație de numerele de ziar pe care le va trimite la cele mai de seamă personalități, începînd cu «patronul cel mare». Cînd însă se adunară laolaltă toți ai legației, constatară că cunoștințele lor istorice, geografice și economice erau foarte reduse. Legația nu poseda nici o carte romînă, într-un raft de bibliotecă aflat în local se găsea un singur volum abandonat prin inactualitatea lui și anume *Histoire de la découverte et de la conquête du Pérou, traduite de l'espagnol d'Augustin de Zarate* (Paris, 1830). [1] Toți fură de acord că Traian și Decebal erau părinții patriei, dar a tipări lucruri vagi li se păru riscant. Seraphin își aduse aminte că un bătrîn evreu din Romînia, Ausbruch, care bea la Cafeneaua Romînilor, spusese odată că fiul său adusese și cărțile pe care învățase în liceu. Alergă la Ausbruch-junior și descoperi o *Istorie a romînilor* de Aguletti. Ciocîrlan se simți salvat la partea istorică. În ce privește latura economică, ceru colegului de la Washington informații telegrafice cu un număr imens de cuvinte plătite dinainte. Confecționarea articolului costă cam scump. Cînd în fine apăru, Seraphin, roșindu-se, zise :

— Știți, redacția nu mă plătește pentru articol, îl consideră în sarcina dumneavoastră. Din asta trăiesc.

— Dar am dat zece mii de piaștri ! se miră ministrul.

— Pentru a publica, nu pentru a confecționa materialele.

— Și... cît trebuie să-ți dau ? întrebă ministrul.

— Cred, zise rușinat și cu capul în jos rozul la față Seraphin, că o mie cinci sute de pesos argentinieni.

[1] *Istoria descoperirii și cuceririi Perului, tradusă din spaniola lui Augustin de Zarate* (Paris, 1830).

Ciocîrlan dădu dispoziții lui Fred Tilibiliu să plătească. Acesta, încruntîndu-se puțin, porunci lui Seraphin, cu o intenție vădită în direcția ministrului :

— Fă o chitanță, spre justificare. Există la Ministerul de Externe o contabilitate, nu sîntem de capul nostru.

Seraphin luă o foaie de hîrtie și scrise cu o frumoasă caligrafie următoarele :

«Chitanță

Certific prin prezenta că am primit de la E. S. Domnul Ministru al Romîniei George Ciocîrlan suma de pesos argent 1.500 (una mie cinci sute) pentru diferite servicii de presă».

De aici încolo, în fiecare lună Seraphin prezenta o chitanță similară. Articolul publicat prin intermediul lui Taïeb și al lui Seraphin nu fu fără efect. În curînd Ciocîrlan fu primit în audiență de președintele Augustin P. Justo, la Casa Guvernului, spre a-i prezenta scrisoarea de acreditare. Apariția pe stradă, în landou, a lui Ciocîrlan, alături de introducătorul de ambasadori, făcu senzație. Amîndoi tineri, serioși, ca toreadorii care se simt iubiți de public, cu bicornurile crestate cu pene albe, în uniforme brodate și cu mănuși albe în mînă, atrăgeau atenția îndeosebi femeilor. Cineva, pe stradă, emise părerea că Ciocîrlan e un prinț indian. Tilibiliu venise și el în uniforma de consilier, cu guler și mîneci brodate cu fir și cu nasturi de metal, foarte decorat cu ordine pe piept și ținînd în mîini spada cu mînerul lucrat ca o bijuterie. Din cauza părului lins și a buzelor subțiri arăta însă ca un pește solzos. Președintele, așa relatau unii, întîmpină pe Ciocîrlan astfel :

— Dumneavoastră vă trageți din Traian.

— Și din Decebal, adăugă îndatoritor și părintește ministrul de externe.

Apoi, după prezentarea oficială, președintele, ca să întrețină conversația în mod amical, utilizînd articolul poetic al lui Seraphin, declară că știe că marea noastră e foarte neagră, că sondele de petrol ard într-una feeric, iluminînd țara, și că sarea e scoasă din mine ca

niște blocuri de diamant. În orice caz, președintele se purtă încîntător, și Ciocîrlan ieși reconfortat.

Readus la legație cu același ceremonial, el nu citi nimic pe fața lui Tilibiliu și a Caty-ei. Și totuși, în dimineața aceleiași zile, se petrecuse ceva între acești doi. În vreme ce Ciocîrlan rămăsese în pat la etajul al doilea, spre a fi odihnit și a avea mină bună la audiență, Caty primi jos, chiar în biroul lui Ciocîrlan, pe Francisco Oster. Tilibiliu nu voise să locuiască la legație, motivînd că la hotel are și masa, care îl costă mult mai ieftin. Venea deci la legație la ore fixe. Auzind vag glas de persoane în cabinetul cel mare, trecu în birouri, din care, printr-o săliță mică, pătrundea în cabinet. Ușa din această parte, rezervată pentru comunicarea ministrului cu subalternii, nu era capitonată. Tilibiliu intră în săliță și ascultă, ba chiar privi pe gaura cheii. Oster ședea îngenunchеat în fața Caty-ei, așezată pe un fotoliu de piele roșie, îmbrățișîndu-i picioarele.

— *Señora Caty, la quiero mucho y la adoro...*[1] zicea el.

— *Moi, aussi, je vous aime beaucoup, cher Francisco*[2], răspundea Caty, lăsîndu-și gura spre urechea lui Oster.

— Este adevărat ?

— Foarte adevărat. Cum te-aș putea minți ?

— Atunci să plecăm undeva, departe, unde nu ne poate turbura nimeni. Am în Patagonia, în Tierra del Fuego, terenuri imense.

— Nu-i posibil, dragă Francisco, am un soț, nu pot să-l părăsesc. Îl iubesc și pe el. Înțelegi ?

— Înțeleg.

— Dacă n-ar fi fost el, te-aș fi iubit numai pe tine. (Caty trecu la vorbirea în șoaptă, spre a da mai multă concentrație pasională cuvintelor.) Acum, e foarte curios, te iubesc extraordinar, dar mi-e milă și de el, *enfin*[3], vă iubesc pe amîndoi. M-am convins că lucrul e cu putință, și că romanele mint. Înțelegi ?

— Înțeleg. Totuși romanele nu mint chiar cu totul. Eu, de exemplu, nu te iubesc, nu te ador decît pe dumneata.

[1] Doamnă Caty, te iubesc mult și te ador...
[2] Eu, de asemenea, te iubesc mult, dragă Francisco.
[3] În fine...

— *Vous êtes adorable*[1] (Caty sărută repede și adînc pe Oster). Ești liber, ești bărbat, lucrurile se schimbă. O femeie nu poate trece așa de ușor peste o dragoste.

— Nici eu. Nu te voi iubi decît pe dumneata. (Vorbind spaniolește și franțuzește amestecat, Oster, solemn, oscila și el între familiaritate și formula politicoasă.)

— Vorbește mai încet, mi se pare că aud un zgomot.

Amîndoi tăcură, comprimîndu-și respirațiile. Pretutindeni domnea cea mai desăvîrșită liniște. După cîteva clipe de pîndă, Caty își aruncă brațele în jurul gîtului lui Oster și începu să-l sărute mărunt pe ochi, pe obraji, pe gură. Oster, stînd tot în genunchi, se ridică puțin spre fotoliu și cu brațe puternice o cuprinse pe Caty, care se lăsă să cadă pe covor cu bustul în poalele lui.

— Vino la mine, dacă mă iubești, zise el surd, alta nu va mai intra după tine.

Caty puse mîna peste gura lui Oster.

— Nu vorbi așa tare, voi veni, am să te anunț.

— *Muchisimas gracias !*[2] mulțumi Oster sărutînd pe rînd amîndouă mîinile Caty-ei.

Atunci se auzi o izbitură energică și un zornăit de geamuri. Cineva trîntea parcă ostentativ ușa. Caty și Oster se ridicară și Caty conduse pe bancher prin hol pînă aproape de ieșire. Cînd se întoarse din nou în cabinetul lui Ciocîrlan, în scopul de a pune în ordine obiectele eventual deplasate, dădu cu ochii de Tilibiliu, care o privea cu pupile lucitoare, zîmbind între sarcastic și libidinos.

— Totdeauna mi-ai plăcut, Caty, zise consilierul. Vezi viața inteligent...

— Nu pricep...

— În diplomație o femeie prudă nu face două parale. Oster e un om de mare calibru, semnătura lui are putere pe toate continentele. Patronul o să fie încîntat. Dă-i înainte !

— Adică ce vrei să spui ?

— Că relațiile unei femei cu un astfel de om sînt din toate punctele de vedere fructuoase.

[1] Ești adorabil...
[2] Multe mulțumiri !

— Ascultă, domnule, cu cine vorbești ? Nu uita că sînt soția ministrului, a superiorului dumitale.

— Pe dracu ! Nu face pe fraiera, Caty. Adineauri te pupai cu bancherul. Treaba ta, în definitiv, dar mi-ai făcut gust și mie. Te-ai măritat, așa cum ai vrut, ți-ai făcut cariera, acum nu văd ce te împiedică să fii mai puțin austeră și cu mine.

Tilibiliu se apropie de Caty. Aceasta se dădu îndărătul fotoliului de piele, pe care consilierul îl răsturnă imediat cu mîna. Făcuse mișcarea așa de repede, încît Caty nu putu scăpa de el și-i simți dinții deasupra buzelor. Alunecînd din brațele lui Tilibiliu, Caty îi dădu furioasă o palmă, apoi se șterse cu dezgust cu podul palmei la gură.

— Porcule, ai pierdut orice urmă de decență.

Tilibiliu își drese figura scoasă din crusta de pomadă și rectifică poziția cravatei, căutînd să-și recucerească liniștea turburată de încercarea erotică.

— Caty, ești o... știi tu ce... care vrei să pozezi în dama onestă. Ne cunoaștem foarte bine...

— Dacă îți mai permiți intimități de acest fel, te spun ministrului.

— Și eu o să-i spun că te-am văzut pe dușumea în brațele lui Oster.

— N-ai decît ! zise Caty și ieși trîntind mînioasă ușa.

Tilibiliu stătu o clipă reflectînd.

«Sigur că nu-i pasă, gîndi el. Sînt amîndoi învoiți, căsătorie de afaceri. Nici n-ar fi fost numit aici dacă n-ar fi intervenit Oster. Pe asemenea oameni toate onorurile îi așteaptă.»

Fred Tilibiliu era personal capabil de orice combinație neprimejdioasă spre a se promova în materie de femei, totuși avea înclinații casnice și idei limitate, în ciuda unui anume senzualism mai mult aparent. Toaleta lui era atît de studiată, nicidecum în scopul de a atrage atenția femeilor, ci dintr-un instinct de grijă corporală pe care îl moștenise de la mamă-sa, care și aceea se pieptăna două ceasuri, cu un prosop pe umeri în fața oglinzii, scrutînd orice fir de păr de la rădăcină pînă în vîrf. Tilibiliu era însă posedat de amorul propriu de a cuceri femei, deși succesul l-ar fi încurcat în viața lui intimă foarte așezată, și de aceea făcea sforțări de galanterie și

cinism. Nefirescul pe care îl punea în asemenea veleitate strica totul, și femeile mai libertine fie rîdeau, fie îl suspectau de vicii enorme, pe care nu le avea. Unor anume femei le place canalia spontană, degradată și le sperie cinismul amestecat cu precauție și ținută convenabilă.

Cînd Tilibiliu se căsători cu Emmi, lucrurile merseră cu cea mai mare ușurință. Consilierul, hotărît a se însura pentru a avea un cămin în deplasările sale pe glob și încredințat că face o simplă afacere, nu încercă să strălucească de loc, și făcu demersurile în chipul cel mai banal cu putință, întîi indirect, apoi direct, prin părinți. Emmi îl găsi distins și simpatic. Dacă Tilibiliu ar fi pus o cît de mică nuanță de sentiment și de stîngăcie în întreprinderile lui amoroase, ar fi izbutit fără îndoială. Dar orgoliul și nerăbdarea de a izbîndi îl împingeau la grosolănie. Afară de aceasta, îi lipsea și perseverența, ce de multe ori ajută oricăror mijloace. De teamă să nu-și dăuneze carierei, Tilibiliu se oprea prudent, după un atac neizbutit, ceea ce se interpreta ca lipsa unei dorințe serioase de a cuceri. În lumea în care se învîrtea el, legăturile amoroase, ambalarea pentru un tip erau foarte la modă și tolerate, totuși gesturile efemere de libidine erau primite ca de prost-gust. Nici Tilibiliu, nici Caty nu scoseseră un cuvînt despre cele întîmplate și se purtară ca și cînd nimic n-ar fi fost între ei. Preocupat de ideea de a se remarca, spre a avea cu ce umple raportul, și din plictiseală, membrii legației neavînd încă nici un contact cu societatea locală sau cu corpul diplomatic, Ciocîrlan se zbătu, asistat de Caty, să organizeze o recepție. Cheltuieli nemăsurate se făcură în vederea acestui eveniment, și contul Taïeb crescu considerabil. În fine, ziua cea mare a recepției sosi, și localul legației intră pe mîna personalului de la Jockey Club, solicitat să organizeze bufetul, care costa peste cinci mii de pesos. Ciocîrlan răsfoia jurnalele în cabinetul său spre a găsi la carnetul monden înștiințarea despre recepție, cînd ochii îi căzură pe o fotografie cunoscută. Era regele împreună cu o femeie. Un titlu mare denunța conținutul : «*Se casó el Rey con una aventurera*». [1] Această notiță începea astfel : «*En toda*

[1] Regele s-a căsătorit cu o aventurieră.

Europa han causado gran conmoción los rumores de que el Rey Carol se casó secretamente poco después de haberse divorciado» [1]. Ministrul privi titlul ziarului. Era tocmai acela pe care îl subvenționase.

— Dezastru ! zise el, pălind, lui Tilibiliu, pe care îl strigă în grabă, tocmai în zi de recepție. Toată lumea care vine fără să ne cunoască va avea pe buze afacerea asta nenorocită. Ce-i de făcut ?

— Să chemăm pe Taïeb ! își dădu Caty avizul.

Într-adevăr, Taïeb veni, de loc emoționat.

— Am și vorbit cu directorul, zise el, este cu totul dezolat. Afacerea pornește de la un funcționar din administrație, care a strecurat știrea fără știința directorului. În viitor va avea grijă.

— Foarte bine, dar ce facem acum ?

— După insistențe din partea mea mi-a asigurat că ar putea retrage de la expediție un număr suficient de exemplare pentru ca ziarul să n-ajungă la abonații principali decît cu întîrziere, o dată cu numărul următor, care va cuprinde scuze. I-am promis în numele dumneavoastră treizeci de mii de piaștri. *C'est un homme très dur, mais une fois qu'il a pris un engagement, il a l'habitude de l'exécuter jusqu'au bout.* [2]

— Se și vede ! observă ironic Tilibiliu.

Taïeb se făcu a nu înregistra înțepătura și întinse Caty-ei o factură lungă și o poliță. Caty se înroși, iar după puțină vreme trase pe Taïeb lîngă fereastră, vorbindu-i în soaptă :

— E o sumă de care imediat, avînd în vedere cheltuielile legației, nu pot dispune.

— *Parfaitement* [3], zise Taïeb, semnați o poliță.

— Sînt cumpărături cu caracter personal în aparență care n-aș voi să fie puse în contul legației. Și, totuși, tot ce luăm e pentru legație, dăruim legației.

[1] În toată Europa au produs mare senzație zvonurile că regele Carol s-a căsătorit în secret, la puțin timp după ce a divorțat.

[2] E un om foarte dur, dar, o dată ce și-a luat un angajament, are obiceiul să-l ducă pînă la capăt.

[3] Perfect !

— *C'est entendu,* zise milităreşte Taïeb. *Laissez-moi arranger tout cela.* [1]

Şi Taïeb trecu în birouri, unde ştia că se afla în acel moment Seraphin. După cîteva minute reveni cu el.

— Domnul Seraphin, comunică el, se învoieşte să treceţi în chitanţa sa pentru servicii de presă şi suma pe care mi-o datoraţi şi pe care se obligă să mi-o predea.

Seraphin se roşi violent şi aprobă înghiţind în gol de emoţie.

— Îi veţi da patru mii de pesos din partea legaţiei, şi cu asta totul e în regulă.

Ciocîrlan, pregătit de Caty, aprobă chitanţa, fără să ştie totuşi aranjamentul. Pricepea doar că «propaganda» costă mult şi încerca un fel de mulţumire de a avea o misiune atît de importantă pentru prestigiul ţării, după părerea lui.

La ora cinci, maşinile şi trăsurile începură să intre pe poarta deschisă a legaţiei. Un majordom magnific, îmbrăcat într-o redingotă parcă turnată în aur, cu tricorn pe cap şi un toiag înalt şi aurit în mînă, făcea strigările jos, în vreme ce Señor Jorge de Ciocarlan şi Doña Catalina Zanoaga Aldea de Ciocarlan în capul scării, întîiul în frac, a doua într-o rochie de seară de velur violet transparent, cu spatele complet decoltat, aşteptau îndreptîndu-şi veşmintele timizi şi zîmbitori.

— *Su Eminencia, el Nuncio Apostolico, Monseñor Felipe Amati.* [2]

Un bătrînel rumen la faţă ca o fetiţă şi cu zîmbete perpetue începu să urce scările, ridicîndu-şi sutana şi descoperindu-şi astfel ciorapii.

— *Su Excelencia el Ministro de Relaciones Exteriores y Doña Rosa Sáenz Peña de Saavedra Lamas.* [3]

Un bărbat frumos cu părul şi mustaţa tunsă englezeşte complet albe, confundîndu-se cu culoarea gulerului, cravatei şi plastronului, însoţit de o doamnă în rochie albă, impunătoare la mers, dar blîndă în priviri, urcau scara.

[1] De acord... Lăsaţi-mă să aranjez eu toate acestea.
[2] Eminenţa-sa, nunţiul apostolic, monseniorul Felipe Amati.
[3] Excelenţa-sa ministrul de afaceri străine şi doamna Rosa Sáenz Peña de Saavedra Lamas.

— *Su Excelencia el Jefe de Policia de la Capital General Juan Estevan Vacarezza y Doña Francisca Patrón Costas Vacarezza* [1].

— *Su Excelencia el Ministro de Guerra y Doña Ema Fernandez de Rodriguez* [2].

Pe măsură ce timpul înainta, sosirea invitaţilor devenea tot mai deasă, şi strigările majordomului se precipitau, ameţind pe Ciocîrlan prin ineditul lor:

— *El Ministro del Interior y Doña Eufemia Cáceres de Melo; el Ministro de Marina y Doña Lía Bonorino Ezeyza de Videla; el Ministro de Agricultura y Doña Lucía Ham de Duhau; el Embajador de España y Doña María Isabel Amy de Danvilla; el Embajador de Italia y Doña Elfrida de Arlotta; el Embajador del Brasil y Doña Corina Lafayette de Andrada e Silva; el Embajador de Francia y Madame Jessé-Curély; el Embajador de Méjico y Doña María Elena Reyes Spindola de Puig Cassauranc; el Embajador de los Estados Unidos y Doña Virginia Chase de Weddell* etc., etc. [3]

O mulţime de alte persoane, în special tinere, anunţate fără titluri deosebite, dar avînd, fără îndoială, o reputaţie de public apt a risipi plictiseala unei recepţii de legaţie, umplură saloanele, desemnate în darea de seamă de a doua zi din gazete ca «un grup de *señoras y caballeros*» [4]. Printre cei din urmă, se afla şi Francisco Oster. Debutul recepţiei fu extrem de dificil din cauza lipsei unui subiect de conversaţie la îndemîna tuturor. Erau persoane care, în mod evident, nu se dumireau

[1] Excelenţa-sa, şeful poliţiei capitalei, generalul Juan Estevan Vacarezza, şi doamna Francisca Patrón Costas Vacarezza.
[2] Excelenţa-sa, ministrul de război, şi doamna Ema Fernandez de Rodriguez.
[3] Ministrul de interne şi doamna Eufemia Cáceres de Melo; ministrul marinei şi doamna Lía Bonorino Ezevza de Videla; ministrul agriculturii şi doamna Lucía Ham de Duhau; ambasadorul Spaniei şi doamna Maria Isabel Amy de Danvilla; ambasadorul Italiei şi doamna Elfrida de Arlotta; ambasadorul Braziliei şi doamna Corina Lafayette de Andrada e Silva; ambasadorul Franţei şi doamna Jessé-Curély; ambasadorul Mexicului şi doamna María Elena Reyes Spindola de Puig Cassauranc; ambasadorul Statelor Unite şi doamna Virginia Chase Weddell etc., etc.
[4] Doamne şi domni.

la legația cărui stat din lume se găseau. Îndeosebi unui reprezentant al unui mic stat sudamerican, atrase atenția lui Ciocîrlan, care n-auzise bine cum se cheamă și al cărei țări este ministru. Era un bărbat de o frumusețe rară, cu părul puțin alb pe la tîmple dat abundent pe spate, cu ochi languroși și visători și mustăți parcă pictate, cu acea oboseală a feței tipică la bărbații de cincizeci de ani. Semăna în mod surprinzător cu Odobescu și părea un aristocrat rupt de la ocupațiile sale de amator. Obrazul era brun și cu pielița fină, degetele mîinilor lungi și cu unghii în migdală, picioarele mici. Acest personaj alăturat de grupul sudamericanilor privea usor plictisit și somnoros și din ochii profunzi părea că imploră pe Ciocîrlan să nu-i pună la încercare totala ignoranță cu privire la locul unde nimerise. Altul, cu capul pătrat, voluminos, umerii obrajilor proeminenți și cărnoși, buzele groase, mîinile noduroase, evoca fizionomia indienilor americani. Dar și el, ca și toți ceilalți, avea ca o patină un zîmbet dulce, o moliciune și un acr de cuminție și cuviincioasă plictiseală. Panica lui Ciocîrlan fu însă mare atunci cînd văzu că unii se uitau pe perete la un mare portret fotografic al regelui. I se păru chiar a surprinde o fluturătură de zîmbet pe fața unora. Dar apoi lucrurile decurse fără incident. Reprezentanții Bulgariei, Greciei, Iugoslaviei, Poloniei și statelor din jurul Romîniei se strînseră în mod spontan laolaltă. Aproape toți cunoșteau Bucureștii, balcanicii știau limba romînă și văzuseră pe Tănase. Tilibiliu îi luă în primire. Caty strînse pe reprezentanții statelor occidentale cu doamnele, avînd alături pe o canapea pe nunțiul papal. Se vorbi de Deauville, de Biarritz, de Paris. I se destăinui Caty-ei că la ambasadele și legațiile respective reuniunile intime erau foarte strînse în jurul unor partide de bridge. Fu solicitată cu căldură să accepte invitații. Monseniorul, necunoscînd lucrurile profane, întrebă pe Caty dacă în societatea romînă se aflau mulți catolici. Caty exageră :

— Foarte mulți, monseniore, eu însămi am o rudă îndepărtată, pe monseniorul Valentin de Băleanu.

— *Je le connais parfaitement,* zise nunțiul. *Il est vraiment un saint homme.* [1]

Ciocîrlan rămase cu bătrînii. Aceștia atacară chestiuni vagi, ferindu-se de a nu atinge susceptibilități nebănuite, pînă ce Ciocîrlan, printr-o inspirație, aduse vorba de vînătoare. Atunci vorbiră de vînătoare în pampa, de iepurele prăsit acolo și care fuge sub nasul vînătorului în imensitatea cîmpiei fără obstacol. Bufetul cu înghețată salvă pe toți de o convorbire inutilă. Fotolii imense, de o extravaganță nebună, fuseseră împrumutate pentru circumstanță. Medalionul lor era încoujurat cu sculpturi masive și abundente într-un lemn negru ca abanosul și depășea cu mult capul invitaților. Diplomatul semănînd cu Odobescu se așeză să mănînce înghețată într-unul din ele, ornamentat cu scoici, frunze și trandafiri, și părea astfel întronizat pe un jilț fantastic. Personajele însemnate avură grijă să se retragă repede și rămase grupul de «*señoras y caballeros*». Erau printre femei fete de o frumusețe răpitoare : cu ochi negri ca murele și părul căzînd ca o smoală peste frunte și urechi, dar fără acea pasionalitate hispanică voluptuoasă și matură, ci ingenue, serafice ca niște englezoaice, niște fetițe de zece ani în dimensiunile unor domnișoare. Pentru această parte intimă a recepției, Ciocîrlan comandase o orchestră în vederea dansului. O lume necunoscută începu deci să se învîrtească în salonul legației. Tilibiliu, pățit, făcînd toate sforțările de a fi șters, izbuti să prindă la vals (căci dansurile voluptuoase, precum tango, se considerau indecente în cercurile diplomatice) o fată roză, cu ochii verzi ca smaragdul, în contrast cu părul negru și cu fața roză, ușor bronzată, care nu era de loc fardată și lăsa pleoapele în jos cu o nevinovăție delicioasă. Totuși, aceste fete serafice erau niște mondene, se lăsau strînse în brațe de tineri și chiar de oameni în vîrstă, cîteva fumau și, așezîndu-se pe fotoliile grandioase, ridicau rochiile, spre a nu le șifona, așa de sus, încît li se vedeau picioarele subțiri și albe pînă la coapse. Caty dansă aproape exclusiv cu Oster, abandonată cu totul de Ciocîrlan, care se ținea de Emmi Tilibiliu. Îmbrăcată în rochie de seară,

[1] Îl cunosc perfect... E într-adevăr un om sfînt.

aceasta era complet transfigurată, și umerii ei goi zvelți și bronzați de soare îi confereau o feminitate ascunsă în mod obișnuit sub rochiile ieftine. Tilibiliu, dansînd cu alte femei total necunoscute, urmărea cu coada ochiului pe Ciocîrlan și pe Emmi. Aceștia dispărură de la o vreme fără a li se semnala lipsa, deoarece dansatorii, cunoscîndu-se între ei, se sinchiseau prea puțin de personalul legației. După aproape o oră de absență a lui Ciocîrlan, Tilibiliu își lăsă partenera, scuzîndu-se, și ieși din sala cea mare de la etaj, unde se dădea balul. Deschise toate ușile, căută prin toate colțurile, se urcă și la etajul doi și deschise fără jenă ușa apartamentului ministrului. Apoi, coborî scările la parter și intră de-a dreptul în cabinetul de lucru al acestuia. Acolo, Ciocîrlan și Emmi ședeau împreună pe canapeaua roșie de piele din apropierea biroului, sărutîndu-se. Tilibiliu porunci soției lui, fără vreun repros deosebit la adresa ei :

— Ia cară-te de-acolo. Du-te îndată la hotel, că e tîrziu.

Emmi nu zise nimic, și, supusă, se ridică și dispăru pe ușă.

— Ascultă, mă, se îndreptă teribil Tilibiliu spre Ciocîrlan, să nu te mai prind că pui mîna pe nevastă-mea, că te... (și spuse o înjurătură teribilă).

Ciocîrlan nu agrea cuvintele vulgare și de aceea făcu o figură jignită. Totuși, faptul în sine era așa de necontestabil, încît nu îndrăzni a riposta ceva.

— Îți împrumuți nevasta la oamenii cu influență, ca să te procopsești, și seduci la rîndu-ți nevestele altora.

— Ce vrei să spui ? păli Ciocîrlan.

— Nu face pe prostul cu mine ! zise Tilibiliu. Sus, Caty se frotează cu Oster, iar tu aici îmi săruți nevasta.

— Te rog să nu spui lucruri insultătoare, se supără Ciocîrlan.

— Ce face ? Te prind cu nevastă-mea și tu pozezi în omul cu demnitate ? Să nu-ți închipui că cu mine merge așa.

Și furios, puțin amețit și de șampanie, cumulînd necazul de a fi fost respins de Caty cu ciuda de a fi înșelat de nevastă, izbi cu palma pe ministru. Acesta, surprins, ripostă. Atunci, amîndoi, înfierbîntați de băutură, se

bătură, plesnindu-se pe unde puteau, apucîndu-se de păr, tăvălindu-se pe covor. În cele din urmă, Ciocîrlan, care, sub aspectul debil, întreținea o muschiulatură forte, se degajă complet de Tilibiliu, îl trînti pe fundul canapelei și dădu să iasă pe ușă. Dar o închise repede la loc. Cete de invitați plecau, neconduse de nimeni, în vreme ce orchestra se mai auzea încă la etaj. Caty și Oster, rămași singuri, dansau *fox-trott* sub privirile muzicanților și ale personalului de serviciu de la Jockey Club. În cele din urmă, orchestra tăcu. Tilibiliu, cu piepții cămășii zdrobiți și părul vîlvoi, ieși repede pe ușa de sticlă. Ciocîrlan intră în toaleta alăturată, unde era chiuvetă și oglindă, și se spălă pe față. Apoi își îndreptă cît putu cravata, scuturîndu-și cozile fracului cu mîna. Cînd ieși din birou, dădu de Caty, care condusese pînă la ieșire pe Francisco Oster.

— Unde-ai fost, *chéri*, ai dispărut dintr-o dată. Arăți foarte rău la față.

— Nu mi-a fost bine. Șampania nu mi s-a părut de calitate.

— În orice caz a fost o seară reușită, dragule, un adevărat succes pentru legația noastră.

— Da, zise Ciocîrlan sumbru, a fost incontestabil un succes.

Și urcă plictisit scările.

Tilibiliu, întorcîndu-se acasă, intră în odaie în vîrful picioarelor. O mică lampă electrică cu *abat-jour* era aprinsă pe o noptieră, iar Emmi, obosită de așteptare și emoție, adormise. Consilierul se dezbrăcă în sala de baie, foarte spațioasă, a micului apartament, ca să nu facă zgomot de loc, stinse cu băgare de seamă lampa și se întinse în pat ușor, evitînd chiar a trage peste el unica pătură pe care, în somn, Emmi o ghemuise sub ea. Dimineața, evită de asemenea orice repros sau măcar un cuvînt care să reevoce scena neplăcută din noaptea recepției, deschizînd o convorbire uzuală despre programul zilei. Emmi, cu aerul unui copil iertat, ajută pe Tilibiliu în sforțările sale și păstră mereu o rezervă decentă. Tilibiliu, om răutăcios sub atîtea raporturi, se purta astfel fiindcă iubea pe Emmi și fiindcă era de părere că vinovatul în toată afacerea era numai Ciocîrlan. Astfel,

femeile, în general, nu învinovățesc soții lor când aceștia comit o infidelitate, ci detestă pe femeia care le-a stricat, zic ele, casa. De altfel, consilierul avea rațiunea lui de a absolvi pe Emmi. Aceasta îi arăta mult devotament, îl aproba în toate ideile și gesturile sale, fiindu-i o excelentă colaboratoare în carieră. Însă descoperise a suferi de o infirmitate, pe care o mărturisise sincer, și care, adăuga ea, fusese și a mamei sale. Această femeie, atît de măsurată în toate faptele, când era obiectul agresiunii unui bărbat, pe care-l socotea simpatic și distins, se simțea paralizată și nu-i putea opune nici o rezistență.

— Fred, mărturisise ea cu capul în jos, scoțîndu-și și apoi netezindu-și rochia în dreptul genunchilor, trebuie să recunoști că Ciocîrlan e un bărbat bine și cu maniere alese. Când dansează cu mine are un anume mod insistent de a mă privi în ochi, mă ametește, mă strînge în brațe. Mi-e rușine să-l împing, și apoi nici nu pot, atît e de puternic sub aparența lui de om crescut în puf. Dacă mi-ar face o violență, îți spun sincer, nu am puterea să mă apăr, simt că se-ntunecă totul în jurul meu, mă pierd.

«Nu e decît un mijloc pentru Emmi, își zise Tilibiliu, de a combate fascinația produsă de Ciocîrlan, să fugă de a combate fascinația produsă de Ciocîrlan, să fugă din calea sa.» Pînă atunci, Emmi venise aproape zilnic la legație, fie spre a ajuta pe Tilibiliu, avînd în vedere lipsa de personal, fie spre a-l lua acasă, ori în oraș. Consilierul o invită să nu mai calce în palatul din Avenida Alvear. Îi telefona dinainte unde aveau să se întîlnească și făcea astfel ca, la teatru ori la recepțiile de la ambasade și legații, Emmi să nu apară niciodată cînd veneau Ciocîrlan și Caty. Pe aceasta din urmă, consilierul o considera drept o infamă complice a soțului ei, în stare să-l ajute să facă achiziții de femei interesante. Ciocîrlan, întrucît îl privea, nu se preocupa de loc de relațiile ce ar fi putut să existe între Caty și Oster, fiindcă era cu totul obsedat de Emmi. Senzația morală nouă pe care o încerca ministrul era aceea suavă de a subjuga și domina o ființă atît de personală și de lucidă, totuși, sub raport intelectual, în vreme ce față de Caty avea sentimentul că aceasta îl sedusese pe el, zdrobindu-l sub sărutări. Prin Emmi, Ciocîrlan își recăpătă orgoliul de bărbat. Pretextîndu-se preocupat de lucrările curente ale legației și ale consulatului, Ciocîrlan intra mereu în birouri, spre a vedea dacă Emmi a venit. Un sentiment de convenință și prudență, spre a nu stîrni cancanuri răuvoitoare la adresa Legației române, determinară tacit pe cei doi adversari să se prefacă a fi în raporturi normale. Deși cu răceală, se salutau și-și vorbeau în interes de serviciu, iar cînd era de față un străin, participau amîndoi la conversație. După cîteva zile, Ciocîrlan își dădu seama că Emmi evita legația și crezu a nota că Tilibiliu bănuia rațiunea deselor sale intrări în birouri. Într-o zi, Ciocîrlan, îndată după sosirea lui Tilibiliu, care era ocupat cu înscrierea românilor din Argentina în registrul matricular al legației, se urcă sus în dormitor și chemă pe Emmi la telefon. Caty era atunci în oraș.

— Doamna Emmi Tilibiliu? întrebă românește Ciocîrlan, auzind glas de femeie.

— Da! i se răspunse. Cine întreabă?

— Eu sînt, Ciocîrlan, se descoperi ministrul cu glas tremurător și totuși decis la orice.

O exclamație de surpriză și șovăială fu tot ce înregistră.

— Mi-am închipuit că ești bolnavă, continuă Ciocîrlan, am vrut să-ți transmit un cuvînt bun. Sărut mîinile.

Și închise aparatul. Apoi luînd pălăria, coborî tiptil jos, ieși pe o ușă care dădea în curtea din spate și, păsind pe trotuarul din jurul clădirii pe partea opusă birourilor, ieși pe poarta cea mare a legației, ascunzîndu-se cît putu mai repede îndărătul trunchiului unui ombu, pînă ce, trecînd mai multe persoane pe stradă, se amestecă printre ele. Ciocîrlan merse de-a dreptul la hotel și bătu în ușa apartamentului lui Tilibiliu. Cînd Emmi, într-un *peignoir*, îi deschise, intră repede, fără a aștepta dezaprobarea sau aprobarea ei. Apoi o luă în brațe și intră cu ea în dormitor. Peste puțină vreme, Emmi sedea amețită pe marginea unui scaun, în vreme ce Ciocîrlan îi săruta mîinile, încercînd să risipească impresia de brutalitate pe care își închipuia că o făcuse actul de agresiune prin care soția lui Tilibiliu devenise amanta lui. Emmi era și dezolată de a fi făptuit o infidelitate față de Fred, pe care îl stima, dar totodată copleșită de noua experiență pasională. Nu se mai simțea în stare să se opună. De aci înainte, Cio-

cîrlan și Emmi căutară tot soiul de modalități, care de care mai îndrăznețe, de a se afla împreună, și Emmi minți pe Fred cu o liniște de care nu se crezuse capabilă. Luînd informații foarte pe departe, ca nu cumva cineva să intre la bănuială, Ciocîrlan află că în fața hotelului în care locuia Tilibiliu se aflau mici hotele care închiriau garsoniere, eventual cu pensiune. Unul, îndeosebi, care ocupa numai etajul întîi al unei mari clădiri, fiind luat cu chirie și reînchiriat, i se păru foarte nimerit. Camera dădea exact spre Avenida pe care se afla hotelul consilierului, și de la ușa-fereastră, înlocuită în timp de zăpușeală cu oblon, se putea vedea perfect cine intră și cine iese în hotelul de peste drum. Intrarea se afla pe o stradă laterală, pe care puteai veni ocolind cu totul Avenida. Astfel, Ciocîrlan își zise că riscul de a se întîlni cu Tilibiliu era conjurat. Cînd consilierul, foarte punctual și chiar demonstrativ scrupulos la serviciu, spre a arăta cum înțelege un adevărat diplomat de carieră îndatoririle față de țară, sosea la legație, Ciocîrlan ieșea, sub pretext de a face o plimbare în oraș. O batistă, ca și pusă la uscat, era arborată pe o stinghie a oblonului. Emmi, pretextînd a merge la cumpărături, ceea ce de fapt în parte și făcea, intra atunci în hotelul cel mic, complet lipsit de supraveghere, jos fiind mari magazine, iar camerele de la etajul întîi fiind închiriate la persoane venind rar de la țară, și ședea cu Ciocîrlan cîteva ore, din cînd în cînd aruncînd un ochi prudent peste drum, gata să fugă în cazul cînd ar fi zărit pe Tilibiliu. Acesta nu se întoarse niciodată inopinat acasă și nu făcu vreo anchetă, dar bănuiala că se întîmpla ceva suspect îi încolțise de mult în inimă, din cauza distracției Emmei și a purtării tot mai zăpăcite a lui Ciocîrlan, care nu putea fi găsit la legație atunci cînd era nevoie de el. Tilibiliu se gîndea că a face scandal într-o țară străină era primejdios, în primul rînd pentru el. Dezlegarea era sau să înlăture pe ministru sau să se mute el însuși în altă parte, la Washington, de pildă. Începu să trimită scrisori peste scrisori în țară și pe la alte legații române de pe glob, unde avea prieteni, fără a împărtăși nici una din meditațiile lui intime soției sale.

Caty se întîlnea tot mai des cu Oster, profitînd de numeroasele reuniuni diplomatice și mondene. Cartoane cu

inscripții în relief și embleme aurite, așa de masive încît păreau a fi turnate în aur, scoteau des din casă pe Ciocîrlan în frac și pe Caty în rochie decoltată :

«El Embajador de Méjico y la Señora de Cabrero tienen la honra de invitar Sus Excelencias el Señor Ministro de Rumania y la Señora Catalina Zanoaga Aldea de Ciocarlan a comer en el Jockey Club... L'ambasciatore di S.M. il Re d'Italia e la Signora Arlotta hanno l'onore d'invitare S.E. il Ministro di Rumania e Signora Catalina Zanoaga Aldea Ciocarlan al pranzo... El Ministro de Relaciones Exteriores de la Republica de Bolivia y la Señora de Elio tienen el agrado de invitar a S.E. el Señor Ministro de Rumania y Señora Catalina Zanoaga Aldea de Ciocarlan a la comida que ofrecerán en el Jockey Club... El Ministro de Relaciones Exteriores y Culto y la Señora de Saavedra Lamas tienen el honor de invitar a Sus Excelencias el Señor Ministro de Rumania y Señora Zanoaga Aldea de Ciocarlan a la comida que ofrecerán en su casa...» [1] etc.

Aceste prînzuri erau mortal de plictisitoare, și Ciocîrlan ar fi preferat să meargă la cîrciuma zisă «Marele restaurant romînesc Transilvania» din *calle* Berlin, unde patronul Pricup Gligor gătea cîte o mîncare națională. Caty însă se adaptă acestei monotonii, plăcîndu-i să fie remarcată și numită cu un nume ce i se părea ei însești straniu și sonor. De altfel, Oster era nelipsit printre invitați și, deși uza cu cea mai mare discreție de prezența lui, arunca din cînd în cînd priviri de catifea către Caty și schimba cîteva cuvinte cu ea în fața lui Ciocîrlan. Diplomații își răscumpărau orele de plictis de la mesele oficiale în întîlniri intime la locuința unuia sau altuia.

[1] «Ambasadorul Mexicului și doamna de Cabrero au onoarea de a invita pe excelențele-lor ministrul Romîniei și doamna Cătălina Zănoagă Aldea de Ciocîrlan la Jockey Club... Ambasadorul maiestății-sale regele Italiei și doamna Arlotta au onoarea de a invita pe excelențele-lor ministrul Romîniei și doamna Cătălina Zănoagă Aldea de Ciocîrlan la dejun... Ministrul afacerilor externe al Republicii Bolivia și doamna de Elio au plăcerea de a invita pe excelențele-lor domnul ministru al Romîniei și doamna Cătălina Zănoagă Aldea de Ciocîrlan la masa pe care o oferă la Jockey Club... Ministrul afacerilor externe și al cultelor și doamna de Saavedra Lamas au onoarea de a invita pe excelențele-lor ministrul Romîniei și doamna Zănoagă Aldea de Ciocîrlan la masa pe care o oferă în casa...»

Se juca bridge cu furie, și Ciocîrlan începu să se pasioneze și să prindă îndemînare. Oster era chemat pretutindeni, ca un bărbat dintre cei mai simpatici. Juca cărți cu calm și amabilitate, dar se degaja repede, cedînd locul și trecînd în tovărășia doamnelor. În aceste împrejurări, pe cînd Ciocîrlan era absorbit de probleme de bridge, Oster sedea pe canapea între Caty și o altă doamnă, împărțindu-se cu tact între amîndouă. Într-o zi, însă, cercul intim al amatorilor de bridge diplomatic fu invitat la Francisco Oster acasă, și Caty avu pentru întîia oară prilejul de a vedea locuința bancherului. Aceasta era fantastică. Curtea era incomparabil mai mare decît aceea a legației, un adevărat parc, plin de plante exotice, cu buchete de frunze groase, late, de forma iataganului, de palmieri și de ombu. O buruiană parazită, bizară, arunca din pom în pom rețelele sale, cotropind totul, ca o iarbă a broaștei aeriană. Palatul lui Oster era de asemenea alb, însă mai sobru, fără ornamentația rococo, într-un stil baroc adaptat unei clime toride, scoțînd efecte din umbrele violente pe care toate proeminențele le făceau în bătaia soarelui. Interioarele surprindeau prin vastitate, candoare și lux confortabil. Un salon era așa de mare în lung și în lat, încît un șir de coloane ionice, zvelte, fusese puse la mijlocul lui, cu siguranță spre a servi drept sprijin pentru plafon. Tavanele cu casetoane și rozete, pereții netapetați, împărțiți în zone și acoperiți cu o decorație ce părea a fi stucatură, erau de un alb stins, bătînd în gri, de un efect dulce. Abia de aproape observai că pereții erau în cea mai mare parte acoperiți cu lemn sculptat și lăcuit. Plafoanele, și ele de lemn, fusese date de asemeni cu lac. Mobilele lui Oster nu aveau extravaganța celor împrumutate de legație, fiind foarte sobre, deși făcînd totuși impresia de a fi fost create în momente de delir de un Gustave Doré.

Erau în stil Louis XVI, dar fabricate special pentru interiorul respectiv, în dimensiuni mai mari, încît fotoliul obișnuit lua proporții de tron, ceea ce însă, dată fiind vastitatea spațiilor, nu se băga de seamă decît cînd o persoană se așeza jos. Lemnăria mobilierului era și ea lăcuită alb-gri și brumată cu aur, din care cauză tapițeria în nuanța roșului de rodie producea exaltația simțurilor.

Covoarele de o mărime neobișnuită, acoperind aproape toată suprafața dușumelelor, fuseseră fabricate ad-hoc, după cum explică Oster, în Persia, Africa, Franța. Ventilatoarele vijîiau atîrnate de tavan, producînd o răcoare delicioasă. Remarcabilă era corectarea stilului mobilelor spre a răspunde fără nici o diformație dizgrațioasă confortului modern. Stînd pe un fotoliu și cu picioarele întinse pe un taburet înalt, ori întinzîndu-te pe o canapea lată, puteai lua poziția cea mai comod americană. Pe mese întîlneai cutii cu țigări, pahare de cristal și flacoane-termos în argint cu răcoritoare, telefonul însuși de pe o comodă era de argint, lucrat ca o operă de bijuterie în stil clasic. Peste tot descopereai o sobrietate grandioasă, ca și cum toată casa, asemenea unui Luvru pentru uzul unui bancher, fusese construită și mobilată pînă în cele mai mici detalii de o comisie de artiști. În general, în casa lui Oster nu existau tablouri, ci numai tapițerii, europene și orientale, unele foarte vechi, adevărate piese istorice. Tablourile de valoare inegală ar fi stricat, fără îndoială, sugestia de rafinament ce se desprindea din tot interiorul. Totuși, într-o cameră mai mică prin raport cu celelalte, în care lîngă fereastra-balcon se afla biroul vast și în marcheterie al bancherului, atîrna pe un perete deasupra unei canapele un tablou mare în culori aprinse și de un relief ca de calcar, reprezentînd, într-o manieră neoprerafaelită, un băiețaș cu ochi negri, cîntînd la un harmonium și privind foarte extatic către cer, înconjurat de fete brune și la fel de extatice, care, cu gurile deschise, răspundeau coral la muzica organistului.

— Ce reprezintă tabloul ? întrebă Caty pe Oster.

— Sînt eu, *señora !* răspunse acesta.

Oster își privi musafirii cu modestie, nefăcînd caz de nimic, ca și cînd interiorul ar fi fost un local public oarecare. El însuși se așeză cuviincios pe marginea unui fotoliu, ca un simplu oaspete. Evita gesturile voluptuoase de parvenit, fără a exagera în direcția sfielii. Dădea personalului de serviciu ordine liniștite și hotărîte, punctate cu o privire moale, dar poruncitoare. Îndeosebi, Oster se arătă perfect față de Ciocîrlan, făcînd să se înțeleagă că primește pe ministru cu soția, nu pe soția tolerînd pe soț. De altfel, era așa de îndrăgostit de Caty, încît era

fncîntat cu inocență de orice gest prietenos din partea lui Ciocîrlan. Cînd îi vorbea acestuia din urmă, încerca mulțumirea pe care ar fi simțit-o vorbind cu un frate al Caty-ei. Prin simplă evoluție a conversației, Oster își exprimă dorința ca ministrul cu soția să-i vadă herghelia de cai, pe care o avea în pampa, nu departe de Buenos Aires.

— Regret, zise Ciocîrlan, că personal nu pot avea această plăcere, cel puțin anul acesta, fiind extraordinar de prins cu afacerile legației. E o mizerie, mă lupt eroic cu niște execrabili birocrați, care nu cunosc interesele țării noastre. E îngrozitor să rezolvi probleme de la o așa distanță. Va fi poate nevoie să mă reped în Europa pentru cîtva timp. Vă informez că soția mea este o călăreață pasionată și o mare amatoare de cai. Dacă vreți s-o primiți numai pe ea, mi-ar povesti și mie minunile din pampa.

Oster plecă cu Caty în automobil, ca într-o expediție, precedat și urmat de alte două mașini, una cu personal de serviciu (bucătăreasă, camerier, *groom),* cealaltă cu ustensile și provizii, precum veselă de argint, pahare de cristal, fructe, legume, cărnuri, siropuri, sucuri de fructe. S-ar fi zis că la cîțiva kilometri de capitală se afla un deșert. Caty nu zări în drum nimic care s-o rețină, dimpotrivă, se mira continuu de absența oricărei diversități. Bărăganul i se părea un loc plin de surprize geologice față de șesul acoperit cu o iarbă prăfoasă pe care îl străbăteau. Cînd Oster zise «am ajuns», Caty crezu că n-a înțeles bine. Luînd ca termen de comparație palatul lui Oster din Buenos Aires, se aștepta să apară deodată la orizont un castel mirific, precedat de hectare întregi de grădini ca acelea ale Șerichii. Privind în toate părțile, văzu în plin cîmp o magazie mare cu două aripi, legate printr-un soi de șopron sprijinit pe pari de lemn (asta fu impresia de la început sub imperiul dezamăgirii). Mai departe, pe cîmp crezu a distinge o mulțime de mușuroaie, putînd fi niște mizerabile colibe într-o rînă, acoperite cu bucăți de tablă de bidoane, fixate cu bulgări de pămînt. Unele erau simple foi de cort rupte, bătute în patru țăruși. Nicăieri nici o plantație, dimpotrivă, în bătaia vîntului uscat și fierbinte se mișcau pe jos petice de jurnale, cîrpe,

ghemotoace de lînă de la oi tunse de curînd. Un adevărat maidan plin de murdării. Oster dădu brațul Caty-ei și se îndreptă spre magazie, de loc mișcat de priveliște, ocoli pe cît putu numeroasele băltoace de urină de vite și ghemele de balegă, unele uscate, altele recente. Caty, obișnuită cu peisajul rural de la Lanțurile, era pe cale de a se resemna, cînd, intrînd sub ceea ce i se păruse un șopron, înțelese că vederea îi fusese falsificată. Magazia era o locuință de țară din lemn, construită de un mare arhitect californian, într-un stil voit simplu. Interioarele erau luxoase și confortabile, un horn de piatră îngăduia să se facă la nevoie foc în mari căminuri, sofale vaste, fotolii voluptuoase și adînci, rafturi de cărți în adîncimea peretelui de lemn, sufragerie pentru douăsprezece persoane, nimic nu lipsea din somptuoasa baracă, luminată electric printr-o mică uzină proprie, bine înțeles nici baia, folosind apa unui rezervor alimentat prin puțuri americane. În oficiu se găsea un frigorifer electric, iar pentru cazul cînd nu funcționa, o hrubă adîncă ținea sticlele și fructele la o temperatură polară. Caty, fascinată în mod obișnuit de lux, simți sporită admirația pentru Oster. În odaia de dormit, găsi cearceafuri de in îmbătătoare de prospețime, în șifonier pijamale și cămăși erau puse cu grijă în pachete legate cu panglici și parfumate cu o buruiană uscată, pe care Caty nu o putea identifica. În sala de baie găsi săpunuri grele, prosoape de toate dimensiunile, piepteni noi de cristal, unul verde ca smaragdul, altul roșu ca coralul, parfumuri, briliantină, papuci de baie noi împletiți dintr-un pai moale, ca acela al pălăriilor de panama. Toate acestea fuseseră scoase repede din lăzi, puse la locul lor cu o atenție delicată. Ciocîrlan, medita Caty, era plin de gingășie, telefona, telegrafia, aducea buchete de flori, se ridica îndată spre a face mici comisioane, dar de aceste limite nu trecea. Considerîndu-se un copil protejat al femeilor, nu le dădea daruri importante, solicitîndu-le dimpotrivă, pentru cîteva garoafe, protecția în afaceri importante ce-l priveau. Ciocîrlan nu se preocupa de toaleta Caty-ei, n-o întreba dacă are sau n-are bani și, considerînd-o femeie inteligentă și orientată, avea aerul de a face o gentilețe neamestecîndu-se în treburile ei. Oster se înfățișa fantaziei Caty-ei ca un sultan puternic

și dominator, care însă își copleșea sclava iubită cu tot ce i-a trecut prin vis. Caty iubea pe Ciocîrlan, și cînd era departe de el era urmărită de imaginea lui. Acum însă dormi în patul cu cearceaturi răcoroase de în visînd numai pe Oster, uitînd cu totul că era măritată cu Gigi.

A doua zi de dimineață, aruncînd ochii pe fereastra mare, în formă de vasistas, compusă din două mari cristale, Caty văzu în fața vilei de lemn pe Oster în mijlocul a vreo sută de oameni, stînd la distanță respectabilă, cu excepția unuia. Oster era în costum de *gaucho* (pălărie cu bordură largă, manșete de piele în stil mușchetar, pantaloni strînși pe picior și cu buzunare pînă asupra genunchilor, cizme scurte, trase peste ei, cu vîrfurile ajurate și cu tocurile ascuțite și nalte ca de damă). Pe umeri arunca un scul de frînghie, ce era un laț pentru cai, iar în mîna dreaptă ținea un bici ca un șarpe, cu codîrișca scurtă și moale, și cu care, vorbind, se plesnea ușor peste cizme. Adunătura de indivizi păru Caty-ei, obișnuită totuși cu mizeria oamenilor de curte ai moșierilor din țară, sinistră, o ceată de vagabonzi. Unii erau îmbrăcați ca și Oster, însă nici unul complet. Un individ, în special, o izbi prin faptul că avea numai o cizmă, celălalt picior fiind gol. Se vede că cineva îi furase cizma și nu fusese în stare să cumpere altă pereche. Toți erau nerași, plini de paiele sau buruienile scorojite pe care dormiseră, și negriciunea, din cauza arșiței, a fețelor, confundîndu-se cu gălbejeala, dădea fizionomiilor lor aspectul unor capete carbonizate. Oamenii se uitau încruntați, gînditori, scuipînd mecanic printre dinți. Se remarca îndeosebi un individ desculț, cu părul vîlvoi, crescut sălbatec în jos spre umeri, cu o cămașă pe el prin care se zăreau coastele descărnate, dar prinse într-o rețea puternică de mușchi. Un păr abundent îi popula spațiul dintre mamele, iar dinții din față îi erau în mare parte rupți. Omul agita o cutie de conserve ținută de capacul desfăcut și turna pe pămînt un lichid, voind probabil să demonstreze ce mîncare mizerabilă primise. În cele din urmă, aruncă jos cutia și scuipă înspre ea. După aceea scoase din buzunar un știulete de porumb, cu boabele palide și zbîrcite și parcă ros de șobolani, căci hirsutul mirosea repetat vîrful știuletelui și făcea gesturi de scîrbă. Oamenii priveau scena atenți,

oarecum obiectivi și mai degrabă prudenți și păstiți, încercînd mici aprobări din cap. Oster, examinîndu-i dintr-o rotire, păroni deodată ochii asupra reclamantului și, cu o *decizie* cu totul surprinzătoare pentru Caty, care-l vedea calm și măsurat cu toată lumea, plesni cu biciul pe om, răsucindu-i de cîteva ori cravașa în jurul pieptului. Crezu a auzi că Oster striga astfel :

— *Que cada uno se convenzca ahora que en el mundo no existe felicidad absoluta !* [1]

Omul prins în spiralele biciului căzu speriat în patru labe și fugi astfel din fața lui Oster, printre picioarele celorlalți, care se risipiră și dispărură, revenind după cîteva minute călări pe cai. Un om ținea de căpestre doi cai. Oster intră în casă și invită pe Caty, care se îmbrăcase la fel ca el, să iasă afară. După ce, cu mîinile făcute scară, ajută pe Caty să încalece bărbătește, se aruncă și el pe un cal dintr-un salt.

Oster și Caty merseră astfel în fruntea cetei, apoi deodată oamenii se desprinseră, o porniră spre orizont plesnind din bice și scoțînd strigăte sălbatece. O negreală ca o viermuire de furnici se arăta pe marginile zării, apoi negriciunea se mări, se prefăcu într-un fel de pulbere ce se apropia cutremurînd solul, țipetele și plesniturile de bici răsunară din nou, și Caty se văzu cu Oster în mijlocul puzderiei de cai ocupînd tot spațiul vizibil. Iluzia o făcu să creadă că zeci, sute de mii de cai înnegreau pampa. Cai și mînji alergau slobozi cu coamele în vînt și puțin înclinați pe o parte, ținînd oarecare distanță de cei doi, dar luîndu-se după ei, făcîndu-le o escortă uriașă. Oster aruncă lațul, și un mînz roșcat se rostogoli la pămînt, apoi se ridică, tras de bancher, și se apropie nechezînd.

— Ce frumos ! exclamă Caty cu totul amețită de această aventură ce scotea la iveală tot ce era nestăpînit și senzual în ea.

Alți călăreți aruncară laturile tîrînd lîngă Caty caii ce li se păreau mai interesanți sau pe care aceasta îi arăta cu degetul. Cavalcadară așa trei ore cu poporul de cai

[1] Oricine să se convingă acum că nu există fericire absolută pe lume !

stimulat de bicele îngrijitorilor și se întoarseră spre cabană fără ca *señora* Ciocarlan să-și poată face o idee de numărul capetelor din herghelie, care, din cauza solului plat, acoperea limitele peisajului. În apropierea casei cei o sută de argați împinseră cu plesnete de bice caii undeva departe, și pampa rămase goală. Cînd Caty se află singură în salon cu Oster, după ce privi spre ușă, se ridică în vîrful picioarelor, șterse fruntea bancherului de sudoare și praf, apoi îi puse mîinile pe după gît și-l îmbrățișă. În acea noapte Oster dormi împreună cu Caty. Tîrziu, în noapte, pe lumina lunii, pătrunzînd prin marile cristale ale ferestrelor, Caty întrebă pe Oster :

— Francisco scump, pentru ce ai bătut așa de rău pe acel om ?

Oster îi răspunse în frînturi, aproape șoptite, spuse parcă într-un monolog pentru el însuși :

— Tata era sărac, deși de familie distinsă, mama aparținea unei familii ilustre, Supervielle. Tata a fost organist la o biserică de lemn pentru crescătorii de vite și nu cîștiga mai nimic. M-a învățat și pe mine muzica, eram, cum ai văzut în tablou, un bun organist și cîntam și din gură, cu speranța că voi deveni cîntăreț de operă. Văzînd că tata nu poate face față vieții și că e plictisit de prezența mea, am intrat la un proprietar de herghelii, ca paznic de cai. Trebuie să știi că aici în Argentina nu există decît două soiuri de oameni : putrezi de bogați, ca mine, și săraci, ca mizerabilul pe care l-am bătut. Poate că dacă ar fi odată posibilă o altă împărțire socială, aș abandona averea și m-aș face revoluționar. Dar acum nu se poate. Cine nu cîștigă mult moare de foame. La noi condiție mijlocie nu există. Îndată ce aș pierde asprimea și controlul, aș fi ruinat. Un om de la herghelie nu poate să strîngă economii și să-și cumpere vite. Cu trei cai nu faci stare. Proprietarul nu e în cîștig decît dacă are capete nenumărate de vite și dacă plătește puțin întreținerea. E o avere instabilă, ce trebuie mereu primenită. Îngrijitorii, neputînd să se îmbogățească din economii, fiind în general niște oameni fără căpătîi, uneori fugiți din Europa, pentru delapidare de bani, n-au altă scăpare decît să fure. Eu, cînd eram copil, am furat cai, din asta se trage averea mea și, bineînțeles, am fost bătut pînă la sînge. Individul

pe care l-am biciuit pierde zilnic cai, ceea ce înseamnă că-i fură. Dacă nu-l bat, toți prind curaj, și herghelia se mistuie. Toată averea mea este un miraj de o zi ; o scădere a prețurilor terenurilor, o molimă în oi, falimentul unei bănci mă reduc la neant. Trăiesc într-o societate sălbatecă, în care sînt un exploatator odios al unor nenorociți visînd să ajungă bancheri ca mine. Arată-mi deocamdată o meserie mai bună decît aceea pe care o am. Azi dorm într-un palat din basme, mîine aș petrece noaptea întins pe o bancă din Buenos Aires. *No existe felicidad absoluta !*

Caty, cu instinctele ei moșierești, fu departe de a înțelege filozofia lui Oster și neliniștea lui. Îl admiră pentru sinceritatea mărturisirii și-l sărută, absolvindu-l de brutalitate. După două zile, un curier sosi cu automobilul din partea lui Ciocîrlan. Acesta scria către Caty, cu creionul, următoarele : «Trec prin momente atroce, mi se protestează polițele, rușinea plutește asupra noastră și a legației. Te implor, vino imediat, am nevoie de calmul și sfaturile tale. Al tău nefericit, Gigi.» Caty găsi pe Ciocîrlan palid, cu cearcăne la ochi, într-o stare de surescitare extremă. Explicîndu-i situația, izbucni în plîns de cîteva ori, cu toate recomandările Caty-ei de a se liniști. Ciocîrlan conta pe o sporire a «apuntamentelor» și fusese foarte indignat cînd acestea îi fură dimpotrivă scăzute. Trimise un memoriu la minister, demonstrînd că misiunea lui era mai delicată decît aceea a ministrului de la Washington și ca atare merita cel puțin remunerația acestuia. Între timp, aruncase banii fără socoteală din fondul secret și contractase numeroase datorii pe piața din Buenos Aires. Trebuie adăugat că cea mai mare parte din fondurile legației mergeau în țară printr-o preschimbare a valutei oficiale oneroase pentru stat, în lei liberi, cotînd foarte jos în străinătate. Ciocîrlan și Caty își plăteau astfel anuitățile datoriilor lor reconvertite, zicîndu-și că, o dată scăpați de spectrul datoriilor, puteau oricînd răspunde personal de noile obligații. De altfel, credeau șederea lor la Buenos Aires de lungă durată, și Ciocîrlan făcuse pe hîrtie socoteli precise după care, luînd în considerație și neapărata sporire a apuntamentelor, totul va intra în regulă. Acum însă, printr-o inexplicabilă panică, toți, cu Taïeb în frunte, cereau lichidarea imediată a con-

turilor la scadența ce se apropia. Taïeb, milităreşte, declarase că înțelege a fi achitat *sans délai, sans quoi*[1] va reclama guvernului romîn. Alții insinuară că vor comunica insolvabilitatea Legației romîne corpului diplomatic. Un argintar merse pînă acolo încît ceru plata imediată a unui cont, care, cum putu dovedi îndată cu factura Caty, fusese lichidat. Reputația romînilor era proastă şi prin purtarea neonestă a unor aventurieri, dar şi prin exagerări rău voitoare. Ceea ce mîră pe Ciocîrlan fu faptul că, întrebînd pe un creditor pentru ce motive arată o astfel de grabă nejustificată, acela îi spuse că a fost informat că Ciocîrlan va fi demis şi statul romîn nu va recunoaşte datoriile contractate de el.

— *Chéri,* zise Caty, aci nu poate fi la mijloc decît o infamie din partea lui Tilibiliu.

Caty consultă pe Oster. Acesta, vizitînd pe Ciocîrlan, îl calmă, sfătuindu-l să nu mai aibă de a face cu Taïeb. Soluția lui fu de a lichida toate datoriile de pe piața Buenos Aires prin tragerea unei trate asupra băncii Lloyd din Paris. El, Oster, se oferi a-i da un aval. Ciocîrlan manifestă o oarecare repulsie de a primi girul lui Oster. Un sentiment de orgoliu îl făcea oare să respingă o asistență din partea cui ştia că arăta interes pentru soția lui ? Explicația pe care o dădu era destul de rezonabilă.

— Prețuiesc mult gestul dumneavoastră, dar un ministru care, pentru a face față creanțelor, apelează la girul unui bancher străin nu apare ca un model de corectitudine. Trebuie să se înțeleagă, ceea ce şi este adevărul, că ministerul nostru (aşa pretindea Ciocîrlan), din birocratism, n-a pus încă la dispoziție legației fondurile minime de care are trebuință. Lloyd Bank este instituția prin care lucrăm, deci nimic compromițător pentru legație nu s-a petrecut

Oster tăcu cîteva clipe politicos. Apoi zise :

— Poate că aveți dreptate. Îmi permiteți să solicit direct centrala prin cablogramă în numele dumneavoastră ?

— V-aş fi îndatorat.

Trata fu admisă fără acoperire, în prezumția că guvernul romîn va vărsa echivalentul. Banca procedă astfel,

[1] ...fără întîrziere, altfel...

pe de o parte, în urma asigurărilor secrete ale lui Oster, pe de alta, fiind convinsă că guvernul romîn trebuia neapărat în caz de reclamație să acopere o neregulă a unui funcționar al său. Ciocîrlan, salvat, îşi şterse lacrimile şi rugă pe Caty să plece îndată spre țară pentru a decide ministerul să curme, zicea el, scandalul. Pe de altă parte, Oster, cînd Caty veni să-i mulțumească, după puțină ezitare, spuse :

— Desigur că guvernul romîn va onora polița, dar se poate să cadă ministerul, să se ivească unele complicații. N-am mai îndrăznit să ofer soțului tău serviciile mele, de vreme ce a refuzat avalul. Am stat mult la îndoială dacă e bine sau nu să fac şi față de tine ceea ce vreau să fac. Mi-am zis însă : nu trebuie să laşi să sufere femeia pe care o iubeşti.

Şi Oster întinse Caty-ei un cec. Caty îl privi îndelung, văzu că suma corespunde tratei neacoperite şi, înțelegînd că bancherul voia s-o ajute în acest chip să lichideze datoria, se lumină la față de bucurie şi sări de gîtul lui, năpădindu-l de sărutări :

— Iubitul meu, stăpînul meu ! repeta mereu.

Nu pomeni însă nimic lui Ciocîrlan de acest dar.

Caty se îmbarcă pentru Europa pe vasul *Caparcona* împreună cu Oster, care şi el, zicea, avea afaceri urgente pe vechiul continent.

Ciocîrlan îi conduse în frac pînă la vapor şi nu şezu mult, fiind invitat la o recepție. În schimb, stătu pînă la ridicarea ancorei, fluturînd o batistă, Seraphin. Acesta era devorat de dorul de țară şi zvonurile de război sau de mişcări antisemite nu izbuteau a-i scoate din cap gîndul de a se întoarce în patrie.

Oster şi Caty se prezentară în viața mondenă de pe punte cu corectitudine, totuşi, pe furiş, se întîlneau în cabină. Aici, Caty, în brațele argentinianului, era cuprinsă de sentiment pentru Ciocîrlan şi exclama mereu :

— *Pauvre chéri,* cum trebuie să se plictisească singur !

Cel puțin o dată pe zi redacta o radiotelegramă pe care Oster o preda telegrafistului vaporului şi care suna cam astfel : «*Toutes mes pensées sont pour toi. Tendresses.*

Caty.» [1] Ciocîrlan, în odaia de hotel, se arăta față de Emmi tot așa de întristat de plecarea soției lui, și Emmi era aceea care ducea la oficiul respectiv radiotelegramele sale : *«Vous accompagne affectueusement et de tout coeur, baisers. Gigi.»* [2]

După o lună veni și întîia scrisoare enorm de lungă a Caty-ei, scrisă pe foițele subțiri de corespondență prin avion *Air-France*. Îi împărtășea că alergase în toate părțile, bătuse la multe uși, că patronul cel mare, atîțat de patronul cel mic, era foarte supărat, dar că, în sfîrșit, căpătase promisiuni că totul se va aranja.

Pînă la un nou mesagiu îi nara ultima întîmplare din lumea mare bucureșteană :

«Dragă Gigi, s-a petrecut aci ceva înspăimîntător, încît nu pot să-mi vin în fire. Trecînd pe Calea Victoriei l-am întîlnit pe Costică Prejbeanu, rezemat ca de obicei cu spatele de bara de la Capșa. Era într-un costum superb, la două rînduri, dintr-o stofă englezească *bleumarine*, cu o perlă mare veritabilă la cravată. Și-a scos repede o mănușă și mi-a sărutat mîna. Întrebîndu-l ce mai zice, mi-a spus distrat : „Mă însor !“ „Cu cine ?“ am întrebat eu. „Cu Lily Carcalechi.“ „Felicitările mele ! i-am spus, iei pe cea mai frumoasă, pe cea mai delicioasă fată din aristocrația romînă.“ Într-adevăr, Gigi, nu poți să-ți închipui ce frumusețe e, sau, mai degrabă, *era* Lily. O naivitate, un aer sănătos și dulce, o calinerie. Obrajii ei erau ca și pielița unui fruct rar. Îmi venea să-mi apropii obrazul de al ei, spre a simți o așa de delicioasă catifelare. De aceea, îmi ziceam, după ce m-am îndepărtat de Prejbeanu, iată un bărbat superb, care, cînd intră în frac într-un salon, înmărmurește sufletul unei femei, dar care din cauza bărbii lui, ciopîrțită cu foarfecele ca să fie original, nu va gusta niciodată plăcerea de a sta obraz lîngă obraz cu Lily. Însă, totuși, o satisfacție îi rămînea. Părul bietei Lily, Gigi scump, era cel mai frumos pe care l-am văzut în viață. Era des și moale și curgea mătăsos printre degete fără să se încurce. Și mirosea așa de frumos a păr

[1] «Toate gîndurile mele sînt pentru tine. Sentimente duioase. Caty.»

[2] «Te întovărășesc cu afecțiune și din toată inima, sărutări, Gigi.»

tînăr ! Toate prietenele treceau vrăjite degetele prin părul ei, și Lily rîdea ca un înger, fără a îndrăzni să le refuze o bucurie. Cînd m-am întîlnit cu Șerica, mi-a destăinuit că ea este aceea care a pus la cale această căsătorie. Prejbeanu aparține celei mai înalte aristocrații, dar modul de viață pe care-l duce este detestabil. Arată o răceală față de femei pe care unii o pun pe socoteala unui vițiu, cu toate că eu mi-am închipuit că afectează indiferența ca să fie mai interesant. Oricum, neamul lui e cam istovit, și o alianță cu sănătoasa Lily ar fi fost binevenită. Din punct de vedere material, madam Carcalechi s-a înzdrăvenit perfect. Prin legea conversiunii și-a stins toate datoriile, salvîndu-și averea, și azi e mai bogată ca oricînd. Nunta fusese hotărîtă, cununia religioasă urmînd a se oficia la biserica Amzei. Lily, mi s-a spus, era foarte îndrăgostită de el și cam indispusă de rezerva lui. Fata asta, pentru care alți bărbați ar fi făcut cele mai mari nebunii numai pentru un zîmbet al ei, nu epata de loc pe Costică Prejbeanu, care avea aerul de a face o căsătorie silită, din rațiuni sociale. Smărăndache, un tip foarte nostim, parodiază pe Prejbeanu strașnic, prezentîndu-l ca un snob care nu se emoționează de nimic. „De ce ești trist, Costică ?“ întreabă un prieten. „Mă însor !“ răspunde posac Prejbeanu. „Te-nțeleg, e urîtă, bătrînă, o iei pentru zestre !“ Prejbeanu, melancolic, scoate o fotografie și o arată. „Asta e logodnica ? Dar e o capodoperă a naturii, Costică, e de o frumusețe divină !“ „Crezi ?“ întreabă Prejbeanu blazat. Am rîs de anecdotă, pe care însă trebuie s-o auzi cum o spune Smărăndache, fără să bănuiesc că Prejbeanu nu joacă comedie, ci este realmente plictisit. Față de Lily el se purta corect, cum îl știi, și plin de atenție, însă Lily simțea că sufletul lui nu vibrează. Cu vreo cîteva zile înainte de nuntă, din dorința de a spune ceva sau din instinct, Lily a intrat în salonașul doamnei Carcalechi, unde i s-a părut că se află și Costică Prejbeanu. Deschizînd ușa, a găsit-o pe bătrîna Carcalechi îmbrățișată cu Costică și sărutîndu-se. Ce oroare, dragă Gigi ! Prejbeanu are vreo treizeci și doi de ani, iar madam Carcalechi este cu treizeci de ani mai în vîrstă decît el. Și veștejită, surpată trupește, cu o mască de fard scandaloasă pe obraz, nu-ți poți închipui cum dintr-o astfel de

femeie a ieșit un crin ca Lily. Fata, văzînd scena, a scos un țipăt și a fugit. De atunci, a început să suspine într-una, fără să scoată un cuvînt. Madam Carcalechi a încercat să dreagă lucrurile, spunîndu-i că l-a îmbrățișat pe Prejbeaca pe un ginere, ca pe un fiu. Lily și-a pus mîinile la urechi și cu ochii ei mari plini de lacrimi n-a vrut să asculte nimic. A încercat Șerica să vorbească cu ea, în cele din urmă a chemat un doctor, care i-a prescris calmante. Lily s-a prefăcut că se liniștește, s-a lăsat condusă în dormitor, dezbrăcată și culcată, dar a doua zi n-au găsit-o în pat, nici în casă. S-au dat telefoane peste tot. Nu fusese la nici o prietenă sau cunoscută. De abia acum, tîrziu, prin poliție, s-a dat de urma ei. A fost găsită moartă în garajul gol, unde nimeni nu căutase ; cu o sticlă de benzină s-a stropit peste tot, pe păr și pe rochia de mireasă, cu care s-a îmbrăcat intenționat, și apoi și-a dat foc. Părul ei, Gigi scump, părul ei care curgea în rîuri, s-a mistuit ca o grămăjoară de paie. Înfățișarea ei era așa de îngrozitoare, încît sicriul a fost ținut mereu acoperit cu capacul. Înmormîntarea s-a făcut în ziua cînd trebuia să se oficieze nunta, și toată elita capitalei a asistat la acest trist eveniment. Prejbeanu, grav și solemn, a ținut mereu de brat pe madam Carcalechi și a venit îmbrăcat într-un costum negru, care-i venea superb.»

X

Hangerlioaica avea ideile ei pedagogice, se ocupase cu pasiune de educația «creștinească și românească» în școli, dar pe copii de aproape nu-i cunoștea. Avusese un singur băiat, care murise după cîteva luni de la naștere. Copiii din familiile aristocratice care o frecventase sau pe care îi vizitase erau niște ființe rigide cel puțin față de ea, care răspundeau politicos la întrebările ei, știind să se retragă la vreme, fără a o importuna. O deosebită plăcere îi făcea prințesei să intre în clase, să surprindă emoția școlarilor și profesorilor ridicîndu-se repede în picioare, să primească buchete de flori de la fete, să se fotografieze în mijlocul

unei clase sau la serbări școlare. Acum, aceste satisfacții erau de domeniul trecutului, dar cînd prințesa întîlnea copii și credea necesar a le acorda o mică audiență se purta la fel — bineînțeles cu nuanțe felurite — prin raport cu vîrsta lor. Pe copiii prea mici îi viziona repede și cu îngăduință, punînd cîteva întrebări mamei, pe cei mai mari binevoia a-i admite la o mică convorbire. Hangerlioaica era încredințată că un copil normal și bine educat este în stare să se ridice pînă la preocupările unui adult și ca atare îi trata ca oameni mari, abandonîndu-i îndată ce zburdălnicia ori naivitatea îi făceau neatenți la cuvintele sale. În aceste limite se purta respectuos cu copiii, îi cruța de orice violență, nu numai fizică, ci și verbală, și ar fi manifestat chiar și simpatie pentru ei dacă principiile pedagogice, și anume orgoliul înnăscut, nu i-ar fi interzis orice sentimentalism. Se poate înțelege deci pentru ce Filip, crescut cu exces de sentiment de Caty, se simțea trist în preajma Hangerlioaichii, care, deși mamă adoptivă, din pudoare, îi recomandă să-i spună «tanti».

Prințesa se scula tîrziu și rămînea bine învelită încă o oră în pat după deșteptare, timp în care avea primele întrevederi ale zilei. Întîi bătea în ușă Filip, care dormea în prima despărțitură a podului, alcătuind un fel de săliță. Invitat să intre, Filip mergea să sărute mîna bătrînei, care-i punea cîteva întrebări cu totul convenționale : dacă se simțea bine, ce lecții are în cursul zilei și alte cîteva de soiul acesta. Filip era apoi rugat să deschidă geamul pentru mai multe sau mai puține minute, după cum era vremea. Cam în același timp venea și nevasta fostului servitor, proprietar al grajdului, cu două căni mari ordinare pe o tablă de tinichea ruginită, acoperită cu un șervet. Aducea, cum se întîmpla, ceai, lapte, uneori cafea de surogate. Prințesa n-ar fi gătit ceva și n-ar fi mîncat nesservită de altul de ar fi fost să moară de foame, și numai norocul și anume artă de a interesa pe alții o făceau să-și păstreze și în ruina totală capriciile. Ajutoarele pe care le primea de la credincioșii ei, în bani și în natură, le preda femeii în chestiune, care îi făcea și îi dădea de mîncare, punînd și de la ea și aducînd și darurile celor din mahala. Mica burghezime a locului, alcătuită din foști jockey, grăj-

dări cu regrete secrete pentru dispăruta viață mondenă, era încîntată de a fi în situația să ajute o asemenea «mărime».

— Ar fi crezut ea vreodată, era observația filozofică cea mai malițioasă, că o să ajungă s-o țină unul de alde noi ? Uite așa se-ntoarce roata !

Dar o dată exprimată această meditație, fiecare simțea emulația de a dovedi prințesei că «oamenii de jos» nu sînt ciinoși. Și cînd se tăia un porc, cînd se făceau cozonaci ori se culegeau caisele, Hangerlioaica avea partea sa, pe care o primea cu multă bunăvoință, ceea ce făcea plăcere acelor care dădeau.

— Asta îmi place mie, zicea cel care făcuse ploconul, că nu e mîndră.

În realitate, Hangerlioaica primea fiindcă fusese toată viața obișnuită să i se aducă omagii și daruri și pentru că în concepția ei, profund feudală, boierul are dreptul la o parte din roadele celui de jos.

O dată ceaiul adus și așezat pe o bancă lîngă divanul-pat, Filip era invitat a lua *le petit déjeuner* [1] cu prințesa, într-o tăcere absolută, după care căpăta permisiunea să iasă puțin pe afară, fără a se îndepărta prea mult și mai ales fără a intra în curtea cuiva sau a face cunoștință cu copiii din cartier. Hangerlioaica se scula atunci, își făcea toaleta și se îmbrăca în felul ei comod, monahal și solemn, gata de recepții mai importante. În jurul orei unsprezece, secretarul ei, acum benevol, venea aducînd paginile copiate din *Memoriile mele* și foarte adesea în cîte un pachețel și cîte ceva de mîncare din partea familiei sale. Bătrînul avea o fată doctoriță și un băiat inginer, care sedeau împreună cu părinții, proprietari ai unei case de locuit. Soția secretarului fusese profesoară și acum era pensionară, numai el rămăsese, în dispozițiile testamentare inutile ale Hangerlioaichii, cu o pensie viageră himerică. Totuși, îi intrase în sînge vițiul secretariatului particular și, cînd copia memoriile prințesei, avea sentimentul că el însuși devine un personaj istoric. Afară de secretar, venea acela dintre familiarii prințesei care își avea ziua de lecție cu Filip. Duminica, Hangerlioaica, cu băiatul alături, mergea la biserică, asistînd la toată slujba

[1] Micul dejun.

și închinîndu-se cu smerenie și severitate. Cînd se întorcea acasă, trecea prin mijlocul străzii Băneasa Ancuța, pășind rar și sprijinindu-se de baston ca un cap încoronat care trece în revistă trupa. În porți apăreau femeile din partea locului, zîmbind la prințesă și căutînd a intra în vorbă cu ea.

— Ce mai faceți, cum merge ? întreba una.

— Cu bătrînețea și cu boala ! răspundea Hangerlioaica.

— Păi, pe mine nu mă ține mereu un junghi aci ? încerca una să se vîre mai adînc în sufletul prințesei, făcînd cîțiva pași înainte.

Dar aceasta, zîmbind echivoc, trecea mai departe, făcînd salutări cu mîna. Niciodată nu se oprea în poarta cuiva și nu se lăsa tîrîtă în familiarități. Neacordînd nimănui o preferință, nu indispunea pe nimeni, dimpotrivă lăsa impresia falsă de a fi foarte democrată. La prînz femeia proprietarului îi așeza masa și-i aducea mîncarea. Hangerlioaica se așeza la masă cu Filip. Mînca puțin și ce era mai bun depunea în farfuria băiatului. Cînd mîncarea era detestabilă și pîinea uscată, nu făcea nici un fel de obiecții, părînd a fi complet dezinteresată de ce vîră în gură. Asta pentru a obișnui pe Filip cu abnegația. După masă, punea pe băiat să expună în franțuzește ce învățase în cursul zilei, dacă era mulțumit de lecție, corijîndu-l la nevoie, sugerîndu-i o frază. Apoi îl concedia în sălița lui, întinzîndu-i mîna să i-o sărute.

— *Mon ami, vous savez mieux que personne ce que vous avez à faire. Allez vous reposer un peu.* [1]

Rămasă singură, Hangerlioaica dormea sforăind vreo două ceasuri, după care, sculîndu-se, se așeza la *secrétaire*-ul Louis XVI în lemn de trandafir și continua «memoriile». Pentru a ne face o idee de tonul acestora, reproducem cîteva rînduri :

«Bunicul meu Alecu era omul cel mai impunător pe care l-am văzut vreodată, adevărat vlăstar al aristocrației noastre rumînești. În 1900 cînd a murit, printr-un accident de călărie, avea optzeci de ani și părea încă un brad

[1] Prietene, știi mai bine ca oricine ce ai de făcut. Du-te și te odihnește puțin.

drept și înalt acoperit de zăpadă, din cauza pletelor sale lungi și bogate, a mustăților și barbișonului complet albe. Călărea zilnic pe moșie, străbătînd-o în lung și în lat, și adesea mă invita și pe mine să-l însoțesc călare. În aceste plimbări îmi povestea din viața lui plină de aventuri și-mi împărtășea teoriile lui politice, care păreau, chiar și celor mai devotați, ciudate și impracticabile. În tot cazul, ele au lăsat o puternică întipărire asupra sufletului meu de fată. Mai tîrziu, mi-am dat seama că, dacă aceste idei erau în mare parte utopice și în contrazicere cu timpul, ele erau totuși expresia sinceră și bine intenționată a unui adevărat boier. Bunicul era rudă de aproape cu Vodă Bibescu și cu toate familiile princiare rumîne și fusese educat într-un institut aristocratic din Germania. De acolo venise îmbibat cu idei de un conservatorism așa de romantic, încît admiratorii lui cei mai de aproape nu aveau curajul să-l aprobe în totul. Născut la 1820, bunicul avea douăzeci și cpt de ani cînd a izbucnit revoluția de la 1848, pe care el o numea *„une simple bagarre"* [1]. Nevoind să asiste la „nenorocirea" țării, plecă o dată cu domnitorul și trăi în străinătate douăzeci de ani, iubit și căutat de toată lumea aleasă a Europei, care l-a cunoscut. Se întoarse în țară după instaurarea dinastiei streine, cu hotărîrea de a ridica prestigiul nobilimii rumîne și a o face prin trecutul ei de vitejie și cinste să reziste înstrăinării, pe care el o socotea fatal legată de chemarea unui prinț de altă nație. Bunicul meu era și contra unirii, așa cum s-a făcut, deși nu a încercat niciodată să se opună acestui act. Oricît de bizară mi se pare azi această aversiune, ea este numai semnul unei consecvențe în idei. Într-adevăr, bunicul Alecu era nu numai contra unificării provinciilor rumînești, care ar fi avut ca urmare, după părerea lui, pierderea tradițiilor locale a fiecăreia din ele, în parte, dar susținea cu înfocare un regim feudal luminat, în virtutea căruia ar fi existat un număr considerabil de cnezate mici, corespunzătoare domeniului unui mare proprietar rural. Orașele ar fi fost niște comune libere, constituite ca republici aristocratice, după pilda Veneției. Fiecare boier ar fi fost, în micul lui stat, părinte, judecător, domnitor creditar, îndatorat a

[1] ...«simplă încăierare».

avea grijă de fiece familie de pe domeniul său. Cînd aceste cnezate autonome ar fi ajuns la o dezvoltare îndestulătoare, bunicul meu întrevedea o confederație între ele, fără prejudiciu pentru specificul și autonomia fiecăruia, în frunte cu un voievod ori rege elective, ales de o adunare a tuturor cnezilor etc., etc.»

Pe la orele cinci începeau să pice devotații : mareșalul Cornescu, monseniorul sau alții, cel puțin doi-trei, care erau liberi. Aceștia comunicau prințesei ultimele știri din lumea lor, uneori în șoaptă. Dacă vremea era bună, Hangerlioaica își lua bastonul și cobora cu ei scara cea ruptă, mergînd să se plimbe pe marginea lacurilor sau pe cîmp, de-a lungul șoselei, spre Herăstrău. Mergeau cu aerul posesiv al unor seniori care își inspectează moșiile. Hangerlioaica, spre exemplu, lovea cu bastonul într-un cuib de porumb și constata ca o specialistă :

— L-a pus tîrziu și n-a avut ploaie, e pipernicit.

De obicei se interesa al cui e locul.

— Probabil, zicea Cornescu, al vreunui țăran de pe aici.

Dar Hangerlioaica nu înțelegea lucrurile astfel. Terenurile cultivabile puteau fi numai ale unui boier, și a răspunde la întrebarea ei însemna a spune numele ultimului posesor legitim, înainte de expropriere.

Astfel, Florcștii, Cornești, Ghiculești erau adevărații titulari, după ea, ai locurilor circumvicine lacurilor, și orice alte modificări cadastrale i se păreau uzurpațiuni dacă nu contestabile, cel puțin regretabile.

— Cînd o familie de vază, al cărui nume a strălucit în trecutul nostru, nu și-a păstrat cu strășnicie avutul părintesc, vînzîndu-l, fărîmițîndu-l, ca nu mai merită, zicea Hangerlioaica, stima urmașilor.

Hangerlioaica și ai săi aveau un strașnic mod de a eluda prezentul ca nul și neavenit. Astfel, venind vorba de Șerica Băleanu, ziceau :

— Șerica *are* la Ciupelnița o instalație superbă !

Sau în legătură cu Zenaida, zisă Strâchinească :

— Dacă n-ar fi fost atîția cartofori în familie, Zenaida Manu ar avea azi toată partea asta prin care trece tramvaiul numărul 5, inclusiv strada Manu.

Toți (afară de Antoine Hangerliu, care trecea prin mari îndoieli) socoteau deposedarea lor ca un simplu accident

ce avea să dureze un an, o sută, dar după care toți noii proprietari mici ori statul socialist ar fi făcut *mea culpa* în fața moștenitorului în viață. Deci, toată chestiunea era de a trăi, ori a educa în spirit de posesor progenitura, înarmînd-o cu hrisoave, genealogii și planuri de moșii. Despre oamenii din clasa lor, Hangerlioaica și ai săi vorbeau, de asemenea, fără a înregistra situația reală.

— Matei, zicea Șerica, făcînd aluzie la Matei-Radu Basarab, e un tînăr plin de însușiri : mîndru, calm, inteligent. Va face cu siguranță o carieră strălucită.

Filip, care însoțea de obicei pe Hangerlioaica în aceste promenade împreună cu devotații, era cuprins de mari nedumeriri. Contradicția flagrantă între starea mizerabilă a prințesei și a acoliților ei și cuvintele pline de încredere nestrămutată și de afirmații bizare îl făceau să treacă rînd pe rînd prin două stări sufletești opuse. I se părea cîteodată că tot ce vede este o închipuire, că e bine îmbrăcat și sătul și că numai «tanti» avea darul să zărească ceea ce pentru el era invizibil. Altă dată însă, amintindu-și luxul în care trăise cu mamă-sa, pînă la vîrsta de șapte ani, era năpădit de bănuiala că «tanti» și toți ai ei erau niște nebuni. Auzise de țigani care fură copiii, și noaptea se deștepta din somn și se întreba serios cine sînt oamenii pe mîinile cărora căzuse. Cu toate acestea, Filip era prea dezvoltat intelectualiceste ca să nu priceapă, în cele din urmă, adevărul. Cu toată purtarea sa rezervată, nu putea scăpa de familiaritățile celor din cartier, care îl cunoșteau. Intrînd pe poartă, într-o seară, dădu de proprietarul casei, care ședea pe o bancă împreună cu un alt mahalagiu.

— Dumnealui este... ? întrebă acesta din urmă respectuos.

— Da, da, răspunse proprietarul, dînsul este băiatul cocoanei noastre, cum s-ar zice prințul cel tînăr.

Mahalagiul contemplă îndelung pe Filip și, ca și cînd s-ar fi plictisit să stea jos, se ridică în picioare.

— Copil necăjit, altceva n-ai ce spune, observă el. E rău de copilul crescut în huzur și ajuns deodată la izbeliște. Acuma, ce să-i faci, o să muncească și el ca toți și o să fie bine.

Astfel de reflecții, făcute în fața sa, fură foarte penibile pentru Filip, dar risipiră crizele de incertitudine. Nu

încăpea îndoială că «tanti» și toți cei care veneau la ea fusese oameni bogați și de seamă odată și căzuseră toți printr-o întîmplare ce rămînea încă nebuloasă în creierul său. Dacă Filip ar fi frecventat vreo școală și ar fi citit jurnale și cărți actuale, fără îndoială că ar fi înțeles îndată cauza răsturnării. Însă Hangerlioaica nu admitea nici un ziar în casa ei, nici măcar ca hîrtie de împachetat, iar cărțile lui Filip erau mai toate în limba franceză, deoarece prințesa era sigură că băiatul va putea să dea bacalaureatul în Franța. Nu se găsise un loc atunci cînd se încercase înscrierea lui Filip la un institut public de învățămînt decît la o școală practică de sobari, spre furia nemaipomenită a prințesei. Cu toate acestea, nu umilitatea meseriei o speria pe Hangerlioaica, ci riscul de a pune pe Filip în contact cu o lume nouă, ce putea să-l cucerească. Voia să trezească întîi în copil sentimente «aristocratice», să facă din el un Matei-Radu Basarab, lucrător distant și rece, deghizat în proletar. În spațiul restrîns pe care îl străbătea, Filip întîlnea totuși destule documente asupra realităților din jurul său. Întîi erau afișele care nici unul nu pomenea de «voievozi», ci de «republica populară», de «oameni ai muncii». Cete de copii în coloane de cîte doi treceau des, conduși de institutori, înspre lacuri sau înspre cîmp și păreau toți de o mare sănătate și veselie. Băieți și fete de vîrsta lui Filip se perindară odată în uniforme ca de ofițeri, și Filip își închipui că trebuie să urmeze o școală înaltă. Din convorbirile oamenilor care-i priveau înțelese altfel.

— Astea sînt rezervele de muncă ! spunea unul.

— Băieți la meserie, cum s-ar zice, comenta altul mai bătrîn, care nu părea să guste vremurile noi, fierărie, strungărie. Trăii să-i văd și pe ăștia îmbrăcați ca la Mînăstirea Dealului. Altădată era vai de capul lor. De ! mai știi ! O fi și socialismul ceva !

La 1 Mai pîlcuri întregi de tinci și tinere în tricouri și sorturi de toate culorile, grupuri de bărbați și femei în salopete se întorceau asudați de la paradă. După panourile pe care unii din ei le purtau, din înfățișarea, din chemările și aluziile lor nu-i era greu lui Filip să-și dea seama că toți erau lucrători și lucrătoare. Nu existau, afară de

mica lume ciudată, din jurul lui Filip, decît «tovarăși» și «tovarășe», fiecare lucrînd la o «întreprindere», la o «unitate», la o «cooperativă». Filip auzi chiar o conversație de soiul acesta între frizer (mersese să se tundă) și mareșalul Cornescu :

— Vara asta, spunea frizerul, mă duc la mare. Sînt repartizat la Vasile Roaită.

— Ei, bravo, se bucură mareșalul. De cînd n-am mai văzut Marea Neagră ! Și unde mănînci ?

— La Cazino, la C.G.M. Iar dumneavoastră, domnule mareșal ?

— Eu... nu știi că nu sînt în cîmpul muncii ?

Din toate acestea, Filip înțelese că mareșalul Cornescu, nefiind lucrător, n-avea nici o trecere nicăieri și că numai aceia care în gura Hangerlioaichii apăreau ca neprizabili (lăcătuși, zidari, vînzători de prăvălie, vatmani de tramvai etc.) se bucurau de toate binefacerile vieții. Printr-un efect al simplificației copilărești, Filip elimina din societate pe ofițerii și generalii armatei noi, pe intelectuali, pe funcționari, pe toți cei care nu țineau o unealtă în mînă.

O melancolie adîncă îi pricinuia lui Filip interdicția de a se juca cu alți copii. De altfel pe strada Rahmaninov, adevărat maidan, nu întîlnea decît copii pînă la șapte ani, ceilalți fiind duși la școală. Băiețași și fetițe cu picioarele goale, în hăinuțe sau rochițe uzate, mînjiți pe față nu rareori de magiunul pe care îl mîncaseră, se strîngeau în ceată, inventau jocuri, se ascundeau, se culcau la pămînt, făceau o larmă nemaipomenită, însă neînregistrabilă ca și vîntul, ori cotcodăcitul găinilor. Un băiețaș ascuns după un castan striga o dată, lîngă Filip, care îl privea, într-una din recreațiile acordate de Hangerlioaica, cu o frenezie nemaipomenită, umflîndu-și obrajii :

— Bum, bum, bum, bum, bum, bum !

— Ce faci aici ? îl întrebă Filip.

— Trag cu tunul.

— În cine ?

Băiețașul arătă de partea cealaltă a străzii o groapă din care răsăreau capetele altor copii.

— Trag în «faciști».

— Dar, observă Filip, devenit brusc și instinctiv specialist și memorîndu-și un film văzut de mult, inamicul e prea aproape pentru tun. Trebuie să tragi cu mitraliera.

— Trage tu ! îl invită băiețașul.

Cu toată seriozitatea la care se simțea obligat, avînd în vedere și vîrsta, Filip întinse mîna dreaptă în chip de armă, își plecă un ochi la nivelul ei spre a ochi, și începu să emită onomatopeic :

— Pîr... pîr... pîr... pîr... pîr... pîr... pîr... pîr... pîr... pîr...

— Bum ! punctă băiețașul satisfăcut, tu tragi cu mitraliera și eu cu tunul.

Dar Filip, redevenit grav, zîmbi evaziv :

— Eu am treabă, trebuie să mă duc.

În altă zi, Filip găsi băieței și fetițe, adunați pe grupuri în fața unor patrulatere împărțite în careuri cu ajutorul unui băț cu care se zgîriase pămîntul uscat al străzii. Cîte unul sărea într-un picior, cu limba scoasă afară, trecînd din careu în careu urmat de alții. Aci priveau atent și tăcuți pe cel care țopăia, aci izbucneau în țipete de deazaproabare, îndesîndu-se unul într-altul, certîndu-se, ghiontindu-se, apoi liniștindu-se ca prin farmec și reluînd țopăiala de la cap. Jucau «șotron». Filip se apropie de unul din grupuri și simți o astfel de mîncărime în picioare, o așa de mare poftă de a se zbengui, încît, cu tot sentimentul că un astfel de joc nu se potrivește cu vîrsta lui, începu și el să sară într-un picior, căutînd a-și ține echilibrul, sforțare ce dădea feței lui delicate o suavitate nespusă. Era aproape de a scăpa cu onoare din labirintul pentru un singur picior, cînd deodată un strigăt teribil și cunoscut îi înghețâ inima și-l făcu să cadă pe amîndouă tălpile :

— *Philippe, que faites-vous là ? Qu'est-ce que cela signifie ?* [1]

Hangerlioaica, de pe puntea din capul scării, îl privea indignată. Filip intră rușinat în curte și urcă scara.

— *Fi donc*, un băiat de familie ilustră, un Hangerliu, *jouer dans la rue avec de sales gosses* [1], copii de slugi, de

[1] Filip, ce faci acolo ? Ce înseamnă asta ?

[1] Pfi, ce rușine, ...să te joci pe stradă cu copii murdari...

uvrieri, de oameni de cea mai joasă extracție, îl probozi prințesa cînd fură înăuntru. Pentru nimic în lume să nu te «ancanaiezi» ; cînd ai început să-ți freci coatele cu țiganii pe maidane, *c'est fini, on ne devient plus homme du monde !* [1]

Filip tăcu umilit și neîndrăznind să contrazică pe Hangerlioaica. Știa că aceasta, din punctul ei de vedere, îi voia binele, deși nu înțelegea cum, fugind de lumea adevărată, poți deveni «*homme du monde*». Filip traducea această expresie cuvînt cu cuvînt și simțea că copiii cu uniforma frumoasă a rezervelor de muncă erau mai aproape de lume decît el.

Cu tot respectul pentru bătrîna prințesă, Filip profita de orele cînd aceasta își făcea siesta și cobora cu băgare de seamă scara ca să n-o facă să scîrțîie, apoi o lua pe sub castani, ferindu-se de a mai sta în raza vizuală a Hangerlioaichii. Învăță să se prefacă și să mintă. Mergînd la lac, lîngă stăvilar, și văzînd pe alți copii scăldîndu-se, nu putu rezista ispitei de a intra măcar cu picioarele în apă, după ce își scoase cipicii și își sumese pantalonii. Hangerlioaica îl zări la întoarcere ud pe picioare și pe pantaloni.

— Unde dumnezeu te-ai udat așa ? întrebă ea.

— Am trecut pe lîngă un furtun de apă găurit, la grădinării ! zise Filip, inventînd o întîmplare posibilă, căci furtunul de pînză exista în adevăr prin apropiere.

— *Cet enfant me donne du souci !* [2] mărturisi Hangerlioaica monseniorului.

Monseniorul observă, bineînțeles în franțuzește, că dacă și-ar permite să dea un sfat fără a îndrăzni să pretindă ca părerea lui neînsemnată să prevaleze alteia mai autoritare, ar socoti că orgoliul este de esență diabolică și că însuși mîntuitorul nostru a fost ispitit de demon cu acest păcat mortal, care nu poate fi combătut decît cu umilitatea cea mai deplină. Îi plăcea să creadă că *le bon naturel* [3] pe care dumnezeu îl sădise în sufletul lui Filip îl va feri de a cădea în vulgaritatea vieții, și că la judecata din urmă se va înfățișa cu toate însușirile de noblețe ale unui om *bien né ! Néanmoins* [1], a-l despărți cu totul de restul oamenilor era a-l deposeda de puterea de luptă contra răului, a face din el un soldat neînarmat al lui Christos etc., etc.

[1] ...s-a terminat, nu mai devii om de lume !
[2] Acest copil îmi dă bătaie de cap !
[3] ...firea cea bună...

Hangerlioaica zbîrci din nas, diatriba împotriva orgoliului din partea monseniorului prinț de Băleanu, cel mai orgolios om din lume, părîndu-i-se *du plus mauvais goût* [2]. Schimbă vorba și în tot timpul conversației îi spuse numai «monseniore», evitînd pe «*prince*», ceea ce produse o evidentă distracție bătrînului prelat.

Apariția prin partea locului a lui Păducel și a Lilichii deschise un orizont nou lui Filip. Aceștia se arătară în chip de cal și vizitiu făcînd o lungă cursă pe strada Rahmaninov. Calul era reprezentat prin Păducel, îmbrăcat în pantaloni scurți de doc și în tricou decoltat și fără mîneci, ținînd însuși cu mîinile o sfoară groasă circulară închipuind hamul, iar Lilica, cu o fustă foarte scurtă, creață, înfoindu-se mereu în sus, și cu o bluză albă de asemenea fără mîneci, la capătul celălalt al sforii, îndeplinea funcția de vizitiu, ajutată de o nuieluță lungă, pe care o agita mereu în direcția fratelui ei, fără să-l ajungă. Amîndoi erau negri, ca bobul de cafea prăjită, pe față și pe picioare și pe toate părțile expuse soarelui, dar din plinătatea obrajilor, din îngrijirea îmbrăcămintei se vedea că trăiesc altfel decît copiii micilor burghezi din mahala. Păducel trecea prin metamorfoze zilnice, închipuindu-se mereu altă realitate din lumea fizică ori animală. Cînd reprezenta una din ipostaze nu căuta numai să reproducă toate caracterele obiectului său, ale ființei, ci, întrebat ori neîntrebat, le enunța singur. Lilica primea doar rolul pe care i-l rezerva Păducel și-l juca docil, rîzînd cu sughițuri cînd imitația i se părea din cale afară de izbutită. Deci, atelajul făcu cîteva volute pe strada-maidan, apoi se opri în fața lui Filip, care privea de pe o bancă sub un castan. Se opri, e un fel de a vorbi. Păducel arunca în chip teribil picioarele în sus, cădea cînd pe o parte, cînd pe alta, vrînd parcă să rupă hamul, iar din gură scotea niște sunete sforăitoare, pe care le rezuma însuși în :

— Mi-ho-ho !

[1] ...născut într-o familie aleasă ! Totuși...
[2] ...de cel mai prost gust.

— De ce faci așa ? îl întrebă Filip, dornic de a intra în vorbă și a lega prietenie cu copiii, fie și mai mici.

— Fiindcă sînt nărăvaș ! îi explică pedagogic Păducel, care apoi făcu o săritură și mai capricioasă.

— De ce ești așa nărăvaș ? se informă Filip.

— Am fost cal sălbatec în herghelie și nu sînt obișnuit cu hamul. Uite, acum am să răstorn trăsura.

Și începu să alerge de-a curmezișul străzii, întorcîndu-se din cînd în cînd amenințător spre Lilica. Aceasta, speriată serios, îl împingea cu nuiaua. După aceea calul se potoli și începu s-o ia în direcția lacului, apoi se întoarse spre Filip. Acum Păducel nu mai arunca din picioare, însă mergea încet și șchiopătînd.

— Pentru ce șchiopătezi ! se interesă Filip, crezînd de-a binelea că Păducel a suferit un accident la picior.

— Pentru că n-am fost bine potcovit și mi-a căzut o potcoavă. Acum trebuie să mă duc la potcovar.

Păducel dădu drumul sforii și se opri în fața unui castan, care devenise în imaginația lui potcovărie.

— Tocmește-te cu fierarul să mă potcovească, se răsti Păducel la Lilica.

— Tovarășe potcovar, zise aceasta către un personaj nevăzut, am un cal nărăvaș, care și-a pierdut o potcoavă. Te rog să i-o pui.

— Mi-ho-ho ! își confirmă Păducel prezența cavalină, întinzînd totodată un picior.

Dar apoi văzînd că nimeni nu este în fierărie, acceptă să simuleze singur celelalte elemente absente. Începu să umfle obrajii cu aer :

— Puf, puf, puf, puf. Acum sînt foale ! începu el.

După aceea ridică un picior în calitate de cal, iar cu mîinile, ținînd în calitate de potcovar un ciocan invizibil, începu să bată ceva în talpa sandalei.

— Poc, poc, poc, poc. Așa, zise el, lăsînd piciorul, mi-am potcovit piciorul.

Și luînd sfoara de jos și aducînd-o la nivelul pieptului, începu să tropote. Lilica izbi cu nuiaua în direcția lui și echipajul porni. După cîteva plimbări în sus și în jos, Păducel se întoarse în dreptul lui Filip, căci avea nevoie

de un spectator, și, împiedicîndu-se, cel puțin așa îi se păru celorlalți doi, căzu lat în mijlocul străzii.

— Prostule ! strigă Lilica triumfătoare.

— Proastă ești tu, zise Păducel mînios, ridicîndu-se. Am să te dau în judecată.

— De ce ? se legănă în aer, cu un deget în gură, Lilica, neștiind dacă frate-său vorbește serios sau în glumă.

— Pentru că această stradă este rău pavată și de aceea m-am împiedicat. Tu ești moșiercasă și te plimbi cu trăsura, fără să te ocupi de repararea drumurilor. Hai la tribunalul poporului.

Lilica lăsă buzele în jos și dădu drumul hățurilor.

— Nu sînt moșiercasă, prostule, sînt numai vizitiu cu simbrie. De ce mă dai în judecată ?

— Are dreptate ! observă Filip conciliant.

— Dacă e așa, mîine venim în numele poporului, vesti Păducel, să reparăm șoseaua cu tăvălugul mecanic. Tovarășe căruțaș, poruncl el lui Filip, pînă mîine să presari pe tot drumul pietriș și nisip.

Și, făcînd o săritură, o luă la trap înspre casă, urmat de Lilica.

A doua zi, la aceeași oră, Filip, care aștepta pe bancă, îi zări coborînd în strada-maidan de pe dîmbul rezultat din diferența de nivel. Păducel avea un fluier în gură și scotea cu intermitențe șuiere prelungi, în vreme ce Lilica, în spatele lui, învîrtea într-o parte și în alta un volan aerian. Păducel ținea pîntecele așa de bombat, încît cădea aproape pe spate mergînd. Făcea pași mărunți înainte, pufăind din gură pif-paf, pif-paf, apoi o lua de-a-ndaratelea, apoi iar înainte, și așa mai departe. Ajuns în dreptul lui Filip cu Lilica după el, Păducel zise :

— Azi sînt tăvălug. Ai presărat nisip ?

— Da, se conformă Filip jocului, rîzînd, l-am așezat în purcoaie pe drum.

— Foarte bine, tovarășe ! aprobă Păducel, scoțînd un fluierat strident. Mă duc să-l bătătoresc.

În fiecare zi, Filip se întîlnea acum cu Păducel și Lilica și, spre a le face plăcere, propuse el însuși jocuri imitînd meserii ale oamenilor și participa la ele cu oarecare seriozitate și numai ca un fel de consilier. Existența printre

oameni maturi și măsurați în toate gesturile îi anulase mult din ingenuitatea infantilă. Îndeosebi se familiarizase cu Lilica. Aceasta, deși mai mică, avea un anume chip adult de a sta de vorbă.

— Tu la ce școală mergi ? întrebă ea bunăoară pe Filip.

— Eu nu merg la școală, răspunse jenat Filip.

— Ce fel de părinți ai tu, se arătă indignată fetița, care nu te dau la școală ?

— Bă învăț acasă, am profesori.

— Și ce înveți ?

— Limba franceză, limba engleză, matematicile, științele naturale.

— Tu știi să vorbești franțuzește ? se uită uimită fetița la Filip.

— Da !

— Spune-mi atunci cum se zice în franțuzește Lilica Petrescu.

— Tot Lilica Petrescu. Numele proprii nu se traduc.

— Dar «ești un prost» cum se zice ?

— *Vous êtes un sot.*

Lilica începu să strige cît o ținea gura după Păducel :

— Vuzetonso, vuzetonso, vuzetonso ! Apoi, adresîndu-se din nou lui Filip : Da «zăpăcitule» cum se spune ?

— *Etourdi !*

— Turdi, turdi, turdi ! îl apostrofă Lilica pe Păducel.

Tocmai atunci se apropia drept și melancolic zîmbitor mareșalul Cornescu, și Lilica întorcîndu-se se izbi de el.

— Nu știam că vorbești franțuzește. E o surpriză plăcută ! zise acesta jovial. Cine-i profesorul ?

— El m-a învățat ! denunță Lilica pe Filip.

— *Je m'en doutais !* [1] zise ca pentru sine mareșalul.

Chiar în ziua întîmplării din pod, dascălul îi puse în vedere cum știu mai omenos că nu mai putea locui la ei pentru multe și multe motive, unul fiind acela că trebuia să-l înscrie în cartea de imobil, ceea ce ar fi atras după sine explicații la control. Nu le era rudă, nu aveau dreptul să închirieze.

[1] Eram sigur !

— Și unde să mă duc ? întrebă dramatic mareșalul.

Dăscălița avu o criză de slăbiciune :

— V-ar primi poate Ilie, fostul cîrciumar din șosea, mai sus de fabrică, spre Herăstrău. Are o odaie bună, goală, cu lumină electrică.

Ilie, vechi cunoscut al dascălului, mai avînd vie în regiunea dealurilor și pămînt prin apropiere, încerca un oarecare sentiment de solidaritate cu cei expropriați. Dăscălița se duse la el și veni seara cu știrea că Ilie consimte, cu condiția ca generalul să se pună în regulă la timp cu miliția.

Tot în acea seară, Marioara avu la masă o explicație cu Dragavei :

— Serbane, zise ea, am aflat un lucru foarte neplăcut.

— Anume ce ?

— Generalul pe care ni-l tot aduce Gaittany este fost mareșal al palatului.

— Știu. Nu era greu de aflat.

— Intrînd azi în podul de la mama, am dat de o ceată de inși, adunați la un fel de consfătuire. Oamenii aceștia pot să ne facă mult rău.

— Nu știu ce rău ne pot face, dar e sigur că eu și alții n-am stat la Doftana ca să culegem de pe drumuri pe burghezi și pe moșieri. Mîine începem dărîmarea casei. Socrii se mută la ei lîngă biserică, copiii la noi. Vom face din aceste locuri părăginite un lucru minunat.

Mareșalul își luă rămas bun a doua zi dimineața de la dăscăliță, binecuvîntînd de astă dată cam sumbru pe toți Dragaveii :

— Dumnezeu să le dea sănătate !

Lilica rezumă astfel cunoștințele sale precare de limba franceză :

— Vuzetonsoturdi, vuzetonsoturdi !

— Ce-nseamnă asta ? o întrebă Marioara Dragavei.

— Înseamnă că Păducel e un prost și un zăpăcit.

— Ha, ha, ha ! exclamă Gaittany, care venise în interes de serviciu, zicea el, împrenă cu mareșalul, încercînd a-l propune pe acesta din urmă într-un post la muzeu, cu locuință.

Mareșalul își curăță barba de orice asperități posibile și zîmbi încîntat de penetrațiunea limbii franceze «*chez les Dragavey*».

Mai mult deci decît cu Păducel, Filip se împrieteni cu Lilica. Fetița se ținea după el, agățîndu-se cu mîna de un deget al lui. Caty fusese o femeie pasională, și Filip își revelă asemănarea la caracter cu ea prin precocitatea sentimentală, prin plăcerea de a se întîlni cu Lilica, de a sta pe bancă cu ea, de a se ține îndelung de mînă. Pe măsură ce intimitatea cu cei doi copii devenea mai mare, distracția lui Filip în prezența prințesei sporea. Părea abătut și preocupat, și Hangerlioaica, crezîndu-l bolnav, îi puse termometrul. Dar Filip avea temperatura cea mai normală din lume și, de altfel, asigură pe «tanti» că se simțea foarte sănătos. Totuși, în chiar seara zilei cînd făcuse această afirmație, Filip nu răspunse la chemările Hangerlioaichii, care îl rugase să meargă să se plimbe puțin, avînd a conferi ceva cu madam Valsamaki-Farfara. Zadarnic strigă prințesa din capul scării, nu-i răspunse decît generăleasa Cernicev, care tocmai trecea pe bicicleta ei. «*La générale*» emise și ea strigăte pe cont propriu, chemă pe proprietar și începu împreună cu el a căuta în fiece curte. Apoi călare pe bicicletă bătu străzile învecinate, o luă pe marginea lacului, fără nici un succes. Mareșalul Cornescu fu prevenit, acesta începu să caute peste tot unde bănuia că Filip ar fi putut fi. Pînă la orele zece noaptea, Filip nu apăru. Hangerlioaica juca de obicei pe femeia dură, fără nervi, dar se vedea că dispariția băiatului o alarmează și o afectează. Refuză să mănînce și concedie pe mareșal și pe generăleasă cu cuvîntul de ordine de a fi înștiințată dacă Filip a fost descoperit. Apoi se trînti îmbrăcată pe divan și adormi. La orele zece jumătate, Cornescu îi bătu în ușă.

— *Soyez tranquille, chère princesse*, zise el cînd fu primit în odaie. *Je l'ai déniché. Imaginez-vous, il s'était blotti chez les vieux Dragavey.*[1] A fugit de acasă nu știu pentru ce motiv, nu vrea să se mai întoarcă.

[1] Fiți liniștită, dragă prințesă... Am dat de el. Închipuiți-vă că se refugiase la bătrînii Dragavei.

— *C'est un petit vaurien, dont le caractère rappelle celui de sa mère*[1], se indignă prințesa.

— Să nu exagerăm, căută mareșalul s-o calmeze, e un copil, se adaptează greu cu niște oameni bătrîni ca noi.

În fine, rămase stabilit că Filip va sta o zi, două, pînă la noi dispoziții, la mareșalul Cornescu, iar prințesa, liniștită, se dezbrăcă și se culcă. Mareșalul fusese acostat pe cînd mergea acasă întîia oară de Lilica. Aceasta îi spusese în șoaptă :

— Știi să ții un secret ?

— Te mai îndoiești ? răspunse cu humor mareșalul. Sînt discreția în persoană.

— El este acolo (și arătă spre casa dascălului). Vrea să meargă la școală, să învețe o meserie, ca toți oamenii adevărați.

— Mă bucur. Dar care el ?

— Filip.

— Aha ! Misterul e dezlegat. Hai să vedem pe omul adevărat.

Filip fu găsit la dascăl și la dăscăliță, împreună cu Păducel. Acesta din urmă și cu Lilica îl convinseseră că părinții și mai ales sora lor Marioara îl vor ajuta «să intre în cîmpul muncii». Dascălul fusese de părere să nu trimită pe băiat acasă, de frică să nu fugă în altă parte, unde nu l-ar mai putea găsi nimeni, și totodată de a nu destăinui nimic lui Dragavei și Marioarei, înainte de a veni mareșalul Cornescu, care poate, presupuneau ei, nu voia să știe și alții că copilul fugise de acasă. Astfel, unii bătrîni fac exces de precauțiune, temîndu-se că orice gest poate da naștere la bîrboaște.

Cornescu împărtăși cu totul punctul lor de vedere și, cerîndu-le o pernă și o pătură, merse cu băiatul acasă la el, *chez les Ilie*. Atmosfera din casa dascălului este cuceritoare, medita el, copilul poate fi ușor cîștigat și, deci, în același timp pierdut pentru lumea lui, spre supărarea prințesei. Cît despre Dragavei, ar fi putut să se alarmeze de a fi asaltat de aristocrați, fapt ce ar fi fost

[1] E un mic golan, al cărui caracter amintește de cel al mamei sale.

chiar în dauna lui Cornescu și a alor săi. Tactul în toate este sfînt. Înainte de culcare, mareșalul, aflînd de la Filip că nu mîncase nimic, întinse un șervețel pe masă și merse la dulap, de unde scoase cîteva provizii. Tăie o felioară subțire de pîine, apoi, după o codire, încă una, punînd frumos restul deoparte. Dintr-o hîrtie ca dintr-un fișic scoase un crîmpei de salam romînesc, uscat, din care tăie două felioare. După ce le contemplă un minut, părîndu-i-se prea puțin, mai tăie o felioară subțire, după care învălătuci cu grijă salamul în hîrtie, strîngînd bine capetele fișicului. Dintr-un calup de brînză cam învechit, de pe o farfurioară, tăie o felie groasă cît un carton, iar fragmentele rămase pe cuțit le luă cu mîna și le linse una cîte una, plimbînd degetele pe dinaintea limbii. Dintr-o cutie de carton, din care scoase pîinea, alese un măr mititel, pe care după un examen atent îl lăsă la loc în cutie, alegînd un măr mai mare. Îndată, însă, se răzgîndi și reluă mărul cel mic, pe care-l șterse cu băgare de seamă cu un șervet, lustruindu-l ca pe un obiect rar și depunîndu-l ușor în fața lui Filip, parcă cu grija ca mărul să nu se spargă. O dată aceste operații sfîrșite, mareșalul împinse farfuria pe care depusese salamul, brînza și pîinea înspre băiat, iar el strînse proviziile și le duse la dulap, în care se zăreau, într-o ordine impecabilă, sticle mari și mici, pachete bine legate cu sforicică și cîteva ouă de găină.

Văzînd că Filip stă la îndoială, mareșalul îl îmbie :

— Ia, *mon vieux*[1], mănîncă, e tot ce am deocamdată. Eu am luat masa, de altfel seara mănînc puțin de tot, *un tout petit peu*, e mai sănătos la vîrsta mea. Mănîncă ! Am să-ți dau puțintelus vin, după atîtea emoții, un deget nu strică.

Și mareșalul extrase o sticlă din dulap și umplu un păhărel ca de lichior, pe care îl întinse lui Filip.

— Bea înainte de a mînca, asta dă apetit.

Filip băuse rar de tot vin. Hangerlioaica nu obișnuia alcooluri, suferind de ficat. Vinul era negru, dulce și aromat, și deși în cantitate mică, produse fugarului o plăcută excitație. Avu sentimentul că o viață plină de

[1] ...moșule...

peripeții și miracole se deschide înaintea sa. Cuviința îl făcu să mănînce încet alimentele oferite de mareșal, ca să nu le termine prea curînd, totuși nu putu lungi masticația peste limitele posibile și rămase cu o senzație de foame amăgită și nepotolită. Atunci, își turnă apă dintr-o cană ce se afla pe masă și bău pe nerăsuflate.

— Ți-a fost mai mult sete decît foame ! constată cu naivitate mareșalul. De altfel, este și explicabil. Esențialul este să te odihnești.

În odaia mareșalului se aflau două paturi de fier în părți opuse. Mareșalul încercă un pat cu mîinile, potrivi perna luată de la dascăl, așeză frumos pătura și zise lui Filip :

— Poți să te culci, e un pat împărătesc. La manevre și în campanii mă întindeam adesea pe jos. Totul e să fii de rasă veche, solidă.

Filip începu să se dezbrace cu oarecare sfială, punîndu-și o cămașă de zi a mareșalului, oferită de acesta în chip de cămașă de noapte. În acest timp, mareșalul își făcu și el toaleta. Îmbrăcîndu-se într-o pijama camuzată cu chiotori în chip de brandenburguri, se așeză în fața oglinzii și se legă la cap cu un tulpan, răsucind marginile de jur împrejur, pînă ce obținu un soi de tichie. Cu un pieptene rar de cristal își pieptănă barba tacticos, și în toate direcțiile, răsfirînd-o pe piept, scuturînd-o și aerisind-o. Terminînd această operație, se îndreptă cu fața spre răsărit și spuse în șoapte puternice «Tatăl nostru», închinîndu-se rar și cu amplitudine. În fine, ridică pătura și se uită atent sub patul său (îi era teamă de șoareci), după aceea făcu același lucru la patul lui Filip.

— Pot să sting ? întrebă el pe băiat.

La răspunsul afirmativ al acestuia, mareșalul întoarse butonul, fără a obține un întuneric complet, deoarece luna bătea de-a dreptul în odaia fără perdele la ferestre, se întinse pe spate în pat, scoțînd un căscat lung, și zise :

— Noapte bună. Să ne ajute dumnezeu.

Și aproape numaidecît începu să sforăie. A doua zi de dimineață Filip fu deșteptat din somn de un șir de sunete glorioase, ca de fanfară. Mareșalul, în picioare,

în fața oglinzii, își pieptăna barba prolixă, cu pieptenele, redîndu-i fluiditatea, și cînta din gură marșul din *Tannhäuser*.

— Ai dormit ca un înger ! zise el către Filip, întrerupînd o clipă execuția muzicală.

În acel moment, cineva bătu la ușă. Mareșalul merse să descuie și zări în întredeschizătură pe excîrciumăreasă, care, pe o tavă, aducea două căni mari cu lapte.

— Oh ! se entuziasmă mareșalul, punînd mîna repede pe tavă, ești o providență, ești geniul meu protector. Dumnezeu să-ți dea sănătate, să ai parte de tot ce gîndești.

Și mareșalul își făcu cu evlavie o cruce mare, privind spre tavan.

— Să fii sănătos și dumneata ! răspunse femeia, încîntată îndeosebi de ultimele cuvinte ale mareșalului.

Acesta puse pe masă tava, invitînd cu ochii pe Filip.

— Vezi ! zise el, la masa cea mare a vieții niște vrăbiuțe ca noi găsesc oricînd cîteva boabe să ciugulească. Oamenii simpli sînt buni, cu dragoste, milă pentru bietele noastre familii scăpătate.

Înviorat de această idee, mareșalul providențialist începu să cînte o arie din *Orfeu în Infern* de Offenbach. Apoi se opri brusc.

— Nu, zise el, cînd ești cu inima voioasă nimic nu este mai bine venit ca muzica lui Mozart.

Și dădu îndată în *Menuetul în la major* de Mozart, pe care îl execută pe un text verbal silabic : Ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, tra-ra, ra-ra, ra-raaaa !

Și, spre surpriza lui Filip, înaltul mareșal, care era un dansator de forță, începu să se învîrtească prin odaie cu barba în vînt, schițînd cîteva figuri de menuet. Filip începu să rîdă cu sughițuri.

— Ei, drăguță, așa e că ți-a trecut melancolia ? Un copil nu trebuie să stea niciodată singur. Viața este adunare, voioșie, luptă, cînd te-apucă tristețea e bine să ieși în lume, să cînți, să dansezi.

— Vreau să am o meserie, zise Filip deodată, prinzînd curaj.

— *Tu l'auras certainement !*[1] îl asigură mareșalul pe franțuzește, ca să-și ascundă contrarietatea.

Filozofia lui orgolioasă nu era așa de travailistă cum s-ar fi crezut după vorbe. Gîndul lui era mult mai simplu și mai brutal : purtătorul unui nume vechi trebuie să înfrunte cu zîmbete pe buze adversitatea și să reclame cu energie drepturile sale, după părerea mareșalului, imprescriptibile. O meserie ? Asta înseamnă a fi subaltern, a pierde prestigiul. Între a fi funcționar la poștă și cerșetor, mareșalul, din punctul său de vedere, credea că e mai onorabilă, prin scandalul ei, condiția de cerșetor.

Mareșalul lăsă pe Filip acasă, punîndu-l sub protecția Lilichii și a lui Păducel, veniți în vizită, și merse la Hangerlioaica, spre a conferi cu ea asupra soartei băiatului.

— I-a intrat în cap, îi destăinui el, să învețe o meserie, să se facă lucrător.

— De cînd se zbenguiește cu toți mucoșii din mahala a căpătat gusturi proletare. Mediul de aici e mizerabil pentru un copil. Ar trebui să găsim pentru el o gazdă într-un cartier de oameni de condiție bună, undeva unde copiii nu se tăvălesc în mijlocul străzii.

— Chiar așa, tot s-ar plictisi. La vîrsta asta copiii sînt plini de vitalitate, simt nevoia mișcării violente și a ocupațiilor tehnice. Eh, dacă aș mai avea pușcile mele și aș obține autorizație de vînătoare, am vîna de minune. Poate că dacă l-aș lua la pescuit...

— Toți țiganii din cartier pescuiesc în lac...

Mareșalul Cornescu se simți atins :

— Pescuiesc ca să mănînce pește, e altceva : pescuitul ca sport e dezinteresat, e o delectație superioară.

— Dacă e vorba să învețe o meserie, învețe-o, dar cu oameni *comme il faut, sans se frotter à la canaille.*[2] Prințul Antoine este electrician, ce-ar fi să-l întrebi dacă acceptă pe băiat ?

Mareșalul se transportă la prințul și prințesa Hangerliu-Băleanu. Aceștia erau niște oameni obișnuiți a ține palatul și conacele lor la dispoziția prietenilor, arătînd

[1] O vei avea cu siguranță !

[2] ...cum trebuie, fără să se amestece cu cei de condiție proastă.

chiar afectație în atenția pentru musafiri. Ideea de a refuza pe Hangerlioaica nici nu le trecu prin cap și abia după ce dădură consimțămîntul studiară chipul de a găzdui pe Filip. Antoine izbutise, cu ajutorul prietenilor, să găsească o locuință mai încăpătoare la etajul al șaselea al unei case de raport, prin preajma Bisericii Anglicane, sub motivul că profesînd o meserie are nevoie de un atelier. Apartamentul era doar o garsonieră cu două odăițe comunicînd între ele și neseparate prin ușă, încît, în ultimă analiză, constituiau o singură cameră. Însă Antoine despărțise cele două încăperi printr-o cortină de creton. Astfel, Șerica, obișnuită toată viața a avea apartamentul ei propriu, se putea retrage în dormitorul său spre a se bucura de solitudinea teatrală, fără de care se simțea nenorocită, și, de fapt nu recluzionarea propriu-zisă încînta pe Șerica, cît ceremonia retragerii în apartamentul său și a apariției la ore fixe în sala comună de reuniune. Noua locuință îi dădea putința să joace în miniatură viața de castel, și afară de aceasta să primească vizite dincolo de perdea, fără a importuna pe Antoine. Din vestibulul foarte mic, o ușă răspundea, printr-un perete subțire, într-un *débarras* lung cît o odăiță și care, vopsit cu ulei pe pereți și prevăzut cu cuiere de jur împrejur, era destinat să fie un fel de depozit de haine. Vizuina nu avea însă fereastră, ci numai o răsuflătoare pentru aerisire. Cînd deschideai ușa, un bec se aprindea automat, stingîndu-se la închiderea ei. După un atent examen topografic, conveniră cu toții că Fillip nu putea să doarmă decît în acel loc. Un pat pliant pentru helioterapie pe terase se afla acolo. Dacă ușa era lăsată deschisă, atunci lumina pătrundea din garsonieră prin glasvandul ce o despărțea de vestibul și care, de altfel, era ținut în permanență dat de perete. Amîndouă părțile fiind de acord, Filip își stabili domiciliul la Șerica Băleanu. La început, schimbarea locului și a oamenilor goniră melancolia din sufletul lui Filip. Antoine și Șerica se purtau față de el cu o politețe exagerată, ca și cînd ar fi fost un oaspete ilustru. Filip ar fi preferat o familiaritate plină de căldură, adevărul e că soții Hangerliu, fără a fi reci, nu puteau să se dezbare de maniera lor magnifică și de sfiala bine dozată cu care primeau pe invitați la castel, și

de altfel, ca și Hangerlioaica, nu făceau deosebire între un copil și un om matur. De aceea, colocviul dintre ei și Filip la recepția acestuia în casă ar fi părut oricui de o seriozitate burlescă.

— *Monsieur Phi-lip-pe*, zise Șerica făcînd trei silabe din numele băiatului și vorbindu-i, bineînțeles, exclusiv franțuzește, situația deplorabilă în care ne aflăm nu ne permite să te găzduim cum trebuie... *Vous nous pardonnerez, n'est-ce pas ?...* [1] Ne vom da silința, totuși, să-ți facem șederea la noi cît mai puțin dezagreabilă.

— Te rugăm să ne spui, fără înconjur, adăugă Antoine, felul cum vrei să-ți întrebuințezi timpul, dacă obișnuiești să te scoli mai de dimineață sau mai tîrziu, vom face așa ca să nu te stînjenim.

— După masă, urmă Șerica, stăm o jumătate de oră de vorbă la mine. *Si cela vous amuse...* [2]

— Baia o poți lua oricînd, între orele șapte dimineața și nouă, spuse Antoine ; te rugăm numai să ne comunici ora exactă, spre a ți-o lăsa liberă.

— O dată pe săptămînă, continuă Șerica, vine, în lipsă de alt echipaj, un faeton care mă ia la castelul meu din Pipera. Îmi place să-i revăd din cînd în cînd florile. *C'est splendide !* [3] Dacă vreodată ai vrea să mă-nsoțești, aș fi *toute heureuse de vous y conduire.* [4] (Castelul ei devenise un institut științific, și parcul continua să fie îngrijit de stat ca grădină botanică cu specii rare.)

— Nu știu dacă preferi dimineața lapte sau ceai; cu toate dificultățile aprovizionării, zise Antoine, vom căuta să-ți oferim micul dejun cu care ești obișnuit.

— Bănuiesc că ai prieteni de vîrsta dumitale, reluă vorba Șerica, fără îndoială prieteni din lumea noastră. Îmi imaginez, ceea ce e perfect natural, că vei voi să-i inviți cîteodată. Interiorul nostru e strîmt, totuși, invitîndu-i la ore cînd lipsesc de acasă, în camera mea, vei putea fi gentil față de ei.

— Deasupra noastră, explică Antoine, este o terasă de pe care ai o vedere excelentă. Este și un fel de pavi-

[1] O să ne ierți, nu-i așa ?...
[2] Dacă aceasta te distrează...
[3] E splendid !
[4] ...foarte fericită să te conduc acolo.

lion de lemn cu masă și scaune. Poți, spre a lua aer, să stai chiar în costum de baie, de asemenea să lucrezi în pavilion, pe vreme bună, nu te tulbură nimeni. Terasa e la dispoziția tuturor locatarilor.

— Miercurile, la cinci, primesc pe prietenii noștri. Facem puțină lectură. Poate că e plictisitor pentru dumneata, dar, cînd ești dispus să asiști, îmi faci o deosebită plăcere.

Filip fu așa de mirat de acest fel ceremonios de a i se vorbi, deși, de altfel, Hangerlioaica, mai temperamentoasă, nu se purta cu el mai puțin atentă, încît nu putu participa la dialog decît cu monosilabe. Era seară, după cină, și drept încheiere Șerica zise :

— Sînt sigură că ești obosit, nu vrem să te mai reținem. Antoine, fii bun și orientează-l.

Și Șerica întinse mîna, spre a-i fi sărutată, lui Filip. De *bon ton* pentru ea era să știi să te retragi la timp, și, pentru a cruța altora orice gafă posibilă, îi ajuta discret prin anume aluzii, acoperite cu formule de politeță, să iasă din impas. Numărul ei de fraze pentru un dialog se sfîrșise și nu se îndoia că Filip așteaptă să fie concediat, spre a se retrage în «apartamentul» său. Antoine aranjase vizuina cu multă inteligență, trăgînd un fir cu o mică lampă electrică pe un geamantan, prefăcut în măsuță de noapte, punîndu-i un covoraș pe jos și o fotografie a Hangerlioaicăi în perete. Mai intuitiv, conduse pe Filip pînă la baia ce răspundea în vestibul, îi deschise ușa și îi dădu la timp lămuririle practice fără de care, după dialogul de fantezie cu Șerica, băiatul ar fi petrecut o noapte penibilă. A doua zi dimineața, pe un gheridon în odaia lui Antoine, se afla un serviciu de ceai, care aștepta pe locatarii apartamentului. Șerica apăru într-un fel de *peignoir* lung, somptuos, odată, dar acum uzat, tivit cu o blană subțire și tocită. Dăduse la o parte cortina de creton cu un gest larg și teatral, în discordanță cu puținătatea spațiului, și luă loc lîngă gheridon ca o simplă invitată. Cînd însă se ivi Filip, se ridică și zise lui Antoine :

— Fă-mi plăcerea să mă lași cel puțin să torn ceaiul în onoarea tînărului oaspete.

Antoine se roși puțin, probabil fiindcă prevedea accidente sau pentru că vorbele «cel puțin» îl denunțau dintr-o dată față de Filip ca pe bucătarul și gospodarul căsniciei. Într-adevăr, Filip îl văzuse din vizuina lui intrînd în bucătăria, care era o simplă nișă lîngă baie, cu rafturi și mașină de gătit cu aragaz, și punînd la foc un ceainic mare de aluminiu. Șerica merse la mica bucătărie și luă ceainicul fierbinte, cu care veni lîngă gheridon, și încercă să toarne apă în ceainicul de porțelan al serviciului, conținînd firele de ceai. Dar făcînd un gest stîngaci cu mîna, atinse aluminiul, se fripse pe brat și risipi apă fierbinte pe gheridon. Antoine sări s-o ajute.

— Scuză-mă, zise ea către Filip, *je suis d'une maladresse* [1] de altfel cu totul explicabilă, singura parte a castelului meu pe care n-am văzut-o niciodată e bucătăria. A turna ceaiul dintr-un ceainic mic de porțelan este altceva.

Și Șerica luă într-adevăr ceainicul după ce se așezase pe scaun și, așteptînd ca fiecare din cei doi să întindă cestile, le turnă cu mare stil ceaiul. Apoi începu o conversație absurdă, care era specialitatea Șerichii, din concepția de a evita tot ce e vulgar și de natură a coborî intimitățile.

— Îți plac caii ? întrebă Șerica.

— Da ! răspunse Filip cu jumătate de gură.

— Sînt încredințată că iubești călăria. Ai călărit mult?

— Cînd eram mic de tot aveam un ponei, pe care mi l-a dat mama. Acum însă...

— Păcat ! Ah, eu ador caii, ceea ce îmi lipsește mai mult este posibilitatea de a face cavalcade. Doamne, cît va dura asta ?

Urmă o tăcere, fiindcă nimeni nu răspunse la întrebarea Șerichii.

— Care e floarea pe care o iubești mai mult ? reluă prințesa Băleanu dialogul.

— Nu... știu ! se încurcă Filip.

Fără a da importanță ezitării, Șerica continuă :

— Eu ador nuferii, în special cei galbeni pe un lac imens. O floare deschisă pe suprafața apei, se poate închipui ceva mai sublim ?

[1] ...sînt de o neîndeminare...

Terminînd de băut ceaiul, Șerica se sculă de pe scaun și se retrase după perdea, fără a se preocupa de loc de strîngerea ceștilor. Antoine, tăcut, luă gheridonul cu totul, îl duse în apropierea bucătăriei, unde spălă ceștile la chiuvetă, le șterse cu un șervet și le puse în rafturi. Apoi se întoarse în odaia lui și trecu la o masă mare de brad pusă în dreptul ferestrei, pe care se aflau un aparat de radio montat și unul complet desfăcut, întors cu mărunțaiele în sus.

Întîiile zile în casa inginerului Antoine fură foarte plăcute pentru Filip. Șerica îi preda o dată pe săptămînă lecții de engleză, iar inginerul pe cele de parte științifică, după aceea era lăsat cu desăvîrșire liber. Însă pe Filip îl atrăgea masa de lucru a lui Antoine și ședea ore întregi să privească. Șerica pleca de obicei în oraș dimineața și sosea la orele mesei. Dar aducea și ceva de mîncare cumpărat din oraș. Antoine cobora însuși cu un sufertaș și cumpăra prînzul de la un restaurant din bulevard, aseza masa și-i invita și pe ceilalți doi. O singură dată Șerica voi să spele farfuriile, dar, punînd ștergătorul pe vîrful unui băț ca să nu-și murdărească mîinile, sparse o farfurie și se retrase posacă în odaia sa. Inginerul lucra pînă noaptea tîrziu la aparatele lui, în vreme ce Șerica aștepta cu cartea în mînă anume ore și învîrtea butoanele unui aparat mare pînă ce obținea postul căutat cu febrilitate. «*Ici Paris*» [1], răsuna deodată un glas, și Șerica asculta împietrită de emoție emisiunea.

Pe masa lui Antoine erau așezate o mulțime de instrumente, șurubelnițe subțiri, soiuri bizare de clești pentru desfăcut și apropiat firele și un cauter electric, cu care suda contactele aplicînd mici sigilii argintii cu ajutorul unei sîrme de cositor. Visceralia aparatelor era așa de inextricabilă, încît inginerul ședea mereu cu o lupă de ceasornicar la un ochi. Un bec mare, orbitor ilumina porțiunea în observație. Într-o zi reparația unui aparat adus de o locatară de la etajul al doilea dădu de lucru mai mult decît de obicei inginerului. Planul aparatului nu era indicat suficient și, desfăcîndu-l, Antoine nu luase precauția de a-și însemna structura lui. Punînd la loc piesele, inginerul făcu nepăcuta constatare că difuzorul rămînea mut. Cu fruntea brobonată de sudoare, redesfăcu totul, reflectă, consultă niște volume, reîncepu să sudeze. De enervare se ardea cu cauterul și, totodată, tatonînd piesele cu degetul, se curenta. Senzația trebuie să fi fost așa de grozavă, că inginerul scotea niște gemete ascuțite, ca niște răcnete.

— Ah, Antoine, îi striga Șerica de alături, învîrtind butoanele aparatului ei și căutînd emisiuni în limba engleză, fii mai atent, mă enervezi în mod îngrozitor.

Pentru a o cruța, Antoine suprima răcnetele, făcînd doar gesturi mute și spasmodice din gură și din mîini. Impresionat de chinurile inginerului, Filip stătu alături de el pînă la orele două noaptea. Apoi, adormi cu capul pe masă. Antoine îl sculă, atingîndu-l ușurel cu mîna :

— Hai să ne culcăm, zise, e tîrziu. Nu-i dau de rost, mîine o să am mai multă inspirație.

Probabil că inginerul se sculase foarte de dimineață, fiindcă Filip îl găsi la masa de lucru. Aparatul era montat și mergea. La orele nouă apăru locatara de la etajul al doilea.

— Ce faci, domnule inginer, cu aparatul meu ? Îl ții atîta... L-ai dres sau nu ?

— E gata ! zise Antoine istovit.

Și, punînd mîna pe butoane, făcu să se audă pe rînd crîmpeie din felurite emisiuni. Deodată însă aparatul pîlpîi și se stinse. Locatara privi lung la print, apoi zise :

— Domnule inginer, ești om învățat și fin, nu zic, dar pentru reparații de astea trebuie un meseriaș cu practică, nu te supăra.

Printul se împurpură la față așa de violent, că păru vopsit cu carmin pe obraz, și, făcînd un gest greșit, rostogoli cauterul uitat încă în priză, care se lipi de degetele sale. Atunci, de durere, scoase un răcnet atît de tare, scuturîndu-și mîna, încît locatara, speriată, începu să plîngă, nestiind ce s-a întîmplat. Din odaia alăturată se auzi glasul Șerichii :

— Antoine, fii mai atent, mă enervezi în mod îngrozitor.

[1] Aici Paris...

XI

Dragavei veni într-o dimineață de octombrie să ia pe Ioanide de acasă, spre a inspecta împreună șantierul Palatului Cultural. Adjunctul era vizibil preocupat, fapt pe care arhitectul, cam posomorît și el, îl semnală imediat :

— Ce ai, pari indispus !

— Ce să am, zise rîzînd Dragavei, am fost într-o mică contradicție neantagonistă cu nevastă-mea. Dar nici dumneata, tovarășe arhitect, nu arăți voios !

— Sufletul omenesc, stimabile, explică Ioanide, este plin de necunoscute de care psihologia habar n-are. Am descoperit în mine împerecheri de sentimente care mi s-ar fi părut mie însumi absurde altădată. Dar toate astea sînt fără importanță socială. Cu dumneata vreau să vorbesc numai de construcție și de viitor. Hei, hei, țipă el din stradă în curte, puneți popi și proptele unde e malul slab.

Abia atunci Dragavei observă că în curtea lui Ioanide era o harababură nemaipomenită. Toată grădina din fața casei dispăruse, prefăcută într-o vastă groapă patrulateră, din care patru oameni scoteau pămînt, aruncîndu-l într-o căruță în pantă, cu caii în direcția porții mari pentru vehicule dinspre stradă.

— Văd că construiți ceva ! se miră Dragavei.

— Da și nu ! răspunse enigmatic Ioanide. Nu ți s-a întîmplat vreodată să te simți așa de plin de viață, încît să vrei să cînți ? Ei bine, cam în această stare mă aflu eu. Vreau să-mi fac un instrument muzical, un fel de flaut cu multe găuri...

Dragavei zîmbi privind pe Ioanide. Bănuia că sub gluma arhitectului se ascunde ceva serios, totuși nu-l descusu mai de-aproape, fiindcă știa că, atunci cînd acesta nu găsea de cuviință să vorbească deschis, de la sine, nu-l putea scoate din hermetismul său. Se îndreptară amîndoi tăcuți spre șantier, cu șapcă de lucrător pe cap. «Contradicția neantagonistă» între Dragavei și Marioara se rezuma pe scurt la o discuție în jurul unui inel. După ce Smărăndache văzu inelul Șerichii Băleanu cu marele sardoniu galben în formă de migdală, merse la Sufletel acasă.

— Am găsit, îl înștiință acesta, un inel cu un sardoniu admirabil. E o piesă superbă, piatra e de un galben de lămîie și mare cît o migdală.

— Nu mai cumpăr pietre prețioase ! țipă Sufletel, cu amintirea dureroasă a corindonului lui Petrișor, și acela de forma migdalei. Nu-mi mai trebuie nestemate suspecte. Bandiți, exponenți ai societății putrede burghezo-moșierești.

— În privința autenticității poți să n-ai nici o grijă, îl asigură Smărăndache, nici vorbă nu poate fi de fals. E de altfel o piesă cunoscută în societatea înaltă, purtată de o persoană notorie mai presus de orice bănuială.

— De cine ? se interesă Sufletel.

— Am promis să nu divulg numele posesorului decît în cazul cînd inelul e acceptat, pentru dumneata fac o excepție : soția prințului Antoine Hangerliu.

— Hangerliu ? sări în sus Sufletel înfricoșat. Nu vreau să am de-a face cu protipendada, cu criminalii de război vînduți capitaliștilor americani.

Smărăndache găsi de cuviință să renunțe la orice operă de persuasiune. Întîlnind pe Gaittany și uitînd promisiunea de discreție, îi împărtăși acestuia întîmplarea :

— Sufletel nu mai vrea să cumpere pietre prețioase, are fobia falsurilor și a capitaliștilor americani. I-am propus un inel splendid cu sardoniu galben, al prințesei Serica Băleanu, și m-a făcut criminal de război (așa înflorea totdeauna Smărăndache adevărul).

— Domnule, reflectă Gaittany, cunosc inelul, e într-adevăr remarcabil. Dacă îl vinde, înseamnă că stă prost, nenorocita. Ar trebui să convingem pe Dragavei să-l cumpere, sînt oameni cu mult bun-simț, nu ?

Într-adevăr, îndată ce-i fu cu putință, Gaittany se înfățișă, în marea lui limuzină, în fața casei din strada Rossini, ridicînd bratele admirativ în fața a tot ce vedea în curtea lui Dragavei, suspectînd totul de a fi de achiziție personală și recentă.

— Sărut mîinile, doamnă, zise el, uzînd de toate seducțiile persoanei sale. Nu s-ar zice că lucrați la o filatură. Mîinile dumneavoastră sînt fine și lustruite ca ale unei pianiste, ha, ha, ha.

— Nici n-au de ce să fie altfel, spuse Marioara, fără infatuare. Munca la filatură e o muncă curată și aproape numai de atenție. Fusele se învîrtesc, și eu sînt cu ochii în patru să nu se rupă vreun fir.

— V-ar sta bine pe deget un inel, cu o piatră prețioasă, ha, ha, ha, azi o lucrătoare evidențiată, ca dumneavoastră, o personalitate a clasei muncitoare, are dreptul să facă lux. L-ați merita pe deplin, doamnă.

— Un inel mi-ar place să am, chiar am strîns ceva bani pentru o bijuterie oarecare, din păcate nu mă prea pricep să cumpăr, ca una care în viața mea n-am avut decît un inel de cositor și verigheta...

— Smărăndache e un specialist eminent, consultat de toți. Mi-a spus că o doamnă bătrînă vinde inelul ei cu sardoniu, pe care l-am văzut și eu. E de un mare aspect artistic, fără a atrage atenția ca un briliant. Doamna în chestiune e o femeie fină, plină de discreție, în lumea ei se evită întotdeauna ce e prea bătător la ochi.

— O, protestă Marioara, astfel de bijuterii nu sînt pentru mine. Poate pentru muzeu...

— E-n regulă, se prinse Gaittany de această ipoteză. Șerica, dintr-o prudență ce păru jignitoare lui Smărăndache, ținu să încredințeze inelul numai mareșalului Cornescu.

Mareșalul, cunoscînd răceala casei Dragavei față de el, forță ușa, sosind în mașina lui Gaittany, ca trimis de către acesta. Arătă inelul Marioarei, în lipsa lui Dragavei, punîndu-i-l el însuși pe deget și extaziindu-se :

— Este un inel voievodal, păreți o adevărată domniță cu el.

Marioara merse din curiozitate în dreptul oglinzii, resfiră degetele mîinii cu inelul pe piept, întinse mîna în aer mai aproape, mai departe, spre a se contempla. Nu-și mai recunoștea mîna astfel gătită cu somptuosul inel, încît zise rîzînd :

— Parcă sînt maica domnului din icoanele tatei.

Într-adevăr, dascălul avea o icoană a fecioarei Maria, în care aceasta era reprezentată cu mîinile pline de inele.

— Să vă ajute dumnezeu, o binecuvîntă mareșalul, faceți o faptă bună și o investiție înțeleaptă. Să vă văd muiată în nestemate din cap pînă în picioare.

— Mă iertați, domnule mareșal, zise Marioara, n-a fost vorba nicicînd să cumpăr eu un asemenea inel. Recunosc doar că e frumos.

Tocmai atunci intră și Dragavei.

Lilica o denunță pe soră-sa cu ingenuitate :

— Marioara are un inel galben, așa de mare !

Și descrise cu degetele prin aer conturul unui ou.

— De ce vorbești despre lucruri pe care nu le știi ? se încruntă filatoarea la Lilica.

Adjunctul privi intrigat la soția sa.

— Ți se propune acest inel spre cumpărare pentru muzeu, explică Marioara.

— Frumos, n-am ce zice. Este inelul prințesei Șerica Băleanu, toată lumea îl cunoaște. Și ce să facem cu el ?

— E o piesă istorică ! se hazardă mareșalul.

— Muzeul nostru nu face colecție de bijuterii moderne ! spuse Dragavei politicos, dar decis, ridicîndu-se în picioare.

Mareșalul se retrase turburat.

— Pentru ce, reproșă cam agasat Dragavei, primești pe acest om și stai de vorbă atîta cu el ?

— Învață-mă tu ce să fac. Nu pot să bruschez pe nimeni. Inelul l-am încercat din curiozitate. Ce vrei ? tu singur spui că e frumos.

Și începu să plîngă încet.

— Ei, o mîngîie adjunctul, e firesc să-ți placă gătelile. Nu văd o vină într-asta.

În vreme ce Dragavei, mergînd, își memora această convorbire, Ioanide reflecta la o întîmplare neplăcută, care îl privea personal. Mini se înfățișase în seara precedentă îmbrăcată într-o rochie plisată mult și înfoiată ca o crinolină. Nu-i ședea rău, totuși era o toaletă bizară la acea oră și în contradicție cu stilul vestimentar obișnuit al secretarei. Dar mai ciudată i se păru figura serioasă, preocupată a Miniei.

— Pentru ce ești așa de încruntată azi ? o întrebă arhitectul.

Mini zîmbi silit și cu acea răceală ce-i era proprie cînd voia să învingă orice sentimentalism și să ajungă la scopurile ei.

— Nu sînt încruntată, vreau să vă spun ceva și nu știu cum, mă tem să nu vă supăr.

— Deci vrei să-mi spui ceva supărător.

— Propriu-zis nu, poate o să fiți stînjenit cîtăva vreme.

— Vorbește odată și nu mă ține pe ghimpi.

— Vă rog să-mi dați un concediu de cîteva luni, v-aș recomanda pe altcineva în locul meu în acest timp.

— Ce s-a întîmplat ? Pleci undeva ? Ești bolnavă ?

Mini lăsă capul în jos, se împurpură în obraji, apoi ridică ochii foarte întunecați, dar curajoși și nevinovați.

— Sînt... Voi avea un copil.

Ioanide o privi mut și cu stupoare ca pe un fenomen monstruos al naturii. Dacă Gaittany i-ar fi împărtășit că este însărcinat, lucrul i s-ar fi părut mai firesc. Turburarea arhitectului fu așa de adîncă, încît, după o lungă tăcere, nu putu profera decît aceste cuvinte absurde :

— Dar de ce să ai copil ?

— Pentru că femeile sînt sortite să facă copii ! zise Mini cu aerul ei cel mai serios didactic.

Ioanide bătu deodată cu palma atît de puternic în masă, încît toate creioanele începură să se rostogolească și să cadă pe jos. Mini se repezi să le culeagă, și atunci arhitectul remarcă pîntecele ei protuberant, disimulat sub draperia rochiei plisate, și totdeodată fața ei recent pistruiată.

— Lasă-le în pace, se răsti el furios, nu te mai apleca. Du-te și fă copilul, dacă așa ți-e soarta.

Mini, simțind atmosfera încărcată, găsi cu cale să se retragă și să amîne pe altădată problemele practice ale secretariatului.

— Eu plănuiesc o sută de cascade și jocuri de apă în cinstea ei, vorbi singur Ioanide, plimbîndu-se cu mîinile la spate prin odaie, și ea face copii. Pe copii nu-i aduce barza. Această ființă pe care mi-e frică s-o ating cu degetul, cum te feresti să strîngi între degete un fluture delicat de teamă să nu moară, această ființă, mă rog, se împerechează, cunoaște uzul organelor și vorbește calm despre rodul oribilelor ei isprăvi nocturne. Nu mai există îngeri !

Cu toate acestea Ioanide știuse că Mini e măritată, și indignarea lui era nesinceră față de el însuși. Nu faptul că Mini era gravidă îl indispunea, ci împrejurarea că copilul era al altuia. Arhitectul se obișnuise a ignora pe acest altcineva și a-și închipui că Mini trăiește o singură existență, aceea respectuoasă și castă din preajma sa. Cîtă

vreme Mini rămînea așa cum fusese pînă acum, Ioanide sperase că o parte din gîndurile ei îi erau consacrate în chip discret. Dar un copil însemna devotament integral tatălui și, în orice caz, orientarea întregii vieți a Miniei spre progenitură. Cazul Annei Karenina, care își părăsește copilul și soțul, nu i se părea lui Ioanide așa de comun și oricum era posibil într-o societate plictisită ca aceea aristocratică în care trăia Anna. Mini își privea, dimpotrivă, soțul cu o vădită satisfacție și nu putea fi îndoială că copilul înfățișa pentru ea o încununare a fericirii ei casnice. Ioanide o urî pentru cîteva clipe, o declară fără rațiune, mizerabilă, prefăcută, lipsită de sentiment. Îi treceră prin minte imagini extravagante. Mini îi comunica, de pildă, scuturîndu-și părul ei fumuriu și înfoiat :

— Domnule profesor, vom avea în curînd un copil, sper că are să vă semene.

În această imaginație, Ioanide presupunea, după o fiziologie fabuloasă, că Mini concepuse numai sub imperiul privirilor sale pironite asupra ochilor ei săgalnici și inocenți. Căci ideea unui contact carnal cu Mini era insuportabilă pentru Ioanide. Iubea pe tînăra secretară în vîrstă de douăzeci și doi de ani fiindcă era intangibilă și îi dădea voluptatea spirituală a unei logodne indefinite. Dacă Mini i-ar fi spus : «Știu că mă iubiți, am hotărît să trec peste orice considerații și să fiu a dumneavoastră», Ioanide ar fi ascultat mirat și rece această mărturisire inoportună. Iubea pe Mini ca pe un simbol și o voia, cu egoism, părtașă a jocului său sufletesc. În aceste limite, încerca totuși o gelozie violentă. Ceea ce surprindea pe Ioanide, om foarte lucid, este că această gelozie părea incompatibilă cu restul vieții lui sentimentale. Cu puțin înainte de venirea Miniei îmbrățișase și sărutase pe Cucly, pe care începuse s-o iubească din ce în ce mai puternic, în speranța de a avea un copil prin care să repare vechile sale erori de educator. Și cu toate astea, la știrea graviditătii Miniei înlemnise de surpriză și de neplăcere. Cum e cu putință să fii gelos pe o femeie cînd de fapt iubești pe o alta ? «Acest lucru, constata Ioanide, era foarte posibil, și cazul Ciocîrlan cu Caty, din corespondența găsită în scrinul negru, amîndoi infideli și geloși, nu i se mai părea paradoxal. Un bărbat poate iubi adînc și sincer două femei deodată în feluri

deosebite și să tremure de teamă de a pierde pe fiecare dintre ele.» Ioanide iubea cu respect adînc pe Elvira, soția lui, spiritual pe Mini și aproape marital, și totuși patern, pe Cucly și dorea ca toate să stea în preajma sa.

Aproape de șantier se ivi Babighian în mînă cu un enorm buchet de superbe crizanteme roșcate, bătînd în auriu.

— Să trăiți ! zise el, făcînd cîteva temenele și întinzînd mîna lungă cu palme mari, cărnoase și păroase. Unde mergeți ?

— Pe șantier ! zise Dragavei.

— Vin și eu, vreau să văd și eu opera maestrului.

Spunînd acestea Babighian divizâ în trei marele său buchet de crizanteme și dădu celor doi cîte o treime.

— Ne-ai ieșit cu tot dinadinsul în cale, ca să ne împarți flori, glumi Dragavei.

Babighian închise ochii prelung și blînd, zîmbind languros, dar evită răspunsul direct.

— Nu-i așa că sînt frumoase ? zise el. Parcă sînt pictate de Petrașcu.

Trei oameni pășesc alături și se îndreaptă către aceeași țintă, dar ce departe sînt cu gîndurile lor ! Babighian cumpărase crizantemele ca să le ofere Sultanei Demirgian, din nefericire, n-o găsise acasă. Toată lumea credea că Babighian este îndrăgostit de Sultana, ceea ce părea foarte posibil, avînd în vedere multele aventuri amoroase ale colecționarului. Sultana însăși începuse să creadă acest lucru. Deși cu aplecare spre obezitate, Sultana era încă tînără și într-o anume ținută a capului revela accidental privitorului frumusețea ei de altădată. Indiferent de asta, era o femeie plină de spirit și de finețe, însușiri ce-i sublimau expresia și o făceau plină de atracții. Este indiscutabil că lui Babighian îi plăcea așa cum era ea, ca femeie, și tocmai prin acele aspecte care altora li se păreau deficiențe.

— Are pastă, zicea Babighian, cărnurile ei sînt puse pe pînză cu cuțitul de un maestru al nudului exuberant. Pulpele ei tremură ca într-un tablou de Rubens.

— Da, domnule, îl aproba Gaittany, care era voluptuos, dar fără imaginație, ai perfectă dreptate, e adorabilă.

— Pîntecele trebuie să fie superb, sferoidal, solid, revărsat puțin peste coapse, ca la femeile lui Renoir.

— Așa e ! sublinia exaltat Gaittany.

Toate comparațiile lui Babighian erau scoase din domeniul plasticii, încît ședeai la îndoială dacă colecționarul vorbește despre femei sau despre tablouri. Întîia oară acesta se prezentă la Sultana cu două garoafe, pe care i le întinse, plecîndu-se adînc spre a-i săruta mîna, după care, ceremonios, se plimbă puțin prin odaie, plutind cu cocoașa pe picioarele sale subțiri și aruncînd priviri furișe spre pereți. Apoi se lăsă într-un fotoliu cu capul îndoit în direcția genunchilor și căzu în somnolență. Abia într-un tîrziu vorbi ca și adormit :

— Afară e viața, dragostea, tinerețea, pentru ce stați singură între patru pereți ?

— Ei, dragă domnule, suspină Sultana, pentru mine viața s-a încheiat, ce vrei să mai fac ?

— Pentru ce ? protestă Babighian, toată lumea vă admiră. Sînteți înfloritoare ca un portret flamand.

— Amabilități de ale dumitale, iubite domnule, zise Sultana, roșind, nu mai sînt tînără.

— Ce-nțelegi prin tînără, protestă Babighian, de douăzeci de ani ? Nu-mi plac fetele tinere. Marii pictori le-au evitat totdeauna. Femeile prea crude n-au materialitate, n-au culoare. Tizian, Palma il vecchio, Rubens au pictat femei în floare, cu forme pline, cu părul roșu și cu ochii catifelați și languroși. Suzana scăldîndu-se e motivul de predilecție al vechilor maeștri. Nimeni nu-și reprezintă pe Venera în vîrstă de optsprezece ani. E o femeie măritată, coaptă, cu toate părțile trupului solide, împlinite, zguduind locul pe care calcă.

— Toate bune, dragă domnule Babighian, observă zîmbind pudic Sultana, însă n-am primit pînă acum nici un omagiu care să-mi dea iluzia că semăn cu o femeie rubensiană.

— Ai să primești, ai să primești ! sforăi Babighian obosit de atîta disertație și căzu iar într-o lungă prostrație, nu fără a arunca din cînd în cînd priviri furtive spre peretele din fața lui. În cele din urmă Babighian oftă adînc și zise : Frumos ! Minune !

— Ce e frumos ? întrebă Sultana.

Babighian, mereu încovoiat, întinse mîna sa lungă în direcția peretelui opus :

— Portretul, de Cézanne !

Într-adevăr, pe peretele în chestiune era atîrnat un portret de femeie, cu cărnurile tari, abundente, dar spiritualizate prin severitatea contururilor. Toate consideraţiile plastice ale lui Babighian erau deci suspecte de a fi provocate mai degrabă de tablou decît de prezenţa Sultanei. În vizita următoare, colecţionarul depuse în mîinile Sultanei o cutiuţă cu rahat.

— E veritabil, o asigură el, rahat de Stambul, parfumat cu trandafir.

Sultana luă cutia, nu fără plăcere. Cu toate că ştia că Babighian este însurat şi foarte devotat soţiei, cu autorizarea căreia făcea toate escapadele, ideea de a fi obiectul unui interes statornic din partea unui bărbat o măgulea. Lipsită de prejudecăţi, n-ar fi ezitat prea mult să aibă legături cu Babighian, dacă acesta ar fi insistat. Colecţionarul, în ciuda înfăţişării sale de satir, i se părea agreabil, pentru că avea în vedere, în primul rînd, însuşirile lui intelectuale şi amenitatea firii sale. Totuşi, Sultana nu mai poseda îndrăzneala de altădată cu care solicitase dragostea lui Ioanide şi mîna lui Demirgian. Simţea că nu avea destule titluri spre a interesa un bărbat şi se temea chiar să nu interpreteze în mod greşit cuvintele lui Babighian.

— Păcat, zise Babighian în ziua cînd oferise rahatul, după multe omagii aduse fizicului şi inteligenţei Sultanei şi după lacune cu somnolenţă, păcat să stea acolo !

— Ce stă acolo ? ! se miră Sultana.

— Portretul de Cézanne. Minune ! Păcat că stă ascuns într-o odaie. Locul lui e într-un muzeu, să-l vadă mii de oameni.

— Odată şi odată, reflectă Sultana, tot o să ajungă şi într-un muzeu. Deocamdată să stea acolo.

În vizita următoare, Babighian aduse un pachetel de ciocolată.

— E ciocolată veritabilă, autentică, o recomandă el. Mai am doar cîteva bucăţi.

De data aceasta, după convorbirea obişnuită, colecţionarul împinse lucrurile mai departe şi, după ce sărută amîndouă mîinile Sultanei, una după alta, zise :

— De ce nu vinzi portretul ? Sînt amatori !

— Nu-l vînd, dragă domnule Babighian, răspunse Sultana, cu deciziunea ei proverbială, e un Cézanne. Nu există în ţară posibilităţi de a-l preţui după adevărata valoare. Un Cézanne e un Cézanne, îl las acolo pentru alte vremuri ! şi schimbă vorba.

Dorinţa lui Babighian de a poseda tabloul deveni intolerabilă pe măsură ce-l contempla şi-i trecu prin cap gîndurile cele mai extravagante. Visa că soţia lui îi spune : «Babighian, un Cézanne de asemenea calitate nu se lasă din mîini. Colecţia ta nu face două parale fără el. Să dăm divorţ, tu iei pe Sultana, şi astfel tabloul devine al tău !» Bineînţeles, la deşteptare, Babighian alunga cu mîna asemenea vis şi cugeta la alte moduri de a seduce pe Sultana. În ziua cînd se întîlnise cu Ioanide şi cu Dragavei, ducea posesoarei lui Cézanne un buchet mare de crizanteme, cu hotărîrea de a-i face o mărturisire de dragoste focoasă şi lipsită de orice echivoc.

Cei trei bărbaţi cu gînduri aşa de felurite ajunseră la şantier. Lîngă betonierele ce se învîrteau, cîţiva oameni luau nisip dintr-un morman şi-l aruncau cu lopeţile într-o sită. O bătrînă se apropie de unul din ei şi-l întrebă curioasă :

— Ce se zideşte aici, maică ?

— Parcă eu ştiu ? Cît ştii dumneata ştiu şi eu !

Bătrîna se îndepărtă puţin, nesatisfăcută, gata de a descoase pe altcineva.

— Cum, bre, sări indignat Dragavei, care auzise răspunsul omului, lucrezi ca un rob fără să ştii ce ? Aşa construim noi socialismul, orbeşte ? Cine te-a angajat pe dumneata ?

— Parcă eu ştiu ? Am fost cu alţi oameni împreună şi ne-a băgat în echipă. Ce, dacă trec prin sită nisipul, trebuie să ştiu ce puneţi dumneavoastră la cale ?

— Nu eşti pe vremea burghezilor, zise cît putu mai calm Dragavei, să munceşti în neştire pentru alţii şi cu o simbrie de mizerie. Acum tot ce se ridică e pentru noi, deci trebuie să aveţi idee pentru ce daţi din braţe.

— Aşa e el, nelămurit ! glumiră ceilalţi.

Însă Dragavei era atît de supărat, încît nu prinse gluma şi o luă repede pe scări în sus, însoţit tot aşa de sprinten

de Ioanide, în vreme ce Babighian, cocoșat, îi urmă de la distanță, gîfîind și oprindu-se din cînd în cînd.

— Avem multă treabă de făcut, zise Dragavei. Mai sînt destule minți întunecate de un trecut nenorocit. Ridici un teatru. Ce rîvnă poți să aștepți de la un om care n-a văzut în viața lui o piesă și a cărui singură petrecere, după muncă, e să bea rachiu și tutun ? (Dragavei, nefumător, avea oroare de fumat.) Oamenii au dormit greu sute de ani, și acum nu-i poți deștepta cu una, cu două. Trebuie să facem neapărat ceva aici pe șantier, să întețim opera educativă.

— Pune să le joace o piesă, dă-le un mic spectacol chiar în sala teatrului, zise, sărind două trepte deodată, Ioanide.

— Așa am să și fac !

Cînd ajunseră sus în ultimul etaj al corpului suprapus median găsiră pe Gaittany și pe Gulimănescu. Gaittany îi întîmpină cu brațele deschise, înflăcărat :

— Domnule, e splendid, e un monument unic, te felicit din toată inima !

— Minune ! răsună de jos glasul lui Babighian, care urca cu trudă scările, dar auzise, din cauza ecoului, exclamațiile lui Gaittany.

Într-adevăr, priveliștea era surprinzătoare. Foarte jos, la picioare, se zărea lacul sclipind ca o placă de cristal, iar în depărtare o vastă întindere de cîmp, ca dintr-un avion la înălțime mică. Înspre oraș, toată capitala se încovoia spre orizonturi, asemenea unei cirezi enorme de cuburi albe de felurite mărimi, presărate cu lacune verzi. Unele străzi se vedeau în toată lungimea lor.

— Uite Ateneul ! se precipită Babighian cu mîna.

— Nu e Ateneul, domnule ! contrazise Gulimănescu, care nu lăudase pe Ioanide, e Marea Adunare Națională.

— Nu e Marea Adunare Națională, rectifică Dragavei, e Ateneul, se vede bulevardul. Uite și Universitatea.

— Da ? dădu înapoi speriat Gulimănescu. Atunci m-am înșelat, e Ateneul !

— Cînd monumentele cardinale vor răsări, în felurite puncte ale orașului, zise Ioanide, atunci orașul va avea o configurație clară și confuzia n-are să mai fie cu putință. Piața fostului palat regal e paradoxală, o monstruozitate geometrică, strada Lipscani e o uliță de barăci, acoperite cu firme mari de tinichea, calea Griviței, îndată ce descinzi din gară, e încă respingătoare. Lipsește ideea. Fiecare a făcut anarhic ceea ce-l interesa, o plăcintărie într-o maghernită sau un hotel abject cu patru etaje. Gara trebuie să fie măreață ca un templu, intrînd cu trenul pe peron să ai sentimentul corespunzător celui pe care l-ai încerca trecînd pe sub propilee cu sute de coloane grandioase. Pădure de piatră. Stațiile metroului din Moscova sînt domuri, palate. Romanii în termele lor n-au cunoscut asemenea fantazie. Am stat o zi întreagă pe sub pămînt, trecînd din galerii cu marmuri verzi în altele cu marmuri roșcate și de la bronzuri la statui de marmură. Această feerie subterană înalță spiritul, îl face conștient de forța de creație a unui popor. Piața dinspre oraș a gării o văd vast pătrată, cu două sau patru fîntîni aruncînd suluri groase și umbrele de apă. Edificiile patrulaterului să fie mărețe și suple, din material nobil, să sugereze vastitatea și liniștea muncii creatoare. O statuie cel puțin, un bronz în raport cu altitudinea clădirilor, mi se pare necesară. Statuia este omul dînd sens arhitecturii inerte. Puneți ceva care să simbolizeze, de pildă, elanul spre o lume nouă, un bărbat ridicînd brațele spre soare, cu un ciocan într-o mînă și cu secera într-alta, dacă vreți. Calea Griviței trebuie să ia neapărat aspectul unui bulevard cu corpuri masive de înălțimi egale, preferabil despărțite prin spații, pentru ca intrarea în Calea Victoriei, unde edificiile le văd compacte, nivelate, diversificate prin distribuția deosebită a elementelor decorative, să fie semnalată printr-o divergență. E firesc ca pe măsură ce te apropii de centru impresia de densitate, de soliditate a efortului să crească. Un palat al sfatului popular cu un turn sau cu un element ascuțit dominînd orașul pe o rază mare va fi punctul de orientare al capitalei. Atunci am vedea de aici marile artere desfăcîndu-se radial sau reticular din el, albe, cretacee, în juru-i ; apoi din ce în ce, risipindu-se în masive de verdeață, constituind cartierele de locuințe. În fine, distribuția și stilul sînt probleme discutabile, esențialul e de a gîndi totul laolaltă, a planifica. Nu mai există individualism, orașul e al masei, ca atare jos dezvoltarea spontană !

— Da ! strigă Gaittany, răpit, trebuie neapărat să planificăm.

— Vom face, tovarăşe arhitect, zise Dragavei, fiţi încredinţat că vom face.

— Cînd ? întrebă zîmbind Ioanide.

— Păi, simulă Dragavei ipoteticul vag, vîrîndu-şi mai adînc mîinile în buzunare, cu vremea, după planificarea în spaţiu şi în timp.

— Eu înţeleg că ai dreptate, observă cu oarecare melancolie Ioanide, dar am rămas cu o deprindere veche, vitioasă, totuşi scuzabilă. Aş vrea ca tot ce visez să se îndeplinească îndată, aşa cum prinţesa Şerica Hangerliu îşi schimba florile din parc printr-un ordin la telefon. Nu, fără îndoială, nu poate ieşi un oraş grandios forţînd timpii. Dar sînt bătrîn, am aşteptat atît pînă să înceapă, încît acum cînd a început sînt agitat.

— Întîi trebuie să crească producţia, să se ridice nivelul de trai al clasei muncitoare, aşa scrie la carte, glumi Dragavei, care era în secretul unor planuri necunoscute celor de faţă. Dar fiţi sigur că vom construi în curînd în aşa fel, că nu veţi prididi nici dumneavoastră, nici o armată de arhitecţi. Acum trebuie să scoatem din bordeie pe mineri, pe metalurgişti, pe muncitorii din industria grea.

— Să ne ocupăm neapărat şi de ţărănime ! clamă Gulimănescu.

— Ţăranii se colectivizează, îşi fac ei singuri case. Noi îi vom ajuta prin şcoli, cămine culturale, dispensare, case de naşteri. Îi vom lumina.

— Vrei să spui că-ntîi trebuie ridicat omul !

— De bună seamă, ridicat din punct de vedere material şi cultural, încheie Dragavei, contemplînd panorama capitalei.

— Altădată, mărturisi Ioanide, nu mă interesa decît edificiul ca atare, a fi arhitect era pentru mine un joc cu geometria. În vreme ce meditam oraşul monument unic, îl distrugeam însumi, presărînd urbea cu construcţii în felurite gusturi, admisibile unele în sine, anarhice în total. Azi îmi dau seama că un arhitect e un cetăţean, care trebuie să lupte la nevoie cu oamenii şi cu sine însuşi spre a fi de acord cu ei asupra proiectării oraşului. Un

arhitect de edificii nu poate ridica ziduri dacă nu este şi un educator.

— Sprijinit de un regim popular ! completă întors cu spatele Dragavei, fără a întrerupe examenul zărilor.

În timp ce Ioanide vorbea, Gulimănescu făcea nişte strîmbături nervoase din gură, pironind totdeodată, semnificativ, ochii. În cele din urmă, începînd convorbirea, şi ceilalţi privind cu binoclul panorama oraşului, Gulimănescu luă la o parte pe Ioanide :

— Te-a atacat din nou la radio Londra, şopti el.

— Ei şi ?

— Cum ei şi ? Te-a atacat tocmai pentru Palatul Cultural.

— Şi ce-ai dori să fac ?

— Nimic, te-am prevenit, ca să ştii.

— Dumneata, cum s-ar zice, eşti pe linie progresistă. Găseşti că interesează ce spun posturile străine ?

— E oricum dezagreabil ! De altfel, şi aci am auzit dezaprobări categorice. Planul e considerat formalist.

— Cum vezi dumneata scăparea din impas ? întrebă Ioanide, cu maliţie bine acoperită, pe Gulimănescu cel reputat ca prognosticator sinistru.

— Ştii vorba : cine nu lucrează nu greşeşte.

— Ascultă, amice, declară Ioanide cu humor, eu vreau să greşesc. Numai greşind pot să construiesc. A trăi nu e absolut necesar, a construi e necesar. *Vivere non necesse est, necesse est construere.*

— Eşti paradoxal.

— Aş fi vrut să fiu arhitect, sculptor şi pictor, să ridic sacristia San Lorenzo şi s-o împodobesc cu sculpturile Medicilor, ca să realizez armonios sinteza artelor în arhitectură, pe care o cer cu bună dreptate sovieticii.

— Crezi că eşti Michelangelo ? întrebă ironic Gulimănescu.

— Nu sînt, dar aş vrea să fiu ! răspunse rece Ioanide.

Deasupra, din apropiere, se auziră două glasuri pe care arhitectul le recunoscu a fi al lui nea Vasile şi al lui Leu, fratele Marioarei Dragavei, botezat ridicul Talaleu de către dascăl după calendar, însă numindu-se singur Leu sau Leon. Cei doi, zidari de mîna întîi, lucrau în lanternă, umplînd cu cărămidă spaţiile goale ale structurii de beton.

Acești lucrători erau nedespărțiți, apăreau și plecau împreună, șezînd pe șantier totdeauna alături. Nea Vasile era rotund și foarte rumen la față și părea mai tînăr decît era în realitate, fiind om de aproape șaizeci de ani. Purta pe cap, bine îndesată și în permanență, o pălărie ardelenească rotundă, cu borduri înguste și stropită cu tencuială și var. În preajma sa, cînd lucra, avea o cană mare de apă, din care bea la răstimpuri, ca să se răcorească și să prindă putere. Vorbea mereu în șagă uzînd de o cuviință burlescă față de Leu, a cărui muncă o controla și o rectifica patern. În sinea lui era foarte pătruns de însemnătatea lucrărilor la care lua parte, totuși pe șantier se prefăcea a lua peste picior pe Leu și a fi îngrijorat de zburdălniciile sale. Leu, cu figura sa de tînăr intelectual, era focos, muncea bine și repede, dar, vorbind în timp ce lucra, era cam imprudent în mișcări.

— Nea Vasile, se auzea glasul lui Leu din lanternă, să ne iscălim cînd vom termina aici pe zid, ca amintire.

— Nici vorbă, zise suspect de serios nea Vasile, rîndunelele zburînd pe sub streașină au să-ți citească numele și o să-l cînte pe sus.

— De ce, nea Vasile, vorbești așa ? Înainte, cînd se ridicau catedrale, meșterii erau mîndri că au lucrat la ele. Cu atît mai mult acum, noi cei din clasa muncitoare trebuie să ne mîndrim că facem astfel de construcții pentru popor.

— De bună seamă. Cărămizile pune-le mai rărit, uite așa, și toarnă mortar mult între ele.

— O să facem echipe de teatru și de cor și vom juca noi înșine în sala ridicată de noi.

— O să joci neapărat, iar acum stai binișor pe schelă, să nu cazi. Dă-mi voie să te leg cu frînghia asta.

Urmă o tăcere din care se înțelegea că nea Vasile lega pe Leu de un punct de sprijin, ca să nu alunece și să se prăbușească de la o înălțime grozavă.

— Vezi ? reluă el cuvîntul mai tîrziu. Cum am eu grijă de dumneata ? Te veghez ca o doică. Aveai o mîhăluță, fă-mi plăcerea să mi-o dai puțin, așa, pentru ochii mei.

— N-o găsesc, răsună glasul înciudat al lui Leu, adineauri a fost colea. Poate a căzut jos.

— Dar în mîna stîngă ce ții ?

— Phi ! făcu Leu cu vădit accent de rușinare, m-am zăpăcit de tot ! Dezleagă-mă, te rog, că aici am terminat.

— Eu zic să mai batem o scîndurică așa pieziș, să întărim blana asta de brad, se cam clatină.

— E tare, nu se mișcă ! zise Leu, care probabil se sălta pe schelă ca să dovedească trăinicia ei.

Deodată se auzi o răbufnitură teribilă și pîrîituri de scînduri.

— Ce faceți acolo ? țipă de jos Dragavei, speriat.

— Nu-i nimic ! îi răspunse Leu, cu voce cam alterată, ne-am dat jos de pe schelă.

— A vrut să coboare ca meșterul Manole, se distinse glasul calm și ironic al lui nea Vasile, dar l-am apucat de picior să nu ne lase cu binaua neisprăvită.

Emoția lui Dragavei se explica printr-o veche imagine dureroasă. În vremea lui Ion Antonescu fu printre muncitorii arestați pentru atitudinea lor antifascistă. El, Cornel și unul dintre cei mai dîrji comuniști, Petre Pantelimon, fură duși într-un fel de cameră de tortură de la etajul al patrulea al unei cazărmi noi, enorm de înaltă. Aci cîteștrei fură bătuți cu frînghii ude de cîțiva centurioni. Apoi unul, scoțînd un fier de pe cărbuni, pecetlui prelung pe Dragavei și pe Cornel pe spate. Odaia se umplu de fum și de miros de carne friptă. Centurionul se pregătea să sigileze și pe al treilea, cînd deodată se dădu alarma pentru atacuri aeriene. Pe o masă, șezînd numai cu un picior, în vreme ce clătina în aer pe celălalt, privea calm un alt centurion voinic, cu foarte multe furuncule pe obraz. La suierul sirenei făcu cu degetul un semn de traiectorie de la Petre Pantelimon la fereastră. Doi dintre torturatori ridicară repede pe muncitorul ametit de bătaie, îl așezară pe pervazul ferestrei și-l împinseră în gol.

— Sinucis ! constată moale furunculosul, se ridică și porni fără grabă spre ușă.

Ceilalți se precipitară, căci se auzeau huruituri de avioane. Deodată o plesnitură teribilă răsună în apropiere, geamurile se sparseră. Cazarma fusese lovită. Dragavei, mai viguros, dezmeticindu-se, ridică pe Cornel. Coborîră amîndoi numai cu sacourile aruncate pe umeri, fără cămăși, fără a întîlni pe nimeni, toți fiind în adăposturi ;

ieșiră în stradă, unde Pantelimon zăcea întins pe caldarîm, cu capul spart, într-o baltă de sînge.

Ocolind pe străzi deșarte, ajunseră la casa marelui internist Șaramet. Dragavei vorbi fără ezitare :

— Sîntem muncitori urmăriți pentru că protestăm împotriva acestui război criminal. Voiți să ne dați o mînă de ajutor ?

— Mda ! răspunse din simplă obișnuință Șaramet. Întîi să vedem cum stați din punct de vedere medical.

Îi examină atent ; negăsind nici o vătămare lăuntrică, le făcu un provizoriu pansament. Starea lui Cornel era mai gravă, pielea crăpase de frînghie. Șaramet îi adăposti pe cei doi și chemă a doua zi pe colegul său Cuculeț să-i vadă sub aspectul chirurgical. Acesta îi examină și el, fluierînd ușor un cîntec, îi luă peste cîteva zile într-o mașină închisă la el acasă și-i scoase mai tîrziu afară din București, sub pretext de a merge în localitatea de munte unde își ținea familia.

Două mari pete negricioase, secrete pentru alții, înfrățeau pe Dragavei și pe Cornel, iar cel dintîi se cutremura ori de cîte ori privea prea de sus de la un etaj.

După cîtăva vreme de liniște, cele două voci își reluară dialogul.

— Vom construi fabrici, uzine, zicea Leu, vom electrifica conform planului toate satele.

— Și fabricile sînt de trebuință ! îl aprobă glumeț nea Vasile, vorbim noi jos despre chestia asta. Mai pune zeamă în mortar, e prea gros.

Ioanide și însoțitorii săi începură să coboare, și glasurile celor doi meșteri rămaseră pierdute în înălțime.

Peste cîteva zile arhitectul zise lui Dragavei :

— Hai să pornim cu mașina și să dăm o raită duminică pe la țară, să vedem cum mai stau țăranii cu civilizația. Luăm și pe Leu și pe nea Vasile, fiindcă au pus punctul pe i al palatului, terminînd lanterna... Și pe Cornel.

În ziua hotărîtă, o luară în direcția munților, pe valea rîului ce ducea la locul unde altădată Ioanide construise o casă pentru profesorul Conțescu. Însă în satul cu pricina, arhitectul nu se încumeta să meargă din pricina amintirilor penibile despre fiul său Tudorel, osîndit la moarte ca

membru al Mișcării. Se mulțumi a rămîne pe valea cea mare cu drum de căruță și automobil, presărată cu sate pe de o parte și de alta. La un podeț, arhitectul făcu semn șoferului să oprească și coborîră toți din mașină, Leu îndumincat și cu borsalină, nea Vasile cu o pălărie mică în vîrful capului, ediție curată a acoperămîntului său obișnuit.

— E curios, observă Ioanide, trecînd rîul clocotitor pe podețul de lemn de curînd construit, ce de case noi sînt aici !

— Nivelul de trai al țăranului s-a ridicat, tovarășe arhitect, constată Leu.

Trecînd podul, merseră de-a lungul apei pe un drum așternut proaspăt cu cloțuri de piatră. Pe latura din potrivă a rîului, lîngă un fel de trotuar de pămînt bătătorit, se întindea un șir lung de curți. Cam la două case, una era de construcție recentă, celelalte erau cel puțin reparate și văruite de curînd. Un om tînăr, cu toate că era duminică, cățărat pe acoperiș, scotea țiglele putrede și le arunca jos, curățind locul respectiv cu o măturică. Porci mari, negri ședeau trîntiți lîngă garduri, pe bătătura de lemn, sau în șanțul umed de scurgeri. O scroafă cu purcei se scălda la marginea apei printre bolovani, iar un cîrd de gîște grase, cuprinse de un subit avînt aviatic, alergau înspre grupul lui Ioanide, gîgîind și cu aripile deschise, cu vădita intenție de a se ridica în aer.

— Ascultă, iubitule, zise Ioanide unui țăran care ședea pe o bancă lîngă o poartă, de ce ți-ai vopsit casa în negru ?

Atunci toți priviră spre casa cu pricina, zidire nouă din cărămidă, cu arcade și pilaștri și acoperită cu țiglă. Era destul de arătoasă, dar stîlpii și pereții exteriori fusesesă vopsiți aproape integral în negru.

— Așa am văzut eu, să trăiți, la București.

Ioanide arătă cu degetul, făcînd o strîmbătură, imitații de calcio-vecchio în lut imprimat cu valuri printr-un piepten ad-hoc sau ornamentat cu cioburi de oglinzi. În lutul unora erau înfipte mozaical bucăți de sticlă sau așchii roșii de cărămidă. De obicei, acest material dur slujește ca întăritură a tencuielii, unii însă, încîntați de efect, îl dispuneau în figuri geometrice, lăsîndu-l aparent.

— E urît, tovarășe arhitect, constată Leu, care scria de zor în carnetul lui.

— Totuși, cîte case surprinzător de frumoase sînt aici, în ciuda negrului și a mozaicului de cioburi de cărămidă și de sticlă la unele din ele ? Țăranul are nevoie de spațiu mai mare și are la îndemînă materîal mai nobil de construcție decît chirpiciul și stuful. Cînd a pus mîna pe o formulă elementară în mînuirea materialelor noi cîntă din ele ca din fluier. Soclul casei este din bolovani de rîu trîntiți unul peste altul, fațada este ușurată de o tindă ca de chiostro minuscul, cu stîlpi și arcade, în fața sălii centrale. De o parte și de alta cîte o odaie. Dacă se mai adaugă două încăperi, tinda acoperă sala și două odăi. Simetria este respectată, ca în arhitectura Renașterii. De altfel, înrîurirea stilului brîncovenesc al mînăstirilor locale este învederată, și operează de mult și încet, stilurile în spațiu etnografic fiind într-o permutație mai lentă. Interesant este că tradiția nu stînjenește introducerea tehnicii moderne. Este aproape de necrezut într-o țară — pînă mai deunăzi presărată cu atîtea bordeie de lut — că toate boiandrucurile de la ferestre și ușă sînt înlocuite cu blocuri de beton. Chiar stîlpii tindei sînt de beton. Profilul caselor este în general admirabil, idilic și exact expus pe natură, fără a se confunda cu ea. Tindele cu pilaștri îmi plac mai mult decît cele cu coloane, al căror ciment e dizgrațios chiar sub pojghița de tencuială. Ori piatră, ori zidărie, nu este alegere. În orice caz, sîntem într-o fază superioară a arhitecturii rurale, cînd din haos se desprinde o idee edilitară.

— Va să zică, tovarășe arhitect, se entuziasmă Leu, recunoașteți că țărănimea muncitoare se ridică din mizerie.

— Recunosc, zise Ioanide, zîmbind. Hai să intrăm într-o casă. Ne dai voie, mătușă, să-ți vedem căsuța ?

— Poftiți, maică, poftiți !

Ioanide, urmat de tovarășii săi, intră în casa cu structura de beton și cu tinda claustrală, care avea numai o sală și două odăițe. Înăuntru era pardosită cu scînduri albe de brad. Ferestrele, cumpărate de-a gata de la tîrg, erau cam mici și complicate, tavanul prea jos. În ciuda formulei arhitectonice evoluate, interiorul era apăsător și sufocant. Ioanide se săltă puțin pe dușumea, care începu să se cutremure.

Cînd ieșiră afară, Ioanide zise :

— Echilibrul casei este superficial. S-a pus beton la ferestre, dar temelia nu e studiată și n-are suficient ligament.

— Tovarășe arhitect, admise Dragavei, mai avem de luptat, cu o rîndunică nu se face primăvară.

— Ce faci, vere, aici ? întrebă Ioanide pe un țăran cam de patruzeci și cinci de ani, care așeza mari bucăți de piatră de rîu în loc de temelie, fără mortar.

— Întocmesc și eu o căscioară. Mi-am însurat băiatul și i-am dat casa mea, acum îmi fac și eu colea un adăpost. Am strîns de mult tot ce-mi trebuie, niște cărămidă, ceva ciment, bolovani.

Curtea era într-adevăr plină de materiale.

— Și cum vrei s-o faci ? întrebă Ioanide.

— Ia așa, ca asta de aci, cu două odăi și sală. Am cam fost zidar de meseria mea.

— Și noi sîntem zidari ! declară Leu. Tovarășul este arhitect și profesor.

— Îmi pare bine, să trăiți !

— Stimabile, zise Ioanide, privește colo casa ceea albă, fără marafeturi, de lîngă biserică, cu trei arcuri la tindă, îți place ?

— Îmi place, cum nu ?

— Așa să ți-o faci, dar încheiată bine, mai înaltă puțin, ca să ai aer înăuntru.

— Vedeți că noi o ticluim după tipar.

— Ți-o ridic eu, cu meșterii mei.

— Păi eu sînt om sărac, unde pot eu să plătesc arhitect pentru o cocioabă ?

— Ce să plătești ? Ți-o facem așa, din omenie.

— Sîntem muncitori, vrem să v-ajutăm, spuse Leu cu pasiune.

— Domnule, zise atunci o femeie fără vîrstă, cam ofilită, cu basmaua peste gură, ivită pe cînd ceilalți ședeau de vorbă, n-ați venit cumva să ne naționalizați casa ?

— Nici prin gînd ! o liniști Dragavei.

— Orice om care muncește are dreptul la o locuință proprie, adăugă Leu.

— Ei, primești ? repetă Ioanide.

— Mare cinste ar fi pentru mine ! zise țaranul.

— Foarte bine ! Atunci lasă pietrele, că nu le pui bine, și să facem din nou măsurătorile.

Și Ioanide scoase din buzunar un metru dublu.

— Puneți mîna, Leu, nea Vasile, comandă Ioanide, și scoateți pietrele din temelie ! Curățați locul !

— Dar eu ce fac ? întrebă Dragavei.

— Ceva foarte important, zise galeș arhitectul. Să vezi ce mîncăm și unde dormim dacă rămînem peste noapte.

Rîzînd, Dragavei se așeză în mașină lîngă șofer și-i făcu semn să pornească spre sat. Ioanide trase blocul din buzunar : execută o schiță, apoi începu să măsoare, ceru sfori și, în tăcere, ajutat de Cornel, însemnă temelia. Cînd reveni Dragavei, Ioanide sedea întins pe niște paie în curte sub un pom, și de acolo dădea îndrumări. Țăranul, sub ochii lui Leu, nivela într-un loc șanțul inegal al temeliei, în vreme ce nea Vasile vîra ciment, zeamă de var și apă într-o groapă dinainte făcută. Nevasta țăranului aducea de la rîu găleți cu apă.

Cornel își desfășură darurile sale de activist, puțin cunoscute celor din afara sferei partidului. Era în general tăcut, însă cînd era întrebat spunea lucrurile fără ambiguitate. Cu părul rar, cu figura istovită și cu mișcările măsurate ca ale unui cardiac, care fuge de sforțări inutile, Cornel făcea impresia unui om blajin, care nu întoarce lumea pe dos. Ordinele și sfaturile le dădea șoptit, aplecîndu-se spre urechea ascultătorului și bătîndu-l ușor, în diferite nuanțe, pe spate. Dacă un copil sau o bătrînă căra un bolovan prea mare, le ațînea calea și le lua greutatea din mîini. Ajuta demonstrativ pe alții să mestece varul, învîrtind și el o prăjină, îngenunchea spre a îndrepta o piatră din fundament, închidea un ochi verificînd liniile, și din cînd în cînd, la sforțările zeloase ale celorlalți, recomanda măsura cu cuvintele : Ușurel, ușurel ! După cîteva ceasuri, nea Vasile și Leu făcuseră experimental o porțiune de temelie. Lumea se strînsese în poartă și în curte ca la urs, unii privind la zidari, alții la Ioanide, al cărui cap ras îi mira.

— Azi nu putem lucra mai mult, decise arhitectul, lăsăm pe mîine. Rămîneți ? întrebă el pe Cornel și pe cei doi zidari.

— Acuma, zise nea Vasile, am pornit la drum, porniți sîntem ! Om găsi noi ceva de îndrugat la șantier.

Dragavei se-ntoarse la București. Vorbind despre isprava lui Ioanide către Gaittany, știrea se răspîndi, și Smărăndache o formulă așa : «Ioanide dă consultații arhitectonice la țară !» Mașina reveni să-l ia, însă cei patru erau prinși pînă în gît. Tichia nouă a lui nea Vasile se umpluse de var, iar Leu își trăsese peste haine, de la piept în jos, o fustă de femeie. Copiii din sat se așezaseră sub comanda lui Cornel, care le dădea porunci, ca la niște lucrători cu simbrie, sfătuindu-i necontenit : «Ușurel, ușurel !» Ei aduceau apă, pietre, cărămizi și sîcîiau uneori pe Cornel cu naive întrebări superflue :

— Asta e bună ? Dar piatră să mai aduc ?

Totuși Cornel se ferea de a-și da pe față, spre a nu-i mîhni, enervarea, mulțumindu-se să-i mîngîie cu palma pe spate.

Cînd temelia, soclul și o parte din zidărie fură gata, Ioanide și meșterii se întoarseră la București, lăsînd pe țăran să lucreze singur. Ioanide reveni de cîteva ori în sat, spre a îndruma, iar cînd fu gata casa, aduse iarăși pe Dragavei, Cornel, Leu și nea Vasile. Casa era la fel cu celelalte din sat, o operă țărănească, dar cu un nu știu ce exact, rafinat de naiv și auster ca un zid maur. Ioanide trecu prin clipe grele cînd se trezi deodată cu un stol de pionieri, care făcu pe dinainte-i tot soiul de ceremonii. Veniră delegați din partea sfatului popular, a organizațiilor locale și ținură cuvîntări. Arhitectul scăpă grație elocvenței înnăscute a lui Leu, care, foarte inspirat, spuse între altele :

— Tovarășul arhitect, profesor și academician Ioanide este un exemplu de intelectual clarvăzător, ieșit din popor, care a înțeles că trebuie să se alăture clasei muncitoare în drumul ei spre construirea unei lumi mai drepte și mai fericite. El este acum al nostru !

— Să ne trăiască ! repetară toți, inclusiv Ioanide, care la cuvîntări nu era atent.

Dragavei se ținu de cuvînt și dădu în sala de spectacol a palatului o reprezentație pentru muncitorii șantierului. O estradă largă de lemn slujea drept scenă. În fața ei, jos,

fusese adusă o orchestră masivă a sfatului popular, pe bănci de lemn nedat la rîndea ședeau spectatorii, foarte mulți însă fiind cățărați și pe sus, pe schele improvizate. În băncile din față stăteau Ioanide, Dragavei, Gaittany, Babighian, Sufletel, Gulimănescu, Smărăndache și alții din societatea lor. Gaittany, în special, aștepta spectacolul cu o voluptate extremă, salutînd cu mîinile și făcînd bezele în dreapta și în stînga. Se reprezentară fragmente teatrale de dramă și operă. Însă numărul senzațional de program fu Cucly. Cînd orchestra intră cu valuri de sunete alegre, se produse în sală o liniște profundă. Nisiparul, care fusese dinadins invitat mai în față, alături de Dragavei, stătu tot timpul cu gura căscată într-un gest nemaipomenit de uimire. Ai fi zis că cerul s-a deschis și mii de îngeri și heruvimi au început să coboare în zbor spre el. Orchestra execută selecțiuni din Mozart într-o combinație găsită de Cucly, pe textul căruia aceasta imaginase o promenadă coregrafică exultantă. Fundalul estradei reprezenta Palatul Cultural pierzîndu-se în nori. Niciodată Ioanide nu văzuse pe Cucly așa de transfigurată de pasiune, așa de înfocată în declamațiile ei cu mîinile, în salturile pe poante. Pentru ceilalți fu o surpriză. Cucly își îndoia mîinile în dreptul inimii, apoi le desfăcea ca niște aripi și se avînta cu frenezie înainte, transcriind cercuri de bucurie în fața efigiei Palatului Cultural, din ce în ce mai precipitate, asemenea unui fluture de noapte în jurul unui glob electric. Picioarele sale se ridicau subțiri ca ale compasului, cu o exactitate ireală.

— Parcă-mi vine să-mi dau drumul de aici, să zbor pînă la ea ! șopti Leu, care era cățărat într-o nișă, împreună cu nea Vasile.

— Șezi binișor, c-ai să cazi iar, îl sfătui acesta.

— Domnule, zise Gaittany cînd ropotele de aplauze se mai potoliră, este o balerină eminentă, excepțională.

— Minune ! bombăni Babighian adormit.

— *Saltatrix peritissima !* [1] strigă Sufletel.

Contele Iablonski, care se apropie de grup, fu felicitat zgomotos, deși părea stînjenit. Nici Ioanide și încă mai puțin ceilalți nu cunoșteau un mic accident petrecut în

[1] Dansatoare iscusită.

cursul aceleiași zile. Iablonski, întîmplător, nu găsise nimic de lucru în ziua precedentă și nu mai avea bani de loc. Cucly, cunoscută risipitoare, îi cheltuise pe ai ei. Acum ședea în casă înfășurată în șaluri, în așteptarea spectacolului, și se văita de foame ca niciodată. Iablonski își frînse mîinile, apoi se ridică brusc și hotărît de pe scaun, luă un cuțit și ieși din odaie. După cîteva minute, reveni cu un cîrnat groscior, un fel de salam mai proaspăt, retezat mai jos de capătul sforii. Cucly și contesa Iablonski schimbară priviri pline de înțelesuri, în vreme ce contele era vădit rușinat. Contesa Verner-Sternberg păstra de mult acest cîrnat în pivniță, pentru a-i avea de zile mari. Cucly și contesa mîncară fără comentarii din el, Iablonski nici nu se atinse. Abia tîrziu, după-amiază, la întoarcerea profesoarei de la lecții, se petrecu catastrofa. Cei trei auziră trîntituri de ușă și înregistrară, palizi, vaietele contesei de Verner-Sternberg, care se opri, probabil ostentativ, în fața ușii lor.

— *Oh, les misérables, oh, les vauriens, ils m'ont volé le saucisson !* [1]

XII

Ministrul de externe era un om foarte sever în materie de gestiune. El afirma că romînii surparseră în afara granițelor buna reputație a țării prin insolvabilitate și scandal. Deși plin de amenitate, în general, punea o înversunare greu de potolit în urmărirea cazurilor care-i stîrneau indignarea. Ministrul era moșier prin naștere, toate rudele sale apropiate aveau moșii, dar nu beneficiase de legea conversiunii datoriilor pentru că se administra impecabil și nu era debitor nimănui. Părul cărunt și abundent îl purta dat peste cap, ca artiștii, obrajii îi erau fragezi, ca de copil, ochii verzui-deschis și langurosi, nasul ca un plisc, gura mereu zîmbitoare chiar la mînic, capul obișnuit aplecat spre spinare. Gestul îi era liniștit, vorbirea de un

[1] O, mizerabili, o, golanii, mi-au furat cîrnatul.

debit măsurat, bustul drept. O mînă o ținea la spate, cînd ședea în picioare, ca omul care pozează unui pictor. Picioarele, în pantofi cu nasturi, îi erau foarte mici. Îmbrăcat corect și cu o voită notă retrogradă, arbora o mică lavalieră, ca o concesie făcută boemei. Cînd apărea însă în frac, cu toate ordinele și cordoanele și cu joben pe cap, orice bănuială de înclinări artistice se spulbera. Cu toată compoziția impunătoare a fizicului său, ministrul de externe se remarca printr-o distinsă banalitate și avea fizionomia profesională a «ministrului».

Caty îl găsi în picioare în fața biroului, rezemat de un colț al lui, cu mîna la spate, cu capul alunecat înapoi și zîmbind cu anume severitate ; ministrul îi făcu semn din cap să înainteze și îi sărută mîna ceremonios cînd fu aproape, invitînd-o să ia loc pe un fotoliu de piele. Avea renumele unui mare cultivator de femei, și ochii lui, aproape incolori și languroși, trădau efectul pe care îl făcuse asupră-i Caty. Totuși, convorbirea fu foarte dramatică :

— Doamnă, zise ministrul de externe, consider purtarea soțului dumneavoastră ca absolut imprudentă și necon-venabilă pentru un diplomat romîn. Ministerul nostru examinează cu multă atenție această afacere.

— Dacă ați ști, domnule ministru, cîtă muncă a depus pentru instalarea legației, cît de bine este văzut în cercurile diplomatice de la Buenos Aires.

— Posibil ! zîmbi ministrul rece. În diplomație nu interesează prea mult reacțiile imediate, ci impresia intimă și de durată.

— Și socotiți că soțul meu, care se luptă pentru spulberarea calomniilor la adresa țării, a făcut o acțiune reprobabilă ?

— Aici e o neînțelegere, zise ministrul rîzînd mai onctuos, învăluit de parfumul emanînd din taiorul Caty-ei. A căutat să înlăture din presa locală, cu bani, insinuările unor oficine obscure. În cazul cel mai bun, este victima unor șantajiști. Noi cerem de la un trimis extraordinar ca prin prestigiul său personal să determine guvernul pe lîngă care este acreditat să ia poziție față de presa calomnioasă.

— Știți că presa e liberă în Argentina !

Ministrul făcu un gest cu mîna.

— Poate să fie liberă, nu contest, dar și guvernul respectiv este liber să aibă o opinie ; de altfel aceasta e înalta părere a maiestății-sale, care e foarte afectată.

— Sînt cu totul mîhnită de ce-mi spuneți, soțul meu a lucrat cu un zel nemaipomenit.

Ministrul, în loc să răspundă îndată, apucă un dosar destul de voluminos, pe care îl avea pe masă dinainte pregătit, și-l deschise spre sfîrșit.

— Poftim, zise el, în ultima lună atacurile de presă s-au repetat (și-i arătă cîteva tăieturi de jurnal), cu toate că soțul dumitale a plătit sume bune pentru suprimarea lor. Tocmai faptul că face diplomație cu mijloace pecuniare încurajează șantajul. Nu-i nici un motiv ca escroci de teapa lui Taïeb să lase din mînă o legație care i-a înscris în statul de plată.

Caty roși puțin auzind numele lui Taïeb și trase concluzia, văzînd dosarul, că cineva din Buenos Aires, probabil Tilibiliu, informa ministerul.

— Aș vrea să vă explic, încercă să plîngă Caty, soțul meu mi-a dat un memoriu, pe care m-a rugat să vi-l înmînez.

— Ah, se agasă ministrul, aceste memorii-somații, care nu vorbesc decît de apuntamente și de serviciile de presă cumpărate de legație ! Ce nevoie aveți de veselă, dacă mesele se dau la restaurant ? Nu pot să plătesc conturile personale ale ministrilor plenipotențiari. S-ar crea un precedent periculos.

— Atunci ce e de făcut ? se căină Caty.

Ministrul se înseninâ și sculîndu-se sărută galant mîna Caty-ei, ridicînd capul spre a o privi în ochi, așa de aproape de obrazul ei, încît Caty, în picioare, închise ochii, avînd presimțirea că ministrul o va săruta. Dar ministru n-o sărută.

— Stima de care se bucură tatăl soțului dumitale cred că va contribui la o soluționare mai indulgentă a cazului. Vom vedea.

Și ministrul o conduse pînă la ușă, făcîndu-i un salut grațios cu mîna și scuturîndu-și ca un poet părul învolt.

Caty povesti scena întrevederii lui Alec Zănoagă, unchiul său, care era senator, și-l întrebă dacă nu cumva era

cazul de a acoperi singură datoriile cu cecul căpătat de la Oster, mărturisindu-i fără înconjur gestul bancherului argentinian. Doctorul Alec făcea profesie de cinism cu blîndețe și melancolie.

— E o prostie. Dacă acoperiți singuri contul, înseamnă că admiteți că v-ați făcut de cap. Un diplomat care se respectă nu-și întrerupe activitatea numai fiindcă n-are disponibilitate financiară. Ori ai încredere în onorabilitatea lui, ori nu. Ar fi nostim să fixezi dinainte cît trebuie să se plătească pentru un tacîm la un prînz oficial. Strategul și diplomatul au voie să aibă vițiu, cu condiția de a cîștiga bătălia.

— Dar ministrul nu vrea să înțeleagă asta, unchiule.

— Nu știu ce urmărește ministrul, mi-e teamă că are pe altcineva în vedere pentru postul respectiv. Atunci, dacă vărsați sau nu suma, e totuna, va căuta alte pretexte.

— Aș vrea să fac tot ce pot pentru Gigi.

— Nu pînă la absurd. Un om ca el nu se îneacă pentru un mărunțiș. Va fi rechemat de la Buenos Aires, o să-l numească în altă parte. Familia lui e influentă și Gigi e un om ambițios și perseverent. Nu uita că a mai avut o nevastă și a dat divorț, e în stare să divorțeze și de tine pentru o alta mai influentă și mai bogată. Pentru ca să-l ții, trebuie să fii stăpînă pe viața ta, să nu depinzi de el băneste, ți-am mai spus.

— Atunci ce să fac ?

— Ține-ți banii. Oster a găsit un pretext onorabil spre a-ți face un cadou. Nu cred că-l interesează soarta lui Ciocîrlan.

— E atît de delicat !

— Se poate. A face uz personal de cecul lui Oster este a sluji chiar pe Gigi, pentru împrejurarea că ar demisiona. Un om politic cu nevastă bogată este mult mai liber pe mișcările lui. Se pune atunci doar întrebarea cum să-l întrebuințezi ? De ! Nu cred în nimic, totul e subred în viață, averea e un stog de paie care ia foc oricînd. Trebuie să te aștepți la orice, comunismul ne pîndește. Din nefericire, nu sîntem siguri și ca atare nu ne putem dezbrăca de un element care ne dă liniștea în societatea actuală, dar neliniște pentru cea de mîine. Strînge fără entuziasm și gata de a pierde și, între timp, învață și o meserie, pentru orice

întîmplare. Sînt doctor, e puțin probabil ca oamenii de mîine să se lipsească de asistența medicului.

— Unde să plasez banii și în ce ?

— Știu eu ? Cine mă asigură că Elveția nu va deveni comunistă înaintea noastră ? Totdeauna este bine să rămîi în locul unde te-ai născut, unde ai legăturile tale. Pămîntul la țară este vulnerabil, mai devreme sau mai tîrziu moșiile vor fi expropriate, și nu va supraviețui, cel mult, decît mica proprietate. Cred că apartamentele mici în blocuri reprezintă mai multă securitate. Le poți distribui la nevoie la cunoscuți. În blocul din bulevard al societății *Betonul* și-au reținut apartamente prințesa Hangerliu, prințesa Băleanu, Gavrilcea, monseniorul de Băleanu, madam Carcalechi, mareșalul Leon Cornescu, Vasilescu-Lascaris, Babighian colecționarul. Am luat și eu o garsonieră la etajul al zecelea. Dacă blocul se prăbușește, apartamentul meu dispare cel dintîi.

— Ah, unchiule, ce demoralizant ești ! Semeni puțin cu Oster, Gigi e așa de optimist !

— Gigi al dumitale, deși diplomat, nu vede nimic. Este ca un copil care crede că mama și tata sînt eterni. Nu se ocupă decît de apuntamente și de onoarea lui de debitor. Nu se întreabă dacă nu ne înghite cumva marea.

Caty ascultă în tăcere și trase mental concluziile sale. Nicu Zănoagă, tată-său, fusese un om de afaceri optimist. Alec era un oportunist sceptic. Cu filozofie sau fără, fiecare din ei nutrise un singur gînd : să se strecoare prin viață, individual, cît mai comod cu putință. Caty era din familia lor. Audiența la ministrul de externe nu o satisfăcu. Avea instrucții de la Ciocîrlan să meargă mai sus, prin urmare făcu o vizită mareșalului Cornescu. Îl găsi cu o mină excelentă. O adiere de tabac emana din sacoul la două rînduri al mareșalului, care purta la piept o batistă albă ca o spumă de lapte și răsfira pe piept o barbă tăiată parcă cu linia.

— Cît mă bucur că te văd ! o întîmpină el cu jovialitatea obișnuită și sărutîndu-i mîna prelungit și voluptuos. Spune-mi, cu ce pot să-ți fiu de folos ?

— V-am adus un mic cadou, foarte mic, ce-i drept, domnule mareșal... o amintire.

Și Caty întinse o cutie de piele, în care, desfăcînd-o, mareșalul găsi o besactea de argint masiv, lucrată în relief cu profiluri de corăbii cu pînze și valuri stilizate. Înăuntru cutia era suflată cu aur și putea sluji pentru țigări. Mareșalul se bucură copilărește.

— Ești afară din cale de gentilă. Dumnezeu să-ți împlinească toate gîndurile.

Mareșalul era onest, nu se amesteca în afaceri suspecte și profitabile, suferea de avariție, și micile daruri de curtoazie îi făceau plăcere. Își strîngea leafa, ban cu ban, primea toate invitațiile la masă și cheltuia numai pensia de general.

— Am o rugăminte, domnule mareșal, zise Caty, Gigi m-a însărcinat să ofer maiestății-sale un dar, și anume o cutie mare cu trabucuri argentiniene. El socotește că un asemenea cadou simplu e mai nimerit și mai discret. Ce ziceți ?

— Nu greșește. Maiestății-sale îi plac trabucurile exotice. Sînt sigur că le va primi cu mare plăcere.

Caty arătă cutia pe care o adusese cu ea, mareșalul o examină și fu de părere că darul va fi agreat. Atunci Caty scoase și memoriul și întrebă pe mareșal dacă poate să-l predea regelui.

— Voi încerca, desigur că voi încerca !

După cîteva zile, mareșalul Cornescu împărtăși Caty-ei rezultatul :

— Succes deplin, speranțe mari ! zise el grandilocvent. Maiestatea-sa a binevoit a examina cu atenție cutia, a scos un trabuc, pe care am avut deosebita onoare să i-l aprind, și l-a fumat cu voluptate, declarînd că-l socotește printre cele mai bune trabucuri pe care le-a fumat vreodată. Memoriul l-a luat, l-a răsfoit și l-a pus pe birou.

— A spus ceva ? se interesă Caty nerăbdătoare.

— N-a spus, dar a făcut rotocoale de fum prin aer, satisfăcut. Ascultă un om bătrîn ca mine. Asta e mult, foarte mult. Fii liniștită. Dacă mai prind cîte ceva, îți voi comunica.

Prestigiul lui Ciocîrlan-tatăl conta foarte mult și Caty era încredințată că, așa cum sugerase ministrul de externe, guvernul nu va stîrni un scandal pentru o sumă de bani

cheltuită fără acoperire. Din nefericire, bătrînul se îmbolnăvi grav de uremie și, cînd Caty îl văzu, era în agonie. Profesorul Șaramet îl vizitase cu o zi înainte, zisese «mda» de cîteva ori în fața bolnavului, iar întrebat de ai familiei dacă era vreo speranță, făcuse din gură «mde», ceea ce în limbajul lui era : fără scăpare. Acum Ciocîrlan-tatăl era întins pe pat într-o odaie îngustă și lungă, cu multe ferestre. Odaia era aproape goală de mobile, fiind degajată dinadinsul spre a se putea umbla în jurul agonizantului, pe fața transpirată a căruia lumina soarelui cădea din plin. Bătrînul zăcea inert, ținea mîinile întinse corect de-a lungul trupului și singurul semn de viață era horcăitul spasmodic, care îi umfla ritmic buzele și făcea să-i salte mustățile de forma sulurilor. Alături de dormitor era un mare salon, în care vizitatorii veneau fără încetare, stînd mai mult sau mai puțin în picioare, șoptind între ei. Ușa către dormitor era deschisă, și muribundul putea fi văzut dinspre centrul salonului. Ciocîrlan-tatăl avea, în afară de Gigi, încă doi fii mari și o fiică măritată. Fiii, fiica și ginerele ședeau în picioare, lîngă o masă, primind compătimiri ; alături de ei pe un fotoliu se afla o bătrînică, prelungă la față, cu părul tot alb, rotunjit frumos ca o perucă din secolul XVIII. Aceasta era madam Ciocîrlan-mamă. Printre vizitatori unul din cei dintîi fu Gaittany. El se uită în odaia cu agonizantul, făcu tț, tț, tț, clătinînd din cap, apoi veni în fața doamnei Ciocîrlan și se înclină spunîndu-i : «Sînt cu totul alături de dumneavoastră». Față de fiii lui Ciocîrlan ridică brațele la cer cu înțelesul că unele evenimente ineluctabile trebuiesc suportate cu resemnare. Spre ieșire dădu de Smărăndache și de Gulimănescu.

— Aud, le spuse, că e complet ruinat. Nenorociții ! Pe Gigi Ciocîrlan e vorba să-l destituie !

Și făcînd salutări de proporții diminuate, din decență, plecă în vîrful picioarelor.

Mareșalul Cornescu veni să se intereseze din partea palatului. Cum prevedea că Ciocîrlan va fi mort, se îmbrăcase într-un costum negru, deși uzual.

— Maiestatea-sa, zise, mă însărcinează să transmit bolnavului urări de grabnică însănătoșire.

— Sîntem adînc mișcați de atenția maiestății-sale, răspunse fratele mai mare, Costi Ciocîrlan, dar... și arătă cu mîna spre ușa dormitorului.

Cornescu merse înspre dormitor, își aruncă ochii înăuntru și, văzînd agitația mustăților agonizantului, se întoarse cu o fizionomie pusă brusc la masca gravă. Apucîndu-și cu mîna barba de la rădăcină și lăsînd-o apoi să scape elastică din mînă, spuse :

— Voi mîhni mult pe maiestatea-sa comunicîndu-i această tristă veste.

După aceea luă de brat pe Ionel Ciocîrlan, al doilea frate, și îl trase mai la o parte.

— Cînd crezi tu, puiule, că va fi înmormîntarea ? îl întrebă în șoaptă. Tocmai mă pregătesc să plec din București pentru cîteva zile, avînd treburi la țară. Regele mă va trimite cu siguranță să-l reprezint la înmormîntare. E un accident foarte dezagreabil.

— Profesorul Șaramet afirmă că spre seară se va stinge. Ne-am făcut socoteala că va fi joi. Am și dat dispoziții.

— Dumnezeu să vă dea mîngîiere și puterea de a suporta o asemenea pierdere ! spuse în încheiere mareșalul și se îndreptă spre ieșire, unde se lovi piept în piept cu ministrul de externe.

Uitînd amîndoi unde se află, mareșalul îl îmbrățișă pe ministrul de externe jovial de mijloc, iar acesta rîse cu rîsul de gală. Cînd ministrul de externe, despărțindu-se de mareșal, se îndreptă spre grupul familiei, făcu toate sforțările să anuleze zîmbetul său imprimat în muschii feței, fără a izbuti cu totul. Văzînd pe Caty, o salută cu înclinări repetate din cap, ca pe o cunoștință plăcută. Dar se feri să rămînă mai mult de o clipă lîngă ea, de teama de a nu fi solicitat în favoarea lui Gigi Ciocîrlan. Încetul cu încetul, numeroșii vizitatori făcură grupuri în felurite părți ale salonului și începură să vorbească încet și cîteodată volubil, în mod evident despre alte probleme decît starea bolnavului, care continua să horcăie, supravegheat de o infirmieră. Către seară, vizitele luară sfîrșit, și rudele, adunîndu-se în jurul mesei, ținură un fel de consiliu de familie curios. Un sfeșnic cu o lumînare aprinsă ilumina

în dormitor explozia buzelor, din ce în ce mai precipitată, și mișcarea mustăților bătrînului Ciocîrlan.

— Testamentul, luă cuvîntul aproape solemn Costi Ciocîrlan, îl cunoașteți. El nu prezintă nimic surprinzător pentru noi, de vreme ce tata ne-a împărțit dinainte la fiecare partea ce ni se cuvenea. Originalul va fi deschis la timpul oportun, avem însă o copie.

— În fond, observă Lia, fata bătrînului Ciocîrlan, n-avem mare lucru. Cu toată conversiunea, ratele stabilite trebuiesc plătite la timp și sînt destul de serioase.

— Rămîne casa ! zise Ionel Ciocîrlan.

— Tocmai despre asta vreau să vă vorbesc ! spuse Costi.

Casa din București a lui Ciocîrlan, pe o stradă liniștită în apropierea Căii Victoriei, în porțiunea dinspre Șosea, n-avea decît parter, însă era foarte impunătoare, se întindea în chip de potcoavă în jurul unei curți pavate, despărțită cu zid înalt de stradă și ornată numai cu un rond mare de flori în mijloc și cu două statuete de o parte și alta. Locuința avea un aspect colonial și putea servi foarte bine, avînd numeroase încăperi, drept consulat.

— Conform testamentului, urmă Costi, casa rămîne descendenților direcți, adică nouă, cu latitudinea de a dispune de ea cum voim : a o folosi în condominiu, a o adjudeca unuia cu obligația de a plăti cotitățile respective celorlalți sau a o vinde.

— Trebuie vîndută ! decise Lia.

— Așa zic și eu ! Însă testamentul prevede, și este firesc, că mama poate să se prevaleze de dreptul de uzufruct, dacă voiește, în sensul de a locui în ea pînă la moarte.

Toată lumea tăcu și bătrîna Ciocîrlan rămase nemișcată, privind în gol, fără nici o expresie.

— Noi am ruga-o pe mama, zise Costi, căci trebuie să procedăm ca niște oameni de lume, să ne ajute să ieșim din încurcătură. Ni se oferă îndată pentru casă o sumă bună din partea unei societăți americane, știți afacerea, cu care am putea să radiem definitiv ipotecile ce apasă asupra proprietăților noastre. Pentru mama, casa ar fi vastă și inutilă, mama s-ar plictisi în ea, totul s-ar rezolva

dacă unul din noi ar lua-o la el, iar mama ar consimți să renunțe la dreptul de folosință.

Costi se opri din vorbire și urmă o lungă și penibilă tăcere, toți privind înspre bătrîna Ciocîrlan. Aceasta zise în cele din urmă :

— Faceți voi cum credeți mai bine, eu n-am să vă stînjenesc.

— Mama poate să vină la Ciocile, unde are apartamentul ei.

Moșia Ciocile fusese a bătrînei Ciocîrlan, născută Arion, și ea o dăduse de zestre Liei, rezervîndu-și dreptul viager de a folosi o aripă a conacului.

— Are să-mi fie greu să mai locuiesc la țară ! zise încet bătrîna.

— La noi, în București, se apără Lia de o ipoteză neplăcută, au să te supere copiii.

— La mine nu-i mai bine ! zise și Costi.

— Eu stau la țară aproape mereu, se scuză Ionel. La București am o garsonieră.

— I s-ar putea cumpăra un mic apartament într-un bloc, cu o parte din suma rezultată din vînzare ! își dădu părerea Caty.

Costi însă primi propunerea cu răceală :

— Apartamentele în blocuri sînt la etaj, ceea ce n-ar conveni mamei, care este obișnuită să stea la parter. În caz că nu se simte bine la unul din noi, sînt de părere să-i luăm un apartament cu chirie, plătind fiecare o parte egală. Mama va avea pensie și, afară de aceasta, vara cel puțin, poate să treacă pe rînd la fiecare din noi la moșie.

Fiul cel mare privi întrebător înspre mamă-sa. Aceasta, trezindu-se ca dintr-un vis, zise blînd, după o lungă trecere de timp :

— Fie și așa, pentru mine este totuna !

Tocmai atunci infirmiera ieși din dormitor și făcu un semn din ochi lui Costi. Acesta trecu dincolo și reveni după cîteva clipe :

— Tata s-a stins ! vesti el.

Toți primiră știrea fără a se mișca, numai bătrîna Ciocîrlan duse o mică batistă către nas și plînse așa de uscat și liniștit, încît s-ar fi părut că are guturai. În fine, se apropiară toți de ușa dormitorului, în care fusese aprinsă

acum lumina electrică. Ciocîrlan ședea culcat foarte liniștit pe spate, cu buzele definitiv închise și cu sulurile de mustăți în linie orizontală.

Înmormîntarea fu grandioasă ca spectacol, dar produse foarte puțin interes în opinia publică. Ciocîrlan era om de culise, nu avea un partid îndărătul său, abia ieșit din minister fusese uitat cu desăvîrșire. Dricul, tras de cai caparasonați în negru ca într-o sinistră procesiune medievală, era urmat de două care cu coroane. Îndărătul carului funebru venea un șir lung de notabilități, magistrați în toge, oameni politici, universitari. Gaittany, nelipsit de la înmormîntările de protipendadă, păsea aproape vesel într-un grup și, întorcînd capul în toate părțile din curiozitate, făcea saluturi discrete cu mîna cînd zărea un cunoscut. Mareșalul Cornescu se remarca îndată prin înălțimea sa și candoarea polară a bărbii. Pe o pernă de catifea, cineva purta decorațiile căpătate de Ciocîrlan. Erau atît de multe, încît părea o vitrină cu bijuterii. Un șir lung de cupeuri transportau îndeosebi doamne din societatea bună. Madam Carcalechi ședea lîngă un individ îmbrăcat în negru și tras în fundul cupeului ca să nu fie văzut și care era, după toate probabilitățile, Costică Prejbeanu, zis regele Vahtang. În ultimul cupeu, vechi, cu lacul dezghiocat, o femeie în vîrstă, cu aer de guvernantă, clătina mereu din cap. Era Zenaida Manu, rudă cu bătrîna Ciocîrlan și nelipsită consilieră la decesurile în familiile bune, în scopul de a căpăta de pomană.

Convorbirea însoțitorilor carului funebru nu fu de loc, cum lesne se poate închipui, în jurul mortului. Cel mult, printr-o simplă asociație, oamenii politici vorbiră despre situația politică europeană. Adevăratul subiect de conversație, mai ales în cupeuri, fu Meme Hangerliu, sora minoră a prințului Antoine.

— Da, domnule, zise Gaittany amuzat către Gulimănescu, care, ca profesor și jurist, se simți obligat a asista la înmormîntare, au găsit-o în marginea trotuarului, beată. De altfel, e o fată delicioasă, ce mai vorbă, e încîntătoare, domnule.

— Am auzit că a omorît trei copii !

— Nu, domnule, protestă, parcă atins personal, Gaittany, numai unul.

— Ei, și nu e grav ? reproșă sever Gulimănescu.

— De fapt, nici nu știu precis, încercă Gaittany să scape, căutînd din ochi alt amic, se pare că n-a murit, l-a lovit cu aripa mașinii.

— Eu am auzit că s-a introdus reclamație la parchet contra ei ! insistă Gulimănescu.

Dar cînd se uită alături, Gaittany nu mai era. Acesta rămăsese puțin în loc, spre a fi depășit cu cîteva rînduri, și venea acum dindărăt cu Max Hangerliu.

— Caty este aici, îi spuse Max cu un îngrozitor rîs behăitor, ce făcu pe unii să întoarcă privirile, e într-o formă strașnică. Dinule, simt, neapărat, cînd o văd, instinctul de a procrea.

Gaittany făcu cu mîna o pîlnie la urechea lui Max, în care emise un «Ha, ha, ha» înăbușit.

Meme, sora lui Antoine, era încă elevă în cursul superior al liceului și avea, cum spunea Gaittany, o înfățișare încîntătoare. Părul tuns băiețește pe la urechi și ceafă se încurca în vîrful capului ca o iarbă crescută mare, ochii îi erau ca de ametist, fața măslinie, redusă la minim de carnalitate, gîtul lung, spatele osos, puțin încovoiat, picioarele zvelte, încălțămintea în contrast cu austeritatea uniformei, extravagantă (bocanci, galoși de sport etc.). Meme n-avea nimic voluptuos în făptura ei, părea complet neutră din punct de vedere sexual, o șampioană încă infantilă de înot și tenis. Privirile ei erau modeste, amintind sfiiciunea lui Antoine. Meme vorbea cu o egalitate perfectă cu oricare din colegele ei, indiferent de originea socială, se arăta solidară și lipsită de orice snobism. Venea la școală cu o mașină lungă și joasă de sport și la ieșire o încărca cu prietene, pe care le plimba la Șosea. Nimeni nu observa că Meme nu invita pe nici una din colegele ei acasă la Pipera, cu excepția uneia, numită Butculescu, și a alteia, cu numele Darvari, amîndouă deci aparținînd lumii bune. Într-o zi, întîlnind întîmplător pe Gaittany, Meme descărcă repede mașina de colegele ei, concediindu-le cu strîngeri de mînă din cele mai expeditiv cordiale, și-l luă pe zîmbitorul Gaittany, dispărînd cu el spre Pipera, cu o viteză de bolid. Dacă o examinai îndelung și atent, constatai că în cumințenia ei se ascundea o impertinență subtilă. Vorbea franțuzește și

englezește perfect, dar profesoara de la engleză, în special, o luase *«en grippe»* [1] fiindcă, cu un aer de mare nevinovăție, o corecta sau îi vorbea cu o repeziciune și un accent pe care profesoara nu le avea. Uneori citea de-a dreptul și pe față o carte engleză, de pildă Bromfield, *The Strange Case of Miss Annie Spragg* [2]. Cînd profesoara îi lua, cu repros în privire, cartea, examinîndu-i titlul, Meme spunea simplu : «E amuzantă !» Încercînd o singură dată să-i demonstreze că trebuia totuși să fie atentă la lecție, profesoara primi de la Meme acest răspuns în englezește : «La ce bun, dacă cunosc perfect limba engleză ?» Profesoara se roși și o lăsă în pace. La alte materii, Meme învăța suficient și foarte adesea excelent, însă își zbîrcea ușor fruntea ca și cînd o durere de cap o lovea dintr-o dată. Simula sau era de bună-credință, e greu de spus, în orice caz Meme se plîngea de «anostează», se plictisea continuu, găsea că nimic nu mai prezintă nici un interes. Încă de pe la mijlocul orei, o apuca migrena și colegele așteptau cu senzație să ridice, cum avea obiceiul, mîna și să ceară permisiunea de a ieși puțin afară, ca să respire. Îndată după ieșirea din clasă se auzea un bubuit de motor, semn că Meme se așezase la volanul mașinii sale și pornise înspre bulevard. După o raită revenea la ora următoare. Meme străbătea șoselele cu o viteză nebună, făcînd victime numeroase printre puii de găină. O femeie de pe drumul spre Pipera, cărcia îi omorîse un pisoi, avea obiceiul să zică de cîte ori vițiitura trecea prin fața sa, ridicînd cicloane de praf : «De capu-ți !» O dată Meme izbi un copil și îl tîrî pe șosea cîțiva metri, jupuindu-l îngrozitor. Îl duse singură la spital. Antoine dădu o sumă de bani părinților, aduse medici reputați copilului, cocoloși, în fine, afacerea. Omor, cum pretindea Gulimănescu, încîntătoarea Meme nu făptuise încă. De la un timp, Meme începu să frecventeze barurile de noapte, să danseze și să bea *cocktail*. La această nouă distracție contribui, în parte, și Max Hangerliu, a cărui soție tapa la pian într-un cunoscut bar din apropierea halelor. De acolo, Meme se

[1] La ochi.
[2] *Straniul caz al domnișoarei Annie Spragg.*

orientă spre alte locuri de reuniune nocturnă, mai discrete și mai suspecte. Îi ieși zvonul că lua cocaină, că participă la orgii sexuale. Antoine, alarmat, chemă un medic, puse s-o examineze. Medicul îl asigură că fata este fără păcat și că probabil nu uza nici de stupefiante, dar că se alcooliza cam des. Gaittany, mai informat, șoptea că Meme se aduna noaptea cu cîțiva tineri de familie bună, care asistau într-adevăr la scene îndrăznețe și în același timp dansau într-un chip indecent, pipăindu-și partenera dincolo de marginile permise. Meme însă asista din plictiseală intelectuală, nu se lăsa stăpînită de simțuri, ba chiar trăda o anume frigiditate. Unui individ care ar fi luat-o în brațe s-o sărute și care nu era din societatea bună i-ar fi spus : «Lasă-mă, ești așa de murdar !»

— Iată unde duce, declară indignată prințesa Hangerliu, lipsa unei educații creștine și românești.

Șerica Băleanu era însă de părere că Meme încerca cu prudență gustul amar al vieții și că trebuia lăsată în pace să-și găsească drumul, cu încredere în puritatea ei înnăscută și în fina ei intelectualitate. Monseniorul de Băleanu credu că poate opera o convertire.

— Fiica mea, îi zise el, bineînțeles în franțuzește, adesea domnul ne atrage pe căile sale, aruncîndu-ne înainte o negură care ne face să suspinăm după lumina cerului și să ridicăm mîinile însetate spre el. Biserica noastră apostolică romană e un drum eroic spre domnul, un drum semănat cu binefăcătoare prăpăstii și vîrfuri. *Vous êtes née pour une grande bataille et vous succombez ici dans des petites escarmouches avec l'ennui. Livrez-vous à la prière et à l'action, préparez-vous à remporter la grande victoire* [1].

Meme privi pe monsenior fără a răspunde, cu o buimăceală frizînd insolența, apoi se scuză și plecă. Întîmplarea de care vorbeau însoțitorii la mormînt ai lui Ciocîrlan era următoarea : Meme fusese găsită de un sergent de stradă zăcînd pe trotuar la trei noaptea pe o stradă din jurul Cismigiului. Întorcînd-o și scuturînd-o, constată că era complet beată. O aduse la comisariat, unde Meme,

[1] Ești născută pentru o mare bătălie și te pierzi aici, în mici încăierări cu plictiseala. Dedică-te rugăciunii și acțiunii, pregătește-te să cîștigi marea victorie.

foarte puțin dezmeticită, îndată ce zări o canapea de mușama, se trînti și reintră în inerție. Comisarul de serviciu o contemplă ca un expert și bănui că nu are de-a face cu o femeie de moravuri ușoare. Rochia de seară ce-i lăsa umerii goi se ridicase în crispațiunile trupului și dezgolise pînă sus un picior de o mare suavitate, aproape de copil. Buzele nefardate, fața infantilă întăreau pe comisar în ideea că avea de a face cu o fată de bună condiție. Din păcate Meme n-avea nici un act și nici o poșetă. Comisarul aprinse o mașină de spirt de pe birou și puse la fiert un ibric cu cafea, turnînd apoi fierbura în două cești groase. Merse cu o ceașcă spre canapea și porunci sergentului să salte din umeri pe fată, apoi îi puse ceașca la buze. Meme se strîmbă puțin, apoi încetul cu încetul începu să bea, în fine se ridică în capul oaselor, căscînd îngrozitor. Duhnea a alcool.

— Ce vrei cu mine ? zise ea plictisită și cu o anume aroganță defensivă comisarului.

— Ce vreau ? răspunse acesta. Să te pun pe picioare. Pe unde ai băut ?

— Am uitat. Cred că am fost în mai multe locuri. Am uitat cu desăvîrșire.

— Cum te cheamă ?

— Meme Hangerliu, elevă la liceul «Regina Maria».

— Bravo, o lăudă ironic comisarul, așa elevă zic și eu.

— Nu mă plictisi cu morala ! se supără Meme. Telefonează acasă să vie să mă ia.

— Unde să telefonez ?

— Prințesa Șerica Băleanu, Pipera.

Comisarul ridică receptorul și ceru centrala. Cînd în cele din urmă obținu într-adevăr Pipera, Meme, care se apropiase de el, îi luă aparatul din mînă :

— Tu ești, Șerica ? Trimite să mă ia, m-am îmbătat cu *cocktail* și m-am rătăcit.

Comisarul o privi uimit cum se întindea din nou pe canapea, intimidat de liniștea acestei fete cu asemenea relații și în așa hal. Sosi mașina cu prințul Antoine însuși, care păru foarte rușinat și rugă pe comisar să nu spună nimănui întîmplarea, asigurîndu-l că Meme n-a mai băut niciodată și că, din cauza aceasta, i s-a făcut rău și a căzut pe stradă. A doua zi, consultîndu-se cu doctorul,

decise să închidă pe Meme o lună în micul ei apartament de la etaj, aducîndu-i mîncarea sus și permițînd vizita persoanelor mai presus de orice bănuială. Spera ca în chipul acesta să dezalcoolizeze pe fată. Cînd însă într-o zi, Antoine, însoțit de monsenior, bătu la ușă și, în lipsa oricărui răspuns, intră în apartament, îl găsi gol. O pisică siameză se spăla tacticos pe patul fetei. Geamul era deschis și prințul înțelese, după un șnur gros de perdea legat de radiatorul caloriferului de sub fereastră, că Meme se lăsase într-un nuc bătrîn, care își desfăcea crăcile în apropierea geamurilor etajului, și de acolo sărise jos. În ziua înmormîntării lui Ciocîrlan, Antoine nu dăduse încă de ascunzătoarea turbulentei Meme. Șerica citi prietenilor un pansou cu evidentă aluzie la întîmplare :

— *«Nous avons tous dans le coeur — écrit Duclos — des germes de vertu et de vices ; il s'agit d'étouffer les uns, et de développer les autres.» Erreur ! Il faut rendre les vices agréables et tolérables par les vertus. La vertu toute seule est ennuyeuse et de mauvais goût !* [1]

— E admirabil ! aprobă Max Hangerliu sentința, îngroșînd pe *r* și stînd de-a dreptul pe parchet cu genunchii înconjurați cu mîinile. Îmi dai voie să te citez în cronica mea ? Virtutea e de prost-gust ! Hă, hă, hă, hă !

Și Hangerliu rîse ca lovit subit de idioție.

La cimitir, Caty rămase ceva mai îndărăt de grupul familiei, puțin indispusă de doliul pe care, pentru circumstanță, fu nevoită să-l poarte. În mînă avea o telegramă de șaizeci de cuvinte, pe care Ciocîrlan o trimisese de la Buenos Aires tatălui său și care în fața sicriului părea grotesc de perimată : *«Triste te savoir malade, attends lettre, prie Dieu pour ta santé, stop»* [2]. Simțind fîlfîit de foi lîngă ea, Caty întoarse capul și văzu pe Max Hangerliu cu un bloc-notes în mînă, scriind de zor

[1] «Avem cu toții în inimă — scrie Duclos — germenii virtuții și ai viciului ; trebuie să-i înăbușim pe unii și să-i dezvoltăm pe ceilalți.» Greșeală ! Trebuie să facem viciile agreabile și tolerabile prin virtuți. Virtutea singură e plictisitoare și de prost-gust.

[2] Trist de a te ști bolnav, aștept scrisoare, rog pe dumnezeu pentru sănătatea ta, stop.

— Ce faci aici ? îl întrebă ea.

— Trag pisica de coadă. Sînt gazetar și am fost trimis să fac un reportaj asupra înmormîntării. Madam Iulli Negroponte (Max își nota cu stiloul numele celor de față), generalul și madam Zoe Odobescu. Arăți superb. Crepul îți dă un incarnat domnesc. Nu vrei să facem zilele acestea o cavalcadă la Pipera ?

— Spun drept că mi-e dor de călărie.

— Atunci e-n regulă. Prințul și prințesa Costăchel Ghica, madam Furnarachi. Sînt complet ruinat, am să împrumut un cal de la Șerica. Poimîine la zece dimineața îți convine ?

— Dacă te ții de cuvînt. Am un program așa de încărcat !

— Un Hangerliu asasinează, dar nu face să aștepte femeile frumoase. Marchiza Montagliari, madam Leni Golescu, domnul și doamna Alexandru Pherechyde. Dacă ne-am fi luat, poate renunțam la ideile mele revoluționare și azi aveam un moștenitor princiar. Dinu Gaittany, madam Valsamaki-Farfara.

— Este și Pomponescu cu doamna ! observă Caty.

Max făcu o strîmbătură :

— I-am văzut, nu prea sînt *«monde* [1]». Noi și revoluția o s-o facem numai cu oamenii de rasă, cu titluri de noblețe verificate.

— Ce revoluție ?

— Las', că-ți spun eu cu altă ocazie. Domnul și doamna Samurcaș, Costică Prejbeanu.

Caty fu despărțită de Hangerliu prin deplasaraea masei de oameni. În fața ei se prezentă mareșalul Cornescu, cu un zîmbet artificial consolator. El îi luă amîndouă mîinile și i le ținu prelung între ale sale, fără să spună nimic. Făcuse aceeași ceremonie cu restul familiei mortului. Caty nu simțea nici o durere de a fi pierdut pe Ciocîrlan-tatăl, îi era tot așa de străin sufletește ca și șahul Persiei. Avusese prilejul să constate că nici fiii decedatului nu erau mai emoționați. Cînd fu din nou în cupeu, zări pe Max Hangerliu îngrămădindu-se într-o mașină de piață cu cîțiva indivizi care trebuie să fi fost

[1] ...din lumea bună.

reporteri de gazetă. Max rîdea cu gura căscată în felul lui aparent stupid și se lăsa înghesuit de ceilalți cu cea mai mare familiaritate profesională. De departe părea un oarecare, cu toate acestea, Caty, experimentată în materie de valori sociale, simțea o atracție secretă pentru Max, la care contribuia și snobismul ei. Compara pe Max cu Gigi și cu Oster și înțelegea deosebirile între ei. Deși de familie aristocratică prin mamă, și acceptat cu atenție în toate saloanele, Gigi nu avea imprimat pe epiderma lui timbrul sec al distincției. Prestigiul lui era rezultat din componente eterogene (fiu al lui Ciocîrlan, omul politic de vază, frumusețe, atenție vestimentară, tinerețe). Una din acestea să fi lipsit și totalul s-ar fi diminuat. Un Gigi îmbătrînit ar fi fost penibil de șters. Caty îl văzuse neras și știa cît pierde Ciocîrlan cînd prepararația înfățișării lui nu e pusă la punct. Un Gigi îmbrăcat rău, cu cravata strîmbă, încercînd să calce cu fantezia protocolul diplomatic, era un dezastru. Afară de asta, Gigi avea superstiția oamenilor la putere, îi era frică de ei, îi solicita umil, folosind indirect influența femeilor, n-avea acea liniște a omului încrezător în valoarea sa absolută. Oster, nici el plebeu prin ascendență, datora prestigiul forței lui morale și financiare. Un Oster sărăcit devenea un *gaucho* anonim, interesant ca erou într-un roman de Ricardo Güiraldes, nu însă un nume de circulație internațională permanentă. În schimb, Hangerliu, cu boema lui impertinentă și cu cretinismul lui foarte discutabil, și în orice caz mai eficient, în mediul monden, decît geniul, bogat sau sărac, era un Hangerliu, înregistrat în almanahul oral al lumii bune internaționale. Caty avusese prilejul să constate că la Buenos Aires, în lumea legațiilor, erau, printre sutele de diplomați proveniți din aristocrație, persoane care confundau Romînia cu Bulgaria, dar aveau o orientare oricît de generală despre Bibești, Hangerlii, Cantacuzini, Văcărești, Băleni. Caty se simțea foarte stînjenită de numele său de operetă : Catalina Aldea Zanoaga de Ciocarlan. Catalina *princesse* Hangerliu ar fi sunat mult mai bine și ar fi fost un certificat cu care, în orice caz, ar fi pătruns în familiile cele mai notorii. Caty văzuse cum călătorea Max, aproape fără bani, în căutare de «tanti» și «verișoare».

La Paris trăsese în familia Caraman Chimay, procurase o scrisoare de la un conte de la Forest de Divonne, cu care în Italia, la Roma, dibuise pe un prinț Ruspoli, rudă cu Catinca Conachi, devenită soția prințului Albert Ruspoli, și care avusese și o fată măritată cu contele Albert de la Forest de Divonne. Prin Ruspoli, Max obținu găzduirea la Veneția la o contesă locală scăpătată, care însă îl introduse în saloanele venețiene, scutindu-l considerabil de problema mesei. Se întoarse în țară, ca repatriat, în mizerie, pe socoteala legației, întrucît ministrul îi era de aproape cunoscut.

Hangerliu se prezentă călare în ziua cuvenită, îmbrăcat într-un costum de ecvitație ponosit, și porni cu Caty afară din oraș, deoarece aceasta găsi că ar fi neconvenabil să fie văzută ca noră a decedatului Ciocîrlan, îndată după înmormîntare, cavalcadînd la Șosea. Aci lăsau caii la pas mergînd alături și spunîndu-și nimicuri, aci o luau la trap ; iar cînd dădură de un cîmp neted acoperit cu pășune ca un hipodrom, galopară cu voluptate. Caty își aminti herghelia de cai din *estancia* lui Oster și găsi că sălbăticia romînă nu-i lipsită nici ca de agrement. Hangerliu rîdea zgomotos, spunea tot soiul de fleacuri și făcea tapaj ori de cîte ori căruțe de țărani îi tăiau drumul. Limbajul lui era cam de felul acesta :

— Mă, nu poți s-o ții pe dreapta, ce, numai tu ai dreptul să mergi pe șosea, un călăreț nu poate să trăiască de tine ? Descurcă mai repede drumul, că mă dai în șanț.

Totuși nu depășea marginile unei familiarități volubile, și dacă i se răspundea semeț, se făcea că n-aude și dădea pinteni calului. Hangerliu făcea numai paradă de purtare populară, rizgîndu-se, îi plăcea să fie văzut amestecat în vulg. Un convoi de căruțe cu lăieți, deplasîndu-se spre un sat la muncile agricole, încurcă iarăși șoseaua.

— Să-ți trăiască franțuzoaica ! îi strigă lui Hangerliu o țigancă între două vîrste, cu fusta largă, creață și roșie. Dă-mi și mie doi lei.

— Știi să dai în ghioc ? o întrebă prințul.

— N-am, mînca-te-as, ghiocul la mine, știu să ghicesc în palmă.

Hangerliu, călare, îi întinse palma stîngă, aplecîndu-se puțin spre căruță, în vreme ce țiganca se ridicase în picioare.

— Ești ceva înălțat de tot de neamul dumitale, ai avut barosani d-ăi mari în familie, cu pomelnic la biserică, ai s-ajungi și dumneata bulibașe peste mulți, dar cu vrajbă mare. Uite, să nu te superi, dacă n-ai să te păzești, n-ai să mori în pat și au să se închine oamenii la numele dumitale ca la sfînt și o să-ți meargă vestea.

— Dar cu dragostea cum stau ? întrebă Hangerliu amuzat.

— Te iubește una care nu ți-e nevastă și ai să ai odraslă pe care n-o s-o vezi !

După ce termină cu Hangerliu, țiganca fu solicitată și de Caty :

— Pe unul l-ai iubit, pe unul nu-l poți uita și cu al treilea ai să faci copii.

— Hăhăhăhă ! gîlgîi din fundul gîtlejului Max.

— Ai să vezi sînge curgînd lîngă dumneata și după aia faci nuntă. O să fii putredă de bogată și-ai să lași moștenire o legăturică. Dar urmașii tăi au să umble cu cunună pe cap.

Era o simplă potrivire și desigur și intuiție, căci ghicitoarea spunea exact aceleași lucruri la cei pe care îi credea de neam mare, mai ales dacă mergeau călare. Țiganca le mai făcu astfel de vaticinații sibiline, care puseră totuși pe gînduri, îndeosebi pe Caty, căreia i se părea că unele lucruri sînt adevărate.

— Dă-mi și mie un cadou, boierule ! se milogi țiganca.

Hangerliu se scotoci prin toate buzunarele, fără grabă de a găsi, pînă ce Caty scoase cîțiva lei și-i oferi ghicitoarei de aspect shakespearian. Pe marginea drumului, în apropiere de oraș, călăreții dădură de o femeie care vindea semințe de floarea-soarelui și de dovleac.

— Cît dai semințele de floarea-soarelui ? o întrebă Hangerliu de pe cal.

— Un leu, domnișorule.

— Aș ! se sperie Hangerliu, dar este enorm, e un adevărat scandal.

— Nu cîștig nimic, păcatele mele ! se văita femeia.

Hangerliu se tocmea așa la sumele mici, din rîzgîială, crezînd că se pune în condiția oamenilor cu mijloace puține în fața speculei.

— Dă-mi trei de doi lei ! se tocmi prințul.

În fine, femeia consimți să umple ceva mai mult ceașca și turnă semințele în buzunarul lui Hangerliu. Cum Caty spuse că nu era obișnuită să mănînce semințe de floarea-soarelui, Hangerliu îi luă semințe de dovleac.

— Sînt sărate, zise el foarte serios, le poți linge, sînt delicioase !

Urmă iarăși comedia căutării prin buzunare și Caty voi să plătească iarăși ea, însă prințul se ținu tare :

— E imposibil, fac eu cinste !

Și astfel cei doi călăreți se întoarseră către oraș, mîncînd semințe. Într-un loc drumul era plantat de o parte și alta cu mari salcîmi, făcînd un crîng pe de lături cu iarbă pe jos. Caty voi să coboare spre a se odihni puțin. După ce descălecă el, Hangerliu o ajută pe Caty să descindă, făcîndu-i un cerc cu brațele în jurul genunchilor. Ajunsă cu picioarele pe pămînt, Caty se trezi îmbrățișată de Hangerliu, care o sărută fără nici o grabă, ca o pisică ce se joacă întîi cu șoarecele înainte de a-l mînca. Din acel moment, Caty înțelese că nu mai poate rezista prințului. Acesta se invită la ea, la locuința din oraș, și Caty n-avu puterea să nu se ducă și să nu-i deschidă cînd îl văzu pe geam.

Însoțită de madam Valsamaki-Farfara, care cunoștea pe degete lista proprietarilor de apartamente în blocuri, Caty vizită o sumedenie de construcții recente sau neterminate spre a găsi un plasament pentru banii ei. Toate apartamentele erau reținute dinainte chiar și la blocurile în stare de proiect. Inginerul Ubaldo Ripetta, reprezentantul unei societăți de construcție, după o oarecare ezitare spuse :

— Sînt persoane care se înscriu din principiu la toate blocurile și rețin apartamente pe care apoi le revînd. Dacă v-ați adresa unei astfel de persoane, cred că ați găsi.

— Și cine are apartamente reținute ? întrebă madam Farfara.

— Mi se pare că doamna Lascăr Vasilescu.

— Aha ! exclamă madam Farfara, este nevasta lui Charles-Adolphe, diplomatul, auzisem eu ceva.

Cele două femei se îndreptară spre locuința diplomatului, care se afla în acel an rechemat în Ministerul de Externe. Casa era în apropiere de cheiul Dîmboviței, în direcția Cotroceni. Ajunseră la un zid lung, potrivit de înalt, dinspre care, la anume adieri ale vîntului, venea un miros pestilențial. O servitoare, trecînd cu niște ciolane de vacă în mînă, le aruncă pe deasupra zidului în curtea din dosul lui. Puțin după aceea, veni un domn foarte arătos cu un pachet în mînă, care, desfăcut, se vedea că conține oase de găină, și-l aruncă de asemenea peste zid. Încă o doamnă făcu același gest bizar.

— Ce e aici ? întrebă mirată Caty, maidan de gunoaie ?

— Aș ! zise madam Farfara, aici stă Charles-Adolphe Vasilescu-Lascaris, cum își spune. O să vezi ce n-ai văzut.

Și împinse o poartă de fier acoperită cu foi de tablă în care era practicată o ferăstruică. Intrară într-o grădină mare, o adevărată peluză, însă cu vegetația tocată, arsă parcă de un coroziv. Un miros de urină plutea peste tot în aer. În mijlocul acestui maidan se înălța o vilă elegantă în stil baroc german. În timp ce înaintau spre ușa vilei, cele două femei fură înconjurate de o turmă de cîini de toate mărimile și de toate rasele : ogari, cîini danezi, bull-dogi, bull-terrieri, fox-terrieri, cîini lupi, copoi, baseți, pechinezi, grifoni, care lătrau, se îndesau în vizitatoare. Erau cel puțin optzeci de cîini care se luară pe scară după Caty și madam Farfara, făcîndu-le un alai introductiv și final.

— Cine e ? se auzi un strigăt energic de femeie, și în capul scării apăru o doamnă ca de patruzeci de ani, cu uitătură scrutătoare. Bob, Teddy, Maricica, Puffi, Lolica, Pic, stați frumos.

— Eu sînt, cu doamna Ciocîrlan, soția ministrului de la Buenos Aires ! se vesti doamna Farfara.

— Poftiți sus, vă rog, nu luați seama la cîini, nu muscă nici unul.

Cîinii dădură, totuși, un iureș pe lîngă picioarele vizitatoarelor și făcură irupție în salon, care era mobilat în stil clasic, cu mobile de lemn dorat, însă mirosea, ca și curtea, pestilențial. În poalele Caty-ei și ale doamnei Farfara sări automat cîte un cîine. Danezii erau așa de puternici și izbeau cu cozile atît de tare, încît clătinau mesele și fotoliile.

— Cum puteți hrăni atîția cîini ? se miră Caty.

— Cheltuiala este mare, dar n-aș putea-o scoate la capăt fără simpatia prietenilor lor. Afară de alte ajutoare, mai toți din cartier le aruncă oase în curte.

Atunci apăru în salon și Charles-Adolphe Vasilevs, scobit în obraji, dar roșu de cuperoză, care displăcu Caty-ei fiindcă întorcea mereu buzele pe dos. De altfel, nu scoase tot timpul nici un cuvînt, mulțumindu-se să asiste la convorbire și să contemple un mare arbore genealogic pus în ramă pe un perete.

— Doriți apartamente ? zise madam Vasilescu-Lascaris cînd află despre ce e vorba. Este o mizerie, s-au scumpit, fiindcă cererea este mare și se construiește puțin de frica evenimentelor. De abia am putut reține cu Charles, pentru zile negre, cîte un apartament.

Charles-Adolphe confirmă din cap și-și întoarse buzele. Aluzia la scumpire i se păru Caty-ei de rău augur, totuși conveniră să se întîlnească a doua zi la unul din blocuri spre a vedea un apartament. La plecare, madam Vasilevs-Lascaris întinse o listă de subscripție :

— Pentru întreținerea pensionarilor noștri, explică ea, dați cît voiți !

Caty izbuti să cumpere cîteva garsoniere, însă nu prin madam Lascaris, care cerea prețuri exorbitante, și se pregătea să se întoarcă, apropiindu-se data cursei vaporului, cînd simți un leșin și o senzație de rău de mare. Unchiul Alec, consultat, găsi că este însărcinată.

— Și de cît timp ? întrebă Caty.

— Nu mai mult de o lună ! răspunse Alec Zănoagă cu semnificație.

Astfel Caty fu nevoită să rămînă în țară, fiindcă i se spusese că întîile luni sînt mai dificile decît celelalte. Ciocîrlan trimitea telegrame peste telegrame și scrisori prin avion, cerînd lămuriri asupra situației sale. Ministerul nu acoperise creditul, dar nici nu declara că nu voia să onoreze trata și părea a fi dispus să lase mai departe pe Ciocîrlan la postul său. După cîteva luni,

Caty se hotărî să înfrunte călătoria, chiar gravidă, și porni, însoțită de Alec, pînă la vapor. Ciocîrlan primi pe Caty cu bucurie și primele întrebări fură despre ce se petrece la Ministerul de Externe. Despre sarcina Caty-ei nu pomeni nimic, afară de aceea că va trebui să angajeze o bonă romîncă din Buenos Aires ca s-o îngrijească. Este imposibil ca prin mintea lui Ciocîrlan să nu fi trecut unele reflecții în legătură cu ivirea sarcinii. Ceea ce îl adumbrea era însă primejdia de a se bîrfi în detrimentul său pe seama Caty-ei. Auzise pe Tilibiliu zicînd în rîsetele celorlalți în cancelaria legației : «Face copii prin cablogramă» și nu se îndoise că e o aluzie la el. În schimb, Oster era încredințat că copilul este al lui și vizită pe Caty, întinsă pe canapea, cu grija unui viitor tată. Caty născu un băiat, pe care ținu să-l numească Filip, fiindcă Oster spusese că Filip ar fi un nume foarte frumos. Ciocîrlan, care uitase întîiele suspiciuni, fu foarte fericit și primi cu căldură felicitările nu mai puțin fericitului Oster. Într-o zi, Caty, plimbîndu-se pe stradă cu copilul împins în cărucior de doică, fu salutată de Oster de la fereastră. Curînd după aceea, bancherul apăru la poartă și rugă pe Caty să-i facă neapărat onoarea de a poposi o clipă cu copilul în palatul lui. Caty scoase pe Filip din cărucior și se urcă cu el în salonul lui Oster, așezîndu-se pe un fotoliu. Oster admiră îndelung pruncul din brațele Caty-ei, apoi întrebă șoptit :

— *Es mio ?*[1]

— *Es tuyo !*[2] îi răspunse Caty, nevoind să-i spulbere iluzia.

Oster luă atunci un mare acordeon alb, îl petrecu pe după gît și, făcînd un preludiu plin de expresie și virtuozitate, ce confirma în el organistul din copilărie, începu să cînte cu vocea vibrantă de bariton cîntecul de leagăn *Ay, ay, ay,* stînd în picioare în fața Caty-ei și desfăcînd patetic burduful acordeonului. Copilul, deschizînd vrăjit gura știrbă, începu să zîmbească.

[1] E al meu ?
[2] E al tău !

— *Diga aùn que es mio, que es nuestro !*[1] insistă Oster cînd ultimele rezonanțe ale acordeonului se stinseră.

Caty repetă :

— *Es tuyo !*

XIII

Filip dădu pe bulevardul Magheru de lume strînsă în jurul unui bărbat și descoperi că omul care trezea interes era Charles-Adolphe Vasilevs-Lascaris, care, încălțat acum cu niște pantofi cu talpă de crep foarte lată, ținea în brațe doi căței mops. Voia să-i vîndă, cerea însă cinci mii de lei pe unul, ceea ce părea scump.

— Și pe urmă, zise un domn, cu ce să-i hrănești ? Ăsta mănîncă mai mult decît un copil.

Vasilevs își întoarse buzele pe dos, fără a spune nimic, deși gîndul lui, ce se putea ghici din gest, era că cine prețuiește un cîine de rasă nu-și mai pune astfel de întrebări meschine.

— Drăguții ! exclamă cu pasiune o doamnă bătrînă apropiindu-se cu gura de căței, în vreme ce Lascaris, ca să-i facă plăcere, sălta mopșii spre ea. Cum îi cheamă ? Sînt băieți ?

— Prince și Duke ! zise foarte serios Lascaris.

— Puppy scump ! exclamă doamna și sărută pe frunte pe unul din căței.

Văzînd pe Filip, Vasilevs îl chemă și-i vorbi șoptit :

— Vreau să te rog să spui ceva prințesei Băleanu.

Apoi se răzgîndi și declară că merge în persoană. Ieși deci din grupul de curioși și porni împreună cu Filip în direcția Bisericii Anglicane. Șerica admiră cățeii, cînd îi văzu, dar de la distanță și numai din snobism, căci nu-i plăceau cîinii și pisicile pentru familiaritatea lor. Un cîine care sare în poale strică și acoperă efectele cutelor rochiei, ale centurii, modifică distanța morală.

[1] Mai spune totuși că e al meu, că e al nostru !

— Astă-seară la nouă, îi comunică Vasilevs, doctorul face ședință cu madam Smărăndache ca medium. Mary te roagă să iei parte. Cred că va fi foarte interesant.

— Viu neapărat ! îl asigură Șerica cu o mișcare de satisfacție.

Vasilevs plecă cu căței.

— Am să te rog să mă însoțești, propuse prințesa lui Filip, vom ieși probabil tîrziu și mi-e urît să merg singură noaptea.

Filip consimți bucuros. De multă vreme începuse să se sufoce în casa Șerichii la propriu și la figurat. În vizuina în care dormea, aerul era înăbușitor, plăcerea pe care o avusese la început să privească pe prințul Antoine dregînd aparatele se prefăcuse în plictiseală. O muncă nu e tonică decît dacă o faci tu. Afară de aceasta, era înfometat. Soții Băleanu-Hangerliu mîncau neregulat și inegal, o dată cînd dădeau de bani, abundent și numai lucruri bune, caviar, *schweitzer*, șuncă, altă dată un simplu biscuit cu ceai. Șerica, de altfel, colinda toată ziua pe la cunoștințele ei, în căutare de știri și interpretări optimiste ale situației, și rămînea la masă în oraș. Niciodată, în astfel de împrejurări, nu cumpăra ceva de mîncare pentru Antoine și pentru Filip, mulțumindu-se să-i întrebe din obișnuință dacă *«le dîner»* fusese bun. Filip, din delicateță infantilă, se oferise la început să ajute pe Antoine la spălatul vaselor și la alte treburi casnice. Antoine și Șerica protestaseră, apoi îl lăsară, iar în cele din urmă se obișnuiseră cu totul și transformară pe Filip într-un servitor. Antoine uita să pună masa, și atunci Filip, înfometat, și-o punea singur, ba chiar întreba dacă poate să se ducă să cumpere ceva de mîncare. După masă, de asemenea, nici Antoine, nici Șerica nu îndrăzniseră o singură dată să roage pe Filip să strîngă farfuriile și să le spele, însă cînd băiatul, văzînd că nimeni nu se gîndește la acest lucru, făcea singur treaba, cei doi nu-l împiedicară. Antoine era așa de obosit și de blazat, încît se purta astfel din pură distracție a spiritului.

La nouă seara, cînd Șerica Băleanu, care venise împreună cu Filip cu tramvaiul, se opri în fața porții de fier acoperite cu tablă, trei mașini, între care una

somptuoasă, stopară în marginea trotuarului. Din mașina princiară coborî Gaittany cu bastonul pe mînă și se îndreptă cu brațele deschise și pline de zîmbet pe față înspre Șerica.

— Oh, ce surpriză plăcută ! zise el cu o uimire artificială. Arătați excelent !

Și căută cu mîna ceva de lemn ca să bată cu degetul, conform superstiției. Întrucît poarta era de fier, Gaittany merse la teiul din marginea trotuarului și bătu în el. Din celelalte mașini coborîră Sufletel și Gulimănescu, în vreme ce pe jos soseau Hagienuș, foarte istovit la față, madam Valsamaki-Farfara, prințul Matei-Radu Basarab, Babighian, Sultana Demirgian și alții.

— Ce plăcere ! zise cu fals entuziasm Gaittany și o zbughi repede înăuntrul curții, spre a nu fi văzut în tovărășia atîtor persoane suspecte.

Curtea era tot atît de fetid duhnitoare și cu aspect de maidan, ca și cu ani în urmă, însă la ferestrele casei se vedeau acum niște perdele scurte de tifon, ce-i dădeau aspect de spital. De la ușă te izbeau două mirosuri contrastante : unul de urini canine, altul de creolină. Mary, care era acum o femeie trecută de cincizeci de ani, de aspect arogant și cinic, cu părul vopsit roșu-venețian, și încă bine păstrată la trup și față, izbutise, nu se știe bine prin a cui intervenție, să-și păstreze toată casa, de altfel fără mobilele pe care le vînduse aproape pe toate la Talcioc. Ciinii ei de rasă fiind unici în țară, Mary prefăcuse locuința în clinică și laborator de experiențe. Ciinii îi aparțineau, dar cîțiva medici de la un institut făceau acolo experiențe asupra reflexelor condiționate. Alec Zănoagă izbutise a fi luat colaborator extern cu un mic salariu, în schimb locuia în casă, în calitate de amant al proprietăresei, deoarece Vasilevs și Mary se învoiseră a divorța, ca nu cumva proasta reputație a lui Vasilevs, fost diplomat al regimului trecut, să dăuneze la amîndoi. Bineînțeles, rămăseseră împreună, fiecare declarînd în public că nu mai are nici o legătură cu celălalt. Vasilevs dormea în fosta cameră de servitori și mînca separat, tolerînd fără multe amărăciuni legăturile doctorului Alec Zănoagă cu fosta lui soție. Vindea progenitura cîinilor pe bulevard și lucrurile din casă la Talcioc.

Încăperea în care intrară Șerica, Filip, Gaittany și ceilalți era un salon mare prefăcut într-o sală de conferințe sau de experiențe. Numeroase scaune puse rînduri ocupau aproape tot spațiul, iar în fața lor, în loc de catedră, era o canapea joasă și îngustă, acoperită cu mușama dintre acelea slujind medicilor pentru examinarea pacienților. Însă o masă lungă de brad, așezată la o parte lîngă un perete, deștepta îndată bănuiala că îngusta canapea fusese adusă numai pentru ședința din acea seară în locul mesei deplasate din locul ei obișnuit. În peretele din fața spectatorilor, în care era o ușă cu două batante, se aflau dulapuri de metal cu rafturi de sticlă, pe care se vedeau flacoane și cutii cu medicamente. Scaunele erau aproape toate ocupate, și o rumoare de conversație fierbea în sală, întreruptă, din cînd în cînd, de lătrături foarte apropiate. Erau în sală, printre alții, necunoscuți, monseniorul Băleanu, mareșalul Cornescu, Costică Prejbeanu, bătrîna Carcalechi, generăleasa Cernicev, contesa de Verner-Sternberg, Smărăndache, Tilibiliu și nevastă-sa Emmi, cam pămîntie la față și cu prognatismul parcă mai accentuat din cauza maturizării. Convorbirea avea ca obiect ultima ispravă a lui Ioanide.

— Și-a făcut lac cu jocuri de apă ca la Versailles ! zise Prejbeanu.

— E ridicul, protestă Gulimănescu. Să faci o asemenea mașină hidraulică complicată ca o fontana Trevi într-o curte banală din București.

— Fugi d-aci, că nu e banală ! interveni madam Farfara. E adorabilă. Tot ce face Ioanide este încîntător.

— Ai dumneata slăbiciune pentru Ioanide ! observă ironic Gulimănescu.

— Toată lumea care a văzut este de părerea mea. Jedourile sînt superbe !

— Domnule, sînt splendide ! confirmă atunci cu entuziasm Gaittany.

— Minune ! răsună ca un ecou glasul lui Babighian.

— Nu pot pătrunde la el ! intră în vorbă și madam Carcalechi. Am trecut de curiozitate, fiindcă vedeam că se scotea de cîtva timp pămîntul cu căruțele. Toată curtea este prefăcută în lac, și, cînd dă drumul la ape, parcă e o ploaie densă, o cascadă acoperă fațada casei. Trebuie

să treci pe lîngă marginea bazinului cu primejdia de a cădea în apă. Dacă intri pe poartă seara, fără să bagi de seamă, și vrei să mergi de-a dreptul spre intrare, nevăzînd apa din fața ta, te înec.

— Noaptea cînd e lună, zise cu aer visător generăleasa Cernicev, care trecea des cu bicicleta prin fața locuinței lui Ioanide, e o priveliște feerică. Toată casa se vede resfrîntă în apa liniștită ca un cristal, cînd nu țîșnesc jocurile de apă, îți vine tocmai să sari în lac, ca să intri pe ușa reflectată.

— Da, domnule, așa e ! aprobă Gaittany, lăudînd cu mîinile prin aer imaginația generălesei.

— Splendoare ! mormăi Babighian.

— Ioanide e individualist, sări în sus Sufletel, trecîndu-și mîinile prin părul zburlit. E rupt de masă, de prezent. A pus între el și noi o perdea de apă. Ne disprețuiește ! El e divinul, olimpicul, iar noi sîntem plebe, *vulgus*.

— Și de ce a făcut atîtea jocuri în definitiv ? Cîteva ajungeau.

— Ioanide, explică Smărăndache, pretinde a fi fabricat un adevărat instrument muzical hidraulic. Jeturile sînt distribuite în trei sisteme de cîte treizeci și trei de țîșnituri fiecare, căzînd două cîte două în semicerc și alternativ. Jeturile sînt de un arc perfect, de o grosime egală și cad în bazinul adînc scoțînd un susur foarte sonor, aproape o simfonie.

— Într-adevăr, seara, zise contesa de Verner-Sternberg, e un cîntec adormitor, parcă bate vîntul printr-o pădure puțin uscată.

— Bine, dar ce rost are o asemenea fîntînă într-o curte particulară, căzu în recidivă Gulimănescu. Nouăzeci și nouă de țîșnituri, asta este exhibiționism.

— Misticism ! adăugă Sufletel. *Divina Comedie* a lui Dante este compusă din nouăzeci și nouă de cînturi, plus unul. Fîntîna are un sens criptic.

Și Sufletel rîse către cei din juru-i, scrutîndu-i să vadă de este sau nu în consensul lor. Sufletel era, în fond, un om de treabă, lipsit de maliție, și toate aceste petulante ieșiri împotriva lui Ioanide se explicau prin frica de a

nu da de bănuit că aprobă excentricități burgheze, pe care acum le detesta sincer.

— Ioanide a făcut jeturile pentru Mini Cornel, secretara lui, spre a-i arăta că sufletul lui cîntă cînd o vede și că dragostea lui e infinită, mereu deschisă, nesatisfăcută. Mai este în mijloc o țîșnitură masivă ca un *geyser*, ca o erupție de apă și care domină totul. Aceasta simbolizează dragostea puternică și statornică pentru madam Ioanide, prin care se atinge cifra o sută, număr finit, semn că numai dragostea conjugală împlinește viața sentimentală.

— De unde le mai scoți și astea ? rîse Gulimănescu.

Adevărul este că Smărăndache inventa, începînd să creadă el însuși în ceea ce spunea. Mai mult de un deceniu trecuse peste el și se trăda o anume prudență a pașilor, proprie oamenilor maturi. Era grijuliu de sănătate, își punea flanelă cînd cădea frigul, consulta doctorul îndată ce avea vreo indispoziție și mergea la băi sau ape minerale, uzînd de toate expedientele posibile, pentru a-și trata fenomenele reumatice sau turburările renale. Acum cînd toată lumea avea o ocupație și a trăi ca un rentier era de neconceput, Smărăndache părea însuflețit de cea mai sinceră dorință de a munci. Înaintarea în vîrstă, grija de viitor îl îndemnau să-și pună însușirile latente în valoare. Găsise mici ocupații prin institutele științifice ale statului și aduna lunar un venit modest și instabil. Era foarte cultivat și se orienta repede într-o chestiune, știa pe degete *Capitalul* lui Karl Marx și singurul repros ce i se putea aduce era că, oral, îl împodobea cu interpretări de o fantezie intelectuală inepuizabilă. Informațiile bibliografice și memoriile pe care le întocmea erau ireproșabile, și Smărăndache, care se documenta și pe picior, devenise util funcționarilor neorientați și unor instituții. Dar se plictisea repede cu un lucru și, îndată ce preda o notă științifică, dispărea zile și săptămîni întregi. Trecea la alte ocupații cerînd deplasare și agitație fizică, printre care expertiza de pietre prețioase era cea mai agreată. Cu luneta la ochi, Smărăndache apărea pe teren oriunde era chemat și împodobea simpla consultație cu asociațiile cele mai intelectualiste, citînd din *Philosophie des Geldes* de G. Simmel, din filozofii valorilor ca William Stern, întrebîndu-se dacă topazul e un *Dienstwert*, o valoare de utilitate sau una de expresie a personalității, un *Ausdruckswert*, sau cita după *Le latin mystique* de Rémy de Gourmont, definiții de lapidariu medieval : «*Pourpre ou violette est l'améthyste, on dirait une goutte de vin pur*»[1]. Ingeniozitatea lui Smărăndache era mare în a se descurca în viața de toate zilele cu mijloacele precare ce le avea la îndemînă. Cînd caloriferul nu funcționa, Smărăndache și soția lui porneau în turneu pe la prietenii cu sobe de teracotă și se așezau lipiți de ele, spre a înmagazina căldura, rămînînd în vizită cît mai mult cu putință, făcînd mari sforțări de a interesa prin anecdote și știri senzaționale. Prin numerosii cunoscuți, Smărăndache și doamna Smărăndache izbuteau să obțină cartele la feluritе cantine, fiecare, din nefericire, în altă parte, și seara își comunicau unul altuia lista de mîncare. Oriunde era o conferință urmată de bufet, Smărăndache, ca și Gaittany, era nelipsit. Dacă mergeai la Sinaia îi întîlneai pe Smărăndache și pe madam Smărăndache veniți cu un tren C.G.M. duminical, în Deltă, o excursie fără ei era ceva de neconceput. Smărăndache se strecura peste tot, singur sau cu soția. Probabil că aceste expediente îl obligau să fie prezent peste tot unde se punea la cale vreo festivitate, ceea ce îl silea să renunțe la bucuriile tihnei casnice. În ciuda aparențelor, Smărăndache avea crize de indolență claustrală, îi plăcea să stea în pat ziua întreagă și să citească. Plictiseala pe care i-o pricinuia nevoia de a se gîndi zilnic la problema mesei nu i se ghicea decît rar și fugitiv pe față și într-o anume tremurătură și precipitație a glasului, încolo Smărăndache era un om pururi zîmbitor și dătător de optimism altora.

Ședința din salonul-laborator al fostei doamne Vasilevs-Lascaris se începu cu un număr neavînd nici o legătură cu ocultismul și care era menit să acopere adevăratul scop al reuniunii și să dea lui Sufletel, Gulimănescu, Gaittany și celorlalți o motivare a prezenței lor în acel loc. La un moment dat, madam Vasilevs ieși pe o ușă laterală în fața întîiului rînd de scaune și se întoarse aproape

[1] «Purpuriu sau violet este ametistul, ai zice o picătură de vin pur.»

numaidecît însoțită de un om îmbrăcat cu halat alb, care ținea de curea un cîine danez. Murmure de admirație izbucniră în sală. Începea o exhibiție de cîini. Doamna Vasilevs-Lascaris luă singură cîinele de curea și îl prezentă în toate pozițiile, ridicîndu-l și în picioare. Cîinele, gri și cu pete ca de fum mai estompate pe spinare și foarte acuzate pe la ochi și bot, era așa de înalt, încît, punîndu-și labele pe umerii doamnei ex-Vasilevs, păru un monstru bestial care o îmbrățișa. O coadă lungă și tare i se îndoia între picioare. Doamna Vasilevs îl apucă familiar de talie, îi luă labele de pe umăr și-l sili să se dea jos, apoi îl încredință omului care îl duse înapoi pe ușă. Curînd după aceea, veni cu un altul aproape tot așa de mare, negru ca păcura, cu pieptul mai dezvoltat decît restul și învelit într-o blană creață, măruntă și neagră ca un astrahan.

— Oh ! exclamă contesa de Verner-Sternberg, parcă e îmbrăcat într-un mantou de blană. Superb !

Admirația se comunică tuturor din sală, în special femeilor. După aceea, omul aduse de curea doi cîini corpolenți și tot așa de grandioși ca și ceilalți, care produseră mare senzație.

— Sînt unici în țară, declară doamna Vasilevs mîndră, sînt din rasa *bloodhound*, care a început să se împuțineze în Anglia, patria lor.

— Prima pereche am căpătat-o cînd eram consilier de legație la Londra ! lămuri Charles-Adolphe Vasilevs.

Cîinii erau de culoarea castanei, mai deschisă pe pîntece și picioare și întunecată pe spate. Caracteristica lor era o piele flască ce făcea încrețituri mari, elefantine, la încheieturi și mai cu seamă pe frunte, urechi enorme, clăpăuge, căzîndu-le ca aripile unei scufii de aviator. Suflau greu, scoțînd afară limbi exagerate și lingînd mîinile doamnei Vasilevs. După aceea, fură aduși alți cîini de dimensiuni mai mici. Stîrni entuziasmul doamnelor un fox-terrier cabrat ca un ied și cu coada scurtă dată pe spate, al cărui bot, din cauza bărbii, semăna mult cu fața lui Costică Prejbeanu, după cum remarcară toți.

— Eu mă duc ! zise Sufletel, după ce se termină revista cîinilor, prefăcîndu-se că nu cunoaște scopul veritabil al reuniunii.

— Și eu ! declară Gulimănescu.

— Stai, domnule, îl îmbie Gaittany, mi s-a spus că urmează ceva interesant.

În curînd, pe ușă apăru doamna Smărăndăche, într-o rochie simplă, cloșată și fără mîneci. Deși matură acum, păstrase mișcările și privirile profunde ale tinereții, și numai o ușoară obosire a feței trăda schimbarea de vîrstă. Avea mereu același surîs setos de viață și arunca asupra fiecăruia ochiri galeșe, puțin somnoroase, căci se vede că înainte de a veni în sală se odihnise undeva în vederea experienței. O dată cu ea intră pe ușa din mijloc doctorul Alec Zănoagă, în halat alb de medic și fără *pince-nez*, din care cauză privea cam risipit. O mare prefacere se constata în fizionomia lui. Doctorul Alec fusese un om plin la obraji, aproape gras, cu mustață tunsă englezește, cu un colț al gurii puțin mai lăsat într-o mișcare ironică bonomă. Înainte, vorbea blajin și debita cinismele lui cu moliciune, punînd în blazarea sa o notă de liniște și încredere minimă în viață, fiind, dacă nu un filantrop, un om fără uri și fără entuziasm, un egoist bucurîndu-se de ceea ce putea gusta fără a izbi brutal în semenii săi. Acum fața devenise aspră și severă, ochii luceau ca niște cuțite, colțul buzei căpătase amărăciune și ură. Figura lui Alec exprima o dușmănie calmă. Doctorul crezuse că va putea înfrunta orice furtuni, muncind ca medic, dar se înșelase. Obișnuit să trăiască prin hotele și cu desăvîrșire fără orar fix, pierduse obișnuința practicianului. De altfel, rămînînd fără apartament, nu mai află unul potrivit pentru consultații și-i fu greu să găsească clientelă el, care altădată cheltuia vremea la Capșa sau la Athénée Palace debitînd aforisme sceptice. Cînd se apuca să citească ceva pasionant, era obișnuit să nu ia seama la bătăile în ușă, la soneria telefonului. Descoperindu-se un dușman al noii ordini, pe care n-o putea tolera cu filozofie, scepticul căzu la misticism, cu pretenția de a face știință. Se pasionă de ocultism și crezu că metodele științifice se pot aplica la pretinse fenomene misterioase. Doctorul Zănoagă, omul cult, citea autorii cei mai pretențioși,

Pascal, Spinoza, Kant, îi sublinia violent, făcînd observații marginale cu creionul, însă, urmărit de o idee fixă, izola o frază din totalul paginii și o interpreta împotriva sensului general al cărții. Citi, de pildă, *Träume eines Geistersehers*[1] de Kant, și cu toate că filozoful german scotea «spiritele» din cîmpul vreunei științe posibile, sublinia de trei ori următoarea frază ca foarte semnificativă : «*Eben dieselbe Unwissenheit macht auch dass ich mich nicht unterstehe, so gänzlich alle Wahrheit an der mancherlei Geistererzählung abzuleugen...*» («Aceeași ignoranță face, de asemenea, ca eu să nu cutez să tăgăduiesc cu totul veracitatea unor istorii despre spirite.») Doctorul se entuziasmă de Swedenborg și-și procură prin Hagienus *Arcana coelestia, quae in scriptura sacra seu verba domini sunt, detecta, Londini*, 1749—1756[2], studie magnetismul animal, fenomenele telepatice și făcu experiențe cu medium, descoperindu-se deodată un hipnotizator de prestigiu. Gesticulația sigură, de medic, privirea încruntată sincer din pricina urii îl făceau foarte spectaculos și agreat de femei. Într-o ședință, cînd doctorul încerca să adoarmă pe cineva, doamna Smărăndache, fascinată de ochii lui lucind ca ai pisicii, căzu cu capul înainte pe scaun. De atunci, cele mai izbutite experiențe le făcea cu ea. La un semn al lui Zănoagă, soția lui Smărăndăche se întinse pe spate pe canapea, cu tălpile picioarelor spre public. Doctorul se așeză în picioare, la căpătîiul ei, cu fața de asemenea spre spectatori, și strînse puțin mîinile, pe care ea le ridica spre el deasupra pieptului. Apoi, deodată, Zănoagă ridică brațele în sus, teatral, și proferă aceste cuvinte :

— *Om ratne ratne maharatne ratnabodhi svaha.*

Repetă o dată și încă o dată bizara formulă din ce în ce mai rar și somnolent, aruncînd mîinile deasupra trupului doamnei Smărăndăche de la cap spre picioare. Cînd ultimul «*svaha*» fu pronunțat, doamna Smărăndăche adormise.

[1] *Visurile unui vizionar de spirite.*

[2] Tainele cerești care sînt revelate în sfintele scripturi sau în cuvintele domnului, Londra, 1749—1756.

— Îndreaptă-te spre lumea duhurilor, îi porunci doctorul bătînd mereu din mîini asupra ei, caută spiritele care nu s-au depărtat încă din sfera noastră, caută, caută...

Adormita se ridică în capul oaselor, cu ochii închiși, însă așa de concentrați în interior spre un punct din întuneric, încît se profilau sub pielea pleoapelor ca două prune mari.

— Ce vezi ? întrebă poruncitor doctorul Zănoagă.

— Văd o ființă îmbrăcată de sus pînă jos în alb, parcă învelită într-un cearceaf, un păr moale, superb îi cade pînă pe umeri. Fața îi e negricioasă, ah, parcă este arsă, e Lily, Lily, ah !

Adormita dădu semne de spaimă și căzu pe spate, pe canapeaua îmbrăcată în mușama. Doctorul o prinse de mîini ca s-o îmbărbăteze.

— Vine spre mine, reluă descripția doamna Smărăndăche, ridicîndu-se iar în capul oaselor, ah, toată fața e un cărbune, numai ochii îi lucesc. Vorbește ceva, nu înțeleg bine ce zice, da, spune că nu-i pare rău că a pierit în flăcări, focul ei este răcoros pe lîngă acela în care vom arde noi. Tot ce a fost vechi are să se năruie la pămînt, și din cenușă vor încolți flori și arbori de o frumusețe nemaivăzută, cu alți oameni, care vor trăi ca frații și ca logodnicii.

— E pură imaginație, șopti Gulimănescu vecinilor săi, bate cîmpii.

— Sst, sst ! făcură alții foarte interesați.

Madam Smărăndăche era vădit emoționată și se uita nervoasă în dreapta și în stînga, în schimb regele Vahtang ședea ca un sfinx.

— Să întrebe dacă e supărată pe mine, interveni bătrîna Carcalechi.

Adormita mișcă mușchii din buze, ca și cînd ar fi vorbit cu umbra pe care o vedea, apoi zise tare :

— Privește în toate părțile, a auzit glasul, pare înspăimîntată, își pune mîinile pe fața arsă, ah, a luat foc, e numai o flacără toată, fuge, s-a stins ca un pumn de scîntei.

— Domnule, observă Gaittany în șoaptă, o fi fantazie a doamnei Smărăndache, dar imaginile sînt admirabile, nu-i așa ?

— Minune ! confirmă Babighian, care, cu capul îndoit spre genunchi, părea și el un medium citind în dușumea.

— Văd altă umbră venind, vesti doamna Smărăndache, un bărbat înalt, voinic, cu fața negricioasă, cu părul încărunțit. În brațe are un acordeon. Ascultați, începe să cînte. Vai de mine, ce frumos cîntă, se strîng o mulțime de umbre, o femeie tînără ține în brațe un copil și-l leagănă.

— Nu s-aude nimic, observă nemulțumit Gulimănescu.

De fapt se auzeau teribile lătrături și hămăituri de cîini prin apropiere.

— Cîntă, continuă doamna Smărăndache, și zice : *«Felipe es mio, es mio e tuyo»* [1].

— Cine să fie ? întrebă generăleasa Ceruicev.

— Cu siguranță bancherul Oster, explică madam Valsamaki-Farfara, am auzit că a murit într-un accident de avion, s-a prăbușit în mare. El e (madam Farfara văzînd pe Filip își lipi gura de urechea generălesei), amantul Caty-ei Ciocîrlan. A crezut că Filip e al lui.

— Bărbatul face semn femeii să-i dea copilul, urmă doamna Smărăndache, îi spune : *«Dejad este mundo»*, părăsește această lume. Femeia nu vrea, bărbatul dispare ca un fum, se aud tropote de cai alergînd, nu mai văd nimic.

— Cheamă pe Filip al Macedoniei, spuse deodată Hagienuș, care pînă atunci stătuse cu privirea absentă, spune-i că fiul său, Alexandru cel Mare, vrea să-i vorbească.

Toată asistența întoarse capul spre Hagienuș și începu să rîdă.

— Tăcere ! admonestă doctorul Zănoagă pe turburători. Duhul lui Filip este în empireu, nu poate coborî pe planeta noastră. Caută cu atenție, recomandă imperativ doamna Smărăndache, descoperă spiritul fostului prim-ministru Ciocîrlan, cheamă-l cu gîndul.

Doamna Smărăndache își concentră prin pleoape bulbii ochilor, ca un om care privește în zare, își strînse buzele. Sudoarea începuse să-i curgă pe frunte. După multă trecere de vreme, vorbi cu un glas stins :

[1] Filip e al meu, al meu și al tău.

— Departe de tot strigă cineva, e o siluetă de om ca o lumină slabă, care pîlpîie și nu poate să crească. Face semn cu mîinile că nu poate veni. Spune : «Nu mă chemați, zadarnic, între lumea noastră și a voastră e o prăpastie, o nouă omenire se naște, noi dispărem pentru totdeauna, nu mă chemați, cu nu pot să văd nimic în viitor, noi am fost născuți fără ochi pentru viitor !»

— Fugi d-acolo, se scandalizâ Gulimănescu, astea sînt profeții literare, sînt învățate pe dinafară.

— Sibila antică ! rîse și Sufletel.

— Vă dau cuvîntul de onoare, se jură Smărăndache, care îi auzise, că nu e nici o mistificație la mijloc. Chiar pe mine mă surprinde. Spune lucruri de care nu știu să fi avut vreodată cunoștință și într-un stil care nu e al ei. Mai întîi nu știe o boabă spaniolește.

În realitate cuvintele spaniole le auzise doamna Smărăndache la un film, iar restul circula de mult în saloanele mondene.

Soția lui Smărăndache părea așa de istovită, încît doctorul, făcîndu-i cîteva pase de la bărbie spre frunte și bătînd-o ușor pe obraz, o deșteptă. Vizionara de duhuri se ridică buimăcită și-și strînse tîmplele între palme.

Madam Vasilevs-Lascaris îi dădu un pahar cu apă.

— Crezi în astea ? întrebă Gaittany sceptic pe prințul Antoine, care venise și el mai tîrziu.

În locul prințului răspunse Șerica :

— Și de ce nu ? Așa cum aparatul de recepțiune prinde undele radiofonice din aer, un creier sensibil poate să înregistreze prezența spiritelor.

— Cu condiția să existe ! zise sarcastic Tilibiliu.

— Există, există ! îl asigură Charles-Adolphe Vasilevs, foarte calm și convins.

— Doamnă, ați văzut într-adevăr un om brun cîntînd din acordeon ? întrebă Gaittany pe doamna Smărăndache.

— Ce om brun ? ! se miră aceasta.

— Pe care spuneați că-l vedeți !

— Nu-mi aduc aminte nimic, parcă am adormit. Am vorbit ceva ? interogă intrigată madam Smărăndache.

Gaittany nu mai insistă.

— Să spun drept, mărturisi Smărăndache, nici eu nu cred în așa-zisa lume transcendentă a duhurilor. E contra

oricărei concepții pozitive a universului. De la Kant încoace orice prezumție de a ieși din granițele lumii relative este pentru totdeauna ruinată. Însă poate exista o sensibilitate specială pentru fenomene psihice latente, o lectură intuitivă a gîndurilor din jurul nostru. Tot ce a văzut soția mea e probabil materializarea ideilor secrete ale celor din sală.

Șerica, madam Carcalechi, madam Farfara, femeile în general, priviră pe Smărăndache cu anume milă, ca pe un om damnat și lipsit de simțul comun. Convorbirea căzu dintr-o dată din nou asupra lui Ioanide.

— Sînt informat, zise Tilibiliu sarcastic și subțiindu-și buzele, că maestrul Ioanide și-a făcut lacul spre a face plăcere unei broaște țestoase amfibii la care ține foarte mult.

— Are un cîine, Stolz, pe care îl adoră și cu care doarme în pat! îl informă Gaittany.

— Se poate, dar are și o broască, cu un nume de filozof, nu-mi aduc aminte bine.

— Într-adevăr, recunoscu și Smărăndache, are o broască țestoasă cu numele de Sèneca.

— Pentru ce acest nume?! se miră insolent de grav regele Vahtang.

— Pentru că o broască țestoasă trăiește foarte mult, o sută cincizeci de ani, două sute de ani.

— Ei și?

— Are, prin urmare, bătrînețea lungă, lămuri Smărăndache, și poate scrie *De senectute*.[1]

— Ha, ha, ha, ha! rîse Gaittany.

— Și broasca lui Ioanide scrie? întrebă Tilibiliu.

— Nu scrie, dar scrie Ioanide în numele ei, are un caiet de însemnări. Mi-am extras unele cugetări, replică Smărăndache.

Și scoase din buzunar un carnețel îmbrăcat în marochin.

Într-adevăr, Ioanide aruncase, în glumă, pe un bloc, cîteva reflecții, desenînd și niște broaște țestoase, și caligrafiase de cîteva ori cuvintele Sèneca și *De senectute*, dar Smărăndache, notînd pe furiș și fugitiv, dezvoltase

[1] Despre bătrînețe.

de la el, și cînd citea, fără să-și dea seama, umfla textul. Omul care nu compusese nici o carte crea oral, creierul simțind nevoia de a se cheltui.

— S-auzim, propuse Vasilevs, ce spune Sèneca.

Smărăndache citi din carnet:

«Din cugetările unei broaște țestoase:

Am o sută cincizeci de ani, și unii oameni mă invidiază. Ar voi să trăiască măcar o sută de ani! Lucrul nu e greu și orice om poate deveni broască țestoasă dacă face ca mine. Stau nemișcată pe apă, ca o cutie aruncată, și numai rar prind cîte un peștișor. Adesea ies la soare, las capul jos pe nisip și pirotesc. Pe toamnă nu mai mănînc nimic, iar spre iarnă, mă îngrop în mîl și stau așa ca un fachir pînă în primăvară. Trăiesc doi ani distribuiți în două sute de ani. În restul timpului stau în catalepsie. Condiția de a nu muri este, prin urmare, de a nu trăi. Trebuie să învăț de la om cum să lungesc viața, iar nu cum să amîn moartea.

Nu mă entuziasmez și nu mă mîhnii niciodată, cînd auz zarvă vîr capul în carapace și devin un mineral.

Sînt lipsită de cea mai înaltă bucurie, aceea a creației. Nu construiesc nimic, sînt un monument locuit de mine însumi. În neamul nostru nu există ingineri și arhitecți.

În țara asta oamenii nu mănîncă broaște țestoase, de aceea ne înmulțim nestingherite și trăim prin umbra curților și a grădinilor. A nu fi bun de nimic e pentru mediocru un noroc în viață.

Nu am simțit niciodată din plin senzația odihnei și a somnului, fiindcă niciodată nu am muncit din plin.

Toată grija mea este de a sta nemișcată, ca să fiu confundată cu pietrele. Cu cît o ființă se mișcă mai mult, cu atît atrage asupră-și atenția și ura celorlalte făpturi. Și cu toate astea ura e preferabilă singurătății și nepăsării.

Eu recunosc broaștele țestoase după carapacea lor. Pe oameni e greu să-i recunoști, fiindcă unul stă într-un bordei, altul într-un palat, încît par animale deosebite.

Stăpînul meu a pus azi în zorii zilei la supraphon Simfonia spaniolă *de E. Lalo. Ce artă minunată, ce arcuș vibrant, plin și decis. Dar vioara? Parcă ar fi de baga. Carapacea mea răsuna nebună și se înfierbînta scoțînd*

aburi. „Ia te uită ! strigă stăpînul meu la geam, Sèneca a ieşit la plimbare. Ce animal redus ! E o piatră umblătoare, atît, şi nimic mai mult. Nu pricepe o iotă din Lalo, nici nu ştie că există muzica. Şi-i iese din spinare o aburea lă. Probabil este roua care se usucă la soare." Astfel mulţi greşesc crezînd că oamenii de rînd sînt lipsiţi de simţire.

Oamenii au la mîini şi la picioare unghii, ceea ce dovedeşte c-au fost cîndva broaşte ţestoase. Asta-mi dă nădejdea că urmaşele mele vor deveni cu vremea oameni.

M-am născut într-o fortăreaţă, în care mă simt asediată. Am psihologia bănuitoare a unui feudal.

Crezîndu-mă fericită, arhitectul Ioanide îşi clădea mereu o carapace, care nu se lipea însă de sufletul lui, fiindcă nu era a tuturor. Aş dori să-mi construiesc şi eu o casă în care să pot să primesc.

Durerea mea este că tîrăsc cu mine un turn de fildeş din care nu pot ieşi. Natura, pretinzînd că mă apără, m-a pus în butuc. Nu voi servi niciodată ca metaforă pentru marile fapte colective.»

Cugetările broaştei ţestoase îndreptară conversaţia într-o nouă direcţie.

— Să trăieşti o sută, o sută cincizeci de ani, asta ar fi scăparea noastră, observă oftînd bătrîna Carcalechi. Atunci am fi siguri că vom vedea sfîrşitul, am aştepta în linişte. Aşa, trăim de pe o zi pe alta, putem muri oricînd. Cine ar fi crezut că vor trece atîţia ani ?...

— Curaj, curaj, zise mareşalul Cornescu, umflîndu-şi pieptul. Dumnezeu nu ne lasă...

— *Du haut de son trône,* se auzi atunci un glas dulceag, *la Bonté divine ne cesse de penser aux moyens de notre réhabilitation !* [1]

— Ah, dumneata eşti, monseniore ! îl remarcă Gaittany. Omagiile mele. Ei, ce ziceţi ? !

— Despre ce ?

— Despre experienţe. Credeţi în contactul cu spiritele ?

[1] De la înălţimea tronului său... bunătatea divină nu încetează de a se gîndi la mijloacele reabilitării noastre !

— Biserica noastră apostolică romană nu permite, pe drept cuvînt, să admitem că spiritele rătăcesc pe pămînt şi pot fi solicitate de oricine într-o aşa-zisă şedinţă spiritistă. O dată despărţit de veşmîntul său pămîntesc, duhul părăseşte această Vale a plîngerii.

— Ei, atunci ? se impacientă Gaittany.

— Însă domnul nostru, spre consolarea omenirii, poate acorda nişte pioase iluzii, asemenea unor vise, împărtăşind astfel în chip simbolic gîndurile sale impenetrabile.

— Prin urmare, nu-i nimic serios, trase concluzia Gaittany, a cărui minte era foarte pozitivă şi nedeprinsă cu clarobscurul.

Monseniorul zîmbi suav şi nu răspunse nimic.

— Vorbeam de longevitate, interveni regele Vahtang, asta-i întrebarea esenţială. Putem sau nu putem apuca alte vremuri ?

— Oh ! zise madam Farfara, oamenii între două vîrste mor îngrozitor. Nu e zi să nu asistăm la o înmormîntare. Cancerul, mai cu seamă, face ravagii. N-au rezistenţă, cu fiecare zi pierd orice nădejde şi se năruiesc. Madam Buhuş, care n-avea cincizeci de ani, madam Sachelarie, urmaşa baronului Hrisoverghi Sachelarie, Ion Castriş din familia Castrişoaiei lui Facă, rudă cu Catargiii, cu Corneştii, Ştefan Bîrcă, fost moşier, înrudit cu Izvorenii, cu Pereţii, cu Goleştii, şi mulţi, mulţi.

— Bătrînii rezistă mai bine, îşi dădu cu părerea Vasilevs.

— Într-adevăr ! recunoscu mareşalul Cornescu, aproape plin de mulţumire. Au o filozofie de viaţă mai calmă.

— Întîi, fiindcă cred că au timp să aştepte, că nu vor muri aşa de curînd, explică Smărăndache. Există o patologie specială a senilului convins că nu mai poate muri. În Bălcani au fost numeroase cazuri. Apoi viaţa lor e redusă la minim, la o stare cvasi vegetativă. Marile emoţii le sînt necunoscute.

— Îl ştiţi pe Pîrîianu, zise mareşalul Cornescu. Are nouăzeci de ani ! Nici nu ştie ce s-a întîmplat. N-are nici o idee de războiul cu Uniunea Sovietică. Ieri m-a întrebat ce mai face maiestatea-sa, dacă mai tuşeşte. Odată, prin 1937, îi spusesem că regele avea bronşită. Apoi mi-a mai

comunicat că are de gînd să se ducă la moșie. Crede c-o mai are.

— Vorbiți de decrepiți ! O asemenea existență animalică nu-i de dorit, intră în vorbă Șerica. Să sperăm că nu vom avea nevoie s-ajungem la o asemenea vîrstă matusalemică.

— Eh, cine știe ! oftă Tilibiliu.

— După noile experiențe care se fac s-ar zice că vîrsta de nouăzeci de ani, de o sută de ani este normală și că vom trăi în curînd două sute de ani ! zise Prejbeanu ușor ironic.

— Se fac într-adevăr experiențe, spuse Smărăndache. Însă eu cred că în măsura în care se va obține o vîrstă mai mare, intensitatea vieții va fi restrînsă.

— Adică cum, stimate domn ? întrebă bătrîna Carcalechi.

— Să presupunem că în loc de șaizeci de ani un om va trăi două sute. O primă consecință este că oamenii se vor rarefia. Efemeridele se înmulțesc impetuos ca să reziste prin specie morții, la omul trăind două sute de ani instinctul sexual va suferi o diminuare, nemaiexistînd anxietatea în fața iminenței morții. Dar și calendarul vieții se va modifica. Azi un om la douăzeci de ani își cere locul lui în societate, atunci însă pensionarea la șaizeci de ani a unor oameni avînd înaintea lor o lungă existență nu va fi posibilă. Prin forța lucrurilor, tinerețea se va calcula altfel. Copilăria și adolescența se vor întinde pînă la șaptezeci de ani, un om se va căsători la o sută de ani și așa mai departe. Afară de asta sînt convins că ființa care trăiește mult are o categorie specială a timpului, care o face, relativ, să nu simtă a trăi mai mult decît ființele cu viața scurtă. O furnică, fără îndoială, are, ca rezultantă a evenimentelor de la orizontul ei mic, impresiunea de a trăi într-un an mai mult decît un om în cincizeci. Timpul e o valoare de sentiment, pentru unii trece repede, pentru alții prea încet.

— Nu ești de loc pe linie, stimabile, sări Gulimănescu, știința de azi este în stare să prelungească viața considerabil. Bătrînețea e o boală ca oricare alta și se poate vindeca.

— Adevărata soluție a problemei este metempsihoza, zise deodată Hagienuș. Eu, de pildă, reprezint spiritul lui Alexandru cel Mare.

Hagienuș tremura din fălci în așa chip, producînd impresia de hilaritate, încît nimeni nu se îndoi că glumește și toți izbucniră în rîs. Acum femeile vorbeau altceva :

— E într-adevăr miraculoasă ! zicea madam Vasilevs.

— Cu totul remarcabilă, susținu și bătrîna Carcalechi.

— Are o clientelă nemaipomenită. Nu poți pătrunde la ea decît cu număr de ordine luat cu o săptămînă înainte. Mie mi-a spus niște lucruri grozave, care toate s-au adeverit.

— Cine ? vîrî capul curios Gaittany.

— Vorbim de una care dă în cărți !

— Da ? făcu Gaittany și se retrase îndată.

Nu credea în ocultistică, dar nu credea totdeodată nici în raționamentele asupra evenimentelor cîtă vreme nu se confirmau.

— Nemții vor fi bătuți, îi zicea Smărăndache cu zece ani în urmă, pentru simplul motiv că au stîrnit războiul. În ziua cînd au intrat în Polonia, cauza lor era pierdută.

Gaittany făcea prin aer cu mîna că argumentația e foarte originală.

— O dată stîrnit războiul, nemții nu-l mai pot opri, oricîte victorii ar obține. Sînt arestați în Europa, înconjurați impalpabil din toate părțile. Cînd au ajuns la Atlantic, s-au găsit îndată în situația penibilă de a se apăra împotriva unei invazii oricînd iminente din partea celor de dincolo de apă. Cîștigi un război cînd ai obținut pacea, cînd adversarul capitulează. Napoleon în Rusia s-a aflat pentru întîia oară în poziția catastrofală de a nu găsi în fața sa un adversar dispus de a face pace. Cucerind toată Europa, nemții se află acum într-o mare cușcă, din care nu pot ieși, dar în care oricînd pot fi invadați.

— Tot ce spui este eminent, îl aprobă Gaittany, ești un spirit plin de perspicacitate. Totuși, nemții sînt tari...

Gaittany nu putea ieși de sub obsesia faptelor și trăgea profit repede și fără cazuri de conștiință de pe urma lor. La Casa de artă o expoziție a gravurii germane stărui multă vreme, și feluriți conferențiari germani se

perindară. Cînd germanii se prăbușiră, Smărăndache voi să aibă o mică satisfacție de amor propriu.

— Nu-i așa c-am avut dreptate ?

Gaittany se uită mirat la el (niciodată nu admitea că altcineva avusese dreptate sau, pur și simplu, uita).

— Domnule, o forță mare se ridică la orizont, Sovietele. Lucrul era, de altfel, de prevăzut, germanii nu mai există pentru cel puțin două sute de ani. Ce zici ? Proletariatul e la ordinea zilei, burghezii aparțin trecutului. Nenorociții ! Ha, ha, ha, ha !

— Am fost la ea, zise madam Vasilevs pentru întîia oară, fără să mă fi cunoscut vreodată. Mi-a spus lucruri care m-au uimit : Trăiești în casă, mi-a spus, cu un bărbat de care ai divorțat și ai în jurul dumitale o mulțime de ființe, copii de suflet. Se gîndea la cîinii mei. Bărbatul dumitale are mai multe nume, unul de rege (Charles), altul de stăpînitor al lumii (Adolphe) și altul de împărat (Lascaris). De unde știa ea toate astea ?

Parantezele le deschidea însă madam Vasilevs, cărturăreasa nu spusese numele.

— Mi-a mai spus, continuă ea, că soțul meu a fost în mai multe țări, în care a stat de vorbă cu oameni mari și cu regi, și că în curînd va merge într-o țară în care domnește o regină.

— E o escroacă, intră în vorbă Gulimănescu, nu vezi că spune lucruri care se pot brodi ?

— Exclus, protestă madam Vasilevs, n-avea de unde să știe că Charles a fost diplomat.

— Cărturăresele astea culeg informații și au intuiție, cînd intră cineva își dau seama cu cine au de-a face ! persistă Gulimănescu.

— Domnule, ești un spirit negativ, mi-a mai spus ceva care nu știa nimeni, nici soțul meu. «Ai fost, mi-a zis ea, logodită cu un mort.»

— E-adevărat ? întrebă amuzat mareșalul Cornescu.

— Ei bine, e adevărat. Înainte de a mă mărita cu Charles, lucru pe care el nu-l știe, am făcut cunoștință și am fost în corespondență cu un tînăr elvețian, pe care l-am întîlnit la Lausanne și care era bolnav de tuberculoză. M-a întrebat dacă vreau să-l iau de bărbat, și eu, de milă, știindu-l bolnav, am zis da, însă cu condiția de a

mă întoarce întîi în țară și a-mi aranja situația. El părea foarte fericit și mi-a promis că-mi va trimite verigheta, cu rugămintea de a considera data primirii ei ca zi de logodnă. M-am întors în țară, și într-o zi primesc o telegramă de la sora lui că tînărul a murit. La cîteva zile după aceea, am primit și inelul care întîrzîase pe drum. L-am pus pe deget, căci era cu numele meu, și deci m-am logodit cu un mort. Poftim, uite inelul.

Charles-Adolphe Vasilevs făcu ochi foarte mici la această istorie și de mirare începu să-și întoarcă buzele pe dos. Gaittany începu să rîdă cu subînțelesuri, în vreme ce lătrături puternice de cîini se auzeau îndărătul ușilor.

— Mă duc, zise madam Vasilevs, să văd ce este.

— Lucrurile scăpînd rațiunii comune, afirmă mareșalul Cornescu din simplă curtoazie, nu sînt imposibile, sînt cazuri și cazuri. Cînd a murit biata nevastă-mea, ți-aduci aminte, madam Farfara, că mi-ai dat nu mult înainte în cafea.

— Nu mai mi-aduc aminte ! zise aceasta.

— Ba da, ba da, eram rău bolnav în pat de congestie pulmonară și te-am rugat să-mi citești în ceașcă. La început ai refuzat. Pe urmă mi-ai spus : «Să știi, dumitale îți dă sănătate și totuși ai să te întristezi de moartea cuiva, o rudă de departe, nu te speria». Ei, și așa a și fost. M-am făcut eu sănătos și a murit nevastă-mea.

— Da, dar soția dumitale ți-era ruda cea mai apropiată ! observă Gulimănescu.

— Nu, drăguță ! Cu nevastă-mea eram înrudit pe departe prin aliațele tatii.

— Ce ziceți, sări deodată regele Vahtang, de minunea de la biserica de lîngă lac ?

— Ce minune ? se mirară toți, unii din curiozitate, scepticii spre a se amuza.

— Nu știu nimic ! mărturisi mareșalul Cornescu, care se credea foarte competent în tot ce privea mahalaua respectivă.

— Oh, zise regele Vahtang cu o seriozitate imposibil de clasat dacă suspectă sau autentică, toți sfinții de pe pereți au fugit într-o noapte. Tot orașul vorbește. Într-o seară, o femeie a văzut cum ies pe fereastră în zbor ființe transparente și poleite, care o luau spre mînăstirea

Plumbuita. A sculat îndată pe dascăl și i-a arătat. Dascălul a intrat cu lumînarea în biserică și a găsit toți pereții goi, fără sfinți. De abia se vedea un contur ușor. A doua zi, s-a dus la Plumbuita și a găsit toți sfinții lui ghemuiți pe un perete. S-a făcut slujbă și, într-o noapte, sfinții îndoplecați s-au întors pe pereții lor.

— Ha, ha, ha ! hohoti Gaittany.

— Absurdități ! declară Gulimănescu.

— Superstiții barbare, criminale rămășițe reacționare ! strigă Sufletel, trecîndu-și mîinile prin păr.

— Ce zici, monseniore ? întrebă Tilibiliu pe prințul de Băleanu.

— E de competința autorităților ecleziastice ortodoxe de a verifica dacă a fost sau nu un miracol, răspunse acesta.

— Dar credeți în posibilitatea unei minuni ? întrebă generăleasa Cernicev.

— Oh, zise monseniorul cu o blîndă ironie, puterea domnului este infinită, și semnele pe care ni le trimite sînt multiple. *Il nous avertit parfois par des hiéroglyphes.*[1]

— Minune ! mormăi Babighian.

— Crezi c-a fost minune ? întrebă Tilibiliu.

— Spun că imaginația populară e o minune. Parcă e un tablou de primitivi italieni : sfinți ieșind pe fereastra bisericii, luînd-o pe deasupra lacului spre mînăstirea Plumbuita, minune. Pictorul Baltazar, dacă ar fi trăit, ar fi pictat asta. Era armean.

— A nu crede în miracol, decise Șerica ca într-un «panseu», este a nu admite surpriza în viața de toate zilele. Și cu toate astea nimic din ceea ce ni se întîmplă n-a fost prevăzut, totul e împotriva oricărei rațiuni.

— Pentru aceia, zise Gulimănescu, care n-au studiat dialectica istorică. Tot ce se întîmplă e perfect științific.

Șerica întoarse spatele lui Gulimănescu.

— Ascultă, zise Tilibiliu cu sarcasm, cînd închiriai casa la nemți prevedeai dialectic ipostaza dumitale de azi ?

Gulimănescu se roși. Gaittany făcu repede o retragere, spre a evita scandalul. De altfel, doctorul Zănoagă reapă-

[1] Ne avertizează cîteodată prin hieroglife.

ruse, gata de a reîncepe experiențele. Pe canapea se așezase acum Zenaida Manu, zisă Străchineasca.

Doctorul ridică din nou brațele în sus, autoritar, și spuse de trei ori cuvintele misterioase :

— *Om ratne ratne maharatne ratnabodhi svaha !*

Zenaida începu să tremure din ce în ce mai puțin din cap și strînse pleoapele adînc. Fața ei pierdu aerul obișnuit de imbecilitate și deveni aproape spirituală.

— Îndreaptă-te spre lumea duhurilor, îi strigă doctorul Zănoagă poruncitor, făcînd cu mîinile pase asupra trupului ei de la cap înspre picioare, caută duhurile care nu s-au îndepărtat încă din sfera noastră !

Ca un orb, adulmecînd prin beznă, Zenaida, ridicîndu-se în capul oaselor, căuta.

— Spune, ce vezi ? o invită doctorul.

— Văd un zid, zise Zenaida transfigurată, lîngă el sînt trei oameni în picioare. Un pluton de soldați întinde puștile spre ei, ah, ce fum, ce zgomot, cei trei cad, ba nu, unul din ei, cel mai înalt, se ridică, vine spre mine, ah, e plin de sînge și rîde, rîde...

— Privește bine, îl recunoști ?

— Dar... mi se pare că e Max, Max Hangerliu, vine la mine... vorbește ceva... spune : acolo la voi este fiul meu, îl văd, este ascuns printre voi... Aflați de la mine, el nu va fi prinț niciodată, zadarnic îl chinuiți, nici un domn nu se va naște din oasele sale, iar fiul meu nu va fi prinț, nu-l chinuiți...

În acest moment se auzi prin sală un zgomot ca de om care fuge în vîrful picioarelor, iar după aceea, o lătrătură furibundă, de ciini, o învălmășeală de animale lovind cu trupurile și cu cozile în ușă. Zgomotul devenea așa de mare prin agitația ce se stîrnise în sală, încît Zenaida se deșteptă, uitîndu-se mirată în jurul ei. Madam Vasilevs ieși din sală să cerceteze cauza neliniștii cîinilor.

— Se pare, zise ea întorcîndu-se după o bună bucată de vreme, potolirea cîinilor fiind anevoioasă, că cineva a ieșit sau a intrat în timpul ședinței.

— Eu mă duc ! spuse Sufletel în șoaptă lui Gulimănescu, înfricoșat de ideea că reuniunea ar fi putut fi spionată.

— Vin și eu, răspunse Gulimănescu.

Toată lumea, puțin turburată, se ridicase în picioare, pregătindu-se să plece. Prințesa Șerica căuta cu ochii prin sală pe Filip și nu-l găsea.

— Filip, Filip ! strigă ea.

Filip fu căutat în toate părțile de Vasilevs și soția lui, dar în zadar. Dispăruse.

— Nu e nicăieri ! spuse madam Vasilevs. Probabil că el a fost acela care a plecat făcînd cîinii să se agite.

Asistența începu să iasă din sală. În ușă madam Vasilevs, scuturînd o cutie de tinichea cu orificiu, ca o urnă, îmbia pe fiecare vizitator care pleca :

— Dați ceva pentru cîinii noștri ! Dați ceva pentru cîinii noștri !

XIV

În anul următor, pe la sfîrșitul verii, cînd Ciocîrlan avea impresia că situația lui se consolidase, primi deodată o hîrtie de la direcția protocolului, personalului și cancelariei ordinelor din Ministerul Afacerilor Externe, semnată de director pentru ministru, prin care i se aducea la cunoștință că, prin înalt decret, i se primise demisia din postul de ministru plenipotențiar. Nu-și înaintase nici o demisie și, abia după ce-i trecu uluiala, înțelese și deveni furios. Îl dăduseră afară. Autorul decretului nu era ministrul cu fizionomie de poet, ministerul se schimbase printr-un fel de lovitură de stat, într-o formație «de mînă forte». Ciocîrlan rupse mai multe foi de hîrtie, încercînd fel de fel de formule de răspuns la infama, după el, adresă, în sfîrșit se opri la un text de scrisoare prin care comunica ironic rece ministrului de externe că-și prezintă demisia pe o dată anterioară decretului, pentru ca totul să decurgă după «cele mai elementare conveniențe». Intră cu hîrtia în cancelaria legației, spre a o înmîna dactilografei. Tilibiliu îl întîmpină sarcastic :

— Ai primit și dumneata o hîrtie ? zise el. Era de așteptat. Vin oameni noi. Și eu am primit una. Închipuie-ți ! Sînt numit director al protocolului în Ministerul de Externe. Și eu care voiam să merg la Washington sau undeva aproape de meleagurile noastre, unde să ningă și să înghețe. Mi-au promis însă că mă vor trimite mai tîrziu.

Ciocîrlan, posomorît, nu zise nimic. Cu Tilibiliu în Ministerul de Externe vedea viitorul foarte în negru. Cînd Caty se întoarse acasă din vizitele ei frecvente și interminabile pe la prietenele din lumea diplomatică, îl găsi pe Ciocîrlan aproape plîngînd.

— Dar ești absurd, *mon* pisic *adoré*, încercă ea să-l consoleze, așezîndu-se pe genunchii lui, însărcinările diplomatice nu sînt eterne, ai să capeți altă legație, sînt sigură. Și de altfel m-am plictisit aici.

Caty nu mințea. Viața la Buenos Aires i se părea din ce în ce mai monotonă și mai rece. Îi plăceau centrele cosmopolite din Europa, unde se întîlnea la tot pasul cu românii din țară și unde viața era agitată și învălmășită. Aci oamenii erau serioși, cordial distanți, abstrași în speculațiile lor, iar diplomații jucau tăcuți bridge pentru că nu puteau să-și acorde gîndurile lor atît de eterogene. Și afară de aceasta, nu se întîmpla nici un eveniment dramatic, diplomații n-aveau nimic de făcut, mai ocupați erau atașații comerciali. Argentina nu era în centrul lumii, și chiar furtuna ce părea a se ridica pe solul Europei nu o preocupa decît ca un spectacol îndepărtat. Ofițerii superiori argentinieni purtau uniforme pompoase, pe care nu trăgeau nădejde a le ilustra pe nici un cîmp de bătălie. De aceea, jucau și ei bridge. Hermann Seraphin știa cele mai multe lucruri mondiale și era cel mai interesat de cursul istoriei, dar și el era devorat de nostalgia țării. Caty voia să plece din Buenos Aires și din cauza lui Ciocîrlan, care era din ce în ce mai obsedat de Emmi. Îi destăinuise relațiile dintre ei Tilibiliu însuși, într-un moment de gelozie, trăgînd nădejde nu mai puțin ca prin această revelație să obțină grațiile dezamăgitei Caty.

— Ascultă, Caty, îi zisese el familiar, să faci bine să-ți ții stimabilul dumitale soț din scurt, că eu sînt în stare de orice. Să aibă bunătatea să-mi lase nevasta în pace.

— Ce vrei să spui ?

— Nu face pe ignoranta cu mine. A zăpăcit-o pe Emmi, trăiește cu ea, o vițiază, o îndepărtează de la respectul căminului. Nu e vina ei, știu bine. Ce să fac dacă nu sînt un Făt-frumos ca Gigi al dumitale ?

Caty rămase consternată și nu răspunse nimic, fiindcă îndată găsi explicația multor dezordini din existența lui Ciocîrlan, dar nu gustă impertinența lui Tilibiliu și din această cauză aproape absolvi pe Ciocîrlan. Iritată de demiterea lui Gigi, ca și de infidelitățile lui, merse să răsufle la Oster, căruia îi mărturisi totul după un preambul de îmbrățișări, sărutări și lacrimi. Oster își permise să observe, cu multe ocoluri, că de vreme ce ministrul n-o iubea cum merita, divorțul era soluția cea mai nimerită.

— La voi, adăugă el, acest lucru *es posible.*[1]

— E posibil, iubitul meu, răspunse Caty, dar îmi vine foarte greu.

— De ce ? Dacă nu te iubește ! Ți-aș pregăti *una vida de esplendor*, te-aș adora pînă la moarte, *porque nada es mas noble, mas sublime que el amor.*[2] Și apoi ne leagă copilul «nostru».

Caty lăsă, stînjenită, capul în jos.

— *Il est seulement étourdi*, scuză ea pe Ciocîrlan, *mais pas du tout méchant et d'ailleurs il est tellement malheureux !*[3] Nu pot să-l abandonez tocmai acum !

— *Perdonar es proprio de almas nobles !*[4] suspină Oster.

— Îți promit că, atunci cînd îl voi vedea liniștit, mă voi gîndi serios la ceea ce mi-ai spus, la fericirea noastră și a...

Caty vrusese să spună «și a copilului nostru», nu avu însă puterea să mintă pînă într-atît.

— *Está muy bien*[5], aprobă Oster, cam dezamăgit.

Cu foarte multă greutate, Caty putu avea cîteva întrevederi cu Ciocîrlan, spre a discuta data plecării și problema transportului lucrurilor. Ciocîrlan nu mai dădea pe la legație, dispărea ziua întreagă. Se întîlnea cu Emmi prin cinematografe, trecînd dintr-unul într-altul, în vreme ce Tilibiliu, spre a preda totul în regulă, ședea la cancelarie mai mult ca de obicei. Ciocîrlan fu de părere să lase toate mobilele legației, donîndu-le cu ideea puerilă că astfel ar demonstra zelul pe care îl pusese la instalarea localului. Caty găsi propunerea ridiculă și Tilibiliu la fel, totuși din motive deosebite. Tilibiliu găsea că e mai convenabil a le vinde decît a le transporta, Caty declara că-i este imposibil să se despartă de obiectele ei. *Caparcona* pleca la începutul lui octombrie, cu toate acestea împachetarea începu imediat. Se făcu socoteala că pentru mobile, tablouri, lustre, covoare, argintărie și celelalte, erau necesare aproape patruzeci de lăzi. Lucrători speciali începură să ciocănească prin etajele legației, umplînd lăzile, furnizate prin Taïeb, bătînd capacele. În cele din urmă, Ciocîrlan și Caty se mutară la hotel, luînd un apartament cu o cameră specială pentru guvernantă și copil. Un accident turbură existența Caty-ei, sporind nerăbdarea întoarcerii în țară. I se scrisese că Șoim, calul ei preferat, murise. Caty intră într-o neliniște nebună. Scrisoarea era veche de două săptămîni, bănuia că cei de acasă comisese oroarea de a arunca hoitul lui Șoim. O marconigramă fu transmisă îndată cu implorarea de a înmormînta pe *pauvre Șoim*[1] în parcul vilei de la Pipera, cu împrejmuire și flori. O altă marconigramă adăuga că, în caz cînd cadavrul calului fusese aruncat sau ridicat de serviciul salubrității, să se facă toate diligențele necesare spre a-l descoperi. Îi răspunse generalul Florin Căldărescu, tot prin marconigramă, să fie liniștită, căci calul fusese înmormîntat. Știrea calmă pe Caty, care însă făcu tuturor biografia lui Șoim, destăinuind trăsăturile cele mai notabile ale caracterului defunctului și faptele sale cele mai remarcabile. Ciocîrlan, care era un om binecrescut și de altfel și sensibil, călăreț el însuși, asculta, cînd era de față, cu multă smerenie tristele evocări ale soției sale, luînd figura cea mai condolentă cu putință. Deși nu se îmbrăcă în negru, spre a

[1] ...este posibil.
[2] ...o viață de splendori... pentru că nimic nu e mai nobil, mai sublim decît dragostea.
[3] E numai zăpăcit, dar de loc răutăcios, și, de altminteri, e atît de nefericit !
[4] A ierta e calitatea sufletelor nobile !
[5] Este foarte bine.

[1] Sărmanul Șoim.

nu fi ridiculă, Caty renunță o zi la rochiile albe sau în culori violente și expuse pe birou, pe scrin, peste tot, fotografii ale lui Șoim, pe care le adusese din țară. Era sincer afectată și nu făcea asta din snobism, în general iubea animalele mai mult decît pe oameni, și dacă pisica se îmbolnăvea, era mai alarmată decît de febra lui Filip, pentru că zicea că animalele n-au glas să spună ce le doare și soarta lor atîrnă de intuiția stăpînilor. Ciocîrlan avea dimpotrivă sensibilitatea de scurtă durată, de ar fi strivit un pisoi s-ar fi căit un minut, apoi și-ar fi văzut neturburat de treabă. Însă respecta durerea oamenilor și ar fi păstrat multă vreme figura smerită dacă ar fi văzut-o pe Caty întunecată. Francisco Oster, aflînd despre pierderea suferită de Caty, voi să-i ofere un cal tînăr superb, de rasă spaniolă, obligîndu-se a se îngriji de transportul lui pînă în Romînia, însă Caty refuză darul sub cuvîntul că era inuman a smulge animalul din locul lui de naștere, fiindu-i teamă că în Romînia s-ar îmbolnăvi de frig și de dor. Îi ceru în schimb scrisorile ei, ca să reconstituie, zicea, corespondența lor. Bancherul, nu fără tristețe, i le restitui.

În fine data fatală a plecării sosi. Curtea legației se umplu de oameni cărînd în spinare cele patruzeci de *bultos*[1] pînă la camioanele unei societăți de transport *Expreso Furlong*, care la rîndul ei se obliga a le duce pînă la port. O așa de mare desfășurare de baloturi și lăzi umplu pe trecători de mirare. Ciocîrlan asigurase toate lăzile la *Compaña de seguros La Internacional contra los riesgos de incendio, maritimos, fluviales y de transportes por tierra*[2] pentru patruzeci de mii de pesos, primind o poliță de asigurare contra aproape șapte sute de pesos. Tilibiliu strînse buzele lui subțiri din dispreț pentru asemenea risipă. El însuși avea numai cîteva valize solide de piele și un fel de cufăr lung, cocoșat și cu cercuri de lemn, ca să poată fi dat peste cap fără dăunarea conținutului. Oster însoți pe soții Ciocîrlan pînă la port, îi invită întîi pe *yacht*-ul său, care era mare

[1] Baloturi.

[2] *Internațional*, companie de asigurări împotriva riscurilor de incendiu, maritime, fluviale și de transport pe pămînt.

cît un vapor, deși zvelt și înflorat cu pînze albe, le oferi fructe și răcoritoare. Cînd primul șuier al vaporului anunță iminența ridicării ancorei, îi lăsă cu regret să plece, spre a se îmbarca pe *Caparcona*. *Yacht*-ul porni înainte în larg, și Caty, de pe coverta, cu binoclul la ochi, văzu cum vasul grațios spărgea valurile. Oster ședea la pupă, de asemenea cu binoclul la ochi, făcînd necontenit semne în aer cu un steguleț, iar briza îi lipea pantalonii albi de pulpele statuare și-i umfla cămașa, balonîndu-i-o. În cele din urmă, *yacht*-ul renunță a mai urmări vaporul, care mărise viteza. Oster făcu cîteva ultime rotații omagiale, și vasul cu pînze începu să se piardă încetul cu încetul la orizont, rămînînd acolo ca un fluture picat în apă. Ciocîrlan și soții Tilibiliu părăsiră balustrada și se amestecară printre cei care se plimbau pe punte. Tilibiliu luă pe Emmi de braț și n-o lăsă o clipă să se apropie de Ciocîrlan, și așa procedă de acum înainte pe tot timpul călătoriei. Cînd o dată se dansa pe punte și fostul ministru încercă să invite pe Emmi, care ședea pe o bancă, îmbrățișată pe după spate de Tilibiliu, acesta răspunse el în numele soției :

— Nu dansează, se simte rău !

După oarecare răzgîndire, Ciocîrlan chemă la dans pe Caty. Aceasta primi cu o plăcută surpriză și dansă cu voluptate. De cînd avea pe Filip, ca spre a șterge de pe fața ei tot ce aparținînd maternității prevestea îmbătrînirea, se farda și se îmbrăca cu cea mai mare îngrijire și de altfel întinerise în chip surprinzător, căpătînd în ochi luciri galeșe.

— *Mon chat adoré*, zise ea văzîndu-l gînditor. *Que s'est-il passé*, la ce te gîndești ? *Tu es bien gentil d'avoir voulu danser avec moi.*[1]

— *Mais*, răspunse timid Ciocîrlan, *c'est tout naturel, puisque tu es ma femme, d'ailleurs tu es toujours charmante !*[2]

Și Ciocîrlan strînse convulsiv pe Caty în brațe. Aceasta nu părea cu totul convinsă de efuziile soțului, ale cărui

[1] Pisicul meu adorat... Ce s-a întîmplat... ? Ești prea drăguț că ai voit să dansezi cu mine.

[2] Dar e foarte natural, întrucît ești soția mea, de altfel ești totdeauna încîntătoare !

priviri pluteau înspre Emmi. La rîndul ei, Emmi, încinsă de brațele lui Tilibiliu, căzuse și ea în reverie și cu o mînă pe genunchi bătea tactul muzicii. Lui Tilibiliu această exultanță a mîinii îi apăru ca o participare secretă a soției sale la voluptatea dansului și nu avu îndoială că Ciocîrlan și Emmi corespundeau de la distanță. Înciudat, strînse puternic mîna soției lui, încercînd să paralizeze orice zvîcnire. Altă dată, cei patru ședeau aplecați pe balustrada punții și priveau oceanul placid, înfiorat ici-colo de spumele provocate de numeroșii delfini alergînd după vapor în căutare de mîncare. Tilibiliu se așezase astfel lîngă Caty, încît Emmi, care era în dreapta lui, rămînea despărțită de Ciocîrlan, așezat în stînga Caty-ei. Toată balustrada era de altfel ocupată de pasageri care priveau valurile, distrați de enormele dantele albe ce forfoteau la prora vasului, risipindu-se apoi în jurul lui. Cei patru ședeau alături și contemplau aceleași spume, dar gîndurile lor erau cu totul deosebite. Caty avea iluzia că zărește pe Oster călare pe un cal alb, alergînd în apă ca delfinul, în mijlocul unei herghelii întregi. Bancherul îi făcea semn cu o mînă să se arunce în ocean și se îndrepta spre *Caparcona*. Emmi vedea fel de fel de stofe și tapețuri, mătăsuri, imprimeuri, schimbînd desenul vertiginos. Tilibiliu urmărea umbrele celor aplecați pe balustradă, și cînd capul Emmei se îndrepta înspre Ciocîrlan, avertizat de imaginea din apă, dădea cu cotul soției lui și-i arăta ceva în larg, numai spre a o îndepărta de ministrul plenipotențiar. Acesta nu făcea nici o asociație mitologică ori artistică, nu vedea nici ocean, nici delfini. Gîndul lui formula iritat memorii și recapitula cifre.

— Trebuie să-mi dai o mînă de ajutor. Vreau să lichidez cu orice chip contul de la bancă, să pot întoarce cu dispreț spatele acelor domni. Un împrumut garantat de averea mea și a ta ar aranja totul.

Caty simți o tresărire în inimă, aducîndu-și aminte de cecul lui Oster.

— *Mon* pisic *adoré*, căută ea să-și consoleze soțul, gonește ideile negre.

— *Venez à mon secours !* se scînci Ciocîrlan. *Ne vous étonnez pas que je fasse appel à vous. Je n'ai personne*

d'autre au monde. [1] Vreau să zic care să-mi fie mai aproape.

— *Tu es adorable !*[2] îl calmă Caty, mîgîindu-l pe păr, însă cu o anume răceală în ochi.

— Pot conta pe tine ? mai întrebă Ciocîrlan smerit.

— Lasă obsesiile astea, *mon bien-aimé*, ocoli răspunsul direct Caty. Totul se va aranja. E absurd să faci ceea ce nici un diplomat n-a făcut pînă acum, să ici asupră-ți, nesolicitat, sume cheltuite în folosul țării. Vom explica sus, sînt sigură că vei fi înțeles.

— Cu toate astea am trimis memorii, pentru ce am fost rechemat în mod așa de brutal ?

Caty sărută prelung pe frunte pe Ciocîrlan.

— *Chat adoré*, trebuie să dormi, ai nevoie să fii frumos, puternic cînd apari la București.

Ciocîrlan, astfel mîngîiat, păru a se liniști.

La Hamburg perechile se despărțiră. Soții Tilibiliu, economi, luară bilet de clasa a III-a, spre a se întoarce în Romînia, în vreme ce soții Ciocîrlan, în clasa I, se îndreptară spre Paris. Caty voia să facă cumpărături pentru micul Filip, în vreme ce Ciocîrlan se gîndea să treacă pe la fosta lui soție, acum doamna de Thermann. Bagajele își continuară drumul singure spre țară. La hotel, numeroase marconigrame, din partea lui Oster, așteptau pe Caty. Una din ele suna astfel :

«Sin vos, soy exilado en el mi proprio país.» [3]

După cîteva zile, soții Ciocîrlan plecară spre țară. Abia sosită la Pipera, Caty, coborînd din mașină, întrebă unde este Șoim și ceru să vadă îndată mormîntul calului. Florin Căldărescu o luă de braț și o duse în fundul grădinii vilei. Acolo se opri în fața unei împrejmuiri mari de lemn de mesteacăn, avînd la căpătîi în loc de cruce o tablă de lemn în chip de potcoavă, cu o inscripție. În mijlocul grilajului de mesteacăn era un strat de regina nopții răspîndind un miros îmbătător în aerul răcoros și autumnal al serii. Caty, mișcată de atenția generalului și zguduită de emoție, prinse capul lui Florin Căldărescu

[1] Ajută-mă !... Nu te mira că fac apel la tine. Nu am pe nimeni altul pe lume.
[2] Ești adorabil !
[3] «Fără tine sînt exilat în propria mea țară.»

cu amîndouă mîinile și-l sărută pe obraji. Generalul fu vizibil mișcat, dar își păstră ținuta de respect în fața mormîntului. Caty rupse o floare și o mirosi plină de gînduri.

— Nu e așa că animalele au și ele suflet ? întrebă ea.

— Caii, în orice caz ! o asigură generalul.

În dormitor, nursa așezase provizoriu pe Filip pe un pat, sprijinindu-l cu perne. Copilul era obosit de drum și dădea semne de neliniște. Deoarece lumina lămpii electrice de pe noptieră îl irita la ochi, făcîndu-l să clipească des, nursa găsi de cuviință să așeze în dreptul becului un jurnal, obținînd în odaie un claroobscur calmant. Caty intră în dormitor să vadă pe Filip și se întinse pe celălalt pat alăturat spre a-l examina mai îndeaproape. Atunci aruncînd ochii înspre jurnalul *abat-jour* fu izbită de un titlu mare : *Le prince Maximilien Handgerly a été fusillé.*[1]

— De unde ai jurnalul ăsta ? întrebă ea.

— Nu știu bine, zise nursa, cred că de la hotel, era un pachet întreg.

Uitînd cu totul de Filip, Caty smulse ziarul din dreptul becului, provocînd o lumină bruscă a odăii. Nursa aruncă iute un șervet peste *abat-jour*-ul de tifon al lămpii. Jurnalul era *Paris-Soir* și dădea în prima pagină strania, pentru Caty, informație că prințul Hangerliu, unul din șefii importanți ai Mișcării și adversar al regelui, fusese executat. Caty nu știuse nimic de toate aceste lucruri, nici Ciocîrlan, nici Tilibiliu nu-i vorbise vreodată de Mișcare și despre Hangerliu. Adevărul este că Ciocîrlan trăia în lună, iar Tilibiliu, dacă afla cîte ceva, își făcuse o regulă să nu scoată o vorbă și să nu comenteze, pentru că, zicea, din țînțar se face armăsar, și un diplomat nu are cum să se apere dacă se interpretează greșit vorbele sale. Diplomatul ca și soldatul, adăuga, n-are opinii personale, el execută întocmai instrucțiile guvernului său, oricare ar fi.

— E adevărat că a fost omorît Max Hangerliu ? întrebă Caty în sufragerie, unde coborî îndată, pe mamă-sa și pe Florin Căldărescu.

Cei doi se consultară prudent din ochi.

[1] «Prințul Maximilian Hangerliu a fost împușcat.»

— Dar... toate astea... răspunse madam Căldărescu, voi le știți mai bine decît noi.

— Nu știm nimic ! mărturisi cu ciudă Caty. A fost sau nu a fost împușcat ?

Generalul Căldărescu făcu semn din cap că da.

— Ce grozăvii se petrec aici ? Oameni de lume executați ! Dar pentru ce ?

Căldăreștii nu fură în măsură să dea lămuririle necesare.

— *Mon pauvre petit !*[1] șopti Caty cînd se reîntoarse la căpătîiul lui Filip adormit, nu mai ai tată ! *C'est affreux !*

Cu toate astea, după întîia surpriză, Caty fu nevoită să-și mărturisească completa indiferență la moartea lui Hangerliu. Nu-l cunoscuse decît fugitiv, cedînd din curiozitate și snobism, nu-l iubise și nu păstra decît o amintire foarte ștearsă despre el. Știa, obiectiv, că Filip era conceput cu Hangerliu, sentimental se iluziona mereu cu gîndul că băiatul este al lui Oster. Într-o zi, Caty primi o scrisoare cu coroană princiară de la Șerica Băleanu, în acești termeni : «*Mu chère Caty, Vous me feriez grand plaisir en venant dîner à Pipera le jeudi 16 novembre à 8 h. 30* (Ciocîrlan era dus la Ciocile să vadă moșia părintească și pe mamă-sa care se afla acolo). *Si d'ici-là vous avez une après-midi libre, téléphonez et venez prendre le thé, en fin de journée. Croyez à mes sentiments les meilleurs.*»[2] Caty remarcă stilul afectat cordial și tonul domnesc al scrisorii și, cunoscînd-o pe Șerica, nu se îndoi că aceasta avea să-i împărtășească ceva. Într-adevăr, în ziua convenită pentru ceai, o găsi pe prințesă singură. Aceasta, după mari ocoluri, resfirînd în mîini niște mătănii lungi din boabe enorme de chihlimbar, intră în chestiune :

— Scumpa mea Caty, bietul nostru Max Hengerliu, precum știi, n-are decît un urmaș în linie directă...

— Cine ? întrebă Caty nevinovat.

[1] Sărmanul meu micuț !

[2] «Draga mea Caty, mi-ar face mare plăcere să vii la masă la Pipera, joi, 16 noiembrie, la orele opt și jumătate. Dacă pînă atunci ai o după-amiază liberă, telefonează-mi și vino să luăm ceaiul, pe seară. Cu cele mai bune sentimente.»

— Dar... știi bine... e Filip.

Caty se roși deodată. Prințesa înțelese că a făcut o gafă, deși, din punctul ei de vedere, se sinchisea prea puțin de sensibilitatea fetei lui Nicu Zănoagă.

— De altfel, mărturisi ea, toată chestiunea asta e pentru mine penibilă. *C'est cette princesse Hangerliu qui m'embête énormément*[1] (Șerica spunea adăvărul). Ea mi-a sugerat să-ți spun că familia ține foarte mult ca ultimul Hangerliu în linie dreaptă să primească o educație în spirit domnesc.

— Crezi, zise nu fără ironie Caty, că pot să mărturisesc soțului meu că copilul nu e al lui? De altfel, legal nu există decît Filip Ciocîrlan, *ce qu'on me demande est absurde.*[2]

— *Dites même que c'est stupide, j'en conviens!*[3] consimți Șerica și schimbă vorba.

Caty nu iubea în mod deosebit pe Filip, mai bine zis nu știa să-l iubească. Îl adora uneori ca pe o păpușă, îl copleșea cu exces de jucării și de toalete infantile, îl înăbușea în sărutări, chema doctori după doctori la cea mai mică indispoziție a băiatului, apoi se plictisea și-l părăsea în grija nursei. Copilul era pentru ea o distracție și un mijloc de a-și cheltui vitalitatea, ușor de înlocuit cu alte petreceri. Caty era maternă cu bărbații. îi plăcea să-i mîngîie pe păr, să-i supună capricilor ei, de aceea în Filip ea căuta mai ales un bărbat. Îl săruta pe ochi, încerca să se încredințeze că copilul seamănă cu Oster, îl și întreba cîteodată luîndu-l în brațe și așezîndu-l în fața oglinzii:

— Cu cine semănăm noi?

Copilul, bineînțeles, nu putea să răspundă, și Caty interpreta în felul ei rîsetele lui mute. Nici Ciocîrlan nu știa să arate afecțiune copilului. Îi spunea oare instinctul că Filip nu e al lui? Oricum, din familie fusese obișnuit cu această rigiditate. Ședea în fața lui Filip politicos ca înaintea unui monarh minor, neîndrăznind

[1] E această prințesă Hangerliu, care mă agasează groaznic.
[2] Ceea ce mi se cere e absurd.
[3] Spune chiar că e stupid, sînt de acord!

să-l atingă măcar, punea întrebări nursei sau Caty-ei și, arătîndu-se satisfăcut, se retrăgea din odaia copilului ca de la o audiență. Cînd Caty i-l puse odată în brațe, se simți stînjenit, îl ținu cu grijă ca pe un vas fragil de porțelan, grăbindu-se a-l restitui. La masă întreba după toate regulile cuviinței de Filip, nu cerea însă niciodecum să-l vadă și evita efuziunile. Filip era considerat ca o persoană respectabilă, căreia i se cuvin îngrijiri, atenții și omagii, însă toate acestea se efectuau și se transmiteau prin nursă. De altminteri Caty părăsi cu totul pe Filip la Pipera, lăsîndu-l pe seama mamă-si, iar ea se mută într-un apartament la etaj între Biserica Albă și Athénée Palace, pe care-l cumpărase de curînd. Locuința era puțin demodată, avea totuși saloane mari, pe care Caty le mobilă cu tot ce adusese de la Buenos Aires și cu alte mobile și tablouri cumpărate de la magazinele de artă. Casa avea calorifer. Caty explică lui Ciocîrlan că un diplomat trebuie să aibă relații mondene, să primească lume influentă și că o locuință în centru era din cele mai nimerite. Ciocîrlan aprobă totul (de altfel suferea din ce în ce mai vizibil de apatie), însă ceru favoarea să se slujească în cursul zilei de apartamentul Caty-ei din strada Berthelot, unde, zicea el, va putea găsi momentele necesare de liniște spre a întocmi memoriile pe care voia să le redacteze în legătură cu misiunea lui în Argentina. Caty înțelese că Ciocîrlan voia să se întîlnească cu femei, probabil cu Emmi, totuși, în starea de nervi în care se afla fostul ministru, crezu că nu e indicat să-l contrarieze. Ciocîrlan devenise docil și era vizibil atît de nenorocit, încît chiar micile lui aventuri le înfăptuia implorînd din ochi pe Caty. Preocuparea lui stăruitoare era de a obține o audiență la palat. Caty fu îndemnată să meargă la mareșalul Cornescu, care, foarte bonom, pipăi în toată onestitatea situația, ajungînd la încheierea că o cerere de întrevedere cu maiestatea-sa n-ar fi încununată de succes sau ar duce la o explicație și mai periculoasă. Tot el fu acela care imaginâ posibilitatea ca Ciocîrlan să participe la o vînătoare regală de mistreți.

— Fac lista cu invitații obișnuiți, printre care amicul nostru Ciocîrlan se află de mult, și dacă maiestatea-sa

nu-l taie, înseamnă că am cîștigat partida. Un vin bun, un vînat bogat pot să înveselească pe maiestatea-sa și s-o îndemne să adreseze un cuvînt amicului nostru. Dar... rezervă, nu trebuie să se facă remarcat în nici un chip, să aștepte cu răbdare schimbarea dispoziției măriei-sale.

Încîntat însuși de ingeniozitatea sa, mareșalul Cornescu își resfiră barba cu amîndouă mîinile pe tot pieptul. Stratagema lui izbuti, patronul nu tăie numele lui Ciocîrlan, și acesta primi invitația cuvenită de a lua parte la vînătoare. Ciocîrlan solicitase și obținuse, îndată ce se întorsese în țară, un permis de vînătoare de la Ministerul Agriculturii și Domeniilor și un permis de a purta arme din partea Statului-major al Corpului II Armată. Poseda cinci pușți de vînătoare, două carabine și două pistoale, unul Steyer și altul automat *«le Français»*. Vînătoarea decurse fără accidente deosebite, maiestatea-sa părea posacă și vorbi puțin. Nu se schimbă nici un cuvînt despre politică, convorbirea se învîrti în jurul vînatului, cîinilor și a mîncărurilor. Patronul fu, cu toate că taciturn, familiar și de un *sans façon* remarcabil. Se întinse pe iarbă sub un pom și așteptă pe mareșalul Cornescu, care se dusese pînă la mașină să aducă niște trabucuri. Cu bască pe cap, cu pantaloni de doc pînă la jumătatea fluierelor picioarelor și cu barba diluvială, mareșalul era de un inedit inimitabil. În cursul vînătorii, un mistreț fu împușcat cu o exactitate surprinzătoare, căzînd pe brînci în fața tuturor, în gestul furios de a se repezi. Patronul întrebă din ochi cine trăsese. Mareșalul Cornescu își îngădui în șoaptă să spună la urechea maiestății-sale că autorul loviturii fusese Ciocîrlan. Însă maiestatea-sa nu binevoi a face nici un gest de aprobare și, ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat, își pregăti arma pentru altă împușcătură. Ciocîrlan se simți murind, i se păru că toți cei de față îl privesc ca pe un om pierdut. Deși exagera, nu-i mai puțin adevărat că, așa cum se întîmplă în astfel de împrejurări, toți, în tot cursul vînătorii, fără să-i întoarcă spatele, se așezară astfel încît să nu stea în apropierea lui. Fenomenul se verifică la ora gustării. Însoțitorii aduseră mici trepiede de piele și înmînară fiecăruia cîte un pachet învelit în hîrtie. Fiecare se așeză pe unde putu mai aproape sau mai departe de maiestatea-sa, care rupse pachetul său

și căută, nu fără curiozitate, să vadă ce conținea. Ciocîrlan rămase cu trepiedul lui îndărătul tuturor. Regele mușcă din pateuri, din pui fripți, întinse un pahar de aluminiu să i se toarne vin, se șterse pe servețele de hîrtie, apoi aruncă pe jos oase, hîrtie, în fine pachetul tot redus la un ghemotoc. La fel făcură ceilalți, lăsînd în urma lor un mic maidan. Cîinii începură să adulmece cu nasurile și o vrabie fură chiar o bucată de pîine, enormă în raport cu dimensiunea ei. La despărțire, maiestatea-sa strînse mîna numai la trei persoane din imediata sa apropiere, apoi, simplificînd ceremonia, salută global pe ceilalți, aruncînd asupra lui Ciocîrlan o privire fără expresie. Acesta se întoarse acasă zdrobit.

— Ce ai, *mon bien-aimé?* încercă să-l vivifice Caty.

— Cariera mea este sfărîmată, zise el cu glas stins și cu un aer de copil care a rămas repetent. Canaliile au predispus pe rege împotriva mea, nu mai am nici o speranță.

— Ți-a făcut vreun repros, vreun gest ostil?

— Nici nu s-a uitat la mine, am împușcat un mistreț cu o lovitură superbă și a tăcut din gură.

— Dar bine, Gigi *adoré*, ce spui nu-i serios, și ce voiai să facă?

— Înțelege, Caty, că sînt dintre intimii curții, altădată mi se întindea mîna înaintea tuturor.

Caty alergă la mareșalul Cornescu și-i destăinui impresiile și dezamăgirile lui Ciocîrlan.

— Scumpă doamnă, zise acesta plin de optimism, maiestatea-sa era obosită, preocupată, sînt probleme importante la ordinea zilei, a mers la vînătoare să se distreze puțin. Totul trebuie luat cu filozofie și cu răbdare. Va veni o zi cînd maiestatea-sa va zîmbi, va întinde mîna.

Și mareșalul surîse glorios cu toată fața, spre a da o probă de voioșie în așteptarea viitorului.

Toate aceste demersuri ale Caty-ei fură fără efect asupra lui Ciocîrlan, din cauză că între timp se petrecu un fapt și mai supărător. Un ziar foarte citit, condus de un profesor universitar, publică în pagina ultimă știrea că Ministerul de Externe va numi o comisie pentru examinarea gestiunii fostului ministru plenipotențiar, care ar fi risipit fondurile cu o ușurință condamnabilă, făcînd

din bugetul legației caseta sa particulară și compromițînd reputația guvernului romîn. Știrea nu era cu totul inventată, reporterul luase informațiile de la Ministerul de Externe și Caty bănuia că Tilibiliu fusese acela care o strecurase. Noul cabinet, alcătuit din elemente eterogene, încerca să cîștige opinia publică cu tema «asanării vieții publice» și cazul Ciocîrlan putea sluji ca diversiune. În fond, nimeni nu se gîndise absolut serios la posibilitatea de a sancționa un om cu atîtea relații mondene ca fostul ministru plenipotențiar Gigi Ciocîrlan, însă acesta n-avea de unde să știe asta și, slab de înger, se emoționă. Ciocîrlan avea groază de opinia altora, obișnuit a fi intangibil, ideea dezonoarei îndeosebi îl îngheța. De cîteva ori, pentru nimicuri, trimisese martori pretinșilor insultători și acceptase lichidarea incidentelor prin jurii de onoare și procese-verbale în regulă. Era un birocrat înverșunat al reputației personale. Din această cauză, merse la directorul gazetei, îmbrăcat în chipul cel mai îngrijit, însă foarte palid la față.

— Ciocîrlan, ministru plenipotențiar ! se prezentă Gigi, scontînd efectul pronunțării numelui său.

Directorul îl privi distrat, însă acut. Era un intelectual de o mare finețe și erudiție, orator turburător, care punea în delir pe semidocți făcînd «profeții» și «colocvii cu strada», un ambițios teribil, dur, lipsit de scrupule, capabil de orice, chiar de a se face căpetenie de banditi, cu condiția ca ceata lui să fie alcătuită din cunoscători ai lui Kant, Hegel și Dilthey. Toți însă profesau antiintelectualismul, instinctele violente și iraționalismul, fiindcă susțineau că intelectualitatea sterilizează curajul și stînjenește «viața eroică» și aventura.

— Domnule director, zise Ciocîrlan, în ziarul dumneavoastră a apărut o știre calomnioasă pentru mine, aceea că am uzat de fondurile legației din Buenos Aires în scopuri personale. Veți înțelege că un om de onoare nu poate suporta o asemenea situație. Sper că veți dezminți știrea care e falsă de sus pînă jos. În acest scop, v-am adus un memoriu pe care vă rog să-l publicați.

Ciocîrlan, din nervozitate, luase un accent arogant. Plin de tact în saloanele mondene, unde se uza stilul suav și circumspecțios, nu găsea în alte medii tonul just. Directorul, cu sprîncene mefistofelice și un nas ca un stilet, îl privi mirat. Avu impresia netă de a se afla înaintea unei mari mediocrități. În general, îl iritau indivizii preocupați de chestiuni mărunte, care n-aveau înscrisă pe față, cum zicea el, «nebunia și setea de moarte».

— Stimabile, noi n-am publicat nici o calomnie, ci am relatat știri din ambianța ministerelor.

— Vă dați seama, bolborosi Ciocîrlan livid, că asemenea atacuri la reputația persoanelor reclamă o ieșire pe teren ?

— Bate-te în duel cu reporterul ! rîse directorul cu un rictus adînc de dispreț, privindu-l statuar ca un geniu care se crede superior contemporanilor.

Și făcînd o salutare cu mîna, trecu în odaia alăturată, de unde nu mai reveni. Surprins de această primire, neobișnuită pentru el, Ciocîrlan ieși amețit și se duse de-a dreptul acasă, nesuportînd privirile oamenilor, care i se păreau toate îndreptate în direcția lui. Caty îl găsi la telefon. Își căuta martori pentru a provoca la duel pe directorul ziarului.

— *Mon amour à moi,* îl imploră Caty, ești nebun ? Să te bați în duel cu Ilie Ionescu, de care tremură palatul însuși ? Ar fi un scandal public, te-ai compromite definitiv, îl adoră tinerii, are relații internaționale, te desființează !

— Sînt un om dezonorat ! se văită Ciocîrlan și începu să plîngă cu sughițuri.

— *Voyons, soyons sages, mon* pisic *adoré* [1], am să vorbesc cu Șerica Băleanu. Ilie Ionescu e puțin snob.

Caty merse într-adevăr la Șerica. Aceasta avea și ea ambiția de a primi omagiile tuturor personalităților și a constitui un fel de salon, în fond temîndu-se de oamenii noi și simțindu-se încîntată de a i se cere «panseuri» în publicațiile cele mai șterse. Lipsită de imaginație și crezînd în prestigiul ei, luă o hîrtie cu coroană și așternu pe ea invitația stereotipă :

[1] Ascultă, să fim cuminți, pisicul meu adorat.

«Mon cher Directeur, si vous avez une après-midi libre, téléphonez et venez prendre le thé, chez moi, en fin de journée. Croyez à mes sentiments» [1] etc.

— Ce vrea asta ? zise directorul către redactorii săi. Are bovarismul feudalității, vede tot prin categoria donjonului. Și aruncă amuzat hîrtia blazonată pe birou, în rîsetele tuturor.

Ciocîrlan se mai liniști puțin văzînd că notița din ziar nu are urmări și se dedică cu furie amorului cu Emmi. Aceasta fugea mai ușor de acasă acum cînd Tilibiliu era ocupat la minister și, cu toată dorința ei onestă de a se desface de Ciocîrlan, nu izbutea, aerul de suferință al fostului ministru exercitînd asupra ei compasiunea și un sentiment al datoriei de a consola. Cei doi se întîlneau dimineața în apartamentul din strada Berthelot. Tilibiliu bănuia adevărul, îi era totuși penibil să pună pe un om de serviciu să pîndească, fiindcă își zicea că s-ar fi compromis însuși. Într-o zi, ministrul plenipotențiar primi o invitație de la minister, semnată chiar de Tilibiliu, să se prezinte pentru comunicări urgente. Ciocîrlan, înmănușat, cu melonul în mînă, cu liniile feței alterate din pricina zbuciumului și a exceselor fizice, fu introdus în biroul lui Tilibiliu. Acesta îl tratâ familiar și cu o îngrijorare studiată.

— Dragă, începu el, te-am chemat tot pentru nenorocita aia de afacere cu creditul fără acoperire. Ministrul nu vrea să aprobe contul și a numit o comisie care să cerceteze cazul. Este furios, zice că te dă în judecată, am încercat să-l moderez. Comisia se va întruni cam de azi în două săptămîni, ziua exactă și ora ți-o voi comunica. Te-am prevenit ca să te pregătești cu memorii și acte, în fine, cum vei ști. Dar dacă ar veni o vorbă de sus de la cine știu eu, totul s-ar aranja într-un minut.

— Am încercat, mărturisi cinstit Ciocîrlan, patronul este încă încruntat.

Tilibiliu își întinse buzele subțiri spre rădăcina dinților, din satisfacție, ori mai degrabă spre a cîntări bine în minte cuvintele ce avea să spună.

[1] Dragul meu director, dacă aveți o după-amiază liberă, telefonați-mi și veniți să luați ceaiul la mine, pe seară. Cu cele mai bune sentimente...

— Cînd te gîndești, urmă el, că toată comedia asta ai fi putut s-o rezolvi plătind băncii suma neacoperită. Dacă ai face asta, ancheta n-ar mai avea nici un obiect, le-ai rîde în nas. După asta, poți înainta orice memoriu sore a le demonstra la ce sacrificii se expune un biet ministru plenipotențiar.

— Cu ce vrei să plătesc ? N-am putut obține un împrumut.

— Ei ! Împrumut ! Dar cu cecul lui Oster ce-ai făcut ? Oster a pus la dispoziție toată suma pentru lichidarea contului.

Ciocîrlan se făcu livid. În vreme ce Tilibiliu își păstrase profilul grecesc fin și avea pe față o roșeață permanentă, Ciocîrlan devenise străveziu, buzele păreau mai groase, iar obrajii mai buhăiți.

— Dă-mi voie, nu cunosc nici un cec, ce spui e o absurditate.

— Ba de loc, zise calm Tilibiliu, netezindu-și părul foarte lins. E un fapt notoriu în lumea bancară și comercială că doamna Ciocîrlan a încasat un cec emis la ordinul ei de bancherul Oster. Mi-am închipuit că știi.

— Soția mea, domnule, nu primește bani de la necunoscuți, căută Ciocîrlan a-și restabili demnitatea.

Tilibiliu își păstră sîngele rece.

— Dragă, asta este o chestiune care vă privește. Eu ce-am avut să-ți spun ți-am spus.

Și apăsă pe butonul unei sonerii, spre a preaviza pe Ciocîrlan că înțelege să treacă la lucrările lui de birou și că nu vor mai fi, peste o clipă, singuri.

Este curios cum o simplă emoție sufletească produce, ca o eclipsă, o totală schimbare a imaginii universului. Ciocîrlan ieși din minister aiurit. Piața Victoriei i se arătă ca un maidan trist, fiece element de percepție, trotuar, pavaj, pom, îi producea durere fizică, nu mai simțea nici un fel de legătură cu acest pămînt. Altădată ar fi luat o mașină sau o trăsură, acum porni în neștire, pe jos, pe Calea Victoriei. În preajma pieței Amzei se opri mașinal în fața unei vitrine cu cravate și alte obiecte vestimentare bărbătești, pe care le contemplă îndelung. În realitate nu vedea nimic, nu izbutea să determine obiectele expuse și să rețină prețurile. Copleșit de un gînd interior, se mută

alături înaintea unei prăvălii cu zarzavaturi și comestibile și consideră cu atenție un coș cu ciuperci și unul cu arpagic.

— Începi să te ocupi de bucătărie ? îi spuse din mers atingîndu-l cu mîna regele Vahtang, îmbrăcat în somptuoase stofe negre englezești și cu o perlă la cravată.

Ciocîrlan tresări și privi pe Prejbeanu foarte aiurit, el însuși surprins de a se fi oprit în fața unui coș cu ceapă. În fine, se duse acasă și, intrînd în dormitor, se întinse așa îmbrăcat pe pat, punînd ca niciodată ghetele pe cuvertură. Ședea cu ochii în gol, spre tavan, cu o senzație de oboseală extremă. Trecu un timp indefinit. Cînd Caty, care ieșise în oraș, sosi, fu mirată de a-și găsi soțul în asemenea stare.

— Te simți rău, *chéri ?* Spune-mi ce ai ? Să chem un doctor ?

Și se repezi la telefon să facă un număr. Cu un gest al mîinii Ciocîrlan îi interzise să ridice receptorul.

— Ți s-a întîmplat ceva ? Spune-mi, pisic *adoré !* insistă Caty, așezîndu-se pe marginea patului și netezind cu palma fruntea lui Ciocîrlan.

Acesta îndepărtă încet mîna Caty-ei.

— Nu știam că ai secrete pentru mine, *chéri !* Trebuia să-mi spui ce s-a întîmplat, ca să te ajut.

Multă vreme Ciocîrlan stătu astfel nemișcat, fără a scoate un cuvînt, ca un om căzut în comă. Apoi se ridică cu o neașteptată repeziciune și, dîndu-se jos din pat, prinse pe Caty cu putere de un braț și o întrebă cu glas decis și răgușit :

— Caty, este adevărat că ai primit de la Oster un cec spre a lichida contul neacoperit de la bancă ?

— Cine ți-a spus asta ?

— Nu interesează cine a spus. Chestiunea este dacă ai primit sau nu cecul de la Oster.

Caty se uită în ochii lui Ciocîrlan și la fața lui descompusă și avu sentimentul că se află în fața unui nebun. Surprinsă de întrebare și de altfel și din orgoliu, socoti că a spune adevărul e mult mai puțin riscat.

— Ei bine, am primit cecul ! zise ea.

Atunci se produse un fapt neașteptat, cel puțin pentru Caty, care bănuia că Ciocîrlan o să-i facă scene de gelozie și o să-i reproșeze de a se fi lăsat plătită de argentinian. Dar Ciocîrlan luă o figură anxioasă și rugătoare :

— Caty, ce-ai făcut cu cecul ? Unde sînt banii ? Caty, dă-mi acești bani, e o chestiune de viață și de moarte.

— Nu-i mai am, zise Caty rece, i-am folosit cum am crezut mai util pentru viitorul nostru.

— Caty, dă-mi banii, o imploră Ciocîrlan incredul, îmi trebuie acești bani.

Și căzînd în genunchi, înconjură picioarele Caty-ei, plîngînd cu hohote, ca urmare a încordării de atîtea ore.

— Dragă, zise Caty, regăsindu-și siguranța de sine, fii rezonabil și om cu demnitate. Vrei banii pe care mi i-a dat un bărbat străin ? Crezi că mi i-a dat pentru tine ?

— Nu-mi pasă ! Datoria ta e să mă ajuți ! Dă-mi banii !

— Te voi ajuta cum voi socoti eu mai bine. Ce vrei să faci e o prostie.

— Voi fi dat în judecată, voi fi dezonorat.

— Exagerezi, totul se va aranja, te asigur.

— Vreau să lichidez contul, insistă încăpățînat Ciocîrlan, care se ridicase în picioare, și acum, trecut la starea de agitație, străbătea odaia în lung și în lat.

— Regret că nu mai am nici un ban acum ! mărturisi Caty.

— Ce-ai făcut cu suma, de ce nu mi-ai dat-o atunci ?

— Gigi, mă surprinzi, vrei să-ți fi dat banii oferiți mie de Oster ? Îți convine această situație ? Oster crede că Filip este al lui și a voit să-i asigure viitorul.

— Prin urmare ai fost metresa lui.

— Așa cum Emmi este metresa ta.

Ciocîrlan tăcu o clipă, neputînd da replica. Apoi redeveni rugător :

— Caty, poți să mă lași în această stare ?

— Fii calm, *mon bien-aimé*, răspunse Caty înduioșată în limitele sufletului ei pozitiv, vei ieși din impas. Banii i-am plasat în interesul nostru comun, spre a preîntîmpina orice criză posibilă în cariera ta. Îți voi explica mai tîrziu. Cît despre Filip, îți jur că nu este al lui Oster. Am vorbit și eu, așa.

După oarecare tăcere, Ciocîrlan reveni la ideea lui fixă.

— Te implor, Caty, vinde, ipotechează, fă-mi rost de suma respectivă. Vreau să le-o arunc în obraz. Dezonoarea de a fi pus sub cercetare n-o voi putea suporta. Am să mă omor, Caty.

— *Ne dites pas des bêtises!* [1]

A doua zi, Ciocîrlan părea mult mai liniștit. Fața, puțin slăbită, îi redevenise distinsă și copilărească și o paloare conferea fizionomiei un aer contemplativ ce nu corespundea de loc sufletului său, lipsit de complicație intelectuală. Ciocîrlan luă micul dejun și prînzul cu Caty, mîncînd fără poftă, însă nu mai puțin decît cere decența și cu o distracție moderată și inedită, care-i ședea bine.

— Ești mai calm acum, iubitul meu? îl întrebă Caty.

— Sînt resemnat și aștept deznodămîntul. Nu văd decît două epiloguri posibile. Ori depun suma pînă la data fatală, ori... trag consecințele.

— Adică cum?

Ciocîrlan ezită puțin, apoi vorbi aproape șoptit:

— Orice om de lume știe cum. Nu te am decît pe tine, aștept un gest. Dacă nu-l poți face, pentru mine totul s-a sfîrșit.

— *Mon* pisic *adoré*, vorbești copilării, zise Caty așezîndu-se pe genunchii lui Ciocîrlan. Nu există nimic rezonabil ce să nu pot face pentru tine. Mă întîlnesc astăseară cu unchiul Alec și sînt sigură că totul va ieși cu bine. Fii cuminte.

Ca osînditul care, făcînd prin avocatul său cerere de grațiere, capătă o relativă liniște în speranța comutării pedepsei, Ciocîrlan renunțînd personal de a se mai preocupa de afacerea de la Ministerul de Externe, începu să-și omoare timpul în felul său, plimbîndu-se prin oraș sau întîlnindu-se cu Emmi în casa din strada Berthelot. Străbătea străzi pe care nu le mai frecventase de mult pe jos și într-o zi, auzind în Catedrala Sf. Iosif tunete paradisiace, intră de curiozitate. Nu dădu nici o atenție unui număr de persoane strînse în băncile din față și se așeză pe o bancă mai lîngă ușă, punîndu-și fața în palme. Orga scotea formidabile rachete de sunete spre bolta catedralei,

[1] Nu spune prostii!

care se răsuceau ca niște vîrtejuri eterice și se stingeau, propagîndu-se în ecouri, în vreme ce alte tunete suave țîșneau din țevile instrumentului. Era un preludiu de Bach, pe cît auzi șoptindu-se Ciocîrlan. După o mică pauză orga începu altă bucată, acompaniind de astă dată un glas băiețesc de mezzosoprano ce spunea cuvinte latinești, din care se distingea perfect: *«Salve Regina!»* [1]

— *Le petit est merveilleux!* zise o voce feminină în surdină. *Il est un organiste de premier ordre et qui plus est, il a une voix angélique!* [2]

— *Qui est-ce?* [3] întrebă alt glas femeiesc.

— *Matei-Radu Basarab, de la famille princière. A ce qu'on prétend, il est le vrai descendant du voïvode.* [4]

— *Il possède un toucher exquis et une voix adorable.* [5]

Într-adevăr, glasul copilului era de o puritate remarcabilă, neutru ca un sunet de violă. În fine, cantata încetă, în catedrală se făcu puțină rumoare de conversație și micul organist apăru jos și se așeză în cele din urmă lîngă o doamnă. Să fi avut vreo doisprezece ani. Fața, prelungă și extrem de serioasă. Era îmbrăcat în negru, purtînd un guler scrobit peste sacou, o mare lavalieră albă și pantaloni scurți. Un preot catolic cu o barbă mare neagră îl complimentă prin aprobări din cap și din mîini. Nu era slujbă religioasă, ci un fel de concert public religios, urmat de o conferință. După puțin, apăru în fața băncilor monseniorul Valentin de Băleanu, care, cu niște foițe în mîini, începu să cuvînteze. Vorbea însă franțuzește.

— *Mes frères, nous parlerons aujourd'hui,* începu el, *du mensonge d'Ananie et de Saphira, de l'emprisonnement des Apôtres et de leur délivrance, enfin de leur comparution devant la Sanhédrin. Nous avons constaté*

[1] Trăiască Regina!

[2] Micuțul este minunat! E un organist de prima clasă și, pe deasupra, are și voce de înger.

[3] Cine e?

[4] Matei-Radu Basarab, din familia princiară. După cît se spune, e adevăratul descendent al voievodului.

[5] Are un tușeu fin la pian și o voce adorabilă.

dans la conférence précédente l'union des coeurs entre les fidèles. [1]

Și monseniorul-prinț continuă în acest chip pe ton afectat și cu glas de volumuri inegale, niciodată forte, adesea nesigur și stînd parcă să se stingă. Cu toate că cuprinsul conferinței păru lui Ciocîrlan complet bizar și ininteligibil, asistența asculta pe monsenior cu o încordare suspectă, în care se ghicea snobismul. Prințul vorbi, comentînd *Acta sanctorum apostolorum* [2], despre sărăcia întîilor creștini, care vindeau ceea ce posedau și depuneau prețul respectiv *ad pedes apostolorum* [3], despre Iosif, poreclit Barnabas, *quod est, si interpreteris, filius consolationis* [4], și care își vîndu ogorul și dărui banii obștii creștine. Apoi urmă exemplul lui Anania. *Vir autem quidam nomine Ananias, cum Saphira uxore sua, vendidit possessionem.* [5] Dar nu predă tot prețul. Petre îl mustră *Dixit autem Petrus, Anania cur implevit Satanas cor tuum, ut mentireris in Spiritum Sanctum, et interverteres ex pretio istius praedii?* [6] Anania auzind mustrarea căzu mort la picioarele lui Petru, *cecidit exanimis.* În fine, monseniorul vorbi de încarcerarea apostolilor, *posueruntque eos in custodia publica* [7] și *de leur miraculeuse délivrance* [8] prin îngerul care i-a slobozit. *Sed angelus Dominis per noctem aperuit fores carceris.* [9] *Mes frères,* încheie prințul, *une triple conclusion s'impose. D'abord, imitons les Apôtres, dans leur courage magnifique. Enfin, soyons joyeux dans l'épreuve tel ces martyrs qui étonnaient leurs bourreaux. Réjouissons-nous d'avoir souffert pour l'Eglise, pour Jésus-Christ, pour Dieu et aussi pour notre chère Roumanie, qui est, ne l'oublions pas, attachée par de nobreux et de fervents fidèles, à la foi catholique.* [1]

Orga scoase în acest moment erupții de sunete glorioase. Se simțea altă mînă, mai scolastică și mai profesională.

Cînd tuburile orgei se scurseră de ultimele note ale unui *Largo* de Haendel, asistența se ridică și se strînse în jurul monseniorului, care, cu o modestie mironosită, își scuturâ sutanele ridicîndu-le deasupra pantofilor și răspîndind în juru-i o puternică mireasmă de lavandă. Ciocîrlan, scoțînd capul din palme, se văzu cu uimire înconjurat de o lume prea cunoscută. Erau acolo Gaittany, prințul Antoine și prințesa Șerica Băleanu, contesa de Verner-Sternberg, generăleasa Cernicev, madam Basarab, madam Carcalechi, Costică Prejbeanu, mareșalul Cornescu, Charles-Adolphe Vasilescu-Lascaris, Zenaida Manu și alți cîțiva din același cerc, în care nici unul nu era catolic, pe lîngă cîțiva inși străini de grup, probabil frecventatori ai catedralei.

— Nu ți se pare că prințul e cam comunist? întrebă madam Carcalechi pe Gaittany.

— Exclus! rîse Gaittany.

— Dar a vorbit de comunitatea bunurilor.

— La creștinii primitivi, observă Prejbeanu. Într-o societate civilizată o asemenea promiscuitate e inadmisibilă.

Între timp Gaittany zărise pe Ciocîrlan.

— Domnule, îi zise el cu brațele deschise. Te felicit din toată inima. Îți urez succes.

Ciocîrlan îl privi întrebător și melancolic.

— Am citit declarația dumitale în ziar. Tot ce spui este perfect just.

---

[1] Vom vorbi astăzi... despre minciuna lui Anania și Saphira, de întemnițarea apostolilor și de eliberarea lor, în fine, despre apariția lor în fața Sanhedrinului. Am constatat în conferința precedentă legătura inimilor între credincioși.

[2] *Faptele sfinților apostoli.*

[3] La picioarele apostolilor.

[4] Care este, dacă interpretăm, fiul milei.

[5] Un bărbat oarecare, pe nume Anania, împreună cu soția sa Saphira, și-au vîndut averea.

[6] Atunci Petru i-a spus: «Anania, de ce Satana umple inima ta, încît să minți sfîntul duh și să pui la o parte din prețul acestei vînzări?»

[7] Și i-a pus în închisoarea publică.

[8] Eliberarea lor miraculoasă.

[9] Dar îngerul domnului a deschis noaptea porțile temniței.

[1] Fraților, o triplă concluzie se impune. Mai întîi, să nu uităm pe apostoli în curajul lor măreț. În fine, să fim veseli în încercare, întocmai ca acești martiri care umpleau de uimire pe călăii lor. Să ne bucurăm de a fi suferit pentru biserică, pentru Isus Christos, pentru dumnezeu și, de asemenea, pentru scumpa noastră Românie, care este, să nu uităm, legată de credința catolică prin numeroși și fervenți credincioși.

Și după această explicație, Gaittany făcu bezele cu mîna lui Ciocîrlan și-l părăsi, uitînd subit tot entuziasmul. Ceilalți observaseră și ei pe fostul ministru plenipotențiar.

— M-așteptam să vii la conferința prințului, zise Șerica întinzînd voievodal mîna spre a-i fi sărutată. Dar Caty de ce nu e cu dumneata ?

— E puțin suferindă ! minți Ciocîrlan.

Conferința monseniorului, încadrată în muzică de orgă, nu fusese fără efect asupră-i. Nu înțelesese nimic, dar se simțise străbătut de sentimentul că există solemnități în durere și moarte. Cuvintele *«courage magnifique»*, *«miraculeuse délivrance»* îi stăruiau în urechi. Ideea că este un martir suferind pentru că a încercat să combată propaganda revizionistă și să ridice prestigiul țării printr-o reprezentare somptuoasă începu să-l consoleze.

Tresări cînd Gaittany îi vorbi de declarațiile din jurnal. La început se crezu din nou atacat, însă Gaittany îl lăudase. În jurnalele pe care le cumpără la un chioșc nu găsi nimic. Se întoarse deci acasă și ceru Caty-ei ziarele vechi.

— Pentru ce, *chéri ?*

— Gaittany m-a felicitat pentru declarațiile pe care le-aș fi făcut. N-am făcut nici o declarație.

Caty îl luă de gît cu calineria ei maximă, îl sili să stea pe un fotoliu și, așezîndu-se pe marginea acestuia, îl puse în curent cu demersurile ei. Fusese la unchiul Alec Zănoagă, care se afla acum în plină ascensiune, ca independent, îndreptîndu-se spre «concepțiile noi». Era în fel și fel de consilii administrative, cunoștea pe toți miniștrii și se dădea drept sigură numirea lui într-un post înalt, deși se ferea, pe cît putea, de orice răspundere, din prudență și din indolență. Alec primi cu mult scepticism ipoteza unei sancțiuni împotriva lui Ciocîrlan.

— Acestea sînt excese de zel de ministru nou. Regimul are nevoie de oameni cu nume sonor, care să nu fie legați de un partid. Ciocîrlan este ceea ce trebuie.

Alec Zănoagă luă pe Caty într-o mașină și porni la Președinția Consiliului de Miniștri. Chipul cum intră în local, apoi la șeful de cabinet, fu admirabil. Cu mîna autoritară și totuși blîndă, dădea la o parte pe sergent, pe portar, pe oamenii de serviciu, neascultînd nici un protest, neacordînd nici o privire nimănui. Fața sa rubicondă și mustața mă-

runtă, ochelarii cu montura de aur, ținuta sa somptuoasă impuneau respect. De altfel, se recomanda scurt «senator», ceea ce într-adevăr era. Primul-ministru îl primi îndată ce i se anunță numele său. După un sfert de oră, doctorul Zănoagă ieși cu același aer suficient și calm. Caty îl aștepta în mașină.

— N-are să se întîmple nimic, îi zise Zănoagă, poate să fie liniștit. Din contră, va fi numit într-un post, dacă mai ales dă a înțelege că dezavuează poziția arogantă față de puterile centrale.

— Dar el a urmat totdeauna, ca și bătrînul Ciocîrlan, observă Caty, politica tradițională de fidelitate față de aliați și de Mica Înțelegere. A vorbit în acest sens la un banchet oficial la Buenos Aires.

— Este sau nu este diplomat ? Orientarea țării s-a schimbat, un diplomat exprimă opinia guvernului.

— Așa zice și Tilibiliu.

— De acum încolo au să vină evenimente catastrofale. Crezi că eu am vreo părere ? Nici nu-mi bat capul. Nu cred în nimic. Vîntul a început să șuiere, mă culc la pămînt, să nu fiu scos din rădăcină. Mă aplec unde sînt împins. S-a dus cu superstiția omului de caracter, nezdruncinat în convingerile lui. Caracterul este un lux într-o societate calmă, care-l gustă ca pe o curiozitate. Oamenii din vremea Revoluției Franceze n-au avut caracter. Vezi Talleyrand. Au fost revoluționari moderați, pe urmă teroriști, apoi adepți ai tiraniei napoleoniene, în fine monarhiști parlamentari sub Restaurație. Fii onest în viața privată, dacă poftești ; în viața publică fă ce fac alții, ca să nu ai inutile complicații, însă cît mai pitit. Afară de cazul cînd visezi să devii un Napoleon Bonaparte și să mori în insula Sf. Elena, ceea ce nu-i cazul meu. Ce facem acum ? Mergem la Ciocîrlan cu un jurnalist să-i luăm declarații ?

Caty se sperie :

— Mi-e frică de susceptibilitatea lui. E așa de nervos !

— De altfel, urmă Alec Zănoagă, ce nevoie avem de el ? Hai cu mine la Capșa.

La Capșa, Zănoagă dădu o ochire în cafenea și, zărind pe cineva, îi făcu semn să treacă în sala de cofetărie, unde intră și el cu Caty, căreia îi înfățișă un tînăr cu păr roșcat, foarte ondulat.

— Îți prezint pe domnul Hermann Seraphin, ziarist.

— Dar, tresări Caty, ne cunoaștem de la Buenos Aires.

— Cu atît mai bine. Societatea, adăugă Zănoagă, ți-a acordat ajutorul cerut pentru informațiile comerciale pe care le-ai oferit. Acum, te rog, să pui în ziar, la comentarii, ceea ce îți voi spune. Ministrul nostru e cam bolnav și ne-a autorizat să vorbim în numele lui. Vei afirma că din anturajul imediat al ministrului ești informat că și-a revizuit cu totul concepția în materie de politică externă și că orientarea spre Roma și Berlin i se pare cea mai nimerită pentru o țară amenințată, prin poziția sa geografică, de a cădea în brațele comunismului.

— Declarația, lămuri Caty lui Ciocîrlan, pe cînd îl ținea de gît, nu te angajează direct, deoarece Seraphin n-a scris că ți-a luat un interviu. Însă întrucît nu vei dezminți, asta are să facă foarte bună impresie asupra patronului.

— Crezi ? se îndoi fostul plenipotențiar.

Caty îl pecetlui lung cu buzele pe gură și se ridică, mulțumită de inerția lui Ciocîrlan. Acesta, neavînd nici o idee clară politică și preocupat totdeauna numai de a fi bine văzut de superiorii săi, nici măcar nu reflectă la fondul notiței. O vagă nădejde că ar fi cu putință să scape începu să-i lumineze sufletul. Orga catedralei răsuna în sufletul lui, și vorbele monseniorului Valentin de Băleanu, *«souffrance»*, *«courage»*, *«un ange du Seigneur»*, îi reveniră în minte cu semnificații miraculoase. În starea sa de oscilație morală, obsesia Emmei reprezenta singurul element statornic. Emmi încerca mereu să scape de el și să rămînă fidelă lui Tilibiliu. O abăteau însă de la această hotărîre pe de o parte compasiunea pentru Ciocîrlan, căruia Tilibiliu îi prevestea, față de ea, subțiindu-și buzele, cele mai grozave sancțiuni, pe de altă parte, imprudența însăși a lui Ciocîrlan, care venea s-o caute chiar acasă la ea. Spre a evita vreo întîlnire fatală cu Tilibiliu, Emmi prefera să meargă ea la Ciocîrlan. Totuși, într-o zi, Vasilevs-Lascaris, intrînd în biroul directorului protocolului, îi spuse deodată :

— Știi că am întîlnit-o pe doamna dumitale pe strada Berthelot, intra într-o curte !

Și Vasilevs își întoarse buzele pe dos, în vreme ce Tilibiliu le întinse peste dinți.

Tilibiliu se gîndi să surprindă pe culpabili asupra faptului, îi fu însă teamă de scandal. Rumină deci alte mijloace de a se răzbuna, și primul care i se înfățișa în minte fu acela de a stimula examinarea gestiunii fostului trimis extraordinar. Comisia fusese propusă și data fixată, și Tilibiliu se gîndi să dea drumul afacerii, birocratic, măcar pentru zarva care ar fi ieșit din ea. O hîrtie oficială, iscălită de el pentru ministru, fu trimisă la Ciocîrlan, care, cînd o văzu, luă culoarea cerii. Din nou apăru în ziarul lui Ilie Ionescu știrea tragerii la răspundere a lui Ciocîrlan.

— Totul este pierdut, zise acesta cu glas stins Caty-ei, mîine dimineață trebuie să mă prezint la minister. Acest lucru este insuportabil, prefer să dispar.

— Iubitul meu, e fără îndoială o eroare la mijloc sau o răutate din partea lui Tilibiliu, căută ea să-l consoleze, totuși puțin cam îndoită la suflet. Avem asigurări din partea ministrului că afacerea va fi pusă la dosar și contul aprobat, iar tu vei fi numit în altă parte.

— Sînt simple vorbe de politeță, iată hîrtia și iată jurnalul. S-a sfîrșit cu mine.

— Ești ridicul, se supără Caty, nu poți suporta nici o contrarietate, un om politic e totdeauna atacat. Mă duc la unchiul Alec, să văd ce se ascunde sub adresa asta.

— Dragă Caty, zise Ciocîrlan ostenit și afară din cale de blînd, îngăduie-mi să dorm în noaptea asta dincolo, în Berthelot. Mă simt așa de deprimat !

— Cu condiția să fii cuminte !

Caty nu-l bănuia pe Ciocîrlan de nici o intenție neobișnuită afară de aceea de a se întîlni cu Emmi, lucru pe care, avînd în vedere starea sa de nervi, era hotărîtă să-l tolereze. Într-adevăr, Emmi veni a doua zi de dimineață, îndată ce scăpă de Tilibiliu, alarmată de profețiile sinistre și satisfăcute pe care acesta i le făcuse asupra soartei fostului ministru plenipotențiar în Argentina. Îl găsi pe Ciocîrlan palid, cu ochii turburi, înconjurați de cercuri violacee, dar liniștit și curtenitor. O sărută focos, apoi o trase înspre dormitor, unde se încuie cu ea.

— Nu mergi la minister ? îl întrebă soptit Emmi.

Ciocîrlan făcu o denegație cu capul și continuă s-o sărute avid pe gît, pe umeri. Emmi se lăsă în voia simțurilor.

În după-amiaza zilei precedente, Caty alergase la Alec Zănoagă. Acesta nici nu găsi de cuviință a mai importuna pe primul-ministru. Ministrul de externe nu era în București, avea să fie la minister abia a doua zi dimineață.

— Dragă, afirmă el, nu te uita la ce scriu gazetele. Regele a semnat decretul lui de numire la Legația din Madrid. Știu pozitiv.

— Da, obiectă Caty, dar el nu știe, se zbuciumă, se alarmează. Trebuie neapărat să-l punem în curent.

Alec Zănoagă năvăli cu Caty în cabinetul ministrului de externe.

— S-a făcut, le-o luă înainte ministrul, iată decretul. Maiestatea-sa a binevoit a-l numi ministru plenipotențiar la Madrid.

— Fă-i o hîrtie, să se liniștească ! insistă Zănoagă.

Ministrul chemă pe Tilibiliu, acesta, posac și paperasier, informă că era cu neputință să se execute lucrările pînă a doua zi.

— Redactează, domnule, o adresă provizorie și dă-mi-o îndată să ți-o semnez.

Adresa suna astfel :

«Domnule Ministru plenipotențiar,

Vă informăm că Ministerul a găsit întemeiată justificarea sumelor cheltuite de dvs. la Legația din Buenos Aires și a ordonat lichidarea contului. Totodată vă aducem la cunoștință că Majestatea-Sa Regele a binevoit a vă numi pe data de 1 martie ministru plenipotențiar la Madrid. Decretul de numire vă va fi comunicat ulterior. Primiți etc.»

— Cine se duce la el ? întrebă Zănoagă.

— Mă duc eu ! se repezi Tilibiliu, care voia, în fond, să surprindă pe cei doi, măcar pentru plăcerea de a-i vedea stînjeniți.

Caty nu se opuse, căci n-ar fi voit să descopere pe Ciocîrlan cu Emmi. Merseră amîndoi cu mașina pînă la un colț de stradă, iar Tilibiliu intră în curtea casei și bătu la ușă. Neräspunzîndu-i-se, o deschise, căci nu era încuiată, și intră în sală. Apoi bătu în ușa biroului și, neauzind nici un zgomot, intră de asemenea. Dădu tîrcoale mesei de scris, pe care găsi un plic alb de pînză sigilat, sub o bucată de alabastru. Ridică greutatea și citi următoarele cuvinte : «Nu faceți nici o cercetare, mi-am ridicat viața ca să evit dezonoarea. Cer iertare tuturor. Aici este testamentul meu. G. Ciocîrlan.»

Pe cînd citea, auzi șoapte în odaia alăturată și pași. Atunci ieși repede din birou și, în grabă, spre a nu fi surprins, se ascunse după o draperie care acoperea parțial o nișă din anticameră, în care se afla o canapea. Ciocîrlan și Emmi apărură pe o ușă, iar ministrul, conducînd-o pe Emmi, o îmbrățișă puternic și o sărută cu patimă. Tilibiliu își strîmbă, nevăzut, fața în mod îngrozitor. După plecarea Emmei, Ciocîrlan reintră cu pași înceți în birou, închizînd ușa după el. Tilibiliu ieși de după perdea și se pregăti să bată la ușă, ținînd în mînă plicul salvator. O putere lăuntrică îi încetinea mișcările. Dinăuntru se auziră niște țăcănituri metalice. Tilibiliu se aplecă și privi pe gaura cheii. Zări pe Ciocîrlan înclinîndu-se și îndreptînd un revolver spre inimă. Vru să împingă ușa și să strige. O ură atroce îl paraliză. O pocnitură surdă răsună și Tilibiliu văzu, fără a se mișca din loc, cum Ciocîrlan se prăbuși încet peste masă, alunecînd apoi la picioarele ei. După cîteva clipe de tăcere, directorul protocolului deschise încet ușa și privi spre mijlocul odăii. Noul ministru de la Madrid se afla acolo întins pe covor.

Tilibiliu, întorcîndu-se la mașină cu plicul în mînă, zise Caty-ei simplu :

— A fost prea tîrziu.

XV

— În curînd, tovarășe profesor, drapelul va fîlfîi deasupra palatului nostru, zise Dragavei către Ioanide, alături de care urca scările de marmură ale intrării principale.

— Mă bucur, răspunse Ioanide, dar puțin mă și întristez.

— De ce ?

— Acum încep atacurile. Și curios, sau ca de obicei, aud murmure și din țară și la posturile de radio ostile

din Occident. Nu-i vorbă, din partea noastră nu mă ocărăsc muncitorii, ci «oameni ai muncii» ca Gulimănescu.

— Dumneavoastră sînteți mai presus de asemenea mizerii. Altădată erați nepăsător.

— Nu mai sînt, iubite Dragavei, am devenit cetățean. Vreau să fiu folositor semenilor mei și bîrfitorii te pot întîrzia din drum. Un caiet de poezii îl arunci în sertar și-l descoperă generațiile viitoare, însă un monument, dacă nu-l ridici undeva, este neantul pur. Înainte făceam orașe de ipsos și eram mulțumit. Azi mi-am dat seama că este o mare fanfaronadă să produci arhitectură în albume și machete. Asta dă notorietate în anume cercuri, dar oamenii care stau în bordeie nu trag nici un folos. Vreau să-i văd pe toți în palate, să se bucure de solemnitatea marilor saloane ca grecii de templele lor.

— Acest lucru are să se întîmple negreșit, observă Dragavei. Să nu credeți, totuși, că numai dumneavoastră aveți necazuri. Am și eu.

— De pildă...

— De pildă, am pus rînduială în muzeul fost Boldescu-Kapri, am dat afară fleacurile și am păstrat ceea ce vorbea despre trecutul nostru de luptă și apăsare, am îmbogățit colecțiile cu obiecte de mare valoare artistică, am adus lucrătorii din fabrici să le vadă, și astăzi muzeul este o școală vie. Și cînd îl vom redeschide aici, mii de oameni au să-l viziteze.

— Atunci de ce ești necăjit ?

— Am pățit ceva, zise Dragavei cu paraponul lui placid și nu fără veselie. M-am lăsat păcălit și am pierdut un tablou de preț.

Ioanide privi intrigat la Dragavei, care continuă :

— De curînd a venit la mine un cetățean, care s-a oferit să vîndă muzeului un tablou de dimensiuni mari, reprezentînd o scenă de vînătoare, un tablou întunecat, pe o pînză cu fibra groasă, parcă pictat cu smoală pe alocuri, totuși de culori admirabile în anume porțiuni. Mi-a spus că este școală flamandă, după știința lui. Am frunzărit volumele și albumele mele, am citit chiar din scoarță în scoarță *Istoria artei* a lui Springer și alte cărți de specialitate. Mi s-a părut că seamănă mai mult a școală venețiană. În fine, i-am chemat pe toți experții noștri plastici.

Cei mai mulți mi-au spus că e un fals grosolan, o «crută», cum ziceau dumnealor. E adevărat, un istoric de artă tînăr, ieșit din școala noastră, a susținut că e de manieră italiană și original. Bineînțeles, l-am invitat special pe Babighian, care a venit de cîteva ori. A pipăit tabloul, l-a întors pe dos și pe față, s-a cocoșat cu ochelarii pe nas lîngă el, pe urmă s-a așezat pe un scaun și a dormit de-a binelea în fața lui. Dar se prefăcea. Mi-a spus că nu face două parale, nici cît pînza pe care e pictat, că trebuie să fie o falsificație ordinară, făcută prin Austria sau Ungaria. Și a plecat scîrbit. Mi s-a părut mie că toți schimbă priviri între ei. Eram peste cap de ocupat și am neglijat tratativele. Peste cîtăva vreme aflu că Babighian avea tabloul pe perete acasă și că toți se îndesau la el să contemple descoperirea cea mare : un Bassano veritabil, o piesă rară, cumpărată pe nimic. Mizerabilul l-a arătat și străinilor, veniți la noi, dîndu-le a înțelege că tablourile de valoare sînt la colecționarii particulari. Ceea ce mă necăjește este că muncitorii și tinerii noștri nu pot să vadă un tablou rar. Dar sper să-l conving să-l cedeze muzeului.

Cei doi străbătură saloane peste saloane, pășind printre mozaicari și parchetari, în fine ajunseră în sala de spectacol. Aici nea Vasile și Leu umpleau cu ipsos golurile din tencuială rămase în jurul prizelor și al altor puncte de pe traseul instalației electrice.

— Ei, întrebă Ioanide, cînd ne așezăm în staluri, s-o vedem pe domnișoara Iablonski dansînd ?

— Păi, zise nea Vasile, din partea noastră, noi sîntem mai gata.

Leu, așa de limbut altă dată, își ascundea fața, se făcea că n-aude.

— Ce-i cu dumneata ? îl interpelă Ioanide, ești îndrăgostit ?

— Este, este, zise nea Vasile, l-a vrăjit o babă !

Neînțelegînd gluma, Ioanide se uită nedumerit cînd la nea Vasile, cînd la Dragavei.

— A avut un caz de conștiință, spuse zîmbind Dragavei și mai în șoaptă. Acum e puțin rușinat.

Mergînd prin alte încăperi ale Palatului Cultural, Dragavei povesti lui Ioanide pățania lui Leu. Într-o zi,

veni la dascălul Petrescu baba Sinica, vestită gură rea din mahala, să-l roage să-i dea pe Leu să-i înlocuiască șindrila putredă de pe casă. Baba Sinica avea o casă ca la țară, cu tindă și cu acoperiș de draniță.

— Viu duminică, se oferi răstit Leu, care se simțea obligat prin convingerile lui democratice să ajute pe cei nevoiași.

— De ce tocmai duminică, zi sfîntă, protestă baba, nu ți-e teamă că te trăsnește dumnezeu ?

— Nu există dumnezeu ! declară Leu.

Baba Sinica se închină larg și încet, privind lung în direcția cerului.

— Vai de sufletelul și de oscioarele tale ! îi prognostică ea sinistru.

— Lasă-mă-n pace, babo, dacă vrei duminică, bine, dacă nu, nu. N-am timp altă dată.

— Treaba ta, răspunse cu sarcasm baba Sinica, pe tine au să te fiarbă dracii în cazan, nu pe mine. Vino cînd vrei.

Duminică Leu se înfățișă, scoase de sub șopron șindrilă bună, pe care baba o păstra de mult, și, cu ajutorul unei scări, căci casa n-avea tabachere, se sui pe acoperiș. Aici șindrila i se arătă lui Leu aproape toată putredă și înnegrită, buboasă de ciuperci. Leu începu s-o rupă cu necaz și s-o arunce jos. Pe creștetul acoperișului se afla o cruce mică de tablă, cum sînt pe la unele case de țară și pe care baba Sinica o considera un paratoner împotriva trăsnetelor morale ale vieții. Leu o smulse și o azvîrli jos.

— Ce faci, nelegiuitule ?! țipă baba. Lasă, că te spun eu lui tat'tu, păgîne, mînca-te-ar iadul !

Leu rîse din toată inima de necazul babei și-și urmă opera.

Baba Sinica îl lăsă în pace, de teamă să n-o părăsească cu acoperișul nedres, dar luă crucea de tablă cu mare venerație în brațe și o rezemă de un perete pe pălimar.

Cînd Leu, terminînd reparația, se dădu jos, baba Sinica îi arătă crucea cu rîsul lui Voltaire, ce descoperea știrbenia gurii, și-i zise aproape confidențial :

— Maică, vezi crucea asta ? Ca ea să te faci !

Leu, tare pe elementele lui, întoarse spatele nebunei babe. Peste noapte, fiind și obosit, avu un vis îngrozitor.

Se făcea că lipsește de la lucru și că nea Vasile merge acasă la el și află cu uimire că era grav bolnav. Îi înțepeniseră amîndouă brațele, și el ședea pe pat cu ele întinse, ca un om răstignit.

— De cînd ți-a venit asta ? întrebă nea Vasile mirat. Nu poți să miști brațele ?

— Nu ! făcea numai din cap Leu.

— Poate că ai ridicat ceva greu și ți-au amorțit. Să-ți facem puțin masaj.

Și nea Vasile lua un braț al lui Leu și începea să-l frece în sus și în jos, nu fără a încerca să-l îndoaie de la cot. Dar Leu scrîșnea din dinți și parcă înțepenea brațele și mai tare. La încheietura cotului începuse să se rosească pielea, și de la un timp se ivise cîte o umflătură de jur împrejur.

— Mare minune și asta ! reflectă cu glas tare nea Vasile.

În curînd aflau cu toții, inclusiv Gaittany, cei de pe șantier și în primul rînd Dragavei. Leu era un lucrător evidențiat și un activist înflăcărat. Se făcea că-i trimiteau medici, pe urmă doctorii începură să vină singuri, unul după altul, de curiozitate, zeci și sute, atît de ciudat li se părea cazul. Leu nu pierduse sensibilitatea membrelor superioare, chiar degetele le mișca puțin, însă declara că simte furnicături prin ele și de prea multă încordare începuse a i se umfla și încheieturile degetelor. Dragavei chemă atunci pe academicienii Șaramet și Cuculeț. Întîi venea Șaramet. Cu toate că pacientul nu acuza decît înțepenirea brațelor, Șaramet îi făcea un examen complet. Îi asculta plămînii, punîndu-l să spună de repetate ori treizeci și trei, punea urechea deasupra inimii, apoi îi examina reflexele, îl invita să meargă în odaie în linie dreaptă, cu ochii închiși. Leu mergea fără a se clătina, însă cu brațele întinse, ca ale unei sperietori de ciori pe lan. În cele din urmă Șaramet îi indica iar patul, pe care bolnavul se răstignea. Șaramet, care venise cu un asistent al său, pipăia amănunțit brațele lui Leu, palpa cu degetele umflătura de la coate și, drept concluzie, zicea : «Mde !»

— E foarte curios, comenta el cazul, afecțiunea e cu totul locală, și anume la încheieturi, cu tendința spre anchilozare. Provizoriu să i se facă fricțiuni ușoare, cu

un liniment oarecare, nu importă, ca să alunece palmele la masaj. Trebuie să-l văd cu de-amănuntul la clinică. Reumatismul face ravaje, colectivul de reumatism al academiei cercetează problema. Să sperăm că vom găsi un remediu.

Academicianul Cuculeț se ivea și el cu asistentul său și, cum zărea pe bolnav, începea să-i zîmbească galeș.

— Da ce-i cu dumneata, bre ?

Și, rîzînd, lua pe rînd brațele lui Leu în mînă, le palpa și el adînc, oprindu-se îndeosebi la încheieturi, apoi prinzînd braț și antebraț, încerca să îndoaie cotul, făcînd puțină violență.

— Te doare, bre ?

— Aoleo ! țipa Leu, dar lui Cuculeț i se părea ciudat faptul că pacientul, opunînd rezistență mîinilor sale, întepenea brațul, arcuindu-l.

— Mare comedie și asta ! răsufla descurajat Cuculeț. N-am mai văzut în cariera mea așa ceva ! Eu ce pot să-ți fac ? Dacă te umfli așa și faci cangrenă, îți tai brațele. Mai bine încearcă cu binișorul să le îndoi, eu nu văd nici o anchiloză, de unde a mai scos-o p-asta Șaramet ?

— Am încercat, se văita Leu în vis, și nu pot.

— Ascultă, schimbă vorba Cuculeț, știi anecdota cu Ion și Marica ?

— Nu ! mărturisi cu vocea pierită Leu.

— Atunci, să ți-o spun. Ion trece pe drum cu căruța plină de fîn și întîlnește pe Marica. «Fa, Marico, îi strigă el de sus, hai de te suie în carul cu fîn, să te duc acasă !» «Nu m-oi sui, Ioane, că...» Aici Cuculeț se oprea și se răstea glumeț la Leu : Bre, nu cumva ai auzit-o, că voi așa sînteți, le știți și lăsați omul să-și strice gura degeaba. Să nu-mi pierd vremea în zadar. Am de făcut o groază de operații. Las', de altfel, că ți-oi spune-o cînd vei veni la mine să-ți fac radiografia și să-ți tai mîinile.

Și Cuculeț ieși din odaie cu asistentul și cu Dragavei.

— Pe sufletul maicii mele, auzea Leu pe Cuculeț mărturisind, nu pricep de loc ce are. Să vină la mine, la clinică.

În acest timp Leu vedea pe Dragavei stînd de vorbă cu socru-său, dascălul, și află că baba Sinica circula

triumfătoare prin cartier și comenta evenimentul cu mult sarcasm.

— L-a bătut dumnezeu, așa-i trebuie, dacă se leagă de cele sfinte, ca crucea s-a făcut, măiculiță.

O ceată de babe se strîngeau în jurul patului său, sporovăind, ca și cînd nu l-ar fi văzut și împărtășindu-și una alteia că Leu fusese blestemat greu. Dăscălița susținea că nu e de pus temei pe știința doctorilor și pe colectivul de reumatism și că era absolut necesar să se aducă preoți, să desfacă blestemul.

Leu se rușina așa de mult de această promisă ceremonie, încît făcea în vis sforțări mari să-și dezmorțească brațele. Se ivea atunci Cornel, căruia îi povestea întîmplarea. Cornel, cu seriozitatea lui blîndă, îl mustra :

— Cum se poate, tovarășe Leu, să cazi în asemenea superstiții, dumneata, comunist dintre cei mai buni ? Știi prea bine că natura e stăpînită de legi și că nici o minune nu s-a petrecut și nu se va petrece niciodată. Cunoști aceste legi ? Poți face fapte mari, aplicîndu-le în folosul omenirii. Dar minuni, hotărît, nu. Și pe urmă, ce tot spui că brațele îți sînt întepenite ? Eu văd că le miști. Ia, întinde-le mai tare. Așa. Ușurel, ușurel !

Și Leu îndoia brațele, pe care le credea pietrificate, și constata cu mirare că sînt flexibile. Atunci se deștepta. În fața sa se afla chiar Cornel, care-i zise :

— Știu că dormișI bine, tovarășe Leu. Hai să mergem mai curînd, că ne-așteaptă Mini la lecția despre Michel-Angelo.

Deși totul fusese numai un vis, Leu se credea totuși vinovat. Povesti pățania lui nea Vasile și lui Dragavei, avînd sentimentul penibil că nu biruise îndeajuns fondul mistic atavic, de vreme ce avea asemenea vise.

— Fii liniștit, îl calmă Dragavei, visele nu sînt decît vise, ceea ce interesează este ca rațiunea să funcționeze bine. Dar nimeni nu poate fi dintr-o dată curat ca cristalul. Comunistul învață mereu și se biruie necontenit pe sine. De pildă, rămăsesem și eu cu deprinderea, căpătată din copilărie, de a nu trece pragul decît cu dreptul, și adeseori pînă mai deunăzi îmi dădeam în petic. Dar m-am vindecat întorcîndu-mă din mers și intrînd din nou cu stîngul.

— E încă tînăr și năvalnic, observă împăciuitor, dar vizibil ironic, nea Vasile, care se afla de față.

Mergînd sus, spre lanternă, în scopul de a contempla priveliștea înspre lac și înspre oraș, Ioanide și Dragavei găsiră îndărătul unei scări, pe o grămadă de saci, un băiat dormind. Picioarele subțiri și fine în pantaloni scurți îi erau bronzate de soare, fața îi era prelungă, ca a regilor Spaniei.

— E Filip, zise Dragavei în șoaptă, Filip Hangerliu, l-am văzut cu mareșalul Cornescu. Ce-o fi căutînd aici ?

Ioanide își recapitulă în minte tot ce știa din hîrtiile din scrinul negru. Un bărbat voinic și brun întreba cu glas stins și profund : *«Es mio ?»* Un glas feminin îi răspundea tot în surdină : *«Es tuyo !»* Cînd Dragavei vru să bată ușor pe umăr pe băiat, acesta se sculă singur și privi buimăcit pe cei doi.

— Ce faci aci, june Filip Hangerliu ? îl întrebă jovial Ioanide.

— Vreau să mă fac zidar ! răspunse acesta decis și ca o explicație a prezenței sale acolo.

Și se ridică de pe vraful de saci. Ioanide îl scutură patern cu vîrful degetelor de pudra de ciment ce se impregnase pe alocuri în micul său sacou.

— Să ne facem și zidari ! îi făcu hatîrul Ioanide.

— Ești prea mic pentru meseria zidărească, interveni Dragavei. Asta cere muschiulatură puternică.

— Vreau să fiu zidar, să muncesc ! se încăpățînă Filip.

— E altă socoteală că vrei să muncești ! Toată lumea muncește azi. Cine nu muncește nu mănîncă.

— Da ! mărturisi candid Filip. Eu, fiindcă nu muncesc... nu mănînc.

Ioanide și Dragavei schimbară o privire furtivă.

— Tinerii, înainte de a îmbrățișa o meserie, explică Dragavei, trebuie să învețe. Sub regimul nostru, orice lucrător este un tehnician luminat, care a frecventat o școală. Să rugăm pe tovarășul profesor să-ți găsească o meserie potrivită.

— Vino la mine acum, dacă nimic nu te împiedică, îmi permit să te invit la masă, îmbie Ioanide pe Filip. Dar *à propos*, la cine stai ?

— Nu mă mai duc acolo, spuse cu hotărîre băiatul, fără alte amănunte.

— Unde acolo ?

— La prințesa Băleanu.

— Și... de ce ședeai la prințesă ?

— Tanti... prințesa Hangerliu, a vrut așa !

— Hm ! deci asupra dumitale veghează forțe mari. N-aș voi să trec drept răpitor de copii. În orice caz, acum mergi cu mine. Nu poți locui sub scări.

După ce inspectă împreună cu Dragavei Palatul Cultural, Ioanide porni spre casă cu Filip. Cînd intră în curte, întoarse undeva, ridicînd un căpăcel de fontă, o rotiță și, după cîteva stropituri ce săriră deodată asupra largului bazin, cele o sută de jeturi de apă începură să cînte și să huruie, aruncînd arcuri transparente deasupra oglinzii turburate a apei. Încîntarea ce se zugrăvi pe fața lui Filip atrase atenția arhitectului. Copiii sînt îndeobște curioși, însă Filip părea vrăjit artisticește, urmărea cu ochii toate efectele, semăna puțin cu Gaittany cînd admira ceva. S-ar fi zis că încerca o satisfacție de mult interzisă și că regăsea mediul în care era obișnuit să trăiască în chip firesc. Interiorul arhitectului nu produse de asemenea asupra lui Filip uimirile unui profan. Privi totul cu interes, aplecîndu-se puțin, ca un specialist, asupra basoreliefurilor și tablourilor. Pe fotoliu, în salonul cel mare, unde poposiră puțin, se așeză cu înlesnire, nici prea pe margine, nici lăsîndu-se pe spate, mîngîind rezemătoarele cu voluptate tactilă. Ioanide îl duse și în odaia cu scrinul negru, deși apoi se căi. Filip își aruncă privirile spre mobilă, se îndreptă spre ea, o pipăi cu mîinile, apoi zise :

— O astfel de comodă am avut și noi !

Ioanide îl readuse, prudent, în salonul cel mare, unde îi aștepta Elvira.

— Îți prezint, zise arhitectul către soția lui, pe tînărul meu amic Filip Hangerliu, care vrea să se facă zidar. Mi-am permis să-l invit la masă.

— Bucuroși de oaspeți, spuse Elvira, întinzînd mîna, pe care Filip i-o sărută foarte ceremonios. Vă rog să mă așteptați o jumătate de ceas, adăugă ea, mă duc să dau unele dispoziții culinare.

Filip zări vioara pe capacul pianului, îl întrebă pe Ioanide dacă știe să cînte și, cum acesta declară că știe «aproximativ», îl rugă să «interpreteze» ceva. Pe pupitrul pianului se afla un caiet deschis la un preludiu de Vivaldi, care îi plăcea îndeosebi arhitectului. Sub textul pentru violină era și acompaniamentul la piano-forte, pe care, din lipsă de partener, Ioanide îl ignora, nerespectînd exact pauzele. Cum arhitectul se apleca deasupra pupitrului, de la oarecare distanță, Filip, așezîndu-se pe taburet, urmări în specialist partitura, apoi, de la un timp, începu să acompanieze pe violonist întîi discret, apoi susținut și decis, respectînd inteligent toate numeroasele *ad-libitum* pe care și le îngăduia arhitectul.

— Dar ești un muzicant desăvîrșit! îl lăudă acesta cînd sfîrși. N-aș cînta alături de dumneata, în ruptul capului. Ce mai vorbă, ești un virtuoz!

— Cînt de mult, mărturisi modest Filip, și-apoi am un profesor bun, pe mareșalul Cornescu. Clavecinul îmi place mai mult.

— Spui mereu că vrei să muncești. De ce nu te înscrii la Conservator?

— Nu mi-a dat voie tanti, apoi domnul mareșal mi-a spus că n-au să mă primească din cauza numelui meu.

— Nu cred asta, să încercăm.

— Aș prefera, spuse lăsînd capul în jos Filip, să fiu muncitor, aș vrea să mă fac zidar.

O idee fixă urmărea pe Filip, probabil aceea că numai muncitorii manuali pot să-și facă un drum în viață în societatea nouă.

— După ce ai pus mîna pe cărămizi, iubitul meu amic, reflectă cu glas tare Ioanide, cu greu mai poți cînta la clavecin. Și muzicianul e un lucrător, ca oricare altul.

Elvira îi invită în somptuoasa sufragerie, în care Filip păși fără a da semne de sfială și de uimire plebee. Și totuși plafonul, din mari grinzi de stejar și de scînduri lustruite, putea surprinde pe oricine. Era așa de vast și de sumbru, încît părea jos. Pereții erau văruiți și cîteva nișe-rafturi atestau grosimea zidurilor. Masa era ovală și imensă, iar fotoliile, în număr de douăsprezece, toate în stilul Louis XVI, îmbrăcate în Aubusson veritabil. Contrastul între stilul de arhondaric al sufrageriei și mobilierul

occidental era încîntător. Elvira se așeză într-un capăt al mesei, iar Ioanide și Filip în stînga și dreapta ei. Mîncară în tăcere și nu fu greu soților Ioanide să observe perfecta îndemînare a lui Filip. Amîndoi îl contemplau gînditor. Și-ar fi schimbat unele impresii în franțuzește, însă își dădură seama că băiatul ar fi înțeles. De altfel, din ochi își ghiciră unul altuia gîndurile. Amintirea lor zbura la Tudorel, și imaginea unui copil bine educat alături de ei îi întrista și îi încînta totdeodată. Nu de puține ori trecuse prin mintea lor, cu alte motive la fiecare, gîndul de a adopta un copil. Acum această visare le revenea. Bineînțeles, Ioanide ar fi voit un copil viguros, ieșit din popor, pe care să-l crească într-un spirit nou.

— Îți place la noi? întrebă Ioanide pe Filip, după terminarea mesei.

— Da! răspunse Filip.

— Îmi iau îndrăzneala să te mai întreb ceva. Noi, cu și soția mea, îți plăcem?

— Da! răspunse Filip, tot așa de simplu.

— Ce-ai spune, glumi Ioanide, în scopul de a observa reacțiunea copilului, dacă te-am invita să trăiești cu noi, să fii copilul nostru, să porți, în fine, numele nostru?

Ioanide vorbea gratuit. Știa că Filip, născut Ciocîrlan, fusese adoptat de Hangerlioaica, o a doua adopțiune nu era posibilă. Filip luă cuvintele lui în serios și cu o maturitate de neașteptat.

— Vedeți, se scuză el, înțelegînd lucrurile precoce juridic, n-aș vrea să-mi schimb numele. Tanti ține mult la el.

Ioanide și Elvira încercară un sentiment scurt de neplăcere. Filip nu binevoia să renunțe la numele lui princiar de Hangerliu. Nu avură însă vreme să agraveze comentariile lor mentale, căci atunci irupse în sufragerie mareșalul Cornescu.

— *Enfin te voilà, strigă el, tu nous a donné à tous un gros ennui. N'importe* [1], sînt vesel că te văd.

— Nu vrea să mai stea la prințesa Șerica Băleanu! îi explică Ioanide, ca să ajute pe băiatul pe fața căruia neliniștea începuse să se citească.

[1] Iată-te, în fine... ne-ai dat la toți mare bătaie de cap. Nu contează...

— Cred şi eu ! admise mareşalul. Prinţul şi prinţesa uită să mănînce, sînt nişte gazde imposibile. Nu voi permite ca scumpul meu Filip să se întoarcă la ei.

— Vreau să muncesc ! îşi dădu Filip pe faţă obsesia.

— Să munceşti, nici vorbă, *j'en conviens* [1], întrebarea este, unde şi cum ?

— Rămîn la domnul arhitect, care vrea să mă facă zidar, propuse Filip ca să scape de combinaţiile lui Cornescu şi uitînd rezervele sale dinainte cu privire la înfierc, pe care, de altfel, o respingea în sinea lui, ca un lucru inadmisibil.

— Tu zidar ? se miră mareşalul. Un clavecinist zidar ? *Oh, la-là !*

— Asta i-am spus şi eu ! zise Ioanide.

Mareşalul, cu barba dezorganizată din cauza emoţiei, rugă pe soţii Ioanide să ţină pe Filip pînă a doua zi, păzindu-l bine, să nu fugă, amuzîndu-l la nevoie, pînă se va consulta cu Hangerlioaica. La prinţesă fură convocaţi toţi, şi dezbaterile decurseră în mod furtunos. A doua zi, dimineaţă, mareşalul Cornescu, zîmbitor ca în vremea mareşalatului său la palat, împărtăşi lui Filip rezultatul :

— *Mon vieux*, s-a hotărît totul după gustul tău. Vrei să trăieşti în mediul muncitoresc, perfect. Matei-Radu Basarab te primeşte la el. Te vei întîlni acolo cu lucrători adevăraţi. Afară de asta, Matei e un organist emerit, din toate punctele de vedere te vei simţi bine la el. Ia-ţi rămas bun de la domnul arhitect şi de la doamna şi să mergem.

Filip nu fu de loc încîntat. Ştia cum sînt «muncitorii» la care Hangerlioaica îngăduia să se ducă şi apoi nu ignora că Matei-Radu Basarab era «prinţ», cu pretenţia de moştenitor al celei mai vechi familii voievodale. Neavînd încotro, se supuse, mulţumit deocamdată cu schimbarea de decor.

În aceeaşi zi, i se întîmplă lui Ioanide un mare eveniment sufletesc. Cu vreo două săptămîni înainte, venise la el Mini cu copilul şi se rugase să-i dea permisiunea să lipsească o lună, deoarece, avînd concediu, voia să se

[1] De acord.

ducă cu soţul ei la mare. I se recomanda şi pentru copil puţină helioterapie. Şi Mini întinse spre Ioanide pruncul, care, foarte rotofei la faţă, hilar şi în parte ştirb, îl apucă pe arhitect cu mîna de ureche, negăsind nici un fir de păr de care să se prindă. Cu toate că ideea că Mini avea copil cu altcineva îi producea o mare ciudă, Ioanide se simţi îmblînzit de exuberanţele pruncului, care rîdea brusc, şi apoi, scoţînd tot felul de sunete din gîtlej, explora cu degetele mici capul şi obrazul arhitectului, şi se simţi dominat numai de vechi instincte paterne. De altminteri, niciodată Mini nu-i deştepta direct pasiuni, fiind numai punctul de plecare al unor procese de imaginaţie, şi afară de asta acum Mini era aşa de exaltată de maternitatea ei, încît devenise inaccesibilă oricărei alte preocupări. Îşi fotografia odrasla în toate poziţiile, aducea vorba din senin de ea şi zicea deodată : «Trebuie să mă duc să fac baie copilului». Acest entuziasm, oricît de motivat şi simpatic, agasa pe arhitect şi izgonea din visări şi pe cealaltă Mini, necoruptă de realitate. Mini propusese lui Ioanide să-i dea drept locţiitoare pe soră-sa, Mihaela. Ioanide, absorbit în reflecţii asupra instabilităţii aparenţelor umane, nu zisese nici da, nici nu, dar în ziua următoare se pomeni cu o tînără femeie, o fată după toate probabilităţile, care se prezenta molatec şi franc :

— Eu sînt Mihaela !

— Care Mihaela ? se miră Ioanide.

— Sînt sora secretarei dumneavoastră, Mini, şi am venit să-i ţin locul.

Ioanide o examină uimit.

— Dar nu semeni de loc cu ea ! observă el.

— În nimic ! mărturisi calm Mihaela.

La drept vorbind, ochii ei erau tot aşa de negri şi pătrunzători, însă mari şi cu un rîs faunesc în fundul. Părul, tăiat scurt şi zburlit pe cap, era negru ca smoala, totuşi fizionomia nu era a brunei, o impresie neutră ca de cap statuar anula culoarea părului şi a incarnatului. Părea înaltă la statură, fiind cu toate acestea mai scundă decît Ioanide, cu care se întîlnea aproape ochi în ochi. Faţă de celelalte femei făcea impresia de a aparţine unei rase mai falnice. Un *chandail* subţire, *mauve*

închis pînă la gîtul lung, îi ținea sînii glorioși, duri, săpați parcă în piatră, reduși de bunul-gust al unui sculptor la proporții minime spre a nu strica conturul bustului. Rochia mergea pînă la genunchi, pe care îi descoperea în mișcări. Picioarele, în ciorapi fini ca rețeaua de păianjen, singurul lux cultivat cu ostentație, erau lungi, solide și fine totodată și de un contur ireal. Părea imposibil ca anatomia umană să ofere în chip spontan și accidental o asemenea conformație artistică, presupunînd concepția stilistică a unui modelator. Ioanide află, de altfel, că Mihaela era numită de prietene și de familie Angiola, și că, în școală și universitate, i se zisese chiar Michelangiola, fiindcă aducea aminte trupește de anatomia sculpturilor michelangiolești : muschiulatură colosală și zveltă, gîturi lungi, figuri suave, de o blîndețe supraomenească. Angiola era de vreo douăzeci și șase de ani, fusese cîndva măritată, acum avea purtările unei dezamăgite care ia lucrurile așa cum sînt, vorbea foarte liber și chiar pigmentat. Circulau fel de fel de istorii în jurul ei, de fapt mai mult opinii, nimeni nu putea să spună ceva decisiv rău despre ea. Era discretă și nu lua parte niciodată la reuniuni zgomotoase, împinse peste anume oră onestă. Zvonurile vagi proveneau din imposibilitatea de a controla existența ei. Evident era însă efectul fulgerător pe care Mihaela îl avea asupra bărbaților mai în vîrstă și de o anume complicație sufletească. Gaittany, găsind-o la Ioanide, se precipită să-i sărute mîna, o privi fără jenă, o complimentă în chipul cel mai îndrăznet, încheind cu :

— Aș fi fericit să vă văd cît mai des.

Mihaela zîmbi placid.

— Îmi dați prea mare importanță !

— Glumiți ! protestă Gaittany. Sînteți adorabilă, o frumusețe hellenică, am să-mi permit să vă vizitez.

Babighian, văzînd-o și el la Ioanide, se apropie cu scaunul de ea, o contemplă profesional ca pe o operă de artă, somnolă îndelung în fața ei, ba chiar îi puse mîna ca o gheară cărnoasă pe un genunchi. Mihaela îi luă rîzînd mîna și i-o îndepărtă.

— Minune ! zise Babighian, fără a lua în seamă gestul fetei, vorbind către Ioanide, are pastă, are forme, Praxitel ar fi imortalizat-o în marmură.

Sub sugestia acestor exclamații, Ioanide începu să fie obsedat de Mihaela. Plăcerea lui fu la început de ordin artistic, dar apoi și moral. Prezența fetei producea asupra sa un calm remarcabil, asemănător cu acela pricinuit de marile lagune sau de arta clasică greacă. Cînd se puse problema executării statuilor ce trebuiau să împodobească pe din afară Palatul Cultural, toți rămaseră nemulțumiți de machetele propuse. Sportivele erau înfățișate prea naturalistic, turnate parcă după mulaj, picioarele displăceau prin scurtimea lor.

— N-au căutat bine un model ! îi scuză și blamă totdeodată Dragavei pe sculptori.

— Să rugăm pe domnișoara Mihaela să pozeze ! Este superbă, o capodoperă a naturii.

Ideea fu acceptată cu blîndețe de Mihaela, nu fără o lăsare a buzei în jos. Obiceiul ei era de a nu protesta niciodată, afară de cazul cînd lucrul ar fi fost cu totul inacceptabil, și apoi era clar că nu voia să contrarieze pe arhitect. În ziua în care Filip fu condus de mareșalul Cornescu la casa lui Matei Basarab, se întruniră la Ioanide o mulțime de artiști și intelectuali, printre care și cîțiva sculptori. Gaittany, Babighian și Sufletel erau și ei de față și bineînțeles Dragavei. Artiștii țineau în mînă cîte o mică mapă, în scopul de a lua elementare machete. Sculptorii pretinseră deocamdată ca eventualul model să-și scoată rochia și să rămînă îmbrăcată mai sumar, spre a i se putea studia proporțiile membrelor. Cu o docilitate admirabilă, tînăra își trase față de toți rochia și o puse cu grijă pe spetеaza unui scaun. Rămasă cu umerii goi și pulpele dezvelite pînă aproape de originea lor, stîrni exclamații unanime. Sufletel se săltă pe scaun și trecîndu-și mîinile prin păr rîdea convulsiv.

— Ne întoarcem la păgînitate, la cultul frumusetii terestre ! Nimfă !

— Înger ! rectifică Babighian.

— E Diana, e zeița amazoanelor ! zise Gaittany entuziast și făcînd rotocoale cu mîna prin aer. Domni-

şoară, te felicit, eşti strălucită, eşti eminentă. Dă-mi voie să-ţi sărut mîna.

Şi repezindu-se sărută într-adevăr mîna Mihaelei, care rîse cu o uşoară plictiseală. Cu toate că părea indiferentă, un ochi atent ar fi observat o anume nervozitate, trădată prin tremurarea imperceptibilă a buzelor. Babighian, expert, se apropie de ea şi-i cuprinse genunchiul cu mîna sa cleşte, pe care o petrecu apoi mai sus pe după pulpă, cu aerul voluptuos şi nevinovat cu care mîngîia statuile. Mihaela îl lovi peste mînă. Dragavei, intuind excesul de curiozitate, scurtă şedinţa şi-i invită pe toţi afară. Rămase stabilit că, în măsura în care Mihaela va accepta, concurenţii o vor lua de model. Întorcîndu-se în salonul cel mare, unde Mihaela se pregătea să se îmbrace, Ioanide veni foarte turburat înspre ea şi o privi fix în ochi.

— Nici Diana nu era mai frumoasă ca tine! spuse el cu glas vibrant şi liniştit.

Şi deodată zîmbind îngenunche ca Voltaire înaintea celebrei *M-elle* Clairon.

— Ce faceţi, domnule arhitect? şopti Mihaela, ridicaţi-vă.

Dar cum Ioanide, pierdut în veneraţie, nu se mişca, Mihaela îngenunche ea însăşi din respect în faţa îngenuncheatului. Atunci Ioanide îi strînse umerii şi o sărută pe frunte. Mihaela închise ochii.

De aci încolo, Mihaela nu mai fu numită decît Diana. Multă vreme Ioanide nu avu cu ea decît colocvii pe teme indiferente. Diana venea la două zile o dată, la zece dimineaţa, aducînd anume hîrtii pe care le copiase cu grijă sau scrisori făcute pentru arhitect. Ioanide le lua, invariabil, şi le punea deoparte şi, apropiindu-şi scaunul pe care Diana se aşeza cu grijă, îndreptîndu-şi cutele rochiei, o privea îndelungat şi plin de gînduri. Apoi deveni mai familiar, însă, cu o paternă inocenţă. În primul rînd îi trecea mîna prin părul scurt şi negru, îl zburlea de la urechi spre creştetul capului şi i-l netezea din nou. Capul Dianei, adus la conturul lui real prin adunarea părului în mîna lui Ioanide, era minunat.

— Unde stai, o întreba Ioanide serios, pînă vii la mine?

— Acasă, răspundea ea, unde vreţi să stau?

— Nu se poate, Diana străbate pădurile cele mai sălbatice, vînînd; unde este pădurea ta sacră?

— Departe, zicea Diana zîmbind galeş, în lună.

— Într-adevăr, capul tău e frumos ca luna plină.

Ioanide, mîngîindu-i părul şi aruncîndu-i-l peste cap, descoperea fruntea bombată şi largă a Dianei, care-i dădea un aer aşa de senin, şi o săruta părinteşte în cîteva locuri. Diana închidea ochii fericită ca un copil care de mult nu mai încercase o asemenea voluptate. Ce făcuse înainte, cu cine se iubise, Ioanide n-o întreba, dar era limpede că acest chip de mîngîiere era nou pentru Diana. Sprincenele ei erau lungi, trase parcă cu o pensulă chinezească. Ioanide le netezea uşor cu degetele. Apoi veneau ochii, pe care Ioanide îi atingea abia cu buzele peste pleoapele închise. Diana, care nu îndrăznea, din respect, să răspundă la început cu nici un gest de voluptate, prindea uşor cu mîna braţul arhitectului.

— Vreau să văd urmele tolbei! zicea Ioanide.

— Care tolbă? se mira sincer sau prefăcut Diana.

— Tolba în care ţii săgeţile cu care ucizi mistreţii şi căprioarele.

Şi făcea prin aer gestul gratuit de a da la o parte tricoul.

— Nu, şoptea Diana, mi-l rupeţi.

Ioanide se mulţumea a netezi cu palma umărul ei extraordinar de neted. Evita strîngerile carnale şi prefera să-şi aşeze capul cu urechea în dreptul inimii şi s-o strîngă în braţe cu mare forţă. Vrăjită de a se simţi înlănţuită cu atîta putere, Diana încerca să răspundă cu ceva formidabilei îmbrăţişări, dar, neîndrăznind prea mult, se mărginea să-şi alunece obrazul pe acela al lui Ioanide. Cel mai suav chip de a se apropia unul de altul rămînea privirea. Ochii Dianei aveau un rîs păgîn în funduri amestecat cu blîndeţe, o lucire de femeie cunoscînd toate tainele dragostei şi o nevinovăţie de copil. Ceea ce o deosebea de toate celelalte femei pe care le cunoscuse Ioanide era faptul că părea o fetiţă de doisprezece-treisprezece ani crescută numai dimensional, fără a pierde nici una din enigmele infantilităţii feminine. Deci, Ioanide şi Diana începeau să se privească lung în ochi,

apropiindu-şi fruntile şi mişcîndu-şi astfel capetele într-o parte şi alta, ca să se poată vedea, ziceau, adînc în suflet.

— Mă iubeşti ? întrebă Ioanide o dată brusc pe Diana.

Accasta rămase visătoare, atinse puţin cu gura mîna arhitectului şi, zîmbind, clătină din cap în semn că nu.

Ioanide repetă întrebarea şi altă dată, cu acelaşi efect.

În cele din urmă Diana făcu o mărturisire ce miră pe Ioanide.

— Vă iubesc foarte de mult !

— Cum asta ? M-ai cunoscut cîndva ?

— V-am văzut de cîteva ori, am fost chiar la o conferinţă a dumneavoastră cînd eram în liceu. Şi afară de asta, Mini îmi vorbea mereu de dumneavoastră, o aşteptam cu nerăbdare să-mi povestească ce faceţi şi ce spuneţi.

— Şi cum vorbea Mini despre mine ?

— În aşa fel încît să vă iubesc.

Ioanide deveni serios şi melancolic. Îşi retrase îndată capul de pe pieptul Dianei, îi drese rochia, ce i se păru alunecată mult în susul genunchilor, şi îi mîngîie o mînă. Apoi începu să-i netezească părul.

— Curios, se confesă el, adesea, cînd te îmbrăţişez, am impresia că strîng în braţe pe fata mea, Pica. Sentimentul de tată se redeşteaptă şi mă ruşinez de orice alt gînd.

— Şi eu mă simt fericită ca atunci cînd mă mîngîia tata. Îl iubeam foarte mult, ca pe dumneavoastră.

Ioanide se adumbri :

— Ce vrei să spui ? Va să zică ai pentru mine numai sentimente filiale ? Sînt prea bătrîn pentru tine ?

Diana coborî glasul şi sărutînd delicat un obraz al lui Ioanide zise :

— Nu, vă iubesc ca pe un bărbat foarte puternic, dar unei femei îi place să se simtă ocrotită ca de un părinte. De aceea tinerii nu-mi plac.

— Ca să te iubesc cum trebuie pe tine, spuse ca pentru el arhitectul, trebuie să gonesc din minte pe Pica. Mi-ar fi foarte greu.

— Atunci, şi dumneavoastră mă iubiţi ca pe o fiică, vă redeştept o imagine scumpă.

Ioanide se jucă cu o şuviţă de păr a Dianei.

— Adevărul este altul. Eşti încîntătoare şi admirabilă. Eşti însă cu mult mai tînără decît mine, ai putea să fii fata mea. Mă întreb dacă în iubirea bărbatului pentru femeie nu trebuie să intre o mică nuanţă paternă, o gingăşie purificatoare faţă de fiinţa slabă.

Şi Ioanide, în loc să cuprindă în braţe pe Diana, trecu la altfel de demonstraţii de afecţiune. Lua mîna cu degetele lungi şi fine ale Dianei şi săruta deget cu deget, apoi ridica palma Dianei şi o punea pe obrazul său, sfîrşind prin a-i săruta podul palmei. Atunci Diana apuca şi ea mîna lui Ioanide şi şi-o punea cu palma deschisă pe un obraz, iar după aceea i-o săruta ca unui părinte.

— Diana, zise Ioanide într-o zi, cînd Mihaela îi spusese vag despre nereuşita întîii sale căsătorii şi despre singurătatea în care se afla într-o familie aşa de numeroasă. Aş vrea să fii prietena mea.

— Prietenă, în ce înţeles ? se informă foarte calm Diana.

— În înţelesul... cel mai pur al cuvîntului.

Diana închise ochii şi se gîndi un timp, apoi răspunse îngenuu şi încet, nu fără dezamăgire :

— Desigur !

Ioanide îi strînse mîna şi nu depăşi limitele suavităţii.

Ioanide dădu Dianei misiunea de a înmîna lui Filip nişte note muzicale pe care acesta manifestase dorinţa să le aibă, în fond era curios să afle, prin ochii plini de spirit de observaţie ai Dianei, cum se acomoda băiatul cu noul său tutore. Diana nu-l mai găsi pe Filip la Matei Basarab. Casa lui Pîrscoveanu se afla pe o stradă din Tei, locuită de meseriaşi, cei mai mulţi zidari. Nici o locuinţă nu era o cocioabă, însă toate indispuneau ochiul fin prin aceea că imitau grosolan stilurile clădirilor la care lucrase respectivii proprietari-meşteri. Casa lui Pîrscoveanu era cea mai tolerabilă prin aceea că, fiind mai veche, n-avea nici un stil şi era în fundul unei curţi destul de mari. La sugestiile prinţesei Zoe Basarab, care voia să se izoleze, tîmplarul făcuse un gard înalt de scînduri puse una lîngă alta, acoperind cu totul vederea curţii, împodobită cu cîteva

ronduri de flori. Pîrscoveanu mai ridicase de hatîrul prințesei și un chioșc, în care aceasta ședea mai toată ziua întinsă pe un *chaise-longue*. Bătrînii abandonase de altfel casa de zid și locuiau într-o magazie bine căptușită, în prelungirea atelierului de tîmplărie. Casa din fund se compunea din două camere și o sală lungă. Într-o cameră locuia bătrîna Zoe Basarab, în cealaltă, Matei cu Florica. Basarabii își mobilase odăile cu oarecare distincție. Bătrîna avea un pat de bronz și un fotoliu și foarte multe icoane și portrete de familie în ulei pe perete, unele de boieri din secolul XVIII. Odaia tinerilor era mai modernă. Tîmplarul întocmise, după indicațiile lui Matei, un pat imens în chip de divan. Cîteva bănci, un harmonium, un mic pat cu rețea pentru copil completau mobilierul. Izbitoare pentru vizitator erau două mari portrete de lemn în stil bizantin, parcă dezlipite de pe peretele unei biserici, reprezentînd pe Neagoe Basarab și pe Matei Basarab. În sală se vedeau cîteva lăzi vechi și un garderob Biedermeyer foarte scorojit, mare cît o gheretă de confesor catolic. Totul era de o curățenie exemplară, de bună seamă datorită Florichii și mamei sale, care se îngrijeau de gospodărie, căci bătrîna Basarab citea necontenit romane franțuzești și se lăsa servită ca pe vremea cînd avea slugi.

Intrînd împreună cu mareșalul Cornescu în odaia lui Matei, din care se auzeau rîsete mari, Filip văzu o scenă inedită pentru el. Imensul divan era plin de persoane în majoritate tinere, bărbați și femei, care ședeau înghesuiți, ca să încapă cît mai mulți. Aproape toți erau îmbrăcați rău sau foarte modest, bărbații erau slabi, cu nasurile ascuțite sau fine, cu fizionomii originale, cu mîinile distinse, tunși sau lățoși, cu anume *chic*. În ciuda hainelor ordinare, cîte un inel cu pietre prețioase orna degetele multora. Luați în total, mormanul de oameni făcea impresia unor vagabonzi sau recruți, și numai după examinarea fiecăruia în parte recunoșteai greșeala.

— Domnul mareșal, vivat ! strigară toți cînd văzură pe Cornescu.

— Să trăiți, copii, răspunse acesta ovațiilor. Toți bine ?

Fără a aștepta vreun răspuns, mareșalul duse pe Filip în fața divanului și începu să-i prezinte pe ciudații proletari.

— Zizica Conachi ! arătă el pe o fată îmbrăcată cu o rochie ordinară de stambă, dar al cărei păr cădea pînă la umăr în unde rafaelite, de o factură excesiv artistică.

— Crecătoare de pui de găină ieșiți din clocitoare ! își declină funcția, cu humor, urmașa lui Conachi.

— Ștefănel Dudescu ! indică mareșalul pe un tînăr cu șapcă gri, caracterizat printr-o subțirime extraordinară a oaselor și prin tenul violaceu al feței, din cauza slăbiciunii congenitale.

— Vînzător de zarzavat ! se prezentă Dudescu, ducînd spre cozorocul șepcii un deget împodobit cu un inel de platină cu un mare smaragd.

— Gicu Bărcănescu, dansator la Operă, *n'est-ce pas, mon vieux ?* [1] continuă mareșalul, Lotte Bellio...

— Coristă ! zise aceasta cu o voce modulată de soprană.

Și prezentarea continuă astfel pînă la enumerarea tuturor.

Mareșalul îi știa pe toți. În fundul divanului ședea chircit regele Vahtang, cu barba lui forfecată. Erau printre ei sportivi profesionali, instrumentiști, coriști, fiindcă sperau să poată fi astfel admiși în turneele din străinătate. Unul din ei, dansator de jocuri naționale, fusese chiar în Coreea.

— Îți încredințez pe micul meu prieten, se îndreptă în cele din urmă mareșalul Cornescu către Matei-Radu Basarab, care aștepta în picioare cu acordeonul pe umăr.

Matei și Filip se cunoșteau și-și întinseră mîna ca doi oameni serioși, de aceeași vîrstă. Cînd mareșalul plecă, prietenii lui Basarab își reluară ocupația dinainte.

La început petrecură cu bancuri-întrebări : «Un surdomut, zise Zizica, cere un foarfece la magazin. Ce face ?» «Un semn din două degete», răspunse unu. «Dar un orb ?» Mulți ezitau. «Spune : dați-mi un foarfece !» Bărcănescu puse această enigmă : «Un om e închis într-o odaie întunecoasă cu 250 de ciorapi albi și cu 250 de

[1] ...nu-i așa, prietene...

ciorapi negri. Trebuie să alcagă o pereche. Cîți ciorapi trebuie să ia în mînă ca să aibă o pereche de aceeași culoare?» Dezorientarea fu generală, Bărcănescu zise: «Trei». Apoi începură toți să cînte perimate șansonete franțuzești, repuse în valoare de posturile de radio din Occident. Basarab executa acompaniamentul la acordeon și toți cei de pe divan cîntau. Acum intonau una în care era vorba de podurile Parisului: *Sous les ponts de Paris*[1]. Ștefănel Dudescu, vînzătorul de zarzavaturi, făcea gesturi declamatorii cu mîna dreaptă, în care ținea un număr din *l'Humanité*. Bineînțeles, nici unul nu era comunist, dar toți citeau acest ziar fiindcă era scris în franțuzește. Reuniunea se termină cu cîteva figuri de dans olandez, pe care Gicu Bărcănescu le execută în sunetul acordeonului, bătînd puternic în dușumea cu niște papuci de lemn cu baretă roasă de piele, împrumutați de la bătrîna Pîrscoveanca. Nu se scoase nici un cuvînt despre politică și, la plecare, se anunțară două cununii iminente, întîia între un Măldărescu, lucrător la un atelier de ochelari de soare, și o Butculească, modelatoare în ipsos, și cealaltă, între un Știrbey, operator de cinematograf, și o Lahovary, laborantă la un institut științific.

În alte zile, cînd venea de la serviciu, Matei-Radu Basarab profesa muzica serioasă la harmonium, ascultat cu gravitate de Filip, care îi întorcea foile partiturii. Purtarea lui era politicoasă, însă de o rezervă calmă, aproape jignitoare. Se temea parcă să nu greșească spunînd un cuvînt de prisos. Luau masa împreună cu bătrîna doamnă Basarab, însă Florica lipsea, fie la prînz, fie seara. Cînd era de față, se ridica de la masă ca să aducă felurile de mîncare, operație îndeplinită în lipsa ei de bătrîna tîmplărească. Bătrînii mîncau în magazia lor. Matei avea față de Florica purtări corecte și îndatoritoare, dar nu discuta prea multe cu ea, nu o invita la colocviu, mulțumindu-se numai s-o asculte, fără s-o întrerupă. Se vedea cît de colo că nu socotea pe Florica aptă a împărtăși gîndurile lui. Bătrîna Basarab era plină de bunătate față de Florica, totuși și ea îi zicea invariabil «fetița mea», traducînd franțuzescul *«ma fille»*,

[1] Sub podurile Parisului.

bun pentru domesticitate, și evitînd intimitățile. Atenția cea mare a lui Matei-Radu Basarab era pentru micul Neagoe, pe care îl ridica adesea în brațe, purtîndu-l prin odaie. Despre el, Matei și Zoe Basarab făceau observații ininteligibile pentru Florica, deoarece erau în franțuzește. Deseori, de altminteri, uitau cu totul de Florica, izolînd-o prin acest dialog într-o limbă străină. Cu Florica, Matei ieșea în oraș, la teatru sau la cinematograf, niciodată cu toate astea nu-și ducea în vizită soția la rudele sale. Nici pe camarazii de atelier nu-i primea, și dacă cumva vreunul venea să-i spună ceva, ieșea singur în fața porții, fără a-l introduce în curte. Matei nu găsea nevrednic de persoana sa să împingă pe stradă cărucior în care se afla Neagoe, ședea la coadă spre a obține lapte, era docil și evita orice scandal. Toate însușirile lui, afară de vocația muzicală, erau negative. Matei părea a nu avea nici o altă preocupare decît aceea de a-și cîștiga existența și a-și crește tihnit copilul, în mijlocul unei lumi modeste de falși proletari, alcătuită însă numai din descendenți de ilustre familii aristocratice. Indiferența lui față de orice altă persoană era monstruoasă.

Filip, care dormea într-o mică odăiță din magazie, pe un pat bun, cu cearceafuri și perne curate, se simți bine la început. Întîi de toate, mînca pe îndestulate și avea o libertate deplină. Ieșea pe străzi, cutreiera marginile lacurilor, se scălda chiar fără ca cineva să-i facă vreo observație. Privea uneori la tîmplar cum scotea fîșii de talaș, în atelierul lui, și cînta la harmonium. Pe urmă se miră de solitudinea în care trăia. Trăsese nădejdea că Matei avea să-l învețe o meserie, să-l facă muncitor, însă acesta nu-i pomeni niciodată nimic despre asemenea lucru, mulțumindu-se a-l întreba dacă are tot ce-i trebuiește și dacă este sănătos. Din convorbirile, de altfel sobre, dintre mamă și fiu, la masă, Filip păru a înțelege că aceștia aveau o stimă foarte redusă pentru celelalte familii aristocratice, pe care le considerau mai mult sau mai puțin recente.

— Brîncovenii actuali, zise o dată Zoe Basarab, sînt o ramură falsă, născută prin adopțiune, Bălenii, să nu mai vorbim, Hangerliii...

Văzînd pe Filip, bătrîna se opri. Copilul însă se simți atins.

— Tanti zice, observă el puțin aprins la față, că Hangerliii sînt singura familie domnească adevărată care a mai rămas. Domnitorul de mîine va fi un Hangerliu.

Matei ridică fața prelungă ca a lui Felipe IV și, pentru întîia oară, vorbi cu ceva mai multă pasiune, aprobat cu capul de mamă-sa :

— Hangerliii... Nu există decît o singură familie domnitoare autentică, aceea a Basarabilor. Neagoe al nostru este adevăratul prinț al Romîniei.

În seara acelei zile, Filip nu se mai întoarse acasă.

XVI

Abdicarea regelui la 6 septembrie 1940 spori interesul aristocrației și al marii burghezii pentru Mișcare. Unii reprobară cruzimile antisemite, din motive de umanitate, dar toți fură de acord că numai Germania putea lupta cu succes împotriva comunismului, salvîndu-i astfel de la pieire. Dacă membrii unor familii aristocratice intrară în guvern și aderară la Mișcare în scopul mai ascuns de a profita de slăbirea monarhiei străine și a se substitui ei, în general toți înconjurau cu cele mai mari elogii pe generalul «conducător», în care vedeau ultima nădejde a regimului de «ordine și ierarhie socială». Membrii Mișcării, chiar dintre cei mai brutali, erau toleraţi și adesea lingușiți. Meme, grațioasa soră cu ochi de ametist a lui Antoine Hangerliu, apăru pe Calea Victoriei în cămașă cafenie și cu curelele în diagonală, într-o centurie de fete și studente înscrise în Mișcare. Gaittany, care o văzuse și-i făcuse semne hiperbolice cu mîna, declară că este delicioasă. Antoine, însă, care nu gusta Mișcarea, confiscă uniforma și o ținu pe Meme cîtăva vreme sub o strictă supraveghere la Pipera. Se prosterna însă înaintea «conducătorului» și credea că acesta se prefăcea a merge cu Hitler, intenția lui fiind de a se da la timp oportun de partea Angliei și a aliaților ei, cu ajutorul cărora ar fi stăvilit expansiunea comunismului. Evenimentele nu confirmară ipoteza sa.

Gavrilcea deveni un personaj ocult de mîna întîi, fără a ocupa nici un post în guvern. Se șopteau pe socoteala sa lucruri îngrozitoare. El ar fi dat ordinul să fie jefuite și incendiate magazinele evreiești, atacați călătorii în tren, mai ales spre a se încuraja spiritele la «revoluția centurională totală». De fapt, autoritățile găsiră la sediile Mișcării depozite întregi de mărfuri. În ajun de Anul Nou, el ar fi fost acela care ar fi pus la cale prin «echipe ale morții» o noapte a Sfîntului Bartolomeu, prin lichidarea «într-o răzbunare integrală» a 1001 intelectuali și oameni politici ai trecutului, dușmani ai «ordinii revelate». Dacă masacrul n-avu loc în asemenea proporții, căzu totuși un număr important de victime, printre care una din cele mai mari personalități culturale ale țării. Asasinii, înainte și după săvîrșirea crimelor, jucau în jurul victimelor și cîntau, cu gîndul la căpetenia lor :

Aleluia, alelui !
Apele-i spun numele Lui !

Gavrilcea ar fi fost pretutindeni și nicăieri, totdeauna imposibil de depistat, fiindcă își schimba mereu numărul de la automobil. În general, nu se putea dovedi că luase parte efectiv la asasinate și jafuri și că dăduse porunci în acest sens. Lucra acum în sferă diplomatică și internațională, avînd contacte dese cu anume ambasade și legații. Deși nu fu văzut prezent la nici o operă de vandalism, totuși îmbogățirea sa subită dădu loc la comentarii. Cumpărase un adevărat palat, în plin centru, pe care îl încărcase cu o inimaginabilă colecție de tablouri, covoare orientale și mobile. Aici, o dată pe săptămînă, dădea recepții fastuoase, la care participau aristocrați, mari industriași, militari, oameni politici, diplomați romîni și străini. O gardă personală de douăzeci și patru de tineri în uniforma Mișcării era mereu în preajma sa, mai discretă sau de-a dreptul în formație militară, după împrejurări. După izbucnirea conflictului între conducător și șeful Mișcării centurionale, Gavrilcea trecu de

partea generalului, păstrîndu-şi aderenţii şi tot prestigiul.

În această epocă se petrecu întîmplarea ce dădu motiv de comentarii tuturor saloanelor aristocratice. Într-o zi, Gavrilcea se prezentă împreună cu şase camarazi înaintea lui Antoine Hangerliu la Pipera. Venise cu toată garda sa, însă ceilalţi aşteptau jos în maşini. Antoine, timid din fire, privi speriat pe tinerii în cămăşi cafenii şi cu revolvere la brîu, în frunte cu furunculosul lor şef, de altfel afară din cale de elegant în limitele costumului paramilitar.

— Cărui fapt datorez, zise el pierit, onoarea vizitei dumneavoastră ?

Şi le făcu semn să ia loc pe fotolii. Cei şase se aşezară solid şi cu o insolenţă reţinută, Gavrilcea totdeauna ponderat păstră tot timpul modestia sa misterios poruncitoare şi, în loc să stea pe un fotoliu, se sui cu un şold pe marginea biroului în marcheterie.

— Camarade Hangerliu, spuse el fără urmă de emoţie, am venit să vă cer în căsătorie pe sora dumneavoastră Meme.

Antoine făcu ochi mari.

— Dar... încercă el să răspundă ceva, însă vorbele-i murirră pe gură.

— Vă pun în vedere că această cerere a fost studiată atent la comandamentul nostru şi are caracterul unei deciziuni politice irevocabile.

— Eu nu sînt decît fratele ei, a hotărî într-o chestiune aşa de însemnată...

— Sînteţi tutorele ei.

— Care însă nu înţelege să abuzeze de calitatea sa. Sînteţi sigur că Meme v-ar accepta drept soţ ?

— Absolut sigur ! răspunse Gavrilcea, care, spre a da o ocupaţie mîinilor sale, scoase revolverul şi-l aruncă acrobatic în sus, prinzîndu-l apoi în aer.

— Îmi veţi îngădui, sper, propuse înspăimîntat Antoine, să consult pe soră-mea, să cer avizul familiei. În cercurile noastre o căsătorie urmează anume reguli.

— Voi veni poimîine spre a discuta lucrul în detaliu ! consimţi Gavrilcea.

Şi ieşiră toţi şase, făcînd, mai mult ironic, salutul roman.

Şerica Băleanu se găsea la Ciupelniţa, contemplînd balta pe vreme de iarnă, din sete teatrală de melancolie. Antoine expedie îndată cu maşina o scrisoare printr-un curier :

Scumpa mea, scria el,

Mi se întîmplă, îndrăznesc a zice ni se întîmplă, ceva cu totul neobişnuit. Azi s-a prezentat la noi vestitul Gavrilcea, cu o gardă întreagă de centurioni, sau cum le zice. Un adevărat asediu ! Ce scenă ! *Rien n'en peut donner l'idée.* [1] Mi-a cerut, nici mai mult nici mai puţin, pe Meme de nevastă. *A-t-on jamais vu une pareille insolence !*[2] Altă dată i-aş fi dat afară, sunînd pur şi simplu pe camerier. Azi, lucrurile s-au schimbat mult. n-am încredere nici în oamenii mei, care mi se pare că simpatizează cu Mişcarea. Gavrilcea este un personaj, din nefericire, din cele mai influente, mai tare decît generalul într-o privinţă. Şi totuşi, m-am gîndit să fac o plîngere şefului statului nostru, să mă apere în contra unei astfel de agresiuni împotriva sîngelui nostru, a disciplinei interioare a clasei noastre. Aştept urgent avizul tău, deoarece poimîine Gavrilcea va reveni. Un refuz pe faţă e imposibil dacă o altă forţă mai mare nu pune pe bandit la respect. Căci nu pot să-l numesc altfel. O brută buboasă, de originea cea mai obscură, un individ, după toate aparenţele, fără educaţie, fără scrupule. Tremur pentru biata noastră Meme, căreia n-am îndrăznit a-i spune încă nimic, atît sînt de turburat. Îi voi vorbi astă-seară, voi încerca s-o trimit în străinătate, dacă obţin autorizaţie şi vizele, căci banditul e în stare să dea ordin să i se refuze acordarea paşaportului. M-a enervat şi monseniorul Valentin de Băleanu, care mi-a spus, nici mai mult, nici mai puţin : *«Pour sauver ceux qui sont en peine, Dieu élit n'importe qui.* [3] Adesea clasa noastră a

[1] Nimic nu-ţi poate da o idee.
[2] S-a pomenit vreodată o astfel de obrăznicie ?
[3] Pentru a mîntui pe cei care sînt în cumpănă, dumnezeu alege pe oricine.

fost apărată de oamenii cei mai de jos. Cine are grația divină e mai presus de orice categorie socială, este cel ales.» Iată unde duce mania religioasă! Am impresia că Gavrilcea a făgăduit monseniorului să treacă la catolicism, altcum nu-mi explic asemenea idee la un om plin de orgoliul rasei sale princiare. Ce ne vom face? Eu, cumnatul unui asemenea bandit? Se zice că a făcut crime, că a ucis pe fata arhitectului Ioanide. Un adevărat Barbă-Albastră. Are să-ți strice toate mobilele, cînd se așază pe colțul uneia, mobila trosnește. Biroul meu în marcheterie, pe care a stat cu un picior, trebuie reparat. Cum are să iasă în lume biata Meme cu un astfel de mistreț, ce figură va face individul în reuniunile și recepțiile noastre, unde vine floarea aristocrației romîne și străine, corpul diplomatic, tot ce este mai distins, mai fin? Dacă ar fi un intelectual, un savant ilustru, problema ar putea fi luată în considerare, la urma urmelor, admir meritul, indiferent de naștere. A avea un nume în știință și arte este echivalent cu a moșteni un nume, cîteodată chiar mai mult. Dar acest Gavrilcea nu este nici Pasteur, nici Marconi, e un șnapan oarecare. Te rog scrie-mi repede cum vezi lucrurile, răspunzîndu-mi prin curier. Ți-aș fi îndatorat dacă poimîine ai fi la Pipera, ca să înfruntăm amîndoi atacul.

Al tău,
Antoine

La această scrisoare, Șerica răspunse următoarele:

Scumpul meu Antoine,

Te consiliez să examinezi chestiunea cu calm și să încerci a te ridica deasupra prejudecăților superficiale. Tu știi bine cît de mult detest mezalianța și amestecul unei clase rafinate prin ereditate cu oamenii din stradă. Totuși, admit rare excepții și cred că acum ne aflăm în fața unui astfel de caz. Societatea noastră este amenințată de un cataclism, dacă învinge comunismul sîntem pierduți. Oameni ca Gavrilcea nu trebuiesc priviți din punctul de vedere al educației, ci al funcției pe care o îndeplinesc. Cînd un om nou mîntuiește de la pieire

o clasă, el este vrednic de a fi primit în ea. În privința aceasta cred că prințul Valentin de Băleanu are dreptate. Și generalul, și Gavrilcea *sont des élus* [1]. Avem nevoie de un om brutal, noi cei slăbiți prin rafinament, ca să ne apărăm împotriva unei revolutii îngrozitoare. *«Je vois de la beauté dans une brute qui me défend.»* [2]

Cred iarăși că exagerezi mult în privința izolării în care ar trăi Meme dacă s-ar căsători cu un om ca Gavrilcea. Acesta are relații întinse în lumea ambasadelor și legațiilor, fiind o forță incontestabilă. Nu numai oamenii de știință merită atenție, ci și aceia care izbutesc a ridica gloatele irațională și a le conduce după placul lor. Peste tot au apărut oameni noi, îndrăzneți, și corpul diplomatic însuși nu mai este acela de altădată, scos dintr-o lume cunoscînd exclusiv protocolul. Azi, un diplomat amenință, ia parte la manifestațiile politice din țara în care este acreditat, și știi singur că Gavrilcea a fost și este sprijinit de reprezentanții Germaniei, Italiei și Spaniei, deși eu bănuiesc că lucrează pe o scară mult mai largă. Salonul lui, căci e notoriu că are un salon, e mai frecventat decît al nostru, și monsieniorul Valentin de Băleanu însuși merge la recepțiile sale.

De altfel, fiind un puternic al zilei, arată-mi, te rog, *le moyen de s'en défaire. Je crois qu'il faut plutôt l'apprivoiser* [3]. Să faci plîngere la general? Ce idee, scumpul meu Antoine! Acesta s-ar simți personal jignit de pretenția noastră de a nu ne coborî pînă la oamenii ieșiți din popor, chiar dacă luptă pentru noi. Rămîne o singură problemă: să știm dacă Meme acceptă căsătoria cu Gavrilcea. A o constrînge mi s-ar părea îngrozitor. Voi fi nevoită să mai rămîn aci cîteva zile, balta este de o dezolație admirabilă.

Șerica

După ce Antoine primi a doua vizită a lui Gavrilcea, Meme expedie și ea o scrisoare Șerichii:

[1] ... sînt aleși.
[2] «Văd frumusețe într-o brută care mă apără.»
[3] ... mijlocul de a scăpa de el. Cred că trebuie, mai degrabă, să-l domesticim.

Scumpa mea,

Antoine ți-a scris despre evenimentul cel mare : Gavrilcea m-a cerut în căsătorie. Întîi am fost foarte amuzată și mai ales m-am distrat de capul pe care l-a făcut frate-meu cînd a venit să-mi comunice vestea. Era sigur că am să leșin. Eu însă i-am răspuns să-l văd întîi, nu pot să mă pronunț de pe acum. E posibil să-mi placă. El m-a întrebat mirat : «Consimți atunci să-l vezi poimîine ?» I-am răspuns : «Nici vorbă. Fac parte din Mișcare, cum pot să izgonesc pe camaradul Gavrilcea ? Am să mă gătesc cu cămașa cafenie, pe care te rog să mi-o dai.» Antoine bănuia că vorbesc în glumă, cum am obiceiul ; dacă a văzut că insist, mi-a dat cămașa. Cînd a venit Gavrilcea, cu garda lui, ne-am salutat cu salutul roman, foarte serios, eu fiind în uniformă, ca și el. Aveam chiar și revolver, neîncărcat bineînțeles, pe care am început să-l arunc în sus ca pe o halteră, după cum mi-a spus Antoine, înfricoșat, că a făcut Gavrilcea.

— Ați reflectat la cererea mea ? a întrebat Gavrilcea pe Antoine.

Antoine i-a răspuns :

— Soră-mea este complet liberă să-și aleagă soțul care-i place. Întrebați-o pe ea.

— Camaradă Meme, s-a adresat atunci către mine Gavrilcea. Primiți să fiți soția mea ?

— Da ! am răspuns eu, învîrtind revolverul.

Spun drept că nu venisem cu intenția expresă de a da un astfel de răspuns și am voit să imprim dialogului o nuanță comică, dar omul ăsta, Șerica, are în toată ființa lui, în ochi mai cu seamă, o liniște poruncitoare, care paralizează orice voință.

Cînd am zis da, cei șase însoțitori au făcut din nou salutul roman, în semn de omagiu. Gavrilcea mi-a sărutat mîna, nu mi-a spus nici o vorbă galantă, ci, ridicîndu-se, m-a apucat numai de bărbie ca pe o școlăriță, apoi m-a bătut ușor cu palma pe un obraz, fără nici o jenă față de Antoine, și mi-a zis :

— În cazul acesta, camaradă Meme, te rugăm să ne lași singuri, avem de discutat unele mici probleme.

Am părăsit salonul. Antoine m-a informat pe urmă că Gavrilcea a cerut să i se dea amănunte precise despre zestrea mea, că n-a fost încîntat de ea, întrucît constă mai mult în avere imobilă și foarte puțin în numerar, dar că totuși n-a ridicat vreo obiecțiune, ci numai a spus : «Va trebui să-i facem camaradei Meme o zestre vrednică de ea !» Ce a înțeles anume prin asta n-am putut pricepe : se pare că vrea să mă înzestreze el. *Est-ce drôle ?* [1]

Șerica mea, am senzația că mă ia de nevastă un zmeu, un balaur, mi-e și frică, dar am și o curiozitate plăcută. Viața cu un astfel de om nu poate fi banală, e un monstru, dar nu un om comun. Înțeleg bine de ce femeile nu refuzau pe Barbă-Albastră. Bărbatul fioros e ceea ce ne trebuie : să ne aducă aminte că dragostea și moartea sînt împreunate și că nu iubești cu adevărat dacă n-ai temerea vagă că bărbatul care te cuprinde în brațe poate să te strîngă și de gît. În fine, fie ce-o fi, m-am hotărît să mă mărit cu acest *condottiere.*

O mie de sărutări,

Meme

Peste o săptămînă, Meme fu în măsură să afle în ce chip înțelegea Gavrilcea să se ocupe de zestrea ei. O decurie de tineri oacheși, voinici, aproape egali la înălțime străbătu cîteva zile cartierele comerciale. Intrau în marile magazine, la bijutieri, la casele de schimb, fără alegere. Ajunși în fața patronului alarmat, cei zece în cămăși cafenii, cu revolvere la șold și cu cizme în picioare, se aliniau și făceau solemn salutul roman.

— Camaradul Gavrilcea, zicea unul din ei militărește, se însoară. Nu doriți să contribuiți cu ceva la darul de nuntă pe care bunii romîni vor să i-l facă ?

Atît spuneau decurionii, în termeni politicoși, dar imperativi, ferindu-se de orice amenințare verbală și de orice gest de violență. Sub impresia recentelor devastări, patronii subscriau felurite sume aproape fixate, printr-o tocmeală scurtă, de șeful decuriei, care propunea o sumă, dacă ceea ce se oferea era prea neînsemnat. Nu luau

[1] Nu e nostim ?

decît bani, și cînd un comerciant pretinse o chitanță, șeful zise :

— Nu e nevoie, ați semnat de subscriere, pentru un dar asta este de ajuns. Nu venim în numele vreunei autorități. Dacă însă nu vreți să faceți un cadou camaradului Gavrilcea, puteți să nu-l faceți.

Și decuria, rigidă, se prefăcu că iese din magazin. Dar negustorul, prudent, dădu banii fără alte condiții. Un singur patron, un oarecare Lehrer, manufacturist, fu mai îndrăznet :

— Să fie sănătos, observă el cu humor. Și ce mă privește pe mine dacă se însoară ?

— Scuzați, răspunse jignit șeful decuriei. Noi am crezut că sînteți un bun romîn. Orice bun romîn se bucură de căsătoria unui comandant iubit, care va face Romînia mai frumoasă decît soarele de pe cer. Drepți ! ordonă el apoi aspru celorlalți nouă decurioni, care se pregătiră să facă o retragere grandioasă și teribilă, bătînd cu cizmele în parchet. Înainte însă cîntară sinistru :

Aleluia, alelui !
Apele-i spun numele Lui !

Manufacturistul se sperie.

— Mă rog, am zis eu că nu dau ? Eu am zis să fie sănătos !

Invariabil, după obținerea sumei, decurionii se aliniau perfect, scoteau piepturile în afară și, făcînd salutul roman, strigau in corpore :

— Vă mulțumim în numele camaradului Gavrilcea.

În cîteva zile se strînse în capitală și în provincie o sumă considerabilă, pe care Gavrilcea o converti în valută străină și o transferă la o bancă din Elveția, pe numele logodnicei sale Meme, prevăzînd-o totodată în actul dotal. Nunta se făcu în februarie, în castelul Șerichii de la Pipera, cu un fast extraordinar. Asistară la ea membri ai guvernului, corpul diplomatic, aristocrația — prin ce avea mai reprezentativ, minus Hangerlioaica, *le prince et la princesse Jean Woroniecki, la princesse Alexandrine Cantacuzène, le prince et la princesse Démètre Ghica, la princesse Șerban Ghica, la princesse Alexandre Racovitza,*

la princesse Vladimir Mavrocordat, la marquise Montagliari, la comtesse Romer, la comtesse de Roma, la princesse Știrbey. Mr. et M-me Dinu Gaittany, le prince Costi Prejbeano, M-me Carcalechi, M-me Caty Aldea Zanoaga de Ciocarlan, M-me Valsamaki-Farfara, le ministre plénipotentiaire, chef du protocole, et M-me Emmi Tilibiliu etc. [1] Bineînțeles, toți acești prinți și prințese nu veneau pentru Gavrilcea, ci, fiindcă nelipsiți de la reuniunile mondene, nu puteau refuza invitația unei persoane de rangul Șerichii Băleanu și a prințului Antoine.

O idee de felul cum a decurs ceremonia ne putem face din scrisoarea pe care Caty o trimisese mamei sale, Betty Căldărescu, care se afla la Sinaia pentru o scurtă schimbare de aer, după recomandația medicilor.

Mamy chérie [2],

Am mers la cununia lui Gavrilcea cu Meme Hangerliu, la prințesa Băleanu. A fost ceva de neînchipuit. O nuntă ca în povești. Șerica este neîntrecută în astfel de ceremonii, are o fantazie, un gust ! Imaginează-ți, mămică scumpă, pe tot drumul de la intrare pînă la castel, cam un kilometru, deși sîntem în februarie, a pus grădinarii să scoată flori din seră și le-a presărat de o parte și de alta a aleii, încît credeai că este primăvară. Ce-i drept, este și o vreme splendidă. Pe tot parcursul aleii, pe unde soseau invitații cu mașinile, ședeau tinerii în uniforme cafenii cu făclii aprinse în mînă. În dreptul peronului, cînd coborai din mașină, treceai printr-un fel de gardă de onoare din două lungi șiruri de centurioni, cu mîinile ridicate în sus. Nunta a avut loc în pivnițele castelului, care sînt imense, precum știi. Te credeai mai mult într-o catedrală decît într-o pivniță. Erau peste trei sute de invitați.

[1] Prințul și prințesa Jean Woroniecki, prințesa Alexandrina Cantacuzino, prințul și prințesa Dimitrie Ghica, prințesa Șerban Ghica, prințesa Alexandra Racoviță, prințesa Vladimir Mavrocordat, marchiza Montagliari, contesa Romer, contesa de Roma, prințesa Știrbey. Domnul și doamna Dinu Gaittany, prințul Costi Prejbeanu, doamna Carcalechi, doamna Caty Aldea Zănoagă de Ciocîrlan, doamna Valsamaki-Farfara, ministrul plenipotențiar, șef al protocolului, și doamna Emmi Tilibiliu etc.

[2] Dragă mamă.

Îți spun drept că Gavrilcea, așa de plin de bubulițe pe față cum este, mi s-a părut un bărbat frumos. Are, mamy *chérie*, o privire energică și o mișcare liniștită ca de voievod. Dar Meme ? Cu cununiile pe părul ei tuns scurt și cu rochia lungă de mireasă era delicioasă. Ea, de obicei așa de strengară, părea timidă și se uita la Gavrilcea ca la un stăpîn. Mergea cam adormită de emoție și ușoare cearcăne în jurul ochilor o făceau și mai frumoasă. După cununie, s-a servit un supeu splendid, tot jos în hruba cea mare. Eu eram tare bine, aveam o rochie minunată de *jersey rose* (un *rose* neînchipuit de frumos). Gaittany mi-a spus : «Doamnă, vă felicit din toată inima, sînteți superbă, semănați cu un trandafir». Și cu toate astea, știi cît sînt de tristă. Mi-e cu neputință să uit pe iubitul, pe neprețuitul meu Gigi. Șerica, foarte solicitată, a spus cîteva panseuri, dintre care cel mai aplaudat a fost acesta : *J'aime à jetter des perles n'importe où. L'important c'est d'en avoir.* [1]

Te sărut cu drag,
Caty

De fapt, Caty nu știa de ce era așa de adormită Meme. Cu un ceas înainte de ora fixată pentru cununie, căutînd-o în apartamentul ei, unde adunase cîteva prietene tinere, cameristele care veniseră s-o îmbrace o găsiră în cămașă, culcată pe spate pe covor, cu ochii întredeschiși și sticloși. Crezură c-a leșinat. Se îmbătase tun cu gin. Șerica, venind repede, îi aplică comprese de apă rece pe frunte și puse să-i dea cafea neagră. Meme se deșteptă puțin, dar era tot mahmură, și nu se ținea bine pe picioarele ei grațioase de efeb. Gavrilcea, încunoștințat discret, sosi la fața locului, luă pe Meme de bărbie, o bătu ușor cu o palmă pe obraz și-i zise autoritar și calm : «Să nu mai bei». Meme ridică somnolentă ochii ei de ametist spre Gavrilcea și-i închise blînd, ca și cînd ar fi fost izbită de o lumină puternică. Gavrilcea dădu ordin să se pregătească pentru Meme o baie călduță, apoi

[1] Îmi place să arunc perle oriunde. Important este de a le avea.

o ridică singur în brațe și o purtă pînă în sala de toaletă, necontrazis de nimeni și fără nici o jenă. Aci o lăsă în grija cameristelor, care o dezbrăcară, o vîrîră în apă, o săpuniră bine pe obraz, o vîrîră chiar cu capul în apă, pînă ce Meme se dezmetici. Apoi, readucînd-o în apartamentul ei, după ce coafeza îi lustrui puțin părul și i-l frizâ ca astrahanul, începură s-o îmbrace. Meme, însă, rămase tot timpul cu o veselie interioară pe care și-o manifesta fluierînd și cînd, cu întîrziere, apăru în colosala pivniță alături de Gavrilcea, buzele ei schițau încă un fluierat, pe care cei de față îl interpretară ca un simplu gest de nervozitate.

Seara cununiei nu fusese fără urmări pentru existența Caty-ei. Aceasta apăru tuturor zdrobită de moartea lui Gigi Ciocîrlan și multă vreme duse o viață din cele mai retrase. Regreta sincer pierderea lui Gigi și-și reproșa că din amor propriu nu mersese singură să anunțe nunirea la Madrid, fiind încredințată că Tilibiliu nu pusese destulă grabă. Caty se purta cu multă gingășie față de Filip, pe care îl vizita aproape zilnic la Pipera, unde acesta se afla în grija doamnei Betty Căldărescu și a nursei aduse din străinătate. De fapt, încerca mai mult milă pentru copil și un fel de entuziasm trecător. Atunci îl copleșea cu tot felul de daruri, pe care Filip n-avea cum să le prețuiască. Pentru Caty, Filip rămînea mental copilul lui Oster și, cum deplîngea moartea lui Gigi, simțea un fel de strîngere de inimă de a supăra duhul mortului cu o imagine a păcatului. De aceea, nu se considera pură decît în apartamentul ei din Calea Victoriei, unde răsfoia adesea un mare album, în care strînsese toate fotografiile cîte le avea cu figura lui Gigi, plîngînd nu rareori singură și fără dramatism. Simțind nevoia de a avea un confident, Caty luă o cățelușă albă, de rasă pechineză, cu ochii mari bulbucați, pe care o copleșea de atenții și îngrijiri. Încetul cu încetul, își reluă relațiile mondene, frecventînd saloanele și primind chiar acasă la ea persoane bine alese din societate și din sfera diplomatică, oferind din cînd în cînd, în cerc intim, cîte un «*déjeuner*», cîte un «*dîner-bridge*». Știa să păstreze un aer de decență și de melancolie. Săvîrși, cu respectul datinilor, parastasele pentru Gigi, făcînd invi-

tațiile după un studiu meticulos, în vederea publicării unei note la carnetul monden al ziarelor. Ceea ce o neliniștea secret pe Caty era înaintarea în vîrstă, și, deși era încă tînără, orice zbîrcitură la ochi, un mic fir alb în păr o înfiorau. Avea obiceiul, devenit manie, de a se așeza goală între oglinzile interioare ale unui șifonier și a se examina astfel îndelung. Nu neglija nimic din ceea ce putea menține fizicul în bună stare, își raționa mîncarea, se coafa des, uza de lanoline și de săpunuri recomandate ca excelente pentru față. În contrast cu aceste melancolii și anxietăți, își administra avutul cu o pricepere uimitoare. Deși nu se priva de nimic și nu era propriu-zis avară, însemna toate cheltuielile într-un carnet-calendar și nu depășea anume limite. Încasa chiriile, cupoanele acțiunilor cu exactitate, vindea unele imobile inutile și cumpăra altele, avea un avocat și se consulta cu un agent de bursă. În safe-ul închiriat la Banca Națională depunea din timp în timp sume de bani însemnate, în lei și mai ales în valută străină și în aur, precum și bijuterii. În carnetul, în care-și nota diurn misterioasa economie, arunca în momente de expansiune sau de jale cugetările sale. Notăm cîteva însemnări din carnet: *«rôli Cuța 10; untură de pește Cuța 285; iaurt, biscuits 20; rouge Hélène Rubinstein 400; pris fotos [sic] 48; taxi 45. taxi 34; déposé safe B. N. 156 perles»*.

Traducînd aceste notații, înțelegem că Cuța, fiind debilă, lua untură de pește și că pentru ea Caty cumpăra friptură, în vreme ce stăpîna, ca să-și mențină silueta, se mulțumea cu iaurt și biscuiți. Fotografiile scoase de la fotograf erau desigur reproduceri după altele mai vechi reprezentînd pe Ciocîrlan. Taxiul notat de două ori destăinuia că doamna Ciocîrlan mersese la Pipera. De fapt Caty telefona Șerichii, și aceasta îi trimitea mașina în Piața Victoriei, unde Caty venea cu un taxi, procedînd la fel și la întoarcere. Motivul acestei procedări este că nu voia să se vadă staționînd în fața casei sale un automobil particular așa de superb ca acela al lui Antoine Hangerliu, nici să fie văzută cu el prin oraș, ceea ce ar fi dat naștere zvonului că duce o existență de lux indecent după tragedia lui Ciocîrlan. Perlele, pe care, precum este lesne de înțeles, le cumpărase ca să vîre banii în

ceva, nu erau ostentative. De altfel, nu le purta, și le depusese la Banca Națională. Continuăm notațiile:

«Mon coeur déborde d'amertume et il y a des jours où je hais l'humanité; dans ces moments la mort me semblerait la suprême délivrance, mais hélas, le courage me manque! Et pourtant l'idée d'aller rejoindre mon bien-aimé devrait me le donner. Dorénavant je cacherai tout ce que je sens, tout ce que j'éprouve au plus profond de moi-même! Mom âme est triste jusqu'à la mort.

Coiffeur décoloration et mise-en-plis 270; pourboire Creața 25; brosse à ongles 53; Cuța son manger 14; acheté bague brillants et platine 22.000; deux măturici 45.» [1]

Tristețea, precum se vede, nu împiedica pe Caty să meargă la coafor, să-și cumpere un inel cu briliante și să țină strict socotelile, însemnînd alături de prețul considerabil al inelului pe acela mărunt a două măturici. Mai departe:

«Perdu la chère Cuța, très gros chagrin, décidément je ne dois plus m'attacher à rien, ni à personne, car je souffre trop et je n'ai plus la force de souffrir!

Mandy (annonces Cuța) 100; souliers Filip daim noir trotteur 1500; réparation chaise Biedermeyer 80.» [2]

Caty pierdu deci într-o zi pe Cuța, dădu anunțuri la ziar printr-o agentură, însă cu toată durerea își cumpără pantofi și trimise la reparat un scaun.

---

[1] «Inima mea se revarsă de mîhnire și sînt zile cînd urăsc umanitatea; în aceste momente, moartea îmi apare ca suprema eliberare, însă, vai, îmi lipsește curajul! Și totuși ideea de a merge să reîntîlnesc pe iubitul meu ar trebui să-mi dea curaj. De acum înainte voi ascunde tot ceea ce simt, tot ceea ce încerc în adîncul sufletului meu. Sufletul meu e trist pînă la moarte.

Coafor vopsit și coafat 270; bacșiș Creața 25; perie de unghii 53; mîncarea lui Cuța 14; cumpărat inel briliante și platină 22.000; două măturici 45.»

[2] «Pierdut scumpa Cuța, mîhnire foarte mare, hotărît nu trebuie să mă mai atașez de nimic, de nimeni, căci sufăr prea mult și nu mai am forța de a suferi!

Mandy (anunț Cuța) 100; pantofi Filip și pantofi de stradă de antilopă neagră 1500; repararea unui scaun Biedermeyer 80.»

«Taxi, hingheri 110 ; pourboire 70 ; Margareta son mois payé jusqu'au 6 mars 300 ; aujourd'hui déposé à la B.N. 750.000 lei.» [1]

Bănuind că Cuța fusese luată de hingheri, Caty chemă un taxi și merse pînă acolo. N-o găsi. În aceeași zi depusese o mare sumă la Banca Națională. Pe Cuța i-o aduse cineva peste cîteva zile, dovadă notația : *«Joie immense, retrouvé Cuța»* [2]. Tot în aceeași zi însemna primirile unei moșteniri din partea unei surori a mamei sale : *«Heureuse* journée reçu deux beaux bijoux de pauvre tante Amélie et *reçu également 1.200.000 legs de sa part»* [3].

Altă pagină :

«Fleurs 250. Aujourd'hui mon pisic *adoré aurait dû accomplir 43 ans ! été au cimetière, mon coeur est lourd, j'ai tant de peine, tant de peine !»* [4]

Notațiile în alt loc «parastas Gigi, Pîinea Zilnică» arată că văduva lui Ciocîrlan făcea pomană săracilor prin Pîinea Zilnică.

Însemnarea de pe o pagină următoare indică o schimbare de climat moral : *«Permanente 340 ; coiffeur 120 ; manicure 100 ; déjeuner Șerica. Passé une délicieuse journée chez moi, charmant déjeuner plein d'entrain ; Antoine, Șerica, Meme, Leon Cornescu, Madame Valsamaki-Farfara. Ensuite sont arrivés Costi Prejbeanu, Dinu Gaittany. Avons dansé, ri, fait un tas de folies, journée pendant laquelle j'ai pour un instant oublié ma souffrance.»* [5]

[1] «Taxi, hingheri 110 ; bacșiș 70 ; plătit luna de serviciu a Margaretei, pînă la 6 martie 300 ; am depus astăzi la Banca Națională 750.000 lei.»

[2] «Bucurie imensă, regăsit Cuța.»

[3] «Zi fericită, primit două bijuterii frumoase din partea sărmanei tanti Amelia și primit, de asemenea, 1.200.000 lei moștenire din partea ei.»

[4] «Flori 250. Astăzi pisicul meu adorat ar fi trebuit să împlinească 43 de ani ! am fost la cimitir, inima mea e tristă, sînt atît de îndurerată, atît de îndurerată.»

[5] «Permanent 340 ; coafor 120 ; manichiură 100 ; prînzul la Șerica. Petrecut o zi delicioasă la mine, un prînz încîntător, plin de viață ; Antoine, Șerica, Meme, madam Valsamaki-Farfara. La urmă, au sosit Costi Prejbeanu, Dinu Gaittany. Am dansat, rîs, făcut multe nebunii, o zi în timpul căreia am uitat pentru o clipă suferința mea.»

Natural, dansul a fost improvizat și de fantezie. Mareșalul Cornescu și madam Farfara au jucat, de pildă, menuet, Gaittany a valsat puțin cu Meme, care fluiera din gură *Dunărea albastră*.

La nunta de la Pipera asistă și maiorul de cavalerie Remus Gavrilcea, vărul mirelui. În afară de o anume indolență în gesturi, nimic comun nu se putea găsi între cei doi veri. Maiorul era înalt, planturos, voinic și osos, trecut de patruzeci de ani. Cizmele îi depășeau genunchii, pantalonii i se lipeau de pulpe, tunica lungă adera pe șolduri, acuzîndu-i formele. Fața îi era prelungă, dar masivă, ochii verzui sclipeau languroși, nasul puțin coroiat conferea oarecare distincție unei fețe banale. Pe cît Gavrilcea era din rasa stăpînilor în toată ființa sa, pe atît de docil și lipsit de personalitate părea maiorul, în ciuda staturii sale grandioase. Era ofițerul care nu contrazice pe superiorii săi ca să nu-și compromită avansarea, care, obișnuit să execute ordinele, nu avea nici o părere proprie despre nimic. De la întîile cuvinte schimbate, un intelectual își dădea seama de incultura maiorului, care nu ieșea din generalități și locuri comune. Cu toate acestea, lumea zicea văzîndu-l : «Frumos ofițer !» Iar femeile, îndeosebi cele mature, îl găseau «o frumusețe de bărbat». I se dăduse la cazarmă și în saloane porecla «tigrul de Bengal», nu se știe pentru ce motive, dar unele femei ziceau văzîndu-l : «Parcă e un indian !» făcînd deci o relație între hindușii masivi din filmele engleze și germane și înfățișarea maiorului. Succesul maiorului nu se datora, prin urmare, lui Gavrilcea. Stătuse rezervat și negase orice legături cu vărul său, atît timp cît Mișcarea fusese în dizgrație, acum însă, cînd Gavrilcea devenise tare, nu mai ascundea rudenia, arătîndu-se nu mai puțin devotat generalului conducător. Nu se putea tăgădui că pătrunderea prin saloanele de primul ordin se datora lui Gavrilcea, o dată lansat, însă, se menținea prin importanța pe care clasele de sus o acordau armatei, ca fiind singură în măsură a apăra «ordinea și ierarhia». Lumea bună nu-l ironiza, și de altfel maiorul avea formulele lui ingenue, prin care părea foarte original.

— Eu, mărturisea el cînd se vorbea despre literatură, spun sincer că nu citesc cărți și n-am veleitatea de a scrie

sau a le judeca. Sînt un simplu militar care îmi iubesc calul și misiunea. Dați-mi prilejul să confirm tradiția armatei : spiritul de sacrificiu, de solidaritate, cavalerismul, demnitatea. Atunci nu mă dau înapoi. Un om care înfruntă moartea nu trebuie neapărat să compună cărți, scrisul e de competența domnilor scriitori, dotați cu talent.

Șerica, atît de intelectualizată și plină de spirit critic, nu contrazise pe maior, ba chiar făcu un «panseu» foarte gustat :

— *Un héros n'est pas nécessairement homme du monde ; il serait trop grand pour un salon. Son monde est l'humanité entière.* [1]

— Domnule, aforismele prințesei sînt excelente, zise Gaittany către Preibeanu, nu ?

— Cînd nu sînt de ea ! șopti răutăcios regele Vahtang.

— Ești nedrept ! se mîhni Gaittany, pe jumătate zdruncinat în admirația lui.

În timpul supeului, maiorul stătu lîngă Caty și făcu cunoștință cu ea, oferindu-i din proprie inițiativă din mîncările reci care erau mai la distanță. Supeul avea caracterul unui bufet, toată lumea ședea în picioare, însă la un loc fix, iar serviciul se făcea după o anume ordine, unele feluri fiind expuse pe masă, altele, între care un bulion cald și vinurile, fiind servite de zeci de feciori în fracuri cu galoane și pantaloni scurți de *nankin*, spre a nu se confunda cu musafirii. Fusese fantezia, foarte costisitoare, a Șerichii.

— Sînteți căsătorit, domnule maior ? întrebă Caty pe tigrul de Bengal.

— Nu, scumpă doamnă, răspunse maiorul, trăiesc singur cuc.

— Și vă simțiți bine ?

— Nu pot să zic că da. Am visat și eu să am un cămin, o soție dulce, însă nu m-am învrednicit. Știți, noi sîntem cam ambulanți. Azi ești într-o garnizoană, mîine într-alta, nu prindem mușchi într-un loc. Așa că am rămas cu un unic prieten, calul meu Vifor.

[1] Un erou nu este neapărat un om de lume ; ar fi prea mare pentru un salon. Lumea sa este întreaga omenire.

— Iubiți caii, domnule maior ? Ah, eu îi iubesc așa de mult ! Am avut unul, Șoim, pe care îl plîng și acum, ca pe un om. El și răposatul meu soț au fost tot ce am avut mai scump în viață.

— Sînteți văduvă ?

— Sînt soția fostului ministru plenipotențiar Ciocîrlan.

Remus Gavrilcea bătu tocurile cizmelor în semn de prezentare și sărută mîna Caty-ei.

— Maior Remus Gavrilcea !

— Tigrul de Bengal, completă Caty, ah, am auzit de dumneavoastră.

Cei doi vorbiră despre cai. Maiorul dezvălui însușirile lui Vifor, Caty făcu biografia lui Șoim. Remus Gavrilcea își îngădui a invita pe Caty la o cavalcadă, aceasta consimți în principiu și dădu maiorului numărul său de telefon. Ar fi urmat să se întîlnească într-o zi frumoasă la Pipera, unde Caty și-ar fi procurat un cal de la Șerica. După aceea, conversația trecu asupra posibilității intrării Romîniei în război.

— Credeți c-o să avem război, domnule maior ?

— Este război peste tot, țările mici nu pot sta neutre.

— Deci, după dumneavoastră, vom participa la război. Ah, ce nenorocire !

— Dacă nu intrăm, nenorocirea va fi și mai mare, doamna mea, vom fi prada comunismului. Numai alături de o mare putere ca Germania avem o șansă de a scăpa de această calamitate.

— Așa spun cei mai mulți.

— Eu, în definitiv, mărturisi maiorul, n-am nimic, nici moșie, nici blocuri, pentru mine este indiferent cine-mi plătește solda. Mie, ca militar, mi-e teamă de indisciplină, de dezordine.

— Dumneavoastră, bărbații, aveți o carieră, vă înțeleg, eu ca femeie însă din ce să trăiesc dacă pierd veniturile proprietăților ? Să muncesc în fabrică ? E înspăimîntător !

— Nici nu vă gîndiți la asta, doamnă ! O femeie bine ca dumneavoastră trebuie să-și păstreze mîinile fine și unghiile lustruite. Vă vom apăra cu piepturile noastre.

Și maiorul își bătu cu palma, peste tunică, pieptul uriaș.

În partea opusă, Meme, îmblînzită ca prin farmec, ciugulea alături de Gavrilcea, de ici, de colo, cîte un *foursec*, cîte un bob de strugure dulce de stafide, bine conservat. Cînd se turna șampanie se uita cu coada ochiului la mire, să vadă ce face. Acesta își înmuia numai buzele și lăsa cupa jos. Meme, cu toată dorința de a bea șampania pînă în fundul paharului, îl imita. Mai tîrziu, se aduse băuturi mai tari, chiar *cocktail* și gin, Șerica înțelegînd așazisul supeu sub semnul celei mai depline libertăți, căci zicea ea : oamenii bine născuți, chiar liberi, își pun singuri limite. De cîteva ori, Meme, cu ochii brusc sclipitori, fu tentată să ridice la gură cupa mică și groasă cu gin. Gavrilcea o privi însă moale în ochi și ea se stăpîni. Era un lucru surprinzător, care fu remarcat, a vedea pe Gavrilcea, omul fără nici un trecut, cu cîtă liniște, cu cîtă dezinvoltură se mișca și se servea. Conștiința puterii, atestată prin numărul mare de centurioni în cămăși cafenii, în sală, îi dădea sentimentul superiorității. Invitații asistară la o mică scenă decisivă. Baronul von Killinger, ministrul Germaniei, de curînd sosit în țară, se afla în uniformă, lîngă el, cu mustața sa tunsă mărunt, după modelul celei a lui Hitler, și cu un smoc rebel de păr ce i se ridica mereu pe frunte, deoarece cosmeticul nu putuse fixa părul cam rărit. Gavrilcea îi adresă confidențial și familiar cîteva cuvinte, la care acela răspunse zîmbind și dînd cu putere din cap : *Jawohl* [1] ! Atunci se constată că Gavrilcea știa nemțește. Cînd mirele vîrî, ca printr-un capriciu, în gură o felioară de ananas, o măslină și o șuviță de jambon în aspic, cei mai mulți se grăbiră să-l imite, ratificînd gustul său inedit.

Șerica, într-acestea, făcea considerații asupra frumuseții, luînd ca punct de plecare laudele aduse de invitați grației tinerei mirese.

— Este cu totul explicabil, zise prințesa Băleanu, mamă-sa era o femeie foarte inteligentă, care în tot timpul sarcinii nu citea și nu privea nimic odios. Imaginația joacă un rol preponderant în concepție. De aceea, dacă aș scrie un breviar pentru tinerele mame, unul din preceptele esențiale ar fi : «*Quand on est enceinte, il faut contempler des statues grecques*» [1].

[1] De acord !

— În cazul acesta, șopti regele Vahtang către Gaittany, Meme nu trebuie să vadă de loc la față pe Gavrilcea.

— Ha, ha, ha ! hohoti Gaittany, spre a nu se angaja cu nici o părere.

Monseniorul Valentin de Băleanu fu însă de altă opinie. El afirmă că frumusețea fizică este o manifestare sensibilă a frumuseții morale și un har divin.

— *C'est Dieu qui nous la concède, comme un effet de sa bonté.* [2]

Hruba în care avea loc supeul era o lungă catacombă în zidărie roșie și lustruită, cu bolți în ogivă din loc în loc. Ecoul era așa de puternic, încît distingeai cîte-odată net cuvintele unui invitat din capătul mesei. Trei mari cercuri de bronz atîrnate de bolți și semănate cu lămpi electrice în chip de luminări reverberau vasta pivniță. Însă de la capetele meselor, căci erau două șiruri, cîte unul de fiecare perete, și pînă la ușă, rămăsese un lung spațiu gol, în care se mișcau sumedenia de lachei și de centurioni. Acest spațiu era luminat de douăsprezece enorme false facle cu becuri mari de forma flăcării și care erau așezate înclinat, cîte șase de fiece perete. La un moment dat mareșalul Leon Cornescu strigă către Remus Gavrilcea :

— Maiorule, nu găsești că ar fi potrivit să spargem cîteva cupe de șampanie în onoarea mirilor ?

Remus Gavrilcea avea reputația unui ochitor de forță, și la concursurile de tir, în țară și străinătate, repurtase succese răsunătoare. Trăgea cu pistolul și din fuga calului. La bîlciuri făcea senzație în barăcile cu surprize mecanice consecutive lovirii unei ținte de metal. Maiorul le nimerea pe toate la rînd și apoi trecea la «mireasă». Aceasta era o păpușă în mărime naturală, îmbrăcată ca o mireasă și care, la izbirea țintei, începea să danseze pe o muzică de pianolă și să vină, învîrtindu-se pe un ax, înspre spectatori. Toți cei care sedeau în spațiul

[1] Cînd ești însărcinată trebuie să contempli statui grecești.
[2] Dumnezeu este acela care ne-o acordă, ca un rezultat al bunătății sale.

luminat de făclii se traseră înapoi, de-a lungul pereților, iar doi lachei aduseră o masă suplă și lunguiață, pe care așezară în rînd șase cupe de șampanie. Un fecior în uniformă desfăcu o sticlă de șampanie și umplu repede cupele. Remus Gavrilcea, așezat la distanță, cu un revolver în mînă, pe care i-l întinsese un centurion, după o scurtă estimațiune a situației ochi pe rînd cupele, care zburară în aer cu spume albe. Aplauze răsplătiră această izbîndă. Feciorii puseseră douăsprezece cupe, lăsînd o mică distanță dintre două grupuri de cîte șase. Maiorul căpătă două revolvere, pe care le cîntări puțin în mînă. Doi lachei cu cîte o sticlă de șampanie umplură cupele. Atunci Remus Gavrilcea ochi întîi cele două cupe de la mijloc, întinzînd amîndouă mîinile, apoi, lărgind arcul brațelor către cupele din margine, lovi din plin cu șase lovituri duble cîte două cupe deodată.

— Bravo ! strigară comesenii.

Se vede că totul fusese pregătit dinainte, dar fără știrea lui Antoine, care, vădit rușinat, scruta fețele diplomaților, spre a le ghici gîndurile. Aceștia păreau însă foarte bine dispuși și sincer admirativi. Supeul era pe sfîrșite, și mareșalul Cornescu, adresîndu-se iar către Remus Gavrilcea, zise :

— Maiorule, ce-ar fi dacă ai stinge luminile drept încheiere ?

Cineva umblă încet la comutatoare, și becurile de la cele trei candelabre se întunecară, nerămînînd aprinse decît cele douăsprezece făclii murale. Maiorul luă de la centurion alte două revolvere încărcate și, întinzînd mîinile de la distanță în două direcții, extermină alternativ bec după bec, pînă ce hruba rămase într-o întunecime totală. Rîsete, bolboroseală de glasuri dominară cîteva clipe obscuritatea. Apoi ușile de la intrare se deschiseră și intrară două șiruri lungi de centurioni cu facle adevărate în mînă. Hruba se umplu de jocuri violente de umbre și lumini și, după ce aplaudară îndelung, musafirii începură să se îndrepte spre ieșire.

— *Oh, ce qu'il m'a fait peur* ![1] Asta a fost nuntă de bandiți, nu de aristocrați ! șopti prințesa Zoe Basarab ironic la urechea doamnei Carcaleciii.

Peste vreo zece zile Remus Gavrilcea se prezentă călare la vila Căldăreștilor de la Pipera. Generalul Florin Căldărescu îl cunoștea și-i ieși înainte, mîngîindu-i calul pe gît.

— E un animal superb ! Își dădu el părerea.

— Și un camarad ! completă maiorul.

Caty ieși cu costumul său de amazoană, prevăzută pe sub sacou cu un *pullover* gros. Cînd fu să se urce pe cal. Remus Gavrilcea o prinse pur și simplu de mijloc și cu o ușurință uimitoare o ridică pînă la înălțimea șeii. Un fior de mult nemaiîncercat trecu prin trupul Caty-ei, simțindu-se în mîinile puternice ale acestui uriaș. Maiorul nu se angajă la nici o conversație pretențioasă cu Caty, nici nu era de altfel în măsura sa. Instinctul și experiența lui în materie feminină îi spuneau că, sub aspectul de femeie de lume, se ascundea o voluptuoasă și o setoasă de senzații tari. O astfel de femeie n-are spirit critic, nu merită să cheltuiești cu ea prea mult spirit, trebuie s-o ții într-o excitație continuă. Și maiorul dădu pinteni lui Vifor. Călăriră astfel din ce în ce mai furtunos și maiorul dădea comenzi Caty-ei, o consilia, îmboldea pașii lui Vifor, sau îi încetinea, după caz, spre a îngădui Caty-ei să se pună de acord cu el.

— Sînteți un minunat profesor ! zise Caty, păcat că eu am pierdut obișnuința.

— Nu călăriți rău, aveți mîna energică, genunchii flexibili și foarte mult avînt. Avîntul e totul, animalul simte și se lasă condus.

— Alături de dumneavoastră, aș zbura ca vîntul !

— Ar fi o fericire pentru mine să pot călări cît mai des împreună cu o amazoană așa de frumoasă și plină de foc.

— Am fost focoasă, domnule maior, acum mă simt singură, fără nici un sprijin în viață.

— Ca și mine, răspunse maiorul, ce n-aș da cu să fiu iubit de o femeie ca dumneavoastră !

[1] Vai, ce frică mi-a fost !

— Îmi închipui că foarte multe femei vă adoră. Trebuie să aveți multe succese.

— E un fel de a spune. La vîrsta mea visez o altfel de dragoste, mai statornică, mai potolită.

— Cît de mult vă înțeleg ! suspină Caty.

Cînd sosiră iarăși în fața peronului vilei, tigrul de Bengal, stînd călare pe Vifor, o apucă cu o mînă de mijloc pe Caty, o scoase din șa și o lăsă jos ca pe un copil.

— Știu că sînteți puternic, domnule maior ! observă îmbătată Caty, cu dumneavoastră o femeie înfruntă orice primejdie.

Într-o zi, madam Valsamaki-Farfara vizită, ca din întîmplare, pe Caty.

— Trecui pe aci și te zării la geam ! Nu te-am mai văzut de mult ; zic, ia să mă urc pentru un minut.

— Se face, sau nu, război ? întrebă Caty, mereu preocupată de această problemă din cauza plasamentului averii sale. Dumneata vezi zilnic lume bine informată !

— Locotenent-colonelul Remus Gavrilcea spune că în două luni cel mult intrăm în război.

— Cum locotenent-colonel ? Nu e maior ?

— I-a ieșit de curînd decretul. Dacă se începe campania, îl avansează repede colonel și general, e un ofițer foarte bine văzut. Și, afară de asta, rudă cu Gavrilcea...

Caty căzu puțin pe gînduri.

— Ascultă, urmă madam Farfara, am să-ți fac o indiscreție : colonelul e îndrăgostit de dumneata, dacă ar ști că-l agreezi, te-ar cere în căsătorie.

Caty scrută pe conlocutoare. Știa că madam Valsamaki face pe peițoarea și nu se îndoi că vorbise înainte cu el și venise să tatoneze terenul.

— Mă doare sufletul, zise ea, la ideea că aș fi infidelă față de memoria bietului meu Gigi.

— Nimeni nu-ți spune să uiți pe Ciocîrlan, viața însă are legile ei, cît ai să stai așa, singură ? Ești în floarea tinereții. Mai tîrziu...

— Am pe Filip, cine mă ia cu un copil ?

— Colonelul știe, o să-l iubească.

— Îmi va fi greu să mă hotărăsc. Dar, în fine, pînă acum nu mi-a spus nimic, deci chestiunea nu se pune.

— N-a îndrăznit. Are să vină el, n-ai grijă. E un bărbat cum rar s-a văzut, știu femei care s-ar da în vînt pentru el. Se spune că e dotat cu o vigoare extraordinară, că este, mă-nțelegi, uriaș în toate.

Remus Gavrilcea se prezentă, într-adevăr, cu cîteva garoafe de seră, vorbi puțin despre evenimentele politice, apoi foarte liniștit făcu declarația :

— Dacă mi-aș permite să vă cer în căsătorie, ce-ați zice ?

— În nici un caz n-aș spune nu, fără o lungă meditație.

Remus Gavrilcea socoti drept capitulare aceste cuvinte, se ridică, merse la Caty, o strînse formidabil cu brațele lui mari și, sărutînd-o apăsat, îi zise :

— Îmi placi, ești femeia care-mi convine.

Constatînd că doamna Ciocîrlan se abandonează, merse mai departe cu repeziciune și metodă și, depunînd-o pe un divan, o supuse unei lungi și monstruoase stăpîniri. Ametită de senzații nemaicunoscute pînă atunci, Caty șopti într-un tîrziu : «Bestia mea scumpă ! sultanul meu !»

În curînd toate saloanele aflară despre iminenta căsătorie dintre Remus Gavrilcea și Caty.

În carnetul-calendar al acesteia se găsesc la acea dată următoarele rînduri :

«Gigi adorat, nu îndrăznesc să-ți mai privesc fotografiile, de teamă să nu văd mustrări în ochii tăi. Mă vei ierta tu oare ?»

Iar mai jos :

«Cumpărat încă o sută de perle. Transformat leii în dolari».

La o lună după căsătoria cu Meme, Gavrilcea făcu prințului Antoine o notificare extraordinară :

— Am îndeplinit toate formalitățile, zise, spre a-mi schimba numele în acela de Gavrilcea-Hangerliu. Sper că nu veți face nici o opoziție. Prințesa Hangerliu nu se va împotrivi.

Antoine căscă ochii mari.

— Care sînt titlurile dumitale pentru a aspira la acest nume, îndrăznesc a spune, ilustru ?

— Nu mă interesează ilustratea lui, răspunse el ca de obicei nepăsător, e un nume ca oricare altul. Important este că Meme își poate păstra astfel numele ei de familie, putînd fi cu ușurință identificată, de pildă, în cercurile din străinătate.

Prințul lăsă capul în jos dezolat, știind bine că nu era nici un mijloc de a se împotrivi teribilului său cumnat.

Hangerlioaica, deși detesta pe Gavrilcea din cauză că abandonase pe Max Hangerliu, rîse cu toate astea de întîmplare.

— Are haz, Antoine ! Tat'su Capgros, mă-sa Zănoagă, iar el e Hangerliu, deși numai noi sîntem autentici. Nu văd de ce Gavrilcea n-ar deveni și el prinț ?

XVII

În aripa destinată muzeului din noul Palat al Culturii, într-o sală neorînduită încă, de-a lungul pereților căreia se aflau rezemate jos tablouri întoarse cu spatele, sedeau, în lipsă de scaune, pe autentice jilțuri domnești, la o masă lungă și grea în stil Renaștere din Ardeal, Dragavei, Mini, Leu și Cornel. Ca să poată consulta niște albume mari întinse pe masă, aceștia trăsese jilțurile cu spetează uriașă în rînd de o parte a mesei și cu fața spre ușă, compunînd un decor fabulos.

— Ei, tovarășă Mini, invită Dragavei, eu zic să pornești.

Mini deschise un caiet, din care începu să citească, părăsindu-l din cînd în cînd, spre a vorbi liber.

— Ceea ce caracterizează opera lui Rembrandt față de aceea a predecesorilor și contemporanilor săi olandezi și flamanzi este extraordinara profunditate a viziunii sale. Deși excelenți și uneori excepționali artiști, maeștrii olandezi cultivau un fel de naturalism, copiind minuțios viața din jurul lor, uneori trivială și fără o înaltă semnificație. Procedeul baroc de a scoate efecte de clarobscur, expunînd corpurile unei surse violente de lumină, era

dus pînă la artificiu. La Rembrandt aceeași tehnică primește un conținut nou. Spațiul devine adînc și tenebros, figurile răzbat cu greu pînă la noi prin grosimea lui. În vreme ce pînzele lui Tizian pierd reproduse în negru, ale lui Rembrandt cîștigă.

Aci Mini se întrerupse, trase două albume cu reproduceri de picturi rembrandtiene, unul în chromo, altul în negru. Cei trei le contemplară îndelung, Leu, îndeosebi, foarte avid. Dragavei și Leu făcură felurite comentarii, Cornel rămase tăcut, ca de obicei în fața soției sale, Mini continuă :

— Portretele și mai ales autoportretele lui Rembrandt, cel din 1629, cel din Palazzo Pitti, acela de la Luvru din 1634, acela în costum de ofițer, portretul mamei sale cu marama întunecată, ca o noapte, ce o înfășoară, al orientalului de la Ermitaj sînt, deși în ținută placidă, absorbite de gînduri ori preocupări adînci, impenetrabile, iar ochii tuturor par de departe, indiferent culoarea, bucăți de cărbune. Simți că acești oameni, uneori, cu costume fantastice, au o concepție despre viață, fie retrogradă, înfiptă în suflet și de nezdruncinat, fie proiectată undeva în viitor.

Mini desfășură iarăși albumele, asupra cărora se îndoiră cu toții, ridicîndu-se puțin de pe jețurile voievodale.

— Asta-i adevăratul realism ! bătu cu palma în masă, emoționat, Dragavei.

Mini citi mai departe :

— Tipică pentru orientarea observației de detaliu în jurul unei idei este *Lecția de anatomie a profesorului Tulp*. Pictorii primeau comenzi de portrete în grupuri, pentru care fiecare figurant plătea o parte egală. De aci grija de a face să pozeze fiece figură, evidentă și în tabloul lui Rembrandt. Acesta orientează însă figurile spre mîna doctorului, care scoate cu cleștele intestinele. Fețele exprimă toate nuanțele curiozității : uimirea, absorbirea, atenția silitoare, reflecția.

— Sînt oameni ca cercetători ai naturii ! zise Dragavei scrutînd reproducerea.

În acest moment intrară Gaittany și Ioanide, cel dintîi conducînd pe cel din urmă, mai mult din curiozitate.

— Ce faceți aici ? întrebă Ioanide.

— Învățăm ! răspunse foarte serios Dragavei.

Noii-sosiți se așezară pe un sarcofag roman din Dacia, pus lîngă un perete. Mini continuă lectura cam intimidată. Cei trei aveau înaintea lor caiete și făceau însemnări ca școlarii, Leu mai abundent și mai înversunat decît ceilalți.

— *Rondul de noapte* e o comandă făcută de compania căpitanului Cocq. În loc să-i înșire la masă, cum procedau alții, Rembrandt își închipuie că a venit ordinul de a merge în întîmpinarea dușmanului și distribuie figurile pe această temă dramatică, introducînd o mișcare neobișnuită. Drapelul fîlfîie, sulițele se ridică, toba se saltă, unul își examinează de-aproape archebuza, nici unul nu are mișcarea și expresia celuilalt. Și din fund vine un fel de noapte, întunecînd totul.

— De ce, tovarășă Mini, ceru lămuriri neastîmpăratul Leu, îi spune *Rondul de noapte ?*

— Fiindcă s-a-nnegrit de fum, din neglijență.

Gaittany își puse o mînă pîlnie la gură și șopti în urechea lui Ioanide :

— Domnule, e admirabil, sînt niște oameni eminenți. Nu ?

— Această capodoperă, urmă Mini, nemulțumi pe figuranți, care se vedeau neglijați, și făcu o rea impresie asupra publicului obtuz. Reputația lui Rembrandt scăzu. Muri în curînd de tuberculoză Saskia, soția pictorului. Acesta se înglodă în datorii, fu silit peste cîțiva ani să-și vîndă casa și bogata colecțiune de picturi, sculpturi și stofe prețioase. Trăi strîmtorat și muri în cea mai neagră mizerie, negăsindu-se la moartea lui decît cîteva rufe murdare.

— Toți marii creatori sînt năpăstuiți de contemporani, strigă Leu în focul indignării.

— În societatea împărțită pe clase ! corijă deodată calm și apăsat Cornel.

Mini citi :

— După insuccesul cu *Rondul de noapte* multe din portretele rembrandtiene exprimă oboseala, amărăciunea. Fratele său Adrian apare îmbătrînit și mistuit de griji, soldatul cu coif de aur e întunecat de o supărare adîncă,

cadavrul din *Lecția de anatomie a profesorului Deyman* privește trist, ca și cînd ar fi viu, spre gaura neagră din toracele său, spintecat, Rembrandt însuși întoarce spre noi o figură aiurită, nerasă, cu ochi obosiți, ori un bust încovoiat de o bătrînețe prematură. Neavînd modele, pictează orice, un bou jupuit la măcelărie...

— Eu zic, tovarășă Mini, fu de părere adjunctul, să ne oprim azi aci, ca să nu ne aștepte tovarășul arhitect.

Și Dragavei, iar după el ceilalți trei se sculară de pe tronurile domnești.

— Cine a spus, vorbi atunci Ioanide, că societatea socialistă nu poate oferi subiecte unui adevărat artist ? Cînd va apărea un Rembrandt, vom avea o *Lecție* mai originală decît aceea a doctorului Tulp.

Gaittany răspîndi știrea că «Dragavei renunță treptat la condiția proletară». El, care se adapta din instinct oricărei situații oricît de inedite, se înșela asupra firii adjunctului și nu cunoștea pe oameni.

— Domnule, zicea el despre Dragavei, e un bărbat plin de bun-simț și un mo-de-rat. Mă înțeleg foarte bine cu el.

Nu de aceeași părere era și Dragavei. O dată, fiind de față Marioara, Leu și Cornel, le vorbi astfel :

— L-am găsit pe Gaittany director al fundației Boldescu-Kapri. E cult, priceput, cunoscut în lumea internațională a artelor. Nu era un motiv să credem de la început, categoric, că nu se va atașa de noi.

— Atunci e bun, zise Leu.

— În măsura în care ne e de folos e bun. Luăm oamenii cum sînt. Totuși, cu „tovarăși" ca el nu construim socialismul niciodată.

— Pentru ce ? se miră Leu.

— Execută orbește și formal ordinele, dar nu crede în sinea lui în socialism și în societatea fără clase. Face așa, ca să plutească și să cîștige timp, cum fac toți cei din tagma lui. Din fericire, sumedenie de intelectuali vechi s-au devotat cauzei noastre. Academicienii Saramet și Cuculeț studiază profilaxia și tratarea pe cale internă și chirurgicală a bolilor proprii muncii în mine și în fabrici, conduc și organizează clinicile noi. Ce au făcut Iulian Cojan și Mihai Arhir la lucrările pentru baraj se

știe și nu se știe. Adevărați eroi ai muncii. Aud că vor fi decorați. În materie de cercetări chimice cu aplicații la industria noastră socialistă avem pe profesorul Vasile Dodan, în agronomie pe academicianul Petre Mannheim, în fizică pe Valentin Derussi. La montarea noilor uzine de industrie grea stă în frunte Pavel Arvunescu. Sufletel însuși, așa cum îl vezi, cu toate păcatele lui moștenite, face sforțări oneste. În formarea cadrelor noi e neîntrecut.

— Crezi că tovarășul Gaittany ar putea trăda clasa muncitoare ? interveni iarăși Leu, alarmat.

— Aș, trădare e cam prea mult spus, rîse Dragavei ; de-am fi la strîmtoare, nu ne-ar da un pahar de apă. Ioanide e altceva.

— Va să zică recunoști că tovarășul profesor e al nostru ! se înflăcără iarăși Leu.

— Fără îndoială. Numai nu-i plac ședințele. El e un om de șantier. Deși e mult mai modest decît pare în realitate, nu suportă disciplina noastră. Temperamentul lui, zice, oricîte sforțări ar face, nu se mai poate schimba radical la această vîrstă. Este deschis și entuziast și încearcă să se reeduce. Cînd nu pricepe un lucru, spune pe față : nu pot și nu vreau. Dar dacă înțelege și ideile noastre fundamentale le împărtășește, atunci lucrează ca un adevărat activist. Primește orice critică, ascultă, se apără, stăruie, pune energie și personalitate în executarea sarcinii. Totuși, chiar bine de tot nu ne pătrunde. Ne cam vede solemni ca niște Robiespierre și ia și el ținută gravă. Nu bănuiește simplitatea noastră. Afară de asta a fost un alintat și a trăit în mediile artistice burgheze din Apus cu morala lor boemă. A crezut că-și poate îngădui a cuceri orice femeie care îl interesa. Pentru un mare scriitor care vrea să cunoască sufletul feminin și toate emoțiile, purtarea aceasta poate fi scuzabilă. În nici un caz nu e un exemplu. Ioanide își dă seama de acest lucru și sînt convins că face sforțări să se alinieze moralei proletare. De la el aștepți toate surprizele plăcute. Cred însă că greșește dacă își închipuie că schimbarea e afacere de-o zi. Natura e natură și apoi moravurile vechi au rădăcini lungi în noi și nu le scoți cu una cu două. Ce ne facem cu un Ioanide trist și lipsit de foc ? Luăm oamenii cum sînt.

În fond, și Marioara, și Cornel erau de aceeași concepție.

Marioara se înduioșa de suferința altora, se lăsa încîntată de complimente, era, cum zicea Gaittany, «o femeie excelentă», însă sub blîndețea ei se ascundea convingerea nezdruncinată în victoria comunismului. Cumintele în gesturi Cornel se scula sfios cînd intra gloriosul Gaittany sau autoritarul Ioanide, se roșea la orice observație, totuși gîndea și el ca și Dragavei. Acești oameni «moderați» mergeau calmi și fără șovăire pe drumul lor.

Ioanide pregătise, din îndemnul lui Dragavei, cîteva foarte mari machete, care se aflau acum așezate într-una din marile săli de jos ale Palatului Cultural, în scopul de a fi expuse permanent publicului, după inaugurare. Obsedat de construcțiile pe suprafață întinsă și nerăbdător de a le vedea înfăptuite, propunea, deocamdată, patru înfăptuiri arhitectonice în spirit socialist. Cel puțin așa le socotea el. Una era gara monumentală. Își zicea și acum, ca și altădată, că aerul unui oraș îl respiri cînd te cobori din tren. Gara veche i se părea respingătoare, și oricîte modificări i s-ar fi făcut, le socotea cîrpeli. A doua machetă reprezenta un magazin universal, care ar fi cuprins toate ramurile de comerț socialist și ar fi îngăduit unui străin, străbătînd cele șase caturi, să-și facă idee de toate aspectele producției, de la tractor pînă la acul de cusut. De fapt, Ioanide închipuise două lungi și imense corpuri de clădiri stînd față în față de o parte și de alta a străzii și comunicînd între ele printr-un cavalcavia în chip de arc de triumf cu trei porți, spre a face cu putință circulația. Complexul constituia un fel de for cu fîntîni țîșnitoare în mijlocul lui. Al treilea proiect înfățișa un cartier muncitoresc, cu blocuri somptuoase între spații verzi, distribuite în așa fel, încît perspectiva evoca gustul Renașterii. De reținut că acest cartier ar fi urmat să se ridice în apropierea lacului, pe terenul parcului, părăsit, și pînă departe, dincolo de Tei. Al patrulea proiect era al unei localități balneare maritime pentru zeci de mii de lucrători, care ar fi urmat să se construiască acolo unde se află acum Vasile Roaită. Ioanide lua ca idee generală arhitectura coloniilor grecești de pe coasta Pontului Euxin, modificată după cerințele vieții moderne. Ceea

ce îl nemulțumea în peisajul localităților maritime actuale era contrastul dizgrațios între casele de cîmp și chiar de munte, cu vegetația respectivă, și mare. Avea impresia că Marea Neagră a inundat cîmpia munteană. Elimina deci zaplazurile, lemnăria îndeobște, acoperișurile țuguiate, învelite cu tablă și cu țiglă prea roșie. Materialul de construcție urma să fie piatra de Dobrogea și roca de mare, pufoasă, de conchilii, fără a exclude, la nevoie, zidăria albă. Copacii pe de o parte și alta a străzii i se păreau împotriva regulilor artei. Îi admitea între vile, dacă acestea veneau cu fațada spre stradă, sau în fața lor, încovoiați peste ziduri de piatră, mergînd de o parte și de alta de la un capăt la altul al străzii, între mare și lac. Vilele aveau toate aceeași înălțime, diversificîndu-se în detalii. Strada comercială evita vegetația abundentă, încuviințînd-o numai în chip de peluze de flori. Casele, ca la Pompei, se îndesau una într-alta și, fiind din piatră, ofereau o plăcută perspectivă în gustul antic. Dar partea spectaculară era aceea dinspre mare. Litoralul, mai ridicat cu cîțiva metri deasupra nivelului mării, era tăiat în linie dreaptă ca o rîpă exactă, lărgindu-se astfel plaja. Un parapet din blocuri de piatră întărea peretele malului. O balustradă, de asemenea de piatră, se întindea pe o distanță de vreo doi kilometri. Așezate la depărtare de vreo zece metri una de alta, sute de statui de bronz și de piatră alternate, reprezentînd tineri, contemplau marea, într-un șir infinit. Pe partea dinspre oraș a falezei, care era pavată cu lespezi de piatră, se înșirau mari blocuri de piatră cu coloane dorice sau cu pilaștri încununați de capiteluri în ordinul ionic, formînd peristil sau doar aplicate direct asupra fațadei. Peluze egale în fața blocurilor și între ele erau împodobite sobru, în lipsa palmierilor, numai cu copaci răsfirați spre cer, îndeosebi cu pini, rarefiabili aci din cauza soarelui, ca și pinii italici sau niponi. Pe frontispiciile clădirilor erau așezate iarăși statui de bronz de înălțime egală, însă nu mai mult de două de fiece palat. Blocurile, destinate pentru găzduirea feluritelor unități de muncitori, mai sobre și utilizînd sticla pînă la diafanizare, alcătuiau în dreptul șirului de statui o perspectivă grandioasă. Bineînțeles, pentru realizarea acestui oraș toate terenurile deveneau proprietate publică și o parte

din vile trebuiau dărîmate. În special, acest proiect părea a încînta pe Gaittany, care își proclamă satisfacția față de toți și bineînțeles și față de Ioanide :

— Domnule, ești un bărbat plin de talent, te felicit, proiectul dumitale e superb, trebuie să facem să fie cît mai curînd realizat !

Mii de cetățeni trecură pe dinaintea machetelor, privind îndelung și comentînd. Proiectele plăceau și produceau admirație, unită la unii cu un anume scepticism în privința înfăptuirii lor. Gulimănescu și Sufletel însă se arătară scandalizați și căutară să cîștige aderenți la strania lor indignare :

— Este curată utopie ! zicea Gulimănescu. Să distrugi o localitate ca să ridici în locu-i o aberație edilitară !

— Ioanide e reacționar ! strigă agitat Sufletel, trecîndu-și degetele prin părul în mod normal zbîrlit. Vrea să ne întoarcă în epoca sciților și a coloniilor grecești.

Smărăndache povesti tuturor un accident real ori inventat. Pe cînd Sufletel perora în preajma machetelor într-un grup de cunoscuți, în furia gesticulației, învîrtind bastonul, mînerul se desfăcu din ghivent și bățul căzînd jos își risipi printre picioarele cetățenilor, care priveau machetele, depozitul de pietre prețioase.

— Diamantele, rubinele ! ar fi țipat Sufletel înspăimîntat, repezindu-se să-și culeagă comoara.

Un lucrător ar fi întins lui Sufletel un briliant, informîndu-l ironic :

— V-a căzut o pietricică, tovarășe !

Un scandal nu mai puțin inexplicabil la început îl produseră machetele lui Ioanide asupra grupului Hangerlioaichii :

— E nebun ! zise bătrîna prințesă. Umblă să strice vechiul nostru peisaj rumînesc cu căsuțe și grădini.

Încunoștințate, nu se știe cum și cu repeziciune, posturile de radio în limba romînă din Occident atacară violent pe Ioanide, acuzîndu-l că are intenția să culce la pămînt o civilizație tradițională spre a ridica construcții pretențioase stil Le Corbusier și în neconformitate cu starea încă înapoiată a economici noastre. Dar, lucru și mai curios, într-o conferință, publicată apoi, un arhitect foarte conformist, dar care, se află prin Smărăndache că

era căsătorit cu o nepoată a doamnei Carcalechi, vorbind despre literatura sovietică, critică, făcînd aplicațiuni în mod evident, rău intenționate, la proiectele lui Ioanide. Nici o reacțiune oficială nu se produse împotriva lui Ioanide, ale cărui machete urmau să fie văzute de guvern cu prilejul inaugurării solemne a Palatului Cultural, însă Gaittany, încă director, se înspăimîntă și ordonă scoaterea lor din sală. Dragavei, surprins, trase mîinile din buzunare, ca spre a spune ceva, dar tăcu. Înlăturarea machetelor, văzute pînă atunci de mii de oameni, fu interpretată defavorabil pentru Ioanide.

— E în dizgrație, zise Gulimănescu.

— Era de așteptat, spunea întorcîndu-și buzele pe dos de satisfacție Vasilevs-Lascaris, cu căței de vînzare în brațe, la toți cunoscuții pe care-i întîlnea pe bulevard. Socialismul urmărește bunăstarea maselor, nu luxul imperial roman.

Zvonul presupusei înfrîngeri a lui Ioanide se răspîndi în toate cercurile, după cîteva săptămîni, apoi se stinse. La inaugurare, lipsind proiectele, ziarele nu pomeniră nimic despre ele, și totul fu dat uitării, cel puțin în aparență.

— Știți pentru ce ați fost atacat în chestiunea proiectelor? destăinui într-o zi Dragavei arhitectului. Sufletel și Gulimănescu au terenuri la mare, chiar lîngă faleză. Le e frică să nu le piardă. Iar prințesa Hangerliu, prințesa Băleanu, Leon Cornescu, Vasilevs-Lascaris și ceilalți au avut terenuri pe locul unde ridicăm cartierul muncitoresc. Ei trag nădejdea să le capete înapoi.

— Cauze mici au efecte mari! rise Ioanide.

— Nu stăm în loc de ei, zise Dragavei. Noi vedem toate astea, le înregistrăm și tăcem. Cînd va veni timpul de a construi, nimic nu poate să ne oprească. Dărîmăm și un munte dacă va fi nevoie.

— Ascultă, Ioanide, zise madam Farfara arhitectului față de Elvira și de Gaittany, fiind reținută împreună cu cel din urmă la masă, de ce ții cu orice chip să te pui în conflict cu toată lumea? Știu bine că nu ești comunist.

— Ba da, madam Farfara! afirmă Ioanide cu seriozitate.

— Nu prea cred eu, dar în fine! Înțeleg prea bine că un arhitect trebuie să lucreze, dar dumneata pari entuziasmat de comunism.

— Sînt, madam Farfara!

— Nu mai pricep nimic! Explică-mi și mie de ce faci așa?

— Să-ți explic, madam Farfara. Nu-i adevărat că mă dau pe linie ca să am comenzi, cum interpretezi dumneata, ci pășesc și eu împreună cu omenirea pe drumul inexorabil și rațional pe care merge. Un arhitect solitar este un paradox. Ei bine, timp de o mie de ani și mai bine, ce-au ridicat arhitecții? Biserici! Ce-au zugrăvit pictorii? Sfinți. În ei credeau masele ridicate din sclavia antică, arhitecții credeau la fel. Ei, te întreb eu, madam Farfara, dacă la anul o mie aș fi propus ridicarea unui templu lui Jupiter în loc de a construi o catedrală imensă, ce-ai fi zis?

— Ai fi fost în stare și de asta.

— Madam Farfara, eu am temperament de pionier ardent și mă declari alienat. Acum, madam Farfara, iluzia dreptății pe lumea cealaltă s-a destrămat de mult. Știința a dovedit că lumea n-a fost făcută acum șase mii de ani și că atîta fericire cîtă e cu putință o poți căpăta numai aici, prin muncă. Lucrătorii care au creat civilizația și care constituie majoritatea omenirii o vor pentru ei. Au alungat și continuă să alunge pe profitori. Își fac case bune, cu calorifer și baie, se îmbracă convenabil, intră în orice local fără sfială, fie el Athénée Palace sau Capșa. Unii au fost la Moscova, Berlin și Pekin. Crezi că, întorcînd înapoi scripetele istoriei, poți face să reintre milioanele de semeni în bordeie? Țăranii noștri, întorși de la cîmp, unde au semănat cu semănătoare mecanice, vor cînta seara din flaut, vioară, violă și violoncel, făcînd serate muzicale nu mai puțin reușite decît ale prințesei Băleanu. E greu să cultivi masele, este și mai greu să le împingi din nou în întuneric. Sute de mii de muncitori au stat vara în vilele stațiunilor balneare și climaterice, au făcut plajă acolo unde cu vreau să ridic o stațiune maritimă grandioasă. Aș vrea să știu dacă îți închipui că e posibil să împiedici soarele să răsară. Îți răspund

eu : Nu e posibil, iar stațiunea maritimă colosală, după proiectul meu sau al altora, se va înălța neapărat.

— Așa este ! aprobă sincer și efemer convins Gaittany.

— Ascultă, Ioanide, bătu în retragere cam întunecată madam Valsamaki-Farfara, poate să fie cum spui dumneata. Cum se face însă că ți-ai schimbat așa de repede părerea ? Ieri făceai biserici și acum construiești fabrici !

— Madam Farfara, puse punct discuției arhitectul, cam iritat, prea multe probleme la masă strică digestia. Să lăsăm asta pe altă dată.

În ciuda acestor teorii, Ioanide avea cîteodată sentimentul intim că nu se poate realiza în toată amplitudinea. Ideea de a transmite altora gîndurile sale îl stăpîni un timp. Apoi găsi procedeul ridicul și infatuat. Numai actrițele își scriu amintirile. Memoriile arhitecților care au înălțat piramidele ar fi răpit ceva din mutenia enigmatică a acestor monumente. Artiștii își lasă secretul lor prin tradiție orală școlarilor și copiilor.

Ioanide își căută o respirație morală în legăturile cu Cucly, pe care o vizita din cînd în cînd la locuința ei personală, ce i se acordase în calitate de artistă, spre a putea studia în liniște. Din proprie pornire, arhitectul nu ar fi încercat niciodată să cucerească pe Cucly, dar stimulat de balerină și cu gîndul la eventualul copil, prin care s-ar fi scuzat de ceea ce i se părea de acum încolo imoral, nu se putea lipsi de prezența ei. Cucly îl chema chiar și la telefon, și într-o zi, Ioanide, cu conștiința încărcată, se roși atunci cînd Elvira îl vesti că fata lui Iablonski dorește să-i vorbească. Cucly îl încînta și îl dezamăgea alternativ.

— Micule, zicea ea arhitectului, privindu-l cu ochi albaștri de o mare limpiditate și cuprinzîndu-l cu amîndouă mîinile subțiri de după gît, pentru ce nu mă strîngi în brațe ?

Arhitectul o încolăcea oarecum stingherit cu o mînă.

— Nu așa, micule, mai tare, cît mai tare !

— De ce-mi spui mereu «micule» ? Știi că nu-mi place.

— Ah, într-adevăr ? Dar cum să-ți spun ? Domnule... nu, maestre ?

— E ridicul !

— Tu !

— E mult mai nimerit.

— Și cu toate astea, nu îndrăznesc, simt că nu trebuie. «Micule» e o vorbă banală, prin care ocolesc dificultatea.

Ioanide mîngîia pe Cucly pe păr.

— Tu, îi șoptea vibrant, sălbatec, Cucly, mușcă-mă.

— O gură așa de fragilă ! Ar fi o barbarie !

Și sărută ușor buzele fără fard ale dansatoarei. Aceasta se arătă contrariată.

— Tu ! ești așa de... inexpert ! Uite așa !

Și așezîndu-și buzele apăsat, prelung, pe acelea ale lui Ioanide, îl mușcă atît de puternic, încît acestuia îi dădu sîngele.

— Ce roșu și frumos e sîngele tău ! spunea Cucly în loc de orice altă scuză.

«De unde-i veneau asemenea instincte ?», se întreba Ioanide, care știa bine că Cucly fusese pură înainte de a-l cunoaște. După o demonstrație de senzualitate brutală, Cucly se desprindea de arhitect, sărea în mijlocul odăii și, pe jumătate goală, pirueta într-un dans de fantezie. Apoi revenind se strîngea din nou lîngă arhitect și, dacă acesta era dezbrăcat, îl săruta frenetic pe piept, pe genunchi, cu toate sforțările aceluia de a o îndepărta într-un fel nejignitor. Cucly avea aerul a bănui uneori indecența purtărilor sale.

— Tu, zicea ea, spune-mi drept dacă ce fac este rău. Așa îmi vine mie, a iubi e oare rușine ?

— Nu, răspundea Ioanide, îndoit la suflet, a iubi nu este rușinos.

Cu toate acestea, prea multă senzualitate îl obosea moralmente, îi deștepta viziuni animalice. Se silea, mîngîind patern pe Cucly, legănînd-o în brațe, să dezvolte în ea gingășiile și sentimentele nereprobabile. Cucly părea domesticită și ochii ei albaștri îl fixau nevinovați, totuși prea serios. Nu rîdea, n-avea exuberanța vîrstei, ci numai frenezie. În schimb, Ioanide constata la ea puerilități de ordin cabotinesc, care îl agasau peste măsură și pe care Cucly le manifesta mai ales cînd era văzută. Masa era un adevărat scandal. Astfel, fiind la restaurant cu Ioanide, Dragavei, Gaittany și cîțiva dansatori de balet, după o repetiție a unei părți din programul inaugural, Cucly ceru, cînd ceilalți erau la supă, cafea amară în pahar, pe care,

părîndu-i-se foarte fierbinte, o răci complet cu bucățele de ghiață și o bău amestecată cu sirop de lămîie și cu frișcă, ce i se aduse de la cofetăria cea mai apropiată. Cînd se servi la masă friptură de pasăre, Cucly chemă la o parte pe chelner și-i reclamă carne de pasăre rasol cu un cartof fiert și un măr copt. I se făcu pe plac și Cucly turnă deasupra rasolului foarte mult muștar și-l mîncă cu biscuiți. La cafea, Cucly bău ceai, îndulcit cu miere. Și aceasta nu fu masa ei cea mai extravagantă. «Altă dată, spunea Smărăndache, mîncase castraveți acri cu dulceață».

— De ce mănînci așa, domnișoară Cucly ? o întrebă Gaittany, amuzat dar și gata a admite orice.

— Ca să iau ceva substanțial, încercă balerina o explicație științifică, fără a pierde suplețea mușchilor.

— E-n regulă ! aprobă Gaittany.

Însă Ioanide, în sinea lui, găsea altă cauză fenomenului. Cucly își trăise copilăria fără a prînzi vreodată ca lumea, mușcînd un măr, după aceea mîncînd o felie de cîrnat, bînd ceai la prînz în lipsă de altceva, cu zahăr sau fără, după împrejurări, și acceptînd supă dimineața, dacă se întîmpla s-o capete. Contesa Lydia nu știa să gătească de loc și nici n-a voit vreodată să învețe, preferînd să renunțe la masă, și felul mîncării depindea de ceea ce contele Iablonski aducea cînd se întorcea din hamalîcul său. Astfel, gusturile rămăsese nedezvoltate la Cucly, de unde indiferența față de ordinea mîncărurilor și preferința pentru amestecurile bizare. Domina la ea curiozitatea de a cunoaște alimentele, de aceea cînd la bufet erau multe pe masă, uitînd orice precept higienic, mesteca din toate deodată, prăjituri și măsline, salam și înghețată.

— Micule, declară într-o bună zi Cucly lui Ioanide, îmi pare rău că am să te supăr. Am fost la doctor și mi-a spus că sînt gravidă. Simțeam ceva neobișnuit.

— De ce crezi că ai să mă superi ? E admirabil !

— Da ? se miră Cucly naiv.

Ioanide se oferi îndată să consulte un medic, prieten al său, și să pregătească tinerei dansatoare cele mai bune condiții pentru nastere. Faptul social în sine i se păru mai puțin important, avea sentimentul că Iablonski va înțelege totul, cît despre Elvira, conta pe indulgența și

afecțiunea ei. Deci, cîtăva vreme, Ioanide nu avu în minte decît ideea că va fi tatăl unui copil, uitînd a se mai interesa zilnic de Cucly. Se întreba dacă va fi băiat, ori fată. În așteptare, așternu pe hîrtie cîteva sfaturi, ținînd seama de cele două posibilități :

Sfaturi pentru fiul meu :

— *Fiule, nu confunda în viață gloata mărunților cu mulțimea sublimă. Gloata este o adunare numerică întîmplătoare și incoherentă și opinia ei este mai totdeauna greșită. Dacă mulți îți spun : Nu intra în mare, bate vîntul, apa e rece, nu crede și încearcă. Aproape sigur apa e caldă. Aruncă-te în valuri, alții se vor dezbrăca și vor veni după tine. Din aceștia din urmă se alcătuiește mulțimea, adică acea familie uriașă de oameni sensibili la exemplu.*

— *Ferește-te de a îmbrățișa idei paradoxale spre a fi interesant în cerc îngust. Cultivă filozofia pe care o simți adevărată.*

— *Filozofii pot să greșească, masele niciodată, drumul pe care îl aleg conduși de cei ieșiți din mijlocul lor și care sperie pe timizi e cel mai bun. Nu poți fi mare decît pe acest fluviu maiestuos.*

— *Muzica lui Beethoven e o muzică de mase, pe care cred de altfel că o înțeleg și leii, și vulturii.*

— «Il n'y a de sérieux que ce qui ne l'est pas» [1], *avea obiceiul să zică prințesa Șerica Băleanu. E un aforism încîntător, dar fals. Viața e o faptă severă. Dreptul la neseriozitate al prințesei era el însuși o problemă gravă, căci îl întreținea cu sapele țăranii de pe moșiile ei.*

— *Dacă nu m-aș fi rătăcit așa de lamentabil în viață, eu, care de fapt am fost un zidar, aș fi devenit de tînăr un luptător al clasei muncitoare. I-aș fi construit și baricadele, și monumentele.*

— *Nu mai este nici un merit deosebit să fii, în zilele cînd vei trăi, socialist. Orice copil azi e de părerea lui Galileu. Concepția socialistă a fost aplicată și verificată. Meritul tău va fi să faci din orice cuvînt o faptă, să gîndești în fier și granit.*

[1] «Nu e serios decît ceea ce nu e serios.»

— *Iubește statornic numai o femeie, pe aceea care se alătură gîndurilor tale, și cînd e lîngă, și mai ales cînd a încetat de a fi. Dar nu întoarce capul ipocrit de la altele, multe sînt divin de frumoase. A fi nepăsător față de ele înseamnă să fii apatic în general, și deci frigid față de propria ta tovarășă de viață.*

— *Nu căuta să fii genial. Nici nu știm ce e geniul, abuzăm de acest cuvînt. Trebuie să treacă adesea sute de ani pentru ca o operă, supraviețuind, să ateste că autorul ei a fost un geniu. Ar fi absurd să te sinucizi fiindcă nu poți fi Aristotel sau Shakespeare.*

— *Cu toate astea nu e mai puțin lamentabil să te îngrași în viața măruntă, acceptînd-o cu voluptate. E trist să vezi atîtea milioane de oameni care nu vor să fie Newton. Contribuie cît poți la măreția omului.*

— *Nu putem forța natura, putem totuși s-o punem în valoare. Demostene, luînd pietricele în gură, și-a vindecat bîlbîiala. Orice om prin studiu poate descoperi în el puteri nebănuite. Omenirea se corectează ținînd stînci în gură.*

— *Reprimă-ți invidia față de omul excepțional, învață să-l înțelegi și să-l prețuiești. Un Bach n-ar fi nimic fără iubitorii de muzică, cultivatorii operelor mari pot să atingă măreția.*

— *Nu încerca, mai ales dacă te vei ridica cu mult deasupra comunului, să înlături dușmăniile pe care le vei stîrni, făcînd pe placul fiecăruia, umilindu-te înaintea adversarilor : e o trudă zadarnică, deoarece mediocrii te urăsc nu fiindcă i-ai contrazis, ci pentru că i-ai întrecut.*

— *Să nu cauți a fi prieten cu toată lumea, fiindcă lucrul e imposibil și vei ajunge să te anulezi cu desăvîrșire potrivindu-te fiecăruia.*

— *Nici nu știm bine ce este și cine este un prieten, în vreme ce știm ce iubesc cei mulți. Fii sociabil și de bunăcredință și vei descoperi oameni cu inima caldă.*

— *Nu vorbi de tine. Oamenii detestă nu valorile, ci infatuarea, și nimic nu este mai plictisitor decît un individ care înlătură din convorbire tot ce nu e despre el.*

— *Fugi de omul prea rezervat și prudent. Acesta e sau un mizantrop, sau un conformist odios.*

— *Dacă ți-e urît vreodată, află că asta nu provine din lipsa de desfătări, ci din împuținarea gîndurilor.*

— *Iubește animalele. Nimic nu e mai măreț decît să vezi cum o ființă inferioară se înalță spre noi cu ochi plini de expresie omenească. Popoarele care aruncă cu pietre în cîini stau jos pe scara umanității.*

— *A voi, mai ales în tinerețe, să fii desăvîrșit în societate, este contra firii. Să nu fii niciodată vulgar în gînduri. Restul trebuie lăsat în voia întîmplării.*

— *Poți fi un om folositor patriei tale și ca bărbat de stat. Dacă împrejurările te-au împins spre o astfel de carieră, e absurd să-ți spui : renunță. Nu fi însă numai un om politic, ci și un om de știință, azi politica fiind o știință a construcției, iar conducătorii niște arhitecți. Pot să-mi închipui pe Haydn și pe Mozart președinți de republică, Sylla și Pompei mi se par necompleți.*

— *Dacă nu poți face tu planurile Coliseului ca arhitect, fii mulțumit, ca zidar, de a pune o piatră.*

— *Femeile sînt cele mai bune prietene ale creatorului, cu condiția ca acesta să aibă tăria a le obișnui să nu adore și ridicolitățile lui. Ele presimt pe omul mare ca și păsările furtuna.*

— *Ești cult nu prin ceea ce ai citit, ci prin ceea ce ai avut tăria să nu citești. Cu prea multe cărți faci o librărie, iar nu bibliotecă.*

— *Fii mereu îndrăgostit...* (manuscrisul nu e sfîrșit pentru că Ioanide avea de gînd să-și noteze parimiile lui pînă cînd copilul ar fi fost în stare să le înțeleagă și, bineînțeles, atît timp cît el, Ioanide, ar mai fi trăit).

Sfaturi pentru fiica mea :

— *Fata mea, alegerea soțului e fapta cea mai însemnată din viața unei femei.*

— *Cum, nici vorbă, vei fi o intelectuală, ferește-te de imperiul pe care îl au asupra fetelor fine firile înapoiate și brutale. Nu confunda virilul cu grosolanul.*

— *Dar nici nu cădea în greșeala contrară de a căuta cu dinadinsul un învățat. Nu rareori acești oameni sînt primitivi și egoiști, și sufletul lor e sub nivelul intelectului. Caută un om adevărat.*

— Dacă soțul tău va fi un bărbat excepțional, nu te extazia în fața altora de tot ce face, nu-l apăra de bîrfeli. Îl vei obișnui să se considere intangibil. Dar nici nu-i atrage atenția la tot pasul de erorile pe care socotești că le făptuiește. Ca individ ieșit din comun, le va descoperi singur, cu folosul pe care orice om profund îl trage din reexaminarea conduitei sale, și, de altfel, un om nu trebuie să fie perfect.

— Totdeauna să ai în minte acest adevăr că un bărbat nu este, ca o femeie, suma însușirilor și cusururilor vizibile. În el rămîne ceva imponderabil și impenetrabil.

— Păstrează-ți naivitatea.

— Nu-ți fortifica în așa fel caracterul, încît să nu mai poți plînge. O femeie care nu știe să plîngă a pierdut o jumătate din farmecul ei.

— Obișnuite-te a converti, de la o anume vîrstă, gestul pasional în acela de prietenie subtilă și nu urmări cu gelozie grotescă aventurile soțului tău. Un bărbat, mai cu seamă excepțional, e setos să cunoască eternul feminin, fără ca prin asta să-și împuțineze dragostea pentru soția lui.

— Să fii credincioasă.

— Nu îndepărta brutal, fiind căsătorită, pe bărbatul pe care îl stimezi și crezi că te iubește cu adevărat. Poți întuneca astfel o existență. O prietenie delicată nu e adulter.

— Poți fi savantă, poți fi artistă, nu uita totuși că ești femeie. Nu trece în tabăra bărbaților.

— Madame de Staël, care era o femeie de talent și de spirit, urmărea să capteze pe Napoleon, fiind uluită de geniul lui. Din ciuda de a fi disprețuită, l-a combătut. De aci poți vedea că femeia nu-și găsește satisfacție decît alături de bărbat, o femeie singură, o eroină a solitudinii ca refractarii lui Ibsen, e o monstruozitate.

— Încearcă să devii o muzicantă suficientă, spre a face să vibreze intelectul soțului tău. Nu te căsători cu un bărbat care declară cinic că nu pricepe arta. Poate ascunde vicii îngrozitoare.

— Avînd copii, nu deveni ostentativ mamă. Întîlnești la unele femei cu progenitură o voluptate și o lipsă de

pudoare neplăcute. Chiar cu copii, să fii pururi copilăroasă.

— Fiecare grație fizică pierdută trebuie înlocuită la timp cu un farmec al spiritului. Elvira mea are această artă și de aceea o găsesc încîntătoare.

— Căsătorește-te foarte tînără, cînd spiritul și trupul îți sînt nevinovate. Sufletul fetei mature nemăritate se pervertește prin așteptare sau capătă spaimele celibatarei.

— Cînd părinții fetei sînt inteligenți, găsesc fetei lor un soț mai bun decît acela pe care și-l alege ea însăși în prima exaltare a adolescenței.

— Peștele respiră în apă și se înecă în aer. E necesar să descoperi aerul propriu respirației morale a soțului tău.

— Îți urez să fii frumoasă ca un înger. Dar dacă nu ești, un suflet excepțional conferă chipului tău gingășii surprinzătoare.

— Esențialul este nu de a fi desăvîrșită trupește, ci expresivă. Bagă de seamă că expresia nu e numai a feței. Sînt femei care par distinse facial și sînt vulgare corporal. Genunchiul tău să inspire sentimente nobile.

— Să ai noroc de un soț care știe să mîngîie.

*

Ioanide nu continuă aceste sfaturi, pe care Elvira le găsi aruncate la coș, și iată pentru ce. Cîteva zile Cucly nu dădu nici un semn de viață și, cînd Ioanide o căută acasă, i se spuse că roagă pe toți s-o scuze, fiindcă studiază. Apoi reapăru.

— Cum stai cu sarcina ? o întrebă nerăbdător Ioanide.

— Am făcut avort ! zise fără complicație Cucly.

— Pentru numele lui dumnezeu, de ce ? ! strigă Ioanide exasperat.

Cucly răspunse cu naivitate :

— Știi bine, micule, că trebuie să dansez, vrei să pierd baletul din *Ivan Susanin ?*

Ioanide își trecu de amărăciune o mînă peste frunte, apoi luă carnetul cu sfaturi pentru eventualul copil și-l aruncă în coș, după care ieși din odaie fără a spune un cuvînt. De atunci înainte nu mai vorbi multă vreme cu Cucly și evită s-o vadă. Totdeodată, renunță la ideea de a mai avea un copil.

Din această epocă începură zvonurile legăturilor dintre Ioanide și Diana. Nimeni însă nu putea aduce o dovadă. Diana era impenetrabilă și cel mult se putea constata la ea un mare respect pentru arhitect, care, după toate semnele își înfrîna temperamentul, spre a deveni un om nou. Sculptorilor care o solicitase de a poza le îngădui să facă desene în nu mai mult de două ședințe, păstrîndu-și pe ea un tricou fin de baie. Chiar Ioanide încuviință această discreție. Un mare artist, afirma el, n-are nevoie să copieze, ci numai să se inspire, iar cheia frumuseții Dianei era de ordin moral. Cine nu era sensibil la ideea pe care o sugera n-ar fi fost în stare să scoată ceva nici cu mulaje. Mini se reîntorsese, și Ioanide se afla în căutarea ei. De altfel, aceasta arăta o stranie răceală și ochii ei erau fulgerători, de un repros aproape intim. Madam Farfara, fiind femeie, nu se sustrăgea nici ea legii fatale ce face pe bătrîne curioase și colportoare. Însă în vițiul ei punea mult spirit.

— Ioanide, zise ea arhitectului, nu ți se pare că Mini e cam tristă de la un timp încoace ?

— Ba da ! O fi avînd grijile ei particulare.

— Ce griji, Ioanide, nu te mai preface. Mini e geloasă.

— Mă surprinzi, madam Farfara. Știi bine că Mini nu are nici un sentiment pentru biata mea persoană și că purtarea mea față de ea e fără păcat. De altfel, nu are pentru ce să fie geloasă.

— Oricît ați fi dumneavoastră bărbații de inteligenți, nu cunoașteți sufletul femeii. Să zicem că Mini nu te iubește sau mai bine zis că-și iubește bărbatul în așa fel, încît reprimă orice alte aspirații. Însă ea știe că o iubești platonic, s-a obișnuit cu acest omagiu. Acum dumneata, Ioanide, ești, dacă-mi dai voie să-ți vorbesc deschis, iarăși galant, bănuiesc că față de soră-sa Mihaela, rămîne între noi, care e o fată splendidă. Nu se poate ca Mini să nu fi simțit. O femeie este geloasă nu numai cînd iubește, dar și cînd nu mai este iubită...

— Fugi de-aici, madam Farfara, respinse Ioanide nu fără asprime ipoteza, ești Mefistofeles travestit în femeie.

— Să lăsăm asta, știi că a murit madam Carcalechi ? A avut un atac de dambla. Norocul ei și al lui Prejbeanu e că nu s-a chinuit, a murit îndată, fără paralizii și alte

orori de acest fel. Au îngropat-o ieri, la Bellu. De mult n-am mai avut în București o înmormîntare ca asta. Toată societatea bună a fost.

Smărăndache, care participase, povesti într-adevăr la toți evenimentul, pe care îl definea drept o mare ridicare de mase mondene. Bătrîna Carcalechi poseda la Bellu un cavou cu înfățișare de mic Pantheon cu cupolă și uși duble de bronz, construit de arhitectul Ion Mincu. Fu adusă, deci, într-un camion-automobil, de Matei Basarab, și depusă în capela cimitirului, în fața căreia se adunară, venind cu diferite mijloace de locomoțiune, în general cu tramvaie, cu excepția lui Gaittany, sosit în somptuosul lui automobil, în care nu admitea alături pe nimeni, toți cei care se considerau din lumea bună. Diferendele și disprețurile reciproce fură amînate dintr-un sentiment de solidaritate de clasă. Chiar bătrîna prințesă Hangerliu, care nu ieșea, din orgoliu, găsi de cuviință a delega pe bătrînul și onorificul său secretar. Puteau fi văzuți acolo, în afară de Gaittany, prințul Antoine și prințesa Șerica Băleanu, mareșalul Leon Cornescu, bătrîna prințesă Zoe Basarab, Matei-Radu Basarab, Charles-Adolphe Vasilescu-Lascaris cu fosta lui soție, contesa de Verner-Sternberg, madam Valsamaki-Farfara, generăleasa Cernicev, monseniorul-prinț Valentin de Băleanu, Zenaida Manu, Sturzești, Racovițești, Bărcănești, Budești și sumedenie de mulți alții, un adevărat carnet monden, însă imens. Sute de persoane îmbrăcate corect, în haine uneori lustruite, scoase de la naftalină, dar portabile, așteptau în tăcere, făcînd astfel «o desfășurare de forțe», terminarea procesiunii. Costică Prejbeanu, care își aranjase barba cu ajutorul foarfecelui și era îmbrăcat într-un costum negru, ședea la porțile mausoleului, grav de circumstanță și imperturbabil. Sicriul purtat pe brațe de patru persoane din familia colaterală a bătrînei Carcalechi era măreț, ca un sarcofag împodobit cu cruci și îngeri de tablă. Îl confecționase Pîrscoveanu, socrul lui Matei Basarab. Bineînțeles, nici socrii, nici soția lui Basarab nu fură admiși la înmormîntare, ca fiind străini de cercul aristocratic. Un chin deosebit pentru cîntărețul la acordeon fu faptul că Florica funcționa acum chiar pe linia ce mergea spre Bellu. Nu puțini mondeni, veniți cu tramvaiul, o văzuseră, și Ște-

fănel Dudescu o întrebase impertinent: «Ce mai faci, Florico?»

Smărăndache aflase conținutul testamentului doamnei Carcalechi. Lăsa moșiile la nepoții de frate, iar casa din București, aceea în garajul căreia își dase foc Lily, lui Costică Prejbeanu. Tot acestuia îi acorda două locuri în cavoul ei, pentru cazul, pe care îl admitea, că regele Vahtang s-ar căsători, însă numai cu condiția ca soția să fie aleasă din lumea bună.

— Nu pricep nimic, întrebă Ioanide pe Smărăndache, cum a putut lăsa o avere pe care n-o mai are?

— Era sigură că toți își vor recăpăta, mai devreme sau mai tîrziu, moșiile. Costică Prejbeanu e foarte mulțumit de legat și a fost să-și viziteze casa, care acum este ocupată de o instituție publică.

— Ce nebuni! șopti Ioanide. Nebunia lor le dă, nu mai puțin, puterea de a trăi.

— Mortalitatea, mai adăugă Smărăndache, e foarte mare în această clasă, avînd în vedere vîrsta înaintată a multora. De aceea, spre a reface rîndurile, se pun la cale foarte multe nunți. Se dă drept certă căsătoria lui Costică Prejbeanu cu generăleasa Cernicev.

Lucrul era prea adevărat. Îl comunică lui Ioanide generăleasa Cernicev însăși, care venise să-l roage să intercedă, în mod discret, prin mareșalul Cornescu, la prințesa Hangerliu ca Filip, care se adăpostise la ea, să fie luat fără vreo urmare rea pentru el. După o noapte și o zi de rătăcire prin jurul lacurilor, biruit de foame, Filip, fugit de la Matei-Radu Basarab, bătuse la ușa magherniței generălesei din strada Ioniță Vornicul și implorase pe bătrîna olandeză să-l primească fără a spune nimic prințesei, măcar un timp. Generăleasa, prin definiție ospitalieră, îl primi fără ezitare. Dar maghernița ei era o locuință foarte primitivă. În curtea plină de tinichele a văduvei unui jocheu aflase o magazie de lemn, șopron mai bine zis, pe care îl ceruse pentru o chirie derizorie. Generăleasa întări cu mîinile ei stîlpii magaziei, cîrpi cu șipci găsite pe ici, pe colo interstițiile dintre scînduri, apoi săpînd un șănțulet în jurul șopronului îl căptuși exterior cu cărămizi vechi puse pe lat și lipite cu pămînt galben. După aceea, bulgări totul și cu cărămizi

curățate făcu un fel de cadrilatură pe toată suprafața șopronului, pe care apoi se întinse vița japoneză plantată de ea, acoperind vara și toamna baraca într-o cămașă verde. Generăleasa despărți casa ei de a proprietăresei printr-un gard improvizat din nuiele, curăți locul de table, pe care bătîndu-le bine și îndreptîndu-le le puse pe deasupra magaziei, întărindu-le cu pietroaie mari, săpă terenul și îl transformă într-o grădină cu flori din care vindea la țigăncile florărese. Lîngă maghernița făcuse un adăpost bine închis pentru capră. Bicicleta o vîrî în casă. Se vede că generăleasa nu salvase nimic din avutul ei, sau posedase prea puțin. Patul de fier pe care dormea era în chip învederat luat de pe un maidan, unde fusese aruncat. O ladă de campanie voluminoasă slujea drept garderob și scrin. Numeroase cuie bătute în pereții de scînduri alcătuiau cuierul, un dulap ca de bucătărie, înjghebat cu scînduri de adunătură, era plin de cutii de tinichea, sticle. Dar pe raftul de jos se aflau cărți olandeze, englezești, nemțești, franțuzești. O ordine exemplară caracteriza acest interior mizerabil. Într-o oală de lut erau puse crizanteme proaspete. Filip, înfometat, ceru numaidecît de mîncare. Generăleasa stătu o clipă în meditație, apoi începu să cotrobăiască pe afară și prin casă, aprinse cu aschii focul la un fel de cuptor jos și puse o oală de fier cu apă și cu cartofi pe plită. Apoi aduse puțin lapte într-o mare tinichea de conserve convertită în oală și-l puse și pe acesta la foc. Trecu nu puțină vreme pînă ce cartofii fură fierți. Generăleasa îi curăță unul cîte unul și-i introduse în laptele cald dintr-o cană ce fusese tot o cutie de conserve. Îi dădu băiatului și o lingură. Asta era mîncarea ce-i putea oferi generăleasa lui Filip, neavînd pîine. A doua zi, generăleasa și Filip mîncară boabe de porumb fiert în lapte subțiat cu apă. A treia zi căpătară făină, și generăleasa făcu niște turte coapte pe plită, pe care le unse cu un magiun fabricat de ea însăși din prune și pere putrede și păstrat într-o cutie cilindrică pentru masca de protecție contra gazelor. A patra zi avură dovleac copt. Așa se hrănea generăleasa în mod obișnuit, inventînd mîncări, mulțumindu-se cu ce căpăta, sau cu ce scotea din straturile

ei luate cu chirie. Neobosită, alergînd cu bicicleta în toate părțile, scoțîndu-și capra la iarbă, robotind cu uneltele de grădinărit, generăleasa Cernicev se încăpățîna să trăiască independent, refuzînd să fie guvernantă, cum i se propusese. Pe Filip îl culcă pe lada de campanie, peste care așezase un sac plin cu lucernă cosită și uscată, făcîndu-și un paravan dintr-un cearceaf prins de tavanul scund. Peste cîteva zile, Filip simți că nu mai poate rezista în această gospodărie pustnicească și plină de cutii de tinichea adaptate tuturor uzurilor și rugă pe generăleasa Cernicev să meargă la Ioanide. De altminteri și generăleasa era stînjenită de prezența lui Filip, din cauza regelui Vahtang, care începuse s-o viziteze.

Bătrîna Carcalechi mai suferise înainte un atac de apoplexie fără urmări grave, în urma căruia, femeie în vîrstă de vreo optzeci de ani, înțelese că nu mai are mult de trăit.

«Mamă, zise ea lui Costică Prejbeanu, tu să te-nsori cînd voi muri eu, singur nu poți să te descurci, și o femeie de lume n-are să primească să trăiască fără cununie. Îți recomand pe generăleasa.»

Prejbeanu, eminamente rațional, găsi bun sfatul. El avea patruzeci și cinci de ani, iar generăleasa șaptezeci și unu sau doi. Diferența de vîrstă era de douăzeci și șapte de ani. Ceea ce-l vrăjea la olandeză era ordinea desăvîrșită, stilul, chiar în materie de saci și tinichele. Generăleasa era zveltă, sportivă, roșcată la față, cu gesturi dezinvolte și cu un aer de pudoare feciorelnică. Era atîta timp de cînd trăia schivnicește, încît avea sentimentul de a nu fi fost căsătorită niciodată. Pierduse și noțiunea vîrstei și nu rămase de loc surprinsă la cererea lui Prejbeanu, pe care-l vedea ca un bărbat în toată puterea cuvîntului, în stare a ocroti o femeie. Regele Vahtang își mută aproape îndată după moartea doamnei Carcalechi, pe o roabă, lucrurile proprii și pe cele destinate vînzării la Talcioc, și le încredință generălesei, care le hotărî un raft anume, împăturindu-le frumos, numerotîndu-le. Nunta civilă o făcură cu doi martori princiari : prințul Matei Basarab și prințul Antoine Hangerliu, fără nici o altă ceremonie. Însă cum Matei Basarab căpătase nu demult un alt copil, botezat Mircea, Hangerlioaica binevoi să

le acorde o recepție în podul ei, în cinstea celor două evenimente.

— Mircea Basarab ! *Cela ne m'étonne pas du tout !*[1] observase totuși ironic prințesa în cerc mai intim. După Matei Basarab și Neagoe Basarab !

La reuniunea din podul Hangerlioaichii, Gaittany veni, spre surpriza tuturor, pe jos. Avea o figură lamentabilă și ridicînd mîinile în sus emise un «ha, ha, ha» în falset, semn la el de mare contrarietate.

— Ce s-a întîmplat ? îl chestionă mareșalul Cornescu.

— Nu mai sînt director al muzeului ! mărturisi Gaittany, m-au dat afară ! Ha, ha, ha, ha !

De fapt, cel puțin deocamdată, exagera. O dată cu transferarea muzeului în noul palat, Gaittany primise provizoriu delegația de director al secției muzeale din noua instituție, cu speranța de a fi numit director general. În această calitate încercase să înduplece pe Dragavei să angajeze pe prințul Antoine ca electrician al complicatului local al noului muzeu.

— Să ne mai gîndim ! îl încurajă enigmatic Dragavei.

Astfel, prințul puse ochii pe o locuință în palat la un etaj superior și Șerica Băleanu avu prilejul un sfert de oră să contemple de sus, ca și la Ciupelnița, o serie de lacuri.

— Mareșalul Cornescu ar fi excelent ca portar, sugeră altă dată Gaittany.

— Foarte bine. Vom aviza, admise Dragavei.

— E-n regulă ! se entuziasmă Gaittany, totdeauna bucuros de a face servicii altora, mai ales din cercul lui.

Și astfel bărbosul mareșal încercă o uniformă neagră, apărînd de probă în holul cel mare al palatului, și intimidînd publicul cu eleganța sa marțială.

— La teatru este nevoie de un achizitor de costume și mobilier de epocă ! spuse cu alt prilej Gaittany, cred că Costică Prejbeanu ar fi excelent.

— Vom cere îndată avizul forurilor competente ! păru a încuviința zîmbind Dragavei. Dar către Marioara zise : Să vezi că Gaittany, dacă îl confirmăm, are să-mi aducă la Palatul Cultural toată protipendada.

[1] Asta nu mă miră de loc !

Totuși aceste intervenții ratate nu avură nimic de-a face cu ceea ce se întîmplă. Palatul Cultural, fiind un complex de instituții cu scop educativ-politic, trebuia condus de un activist de partid, energic, stăpîn pe teoria și practica marxist-leninistă. Era de mult hotărît că Dragavei va primi această sarcină, fără să se fi făcut vreun demers în acest sens. Se hotărî deci a se da lui Gaittany direcția unui cabinet de numismatică în altă parte, post ce-i procura același venit, lipsindu-l însă de superba limuzină. Hîrtia venise, însă Dragavei nu știa cum să comunice lui Gaittany știrea neplăcută. În cele din urmă, hotărî să-i trimită acasă ordinul de transferare. Printr-o penibilă coincidență, curierul i-o duse la domiciliu chiar în ziua și orele cînd Gaittany se afla la Palatul Cultural, la un fel de reuniune urmată de o masă a oamenilor de cultură mai notorii. Era de față și Ioanide. Gaittany fu de o mare exuberanță și făcu onorurile casei, neștiind că nu mai este director.

— Este admirabil, zise despre palat un intelectual german, *wunderschön!*[1] și întrebă cine este arhitectul.

Gaittany, în culmea fericirii personale, îi prezentă pe Ioanide.

— Domnule, îi zise el arhitectului puțin după aceea, luîndu-l de braț, ai făcut o operă măreață, te laudă străinii, ești un bărbat eminent.

La masă, ochii lui Gaittany se pironiră asupra unui castronaș de cristal plin cu icre negre. În vreme ce prin «ha, ha, ha», și «ai perfectă dreptate» sau «te aprob din toată inima» făcea față conversației cu vecinii, își aduna cu linguriță în farfurie un mic purcoi de caviar, din care mîncă cu mare poftă.

— E minunat! exclamă el.

— Palatul? ceru explicații un vecin.

— Caviarul! lămuri Gaittany cu gura plină, arătînd spre castronaș.

La șampanie, Gaittany ciocni cupa sa de a lui Dragavei cu multă satisfacție, urîndu-i foarte subliniat:

— Să trăiești! Ești un bărbat eminent! Socialismul este ceea ce ne trebuie! Să ne trăiești!

[1] Minunat!

— Să trăiți și dumneavoastră! replică Dragavei, jenat și coborînd ochii.

La plecare, Gaittany se lăsă cu încetineală voluptuoasă pe bancheta automobilului, răspîndind zîmbete și bezele în toate părțile.

— Acasă! ordonă șoferului cu glasul lui cel mai seniorial.

Pe birou găsi hîrtia oficială, pe care o parcurse cu pierderea treptată a zîmbetului.

— Mizerabilul! exclamă el, cu gîndul la Dragavei.

Acum, la recepția Hangerlioaichii, Gaittany suspina în fața tuturor și ridica mîinile sau numai ochii la cer. Se conversă, evitîndu-se printr-un consemn, orice subiect politic. Temele fură obișnuite: nașterile, căsătoriile, decesele în lumea bună, precum și meseriile îmbrățișate de cunoscuți. Serica Băleanu, mult solicitată, dădu lectură cîtorva «panseuri» franțuzești, din care citățm două mai remarcate, în traducere românească:

«Indivizii fără naștere, spre a deveni ilustri, au nevoie de geniu, și încă nu obțin un nume decît pentru ei înșiși, fără a-l transmite, ca aristocrații, urmașilor. Fiul lui Goethe sună lamentabil. Un Montmorency este mereu un Montmorency!»

«Oamenii bine născuți nu sînt obligați a crea opere. Nenorocirea le dă adesea o profunditate imensă!»

— *Comme c'est vrai! comme c'est vrai!*[1] șopti Zenaida Manu, de obicei taciturnă, către contesa de Verner-Sternberg, clătinînd mereu capul.

Generăleasa Cernicev se perindă apoi prin fața tuturor cu o mare cutie de tinichea plină cu biscuiți, din care fiecare luă cîte unul, cu excepția lui Gaittany, prudent în materie alimentară. Vasilevs-Lascaris, dimpotrivă, luă doi și încercă cu mîna a apuca mai mulți, dar generăleasa, cu zîmbetul ei virginal, trecu repede mai departe. Petrecerea se desfășură astfel fără nimic deosebit, pînă ce madam Valsamaki-Farfara avu gustul de a propune un cadril. Filip, care, reîntors la prințesă, ședea smerit într-un colț, ca unul ce fugise pe rînd de la fiecare, nu cunoștea cadrilul.

[1] Cît e de adevărat! Cît e de adevărat!

— Atunci jucăm contradanțul ! se lumină la față mareșalul. Contradanțul lui Beethoven. Îl ai !

Toată lumea trase scaunele și băncile lîngă pereți, Hangerlioaica rămînînd pe fotoliul ei. Filip cîntă o dată prima figură la clavecin, iar mareșalul, de unul singur, explică asistenței momentele contradanțului, făcînd mișcări cu barba în aer prin odaie, închipuind prin treceri dintr-o parte într-alta perechile, plutind grațios și iradiant cu trupul lui înalt.

— Gata ! comandă mareșalul. *Da capo !* [1]

Și contradanțul, condus maiestuos de mareșal, începu.

Cornescu avea în față pe madam Farfara, generăleasa pe regele Vahtang, prințesa Șerica Băleanu pe Matei Basarab, Zenaida Manu pe Charles-Adolphe Vasilescu-Lascaris. Încetul cu încetul, se aprinseră așa de tare și veselia deveni atît de zgomotoasă, încît dușumeaua elastică transmitea trepidațiile și scării exterioare, iar rîsetele tuturor, dominate de comenzile mareșalului, se auzeau în stradă.

— Mă, zise proprietarul către cîțiva vecini cu care sta în poartă, îmi dărîmă „ristocrații" grajdul !

XVIII

Cununia între Caty și locotenent-colonelul Remus Gavrilcea se făcu în cerc cu totul intim, acasă la Caty, în Calea Victoriei. Asistară generalul Florin Căldărescu și Betty, mareșalul Leon Cornescu, Gavrilcea-Hangerliu cu Meme, madam Valsamaki-Farfara și încă doi ofițeri superiori, camarazi ai mirelui, împreună cu soțiile. Caty nu voia să atingă prin publicitate memoria lui Ciocîrlan și nici susceptibilitatea familiei lui și mai ales pe aceea a Hangerlioaichii. Totuși, Șerica Băleanu, care se afla în contemplarea bălților ei la Ciupelnița, îi trimise felicitări : *«La bonne nouvelle de votre mariage m'a causé beaucoup de joie»* [2]. Locotenent-colonelul n-avea nici o

[1] De la început !

[2] «Vestea bună a căsătoriei tale mi-a produs multă bucurie.»

avere și, trăit prin camere mobilate în felurite garnizoane, gustă din plin rafinamentul interiorului soției și regimul voluptuar la care fu supus. La rîndul ei, îmbătată de vigoarea virilă a tigrului de Bengal, Caty căzu într-o mare exaltare. Remus deveni «puiul drag» pe care Caty îl năpădea de sărutări, ceea ce în limbajul ei pasional se traducea cu «te pussy dulce, te pussy mult de tot». Aproape în fiecare zi ei făceau afară o lungă cavalcadă, luînd cîteodată prînzul la Căldărești. Această euforie dură nu mai mult de o lună de zile, căci războiul fu declarat în iunie 1941 și locotenent-colonelul fu trimis pe front. De fapt, stătu tot timpul înapoia lui, ca ofițer de stat-major, înaintînd pe măsura ofensivei, dar obținînd prin intervenții, pe toate căile posibile, să nu meargă mult dincolo de Nistru. O prudență înnăscută, asemănătoare cu aceea a lui Gavrilcea, totuși de calitate mediocră, îl îndemna să fugă de mari responsabilități. Drumul cunoscut al curierilor săi întorși din București era pînă la Tighina cu trenul, apoi urma lor se pierdea, scrisorile nu dădeau numele locului de cantonament, care se ghicea că era undeva între Tiraspol și Odesa. La început, Caty fu deprimată, avu sentimentul că-i lipsită de noroc în iubirile ei și trimise prin curieri scrisori înflăcărate, vorbind despre «dorul ei nebun». «Îmi este foame și sete de tine, iubitul meu pui», se lamenta ea în romînește, căci Remus Gavrilcea avea o noțiune foarte minimală de limba franceză. Pe urmă, Caty se obișnui a schimba aproape zilnic scrisori cu locotenent-colonelul și reveni la preocupările ei. Căpătase convingerea că Remus Gavrilcea este unul din eroii care salvase țara de comunism (aceasta era și părerea Șerichii și a întregului ei cerc) și, părîndu-i-se că averea imobiliară este definitiv în afara oricărei primejdii, reîncepuse speculațiile. O încredere nouă în viață o cuprinse pe ea și pe toți din clasa ei, și dejunurile, dineurile, reuniunile de bridge se țineau lanț. Remus, neavînd ce face cu solda lui dublă, o trimitea la București, iar Caty o transforma în tablouri și bijuterii.

În această vacanță a pasiunii, Caty își transportă exuberanța ei asupra micului Filip, pe care îl readuse acasă. Copilul fusese bolnav cu vreo opt luni în urmă,

căpătînd scarlatină la Pipera, probabil venind în contact cu copiii de prin partea locului, ce intrau în curtea din dos a vilei. Caty îl adusese îndată în oraș, însă fiindcă i se păru că în locuința din Calea Victoriei ar fi pusă în situația de a nu mai primi, îl instală cu guvernanta într-un mic apartament, cumpărat de curînd la etajul al patrulea al unui bloc din bulevard. Îl izolă acolo, după toate prescripțiile medicale, într-o odaie albă și luminoasă, guvernanta dormind în alta comunicantă. Caty consultă, după sfatul doamnei Farfara, pe doctorul Hergot, care-i plăcu foarte mult prin aerul lui timid și prin grija arătată față de copil. Hergot nu se mulțumea să examineze starea micului bolnav, ci ședea lîngă el, căuta să-l amuze. Într-o zi, cînd Caty era alarmată de temperatura lui Filip și de agitația lui nocturnă, pricinuită și de faptul că guvernanta dormea dusă, sforăind în odaia vecină, Hergot o liniști :

— Nu trebuie să vă alarmați, zise el, agitația va trece în curînd. Am să revin, dacă-mi permiteți, pe seară, înainte de a se culca.

— Sînteți așa de bun, domnule doctor ! îi mulțumi Caty.

Hergot se prezentă în fața patului lui Filip seara, cu violoncelul într-un sac de pînză. După ce luă temperatura copilului, rămînînd satisfăcut, se așeză pe un scaun în mijlocul odăii și scoase instrumentul din sac.

— Ți-am adus, spuse el copilului, o jucărie care te va face să dormi.

Și luînd arcușul, începu să execute cîteva arpegii. Filip deschise ochii mari, de plăcere, și, cînd doctorul ridică arcușul, zise :

— Mai vreau !

După un timp de gîndire, Hergot începu să cînte *Siciliana* de Pergolese, devenind din ce în ce mai patetic, lăsîndu-se însuși furat de voluptatea muzicii. Terminînd, întoarse capul spre Filip. Acesta surîdea fericit, părînd cu totul adormit. Atunci Hergot voi să culce lin instrumentul pe parchet ca să nu deștepte pe băiat.

— Mai vreau ! zise deodată Filip.

Și Hergot cîntă iarăși ceva ușor, ca pentru copil, o arie din *Xerxe* de Gluck, apoi *Cîntecul de leagăn* de

Godard. Filip ațipise acum de-a binelea. Hergot, sculîndu-se și mergînd în vîrful picioarelor, la pătucul lui, constată, pipăindu-l ușor cu palma pe obraz, că temperatura scăzuse. Muzica avusese deci o bună acțiune terapeutică. Dar, alintîndu-se ca copiii somnoroși, Filip se rugă din nou :

— Mai vreau !

Astfel, Hergot șezu ore întregi, pierzînd noțiunea timpului și cîntînd la violoncel bucăți din ce în ce mai grele. Deodată, se auzi un huruit prelung ca de tunet îndepărtat, o clătinătură zgilții toată odaia, și zgomote profunde ca de valuri grele ce se izbesc în diguri și se retrag durară cîteva clipe. Micul bec de pe măsuță, bine ascuns sub un *abat-jour,* se stinse fără a se băga de seamă, căci luna bătea prin geamul fără perdele. Nici copilul, nici Hergot nu remarcară teribilele fenomene. Violoncelistul, mai vibrant ca oricînd, avu iluzia că o orchestră vastă îl acompaniază. Astfel înregistră Hergot cutremurul din noiembrie 1940.

Caty, înspăimîntată, alergă în *peignoir* pînă în bulevard. Blocul se surpase în parte, retezîndu-se în două și rămînînd pe o porțiune, prin năruirea zidurilor, cu interioarele descoperite ca la teatru. Apartamentul Caty-ei era însă intact, dar cocoțat în aer pe un promontoriu suspect și cu scările și ascensorul tăiate. Toată lumea fugise la vreme, inclusiv guvernanta.

— Filip, unde este Filip ? strigă disperată Caty la ea.

— E sus, cu doctorul !

Afară era, prin excepție, destul de cald, și printr-un geam plesnit al apartamentului suspendat venea în noapte o muzică suavă.

— Cîntă cineva ! observă unul din curioșii strînși în fața imobilului.

Pompierii aduseseră o scară demontabilă, pe care o desfășurară pînă la nivelul etajului al treilea. Pompierul care se urcă pe ea, văzînd că nimeni nu-l întîmpină, bătu în geam. Hergot rămase surprins de o asemenea vizită neașteptată, mai ales că Filip adormise fericit.

— Dați copilul ! strigă pompierul.

Pînă a se dezmetici bine, Hergot înfășură cu grijă pe Filip în pledul lui și încredință copilul salvatorului. După cîteva minute, pompierul reapăru la geam.

— Dați-vă jos, invită el pe Hergot, să nu vă fie frică, vă leg de mijloc.

Și într-adevăr îl încinse cu o curea lată de pînză, ținîndu-l ca de o zgardă cu ajutorul unei frînghii. Hergot veni în brațe cu instrumentul său, pe care nu voi cu nici un chip să-l încredințeze pompierului. Și astfel, coborî încet, luminat de reflectoare, cu violoncelul la subsuoară.

Remus Gavrilcea scrise cîteva luni, cît dură înaintarea, bilete laconice, transmițînd unele mesaje orale prin curier. Îi era teamă ca amănunte oricît de neînsemnate dinapoia frontului să nu cadă în mîinile cuiva. Pe toamnă, fixîndu-se, fu mai abundent. Dăm cîteva specimene din corespondența dintre el și soția sa :

16 noiembrie

Caty, scumpă mamă,

Aflînd că pleacă curierul, mă grăbesc să-ți aștern pe hîrtie cîteva rînduri. În privința sănătății mele să nu ai grijă, sînt bine. Popotă e bună, lemne avem, doar atît, că ne plictisim. Cît aș vrea să fiu lîngă soțioara mea scumpă, despre care povestesc des camarazilor ! Le-am arătat o fotografie a ta bust și au rămas uimiți văzînd ce frumoasă ești. Te-au admirat unanim. Aș vrea totuși să te vadă cum ești la trup, să priceapă și alții fericirea mea. De aceea, te rog să-ți faci o fotografie nud, cum mi-ai promis, și să mi-o trimiți prin curier. De ieri ninge cu fulgi mari cît nuca și sîntem îngropați în zăpadă pînă în gît. Am în cap o căciulă de un metru, cu care dorm și noaptea, din cauză că atunci cînd se stinge focul e foarte frig. Geamurile sînt mereu înghețate. Scumpă mamă, aci avem de toate, numai cu apa stăm prost, vin nu găsim. Mi-ai face un mare serviciu încredințînd curierului cîteva sticle de vin bun, ceva coniac și de asemenea cîteva butelii de sampanie și vreo douăzeci de lumînări de spermanțet. Sînt aici camarazi germani foarte simpatici, pe care vreau să-i

cinstesc. Continui scrisoarea cu creionul, deoarece nu mai am cerneală în stilou, iar cerneala din birou a înghețat și nu am vreme s-o topesc. Te rog să nu uiți să mergi la generalul P., cerînd audiență la nevoie prin intermediul prințesei Șerica Băleanu, la care vine în vizită. În divizie mi s-a promis ferm mutarea la Marele stat-major. Am încredințat curierului pentru tine o cutie plină cu cercei, brățări și cîteva inele, pe care le-am căpătat cadou pentru servicii făcute unor nenorociți evrei dintr-o fermă ce se află aici. De asemenea, mamă, ți-am pus în cutie și solda, să faci ce vrei cu ea.

Te sărută dulce tigrul tău,
Remus

Puiul meu drag,

În fiece noapte visez că sînt în brațele tale. Dorul nebun ce-l am de tine nu mă lasă să dorm. Am fost de două ori la dejun la Șerica și o dată s-a aranjat așa, că a venit și generalul P. După lichioruri, cînd era mai bine dispus, i-am vorbit de tine și mi-a făgăduit că te va muta sigur, cu condiția să-l lași pe el să aleagă momentul. Am încredere în cuvîntul său, fiindcă ține să fie bine pentru orice eventualitate cu Hangerliii, care au relații cu puterile occidentale, știind bine prin Gavrilcea și cu germanii. Am dat și eu un dejun de șase persoane, la care au venit Șerica cu Antoine, Gavrilcea și Meme și generalul P. Deci un succes deplin. M-am ferit însă a-i mai pomeni ceva despre chestiunea mutării, spre a nu-l indispune. Era vesel de situația militară și a dansat puțin cu mine, întîrziind a se duce la minister, unde directorul de cabinet îl chema disperat prin telefon, întrucît era convocat la un consiliu de miniștri. Am predat curierului tot ce mi-ai cerut, lumînări, șase sticle de coniac vechi, douăsprezece de vin negru excelent și douăsprezece de șampanie. Coniacul, din 1898, și vinul ți le oferă Șerica în onoarea bravilor noștri ofițeri. Giuvaericalele trimise de tine sînt superbe și de valoare. Am pus o brățară pe mînă și două inele cu briliante cu care am făcut să se întoarcă toate capetele

la Capșa, unde am mîncat alaltăieri cu unchiul Alec, Gaittany și Costică Prejbeanu. Am și cîteva supărări. Cuța se plictisește în casă și n-o pot scoate din cauza frigului, avînd bronșită. Sînt indispusă și cu apartamentele. Chiriile au sporit mult, o garsonieră a ajuns la o sută de mii de lei și mai mult. Și eu care le-am închiriat cu șaptezeci de mii pe cele cu o odaie și cu optzeci de mii pe cele cu două odăi! Am pus avocatul să încerce rezilierea contractelor. Am avut unele plictiseli și cu o căsuță de la Pipera.

Te pussy mult de tot,

Caty

Cîteva comentarii sînt necesare. Lumînările cerute de colonel nu aveau drept destinație iluminatul. În acest scop existau lămpi de petrol. Remus le aprindea în petrecerile nocturne cu camarazii germani, la care erau aduse și femei din lagăr, și le stingea pe rînd cu revolverul. Bijuteriile de care se vorbește în scrisori aveau următoarea proveniență: Unitatea era instalată într-o fermă de stat, la care fuseseră repartizați cam două sute de deportați evrei, bărbați de toate vîrstele, femei și copii, îndesați într-un fost grajd de cai. Situația lor era mizerabilă, mai ales pe vreme de iarnă, totuși erau, ca să spunem așa, mulțumiți fiindcă în primăvară ar fi fost puși la muncile agricole, fiind feriți astfel de exterminare. Unitatea germană însă pretindea că evreii sînt în acel loc primejdioși pentru operațiile militare și cerea insistent lichidarea lor. Făcuse chiar un lagăr sub directa lor supraveghere, într-o magazie de lemn, împrejmuită cu sîrmă ghimpată, populîndu-l cu evrei aleși cu forța dintre cei mai tineri, bărbați și femei de la fermă. Îndată ce un evreu din fermă ieșea din îngrăditură, era prins și vîrît în lagăr, ceea ce însemna moartea. Însă nu rapidă. Li se dădea, după calcule exacte, din ce în ce mai puțină mîncare, pînă mureau. Totuși unii rezistau cu o încăpățînare fizică excepțională, ca spre exemplu Stella și Perla, două evreice tinere, desculțe, tunse chilug și numai cu o fustă și cu o bluză pe ele. Se descoperi, e drept, că soldații romîni le aruncau noaptea pe deasupra sîrmei pîini uscate, pe care acestea le îngropau în pămîntul magaziei ca cîinii. La fermă, căpitanul Petrișor Hagienuș, fiul cunoscutului orientalist, specula această situație spre a trage profit.

— Îmi pare rău, le zicea el, n-am ce să vă fac. M-am luptat din răsputeri. Nemții cer să vă vărsăm lagărului. Mîine dimineață să fiți gata cu tot ce aveți în boccele. Nu luați mare lucru, mergeți la moarte sigură, vă spun cinstit.

— Domnule căpitan, țipau toți, aveți părinți, aveți poate copii, nu ne lăsați. Interveniți să rămînem aici.

— E degeaba, am făcut imposibilul. Poate doar colonelul să mai încerce, însă nemții pretind cadouri mari.

— Vom căuta să mai strîngem ceva.

— Faceți cum credeți. Dați lui Seraphin ce aveți de dat și vom vedea.

Seraphin era jurnalistul de la Buenos Aires, picat tocmai aici, prin geniul lui rău, care îi insuflase dorul de țară. Înfrigurat, plin de inițiativă, sub imperiul fricii, aduna pe toți coreligionarii și făcea o chetă de obiecte: verighete, cercei, broșe modeste, bijuterii. Petrișor arunca ochii pe cutia de bijuterii și se arăta sceptic:

— Credeți că nemții au să se mulțumească cu atît?

— Nu mai avem nimic!

— Ce oameni! se mira Petrișor, surprins de natura umană, înțelegeți odată că, chiar dacă rămîneți aici, în cele din urmă tot nu veți scăpa. Sînt ordine precise. Veți muri pînă la unul. Ei, și atunci? Ce-o să faceți cu bijuteriile?

— Pentru ce să murim, domnule căpitan, e drept asta?

— Toți murim, filozofa Petrișor, milioane de oameni au murit și mor. Nu eu am făcut lumea.

După ce terminară colectarea, Petrișor vîntura cu mîna giuvaericalele și-și alegea cîteva după impresiile lui personale. Apoi mergea cu colecta la Remus Gavrilcea. Socoteala sa era că, implicînd pe colonel în extorcațiile sale, ar fi fost mai acoperit.

— Domnule colonel, evreii de la fermă vă fac niște mici cadouri, rugîndu-vă să-i apărați împotriva germanilor dacă ar voi să-i ia.

Colonelul examina cutia prudent.

— Ascultă, căpitane, oare crezi că e bine să primesc obiecte de la evrei ? O să se spună că i-am jefuit. S-au mai plîns şi prin alte părţi şi, de, aşa cum îi vezi, sînt tari, au legături internaţionale.

— Nu vă fie teamă, domnule colonel. Ei vor să vă ofere un cadou. Trăiesc aici ca în sînul lui Avram, în vreme ce soldaţii noştri mor cu zecile şi sutele de mii pe front.

Fotografiile de care pomeneşte Caty o reprezentau goală, pantofi în picioare şi cu un văl transparent ţinut cu mîna în dreptul sînilor şi al pîntecelui. Acest gust curios pentru exhibiţii corporale apăruse la Caty în ultima vreme, cînd o cuprinsese panica surdă că va pierde tinereţea. «Căsuţa» de la Pipera era de fapt o vilă în regulă, cu etaj şi numeroase încăperi pe un teren de douăzeci de hectare, în care Caty investise o parte din banii săi de teama inflaţiei. Plictiselile îi veneau de la tabla pentru acoperit. Metalele fiind blocate, n-avea voie să întrebuinţeze o provizie însemnată de tinichea, pe care şi-o făcuse, şi atunci, după intervenţii pe la cunoscuţii ei, după numeroase dejunuri şi dineuri, izbutise a obţine în fine de la Ministerul Înzestrării aprobarea de a folosi tabla presupus ruginită «de la o magazie şi un şopron dărîmate». Caty îşi mobilase «căsuţa» cu mobile de stil de la anticarul Kehayoglu şi de la magazinul *«Mobile Styl»*, cumpărîndu-şi, între altele, o sufragerie pentru douăsprezece persoane, iar Babighian îi procurase tablouri.

Caty scumpă,

Coniacul tău a făcut senzaţie. Am invitat pe toţi camarazii şi pe germani şi le-am dat cîte puţin. E aşa de tare şi vechi, încît parcă ne ieşea fum din gură. Vinul şi şampania le-am rezervat pentru o petrecere viitoare. Şi lumînările tale au fost binevenite. Cît despre fotografii, nu-ţi mai vorbesc. Toţi au rămas vrăjiţi, iar colonelul Wachsen, un german distins, a zis : *«Reizend ! So eine schöne Dame ! Ich gratuliere Ihnen !»* [1] Ştii, tot

[1] Încîntătoare ! O doamnă atît de frumoasă ! Vă felicit !

frecîndu-mă cu ei, am început să prind ceva nemţească. Îţi sărut, scumpă mamă, fotografiile de la cap pînă la picioare şi astfel îmi fac iluzia că sînt cu tine. Aici e un ger cumplit. Fac un foc grozav cu buturugi mari şi n-am căldură decît în jurul sobei. Dorm mereu cu căciula pe cap şi cu picioarele înfăşurate într-un sac de blană. *A propos,* cu curierul îţi expediez două frumoase blănuri de astrahan, pe care le-am primit cadou. De frig a îngheţat vinul în sticle şi atunci am spart o sticlă şi am supt cu Wachsen bucăţi de vin ca pe nişte acadele. Cînd te gîndeşti că nenorociţii de evrei din lagăr dorm în magazie fără foc şi merg pe zăpada care scîrţîie cu picioarele goale ! Ce rasă zdravănă ! Wachsen îmi spune că el face cu acest prilej studii ştiinţifice asupra rezistenţei la temperaturile joase. Mai stimulează pe generalul P. să mă treacă la Marele stat-major, pînă nu se deplasează prea mult frontul. Am auzit că bîntuie tifosul exantematic. De aceea, te-aş ruga să-mi procuri ser, căci aici n-avem. Această scrisoare ţi-o trimit prin bunăvoinţa colonelului Wachsen, care vine pentru vreo două zile la Bucureşti. Răspunsul mi-l dai prin curier.

Te îmbrăţişez,

Remus

Blănurile de astrahan le căpătase colonelul tot de la evreii din lagăr. Petrişor le dibuise de mult. Erau în număr de trei, cumpărate cu ceasuri, în timpul transportului, de la nişte soldaţi, de trei dintre evrei care-şi ziseseră că frigul este în acele locuri duşmanul capital. Le ţinuseră bine ascunse. Într-o zi, germanii puseră mîna pe Seraphin, care circula liber între grajd şi birourile comandamentului, şi-l duseră în lagăr. Sosirea lui relativ recentă din Argentina li se păru suspectă şi-l crezură spion. Îl supuseră unui interogatoriu şi erau hotărîţi să-l împuşte, cum de altfel plănuiau să extermine toţi evreii din lagăr înainte de a merge pe front. Evreii de la fermă, alarmaţi, apelară prin Petrişor la colonel. Acesta, care aflase că Seraphin cunoştea pe Caty, interveni la Wachsen şi-l salvă, spre bucuria deportaţilor, cărora Seraphin le era de folos ca intermediar agreat. Cu acest

prilej, oferiră o blană de astrahan, trăgînd la sorți numele celor trei posesori și despăgubind colectiv pe donator. Însă Petrișor se întoarse foarte posomorît :

— N-ajunge una, zise el, nemții vor trei blănuri.

Cînd le căpătă, își alese una, iar pe celelalte două le dădu colonelului.

Lumînările le întrebuință Remus Gavrilcea astfel : adunînd la el pe ofițerii romîni și germani ca să le ofere coniac, fu invitat de Wachsen să facă o demonstrație de tir. În acest scop fu adusă Perla din lagăr, însoțită de la grilajul de sîrmă de un soldat romîn cu pușca. Perla căpătă și ea puțin coniac, apoi îi împodobiră creștetul capului și brațele cu lumînări aprinse și lipite cu puțin spermanțet topit. Colonelul ridică amîndouă mîinile cu cîte un revolver și stinse, două cîte două, lumînările de pe brațele tinerei evreice. Apoi luînd alt revolver ochi capul tuns, unde erau trei lumînări, și cufundă odaia în beznă.

— *Herrlich !* strigă entuziasmat Wachsen, *ein wahrer Wilhelm Tell !*[1]

Perla fu recondusă de soldat, cu picioarele goale, prin zăpadă. Trecînd pe lîngă o troacă pentru porci, unde se aruncau în apă jumătăți de pîine și chiar pîini întregi. Perla se aplecă repede și scoase două bucăți înghețate, pe care le puse reci peste sîni, pe sub bluză, trecîndu-le astfel neobservate prin fața plutonului german. Intrată în magazie, le îngropă numaidecît în pămînt.

Puișorul meu,

Am primit și blănurile de astrahan prin curier și scrisoarea pe care mi-a adus-o, personal, colonelul Wachsen. Ce bărbat simpatic și cult ! Vorbește foarte bine franțuzește, e doctor în filozofie. Am dat pentru el un dineu de douăsprezece persoane, la care au fost Șerica cu Antoine, Gaittany cu soția, Gavrilcea cu Meme, mareșalul Cornescu, monseniorul de Băleanu și alți cunoscuți ai noștri. Am petrecut minunat. Dineul l-am comandat la Capșa, ca să n-am nici o surpriză neplăcută din partea bucătăresei. Am pus pe masă cu această ocazie vesela mea de

[1] Minunat !... un adevărat Wilhelm Tell !

Limoges, de mult neîntrebuințată. S-a dansat. Vorbind despre victoriile germane, am spus : «Domnule colonel, totul e frumos, dar pentru ce atîtea orori inutile, deportări și ucideri de oameni nevinovați ? Învingătorul nu trebuie să fie oare generos ?» «Stimată doamnă, mi-a zis el, ca ofițer în armata *Führer*-ului nostru, nu-mi permit să-mi pun asemenea întrebări. Noi executăm orbește ordinele sale, el fiind mintea și inima noastră. Singura noastră satisfacție este de a îndeplini toate gîndurile sale și a-l mulțumi.» «Vreți să spuneți atunci, am urmat eu, că un militar nu discută ordinele. Asta știu prea bine. Dar nu se poate să n-aibă o strîngere de inimă cînd ordinele i se par, să nu vă supărați, absurde.» «Aceste ordine, mi-a explicat colonelul Wachsen, nu sînt absurde pentru noi, deoarece noi credem în geniul *Führer*-ului. Inteligența noastră, oricît ar fi de excepțională, nu poate fi egală cu a sa. Dîndu-ne seama de aceasta, noi am renunțat de a avea o cugetare a noastră, singurul act de inteligență fiind acela de a ne supune inteligenței superioare a *Führer*-ului. În felul acesta sîntem siguri că vom birui.» «Da !» a aprobat Gaittany foarte tare, deși mi s-a părut nesincer. «Totuși, domnule colonel, am insistat eu, nu vi se întîmplă cîteodată să vă fie milă ?» «Caut, a răspuns el, deșteptîndu-mi în minte imaginea *Führer*-ului să înving această slăbiciune periculoasă pentru popoarele care vor să fie puternice. Nu uitați că creștinismul, religie de origine semită, a măcinat marele imperiu roman tocmai prin filozofia milei.» «Atunci, dumneavoastră nu mai sînteți creștin protestant, cum îmi închipui ?» Wachsen s-a înroșit puțin și a zis : «Sînt catolic !» «*C'est très bien, c'est très bien*»[1], a murmurat atunci monseniorul Valentin de Băleanu, care ne asculta. Am fost, puiule, și la recepția dată de Gavrilcea în onoarea industriașului german von Thermann, soțul al doilea al Marinei, fosta nevastă a lui Gigi. Am primit invitație specială, Marina ținînd să mă vadă și să întrebe cum a murit bietul Ciocîrlan. Mi-a spus că von Thermann va investi mari capitaluri în industria noastră și că ea se va stabili în țară. Mi-a făgăduit să-mi rezerve acțiuni. La recepție a fost și

[1] E foarte bine, e foarte bine.

Wachsen. Interiorul lui Gavrilcea, aranjat acum după indicațiile date de Meme, este de un lux extraordinar. Salonul cel mare cu pereți de marmură și saloanele mai mici în continuarea lui sînt luminate de superbe lustre de Murano puse în șir. În salonul mic din stînga, sînt pictați *a fresco* pe pereți toți Hangerliii, începînd de la domnitor pînă la Gavrilcea-Hangerliu, ținînd pe Meme de mînă. Covoare imense de Persia sînt întinse în toate saloanele, iar salonul din dreapta e un adevărat muzeu de tablouri rare. Am văzut un El Greco, un Tintoretto, un Guido Reni, un Delacroix și un extraordinar portret de Manet. Gavrilcea și garda lui purtau un costum de ceremonie pe care acum îl văd întîia oară: pantaloni lungi negri și deasupra cămașa cafenie cu o centură lăcuită și o curea în diagonală. Gavrilcea avea crucea de fier pe piept, fiindcă a venit și baronul von Killinger, care e un bărbat foarte drăguț. Pentru această împrejurare Meme a apărut și ea în uniformă: foi de stofă fină neagră și cămașă de centurion. A fost răpitoare, toți bărbații o sorbeau din ochi. Te las, puișorule scump. Am încredințat curierului serul antitific, precum și altă cutie de lumînări și felurite mărunțișuri.

Te pussy dulce,
Caty

Caty, scumpă mamă,

Mi-ai trimis la timp serul, deoarece s-a ivit aci în tabăra evreilor un caz suspect de tifos exantematic. Acum pericolul a fost înlăturat, grație unui ofițer foarte bun pe care-l am, căpitanul Petrișor Hagienuș, care i-a deparazitat radical pe toți. Suferim acum, deși sîntem în februarie, de inundații. Apa pătrunde pe sub uși, locuința fiind la nivelul solului, și se ridică în cameră, uneori peste o jumătate de metru. Am pus trupa să facă pîrtii prin zăpadă și să practice o scurgere. Răul este însă că după îngheț vine dezgheț și invers și dușumeaua odăilor noastre devine lac de patinat. În fine, am reușit să degajăm complet locuințele noastre și birourile, dar mirosim toți a mucegai și pe jos nu putem

scăpa de noroi. În grajdul cu evrei e o nenorocire întreagă, fiind năpădit de troiene de zăpadă. Un evreu în vîrstă s-a înecat, strîngîndu-se apă peste noapte și căzînd din pat, în somn. Pînă să se dezmeticească, a murit cu capul în apă. Pe urmă, dînd ger cumplit, le-a înghețat apa nescursă, prinzîndu-le picioarele paturilor și lucrurile pe care le aveau ascunse pe dedesubt. Trecînd și asta, s-a îmbolnăvit unul din ei și a murit, și doctorul a emis bănuiala că ar fi tifos exantematic. Colonelul Wachsen s-a întors fermecat de persoana ta. În cinstea lui și a camarazilor germani vom da în curînd o mică masă, la care voi destupa sticlele de vin și șampanie trimise de tine. De pe acum sobele duduie de foc ca să uscăm pereții și să scoatem mirosul de igrasie. Nu uita să te interesezi de chestia mea. Îți mai trimit cîteva nimicuri (trei ceasuri de aur, niște brățări, inele și un colier care mi s-a spus că ar fi de perle veritabile, dar eu nu cred).

Cu gîndul numai la tine,
Remus

Deparazitarea radicală, întreprinsă de Petrișor, avu o latură spectaculoasă, de care colonelul nu pomenește nimic. Doctorul fusese de părere că evreul era bolnav de enterită, cum însă Petrișor susținea că evreii sînt plini de paraziți, consimți că un control nu strica. Atunci, Petrișor îi scoase pe toți din grajd și îi vîrî pe rînd, unul cîte unul, bărbați și femei, în două odăi mari ale administrației fermei, unde făcură un foc bun, dezbrăcîndu-i la ușă pînă la piele și aruncîndu-le toate hainele în curte, unde, după ce adună în găleți tot ce găsi prin buzunare, le dădu foc. Scotoci de asemenea grajdul în lung și în lat, strîngînd toate obiectele pe care le mai găsi, și după aceea dezinfectă totul cu creolină. Pe evrei îi îmbrăcă provizoriu în vreo două sute de saci, făcînd o tăietură în fund pentru cap și două laterale pentru mîini. În aceste originale cămăși, deportații aveau o înfățișare apocaliptică. Evreii fură readuși la grajdul lor, și trei dintre ei, croitori de meserie, cu colaborarea tuturor, transformară sacii în haine: bluză

și fuste pentru femei, pantaloni și un fel de veston pentru bărbați, în care internații erau așa de ridicoli, încît Petrișor însuși nu se putu reține de a nu izbucni în rîs. Din găleți Petrișor scoase tot ce i se păru mai de seamă și oferi o bună parte colonelului. De aci proveneau ceasurile de aur, inelele și celelalte obiecte trimise de colonel soției, obiecte neînsemnate luînd pe fiecare în parte, impunătoare adunate laolaltă. Perlele fusese trimise din țară la comandamentul taberei de o soție disperată spre a-și salva, spera ea, soțul, fost giuvaergiu. Restul, hîrtii, creioane, piepteni, ceasuri proaste le vărsă morman pe jos în fața lor.

— Luați-vă fiecare, zise, ce vă aparține.

— Domnule căpitan, începură cîțiva să se vaiete după scormonirea obiectelor, au fost cîteva ceasuri de aur prin buzunare, amintiri de familie.

— Aveți haz, se supără Petrișor, cine deparazitează nu stă să umble cu mîinile prin buzunarele hainelor. Astea au căzut din scuturătură.

— Ce ne facem, orice soț are o verighetă, un inel.

— Asta să vă fie toată paguba. V-am scăpat de la o moarte sigură, nemții ne cer să lichidăm orice grupare de deportați contaminată de boli infecțioase. Scrieți la comunitate să vă trimită ajutoare, colonelul va transmite el însuși prin curieri scrisoarea voastră.

La această știre, evreii renunțară la reclamații inutile și întocmiră prin Seraphin o scrisoare colectivă către Federația uniunilor de comunități. Într-adevăr, locotenent-colonelul comunică acest mesaj Caty-ei, iar aceasta îl încredință persoanei indicate de Seraphin, care făcu și el o scrisoare personală, foarte mișcătoare, către Caty.

Puiul meu drag,

Îți scriu în grabă cîteva rînduri. Azi a apărut în monitor înaintarea ta la gradul de colonel. Totodată te previn că ai fost decorat cu Crucea de fier. Decretul îl vei primi în curînd. Perlele pe care mi le-ai trimis sînt absolut veritabile și de cea mai mare valoare.

Te pusey de mii de ori,

Caty

Stimată doamnă colonel,

Cu lacrimi în ochi vin să vă scriu aceste pagini, pe care vă rog din adîncul sufletului, în amintirea zilelor frumoase de la Buenos Aires, să le parcurgeți pînă la sfîrșit. Am citit multe romane senzaționale și am străbătut oceanul, dar nu mi-am închipuit că în țara mea așa de liniștită pînă mai ieri se pot petrece evenimentele pe care nu le-ar crede mintea cea mai plină de fantazie. Înainte de începutul campaniei am plecat la Iași, unde s-a stabilit un frate al meu. Familia mea trăia, cînd am plecat din Romînia, la Botoșani ; părinții murind, acum s-a risipit prin alte orașe. Eu însă sînt născut în Dorohoi. Pe la sfîrșitul lui iunie, ieșind în oraș de dimineață, cu gîndul de a-mi cumpăra o carte de la librăria Gheorghiu, am rămas mirat văzînd pe străzi patrule germane și romîne. Prin dreptul cinematografului Sidoli, cîțiva soldați germani strigă spre mine și spre alte persoane ce ieșeau repede din cinematograf și încep să tragă cu revolvere-mitralieră. Doi sau trei inși, nu-mi dau socoteală cîți au fost, au alunecat atunci peste mine și m-au prăbușit în marginea trotuarului, căzînd asupra mea. Am încercat atunci să-i dau la o parte și să mă ridic, dar am auzit glasuri zicînd în nemțește :

— Unul n-a murit. Mai trage !

Și într-adevăr, a răsunat o altă pîrîitură de gloanțe. La început, avînd sentimentul că am murit, am stat nemișcat, după aceea mi-am dat seama că sînt viu și de frică nu m-am clintit. Deschizînd ochii încet, am văzut că nu era nimeni în dreptul meu pe stradă, numai spre capete se zăreau patrulele care barau trecerea. Ceasuri întregi am stat așa, cu greutatea morților în spate, respirînd ca să prind putere. Era o căldură înăbușitoare și senin și nu pricepeam din ce cauză sînt ud pînă la piele. Un lichid îmi curgea pe obraz și muște mari începeau să se strîngă pe mine. Spre seară, caldarîmul s-a zguduit de apropierea unui camion, care s-a oprit în dreptul meu. Oameni vorbind romînește și nemțește erau lîngă mine, dar eu nu-i vedeam, căci făceam pe mortul. Simții o ușurare, cadavrele de deasupră-mi erau date la o parte. După cîte am simțit, le scoteau ghetele și hai-

nele și-i aruncau goi în camion. Se auzea : un, doi, trei, hop ! și apoi un zgomot surd ca de ceva aruncat pe o rampă de metal. Vîrfuri de bocanci începură să mă izbească și să mă întoarcă.

— Scoate-i hainele și ghetele ! zise unul.

— Ce să-i scoți ! Nu vezi că sînt muiate în sînge și lipite de piele ? Ăsta e împănat cu gloanțe.

Două brațe puternice m-apucară de umeri, alte două de picioare și începură să mă dea huța prin aer spre a-mi face vînt și zicînd : un, doi, trei, hop ! hop ! m-azvîrlîră în sus. Căzui așa de greu, încît un minut îmi pierdui cunoștința, apoi îmi revenii. Norocul meu a fost că eram aruncat relativ pe moale, deasupra altor cadavre. Mașina bubui și porni. Acum deschisei ochii puțin cîte puțin și înțelesei că mă aflam într-un camion Benz basculant de cărat gunoiul. Nu știam unde ne duce, dar îmi închipuii că la cimitir, ceea ce era și adevărat. Respirai iarăși din plin ca să pot să mă prefac mort la sosire. În sfîrșit, mașina se opri și apoi începu să manevreze la comenzile cuiva care striga : «Mai, mai, gata !» Auzii o huruitură prelungă de lanț, și macaralele și planul pe care ședeam începu să se încline, încît capul se ridica în sus și picioarele cădeau în jos. În cele din urmă alunecai la vale și căzui de la înălțime nu prea mare pe ceva moale, însă rău mirositor. Răsturnîndu-se cadavrele de-a dreptul în groapă, fără a le mai căra, bulgării de pămînt aruncați asupra mea amenințau să mă înăbușe. Din fericire, a fost ultimul transport din acea seară și întunecîndu-se n-au acoperit morții cu prea multă țărînă, amînînd treaba pentru a doua zi. Astfel, cînd pricepui că nu mai e nimeni în jurul gropii, căci pașii se simțeau foarte bine prin pămînt, scormonii cu o mînă și o scosei afară, apoi scosei capul de-a binelea, stratul de pămînt nefiind mai gros de o jumătate de metru. Mirosea a tei și a iarbă cosită și greierii țîrîiau minunat. M-a apucat o sfîrșeală și un somn și am atipit, așa, în groapă, cu capul afară, ca într-un pat. Cînd m-am deșteptat, se crăpa de ziuă. De teamă ca nu cumva să vină alte transporturi și să fiu prins iar, mi-am tras trupul din groapă și strecurîndu-mă printre lespezi am ieșit din cimitir. Am luat-o

la întîmplare pe cîmp și, intrînd în niște buruieni, am stat așa nu știu cît, cugetînd asupra întîmplării mele.

Gîndul de a mă întoarce în oraș mi s-a părut cel mai primejdios. Neștiind bine cauza pentru care se trăsese în trecători, am avut ideea că vor fi exterminați toți locuitorii orașului, sau cel puțin evreii, de vreme ce fusesem dus, fără a se cerceta cine sînt, la cimitirul israelit, cum constatasem după pietrele de mormînt. Mi-era foame și sete și mai mult sete, și am mîncat iarbă, neavînd altceva. Răsărind soarele, am văzut că locul în care ședeam nu era bun, căci prea mulți oameni treceau prin apropiere. Am luat-o mai spre cîmp, înspre niște porumbiști, și m-am ascuns iar, cu intenția de a mă dezbrăca și a-mi usca hainele ude de sînge. Atunci am zărit o femeie care plivea păpușoi, la cîțiva pași de mine. Pe pămînt, pe un ștergar desfăcut, era o bucată mare de mămăligă și niște ceapă verde. Amețit de foame, n-am știut ce fac și tîrîndu-mă pînă la ștergar am luat mămăliga și am început să mușc din ea.

— Ce faci, drace, acolo ? mi-a strigat femeia, care m-a ochit.

— Mi-e foame, am spus eu, am ieșit din cimitir, unde am fost îngropat de viu. Ascunde-mă undeva și-ți voi fi recunoscător toată viața. Sînt israelit.

Femeia a dat un chiot și a luat-o la goană. Trebuie să fi fost, ce-i dreptul, oribil, cu masca de sînge închegat pe față. Am pornit-o iar la drum, căci mi-a fost frică să nu vie jandarmii înștiințați de femeie. Am mers mai multe ceasuri, cam pînă la amiază, pînă am ajuns lîngă o pădurice, unde curgea o gîrliță subțire, făcînd bulboane din loc în loc. Aci m-am oprit, m-am dezbrăcat, m-am scăldat în apă, mai mult rostogolindu-mă prin ea, și mi-am spălat cum am putut hainele, punîndu-le la uscat pe iarbă. Apoi apa s-a înroșit așa de tare de sînge, încît mi-am luat lucrurile încă ude în mînă și am plecat gol mai departe, ca să nu fiu surprins și învinovățit că am atacat pe cineva. Îmbrăcat în haine uscate și curat pe față, am îndrăznit să ies în șosea și să merg, ca și alții, nepăsător. Îmi ziceam, avînd bani, că aș putea lua trenul într-o stație și să mă întorc la București. Pentru asta trebuia autorizație, fiind în zonă de război. Trupe

romîne și mai ales germane treceau necontenit spre frontul din apropiere. Dacă eram prins, aș fi fost negreșit împușcat, de aceea mi-am zis că singura scăpare e de a mă preda cuiva care poate înțelege cazul meu. Atunci s-a oprit în șosea un șir de camioane cu bănci, în care se găseau soldați germani, precedate de o mașină mică blindată, din care se dădu jos un ofițer ce mi s-a părut simpatic. M-am dus hotărît la el.

— Domnule ofițer, i-am spus în nemțește, sînt israelit, intelectual, am fost în Germania. De fapt, am pașaport argentinian, deși sînt născut în Romînia. Vă pot arăta actele. Am fugit de la Iași, din groapa morților, fiind împușcat pe stradă nu știu de ce și aruncat viu în mormînt.

Ofițerul, care, pot să vă spun, e colonelul Wachsen, s-a uitat la mine, mi s-a părut cu compătimire, dar apoi a luat o figură serioasă.

— Ce cauți dumneata aici, în drumul trupelor, fără autorizație?

— Am rătăcit, fiindu-mi frică să mă întorc în oraș.

— *Habla español?* [1]

— *Si, señor!* [2] i-am răspuns.

— Și eu am fost în Argentina! îmi destăinui colonelul.

Mărturisindu-mi că socotea cazul meu foarte grav, colonelul Wachsen decise totuși să fiu luat la unitatea lui, pînă la clarificarea situației mele, și a fi folosit, ca unul ce știam nemțește, în relațiile cu trupele romîne. Astfel am fost dus, pe măsura înaintării frontului, pînă la Odesa, unde am slujit mereu ca translator. În octombrie, partizanii aruncară în aer comandamentul romîn, și evreii acuzați de complicitate fură ridicați și purtați în coloane pe străzi. Mă aflam în oraș, foarte de dimineață, trimis chiar de Wachsen cu o misiune și însoțit de un soldat german, căci nu cunoșteam orașul, ieșind rar și numai împreună cu un german. Pe o stradă, trecu un camion-automobil cu cîțiva soldați germani și civili romîni probabil centurioni încadrați în unitățile SS,

[1] Vorbiți spaniolește?
[2] Da, domnule!

dintre care trei sedeau în picioare pe un postament pus în camion, deoarece erau la o înălțime mai mare decît ceilalți. În urma camionului venea repede, împinsă de la spate și din lături de soldați, o coloană de civili, evrei după toate indiciile. Germanul meu se apropie de un grup de militari germani care priveau de pe trotuare și-l pierdui din vedere. Cum îl căutam din ochi, nu băgai de seamă că mă atingeam de coloană.

— Înapoi, intră în rînduri! îmi strigă cineva și mă simții izbit cu patul puștii și împrîncit în coloană.

Un militar trase cu revolverul în direcția mea, însă căzu alt evreu, care rămase lungit pe caldarîm. A fost cu neputință să dau vreo explicație cuiva, iar germanul meu nu se zărea, mă pierduse și el. Camionul ajunse pe o stradă largă cu alei de pomi groși, desfrunziți în mijloc. Aci furăm opriți. Militarii de pe postamentul camionului puneau streanguri în copaci, evreii erau luați la rînd, trași sus pe camion și spînzurați, fiecare pom, după numărul lui de crăci, fiind încărcat ca un cuier cu patru pînă la zece oameni. Apoi, camionul mergea mai departe, în vreme ce noi așteptam. Toți dinaintea mea, afară de unul, fuseseră spînzurați și era rîndul meu, după el, să fiu urcat în camion, cînd cel care întindea laturile strigă:

— Nu mai avem funii!

— Trăgeți, ordonă un gradat german, și soldații întorși spre coloană începură să împuște în plin.

Atunci am rupt-o la fugă instinctiv și nu mi-am încetinit pașii decît pe o străduță unde m-am pipăit să văd dacă nu fusesem lovit. Ciudat, eram teafăr. Am mers apoi pe o stradă liniștit ca omul sigur de sine și întîlnind un ofițer german l-am întrebat politicos în nemțește unde se află strada pe care se află unitatea lui Wachsen. Am izbutit s-o găsesc. Wachsen, căruia i-am povestit totul, m-a privit foarte încruntat și parcă cu ură.

— Situația dumitale, mi-a spus, e foarte gravă. Avem ordine severe, prezența evreilor suspecți în Odesa e deacum încolo imposibilă. De altfel toți, suspecți sau nu, vor fi lichidați. Dumneata trebuie să te duci într-o tabără de muncă, e mai bine din toate punctele de vedere. Am să-ți dau o hîrtie oficială către un centru, și un curier

al nostru care va merge acolo te va conduce. Într-adevăr, am fost dus într-un sat, al cărui nume nu-l știu, și acolo am fost repartizat la ferma la care mă găsesc acum. S-a format o coloană cam de trei sute de inși, unii fiind destinați să meargă la alte gospodării. Drumul a fost anevoios, din cauza ninsorii timpurii. N-aveam palton și mă căptușisem doar cu hîrtie între cămașă și haine. Eu însumi mă mir cum n-am răcit. Eu, care am cunoscut dogoarea soarelui din Argentina, n-am murit de gerurile din Rusia. Pe șosele ieșeau oameni să ne privească și ne compătimeau. Dar cîțiva tineri ne scrutau cu un fel de interes ciudat. Nu știam bine ce sînt, păreau militari și nu păreau, din cauza căciulilor și a cojoacelor. Mai tîrziu am aflat că aceștia erau centurioni veniți de peste Prut ori oameni agreați de ei, care făceau afaceri, speculînd situația mizerabilă a deportaților. Deși era frig, muream de sete, și văzînd un puț, eu cu un tovarăș de drum ne-am decis să mergem să bem. Însoțitorii au pus îndată mîna pe noi și ocărîndu-ne au oprit coloana să ne împuște. Pe cînd tîra pe tovarășul meu, unul din privitorii suspecți de pe marginea șoselei făcu semn însoțitorului.

— Vinde-mi-l mie ! zise el.

— Dai două mii de lei ?

— Dau o mie, că nu face, ghetele sînt rupte !

— Adu mia ! consimți însoțitorul.

Eu am crezut că-i o glumă sinistră, dar n-a fost așa. Însoțitorul luă mia și împușcă pe evreu în cap lăsîndu-l pe loc. Clientul se duse la mort, îl pipăi ușor cu piciorul ca pe mielul pe care-l cumperi gata tăiat, apoi începu să-l dezbrace. Atunci am înțeles totul. Însoțitorii, care nu cred că erau nici soldați, ci centurioni, neputîndu-și pierde vremea cu dezbrăcarea morților, nici să se încarce cu prea multe țoale, vindeau pe executați. Negustorii improvizați, obișnuiți cu spectacolul pe care nu-l puteau împiedica, și avînd trebuință de haine, îi cumpărau. Veni rîndul meu.

— Iei o mie de parale pe ăsta ? întrebă alt client.

— Dă-le încoace ! aprobă însoțitorul.

— Dumneata dă marfa întîi ! zise acela prudent și probabil pățit.

Însoțitorul mă împinse spre un dîmb de zăpadă să mă împuște, dar eu, aruncîndu-mă, am intrat în inima coloanei, ascunzîndu-mă printre ceilalți. Însoțitorul țipă să ies, făcu gestul de a trage în deportați, toți începură să urle și să protesteze, strigînd : «Criminalilor !» Atunci, ceilalți însoțitori interveniră :

— Lasă-l, mă, în pace, hai să pornim.

Și astfel am ajuns la ferma unde mă aflu acum, unde grație domnului colonel Gavrilcea o duc mai bine. N-avem însă haine și medicamente și vă rog în genunchi să transmiteți mesajele noastre. Considerîndu-vă toți ca mîntuitoarea noastră, vă sărut mîinile.

Seraphin

Petrecerea romîno-germană promisă de colonel se făcu ca o reuniune amicală înainte de apropiata despărțire de unitatea germană, care urma să înainteze spre front. În treacăt fie zis, germanii erau foarte plictisiți cu lagărul lor de evrei, care în ciuda intemperiilor și a micșorării pînă aproape la zero a alimentelor nu muriseră toți. Nu voiau să-i poarte după ei, nici să-i predea romînilor, pe care-i considerau slabi de înger. Colonelul oferi coniac, vin vechi, rezervînd șampania pentru încheiere. O bună dispoziție cuprinse pe toți, vinul fiind excelent. Fu cerută unanim o demonstrație de tir. Colonelul se aștepta la asemenea lucru, și, înțelept, băuse puțin ca să aibă mîna sigură. Avea renumele unui neîntrecut «desenator», ceea ce însemna că făcea cu gloanțe pe un tablou conturul unui individ rezemat de el. Nu dăduse greș niciodată.

— Domnule colonel, strigară toți, desenați-ne ceva.

Colonelul se prefăcu a se lăsa greu, ca și cîntărețele rîzgîiate.

— Domnilor, obiectă el, v-aș desena. Însă vreau un model picant, o femeie frumoasă.

— Perla, Stella ! exclamară ofițerii germani. Să fie aduse !

— Goale ! adăugă, aclamat de toți, Remus Gavrilcea.

Doi soldați aduseră în sala cea mai spațioasă a cancelariei, unde se făcea petrecerea, un ecran mare de lemn pus pe tălpi și-l așezară în fund lîngă perete. După cîteva

minute, se iviră și fetele. Erau fiicele unui rabin, amîn
două oacheșe, zvelte, cu liniile feței prelungi și de o doct
litate severă și indiferentă. Cînd li se spuse să se dez
brace, își lăsară fustele și bluzele fără nici un semn d
emoție și așteptară. Tunse în cap, erau de o stranie fru
musețe.

— Sfîntul Sebastian ! spuse admirativ Wachsen, fără
a fi înțeles însă de colonel.

Făcea aluzie la scena cunoscută în iconografia creștină
a săgetării sfîntului Sebastian, cel cu trup de efeb. Stella
fu adusă de colonel în dreptul ecranului, invitată să-și
îndepărteze picioarele în unghi și să întindă mîinile spri
jinindu-și-le de niște cuie de lemn. Apoi, colonelul se
îndepărtă și întinse revolverul. Se auziră șase lovituri
una după alta. Stella fusese ochită deasupra capului, de
o parte și de alta a gîtului, la capetele degetelor mijlocii
și sub negrul părului puberal. Gloanțele se înfipsese exact
la limită.

— *Wunderbar !*[1] se extaziară germanii și îndeosebi
Wachsen, care el însuși era un bun ochitor.

Stella fu dată la o parte și în locul ei fu așezată Perla,
de astă dată cu cuiele sub încheietura mîinii și cu degetele
resfirate.

— Voi trage șase gloanțe la fiecare palmă, anunță
numărul colonelul.

Și întinzînd în fiece mînă un revolver, lovi simultan
între degetele Perlei, adăugînd cîte un glonte în mar-
ginea degetelor mari și celor mici. Cînd Perla ridică
palmele, pe ecran se vedeau lămurit două semicercuri de
cîte șase găuri. Gavrilcea primi zgomotoase felicitări.
Perla fu așezată din nou pe ecran, de astă dată cu pi-
cioarele mai îndepărtate.

— Vă voi desena, vesti colonelul, partea cea mai fru-
moasă din silueta unei femei.

Și trase cu un singur revolver șase gloanțe între pi-
cioarele fetei, începînd de la genunchiul stîng, făcînd
două puncte sub pubis și încheind cu o lovitură lîngă
genunchiul drept. O furtună de aplauze răsplăti pe co-

[1] Minunat !

lonel, care bău un pahar plin de vin și se reașeză la
masă.

— Șampania ! ordonă el, să se destupe șampania.

— *Auch ich, auch ich !*[1] strigă deodată Wachsen cam
amețit, punînd revolverul pe masă.

— Bravo ! îl încurajară ofițerii romîni.

Fetele fiind obosite, după ce li se dădu cîte un pahar
de vin, fură scoase afară, și Petrișor propuse să fie adus
Seraphin. În euforia generală, nimeni nu obiectă ceva.
Seraphin intră în hainele sale de sac, privind blînd și
cu încredere. Se miră totuși cînd i se ordonă să se dez-
brace. Era costeliv și aproape fără mușchi la picioare.

— *Fürchten Sie nicht !*[2] îl liniști amical Wachsen.

Acesta, metodic, desenase pe o foaie de hîrtie proiectul
său de tir și-l arătă tuturor. Avea să înconjoare cu un
cerc de șase gloanțe capul lui Seraphin, începînd din
stînga gîtului, trecînd în dreapta lui, apoi la urechea
dreaptă, înfigînd două deasupra capului și, în fine,
ultimul la urechea stîngă. Seraphin fu adus la ecran,
și Wachsen, ridicîndu-se în picioare, începu să tragă,
în vreme ce oamenii numărau încet loviturile : unu, doi,
trei, patru, cinci. La a șasea lovitură se auzi un urlet
scurt, ochiul stîng al lui Seraphin sări în mijlocul odăii
și victima se prăbuși pe spate, moartă, tîrînd după sine,
cu zgomot, ecranul. O liniște îngrozitoare urmă cîteva
momente. Apoi ofițerii germani se ridicară gravi în pi-
cioare, imitați pe loc de ofițerii romîni. Wachsen își as-
cunse capul în palme.

Cînd Stella și Perla se îndreptară spre lagăr, obser-
vară înspăimîntate că magazia ardea. Soldați germani
mai aruncau în ea grenade incendiare, spre a scăpa de
deținuții inoportuni. Flăcările erau așa de mari, încît
de jur împrejur se vedea ca ziua, și zăpada care nu se
topise încă sclipea. Din pornirea instinctivă de a salva
pe cei dinăuntru, cele două fete se repeziră spre poarta
rețelei de sîrmă ghimpată.

— *Verboten !*[3] strigă plantonul.

[1] Și eu, și eu !
[2] Nu vă temeți !
[3] Nu-i voie !

Și îndată, îndreptînd pușca-mitralieră înspre ele, cu un ropot le dobori la pămînt. Stella și Perla rămaseră astfel culcate ca și cînd ar fi voit să doarmă, apoi zăpada albă se înroși încetul cu încetul în jurul lor.

XIX

După plecarea milițienilor și adormirea lui Hagienuș, consecutiv crizei de epilepsie, Petrișor, Florica și Virgil cărară toată argintăria și cărțile orientalistului în pivniță, acoperindu-le și acolo cu saci și mascîndu-le cu două butoaie. Socoteala lui Petrișor era următoarea, foarte simplă : bătrînul a luat cunoștință de lipsa obiectelor și prin urmare de aci încolo se va obișnui cu ideea pierderii lor definitive. Cît despre ofițerul de miliție, acela e un martor că Hagienuș ascunde lucrurile și uită. Experiența trebuie împinsă în așa fel, încît să dea maximum de rezultate. A doua zi, Hagienuș caută cu disperare prin toată casa argintăria și cărțile, văitîndu-se și implorînd :

— Copii, fiți de înțeles, dați-mi lucrurile. Sînt acolo piese unice, de muzeu, le-aș fi vîndut statului și tot vouă vă dam banii. Tot ce am vouă vă las, uite, mă jur.

— Cine știe pe unde le-ai ascuns, tată ! zise Petrișor, cum e obiceiul dumitale, și acum dai vina pe noi.

Hagienuș alergă la Consignații, la Dragavei, la Suflețel, la Gulimănescu, oriunde bănui că Petrișor, direct sau prin alții, ar fi putut plasa cărțile și argintăria. Scotoci toate anticariatele, întrebă și la academie. Dacă găsea undeva un volum, ar fi avut un fir pentru descoperirea lor. Deși zdruncinat mintal, își recăpătă viclenia lui nativă, stimulat de ideea fixă de a-și recupera colecțiile, și începu să stea acasă ziua spre a pîndi ieșirile copiilor. Petrișor și ceilalți făceau și ei de gardă cu schimbul, ca nu cumva Hagienuș să descopere ascunzătoarea sau să plece cu alte obiecte, fiindcă îl socoteau isteț și bănuiau că într-un dulap din preajma patului, închis cu broască Yale, bătrînul pusese la o parte alte lucruri mai

prețioase. De pe geam, Hagienuș băgă de seamă că Florica, mergînd la pivniță să ia cîte ceva, încuia chepengul cu un lacăt gros, ceea ce nu făcuse altădată. Hagienuș poseda dubletul cheilor de la întreaga casă, afară de intrări, unde Petrișor schimbase, din motive strategice, broaștele. Deci scoțînd de sub dușumea cercul cu chei, sări noaptea peste geam, descuie lacătul și intră în pivniță pisicește, aprinzînd acolo o lumînare. Nu-i fu greu să descopere, după butoaie, mormanul de cărți și de tăvi, tipsii și alte obiecte de argint. La suprafață dădu de un urcior zvelt de argint, cu multe figuri mitologice în relief, pe care îl atribuia lui Benvenuto Cellini. Îl luă, vîrîndu-l sub cămașă, așeză totul la loc, cum fusese, stinse lumînarea și ieși din pivniță pe dibuite, lăsînd ușurel chepengul și punînd iarăși lacătul. A doua zi, spre a induce în eroare, se văită iar :

— Dați-mi, copii, lucrușoarele, mîniați pe dumnezeu. Fără ele nu pot să termin studiile începute.

— Cînd îți spun odată, se prefăcu Petrișor, că nu ți le-am luat noi, înțelege-mă. Pot să-ți jur și eu că nimic n-a ieșit din casă.

— Atunci unde sînt ?

— Unde le-ai pus !

Hagienuș merse la Ioanide :

— Domnule Ioanide, mă fură copiii, îmi iroseșc volumașele mele, lucrușoarele mele. Am cele mai rare piese de argintărie din țară, italiene, orientale. Ți le dăruiesc dumitale, domnule Ioanide, dumneata știu că ai să le păstrezi.

Și Hagienuș scoase de sub haină vasul pentru apă de Benvenuto Cellini.

— Domnule Hagienuș, nu mi le da mie. Cine le poate vedea aici ? Donează-le Palatului Cultural, pentru muzeul lui.

— Le donez, domnule Ioanide, le donez !

Ioanide puse la cale o întîlnire între Hagienuș, Dragavei și un avocat de contencios, și orientalistul făcu act de donație în regulă, donînd toate obiectele și cărțile ce s-ar găsi la el, urmînd ca semnarea de primire să se facă la predarea pieselor, după o listă în care figura în frunte vasul lui Cellini, predat. După aceea, Smă-

rândache, care trăgea nădejde să fie numit și el achizitor al muzeului, veni a doua zi acasă la Hagienuș. Dădu bineînțeles cu ochii de Petrișor și de Florica.

— Viu din partea Palatului Cultural, zise Smărândache, căutăm pe domnul Hagienuș, în legătură cu o tranzacție.

— Ce tranzacție ? se interesă Petrișor.

— S-a oferit să vîndă muzeului o colecție de cărți și una de obiecte de argint. Oferta a fost aprobată, pe baza unei expertize făcute de un specialist anul trecut. S-au și făcut ordonanțele de plată.

— Și cam cît ia pe ele ?

— În jurul sumei de două sute de mii de lei, scăzînd impozitele.

Petrișor și Florica se priviră amețiți. Două sute de mii de lei, în urma reformei monetare recente, înfățișa o sumă respectabilă.

— Și a predat obiectele ? întrebă Petrișor.

— Nu încă. Îi vom trimite de la muzeu o camionetă.

— De le-o mai avea ! se îndoi Petrișor tactic. Îl tot aud plîngîndu-se că nu le găsește. Dar poate or fi altele.

— Ar fi păcat, zise Smărândache. Suma e bunicică.

Și flutură o hîrtie oficială, referindu-se a o lăsa apucată de Petrișor. Nu-i de ascuns că adresa era o mistificație. Pe o foaie de hîrtie cu *en-tête*, ștampilă și număr de ieșire fantezist, iscălită cu nume de invenție, Smărândache ticluise o invitație către Hagienuș de a preda obiectele oferite și a ridica suma specificată acordată pentru ele. Smărândache nu se dădea în lături de a face astfel de falsuri inocente și fără consecințe reprobabile. Cînd la o arenă sau recepție cu bufet erau așteptate multe delegații străine, Smărândache, neavînd invitație, lua pe soția lui, strîngea și alți cîțiva amici, bărbați și femei cu figuri mai exotice, și păsea prin fața controlului cu o siguranță admirabilă, anunțîndu-se într-o limbă străină, de pildă : *«Indonesian delegation !»*

— Să-l chem pe tata ! se oferi Petrișor.

— S-a aranjat ! îl salută Smărândache pe orientalist. Mîine încasezi banii. Venim cu camioneta să le luăm, dacă acceptă.

Hagienuș luă o mină plîngăreață :

— M-a bătut dumnezeu, se scînci el, nu găsesc lucrușoarele nicăieri, nu știu cine mi le-a luat. Banii îi dădeam copiilor ăstora.

— Îmi închipui că le vei găsi, îl încurajă Smărândache, ar fi păcat. Dacă nu ridici mîine banii, trebuiesc depuși, iar formalitățile de scoatere din bancă sînt cam anevoioase.

Smărândache rugă pe Petrișor, care-l conduse, în pijamaua lui roasă, pînă la ușă, să-l vestească la muzeu, a doua zi, dacă vin. Îi dădu numărul de telefon.

— Vedeți ce mi-ați făcut, copii ? Am vrut să fac o faptă bună și țării și vouă, și voi ați risipit o avere artistică.

— Ce-i tot dai zor cu risipitul ? se supără Petrișor. Dumneata ai obicciul să ascunzi totul de noi. Ai căutat bine prin toată casa ?

— Am căutat, copii, unde să mai caut ? În pod, în pivniță ? Ce, eu mă duc vreodată acolo ?

— Pe unde nu mergi dumneata, fără să mai ții minte ! Hai să căutăm împreună.

Petrișor se prefăcu a controla toate odăile, privi pe sub paturi, în lăzi, se urcă în pod cu Hagienuș, coborî în pivință.

— Cine a cotrobăit pe aici, bombăni el, ce-s butoaiele astea ? și merse drept la mormanul cu pricina.

— Poftim, se miră Petrișor, ce caută cărțile astea în pivniță ?

— Păi eu știu ? se întrebă ingenuu și Hagienuș.

A doua zi camioneta Palatului Cultural ridică volumele rare și argintăria, iar o mașină luxoasă, aceea cu care umblase pînă atunci Gaittany, conduse pe Hagienuș și pe Petrișor la muzeu. În biroul lui Dragavei, lista fu verificată punct cu punct, după obiectele prezentate, apoi actul fu semnat și Dragavei întinse mîna călduros orientalistului :

— Tovarășe Hagienuș, îi zise, îți mulțumim pentru frumoasa dumitale donație.

Aceeași mașină conduse acasă pe Hagienuș și pe Petrișor.

— Cum, tată, izbucni Petrișor, sufocat, cînd intrară în curte, dumneata ai donat argintăria ?

— Da, copii, mărturisi bătrînul, ce era să fac ? S-o păzesc mereu ? Să rămînă ceva generațiilor următoare de pe urma mea.

— Să te duci să-ți dea ăștia de mîncare, se înfurie Petrișor, nu eu, care am stat în ploaia de gloanțe ca să te apăr pe dumneata.

Și păși repede în antreu, trîntind ușa după el și închizînd-o cu cheia. Hagienuș rămase afară. Era răcoare, seara, nu știa unde să se ducă. Figura lui, altădată hilară, prin slăbire exprima o tristețe uimitoare. Toate sforțările sale de luciditate din ultima vreme îl istovise intelectualicește, și vicleanul care înșelase pe înșelătorul Petrișor căzu în confuzia mintală cea mai totală. După ce dădu tîrcoale casei și se învîrti prin curte, ieși automat pe poartă și o luă agale pe stradă.

Petrișor dezvălui Florichii isprava lui Hagienuș și se lăudă că l-a gonit.

— N-ai făcut bine, îi reproșă Florica, totdeauna te pripești. În cazul tău, cînd știi care e situația noastră, n-ar trebui să faci gesturi riscate. Tata are cunoscuți mulți, e în stare să facă plîngere împotriva noastră. Vrei s-o pățim ?

— N-am mai putut răbda ! se scuză Petrișor, recunoscîndu-și implicit eroarea.

Florica alergă pe stradă, merse pînă la capătul ei, dar nu-l mai găsi pe tată-său. Cînd a doua zi de dimineață Ioanide ieși din casă, găsi un bătrîn dormind pe *chaise-longue*-ul ce rămînea desfăcut și noaptea în apropierea ușii de la intrare, lîngă care se afla prins în perete un basorelief, reprezentînd pe Alexandru cel Mare și pe regina Amazoanelor, cu inscripție grecească : *Alexandros ke Thalestris.*

— Ce faci aici, domnule Hagienuș ? îl întrebă el bătîndu-l pe umeri.

Hagienuș deschise ochii și zise :

— Pausanias, vrei să mă ucizi și pe mine cum ai ucis pe tatăl meu, Filip ?

— Nu sînt Pausanias, răspunse arhitectul glumind, sînt Ioanide.

Hagienuș, cu ochii rătăciți, nu reacționă la acest spirit.

— Nearc, unde ai lăsat flota ? gemu el neliniștit.

Atunci Ioanide înțelese că Hagienuș e foarte bolnav. Îl conduse în sufragerie, chemă pe Elvira.

— Am impresia, spuse el acesteia, că a dormit toată noaptea afară și că delirează. Dă-i ceva cald.

Elvira puse mîna pe obrazul lui Hagienuș, care o contempla cu ochi ficși.

— Nu are febră ! Să-i dăm lapte.

Hagienuș, mormăind cuvinte ininteligibile și nerăspunzînd rezonabil la nici una din întrebările celor doi, bău totuși laptele cu aviditate, luă cu mîna tremurătoare două felii de pîine prăjită și le muie în ceașcă. Elvira îi mai turnă lapte. Orientalistul îl bău și pe acesta, lăsînd să-i curgă un șiroi pe la colțul gurii.

— Ce se întîmplă cu acest om ? se miră Elvira, ar trebui să aduci un doctor.

Tocmai atunci pică Florica, pe care Elvira o conduse, la afirmarea că e fata lui Hagienuș, în sufragerie. Orientalistul o privi o clipă adormit, apoi deodată se ridică alarmat, căutînd să plece și făcu gestul lui, obișnuit în criză, de a-și scoate haina.

— Acum are să se dezbrace, avertiză Florica, să-l întindem mai bine undeva pe o canapea.

Fără haină, fără vestă, fiindcă n-apucase să-și dea jos și pantalonii, Hagienuș fu călăuzit de brațe într-un mic fumoar alăturat și întins cu capul rezemat bine pe pernă, pe un divan, unde adormi greu, aproape îndată, gemînd și tresăltînd. Mîinile i se scuturau în visul lui greoi și o umbră de spumă apăru la gură.

— De cînd are boala asta ? se informă emoționată Elvira.

— Foarte de mult, explică Florica. A fost și internat. Are un fel de epilepsie, cînd se enervează se dezbracă în pielea goală. Fuge și de acasă, avem mult de îndurat cu el. Dacă l-am putea interna din nou la spital, în condiții omenești, ar fi bine și pentru el și pentru noi.

Acest «și pentru noi» displăcu în mod vizibil lui Ioanide, care ținu să însoțească pe Hagienuș acasă, atunci cînd acesta, desteptîndu-se, fu îndemnat de Florica să se întoarcă la domiciliu. Florica încercă să convingă

pe arhitect să nu se oboseaască, acesta însă insistă să cheme o mașină.

Ajunși la destinație, Florica, văzînd că Ioanide are intenția să intre în apartamentul lui Hagienuș, îl rugă să aștepte cu bătrînul în sufragerie, și plecă repede să deretice, după toate probabilitățile, odaia, neglijată intenționat, de multă vreme. Cînd, în fine, fură admiși, Ioanide constată că patul era primenit proaspăt. Hagienuș, deși își revenise din criza acută, tăcea cu ochii țintă spre ușă sau spunea cuvinte fără șir, între care începură să apară și altele privind actualitatea.

— Nicias, șopti el în cele din urmă lui Ioanide, vreau să-ți vorbesc în taină, am să-ți încredințez un lucru rar, uite, mă jur.

Ioanide făcu semn din ochi Florichii, care se retrase cu mare neplăcere, și cum, și după asta, simți că la clanța ușii suflă ceva neobișnuit, ca un cîine care adulmecă (Petrișor, în pijama, se uita pe gaura cheii), trase batista din buzunar și făcu cu ea un dop, care astupă gaura. Hagienuș scoase atunci repede de sub o scîndură un inel cu chei și deschise dulapul, de unde extrase un sul cu un manuscris antic.

— Archias, se rugă Hagienuș, te rog să predai acest memoriu Comitetului Central.

— Eu sînt Ioanide ! îi atrase atenția arhitectul, văzînd că orientalistul revine la prezent.

— Domnule Ioanide, îl identifică bolnavul fără convingere, e toată viața mea aici, să mă bată dumnezeu.

Apoi luă un vraf de manuscrise, pline de citate în toate limbile, multe în cuneiforme, hieroglife, ideograme sinice și alte scrieri orientale.

— Te rog din suflet, domnule Nicias, să dai academiei să tipărească aceste lucrări la care am muncit o viață de om. Uite, ca să-ți las o amintire, îți dăruiesc acest mic bust, care e portretul meu.

Și luă de pe raft un mic bust ca de doi decimetri înălțime, foarte greu, de altfel, căci era în aur masiv, și care înfățișa un bărbat cu nas grec, tînăr, însă plin la față și la umeri ca Napoleon Bonaparate. Unele semne de lovire și lustruirea pe alocuri a formelor atestau

antichitatea obiectului, în josul căruia era o inscripție grecească «*Alexandros Filippou Makedonou*».

— Eu sînt, asigură cu candoare Hagienuș pe Ioanide, e o reproducere după una colosală, care era în piețele tuturor orașelor.

Ioanide părăsi pe orientalist, întristat de mizeriile vieții. Zilnic afla lucrurile cele mai inimaginabile despre oamenii din această generație, monstruozități ieșite la suprafață ca sepiile și stelele de mare aruncate pe țărm de furtună. Acasă îl întîmpină altă supărare. Seneca, broasca țestoasă, fusese omorîtă de un cotoi. Cîtăva vreme după aceea, cercul Gaittany-Suflețel și ceilalți vorbiră, după relatările lui Smărăndache, despre «funeraliile» lui Seneca. Ioanide ar fi dat drumul celor o sută de jeturi de apă și la muzica lor ar fi înmormîntat lîngă bazin broasca țestoasă, punîndu-i o piatră mormîntală și ținînd și un discurs. De fapt, lucrurile fusese mult mai simple. Ioanide, Elvira, Mini și Smărăndache, acesta venit întîmplător, așteptară în picioare pînă ce contele Iablonski făcu cu mîna o gaură destul de adîncă, în care depuse broasca țestoasă. Deasupra așeză ca semn o piatră ce se afla la îndemînă.

— Ceea ce mă tulbură în această întîmplare, medită cu glas tare arhitectul, e faptul că o broască țestoasă trăiește foarte mult, unii zic pînă la trei sute de ani. Dacă stîrpesc o efemeridă, n-am făcut cine știe ce crimă, către seară murea singură. Dar să ai harul de a trăi veacuri și să mori după un an prin accident e un lucru nu se poate mai trist. Problema longevității se reduce atunci la înlăturarea accidentelor, părînd în acest fel insolubilă. Sau, în cel mai bun caz, longevitatea devine ea însăși un accident rar, acidentul de a nu suferi accidente.

Și zîmbind melancolic, Ioanide merse spre hidrant și dădu drumul jocurilor de apă.

Babighian veni în aceste zile foarte amărît la Ioanide, care îi arătă bustul de aur al lui Alexandru cel Mare.

— Minune ! exclamă armeanul. Prețul aurului e nimic pe lîngă valoarea artistică.

— Ce să fac cu el ? îl consultă arhitectul. Dacă îl țin, o să-mi iasă vorbă că torn statui în metale prețioase. Am și auzit despre cișmelele mele că sînt un fel de ca-

taracte ale Nilului. L-aș da muzeului, însă în numele cui ? Hagienuș e complet iresponsabil, nu mai e ințială, un act de donație din partea lui, azi poate fi interpretat ca un gest demențial. Îl voi mai ține în depozit cîtva timp și pe urmă vom vedea. Mi-e milă de nenorocit, trăiește într-o mare mizerie. Dar dumneata de ce ești așa de întunecat ?

— Mi s-a întîmplat un bucluc mare, eram s-o pățesc. Dacă oamenii nu înțeleg ce e comerțul de artă !

Întîmplarea era următoarea. Un răuvoitor, care pusese ochii pe un tablou și nu-l putuse cumpăra, făcuse o reclamație. În general era cunoscută slăbiciunea lui Babighian, totuși magazinul era magazin, nu putea face discriminație între cumpărători, chiar dacă aceștia ar fi fost lăptari. Se făcu o inspecție, în urma căreia se dovedi că zeci de tablouri de mîna întîi erau ascunse printre covoare.

— Nu s-au prezentat clienți ! se scuză Babighian.

— Cum are să se prezinte, dacă nu le expui ? i se reproșă.

— Vreau să zic clienți serioși !

— Ce-nțelegi dumneata prin clienți serioși ?

— Unul care știe ce cumpără. Dacă eu vînd un Rubens unui lăptar, am pierdut urma pînzei aproape sigur. Datoria mea de cunoscător e să am oricînd evidența ei, să dau îndrumări istoricului de artă.

— Dar cine a cerut-o nu e lăptar, e doctor !

— Îl știu eu ! Face o clientelă grozavă și vîră banii în tablouri, supralicitînd. Intelectualii care se pricep n-au bani și muzeul, din cauza formalităților, le pierde. Nu permite nimănui să facă reproduceri după ele, le ascunde, spre a le specula mai tîrziu. El mi-a luat un Luchian (minune !) și un Ressu excepțional. Eu le păstrez pentru stat, întreb mereu cînd sînt sume disponibile, am procurat muzeelor, instituțiilor sute de opere de valoare.

În fond, găsiră că omul avea dreptate, cu toate astea, spre a se spulbera zvonul că magazinul de artă dosește tablourile, mutară pe Babighian la magazinul de bijuterii. Aci, acesta se plictisea enorm. Nu-i plăceau, sub raport artistic, giuvaericalele.

— Un covor bun e un peisaj oriental, o pajiște moale împestrițată cu flori mărunte și cu păsărele, o caligrafie persană, întinsă la picioare. Tabloul e minune de culori, e lumea văzută în esența ei. Dar un inel ce-i ? Podoabă pentru barbari.

Și-acum Babighian părea a somnola în magazinul de bijuterii, însă dormea de-a binelea, cîteodată sforăind. Mai des, lipsea.

— Unde e tovarășul Babighian ? întrebau prietenii.

— Nu știți ? explicau rîzînd vînzătorii. E la magazinul de artă, unde privește tablourile.

Într-adevăr, așezat pe scaun, ca un simplu client, studios, Babighian se îmbăta cu coada ochilor, în aparentă piroteală, de culorile tablourilor acum expuse cinstit în perete. Aman, Grigorescu, Andreeescu, Luchian, Petrașcu, Tonitza îl chinuiau cu fericiri și dureri alternate. Cînd un amator, necunoscut, mai ales suspect de a fi un mic burghez în căutarea unui plasament pentru bani, se înființa înaintea peretelui, întrebînd de costul tablourilor, Babighian intra în vorbă, căutînd să îndepărteze pericolul.

— Nu virîți banii în tablouri de așa-ziși maeștri, consilia el, dacă clientul îi făcea impresia unui profan total. Prețurile au scăzut la limită. Circulă sute de Petrașcu, tablouri confecționate în serie, Tonitza se vinde cu prețul unei perechi de ghete. Și au să mai scadă. Luați giuvaericale, la magazinul de bijuterii sînt lucruri admirabile, minune. Aurul, platina, briliantul, astea nu oscilează.

În cazul cînd amatorul era om de oarecare cultură, Babighian schimba tactica.

— Cum așa, se mira de pildă clientul, pentru dumneata Petrașcu nu e un pictor de valoare ?

— Este, cine a spus altfel ? confirma Babighian. Și nu un pictor de valoare, ci un uriaș, un Rembrandt al naturii moarte. Asta nu-i un motiv să cumperi orice semnat de el. Petrașcu e pictorul cel mai inegal, spre deosebire de un Grigorescu, un Luchian. Făcea în zeci de variante același mănunchi de flori, într-un vas de aramă, însă o dată era inspirat. Atunci, miracol, lumină din lumină. Celelalte variante sînt ratări. Petrașcu e

sau totul, sau nimic. Deci așteptați pînă vă pică mi-nunea.

Babighian suferea cînd alții cumpărau pînze de maeștri, dintr-un egoism de voluptuos, el însuși nu cumpăra decît rar piese ce i se păreau capitale pentru definiția unui artist. Cînd găsea o astfel de piesă, vindea alta mai slabă, așa încît numărul tablourilor din colecția sa nu creștea monstruos. Pîndea deci la magazinul de artă o capodoperă reprezentativă și, cînd găsea o astfel de pînză, cădea în agitație, îi era frică să nu o cumpere altul înaintea lui. Implora acum pe noul director al magazinului să facă ce făcuse el, să doseasă tabloul pînă ce ar fi fost în măsură să-l plătească, inspecta în tot cursul zilei peretele, venind de la magazinul de bijuterii sau întreba la telefon, iar odată cînd un amator declară că cumpără un tablou ce vrăjea pe Babighian, acesta sări de pe scaunul lui de somnolență și strigă înfricoșat, mințind :

— Pardon, e reținut de mine !

Îndată ceru bani cu împrumut lui Ioanide și-și salvă pînza.

O altă pricină de întunecare a lui Babighian era înlegătură cu Sultana Demirgian, exact vorbind, cu portretul de Cézanne. Nemaiputînd răbda chinul de a nu poseda tabloul, Babighian hotărî să treacă la fapte eroice. Cu un pachet de cafea boabe prăjită, în mînă, se prezentă la Sultana și-i vorbi în acest fel :

— Madam Demirgian, țin la navestă-mea, cum știi prea bine ; e o femeie neprețuită, o prietenă de zile bune și rele, o sfîntă. Inima omului e însă largă, în ea pot încăpea mai multe pasiuni, cum mi-a spus într-o zi maestrul Ioanide. Sînt oriental, ce vrei, noi sîntem obișnuiți cu haremul, o instituție care nu mai poate dăinui din motive economice, dar care își avea rațiunea ei sufletească și estetică. Frumosul e multiplu, madam Demirgian, și dacă îmi place Venera, nu-mi displace nici Diana. Nevastă-mea e o sfîntă, ea mă înțelege, sper că mă-nțelegi și dumneata !

— Te-nțeleg..., întări Sultana, coborînd puțin pleoapele și rosindu-se imperceptibil la față, adică de fapt luînd un ton ciocolatiu, fiind brună.

— Am un sentiment pentru dumneata, un devotament, dacă nu facem nici un rău nimănui, de ce n-am asculta glasul inimii ?

— Dragă domnule Babighian, ți-am mai spus, mă îndoiesc că la vîrsta mea pot să mai plac cuiva.

— Mie îmi placi, madam Demirgian, la toți oamenii de gust placi, mie cu deosebire. Te voi prețui ca pe o cadră din școala venețiană.

— Să nu exagerăm, dragă domnule, redeveni realistă Sultana, ce vrei anume, să trăim împreună ?

— Da ! aprobă frenetic Babighian și se repezi să sărute mîinile Sultanei.

— La urma urmelor, zise calm și pozitivă madam Demirgian, nu văd de ce nu, cu condiția unei anume decențe. Nu vreau să mîhnesc pe nimeni, și cu deosebire pe madam Babighian.

— E o sfîntă ! o canonizăiarăși directorul magazinului de bijuterii, care scoase din buzunar o cutiuță de piele roșie, din inima căreia extrase un inel de aur foarte subțire, împodobit cu flori din sfărîmături de diamant.

— Nu e mare lucru, însă lucrătura e interesantă. Îl am de la bunică-mea.

Sultana aruncă un ochi expert și se văzu îndată că nu cădea victimă iluziilor bijutiere ale lui Babighian. Zîmbi totuși mulțumită, căci îi plăcea emoția erotică în sine. Babighian îi petrecu inelul pe un deget, sărută degetul respectiv și apoi amîndouă mîinile, în fine, cu mîinile sale lungi cuprinse pe Sultana în brațe, acoperind-o cu bustul său de păianjen uriaș, și o sărută cu buzele groase, foarte ude, pe obraji și apoi pe gură. Sultana nu manifesta nici un fel de repulsie pentru buzele humectate ale lui Babighian, omul nu-i displăcea, găsea în toată ființa lui o finețe orientală, ascunsă într-un trup diform. Estetica ei admitea la sexul opus barba stufoasă, părul simiesc pe piept, pe spate și pe picioare, abdomenul hemisferic. Maresalul Cornescu reprezenta pentru ea «o frumusețe de bărbat». Langoarea din pupilele colecționarului, sclipirile fugitive ale ochilor, acuzînd senzualitatea lui vizuală, palmele mari, obișnuite să pipăie, voluntarismul ascuns în moliciune și politeță nu scăpau

atenției anticăresei. Și-l reprezenta pe Babighian călare pe un mare armăsar negru, strunind falnic animalul și stînd aproape nemișcat sub presiunea unui turban mare cît o turlă. La șold îi atîrna un mare iatagan cu pietre prețioase, șaua era învelită cu o bucată de Buhara de culoarea vinului roșu, iar șalvarii se umflau de vînt de o parte și de alta. Demirgian fusese un sclav fără personalitate, Babighian era un stăpîn voluptuos.

— Madam Demirgian, cuvîntă colecționarul, după îndeplinirea gestului de logodnă, fă-mi o cafea din boabele pe care ți le-am adus.

Sultana luă o rîșniță cilindrică de alamă, puse în ea cîteva boabe și o învîrti. Babighian se așezase pe un fotoliu, cu capul foarte aplecat spre pîntece și cu ochii închiși, părînd că moțăie. Dar cu nările evazate sorbea aroma cafelei.

— Minune ! murmură el.

— Ce anume ?

— Cafeaua ! Să bei cafea bună și să privești un tablou cu subiect oriental de Delacroix.

Babighian avu tactul de a nu pomeni de loc de portretul de Cézanne în primele săptămîni de miere. După aceea nu se mai putu stăpîni.

— Madam Demirgian, propuse el Sultanei, fără a o tutui (păstrară amîndoi acest stil), nu vinzi portretul de Cézanne ?

— Să-l vînd ? De ce să-l vînd ? Și cui ?

— Mie !

— Știi că ai haz ! Eu să-ți vînd dumitale un tablou, comerțul în situația noastră e ridicul. Pentru ce vrei să-l cumperi ?

Colecționarul nu îndrăzni să zică «dacă nu-l vinzi, dă-mi-l !», și nici Sultana nu făcu o astfel de ofertă generoasă.

— Vreau să-l am ca să-l privesc tot timpul, să mă regenerez sufletește prin el.

— Îl privești aici cît poftești, ce-ți mai trebuie să-l cumperi ?

— O pictură, madam Demirgian, e un obiect fragil, ce suferă mai mult decît oricare altele insultele timpului. Un bronz durează milenii, stă îngropat în pămînt sau

în mîlul lacurilor, felii din coloanele templelor au rămas și azi printre cactuși și scaieți. Dar ce mai dăinuie din picturile lui Parrhasius din Ephes, ale lui Timant din Cytnos sau ale lui Apelle din Cos ? Trebuie să le sorbim cu ochii cît trăim, să le studiem, să le descriem, ca să rămînă măcar amintirea lor veacurilor următoare. O pictură are nevoie afară de asta de o îngrijire specială, temperatură egală, nici prea uscată, nici prea umedă, să stea într-un loc unde să fie ferită de incendiu.

— Cît are să stea la mine, n-are să sufere nimic.

— Va să zică te gîndești să-l vinzi odată.

— Nici vorbă, cînd condițiile se vor schimba și o să pot să-l evaluez pe piața mondială. Ce vrei, dragă domnule, un Cézanne e un Cézanne.

Colecționarul oftă profund.

— Îmi face impresia, dragă domnule Babighian, adăugă Sultana, că ești preocupat mai mult de tablou decît de mine. În fond, ai dreptatea dumitale, dar, gîndește-te, în locul meu, ai vinde azi, pripit, un Cézanne pe o hîrtie fluctuabilă ?

Dureros pentru Babighian era că admitea în totul punctul de vedere al Sultanei și se osîndea de ideea absurdă pe care o nutrise că o femeie ca ea poate fi în stare să se lase mistificată de el. Dezamăgit comercial, colecționarul se simți obosit și ca amant și ar fi rupt-o cu anticăreasa, dacă nu s-ar fi temut că aceasta nu l-ar mai fi primit în casă, privîndu-l astfel de privelișteа portretului.

— Cea mai avantajată în toată afacerea asta, rîdea Smărăndache, divulgînd drama comică a colecționarului, e madam Demirgian, care acordă vizionarea tabloului pentru o seară de amor.

În realitate, Babighian se simțea profund nefericit și visa insistent de la o vreme că fură tabloul Sultanei.

Ioanide vizită din nou însoțit de Gaittany și de Smărăndache pe Hagienuș. Îl găsi relativ mai limpezit, deși amesteca mereu numele actuale cu cele antice, dînd precădere celor din urmă. În chestiunile mărunte și de imediat interes practic orientalistul emitea judecăți normale.

— Ce mai faci, domnule Hagienuș ? îl salută arhitectul. La ce mai lucrezi ?

— Eu nu mai lucrez, domnule Hippodamus, nu mai am suflet.

— Cum nu mai ai suflet ? se miră Gaittany. Eşti mai bine ca oricînd, să nu-ţi fie de deochi. E-n regulă. Şi cu cotul unui deget bătu în lemnul mesei. Cîtă vreme sufli, ai suflet ! îl încurajă arhitectul în glumă şi în spirit materialist.

— Mai suflu, domnule Pheax, sufletul animal îl mai am, pe cel intelectual l-am pierdut.

— Ce spune este eminent, şopti Gaittany la urechea lui Smărăndache, nefericitul îşi dă seama perfect de starea lui.

— Domnule Hagienuş, observă arhitectul, îţi neglijezi prietenii. Uiţi mereu că sînt Ioanide. E drept că nu mi-ai uitat meseria, pentru că, pe cîte ştiu eu, Hippodamus şi Pheax au fost arhitecţi.

— Iubite domnule Hagienuş, zise Gaittany, vreau să te consult într-o chestiune. În cabinetul meu de numismatică s-a prezentat cineva cu o tetradrahmă ateniană, purtînd numele unui Aristion. Nu există nici o indicaţie în puţinele cărţi pe care le are cabinetul, eu nu mă pricep. Ce să cercetez în materia asta ?

— Moneda e cunoscută, domnule Gorgias, o găseşti într-o carte tipărită la Londra, în 1782, şi donată de mine muzeului : G. Hunter, *Descriptio nummorum veterum populorum et urbium, qui in museo ejus asservantur.* [1]

— Să trăieşti, îi mulţumi Gaittany, eşti un mare învăţat, şi scotînd notesul îşi însemnă repede titlul.

În timp ce vorbeau, ceva ca un ghem zvîcni din poalele lui Hagienuş şi se precipită sub pat. Orientalistul nu observă îndată fenomenul, dar pe urmă începu să fie neliniştit, căuta cu ochii pe sub masă, pe sub scaune.

— A sărit ceva din braţele dumitale sub pat ! îl orientă Smărăndache.

Hagienuş îngenunche, vîrî capul sub ciucurii macatului şi începu să cheme ademenitor :

— Galen, Galen.

[1] *Descripţia monezilor vechilor popoare şi oraşe, care se păstrează în muzeul său.*

O fiinţă mică, vărgată, ca o scrumbie marină, cu coada în plină erecţiune, se frecă de cîteva ori de obrazul orientalistului, scoţînd un mieunat imperceptibil. Orientalistul puse repede mîna pe ea.

— Tot sufletul meu este în ea, lămuri Hagienuş, eu n-am mai rămas decît cu sufletul animal. Poate că în ipostaza asta să fiu mai fericit. Oamenii nu mănîncă pisici, deci voi fi ferit de ucidere.

Vizitatorii nu înţeleseră bine sensul cuvintelor lui Hagienuş, deşi ele nu li se părură prea extravagante.

— Domnule Hagienuş, veni Ioanide la scopul vizitei, mi-ai dat în depozit bustul lui Alexandru cel Mare, turnat în aur...

— Cu un procent de argint ! rectifică Hagienuş.

— ...un portret admirabil.

— Aşa arătam atunci ! spuse orientalistul cu o ingenuă vanitate şi totodată cu părere de rău, ca şi cînd bustul l-ar fi reprezentat pe el.

— Eu, cum ţi-am spus, nu pot să păstrez un lucru aşa de preţ, îl voi oferi muzeului, cînd, fiind mai bine dispus, vei face formalitatea donării sau vinderii.

— Nu vînd, domnule Antimachid, îl dăruiesc, să ştie lumea cine am fost.

— În fine, voi face cum vei socoti atunci. Deocamdată, fiindcă trebuie să te îngrijeşti, îmi permit să-ţi ofer, ca acont sau împrumut, cum vei voi, pînă vei lua de la stat, cinci mii de lei. Vom evalua, printr-un specialist, statueta.

Şi întinse un plic lui Hagienuş. Acesta, de obicei avid de bani, îl apucă cu mîna lui îndoită ca o gheară, şi prin ochii lui sclipi un zîmbet.

— Îl donez, îl donez ! stărui el. Primesc talantul ca împrumut. Cînd voi redeveni puternic peste Persia şi India, cum am fost, te voi răsplăti înmiit. Pe dumneata am să te pun să reconstruieşti Persepolis.

— Divaghează ! şopti Gaittany, brusc dezamăgit.

Pe drum cei trei schimbară cîteva opinii despre Hagienuş.

— Nenorocitul, reveni Gaittany, uitînd că luase de la Hagienuş o excelentă informaţie, este complet imbecil.

— Nu tocmai, se îndoi Smărăndache, intelectul pare foarte activ, aluziile lui la sufletul animal și cel intelectual sînt reminiscențe din filozofia greacă. A pierdut numai simțul realului.

— Așa cred și eu, zise Ioanide, dovadă că m-a chemat cu nume de arhitecți antici. Cu el se întîmplă un fenomen caracteristic la intelectualul steril epicureu, care, în loc să ia cultura drept mijloc de adaptare mai solidă la viață, pierde orizontul nostru și se înecă în vis. Pînă la un punct eu însumi am pățit-o la fel. Am construit în imaginație, fără a controla pe sol. Toate aceste himere se prăbușesc odată peste noi, și ruinele visurilor sînt mai apăsătoare decît acelea ale zidurilor reale. Hagienuș a trăit o viață cu gîndul în Caldeea, Fenicia, Grecia și Egipt, a conversat cu Alcibiade și cu Temistocle. Nu-i de mirare că azi e intoxicat de antichități. El nu e un specialist, ca cutare sau cutare, privind obiectul de dincoace, e un cetățean din vremea lui Xerxe. Înțelegerea cu el a fost și înainte dificilă, redusă la cîteva elemente de strictă necesitate practică.

— Ai perfectă dreptate, vezi lucrurile just ! confirmă Gaittany.

Îndată după plecarea lui Ioanide și a însoțitorilor săi, Petrișor irupse în odaie la Hagienuș.

— Ha, ha, tată, va să zică ne-ai amăgit, ziceai că ai donat lucrurile, văd că primești bani, ai o învoială secretă cu el. Foarte bine, așa mai înțeleg și eu. Banii ni i-ai promis nouă, doar avem grijă de dumneata, dă-i încoace.

Hagienuș făcu un gest de apărare în dreptul pieptului, indicînd astfel involuntar locul unde ținea suma căpătată de la arhitect.

— Nu vrei să-mi dai banii ? se miră sarcastic Petrișor. Atunci, du-te la Ioanide, să te hrănească și să te spele el, că văd că-i dăruiești statuete de aur.

Zicînd acestea, Petrișor înainta implacabil mîna sa vînjoasă spre pieptul orientalistului.

— Pungașule ! țipă acesta. Am să te blestem, să mori ca un cîine !

— Parcă știam că dumneavoastră, ăștia progresiștii, nu mai credeți în superstiții ! Mai rău decît sînt nu pot fi, puțin îmi pasă de magiile dumitale.

Și dînd la o parte cu brutalitate mîinile slabe ale orientalistului, îi scoase banii din buzunarul de dedesubt al sacoului.

— Am să fac plîngere la Prytaneu, să te spui eu cine ești dumneata !

— Și ei știu despre dumneata destule, tată, ca să nu te mai ia în serios. Cu banii ăștia te îngrijim, doctoriile costă.

Hagienuș avu, după această scenă brutală, accese tot mai violente, și Florica, pe jumătate plictisită, pe jumătate dintr-o secretă milă, stărui către Petrișor să interneze pe bătrîn la spitalul de boli nervoase. Petrișor se codea. În curînd Hagienuș avea să ia pensia, pentru primirea căreia iscălea liniștit, ca și cînd ar fi fost sănătos. Dacă-l internau, lucrurile se schimbau. Ori banii intrau de-a dreptul în mîinile bătrînului, ori s-ar fi cerut instituirea unei curatele, în care nu era de loc sigur că Petrișor ar fi fost admis.

— Tata e foarte bolnav și bătrîn, observă Florica, mult n-o să mai trăiască, și deci nici pe pensia lui n-o să mai contăm cine știe cît. O să trebuiască să-ți faci și tu un rost.

— Doar să vînd la Talcioc ! Și ce anume ? Tata a zvîntat tot ce era în casă mai de preț. Ne-a furat, ne-a lăsat pe drumuri. Asta e soarta militarului. S-a terminat războiul, nu mai e nevoie de el. Nici rudele nu-ți mai dau considerație.

În incertitudinea asupra măsurilor de luat, Hagienuș fu tratat cu relativă blîndețe, i se dădea de mîncare fără a i se face gusturile și i se deretica prin casă, atunci cînd murdăria incomoda pe ceilalți. Încolo era lăsat de capul lui. Cînd pleca de acasă, orientalistul închidea ușa și fereastra, să nu iasă Galen, la care se părea că ține foarte mult. De fapt, nu-l mîngîia, ci numai îl supraveghea tot timpul, ca nu cumva să fugă, ajunsese a nu-l mai lăsa pe afară. Din această pricină, Galen depunea murdăriile în pat sau pe jos, spre marea supărare a Florichii. Hagienuș oprea de la masă ceva de mîncare și aducea pisoiului.

— De unde naiba s-a mai pripășit și jigania asta ?! exclamă iritat Petrișor, zvîrlind în aer pe Galen de pe canapea.

Galen stătu puțin în stupoare din cauza izbiturii, apoi mieună lamentabil cu manifestări de oripilare.

— Banditule, strigă Hagienuș, ce ai cu animalul ? Ce rău ți-a făcut ? E sufletul meu în el, mă omori în toate ipostazele.

— Văd că iubești mai mult animalele decît pe copiii dumitale.

Dintr-această zi, ura lui Hagienuș împotriva lui Petrișor se zugrăvi tot mai adînc pe față. Cînd îl vedea, îi tremurau fălcile. Nu mai veni la masă, ca să nu-l aibă dinaintea ochilor, și Florica fu nevoită să-i aducă de mîncare în odaie. Petrișor, plin de ciudă, luă într-o zi pisoiul, și cu tramvaiul îl duse într-o direcție opusă, dincolo de stația terminus. Hagienuș semnală absența lui Galen, cotrobăi prin toate colțurile casei, în fine plecă și nu se mai întoarse pînă noaptea tîrziu. Cînd reapăru, era plin de praf, istovit de oboseală.

— În fine, am scăpat de jiganie ! zise satisfăcut Petrișor.

A doua zi însă Galen mieuna la ușă. Hagienuș ieși în întîmpinarea lui, îl luă în brațe, reclamă lapte pentru el. Ce se va fi petrecut în mintea orientalistului nu se poate ști, curînd după aceea pretinse stăruitor să fie dus la spital. Vorbea iarăși aproape normal și cu antichități mai moderate.

— Să-l ducem, Petrișor, dacă cere, poate se mai îndreaptă, sînt acum metode noi de tratament.

— Ascultă, tata e viclean, îl știi bine, d-aia s-a și împrietenit cu un pisoi, cel mai prefăcut animal. Mie îmi place sinceritatea, în privința asta nu seamănă cu el în nici un caz, mai degrabă cu mama. De ce vrea el deodată să meargă la spital ? Să scape de noi, să ia singur pensia.

— Parcă cine știe ce-i pensia lui !

— Este, față de a altora. Un venit, acolo, sigur.

În consecință, Petrișor confiscă hainele lui Hagienuș și-l lăsă astfel, cu încredințarea că de rușine nu va ieși din casă. Dar Hagienuș pierduse de mult simțul pudoarei. Fugindu-i pe stradă Galen, ieși în cămașă după el, și

mai apoi prinse obiceiul de a porni pe drumuri dezbrăcat, fiind într-o zi readus de un milițian în acea stare.

— Toate astea mi se trag de la pisoi ! reflectă Petrișor.

A doua zi, orientalistul găsi pe Galen mort.

— Fiară ! scrîșni el din dinți cu gîndul la Petrișor, monstru infernal. În tine curge sîngele Talestridei, nu al meu. Unde este spiritul meu acum ?

Apoi iar începu să iasă pe stradă, dezbrăcat, căutînd ceva.

— Petrișor, zise Florica, plictisită, dă-i hainele, că ne facem de rîs. Era de o mie de ori mai bine să-l internăm. Ai niște încăpățînări !...

Hagienuș recăpătă veșmintele. Însă într-o zi apăru ținînd în mînă un pisoi identic cu cel mort. Fața îi rîdea de bucurie și buzele sale murmurau mîngîietor :

— Galen, Galen.

Credea orientalistul că are de a face cu același pisoi înviat sau cu altul asemănător ? Lucrul e greu de spus, esențialul este că arăta vesel. Pisoiul era de fapt fratele celuilalt, progenitură a unei pisici din vecini. Hagienuș era așa de satisfăcut, încît, uitînd calvarul său, arătă pe noul Galen Florichii, zicînd :

— Mi-am găsit sufletul intelectual !

Orientalistul trăi cîteva zile o existență mută și potolită, insensibil parcă la înăsprirea regimului alimentar și higienic pînă într-o seară, cînd cineva îi ciocăni la fereastră. Mergînd la geam, văzu un preot cu bărbuță scurtă și cu furunculoză pe obraz, care-i făcu semne energice să-i dea drumul înlăuntru. Hagienuș, intimidat, deschise fereastra, iar preotul sări sprinten pe geam, recomandînd cu un deget la gură bătrînului deplină tăcere. Nici nu era trebuință de așa ceva, deoarece Hagienuș, examinîndu-l și părînd a-l recunoaște, îl privi cu un respect religios, clănțănind din răsputeri din fălci. Preotul nu era altul decît Gavrilcea, ușor de recunoscut după faptul că, spre a se odihni numai cîteva minute, după ce închisese fereastra, se sui numai cu un șold pe marginea mesei. În această poziție deschise o servietă plină cu hîrtii pe care o avea cu sine, puse deoparte un vraf, reținînd numai puține, pe care le introduse într-un buzunar exterior

de la piept. Din servietă luă și două obiecte curioase de metal, un fel de fuse groase, la cap cu bilă, nu grele. După operația trierii, Gavrilcea se ridică în picioare, trase din buzunar o cutie de chibrituri și duse vraful la sobă, unde, punîndu-l pe grătar, îi dădu foc, stînd acolo pînă ce totul se făcu scrum. Ca o supremă precauție, trase cutia de cenușă și, ridicînd din ea bucățile de hîrtie ce nu fusese mistuite cu totul, le arse și pe acestea cu un chibrit. Între timp, Hagienuș, care privea ca un copil la cele două obiecte de metal, luă unul și-l strecură repede în buzunarul surtucului. Cînd Gavrilcea se reîntoarse de la sobă și vru să închidă servieta, aruncînd ochii pe masă, remarcă lipsa obiectului. Cercetă cu privirea de jur împrejur, pe sub masă, apoi se uită calm și fără jenă la Hagienuș, îl pipăi peste buzunare și trase afară fusul. Ca și paralizat, orientalistul nu scotea o vorbă. Pe urmă, Gavrilcea stătu puțin în meditație și, cu o lucire efemeră și ironică în ochi, depuse din nou fusul în buzunarul lui Hagienuș, strecurîndu-i-l și pe celălalt în al doilea buzunar. Apoi bău apă dintr-o cană de pe masă, se îndreptă calm spre fereastră, o deschise și se pierdu în semiobscuritate. Cînd, tîrziu, Florica veni în odaie cu masa și făcu lumină, îl găsi pe tată-său dezbrăcat, dormind în pat, dus.

«Să știi, gîndi ea, că tata iar a avut un atac. Mai bine să-l las să doarmă.» Și puse pe masă numai un pahar cu lapte.

Fie că nu ținea minte, fie de frică, mai degrabă din cel dintîi motiv, Hagienuș nu pomeni nimănui de vizita primită. Al doilea Galen fu tolerat fără cordialitate pînă în ziua cînd acesta făcu murdărie sub canapeaua pe care avea obiceiul să stea întins în pijama Petrișor. Acesta, descoperind crima, se înfurie disproporționat, adăugîndu-se o picătură la un pahar plin de amărăciune. Prinse pisoiul de coadă și, repezindu-se cu el pe ușă, făcu nu se știe ce, căci Galen nu mai reapăru. Auzind mieunăturile, Hagienuș, desfigurat, cu falca de jos în continuu cutremur, ieși afară, căută prin toate părțile, alergă pe stradă și prin cartier. Pînă noaptea tîrziu, Hagienuș cutreieră orașul în căutarea lui Galen. Cînd reveni pe strada

lui pustie, numai la odaia Florichii se mai vedea lumină.

— Iar ai făcut o prostie cu firea ta pripită, îl mustrase Florica pe Petrișor. Te pui cu un om care nu e în toate mințile. Acum cine știe pe unde colindă...

— Lasă-l, că se-ntoarce, răspunse Petrișor, am eu mai multe necazuri decît el.

Și se culcă. Florica mai veghe, ca să deschidă ușa cînd va veni Hagienuș. Deodată auzi o șuierătură ca de geam spart. Afară orientalistul scosese din buzunar unul din fuse și-l aruncase, după care azvîrlise și pe celălalt. La început se văzu un fum mocnit, care ieșea sporind pe geam, după aceea o jerbă de scîntei mărunte, urmate de o vîlvătaie, în fine flăcările cuprinseră casa veche și cu lemnărie uscată cu o repeziciune uimitoare. Orientalistul fugi surprinzător de iute pentru vîrsta sa.

A doua zi toți știură întîmplarea și nimeni nu se îndoi că orientalistul este Herostratul, fără a ști însă cum. Casa arsese scrum, nu se salvase nici un obiect, familia lui Hagienuș scăpase însă cu viață, Petrișor numai în pijama. Hagienuș fu găsit a doua zi pe stradă, căutînd năucit locuința, pe care n-o mai găsea. Uitase totul.

— Nenorocitul ! exclamă Gaittany. Trebuie dus într-un spital, e complet nebun.

Într-adevăr, îl internară. După cîtăva vreme, vizitîndu-l, Ioanide, Gaittany și Smărăndache îl aflară în plină aberație. Nu recunoștea pe nimeni și dădea porunci la felurite persoane cu nume persan sau grec.

— Darius, striga el în direcția lui Gaittany, aș fi dat totul să te găsesc în viață ! Oxathres, vino în brațele mele.

XX

Hergot, care fusese mobilizat ca medic căpitan în rezervă, primi spre vară misiunea să plece înapoia frontului, spre a întocmi un raport asupra stării sanitare a lagărelor și a spitalelor și, în special, a coloniilor de copii

orfani. În itinerariul lui intra și tabăra de muncă de la ferma unde era cantonată unitatea lui Remus Gavrilcea, de aceea Caty îi încredință un mesaj, precum și decretul de decorare a colonelului, care suna astfel : *«Im Namen des Deutschen Reiches verleihe ich dem Oberleutnant im Generalstab Herrn Remus Gavrilcea das Verdienstkreuz des Ordens vom Deutschen Adler zweiter Stufe mit Schwertern. Berlin den 31 Dezember 1941. Der deutsche Reichskanzler, A. Hitler.»* [1]

Doctorul violoncelist fu cu totul emoționat de însărcinarea pe care o căpătase, avea sentimentul că pleacă la capătul pământului. Uniforma, rămasă cam strîmtă, fiindcă se îngrășase, îi ședea rău și, în loc să-i dea prestigiu, îl făcea să pară și mai sastisit. Avea ordin să meargă pînă la Bălți, de unde urma să primească instrucțiuni și mijloace de transport speciale. Misiunea sa avea un caracter confidențial. Călătoria fu un chin, iar doctorul, omul cel mai puțin dotat, cu toată uniforma, de a-și găsi loc cu ajutorul coatelor. În vreme ce unii ședeau întinși pe toată bancheta, Hergot călători mai mult în picioare, pe culoare, și chiar deasupra vagonului. Sosit la Bălți, pe înserate, primi un bilet de încartiruire la o casă evreiască, unde fu întîmpinat de o femeie posacă și scundă, care îl conduse îndată în camera sa, aducîndu-i o lampă cu petrol, o cană de sticlă cu apă și o mare oală de noapte de faianță, puțin ciocnită. Nu se mai auzi după aceea nici un semn de viață prin casă. Hergot privi prin odaia prea înaltă, zugrăvită cu flori vinete. O masă ovală, un pat de nuc cu tablii, o canapea de pluș verzui, cam acesta era tot mobilierul. O fotografie mare în ramă înfățișa un om ca de cincizeci de ani, cu aspect tipic de rabin. Doctorul își desfăcu geamantanul, se dezbrăcă și-și puse o pijama pe el, scoase după aceea portofoliul din buzunarul tunicii și-l transportă în buzunarul de sus al pijamalei. Apoi închise puțin lampa, ce nu izbutea a lumina bine încăperea, se sui în pat și ațipi. Curînd fu deșteptat de

[1] «În numele *Reich*-ului german acord colonelului, domnul Remus Cavrilcea, Crucea de merit a Ordinului Vulturului German, clasa a doua, cu spadă. Berlin, 31 decembrie 1941. Cancelarul german al *Reich*-ului, A. Hitler.»

izbituri violente în ușa închisă cu cheia și de tropote de cizme.

— Deschide ! strigă cineva și lovi cu un corp dur în ușă.

Hergot, intimidat, merse și întoarse cheia și se trezi în față cu șase tineri, cu arme în mînă, îmbrăcați cam la fel, dar patru dintre ei, avînd puști, erau sigur germani. Aceștia purtau cizme scurte peste pantaloni și erau numai în cămăși, cu mînecile suflecate, din cauza căldurii. Ceilalți doi, mai oacheși, aveau revolvere și vorbeau romînește. Unul din ei ținea o listă în mînă.

— Doctor Dragot, Diagot... silabisi el în clarobscuritatea camerei.

— Doctor Hergot, îl rectifică violoncelistul amator.

— Hergot ! confirmă individul cu lista.

Apoi îl contemplă puțin. Hergot nu se bărbierise de două zile și avea un început de barbă.

— Haide ! îi comandă individul.

— Unde ? se miră doctorul.

— Știi dumneata unde ! Mișcă !

Hergot se simți jignit, totuși vorbi cu sfială :

— Sînt doctorul Hergot, căpitan în armata romînă.

— Las', că spui dumneata asta în altă parte. Ieși odată !

Și Hergot, care era cu picioarele goale în papuci de piele, voi să se întoarcă la scaunul de lîngă pat, unde așezase hainele.

— Nu e nevoie, mergi și așa ! îi spuse ironic individul și-l trase afară din odaie.

Cei patru soldați germani îl înconjurară cu puștile, și Hergot porni astfel pe stradă în pijama. Orașul de altfel părea la acea oră pustiu. Intrară într-o casă numai cu parter, însă vastă. În curte forfotea ceva, și lui Hergot i se păru că vede grămezi de oameni dormind pe jos sau șoptind culcați. Doctorul fu dus de soldați într-o odaie luminată cu cîteva lumînări de spermanțet, lipite de marginea unei bănci de lemn și în care ședeau în picioare vorbind încet vreo zece bărbați în vîrstă. Apoi soldații plecară și încuiară ușa cu cheia. Din pricina lumînărilor aprinse, umbrele persoanelor din odaie

oscilau pe pereții goi și albi și se vedea că mai toate acele fantome negre aveau bărbi mari.

Oamenii din odaie se uitară curioși la intrusul în pijama, vorbiră ceva în șoaptă, evident în idiș, apoi unul din ei, cel mai impunător, cu barbă înfoiată, albă la baza firelor și roșcată spre vîrfuri, îl întrebă pe Hergot, blînd:

— Dumneavoastră de unde ați fost adus ? Parcă nu sînteți din Bălți !

— Sînt ofițer romîn, doctorul Hergot din București. Nu pricep de ce m-au adus aici.

— Și de unde v-au luat ?

Hergot le dădu lămuriri, le descrise casa la care trăsese.

Bărbații iarăși își adunară capetele confidențial și vorbiră în idiș, pomenind de cîteva ori un nume : doctor Iosif Diagot. Din rapoartele făcute mai tîrziu asupra acestui caz ce a stîrnit scandal rezultă că locuința în care fusese găzduit Hergot era a rabinului doctor Iosif Diagot, de unde confuzia de nume. Cei unsprezece din odaie nu amintiră însă doctorului nimic despre rabin, dintr-o firească prudență. Se gîndiră că acesta, ascuns pe undeva, putea fi găsit, dacă descoperea confuzia chiar în acel moment. Bătrînul impunător, care se numea Aizig Zittermann, se mulțumi deci să dea un sfat lui Hergot :

— Să faceți reclamație ! Dumneata n-ai ce căuta aici. Noi sîntem ostateci ; ne-a adunat să ne împuște.

Stătură așa ore întregi în picioare, neavînd toți loc pe bancă și părîndu-li-se că solemnitatea momentului și calitatea lor de fruntași ai comunității făceau necuvenită șederea lor pe jos. Doi dintre ei, unul numit Tenenboim, bondoc, cu mustățile lungi căzînd pe lîngă gură, un fel de Taras Bulba, și un altul, Schoihăt, în redingotă neagră lustruită și cu părul alb ridicat în sus ca al lui Schopenhauer, se consultau cu intermitențe cu privire la un ceas.

— Îl dau pe oricît, ca să am bani, zicea Tenenboim, proprietarul ceasului, altfel nu l-aș vinde. Crezi că face vreo două mii ?

— Două mii de lei, evalua Schoihăt, n-aș crede. O mie cinci sute, parcă da.

— Păcat, oftă celălalt.

Aizic Zittermann interveni filozofic :

— Ce mai vorbiți de vînzare, chiar degeaba ? Cînd ai murit, n-ai nevoie nici de bani, nici de ceas. Ce ? Parcă în viața cealaltă se mai măsoară timpul ? Și cu bani ce ai să cumperi ? *A toiten est nișt în trinkt nișt.* Mortul nu mănîncă, nici nu bea.

Toți deveniră și mai serioși la ideea sfîrșitului iminent, unul își mișcă discret buzele, altul clipi mărunt din ochi, dar nici unul nu se abătu de la sobrietatea gesturilor.

— Am nevoie de bani, explică Tenenboim, pentru orice întîmplare. Dacă nu mă omoară azi, ci numai mîine ori poimîine, eu nu trebuie să mănînc ? Poate nu mor deodată și dau atunci la soldat ceva să mai tragă, să nu fiu îngropat de viu.

În fine, se făcu ziuă, lucru ce se ghicea prin fasciculele de lumină solară ce pătrundeau în odaie, căci ferestrele fusese astupate cu scînduri bătute orizontal și cu interstiții între ele. Lumînările se consumase de mult, lăsînd pe bancă rotocoale de spermanțet închegat. Iarăși se auziră pași de cizme, cheia se învîrti în broască și soldații germani reapărură. Ostatecii fură scoși în partea de din dos a curții, foarte mare și goală ca un maidan și duși în dreptul unui perete înalt de blăni de brad, rezemate una peste alta vertical, ca într-un depozit de cherestea. Roți de căruță și automobil, bidoane, lăzi și tot soiul de astfel de obiecte erau aruncate ici și colo. Un număr de soldați germani în cămăși, iar unii chiar numai în pantaloni și cu bustul complet gol, ședeau de vorbă. Curtea, pe lîngă uluci, era ticsită de evrei de toate vîrstele, bărbați și femei, tolăniți pe jos în așteptare, unii dormind, alții privind. Un tînăr ciolănos și înalt era îmbrăcat cu chiloți de damă și frac. Se vede treaba că, rămas fără veșminte, i se dăduse dintre ajutoarele trimise de comunitate aceste bizare efecte. Un alt tînăr, culcat pe spate, era, hotărît, fără viață. Ceilalți nu-i dădeau nici o importanță, iar doi copii, numai în cămăși, se jucau nepăsători peste picioarele mortului.

Cei doi centurioni, în uniformă militară sumară, aparținînd unităților SS, se arătară din nou și, după ce ostatecii fură adunați ceva mai strîns, unul zise tare :

— Pe ăștia îi împușcăm !

Și făcînd gestul de a ochi cu o pușcă imaginară, traduse germanilor noțiunea. Aceștia, rîzînd, se așezară la rînd, încărcară puștile, le îndreptară experimental spre condamnați, apoi le lăsară jos, așteptînd ordinul suprem.

— Sînt ofițer romîn, strigă atunci doctorul violoncelist, este eroare, mă cheamă Hergot.

— Hergot ? observă ironic unul din germani. *Jude !* [1]

Și începură toți să rîdă. Centurionii scrutară puțin pe doctorul în pijama, apoi rîseră și ei și ridicară nepăsători din umeri. Se întîmpla des ca unii din deportați să înnebunească, și, afară de asta, figura devastată a lui Hergot și aerul de copil mare nu sugerau nimic marțial. Centurionii plecară, apoi, după o chinuitoare trecere de vreme, unul din ei reveni și șopti ceva soldatului german care comanda plutonul, făcînd totdeodată un gest discret explicativ. Soldații puseră din nou puștile la ochi. Atunci un soldat dintre cei staționari opri cu mîna pe soldații din pluton, potrivind repede un aparat fotografic, atîrnat cu curelușa de gît. Soldații, coborînd puștile, iar soldatul-fotograf amator încercînd toate pozițiile de vizionare, în genunchi, în picioare, indicînd cu mîna osîndiților atitudinea cea mai favorabilă, se fixă într-una.

— *Achtung !* [2]

Se petrecu atunci un fenomen foarte curios. Deși osîndiții știau că vor muri peste un minut, fură cuprinși, într-o clipă de uitare, de infatuare fizică și începură să-și dreagă veșmintele, spre a ieși bine. Tenenboim își potrivi mustățile, iar Aizic Zittermann își vîrî un deget, napoleonic, pe sub pieptul redingotei. După ce termină, soldatul-fotograf zise :

— *Danke schön !* [3] către condamnați, iar plutonul ridică iarăși puștile în poziție de tragere.

[1] Evreu !
[2] Atențiune !
[3] Mulțumesc frumos !

Zittermann murmură rugăciunea muribunzilor :

— *Șăma Israel, Adonai Elohèinu, Adonai chàd !*

Ascultă, Israele, dumnezeul nostru, dumnezeu este unul.

Gradatul se pregătea tocmai să comande foc, cînd sosi și celălalt centurion, care strigă :

— Se contramandează !

Soldații coborîră puștile și se risipiră, lăsînd numai pe unul din ei să păzească pe ostateci. În curînd, toți cei de pe jos se ridicară, și atunci se văzu cîți erau morți dintre cei culcați, prin faptul că nu se mai sculau. Doi oameni, umblînd cu un coș mare, împărțeau cîte un sfert de pîine la fiecare. Chiar și ostatecii, inclusiv Hergot, căpătară pîine. După aceea, deportații se încolonară și se mișcară către curtea din față, însă cu o obositoare încetineală. Ostatecii rămaseră cei din urmă, formînd un grup, la oarecare distanță de ultimii din coloana deportaților. Cînd, în sfîrșit, ieșiră pe poartă, Tenenboim începu iar consultațiile.

— Nu crezi că te-ai înșelat ? întrebă el pe Schoihăt.

— De ce să mă-nșel ? Am văzut atîtea ; să tot facă o mie cinci sute.

— Un ceas ca ăsta ? Merge și neîntors. Auzi cum țăcăne.

Și Tenenboim îl puse la ureche, apoi îl îndemnă și pe Schoihăt să asculte. Acesta păru a cădea în admirație.

— Să zic, ca să nu greșesc, o mie șase sute, se rectifică el, mai mult nu costă.

— Păcat ! se întristă Tenenboim și vîrî ceasul la loc, în buzunarul vestei.

Convoiul se mișcă ore nesfîrșite pe șoseaua uscată și accidentată din cauza noroiului de lut întărit după forma făgașurilor făcute de automobilele-camioane și de șenilele tancurilor. Arșița devenea din ce în ce mai de nesuferit și oamenii se văitau de sete. Orice încercare de a ieși din rînduri era semnalată și puștile se întindeau înspre răzletiți. Din loc în loc apărea pe marginea șoselei cîte un cadavru, iar undeva, la vreo douăzeci de metri pe latura ei, în jurul unei băltoace, aproape cu desăvîrșire secată, se văzură cîțiva inși întinși pe pîntece circular, ca și cînd ar fi sorbit apă. Însă, cum ședeau mereu în aceeași poziție, se înțelegea limpede că erau morți.

Înnebuniți de sete, deportații din alt convoi antecedent dăduseră năvală spre băltoacă, iar soldații germani, care erau în număr mic, temîndu-se ca aceștia să nu fugă, cum se întîmplase odată, trăseseră cu puștile-mitraliere. Hergot, care mergea alături de Aizic Zittermann, observă cum o femeie din ultimul rînd al convoiului ce preceda cu cîțiva pași grupul ostatecilor mergea distrată, de mînă cu un copil ca de cinci ani, numai în cămașă, încît nu se vedea dacă e băiat ori fată, și care, ostenit și nemaiputînd ține pasul femeii, arunca picioarele dezordonat, lăsîndu-se aproape tîrît. Timp ca de o oră, doctorul își luă ochii de la copil, pierdut în gînduri ori legînd o conversație cu Zittermann. Apoi văzu cu uimire că femeia tîra acum pe copil, cu totul inert, cum trag fetițele păpușa. Hergot făcu semn lui Zittermann, acesta celorlalți, și unul din margine avizā pe un soldat din escortă. Acesta se apropie de femeie și se răsti le ea :

— *Das Kind ist gestorben !* [1]

Și smulgîndu-i micul cadavru din mînă, îl aruncă departe, dincolo de marginea șoselei. Femeia, trezită din prostrația ei, începu să țipe și, ieșind din rînd, se repezi înspre copil. Atunci soldatul întinse pușca spre ea și cu un glonte o culcă la pămînt.

— Asta-i barbarie ! se indignă Hergot, dar prea molatec ca să fie auzit de soldați.

— Și ce vrei să facă ? ! zise impasibilul Zittermann. Copilul a murit, nu trebuia să-l arunce ? Și dacă a împușcat pe femeie, ce-i cu asta ? Nu-i mai bine să scape fără chinuri, decît să moară de foame și de sete ? Noi toți am intrat pe poarta morții. Pentru noi nu este mîntuire.

În timp ce Zittermann debita această filozofie subtil ironică, în rîndurile convoiului se produse o dificultate interioară asemănătoare cu aceea dintr-un șuvoi ce se împiedică de un bolovan. Se zăreau capete săltînd în sus. Fenomenul se lămuri în curînd. Un deportat căzuse jos lesinat ori mort și ceilalți, nemaiîndrăznind să iasă spre laturi, săreau cu picioarele peste el. Cînd ultimul rînd făcu săritura, Hergot văzu că cel căzut, spre care se

[1] Copilul a murit !

apropia grupul ostatecilor, era tînărul cu chiloți de damă și cu frac. Nu era mort, gemea și șoptea :

— Apă, apă !

— Apă, să i se dea apă ! strigă Hergot în mod absurd.

Grupul trecu însă peste tînărul cu frac, fără a se opri. După cîteva minute se auzi o împușcătură. Un soldat trăsese în cel căzut.

— De unde să luăm apă ? explică Zittermann. Dacă te oprești, gata, te împușcă. Ei, și să zicem că-i dai să bea. Pe urmă are să țipe că-i e foame ! De unde să luăm noi pîine ?

Și într-adevăr, sfertul de pîine fusese de mult mîncat și foamea chinuia pe toți. Ostatecii, fiind mai în vîrstă, o suportau cu calm. Tîrziu, pe înserat, ajunseră la un țarc mare de sîrmă ghimpată, lîngă care se afla o baracă. Convoiul fu mînat în țarc și cîțiva soldați fură așezați din loc în loc de planton. Cîțiva indivizi, cu picioarele goale, însă cu haine orășenești, fură lăsați să se apropie de sîrma ghimpată, cu găleți de apă gălbicioasă și tulbure. Fiecare avea cîte o cană. Mîinile începură să se întindă către ei, printre sîrme.

— Două sute de lei ! comunicară indivizii prețul cănii de apă.

Clientela fu foarte mare, totuși nu pe cît ar fi fost de așteptat, deoarece, zdrobiți de oboseală, cei mai mulți se întinsese pe jos și adormise. Schoihăt ceru și el o cană de apă și gustă din ea.

— Dacă vindeam cuiva ceasul !... se căină Tenenboim, acum aveam și eu bani să beau.

— Și ce are de-a face ceasul cu apa ? observă Schoihăt. M-ai întrebat cît cred că costă și ți-am spus adevărul. În viață trebuie să spui totdeauna adevărul.

— Cu el ne naștem, cu el murim, cu el ne înfățișăm înaintea domnului ! adăugă filozofic Aizic.

— Uite apă ! Am zis eu că nu-ți dau apă ? se supără Schoihăt.

Și-i întinse cana cu apă, din care Tenenboim bău.

— Îți fac cadou ceasul, propuse acesta, ca să te răsplătesc și cu cu ceva !

— Grija asta să n-o ai, oameni sîntem. Îți dau bani, dacă ai trebuință. Două mii, trei mii. Ce să mai fac

de-acum cu ei ? Ceasul păstrează-l ca amintire. Dar să știi că nu face mai mult de o mie cinci sute, hai să zic șase sute.

— Păcat ! răspunse melancolic Tenenboim și apăsă în chip de control peste buzunarul vestei.

Abia a doua zi dimineața, foarte tîrziu, două mari camioane-automobil sosiră, ridicînd vîrtejuri de colb, și se opriră în fața barăcii. Deportații fură scoși treptat din țarc, trecuți pe lîngă camioane, din care li se aruncă la fiecare cîte un sfert de pîine, apoi încolonați. La sfîrșit ieșiră și ostatecii, care căpătară și ei pîine. Atunci se constată că în țarc rămăseseră unii oameni culcați la pămînt. Un soldat german îi verifică cu piciorul, întorcîndu-i. Oamenii erau morți. De ostatecі se apropiară iarăși cei doi centurioni.

— Pe ăștia, zise unul, tare, îi împușcăm. Ce să-i mai cărăm pe drum...

Și îndepărtîndu-se intră în baracă. Hergot, adunîndu-și toate forțele, se apropie de ei și protestă :

— Sînt ofițer romîn, doctorul Hergot, trimis în misiune specială. Nu înțeleg, ce caut eu aici ? Am să reclam celor în drept. Iată hîrtia oficială.

Centurionul rămas, cel mai placid, luă hîrtia întinsă de Hergot, pe care acesta o scoase din portofoliu, examină pe doctorul cu barba crescută, bătînd în roșu, aruncă un ochi distrat asupra hîrtiei, apoi o făcu ghem și o zvîrli departe de el.

— Explici dumneata asta, mai departe, noi v-am primit cu listă în regulă.

Și centurionul zîmbi cu subînțelesuri vagi. De altfel, gradatul german strînsese pe ostatecі cu sferturile de pîine în mînă în șanțul destul de adînc al șoselei, și soldații se așezase în ordine de tir, așteptînd comanda. Zittermann șopti iarăși rugăciunea :

— *Șăma Israel, Adonai Elohèinu...*

Trecură așa vreo douăzeci de minute, pînă ce, în fine, gradatul dădu ordinul punerii armei la ochi. Atunci ieși din baracă al doilea centurion.

— Contramandarea ! strigă el.

Ostatecii fură porniți din nou pe șosea, în urma convoiului celui mare.

— Îmi vine să cred, își dădu cu părerea Tenenboim, că n-au să ne mai împuște. Se vede că a intervenit cineva de sus.

— Numai dumnezeu ar putea să intervină, zise Aizic Zittermann, dar ce putere să aibă dumnezeu pe lîngă niște oameni care nu cred în el ?

— Să-i trăsnească puțin ! zise Schoihăt.

— Dacă-i trăsnește pe ei, ne nimerește și pe noi, și tot n-am scăpat.

— Și de ce să ne trăsnească și pe noi, dacă noi n-avem nici o vină ?

— Fiindcă dumnezeu a făcut lumea odată, punînd în ea binele și răul, și acum nu-și mai bate capul să se uite la ea. Ce, parcă dumnezeu știe cine sînt Zittermann și Schoihăt ?

— Răi sînt acești oameni ! zise, ca pentru el, Hergot.

— Nu ei sînt răi, războiul e rău ! Cînd a luat foc o dată un pom, pînă nu arde toată pădurea, nu stingi focul.

Pe măsură ce înaintau pe șosea, deportații și ostatecii văzură acum pe de o parte și de alta a drumului, la distanțe de cîțiva kilometri, mari gropi săpate de curînd, late ca de doi metri și lungi ca de patru. Pămîntul scos ședea movilă pe margine. Lîngă una din ele zăceau numeroase cadavre neînveșmîntate, iar doi oameni aruncau din ele în groapă. Un freamăt trecu de-a lungul convoiului la ideea că deportații ar putea fi executați și înmormîntați pe loc. Dar convoiul trecu mai departe. Cu toate că era vară, un stol uriaș de corbi se învîrtea croncănind prin preajmă și treceau așa de jos, încît rădeau capetele deportaților, ca și cum, confundîndu-i pe aceștia cu niște mortăciuni, ar fi voit să smulgă cu ciocul din trupurile lor. Într-adevăr, în plină șosea, un corb înfipt puternic cu picioarele în ceva ce părea o bucată de carne sfîșia cu ciocul lung și gros. Hergot recunoscu că era o mînă de copil smulsă de la cot. Fiindcă păsările devenise supărătoare, un soldat german trase spre ele, în aer, cîteva gloanțe de revolver. Deportații, într-un punct al convoiului, unde erau mai multe femei, socotind că se trage în ei, se culcară la pămînt, împiedicînd trecerea celorlalți. Cu mare greutate, venind din

urmă și alți soldați din escortă, putură fi liniștiți și convinși să se scoale. O femeie, cu toate astea, zăcea mereu la pămînt. Soldații făcură, cuprinși de un acces de umanitate, tot ce le stătu în putință spre a o redeștepta, ajutați de deportați, dar neizbutind și coloana staționînd din pricina ei, o tîrîră spre marginea șoselei și o părăsiră acolo. Nu mult după aceea se auziră în urmă două pocnituri de revolver.

— Să mori într-un șanț, ca un cîine, asta e frumos ? se văită Tenenboim.

— Și ce dacă mori în șanț, zise Zittermann, șanțul nu-i tot pămînt ? Cine a murit o dată nu știe de unde a fost, dacă din Bălți, sau din Chicago. Dormi tot așa de bine aici ca și în cimitirul israelit.

Coloana se mută de la o vreme pe partea stîngă a șoselei, deoarece pe dreapta treceau cu mare iuțeală, din timp în timp, automobile-camioane. Duzi mari erau plantați pe margini, și cei mai tineri dintre deportați începură să sară în sus și să smulgă frunze printre care se găsea și cîte o dudă și să mestece totul, spre a-și potoli foamea. Dar această insubordonare fu curmată înainte de a se lua vreo sancțiune, din cauză că o cireadă nesfîrșită de boi era împinsă pe șosea de soldați romîni, care o duceau probabil spre un loc de tăiere. Unele vite se opreau sub copaci și adulmecau frunzele cele mai de jos. Coloana deportaților trecu pe dreapta.

— Ce deosebire e, întrebă amar Schoihăt, între noi și vitele acestea ?

— Este o mare deosebire, răspunse Aizic Zittermann. Ele nu știu că merg la abator, dar noi știm că avem să murim. *Ha-meușarà ba-bărioòt, mi șe-ein bah dàat,* ființa fără minte e cea mai fericită.

Convoiul ajunse la un alt țarc de sîrmă ghimpată, lîngă o mare îngrăditură pentru vite, în care găsiră adunați boii de pe șosea. Aci era un puț cu cumpănă, din care un om scotea apă și o lăsa să curgă în jgheabul vitelor din îngrăditură, printr-un burlan de tablă. Boii mestecau domol fîn proaspăt. Deportații așteptară în zadar să li se dea ceva de mîncare, nu li se mai împărți pîine. Era învederat că sfertul înfățișa rația pe o zi întreagă. Deportații începură să strige, încurajîndu-se unii

pe alții, și strigătele lor se prefăcură într-un cor : «Apă, apă !» După ce considerară cîtva timp situația, centurionii și soldații germani se hotărîră să le dea de băut. Un soldat aduse de la puț două găleți pline cu apă și le puse în poarta ocolului, făcînd semn deportaților din apropiere să le ia și să le ducă înăuntru. Cîțiva tineri se repeziră la găleți, însă în loc să le ridice, vîrîră capul în ele să bea.

— Nu vă grămădiți ! le dădu sfatul Zittermann. Duceți-le la mijloc și beți pe rînd. E apă destulă în puț, au spus că are să dea cît trebuie.

Doi deportați în vîrstă înlăturară pe tineri și ridicară gălețile, purtîndu-le spre interiorul țarcului. Dar tinerii și copiii îndeosebi erau așa de nerăbdători, încît se năpustiră spre găleți, îngrămădindu-se și împiedicînd pe alții să se apropie. Se iscă o încăierare între ei, doi, bătîndu-se de-a binelea, se rostogoliră pe jos, gălețile se răsturnară și apa se răspîndi pe pămînt. Un tînăr se întinse repede s-o lingă de pe jos. Soldații țipară, intrară furioși în țarc și luară gălețile goale. Drept pedeapsă pentru dezordine, deportații nu mai căpătară altă apă. Însă un băiețaș găsi totuși ceva bun pentru potolirea setei și a foamei. Ocolul vitelor fiind lipit de țarcul deportaților, vîrî mîna și trase puțin fîn proaspăt, pe care începu să-l mestece.

A doua zi dimineață toți căpătară un sfert de pîine, și convoiul se refăcu. Întîi fură porniți boii, după ei urmară deportații, ostatecii fiind lăsați, ca de obicei, la urmă. Din nou fură așezați la rînd în șanțul șoselei, lărgit dinadins ca un tranșeu, și pușcile se îndreptară spre ei. Oamenii de la ocol priveau cu interes scena, iar un individ părea vrăjit de pijamaua dungată a lui Hergot.

— Vinde-mi-l ! zise el unuia din centurioni, arătînd cu mîna spre doctor.

Însă celălalt centurion, reapărînd, vesti și de astă dată «contramandarea». Ostatecii fură scoși din tranșee și porniți.

— V-am spus eu că-și rîd de noi, își dădu părerea Tenenboim, nici prin gînd să ne împuște ! Vor să stoarcă bani de la familii.

Aizic Zittermann nu îmbrățișă această ipoteză.

— Pisica, filozofă el, se joacă mult timp cu șoarecele înainte de a-l mînca !

Ostatecii duseră sfertul de pîine la gură și începură să muște din ea, cu excepția lui Zittermann și a lui Hergot.

— De ce nu mănînci ? îl întrebă Schoihăt. Ai să pierzi puterile.

Aizic Zittermann, îngîndurat, răspunse cu un verset din *Psalmi*, din care știa pe dinafară foarte mulți :

— *«Hucà ha-èsev va-ivaș libbì, ki șahàhti me-ahòl lahmì»* («Inima mea e lovită și se usucă întocmai ca iarba, pînă și pîinea uit să mi-o mănînc»).

— Dacă ai să pierzi puterile, insistă Schoihăt, ai să cazi jos și au să te împuște.

— *«Mi ghèver ihiè vă-lo ir'è màvet ?...»* recită Zittermann. E oare om care să trăiască și să nu vadă moartea cu ochii, care să poată să-și scape sufletul din locașul morților ?

Convoiul bovino-uman se opri după vreo două ceasuri în fața unui campament de barăci, printre care se vedeau numeroși soldați și ofițeri germani. Exista și aici un mare țarc de sîrmă ghimpată, înlăuntrul căruia se aflau însă șoproane bine făcute, așternute cu paie pe jos. Boii continuară drumul, iar deportații intrară în țarc și se întinseră pe paiele din barăci. Aci era și un puț și avură voie toți să scoată apă și să bea. Intrară în țarc tot soiul de vînzători improvizați, cu cizme și cu cămăși cafenii, oferind pîine, lapte, chiar ouă crude. Prețurile erau afară din cale de mari, cinci sute de lei o pîine, șase sute de lei o cană de lapte, două sute de lei un ou. Cu toate acestea, în jurul vînzătorilor deportații se îndesau, femeile cu copii țipau să ajungă la ei. Una, care nu avea bani, oferi un inel. Schoihăt înghiți un ou crud cu coajă cu tot, fărîmînd găoacea mărunt între dinți, sub cuvînt că are calciu. Tenenboim era trist. Voia să cumpere o pîine și nu avea bani numerar, ci numai cîteva obiecte de oarecare valoare.

Dacă vindeam ceasul, se căină el din nou față de Schoihăt, acum luam și eu o pîine.

Schoihăt se simți jignit.

— De ce taci ? Am spus eu că nu-ți dau pîine ? zise el. Uite, îți cumpăr o pîine. Îți dau și bani, dacă vrei.

Și făcînd semn unui vînzător, căci oferta în această privință era mare, scoase cinci sute de lei și cumpără o pîine întreagă, pe care o dădu lui Tenenboim.

— Ia ceasul din partea mea, ca mulțumire. Pe mama mea, dacă n-am dat două mii de lei pe el, propuse Tenenboim, întinzînd obiectul.

— Ce-are de-a face pîinea cu ceasul ? protestă Schoihăt. Nu pot eu să dau o pîine unui prieten în suferință ? Dar să știi că te-a-nșelat. Ceasul nu face mai mult decît o mie șase sute de lei.

— Păcat ! suspină Tenenboim.

Zittermann, îndemnat de ceilalți să-și cumpere provizii, declară că sfertul de pîine îi este de-ajuns și de altfel nu luase cu sine de acasă nici bani, nici lucruri de valoare, deși era un om bogat.

— Și ce-ai să te faci mai departe ? se miră Schoihăt.

Aizic Zittermann recită iarăși din *Psalmi :*

— «Nu te teme cînd se îmbogățește cineva și cînd i se înmulțesc visteriile casei, căci nu ia nimic cu el cînd moare : visteriile lui nu se pogoară după el.»

După oarecare timp, centurionii comunicară în gura mare un ordin al necunoscutei unități germane : toate femeile ies din tabără, se încolonează pe un singur rînd și trec prin fața barăcilor pe o linie indicată de cîțiva soldați germani.

— S-a întîmplat ceva, negreșit, șopti Tenenboim. S-au făcut cumsecade. Se vede că vor să dea femeilor un tratament mai bun.

Femeile nu fură mulțumite, fiindcă se despărțeau, cele mai multe, de bărbații lor. Acelea care luară boccelele cu lucruri fură sfătuite să le lase pe loc, de unde văietături, incertitudini. În fine, femeile ieșiră. Pe trei scaune de pe prispa unei barăci ședeau, cu binocluri la ochi, trei ofițeri germani, la distanță de vreo douăzeci de metri de coloana ce se perinda pe dinainte. Era, cum se ghici îndată, un fel de juriu estetic, care scruta fetele de la treisprezece, paisprezece ani în sus și femeile foarte tinere, căci celelalte erau lăsate să treacă

înainte, în vreme ce fetele și tinerele crau oprite printr-un «stop», strigat de departe. Piesele, mai mult sau mai puțin agreabile, fură date la o parte și reținute, iar celelalte reconduse în țarc. Din nou cele alese fură examinate cu binoclurile.

— *Reizend !* zicea unul despre o fată brună.

— *Eine wahre jüdische Königin !* [1]

— *Ich bin schwarz, doch schön !* [2] parodie al doilea *Cîntarea Cîntărilor.*

— Stop ! strigă întîiul către soldați.

Aceștia traseră mai înspre barăci pe fată și-i făcură semn să se dezbrace. Ofițerii îi parcurseră cu binoclul toate părțile trupului.

— *Ein feines, ein sehr graziöses Mädchen !* [3] suspină întîiul ofițer.

Fură reținute vreo zece fete, celelalte se întoarseră la țarc. Apoi convoiul porni din nou. Însă ostatecii fură opriți, și cu ei rămase și cei doi centurioni din SS a căror purtare se schimbă dintr-o dată, în mod surprinzător.

— Domnilor, vorbi unul ostatecilor cu mare politeță, fără îndoială că sînteți obosiți de mers. N-a fost glumă drumul, ne dăm foarte bine seama. Sînt unele rațiuni de ordin mai înalt, privind viitorul întregii națiuni, care ne silesc să învingem în noi slăbiciunile care ne-ar face onoare în vremuri normale. Vă rog să ne înțelegeți. Colonelul von Cornelius a binevoit să vă pună la dispoziție o baracă bună cu douăsprezece paturi, unde veți putea odihni. Vă rog să mă urmați !

Și centurionul o luă înainte, urmat de ostateci. Pășiră într-o baracă, aproape luxoasă, și fură introduși într-un dormitor cu douăsprezece paturi, șase pe o parte și șase pe alta. Toate paturile aveau cearceafuri și pături curate și cîte o măsuță de noapte, sprijinită pe o consolă bătută în pereții de lemn, lustruiți frumos la rîndea. Un lavoar cu șase chiuvete se afla la un capăt al barăcii, iar la celălalt o masă lungă, pe care se vedeau un samovar, pahare, cutii de biscuiți.

[1] O adevărată regină evreică !
[2] Neagră sînt, totuși frumoasă !
[3] O fată minunată și foarte grațioasă.

— Puteți să vă spălați, spuse centurionul înainte de a pleca, chiar este bine, avînd în vedere că ați fost nevoiți să dormiți pe jos. Despre mîncare, au să vă ofere acum numai ceai, sînt informat însă că colonelul von Cornelius are intenția să vă invite la masă diseară. Pînă atunci puteți dormi.

— Domnule, profită Hergot, v-am spus că sînt ofițer romîn, medic căpitan Hergot. Am fost ridicat din eroare, deși itinerariul meu este cam același. Mi-au rămas lucrurile la Bălți. Cum aș putea telefona sau comunica cu autoritatea de care depind ?

Centurionul îl privi zîmbind :

— Vom studia cazul dumneavoastră cu atenție. De altfel, dacă mergeți în aceeași direcție, va fi lesne să vă identificați.

Centurionul ieși salutînd grațios. Un soldat german începu să toarne ceai în pahare.

Pe o farfurie erau bucăți de zahăr foarte dur, iar pe o tavă un morman de biscuiți. Soldatul făcu semn politicos ostatecilor să se apropie și să se servească. Aceștia, după ce se spălară cu voluptate la lavoare, veniră pe rînd să ia ceai. Soldatul scoase de sub masă o cutie cu perii și borcane cu cremă de ghete și porni pe ostateci, rîzînd, să-și lustruiască încălțămintele. Tenenboim și Schoihăt fură printre cei dintîi care profitară de aceste elemente ale civilizației.

— Nici vorbă că s-a petrecut ceva, susținu Tenenboim, sorbind ceaiul printr-o bucată de zahăr ținut în gură. Nu vedeți ce atenție ? A făcut reclamație, cu siguranță, Crucea Roșie sau poate cineva și mai însemnat.

Numai Aizic Zittermann nu bău ceai și nici măcar nu se spălă. Privind pe un geam ce răspundea în dosul barăcii, spre cîmp, văzu soldați care săpau un tranșeu lung. Două tancuri staționau la capetele șanțului.

— *«Al corhahà ata haï, vă-al corhahà ata met»*, șopti el din *Talmud,* fără voia ta trăiești, fără voia ta mori.

După ce băură ceaiul, toți se trîntiră pe paturi și adormiră. În curînd, unii începură să sforăie. Zittermann merse și el la un pat și se întinse pe spate. Auzi limpede, fiind încă ziuă, o cucuvea cîntînd. Apoi ațipi și el.

Era noapte cînd centurionul împreună cu un soldat german intră în dormitorul ostatecilor, aprinse lumina electrică (deși în plin cîmp, barăcile primeau curent de undeva) și, deșteptînd pe adormiți, îi vesti :

— Domnul colonel von Cornelius și domnii ofițeri germani au onoarea să vă invite la masă.

— Dar eu sînt în pijama, se sperie Hergot, cum pot să mă prezint astfel ?

— Domnii ofițeri înțeleg situația dumneavoastră, îl liniști centurionul, nu se formalizează.

După ce dreseră puțin veșmintele, ostatecii porniră. Trecură prin cîteva dormitoare de același fel, unele mai simple, ceea ce dovedea că li se oferise una din cele mai bune încăperi, și, intrînd într-o a treia baracă, se aflară într-o anticameră, unde doi soldați cu șorțuri albe așteptau să servească. Se auzeau glasuri și rîsete. Un soldat deschise ușa și ostatecii pătrunseră într-un refectoriu lung cu o masă la mijloc de vreo douăzeci și șase de persoane. Un ofițer de grad superior, din capătul din fund al mesei, se ridică în picioare și făcu semne amicale intrușilor să poftească. Alți doisprezece ofițeri erau așezați la masă, lăsînd între ei cîte un scaun gol pentru invitați. Aizic Zittermann și Hergot luară loc în dreapta și în stînga colonelului, ceilalți printre ofițerii germani. Colonelul era un om ca de cincizeci de ani, părînd mai tînăr, părul îi era tuns foarte mărunt de la ceafă spre creștetul capului și suficient de lung în față spre a permite înfăptuirea unei cărări exacte. Era uscat la chip, excesiv de angulos, ras cu îngrijire, sprîncenele îi erau negre și foarte arcuite, buzele voluptuoase. Părea un intelectual rafinat sau un artist dintre aceia care își impun o ținută austeră.

— Poftiți, încurajă el pe invitați, într-o perfectă limbă romînească, fiți ca la dumneavoastră acasă.

— Vă rog să mă iertați, zise Hergot obsedat de ținuta lui, am fost luat din eroare în pijama. Sînt ofițer romîn, medic militar, mă numesc Hergot.

— Israelit ? întrebă colonelul foarte amabil.

— Nu, sînt romîn !

— Totul e posibil, foarte posibil ! admise von Cornelius.

— Aș putea să telefonez de aici ? prinse curaj Hergot.

Colonelul von Cornelius stătu o clipă împietrit, aruncă o privire la celălalt capăt al mesei, unde ședeau centurionii, apoi zise :

— Negreșit... mîine.

Apoi schimbă iute vorba.

— Să se aducă la masă.

Întîi se servi un piperment din care băură toți, afară de Aizic Zittermann.

— De ce nu beți ? se informă von Cornelius. E foarte bun !

— Asta aprinde sufletul și dă speranțe, răspunse Zittermann, iar noi am păsit pe o cale fără întoarcere.

— Oh ! zise colonelul. Exagerați mult, foarte mult, să nu mai vorbim de asta.

— Aizic Zittermann, lămuri în nemțește Schoihăt unui ofițer de alături, e un om cu mare învățătură și foarte înțelept. Numai așa de pesimist !

— *So* ![1] se miră ofițerul.

După aperitiv urmă omletă cu șuncă, servită în farfurii de aluminiu, ca să păstreze fierbințeala. Toți mîncară cu poftă, chiar Hergot, însă Zittermann gustă doar puțin, din politeță. Felul de temelie fu friptura de gîscă cu garnitură de varză acră, numai fiartă, și piure de cartofi. O dată cu friptura, sufragiul turnă în pahare bere de Pilsen, ținută la gheață.

— Așa gîscă, mărturisi Tenenboim, n-am mîncat de mult !

— Patria dumneavoastră, zise colonelul von Cornelius, e o *Schlaraffenland,* o țară a belșugului. Să fiți fericiți că trăiți în ea !

— Dacă am putea trăi, am fi fericiți ! murmură Aizic Zittermann, gustînd cu moderație din gîscă.

Colonelul trecu brusc pe plan turistic.

— Sînt un călător pasionat, am fost aproape în toate țările Europei și pe toate continentele. Spania este aprinsă și aspră, Italia gălăgioasă, muzicală...

[1] Așa !

Un ofiţer grăsuţ şi cu gropiţe în obraz începu să întoneze, imitînd glasul feminin, *Serenada* lui Toselli : «Tra, la-ra, la-ra-ra ; ta-ra-ra-raa-ra...» Apoi înghiţi foarte liniştit o bucată de friptură.

— Franţa, continuă colonelul von Cornelius, este veselă şi spirituală.

Ofiţerul grăsun dădu replica cu valsul din Gounod : «Ta-ri-ra-ri-ra-ram... ta-ra ; ta-ri-ra-ri-ra-ram... ta-ra...»

Figurile tuturor ofiţerilor erau aşa de suspect şi complicitar serioase, încît s-ar fi zis că se execută un număr obişnuit la petreceri.

— Romînia e însă ţara prieteniei, a ospitalităţii şi a femeilor frumoase, mai ales a femeilor frumoase. Să bem în sănătatea lor.

Sufragiul turnă iar în pahare bere de Pilsen de la gheaţă.

— Cine ar fi crezut, observă Tenenboim către Schoihăt, care şedea în partea opusă a mesei, că, după ce am mîncat fîn de la boi, o să mîncăm gîscă friptă şi să bem bere de Pilsen ? Omul trebuie să aibă încredere în dumnezeu.

În timp ce mesenii beau înveseliţi berea, lui Aizic Zittermann i se păru că aude pe afară o răpăitură de mitralieră. Sufragiii împărţeau acum la toţi felii mari de tort de ciocolată.

— Aşa mănîncă ofiţerii germani totdeauna ? întrebă nemţeşte Tennenboim pe vecinul său german.

— Aproape, răspunse acela, dar azi, avînd oaspeţi, *menu*-ul e ceva mai îngrijit.

Şi ofiţerul rîse, după el altul şi toţi izbucniră într-un rîs zgomotos. Apoi redeveniră serioşi.

— Nu sînteţi de părere, propuse colonelul von Cornelius, să invităm la tort şi pe domnişoarele care au fost reţinute ? Au să fie încîntate să vă vadă.

Sufragiii traseră repede alte scaune printre scaunele ofiţerilor şi, în curînd, apărură pe uşă unsprezece fete sfioase, dar bine pieptănate şi îngrijite.

— Stimate domnişoare, le pofti colonelul afabil, vă rog să luaţi loc. Intenţia noastră, se adresă el apoi către Aizic Zittermann, a fost să cruţăm pe domnişoare de oboseala drumului. Noi respectăm eternul feminin, *das*

Ewigweibliche. Le vom îngriji ca pe fiicele, ca pe surorile noastre, pînă cînd va fi cu putinţă să le asigurăm un transport omenesc la familiile lor.

Ofiţerii germani contemplară fetele cu aviditate, însă în chip discret, şi schimbară între ei opinii sibiline :

— Regina din Saba !

— Salomeea !

— Dalila !

— Suzana !

— Iudita !

Zittermann clipi lung din ochi, socotind suspecte aceste referinţe biblice. Fetele mîncară tortul, dar lăsau toate capetele în jos cînd ostatecii le priveau.

— Ce noroc pe fetiţele noastre, zise Schoihăt, ameţit de bere ; femeia e totdeauna altfel privită. Era mai bine dacă mă făcea mama fată.

— *So !* exclamă iarăşi ofiţerul de lîngă el.

Drept încheiere se servi tuturor cafea filtru.

Pe la miezul nopţii, colonelul se ridică în picioare şi împreună cu el toţi ceilalţi ofiţeri, imitaţi cu oarecare greutate de ostateci.

— Vă mulţumesc, spuse von Cornelius, în chip de despărţire către ostateci, pentru frumoasa seară pe care ne-aţi dat prilejul s-o petrecem împreună. Vă urez la toţi somn uşor, somn uşor !

Centurionii şi un soldat fără arme călăuziră pe musafiri afară, sprijinindu-i prietenește cînd aceştia se împiedicau. Instinctiv căutară să se întoarcă pe unde au venit, dar însoţitorii îi abătură pe lîngă barăci, mai spre cîmp. O cucuvea cînta şi cîinii lătrau departe. Cerul era senin şi încărcat cu stele. Deodată, nişte fîşii mari de lumină se încrucişară şi ostatecii se treziră în faţa unei gropi adînci, prinsă între reflectoarele a două tancuri.

— Pe aici, pe aici ! explicară centurionii mereu îndatoritori ostatecilor, pe care îi opriră în marginea transeului, potrivindu-i cu mîna ca la fotograf.

Buimăciţi, oaspeţii colonelului von Cornelius zăriră un pluton de soldaţi cu puştile întinse.

— Executarea ! strigă un centurion, devenit subit aspru.

— Ce-i asta ? se sperie Tenenboim, iar ne-mpușcă ?

— Foc ! comandă celălalt centurion soldaților germani.

O răpăitură prelungă sfîșie liniștea nopții, și ostateții, clătinîndu-se, se prăbușiră în groapă fără nici un țipăt, cu excepția lui Hergot, care strigă de cîteva ori :

— Sînt romîn ! Sînt romîn !

XXI

Cucly reintră în grațiile lui Ioanide în următoarea împrejurare : arhitectul se întorcea acasă cu Elvira, pe la amiază, după o plimbare în oraș și, spre a face plăcere soției sale, dăduse drumul celor o sută de jeturi și se așezase apoi alături de ea pe o bancă în grădină să asculte muzica și forfota apelor. Petrecuse un braț pe după mijlocul Elvirei și audia astfel concertul hidraulic.

— Nimic nu e mai liniștitor și mai pasionant totodată ca zgomotul izvoarelor, observă Elvira.

— Ai dreptate, madam Ioanide, văd că ai înțeles ideea mea. Există patimi dezordonate ce distrug existența ca o furtună, altele însă sînt vibrante, lineare și calme, ca și țîșnitura majoră din mijloc, pe care ți-am consacrat-o, precum știi prea bine, madam Ioanide. Și am să-ți mai demonstrez, iubita mea prietenă, că liniștea e și ea un sistem de vibrații ce trebuie studiat bine spre a-și produce efectele morale.

Și arhitectul merse la hidrant și opri jocul de fluide. Atunci urechile obișnuite cu acea simfonie masivă percepură, cu surpriză, încetarea ei, absența zgomotului li se păru ceva foarte material.

— Singurătatea e o iluzie, comentă Ioanide, stingerea totală a vieții irită. Nu poți găsi solitudinea decît alături de o ființă simetrică.

Și strîngînd cu semnificație brațul Elvirei, Ioanide o conduse spre ușa de intrare a casei.

— A pus cineva *Sonata lunii* de Beethoven la supraphon ! zise Elvira.

Merseră amîndoi pînă sus și arhitectul deschise ușa marelui salon. Acolo fură martorii unui spectacol neobișnuit. Cucly dansa singură în jurul vastei încăperi, cu ochii țintiți în sus, absenți de la orice obiect al superficiei terestre și, declamînd cu mîinile întoarse cu palmele în sus, puncta cadența și mergea asemenea unei somnambule, sărind pe poante alternativ, cu o tendință bine simbolizată de a se înălța de pe sol. Semnalase ori nu pe soții Ioanide ? Părea în orice caz că nu zărește pe nimeni și înainta astfel circular, închinîndu-se din ce în ce mai pasionat, cu brațele și picioarele la luna închipuită, fără excese de mișcări, așa cum violonistul bun devine focos prin simpla dozare de arcuș a volumului sunetelor.

— Bravo, domnișoară Cucly, o felicită Elvira, cînd dansul încetă, o dată cu oprirea discului.

Ioanide nu scoase însă nici un cuvînt și numai atunci cînd Elvira se retrase, făcînd un salut cordial cu mîna către fată și închizînd ușa, Ioanide apucă pe Cucly de mijloc și, strîngînd-o tare la piept, își puse un obraz pe obrazul ei, stînd așa îndelung.

— M-ai iertat, micule ? întrebă Cucly.

Ioanide îi făcu semn cu degetul la gură să tacă. Totuși, el vorbi :

— De ce ? întrebă.

Voia desigur să știe de ce Cucly făcuse avortul sau de ce amesteca sublimul cu comunul, de ce asemenea contradicții. Însă cînd fata mișcă buzele să răspundă ceva, arhitectul îi interzise :

— Taci, Cucly !

Ioanide mîngîie repetat pe balerină pe păr și pe obraji, îi privi fundul ochilor albaștri, o sărută din ce în ce mai cast pe frunte și pe pleoape, apoi o ridică cu mare ușurință în brațe și aducîndu-i genunchii cît mai aproape îi mîngîie prelung cu obrazul ca și cum ar fi voit să dea a înțelege că ochii albaștri și mai ales genunchii erau mijloacele de expresie prin excelență ale fetei.

— Un copil, vorbi el ca pentru sine, așa cum pentru sine dansase și Cucly, ar fi fost binevenit, aș fi încercat să fac prin el o punte către viitor. Am greșit, totuși, pretinzînd trupului tău o vocație pe care n-o are. Mii de

alte femei pot repara vinovăția sterilității tale voite și contrare naturii în general. Dar tu ai o misiune unică, genunchii tăi sînt geniali. Ar fi fost, cerîndu-ți un copil, un egoism stupid ca al romanilor care mîncau privighetori spre a fi originali, lipsind pădurile de triluri. Aș fi încălzit odaia arzînd viori Stradivarius autentice.

— Cît de frumos vorbești, micule ! zise naiv Cucly.

— Taci ! îi porunci Ioanide cu un început de iritație. Taci ! N-ai vorbit destul ? N-ai spus cu brațele și cu picioarele gînduri tot așa de adînci ca și filozofia lui Platon sau *Psalmii* lui David ? Vorbește cu hieroglifele tale !

— Spune-mi, tu, ce sînt acelea : hieroglife ?

— Altă dată, altă dată !

De fapt, Ioanide nu interzicea artistei să fie și intelectuală într-o măsură în care să nu altereze personalitatea ; Cucly i se părea însă dezolantă cînd ieșea din coregrafie, și acum îndeosebi nu voia să piardă amintirea dansului, atît de fericit adăugată la audiția concertului de cișmele. Avea de gînd să civilizeze treptat pe Cucly, să-i dea un limbaj decent, potrivit cu inteligența ei excepțională, deși de ordin emoțional. Ceea ce îl agasa pe Ioanide la Cucly, în afară de alimentația extravagantă, era dezordinea și lipsa atenției vestimentare. Cucly se simțea bine în tricou și cu jupa de tul, restul n-o interesa. Însă e evident, își zicea arhitectul, că o femeie nu poate, nici nu trebuie să danseze mereu. Nu iubești o femeie exclusiv pentru demonstrațiile ei artistice. Cucly cînd se dezbrăca față de Ioanide arunca un ciorap într-o parte, altul în altă parte, bluza și rochia zburau în aer, iar mai tîrziu le căuta prin odaie pînă pe sub pat. Ioanide, însuși enervat, i le adună, nu o dată, de pe jos și i le puse frumos pe marginea scaunului. Nu era propriu-zis pedant în materia aceasta, și admitea zăpăceala la limită. Sînt ruine frumoase și ruine urîte, tot așa există neglijeu și neglijență. De altfel pe Ioanide tot ce călca arhitectonicul și muzicalul îl întrista, geniul însuși îl admira numai dacă era ferit de cabotinism și de infatuări colosale. De aceea, arhitectura era arta la care ținea mai mult, fiindcă în această specialitate biografia artistului era aproape sau cu totul neglijabilă, încît puțin îi păsa cine fusese Bernini sau

Fontana. Mulțimile nu se opresc în fața unui monument ca să aplaude, nici femeile nu țin bustul arhitecților pe scrinul lor, cum fac cu al lui Schubert sau cu al lui Chopin.

Ioanide trebui să recunoască faptul că afecțiunea pentru Cucly pornea de la un puternic entuziasm artistic, și suferea o diminuare cînd impresia dansului se stingea în memorie. Totuși Cucly i se părea lui Ioanide așa de răscolitoare de emoții cînd dansa, încît spațiul între două demonstrații nu era niciodată golit de orice vibrație. Cu Diana lucrurile ședeau altfel. Aceasta stîrnea o admirație continuă prin simpla ei prezență, precum o statuie greacă produce mereu același efect.

I se întîmplă lui Ioanide, nu o dată, să vadă succesiv pe Cucly și pe Diana. De pildă veni Cucly.

— Micule, zise aceasta, vreau să fac ceva violent, exuberant, să strig, să mușc, să dansez.

— Nu, o rugă rîzînd Ioanide, să nu dansezi azi, căci îmi răstorni planșele. Stai cuminte.

Atunci Cucly luă de gît pe arhitect, îl sărută nebunește, își vîrî chiar puțin dinții în buzele lui.

— Ah, se supără acesta în chip prefăcut, dar ești o ființă periculoasă. N-am să mai pot scoate capul în lume.

Și prinzînd-o de mijloc o îndepărtă cu braț puternic, dar prudent, așa cum iei în degete un fluture mare pe care nu vrei să-l omori.

— Ce rău te porți cu mine, micule, azi !

— Iar îmi spui : micule !

— Domnule... tu !

— Așa da, iată un fel de a mă numi cu totul convenabil !

— Nu înțeleg nimic ! Nu-ți plac pasiunile ? Nu știu cum trebuie să mă port.

— Stai aici pe scaun, ca o fată cuminte.

— Poftim !

Și Cucly, ridicîndu-și marginile rochiei, ca și cum ar fi vrut să n-o botească (parodie a fetei cuminți), se așeză pe un fotoliu. Atunci Ioanide îi vîrî degetele în păr, o pieptănă astfel delicat, îi risipi pletele în aer, i le trecu pe deasupra urechilor, le zburli din nou cu

mîna, în fine o sărută în creştetul capului. Apoi o mirui uşor cu buzele pe frunte, pe ochi, pe obraji, în colţurile gurii şi ocolind buzele, în bărbie. Luă mîinile fetei şi le puse cu palmele pe obrajii săi, sărută podurile palmelor, apoi redepuse mîinile pe genunchi.

— Uite aşa sînt pasiunile oneste, singurele compatibile cu marea artă.

Cucly lăsă buza în jos în semn că nu-i plăcea.

— Acum, scumpa mea Cucly, du-te, am de lucru ! Şi, ridicînd-o în braţe, o purtă astfel pînă la uşă. Puţin după ieşirea balerinei, Diana bătu şi intră.

— Am întîlnit-o pe Cucly la poartă ! zise ea.

Ioanide o privi cu un sentiment de jenă, greu de descifrat în fixitatea statuară a fizionomiei lui.

— A fost într-adevăr aici !

Voi la început să îmbrăţişeze pe Diana, apoi o mîngîie ca şi pe Cucly doar pe păr. În ochii acesteia nu citi nici mirare şi nici reproş, privirea îi era adîncă, pătrunzătoare şi calină. Fără să fie invitată, Diana se aşeză singură pe acelaşi fotoliu. În prezenţa ei, arhitectul uită îndată pe Cucly, şi a o admira i se păru tot aşa de firesc ca şi contemplarea unui lac fără cută după o furtună mare. Şi-ar fi pus capul pe pieptul ei, se mulţumi să-i ia o mînă între ale sale.

— Providenţa a creat fiinţe superbe ca tine ca să aducă linişte !

Diana îndrăzni a atinge uşor cu degetul un umăr al arhitectului şi a-l scutura de un fulg invizibil.

— Pentru ce vă lăsaţi, domnule profesor, pradă turburării ?

— A fi turburat, Diana, înseamnă a trăi nobil. Am pasiuni şi năzuinţe...

— Atunci... de ce mă lăudaţi pentru liniştea pe care v-aş aduce-o ?

— Am greşit, zeiţă a pădurilor de brad, trebuia să spun calmul.

Diana lăsă galeş capul pe o parte şi privi ardent pe arhitect.

— Sînt o zeiţă foarte redusă la minte, nu vă pricep.

Ioanide altădată ar fi sărutat gîtul Dianei pînă sub urechi, punînd delicate sigilii. Îi atinse doar obrazul şi gîtul cu mîna.

— Nu sînt devorat de pasiuni dezordonate, Diana, sînt în continuă aspiraţie. Prin calm înţeleg încrederea în viaţă.

— Nu exageraţi, oare, domnule profesor ? zise zîmbind Diana şi sărutînd în treacăt pumnul lui Ioanide, care făcea mişcarea, repede oprită, de a o cuprinde cu braţele. Cu ce pot eu să vă dau încrederea de care vorbiţi ?

— Eşti un triumf al anatomiei fizice şi morale. Pentru un arhitect asta e o raţiune de a exista. Înţelegi bine că templele greceşti ar fi fost o absurditate la o naţie de cocoşaţi. Gimnastica şi arhitectura sînt două momente inseparabile ale fenomenului grec.

Şi Ioanide, cu toate luptele lui interioare, sucombînd vechii sale naturi sărută genunchiul Dianei, care schiţă un dulce reproş din ochi. Apoi, împins parcă automatic de o forţă străină, începu a o învălui în mîngîieri. Îi netezi interminabil părul, mîngîindu-i-l şi sărutîndu-l, o privi prelung în ochii frumoşi, îi sigilă pleoapele cu gura, îi sărută una după alta tîmplele, îi aspiră cu nasul răsuflarea nărilor, o sărută pe deasupra buzelor şi pe sub ele, în bărbie, pe sub gît, pînă către umeri, apoi o strînse herculean în braţe, sporind strînsoarea din ce în ce. Diana îşi abandonă capul pe un umăr al arhitectului.

— Diano, zise energic acesta, am început să mă ruşinez de mine. Ajută-mă să fiu un om pur !

— Cum ştiţi să iubiţi ! şopti ea neînţelegînd. Ce tînăr sînteţi !

— Vorbindu-mi mereu la plural, înseamnă că mă socoteşti bătrîn. Prea pui mult respect !

— Nu eşti bătrîn, murmură Diana. Eşti tînăr, cel mai tînăr. Te iubesc !

Şi-l sărută apăsat şi repede pe gură.

Ioanide luă deodată ţinută gravă şi, netezindu-i părul, îi vorbi mai potolit :

— Sînt tînăr, Diana, acesta e adevărul. E cu putinţă şi chiar probabil că în curînd voi deveni, brusc, bătrîn,

îndepărtîndu-mă de vîrsta ta incomensurabil. Dar acum sînt tînăr.

— Ești tînăr ! șopti ca ca un ecou.

— Mulți pretind, cu Sufletel în frunte, că trec printr-una din acele crize tipice de involuție, caracterizate prin recrudescență a agitației sexuale. Dar sînt niște dobitoci, Diana. Totdeauna am fost așa.

— Nici nu vă pot închipui altfel !

— Adevărul e că înainte eram mai bătrîn. Tinerețea se învață și gingășia e, ca și stilul violonistului, efectul unui îndelung exercițiu. La douăzeci de ani eram brutal și stupid, umblam după femei, nu prețuiam femeia. Atunci n-aș fi îngenuncheat, căci n-aveam încă respectul și mi-era teamă de ridicul. Acum îngenunchez cu autoritate...

— ...și vă prinde ! murmură Diana sărutînd mîna lui Ioanide.

— Am învățat cu vremea să șoptesc, să sărut și să legăn, am învățat iubirea și sentimentele delicate, mi-am luat doctoratul erotic citind pe Petrarca și pe Goethe. Nu mai sînt sfios. Cînd iubesc o femeie îi poruncesc în genunchi să mă lase s-o slăvesc.

Si Ioanide cuprinse iar capul Dianei între mîini și o privi în adîncul ochilor.

— Spune, o întrebă el răspicat, mă iubești ?

— Vă iubesc !

— Ce sînt eu pentru tine ?

— Un împărat !

Ioanide îi dădu drumul.

— Nu, glumi el, împărat e prea mult. Nu vreau să te țin în sclavie. Fii pentru mine o fiică.

După ce Diana plecă, Ioanide medită din nou, cum făcuse de atîtea ori, asupra condiției sale. Voia hotărît să înceapă altă viață, să privească fără a roși pe Dragavei și pe ceilalți. Nutrea desigur afecțiune și pentru Cucly și pentru Diana, precum mai presus de oricare alta o iubea statornic pe Elvira și platonic pe Mini.

— E cu putință, oare, te întreb, madam Farfara, vorbi arhitectul nu mult după asta, plimbîndu-se prin salon în fața bătrînei lui prietene, să iubești două sau

mai multe femei deodată ? Vreau să spun : să iubești, nu să coabitezi cu ele.

— Dumneata ești mai în măsură ca mine să răspunzi la această întrebare. Cred totuși că da.

— Hotărît da, madam Valsamaki-Farfara, categoric da.

— Domnule, zise și Gaittany lui Ioanide o dată, în toate ești remarcabil. Te iubesc cele mai frumoase fete. Ești idolul lor. Te felicit din toată inima.

De cînd Gaittany pierduse direcția muzeului din Palatul Cultural, adică în fond automobilul cel superb, căpătase fizionomia unui mare romantic, visînd numai ruine și cascade. Nu era de negat că el fusese și era încă un bărbat frumos și fin. Acum o contrarietate oarecare din ordinea vieții de toate zilele îi înnobilase fața în mod extraordinar. Cabinetul de numismatică putea obține cu dificultăți pentru uzul directorului un mic Skoda, ca un gîndac, în care Gaittany se introducea cu greutate, încovoindu-se, nu totuși fără satisfacția de a avea un vehicul. Cînd nu putea obține ridicula mașină, o lua pe jos, făcîndu-și vînt cu jurnalul, cu cîte un plic mare, cu orice, în fine, avea la îndemînă și, cu bastonul pe o mînă, apărea pe stradă cu un cuceritor zîmbet melancolic pe buze. Pedestru, el avea succese sociale incontestabile, și toată lumea îl privea curioasă de a-l vedea mergînd pe jos. Gaittany profita de dezvehicularea lui spre a cuceri femei. Avea el succese reale sau numai de stimă ? E un lucru care nu se știa, dar întîlnirile lui prin oraș, în văzul tuturor, cu femeile erau comentate ca acte de galanterie.

— Corupție alexandrină, desfrîu bizantin ! se scandaliza Sufletel. Ioanide și Gaittany se abat de la morala clasei proletare.

La drept vorbind Gaittany suferea prestigiul lui Ioanide și în materie erotică, fiind foarte receptiv la sublimități, cîtă vreme un alt prestigiu nu-i diminua entuziasmul. Într-o zi, întîlnind pe Mihaela pe Calea Victoriei, o opri, îi sărută mîna în chipul cel mai respectuos, o contemplă rîzînd satisfăcut cu toată fața, apoi hohoti : «Ha, ha, ha !»

Diana, contaminată de această veselie, rîse și ea.

— Domnișoară, vorbi Gaittany, sînteți un miracol al naturii, un triumf al anatomiei umane. Vă admiră artiștii, vă admiră intelectualii, maestrul Ioanide plănuiește să ridice în cinstea dumneavoastră un templu grec.

— Dacă i se va admite acest lucru azi !

— Se pare că da, planul a fost aprobat în principiu. E vorba de o gliptotecă, un muzeu de còpii după marile capodopere statuare. Maestrul mi-a destăinuit că la intrare, pe două socluri laterale, vede statuia dumneavoastră în două variante.

— Nu mi-a spus nimic despre această intenție, zise modest Diana, ar fi o onoare prea mare pentru mine.

— Pentru ce ? deschise Gaittany larg brațele. Sînteți divină, orice om sensibil și de gust v-ar adora în genunchi.

— Ce vorbe mari spuneți dumneavoastră, bărbații ! Mai bine să ne întoarcem la realitate.

— Ha, ha, ha ! Asta-i realitatea, șopti Gaittany, sînteți o ființă ex-cep-țio-nală.

Și o invită să ia o prăjitură la cofetăria Nestor. Diana, simplă în toate purtările ei, primi fără obiecții, și astfel stătu multă vreme de vorbă nu numai cu Gaittany, dar și cu alți prieteni ai acestuia, printre care Smărăndache, Babighian, Gulimănescu, care se strînse la masa lor. Așa făcea Gaittany curte femeilor. Îi trebuia și lui o motivare cerebrală, și de obicei toată tensiunea lui erotică se consuma în astfel de omagii.

— Domnule, ce zici, întrebă Gaittany pe Smărăndache după ce Diana plecă, nu este așa că e remarcabilă ?

— E din familia marilor statui eline ! confirmă Smărăndache.

— Așa e ! aprobă cu entuziasm Gaittany.

— Însă cred că Cucly e mai în consonanță cu ritmul vieții moderne, mai în spiritul sculpturii unui Bourdelle. Diana este impasibilă.

— Cît ești de nedrept ! se mîhni Gaittany.

— Bineînțeles fiecare simbolizează un mod de existență.

— Amîndouă sînt minune ! bolborosi Babighian ca prin vis, lingînd cu ochii închiși o linguriță cu care luase înghețată.

— Amîndouă, ai dreptate ! înregistră Gaittany, satisfăcut, rezolvarea controversei.

Tocmai atunci trecea pe stradă și Cucly, călcînd în pantofii ei ca niște galoși.

— Uite-o ! zise Gaittany. S-o invităm.

Smărăndache se ridică repede și trecu drumul, aducînd, după o scurtă parlamentare, pe Cucly. Toți se ridicară în picioare, inclusiv Babighian, cu enormul lui tors cocoșat, și sărutară mîna balerinei.

— Ce luați ? o întrebă Gaittany. Are *parfait !*

— Iau întîi ceai.

— Luați și un *parfait !* Este remarcabil !

Ceaiul sosi în fine, iar Cucly, după o oarecare gîndire, luă cu lingurița o felie de *parfait* și o topi în ceai. Toți cei de față schimbară priviri între ei. Cînd paharul pipăit cu mîna se păru balerinei temperat, începu să guste din ceai. Strîmbă însă din nas nemulțumită :

— Ar trebui puțin lapte !

— Să vie lapte ! ciocăni Gaittany cu inelul în cristalul mesei.

Cucly era prea cunoscută în aceste localuri, și fata care servea îi aduse îndată o ceașcă cu lapte, pe care balerina o vărsă în doze mici în ceai.

— Domnișoară Cucly, sînteți o mare artistă, își începu declarațiile publice Gaittany, vă admiră o lume întreagă.

— Minune ! șopti imperceptibil Babighian cu nasul pe masă.

— Sînteți idolul maestrului Ioanide, care v-a consacrat Palatul Cultural ! continuă Gaittany.

Cucly asculta toate exclamațiile cu surpriză, cu plăcere, cu infantilă infatuare.

— Îmi dau silința, zise ea, să fiu mare, studiez toată ziua, aș fi fericită să pot merita, într-adevăr, atîtea laude.

— Dar sînteți superbă, zburați prin aer !

Și Gaittany scutură mîinile ca aripile.

— Meritați, adăugă el, să vă cînte poeții, să vă facă portretul artiștii.

Cît despre versuri, Gaittany însuși era un producător impenitent. Cu stiloul în mînă, pe margini de jurnale sau hîrtii oficiale, călcînd toate regulile prozodice, compunea în grabă distihuri ori catrene, pe care apoi, împăturite, le înmîna rîzînd și fără cea mai mică jenă inspiratoarei. Astfel Dianei îi prezentase următorul distih :

Tu care vii de-a dreptul din Grecia străveche
Dă-mi voie un sărut să-ți pun lîngă ureche.

Diana rîse, strîmbînd puțin din gură, și vîrîse hîrtiuța în poșetă, ca să se amuze și cu alții, căci Gaittany avea aerul de a glumi, și ispitirile lui nu supărau. În vreme ce Smărăndache, Babighian și ceilalți vorbeau, fostul director al muzeului așternu pe o foiță de hîrtie, repede, aceste versuri :

Adesea-n miez de noapte mă visez
Cu tine-n brațe în aer că dansez.

pe care le depuse în mîna dansatoarei. Aceasta le citi, izbucni în rîs, dar păru mulțumită și le transmise cu un soi de mîndrie și celorlalți. Smărăndache colecționa improvizațiile lui Gaittany în autograf, și cea mai plină de haz, în expedivitatea ei, era asta :

Primește un salut, superbă Anny,
Al tău, preadevotat,
D. Gaittany.

E sigur că Gaittany nu avea legături cu femeile de o frumusețe notorie, pe care le adora, împreună cu opinia publică. Nimeni, de altfel, nu cunoștea relațiile lui intime. Smărăndache emitea părerea, foarte probabilă, că Gaittany era și el un admirator vibrant al eternului feminin, aerele erotice fiind mai mult o poză, spre a ascunde cu decență înălțimea sentimentelor sale. Oricum, fostul director al muzeului invidia cordial pe Ioanide pentru faptul că era iubit de femeile cele mai frumoase.

— Domnule, declară el după ce Cucly plecă, Ioanide e sublim în toate. Doamna Ioanide, Mini, Diana și Cucly îl sorb din ochi ca pe un zeu. E un om fericit.

— Femeile simt pe omul mare ! mormăi Babighian.

— După cîte se spune, destăinui Smărăndache, Ioanide are în momentul de față șase iubite.

— Oh, exagerezi ! protestă Gaittany plin de admirație.

— Așa se pare totuși. Avînd a construi un fel de portic sprijinit pe șase imense cariatide, a luat pentru fiecare din ele o amantă superbă ca să se inspire.

— E Barbă-Albastră ! se indignă Gulimănescu.

— Nu, domnule ! protestă Gaittany, Ioanide e un fermecător, un om desăvîrșit față de femei.

Astfel ardea suav Gaittany pe lîngă focul lui Ioanide, adorînd tot ce acesta slăvea, gelos cu simpatie și admirație, neîndrăznind niciodată să treacă de anume margini.

Ioanide cunoștea toate legendele asupra sa și ridica din umeri. Observase totuși că dacă el găsea foarte simplu a slăvi, de la o vreme platonic, mai multe femei deodată, acestea, oricît de independente în gîndire, nu păreau a primi situația cu atîta simplitate. Diana era cea mai tînără și mai resemnată, primind ca pe o fatalitate nesperată stima arhitectului și dispusă a nu pune nici o condiție dacă acesta i-ar fi propus să-i fie amantă. Ioanide avu cu ea un dialog semnificativ.

— Vedeți foarte des pe domnișoara Cucly, zise ea fixîndu-l cu ochii negri ca pădurile vechi. Ce părere aveți despre ea ?

— E o mare balerină, nu-i discuție, cea mai mare pe care am avut-o vreodată.

— Așa spune toată lumea ! admise și Diana, tăcînd cîteva minute.

— De ce mă întrebi ?

— Așa ! lăsă capul în jos Diana.

Ioanide o prinse de bărbie și-i ridică în sus capul privind-o în ochi.

— Ascultă, fetițo, pentru ce mă întrebi ? !

— Am impresia că o iubiți !

Cîteva clipe, Ioanide dădu capului său nemișcarea unui bronz.

— Cînd dansează îmi produce entuziasm, un tumult de sentimente pe care nu pot să-l uit atunci cînd vine aici sau merge pe stradă ca orice muritoare.

Diana păru a se întrista.

— Ești geloasă ? o întrebă arhitectul autoritar.

— Nu ! protestă ea cu exces de intonare, acuzînd nesinceritatea.

Ioanide se plimbă mult prin casă, negăsind ce să răspundă. Apoi se apropie de Diana și începu s-o mîngîie ușor pe obraz.

— Intenția de a face rău nu am avut-o niciodată, unii oameni numesc rău sublimul însuși. Un lucru e sigur, în alte împrejurări te-aș fi iubit. Te iubesc și acum... ca un părinte.

Și zicînd acestea, o sărută ușor pe Diana pe frunte.

Cucly, care făcuse o adevărată agresiune erotică asupra lui Ioanide, nu era nici ea dezinteresată de zvonurile ce circulau.

— Micule, toți spun că ești îndrăgostit de Diana, adevărat ?

Ioanide se opri în fața ei și o luă delicat de părul blond bătînd în nuanța platinei.

— Ce vrei să spui cu asta ?

— Că iubești pe Diana.

— Cînd o văd înainte-mi superbă ca o zeitate elină, o iubesc... o admir.

— Atunci, pe mine, care sînt urîtă, nu mă iubești.

— Te iubesc.

— Pe care din două ?

— Începi să devii absurdă. Știi bine că iubesc pe Elvira, cînd ai vrut să fii a mea cu orice chip, nu te-ai gîndit la asta ?

— Vezi că, doamna Elvira...

— Pricep ce vrei să spui, madam Ioanide are șaizeci de ani și nu inspiră gelozie. Te înșeli, scumpă Cucly, madam Ioanide e adversara voastră cea mai periculoasă. Ea deține sufletul meu din tinerețe, ea m-a însoțit în victoriile și înfrîngerile mele, ea a rămas pentru mine neschimbată, pururi tînără. Pe ea o iubesc.

— Acest lucru pot să-l înțeleg, dar eu am întrebat de Diana. Ce vezi la ea ?

— Tu nu vezi nimic ?

— Fără îndoială, e frumoasă !

— Divină !

Cucly se înfundă în fotoliu, posacă.

— Ești un copil prost, îi dădu curaj Ioanide, care înțelegi cuvintele alandala. Tu ești dumnezeiască într-un fel, ea în altul. Urăști oare dansul atunci cînd iubești muzica ? Ești geloasă ?

— Nu sînt geloasă, mi-am închipuit că nu mă mai iubești.

— Te iubesc fiica mea, zise hotărît arhitectul, și îmbrățișînd-o patern, o sărută pe obraz evitînd buzele arse și senzuale.

Dintr-o convorbire cu Diana, Ioanide află unele lucruri și cu privire la Mini. Între cele două surori fusese un fel de discuție.

— De ce te tot duci la profesor ? reproșase Mini Dianei. Îl importunezi.

— Nu mi s-a părut ! zîmbi blînd Diana.

— Am impresia că începi să-l iubești !

— Nu văd întrucît acest lucru ar putea să te îngrijoreze.

— Mă gîndesc la liniștea de care are nevoie profesorul. Anume turburări superficiale pot să-l depărteze de la munca lui.

— Mini, ești cu totul curioasă, tu nu iubești pe profesor și totuși pari geloasă. Ții la soțul tău, la copil, te cunosc prea bine, n-ai fi în stare să sacrifici principiile tale pentru a dărui un zîmbet maestrului. Și cu toate acestea cauți să mă îndepărtezi de el, presupunînd nu știu ce. Din moment ce nu-l iubești, nu-l pune sub epitropie.

— O anume obligație morală, zise Mini încruntată, mă îndeamnă să-l feresc de dezamăgiri.

Atunci calma Diana, totdeauna măsurată la cuvinte, spuse surorii sale o vorbă gravă :

— Ești idioată !

«Madam Valsamaki-Farfara, gîndi Ioanide, aducîndu-și aminte de convorbirea lui cu ea cu privire la Mini, are indiscutabil geniu».

Ioanide mai observă că și Elvira, atît de îngăduitoare cu el toată viața, avea mici melancolii, scurte, infinitezimale încruntări cînd vedea pe Diana sau pe Cucly.

— Madam Farfara, consultă el iarăși pe atotștiutoarea lui prietenă, crezi că Elvira ar putea suferi din cauza, cum să zic, purtărilor mele, pe care le regret ?

— Să fie geloasă, vrei să spui ?

— Da !

— Cu siguranță, nu, niciodată și mai puțin acum, după moartea copiilor, Elvira n-a fost geloasă, avînd deplină încredere în dumneata, cu toate numeroasele dumitale experiențe.

— Mi se pare tristă.

— Asta e posibil. Înainte era sigură că o iubeai, avea oricînd dovada cînd te întorceai pocăit acasă. Acum ea își interzice un asemenea control, nu mai contează decît pe sentimente retrospective. Noi, bătrînele, ne socotim încă iubite cînd cineva ne aduce aminte cum am fost odinioară. Cînd bărbatul a uitat figura noastră de altădată, atunci totul s-a sfîrșit.

— Ai fost totdeauna încîntătoare, madam Farfara.

— Și dumneata ești mereu șarmant, Ioanide, mai mult ca oricînd. Cum le pricep pe bietele fete ! Ești un monstru de seducție. Să nu fii rău cu ele.

— Mă emoționezi, madam Farfara.

— Ei bine, ca să venim la chestiune, Elvira poate avea o clipă sentimentul, în prezența unor fete așa de splendide din felurite puncte de vedere, că pierzi din suflet imaginea ei.

— Niciodată, madam Farfara.

— Am să i-o spun, dacă-mi dai voie, deși cred că, în fond, nu s-a îndoit nici ea serios de acest lucru.

Într-o zi Ioanide, luînd pe Cucly de mînă, o găsi mai fierbinte decît s-ar cuveni. Îi pipăi și obrajii, ce i se părură ai unei febricitante.

— Ce-ai făcut ? Ai răcit ? Pari a avea febră.

— Nu, micule, sînt agitată cu studiul și cu repetițiile, n-am absolut nimic, nici nu vreau să concep că aș avea ceva, tocmai acum.

Peste două zile Ioanide merse acasă la Cucly și o găsi în pat cu o batistă udă la cap, iar în mînă cu un text pe care-l studia. Odaia era într-o neorînduială apocaliptică.

— Dar ce faci, ești bolnavă ?

— Mă doare puțin capul, atîta tot.

Arhitectul se apropie de pat, puse dosul palmei peste gîtul fetei.

— Dar ai febră în regulă, ți-ai luat temperatura ? Unde e termometrul, parcă aveai unul.

— L-am spart, micule, n-am avut decît foarte puțină, treizeci și șapte și o liniuță. Acum mi-a trecut.

— N-aș crede. Ai mîncat ceva ?

— Desigur, am mîncat.

Ioanide, care știa de la contele Iablonski că Cucly avea obicciul să nu mănînce, aruncă ochii prin casă și nu găsi urmă de alimente, afară de un pahar ce conținea încă pe fund un deget de ceai rece. Se mulțumi să deretice puțin prin casă, readunînd vesmintele fetei, pe un scaun, punînd în ordine lucrurile de pe masă.

— N-ai vrea să mănînci ceva ? întrebă Ioanide.

— Dacă mi-ai aduce înghețată, da.

— Înghețată acum, și cu febră ! În fine. Te rog să nu ieși din casă.

Arhitectul căută pe Iablonski.

— Ce e cu Cucly a dumitale, are febră și, după cîte mi se pare, nu mănîncă. Se extenuează în mod nepermis cu dansurile ei. Dar mai ales nu se hrănește.

Ioanide insista asupra acestui punct, fiindcă știa că Cucly ar fi putut cu ceea ce primea de la teatru și cu ceea ce-i dădea el s-o scoată la capăt. Bineînțeles, nu împărtăși aceste gînduri lui Iablonski.

— Cucly e o fată a cărei educație a fost neglijată, nu știe să se conducă singură în viață. Nu are niciodată bani, deși îi dau și eu. Cumpără nimicuri sau, cum am aflat, oferă colegilor care sînt în suferință. Va fi foarte greu să învețe disciplina. Dacă nu are bani, se culcă nemîncată, și de aceea am grijă să trec în fiecare seară să-i aduc cîte ceva. E un copil mare, domnule arhitect !

Ioanide fu foarte mirat de ceea ce auzea. Cumpără prăjituri, le puse în automobil și, după o prealabilă înțelegere, merse să ia pe academicianul Șaramet, cu care se duse acasă la Cucly.

— Ți-am adus un mare admirator, zise Ioanide fetei, introducîndu-l pe Șaramet pe ușă. Colegul meu, academicianul Șaramet, ține să te vadă.

Cucly se strînse sub plapumă înfricoșată.

— Nu sînt bolnavă !

— Se și vede, zise Șaramet, mină bună, puțin îmbujorată ; am venit să-ți aduc omagiile mele.

Și-i luă mîna să i-o sărute.

— Puțină febră, remarcă el ca și accidental, emoțiile artei.

— Ce-ar fi, doctore, propuse Ioanide, tot ești aici, să-i faci un mic examen ? Îi prescrii ceva și astfel mîine se dă jos din pat fără dureri de cap și poate să danseze.

Academicianul Șaramet admise, bineînțeles, îndată. Întîi luă, stînd pe marginea patului, temperatura pacientei :

— Mda ! citi el, treizeci și opt și cinci linii, nu-i cine știe ce. O stare gripală.

Apoi dădu ușor la o parte plapuma și începu să ciocănească spatele gol al fetei (căci cămașa, foarte decoltată, alunecase pe umeri), punînd urechea peste o batistă subțire. Urmă toată ceremonia obișnuită în aceste împrejurări.

— Respiră adînc ! Mulțumesc ! Respiră ! Mulțumesc ! Respiră ! Mulțumesc ! Tușește adînc ! Mulțumesc ! Tușește ! Mulțumesc ! Respiră ! Așa ! Oprește respirația ! Bine.

— Ei ? întrebă Ioanide.

— Mda ! dădu răspunsul laconic Șaramet.

Academicianul palpă splina, ficatul, pîntecele, supuse pe Cucly la alte cîteva probe bizare, apoi o reînveli cu plapuma.

— Cîteva zile, ordonă el, repaos complet și alimentație ușoară, dar substanțială. După aceea, vom vedea. În general, cît mai puțină oboseală, aer curat, hrană bună și mai multă grăsime pe trup, sînteți prea slabă.

— Dar o dansatoare nu trebuie să fie grasă !

— Asta e o problemă, mărturisi Șaramet, care nu e de resortul meu.

— Ce să iau pentru durerea de cap ?

— Nimic sau un piramidon, vă voi prescrie un antipiric mai ușor de suportat. Asta trece.

— Ce-ai găsit ? întrebă arhitectul pe Șaramet cînd fură amîndoi în mașină. Sper că e o simplă indispoziție din surmenaj.

— Mde ! făcu Șaramet. La vîrfurile pulmonilor are un proces și se pare că și mai jos, la pulmonul drept. N-aud bine deocamdată. Sînt caverne mute, ireperabile la auscultație. Trebuie să-i facem o radiografie.

— Asta ar fi un dezastru moral pentru ea ! se întunecă Ioanide. O balerină tuberculoasă !

— Nu e unicul caz. Secretul profesional îmi interzice să divulg numele pacientelor. Din cauza dietei excesive și a oboselii apar focare, însă o viață cuminte, cu exercițiu moderat și hrană bună duce la închiderea definitivă a proceselor.

— Deci se poate vindeca.

— Nici vorbă. În cazul domnișoarei cred că infiltrația este veche și că dansul a împiedicat-o să se dezvolte. Știi, exercițiul de respirație, mișcarea. Din păcate, praful de pe scenă, subalimentația voită produc mizeria fiziologică și o invazie bruscă.

— Dacă am duce-o la un sanatoriu, pentru cîtăva vreme ?

— Ar fi lucrul cel mai nimerit. În cîteva luni și-ar reveni și ar putea să danseze din nou, cu socoteală, bineînțeles.

— Dacă poți cere vijeliei, iubite coleg, spuse amar Ioanide, să sufle cu socoteală !...

Ioanide reveni a doua zi la Cucly și o găsi prin casă, în tricou, făcînd exerciții. Era palidă la față, iar fruntea și-o legase cu o batistă udă.

— Ce faci, pentru dumnezeu, de ce te-ai dat jos din pat ?

— Mi-e mai bine, micule, am o groază de studiat.

Ioanide îi pipăi obrajii.

— Iar ai febră, doctorul a spus să stai culcată pînă ce-ți va trece. Te joci cu sănătatea.

— E imposibil, trebuie să dansez.

— Întîi să te faci sănătoasă.

— Trebuie să dansez !

«În definitiv, gîndi Ioanide, nu e ilogic ceea ce spune. E devorată de o singură pasiune față de care viața cade pe planul al doilea : a trăi nu e necesar, e necesar a dansa.»

— Totuși, continuă el tare, ca să dansezi e bine să te cruți puțin. Ce are să însemne cîteva zile de odihnă ?

— Întreruperea exercițiului nu e indicată, micule, suplețea mușchilor reclamă continuitate.

— Doctorul Șaramet, care te-a examinat aseară, mi-a spus că socotește că ar fi bine să stai cîtăva vreme într-un loc de odihnă, un sanatoriu bun, ca să te întremezi.

— Aș, respinse Cucly ideea, pentru ce să merg la sanatoriu ? Trebuie să dansez. De altfel mă simt bine, nici nu mă mai doare capul.

Și zvîrli batista de la frunte.

— Ai mîncat ceva ? întrebă Ioanide aruncînd ochii prin odaie.

— Am luat două prăjituri din cele aduse de tine aseară.

— Nu ajunge, ai nevoie de lapte, de lucruri substanțiale, te sinucizi prin inaniție.

— Un pachet de ciocolată, micule, mi-ar face plăcere.

— Ești nebună ! Cine se hrănește numai cu ciocolată? Totuși am să-ți aduc, cu condiția să fii cuminte.

Ioanide drese patul, culese de pe jos veșmintele fetei, din nou risipite prin toate părțile, o sili să îmbrace o cămașă de noapte și, ridicînd-o în brațe, o depuse în pat și o înveli. Apoi puse *réchaud*-ul electric la priză și turnă apă pentru ceai. Numai după ce Cucly bău ceaiul și făgădui să stea cuminte în pat, plecă să-i aducă ciocolata făgăduită, medicamente și de mîncare. Cînd se întoarse nu găsi pe Cucly în cameră, cămașa de noapte zăcea în mijlocul odăii.

— Unde este domnișoara Iablonski ? întrebă Ioanide pe gazdă, o poloneză grasă, între două vîrste.

— A plecat de vreun sfert de oră în oraș, spunea că se duce la repetiție.

«Această fată e nebună, își zise arhitectul, trebuie s-o salvăm cu orice chip.»

Ioanide se consultă cu Dragavei și conveniră amîndoi să obțină amînarea cu o lună sau două a *Lacului lebedelor*, balet în care Cucly deținea rolul principal. Din fericire, lucrul fu posibil, direcția mai întîmpina cîteva dificultăți tehnice, încît ideea proorogării premierei se primi ca

foarte oportună. Totodată, Dragavei solicită pentru Cucly un concediu tacit de o lună de zile. În aceeași zi, Cucly veni cu totul alterată la față acasă la Ioanide și se aruncă într-un fotoliu, în sufragerie.

— Sînt foarte nenorocită, zise ea cînd își mai veni în fire, repetițiile baletului au fost amînate cu o lună de zile. Deci nu mai dansez.

— Ba ai să dansezi, o lună mai devreme sau mai tîrziu nu înseamnă nimic. Spectacolul va fi și mai bine pus la punct, iar tu te vei odihni în acest timp.

— Voiam să dansez !

— Ești imposibilă. Madam Ioanide, vezi ce temperatură are iubita noastră balerină ! Mi se pare prea îmbujorată la față.

Elvira veni cu termometrul și-l întinse cu multă grație fetei, care-l puse docilă la subsuoară.

— Ei, cît are ? întrebă arhitectul.

— Dar, Ioanide... are... aproape treizeci și nouă de grade. Eu zic să se întindă pe canapea și să chemăm un doctor.

— Nu vreau doctor, sînt sănătoasă, am alergat prea tare. Mă duc.

Ioanide și Elvira făcură toate sforțările spre a decide pe Cucly să accepte a merge cu o mașină acasă și a o convinge să stea în pat cîteva zile. Din fericire, sosi Mini, care se oferi să conducă pe Cucly, scutind pe arhitect de un gest prea familiar, jignitor pentru Elvira. Mini trimise aproape îndată și un doctor.

— Ei, ce-a zis doctorul, întrebă Ioanide pe Mini, la revenirea acesteia.

— Deocamdată are febră, un fel de stare gripală, însă crede că plămînii sînt atinși. Nu se poate pronunța decît după încetarea febrei. I-a recomandat liniște desăvîrșită.

— Ce-i de făcut ? Fata asta are obiceiul să fugă din pat. E o sălbatică, plină de suspiciuni. Dacă se îmbolnăvește mai grav, pierdem pe cea mai mare dansatoare pe care o avem («iar eu, urmă în gînd Ioanide, o ființă care-mi hrănea sufletul cu flacăra ei»).

— Dacă îmi permiteți, zise Mini, făcîndu-se a nu băgui alte motive ale purtării arhitectului decît interesul pentru arta coregrafică, am să mă ocup eu de dînsa. Voi vorbi

cu sora mea Mihaela, care e mai liberă, să stea lîngă ea. O vom vizita cu schimbul.

Ioanide închise puțin ochii, meditînd la riscurile contactului dintre Cucly și Diana. Dar apoi încuviință :

— Dacă vreți, faceți o faptă bună.

Diana avu și ea, la propunerea Miniei, o scurtă criză de meditație, apoi primi invitația cu blîndețea ei obișnuită. Cucly fu supravegheată din scurt vreo două zile, silită să stea în pat, să ia medicamente, să mănînce. Diana ședea ceasuri întregi, apoi venea Mini și o înlocuia cel mult o oră, pînă la reîntoarcerea Dianei. Gazda făcea de gardă și ea din cînd în cînd, de asemenea Iablonski, soția sa Lydia mulțumindu-se a trimite cîte un mesaj scris. Temperatura scăzu fără a deveni normală, și Șaramet, la o nouă vizită, recomandă aerisirea continuă a odăii și odihnă absolută. Ideea lui rămînea mereu ca Cucly să se interneze într-un sanatoriu. De a treia zi, aflîndu-se de indispoziția balerinei, începură să pice lipsiții de ocupație, începînd cu Smărăndache.

— Se spune că spectacolul de balet în care debutați cu rolul principal va fi grandios, o înștiință acesta, decorurile se vor aduce de la Moscova. Va asista guvernul și, pe cît se pare, și invitați de seamă sovietici. Așa se explică amînarea.

Cucly tresări la această veste.

— Ah, și eu stau în pat, fără să studiez ! E stupid ! Mă simt foarte bine.

Și dădu să sară din pat.

— Fii serioasă, o potoli Diana cu glas mîngîietor, de ce nu ești cuminte ? Cu cît vei fi mai odihnită, cu atîta vei fi mai sprintenă atunci.

— N-am răbdare. Fii bună și deschide patefonul, pune discul care se află alături.

Diana învîrti manivela și puse în mișcare placa. Era un fragment de balet pe care, îndată ce Cucly îl auzi, începu să-l comenteze cu palmele, cu brațele, pînă ce se ridică de-a dreptul în genunchi pe pat, cu intenția de a da amplitudine mișcărilor.

— Ei, dar asta nu e de loc bine, domnișoară, zise academicianul Șaramet, intrînd cu Ioanide pe ușă. Șezi liniștită, uită un timp că ești balerină. Mișcarea produce febră.

Luînd într-adevăr temperatura fetei, o găsi ridicată. Patefonul fu scos din odaie și transportat provizoriu la gazdă.

Ioanide oferi un pachet de ciocolată bolnavei, iar după o gîndire, privit cam cu oblicvitate de ea, un alt pachet Dianei.

În altă zi, Cucly fu vizitată de mareșalul Cornescu, care se iluziona mereu că va purta uniforma mirifică de portar.

— Salut tinerețea ! zise mareșalul, a cărui barbă era mai iradiantă ca oricînd.

Întrebat de Mini și Diana ce mai face, somptuosul portar prezumtiv răspunse în rîsul tuturor :

— Sper să mănînc o pîine onorabilă, mulțumită tovarășului Dragavei, dumnezeu să-i dea tot ce dorește.

Cornescu destăinui că se desfăta ca simplu om din popor în Palatul Cultural, avînd prilejul să facă și muzică, deoarece se afla acolo și pian, și clavecin. Cînd avea să se facă bine, o invita pe Cucly să vină cu el să-i cînte ca să poată dansa. Și mareșalul fluieră *Menuetul* lui Mozart, începînd să se învîrtească prin casă : «Ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-ta, ta-taaaa...»

— Nu dansați, îi șopti zîmbind Diana. Cucly n-are astîmpăr, dacă vede pe cineva jucînd, se dă jos din pat.

— Sînt un bătrîn nebun, se pocăi brusc Cornescu, un exemplu rău pentru generațiile tinere. Trebuie liniște, foarte multă liniște în viață, domnișoară Cucly.

Și cu mîinile ca un dirijor de orchestră, mareșalul sugeră un *diminuendo* al ritmului vital.

Babighian făcu, din distracție, o gafă penibilă. Era un om foarte atent în somnolențele lui, la tot ce privea arta, însă într-adevăr adormit în alte domenii, și, în afară de asta, colportor de știri truncheate repetate cu o insistență de automat. Se întîmplă ca Babighian să vină la Ioanide spre a contempla *Florile* de Luchian tocmai cînd arhitectul conferea sumbru cu academicianul Șaramet.

— Trebuie să-ți spun că Cucly a trăit pînă mai dăunăzi într-o cameră la demisol, împreună cu mamă-sa vitregă, contesa Iablonski, care este, după cîte mi-a mărturisit contele, tuberculoasă din tinerețe.

— Mda ! înregistră Șaramet.

— Crezi că asta a putut să aibă un efect asupra fetei ?

— Lipsă de aer, mizerie fiziologică, stropi impregnați cu bacili, toate laolaltă pot provoca însămînțarea.

— Și afară de asta, familia lui Iablonski însuși este ereditar tuberculoasă. Contele face o excepție. El însuși mi-a destăinuit.

Academicianul Șaramet dădu din cap zicînd :

— Mde !

— Ce-i de făcut, după dumneata ? întrebă Ioanide.

— Iubite coleg, mai bine un măgar viu decît un filozof mort. Domnișoara trebuie să renunțe la dans, cel puțin multă vreme : să stea cîteva luni într-un sanatoriu și apoi să ducă o viață inertă.

— Iată un lucru pe care Cucly nu-l va înțelege.

— Două luni, o lună cel puțin de sanatoriu ! concedă Șaramet, apoi să danseze. Și-apoi iar să ia repaos. Pe cîte știu, rolurile se dublează.

— Ideea asta acum ar fi mortală pentru Cucly. Vrea să se afirme. Operele de artă, iubite coleg, nu se fac prin delegație.

— Mde ! reintră în sine iar Șaramet, om bun și nebănuit erou al muncii medicale în noul regim, dar irremediabil pesimist.

Babighian, care totodată uita de unde avea știrile, spunîndu-le, nu rareori, după o oră chiar aceluia de la care le deținea, amestecă lucrurile. Gaittany, cu care merse la Cucly, îi vorbise despre *Lacul lebedelor* de Ceaikovski, care avea să se reprezinte în curînd. Deci, cînd fură la Cucly, și aceasta întrebă ce se mai aude în lumea teatrală, Babighian zise ca prin somn, cu capul lăsat pînă înspre pintece :

— Se joacă în curînd *Lacul lebedelor*. Minune !

— Cînd ? tresări alarmată Cucly.

— Nu așa repede, interveni Gaittany, cînd totul va fi în regulă. Vom avea prilejul să te vedem cu toții. Te rog să primești felicitările mele anticipate.

Babighian însă nu fusese atent.

— Balerina care trebuia să susțină rolul principal e bolnavă, rolul se dublează.

— Nu, domnule, nu se dublează nimic, se repezi Gaittany.

Însă colecționarul, somnolent, continuă imperturbabil versiunea sa :

— Are tuberculoză din familie, trebuie să se interneze pentru vreun an.

— Cine ? strigă înăbușit Cucly. Nu știu nici o balerină care să aibă tuberculoză. Eu trebuie să interpretez rolul principal din *Lacul lebedelor*.

«Nenorocitul ! zise în gînd Gaittany. Strică totul !» Apoi tare :

— Nu, domnule, nu e vorba de nici o tuberculoză. Doamna Sturza-Bulandra, mi s-a spus, a avut o luxație, dar va juca.

— Eu știu, se încăpățînă Babighian inocent, că e vorba de o balerină. Am auzit de la doctorul Șaramet.

— Aș, protestă Gaittany cu aerul său cel mai jovial, ai înțeles greșit. Trebuie să fie altcineva. Dragavei m-a asigurat că spectacolul va avea loc înspre iarnă și că toți așteaptă cu nerăbdare pe domnișoara Cucly. E o dansatoare ex-cep-țio-nală.

— Minune ! mormăi Babighian.

— Arătați foarte bine, se entuziasmă Gaittany, privind pe Cucly. Să nu vă fie de deochi. Și cu degetul ciocăni în lemnul mesei.

— Eu sînt tuberculoasa, zise aceasta decisă. N-am să mai dansez niciodată, sînt sigură că se repetă fără mine și că sînt înlocuită. Nu vreau să mai stau în pat, n-am nimic și trebuie neapărat să studiez.

Gaittany împărtăși lui Ioanide boroboața lui Babighian și amîndoi merseră la Dragavei (Gaittany, cu toate că afectat, nu-l neglija pe acesta din urmă, îl vizita din cînd în cînd).

— Fă ceva, zise Ioanide lui Dragavei, să liniștim pe Cucly. Poate așa o convingem să se interneze vreo lună.

Dragavei, împreună cu Leu, care ținea neapărat să vadă și el pe balerină, se transportă la locuința pacientei. Leu

era îmbrăcat din ac : pălărie moale de fetru, haine îngrijite de culoare închisă, cravată cu dungi albastre.

— Tovarășă Cucly, spuse Dragavei dansatoarei, după ce-i strînse mîna, am auzit că ai plîns. Pentru ce ?

— Doctorul îmi spune să stau în pat, deși eu mă simt bine.

— Și ce dacă ai să stai cîteva zile, o lună să zicem, în casă ? Odihna nu strică. O să ai de furcă atunci cînd intri pe scenă.

— Voi fi înlocuită, am auzit că rolul e dublat.

Dragavei rîse sănătos, ca de-o balivernă.

— Fugi de-acolo, tovarășă, cine ți-a mai spus comedia asta ? Rolurile se dublează adesea, cum știi, ca să aibă prilej mai multe elemente să se afirme. Dar în cazul nostru, rolul e numai pentru dumneata, pentru debutul dumitale ca solistă.

— Și dacă doctorul spune mereu că sînt bolnavă, n-o să-mi iasă zvonul că nu sînt aptă și n-o să fiu concediată ?

— Ascultă, tovarășă Cucly, își reluă Dragavei un aer sever, așa cunoști dumneata societatea socialistă ? Întîi, nu ești decît obosită, așa mi-a spus doctorul, oricui i se întîmplă. În curînd are să-ți treacă. Dar să zicem că ai fi bolnavă, așa crezi dumneata că cultivăm noi talentele, aruncîndu-le în stradă, cum făceau burghezii ? Noi te obligăm să te faci sănătoasă, ca să ne desfătăm toți la arta dumitale.

— Noi, tinerii muncitori, zise Leu înflăcărat, așteptăm cu nerăbdare să vedem pe marea noastră dansatoare Cucly.

— Deci, tovarășă Cucly, încheie Dragavei, n-asculta pe unul și pe altul, fă-te bine și să te vedem în curînd.

Cucly se însenină puțin după această vizită și atunci Ioanide își zise că e momentul de a o convinge să se ducă la un sanatoriu spre a se sustrage vizitelor inoportune. Mini, Diana și Smărăndache își luară sarcina de a-i obține consimțămîntul. Cîteșitrei se apropiară cu scaunele de patul bolnavei, Smărăndache rămînînd totuși ceva mai departe din discreție. Diana începu să resfire ușor părul tinerei balerine, să-l ridice în sus, să-i dea forma unei coroane.

— Cum poți să stai în odaia asta ? zicea ea. N-ai aer, n-ai ce-ți trebuie. Vin fel de fel de inoportuni ca

Babighian și-ți bat capul cu fleacuri... Du-te la sanatoriu. Ce crezi că e un sanatoriu ? Un hotel luxos. Ai o cameră admirabilă, mobilă confortabilă, chiuvetă și baie. Masa ți se aduce la pat. Poți să te plimbi prin odaie, să citești, nu întîlnești nici un bolnav. Dacă nu te simți bine, suni și vine o infirmieră. Doctorul trece în vizită numai dacă e nevoie, în cazul dumitale te lasă în pace.

— Sanatoriul e de stat, trecu la atac Mini, e splendid. E un aer liniștit în camere și o lumină care-ți dau sănătate. Maestrul nostru are de gînd să stea cîtăva vreme numai fiindcă nu sînt telefoane.

— Dacă nu mă-nșel, observă Smărăndache, planurile au fost făcute chiar de maestrul Ioanide.

— Sigur, sînt de el, confirmă Mini.

— Ni s-a spus, reveni Diana, că în odăi sînt așternute covoare de Persia, iar pe pereți sînt atîrnate tablouri de Petrașcu și de Pallady.

— Pozitiv ! întări Mini. S-au trimis de la muzeu chiar unele mobile de stil.

— Este acum teoria, explică Smărăndache, că un interior luxos și bine gîndit sub raportul formelor și culorilor contribuie enorm la moralul bolnavilor sau al oamenilor obosiți.

— Vin să se interneze, adăugă Mini, mulți academicieni, artiști, perfect sănătoși, numai în scopul de a avea liniște și a-și controla sănătatea.

— Academicianul Cuculeț, supralicită Smărăndache, și-a scris la sanatoriu *Manualul de chirurgie*.

Cei trei continuară astfel a spune minuni despre viața la sanatoriu, excitîndu-și imaginația, deși în fond, cu unele exagerări, erau în spiritul adevărului. Cucly îi asculta gînditoare și în cele din urmă întrebă :

— La acest sanatoriu vin, prin urmare, numai oameni sănătoși să se odihnească ?

— Mai mult sau mai puțin ! pluti în vag Smărăndache. Azi concepția despre sănătate a evoluat. Toți avem deficiențe, sănătatea e doar un echilibru, o compensație. Cînd echilibrul începe să se strice, o supraveghere se impune.

În cele din urmă, Cucly păru convinsă și, începînd de a doua zi, Ioanide, ajutat de Mini, făcu toate demersurile, obținu camera la sanatoriu și decise ziua în care Cucly tre-

buia luată cu automobilul. Cînd însă, la orele zece ale zilei hotărîte, Ioanide, Mini și Diana se prezentară cu mașina la locuința balerinei, găsiră odaia goală, patul strîns și totul într-o ordine anormală. O altă mînă dereticase. Gazda, întrebată, informă pe cei trei că Cucly plecase în ziua precedentă, cu o valiză în mînă și cu patefonul în alta și că avea să lipsească, după spusele ei, cîteva zile.

— Fata asta, murmură întunecat Ioanide, nu-i cuminte.

Mini și Diana schimbară între ele o privire.

Nu mult după aceasta, Ioanide află că Cucly ieșea prin oraș. Fusese chiar la teatru să se informeze asupra repetițiilor. Pe la el nu mai trecea. Smărăndache, făcînd anchete, ajunse la încheierea că Cucly se refugiase la tată-său, aflase chiar că o duce foarte prost. E curios că și Iablonski evita pe arhitect. La început, acesta își zise că era un abuz din parte-i să răpească liberul arbitru al fetei și o indelicatețe față de conte a se arăta prea interesat de Cucly. Pe urmă, socoti că avea obligații morale către balerină, ca femeie, și, mai presus de toate, ca talent excepțional. Deci merse acasă la Iablonski. Acolo, intrînd în coridorul demisolului, auzi gălăgie.

— *Voyou, mauvais sujet,* striga un glas feminin cunoscut, *je vais aller chercher le chef de la milice.*[1]

În curînd apăru contesa de Verner-Sternberg.

— *C'est un vrai scandale,* continuă ea a da curs indignării, *j'ai eu des noix, il me les a chipées, toutes, toutes.*[2]

— Cine, contesă ? o întrebă Ioanide.

Bătrîna, recunoscîndu-l, solidară cu clasa ei, bătu în retragere.

— *La vie a bien des laideurs, cher monsieur, n'en parlons plus !*[3]

Ioanide ciocăni în ușa lui Iablonski. După un timp, contele apăru în întredeschizătură.

[1] Golan, derbedeu... am să mă duc la șeful miliției.
[2] E un adevărat scandal... am avut nuci, mi le-a șterpelit pe toate, pe toate !
[3] Viața are multe părți urîte, dragă domnule, să nu mai vorbim !

— E aici ? întrebă șoptit arhitectul.

Iablonski ieși afară, închise ușa după el și făcu din cap că da.

— Nu vreau să vă importunez acum, te-aș ruga să treci pe la mine mîine.

Contele aprobă iarăși mutește și conduse pe Ioanide spre ieșire. Aci, împiedicîndu-se de trepte, șovăi și era să cadă jos dacă arhitectul nu-l ținea de braț.

— Ți-e rău, ești foarte palid la față.

— Nu-i nimic, murmură Iablonski, o simplă amețeală. Știți, mi s-a cerut iarăși sînge.

XXII

Prin Caty, pe care o stimula mereu să intervină în favoarea sa, colonelul Remus Gavrilcea izbuti, în cele din urmă, să fie mutat la București. Era și timpul, după socoteala sa, căci războiul i se părea a lua o întorsătură urîtă, plină de responsabilități pentru actorii săi. Wachsen, care se refăcu repede după accidentul cu Seraphin, devenea din ce în ce mai încruntat și fioros, în contrast așa de ciudat cu finețea lui personală. «Ideea» anula la el și la ceilalți camarazi ai săi orice reacție sentimentală.

— Mi se pare, îndrăzni a sugera colonelul la plural, că ne-am aventurat prea mult. Expedițiile vaste sînt primejdioase, mai ales prin părțile acestea. Prudența nu strică.

— Nu există cuvîntul prudență în vocabularul nostru, se aprinse Wachsen. E un război pe viață și pe moarte între dușmani implacabili. Distrugem sau sîntem distruși.

— Dacă puteți fi distruși, atunci la ce folosesc excesul de asprime, exterminările, devastările ?

Wachsen se supără :

— Nu numai noi vom fi distruși, ci și voi care ați mers alături. Ultima noastră șansă de a scăpa e de a extermina ca niște barbari tot ce întîlnim în cale. E posibil ca în goana după noi, inamicul să obosească și să cadă. Și apoi avem speranța că puterile occidentale

vor înțelege primejdia și vor accepta pacea separată. Dacă acest lucru nu se întîmplă, pustiirea pe care o vom face va fi atît de totală, încît un secol nu va mai crește nici iarbă. Învingătorul va fi adevăratul învins.

— Un popor mare ca al dumneavoastră poate încerca o astfel de politică, pentru noi însă e greu, vom trage ponoasele.

— Nu ne pasă de voi, țipă Wachsen, trăiește cine este tare. În lume nu trebuie să rămînă decît popoarele cu adevărat tinere.

Colonelul tăcu. Asemenea concepții îi rămîneau inaccesibile, nu fiindcă erau sinistre, ci pentru că nu interesau firea sa prudentă. La București, Remus încerca oral să convingă pe cei îngrijorați ca și el că era o victimă a disciplinei militare, altfel de mult ar fi părăsit uniforma și și-ar fi văzut de treabă. Caty întîmpină pe recentul ei soț cu aceeași exaltare, mai mult de ordin carnal, totuși fără admirația de la început. Ea, Șerica și ceilalți din tagmă văzuse în acești militari niște eroi, apărătorii «ierarhiei sociale». Acum cînd ei înșiși se lamentau și declarau expediția o aventură, nu mai erau la ordinea zilei. În Ciocîrlan, Caty iubise un om plat ca individ, dar foarte tare prin relațiile sale mondene; Remus Gavrilcea nu reprezenta nimic. Accentul sentimental începu să cadă la Caty pe Filip, prin care se simțea legată de o clasă de oameni îndemînatici a trece prin furtuni.

Cu Filip, Caty plecă la Paris, atunci sub ocupație germană, și se întîlni cu Oster. Acesta căpătase o fizionomie mai aspră, înnobilată de cîteva șuvițe de păr alb. Punea la cale misterioase tranzacții comerciale între Argentina și puterile Axei, făcea speculațiuni în stil mare, ce absorbeau în el orice alte preocupări. Cîmpul de bătălie al lui Oster era cabinetul cu uși capitonate. Revederea între cei doi amanți fu cordială, totuși bancherul, ceremonios și ardent ca de obicei, avea în ochi un soi de melancolie sau de distracție.

— Am auzit, zise el Caty-ei într-o cameră de hotel cu vederea spre Operă, de nenorocirea ce vi s-a întîmplat. *Señor* Ciocîrlan s-a sinucis.

— E mult de atunci, lăcrimă sincer Caty, nu voi uita totuși niciodată.

— Acest lucru n-ar fi trebuit să se întîmple.

— A fost o groaznică confuzie, o întîrziere criminală. Totul se aranjase.

— Pentru ce n-ați eliminat de la început orice motiv de îngrijorare? Erați doar în măsură să faceți aceasta.

Caty tăcu. Deși Oster nu se exprima limpede, i se păru că face aluzie la cecul pe care i-l dăduse ca să stingă datoriile. Schimbînd deci vorba, puse mîna pe umărul lui Filip, care avea între cinci și șase ani.

— Singura mea preocupare, spuse ea, este acum viitorul acestui copil.

Nu adăugă nici «*tuyo*», nici «*nuestro*», dar Oster remarcă lipsa determinațiunilor exacte. De altfel, privise tot timpul scrutător pe Filip.

— Copilul vă seamănă mult, observă el.

— Așa spun unii, totuși nu în totul.

— Mai are uncle contururi fine, o alungire a feței, proprie familiilor foarte vechi. Ceva din Bizanț.

Caty nu îndrăzni să-l dezmintă și să facă vreo apropiere între fizionomia băiatului și aceea a lui Oster. Lipsa de raport fiziologic între Filip și Oster era bătătoare la ochi.

— Copiii nu seamănă totdeauna părinților, remarcă ea tardiv. Sînt unii care vin cu individualitatea lor inedită.

După o lungă tăcere, contemplînd lung pe Caty, Oster trecu la altă idee.

— Pentru ce v-ați căsătorit, *señora*?

— Dar... căută o justificare Caty, eram așa de nenorocită, așa de singură!

— Nu erați singură, un suflet credincios veghea asupra dumneavoastră.

— Țara noastră trecea prin mari frămîntări, conducătorii ei militari apăreau pentru noi ca niște salvatori. Cum aș fi îndrăznit să sper că un om ca dumneata își mai aduce aminte de mine?

— Un Oster *no olvida nunca*![1]

[1] ...nu uită niciodată!

— Mi s-ar fi părut un abuz să te mai turbur. N-aș fi putut de altfel părăsi locul unde se afla nefericitul meu Gigi.

— Aș fi venit eu... din cînd în cînd !

— Sînt sentimente frumoase și sincere, însă un om ca dumneavoastră nu trebuie să-și schimbe drumul pentru o femeie neînsemnată ca mine.

— Sînteți ființa omenească cea mai însemnată pentru mine.

După această convorbire, încordarea relativă între Oster și Caty se risipi, deși Oster rămase mereu învăluit în melancolia lui prin care, de fapt, sancționa pe Caty, transportînd în trecut toată ardoarea sa. Oster merse cu Caty și cu Filip în oraș ; copleși pe copil cu tot felul de daruri, iertă lipsa de asemănare dintre el și Filip. În camera separată a unui mare restaurant, bancherul ceru acordeonul de la orchestră și cîntă în surdină, acompaniindu-se singur, *Ay, ay, ay*.

Într-altă zi Caty trecu la chestiuni mai pozitive.

— Cum pot să salvez, în folosul copilului, în cazul cînd ne-ar amenința comunismul, averea mea ?

— Pe cît ne spune experiența, rămînînd într-o țară comunistă, nu se mai poate salva nimic. N-ar fi altă soluție decît a lichida și a emigra.

— Dar atunci e-ngrozitor.

— Cine nu acceptă soarta comună a patriei, zise Oster fără aer vizibil de repros, sfîrșește prin a se expatria spre a se salva ca individ.

— Dumneata ce-ai face în situația mea ? întrebă Caty.

— E cu totul altceva, lăsă capul în jos Oster. Rațiunea mea de a trăi este lupta. Cu sau fără avere, n-aș părăsi Argentina. Un loc pe pămînt în pampa voi găsi oricînd.

Cu toate acestea, Oster dădu sfaturi utile Caty-ei de felul cum putea face depozite de bani la unele bănci din Elveția. Caty vîndu într-adevăr tot ce mai avea în provincie și la țară, de asemenea casa în care se sinucisese Ciocîrlan și unele apartamente. Îi mai rămîneau destule, pe lîngă atîtea valori în casă și în caseta de siguranță luată în locațiune la Banca Națională.

Cînd trupele sovietice se apropiau de București și înfrîngerea părea în afară de orice îndoială, Remus Gavrilcea intră în panică. Întinse prin odaie numeroasele lăzi pe care le adusese din campanie și, ajutat de Caty, făcu un triaj al tuturor obiectelor, arzînd în sobă toate hîrtiile cu conținut militar, corespondența din timpul campaniei, lucrurile oricît de mărunte de origine suspectă.

— Dar asta ce este, puișor drag ? se miră Caty, desfăcînd o ladă în care luceau un fel de sculuri mari de mătase.

— Zăpăcitul de Petrișor Hagicnuș mi-a dat asta pe cap. E păr.

— Păr de la cine ?

— De la evreice. Le tundea chilug în cap, în scop higienic, zicea el, iar părul îl vindea la coafori. Unele aveau o coamă splendidă.

Caty luă cîteva coade împletite și le privi în bătaia soarelui. Erau acolo plete blonde ca aurul și ca platina, castanii, cenușii, negre ca smoala.

— Și acum ce facem cu toate astea, puișorule ?

— Pe foc, Caty mamă.

Colonelul aruncă un morman de sculuri în sobă, turnă gaz peste ele și le dădu foc cu chibritul. Ore întregi dură această operație, deoarece părul nu ardea complet, stingîndu-se des, și casa se umplu de miros de pîrlit. Remus arsese chiar și decretul de decorare iscălit de Hitler, care fusese găsit în casa unde trăsese nefericitul Hergot, iar decorația o turti cu ciocanul, o făcu bucăți și o aruncă noaptea în lada cu gunoi.

În fine, într-o zi, colonelul veni alarmat și decis la Caty.

— Mamă scumpă, m-am consultat cu unii camarazi, cred că cel mai cuminte lucru e să fug din țară, cît mai am ocazia să mă îmbarc într-un tren militar german. Firește, dacă vii și tu, cu atît mai bine. Măcar cîtăva vreme să fim în afara oricărei primejdii, pînă ce vedem ce față iau lucrurile. Nemții sînt hotărîți să reziste.

— Dar, puișorule, nu pot să las în voia soartei tot ce am, să merg în necunoscut.

— Eu trebuie neapărat să plec. Dacă mă prind, voi fi împușcat cu siguranță, poate și mai rău, spînzurat.

— Ar fi înspăimîntător. Un geniu rău mă urmărește, se vede, în viața mea casnică.

— Scumpă mamă, ai depus fonduri în străinătate, dă-mi o scrisoare de credit să pot ridica de la bancă atît cît îmi trebuie să mănînc o pîine pînă se vor liniști lucrurile.

Caty privi pe Remus Gavrilcea brusc întunecată.

— Ceea ce am depus în străinătate aparține exclusiv fiului meu, Filip, nu am dreptul să mă ating de bunul lui.

— Mai lasă-mă în pace cu Filip, ai o avere colosală, ce ai să faci cu ea dacă vin comuniștii ? Dă-mi, ca să plec cît mai este vreme.

— Nu pot, înțelege odată. Orice, afară de asta.

Colonelul se înfurie.

— Știi că ai haz ? Sînt soțul tău, am o foaie dotală, care-mi dă dreptul să-ți administrez averea. Am luat eu ceva din venitul averii respective ? Ți-am trimis și solda și un morman de bijuterii.

Caty se simți jignită.

— Niciodată pînă acum un bărbat nu mi-a scos pe gît niște mizerii de cadouri.

— Cum ? Mizerii ? O găleată, un cazan de bijuterii, perle veritabile, broșe, inele, diamante, smaragde, topaze, o avere de milioane !

— Nu importă, nu ți le-am cerut.

— Nici nu le-ai refuzat, le-ai pus frumușel în caseta băncii, sau cine știe în ce loc. Ai cunoștință de unde erau bijuteriile ? De la familiile a sute de deportați, verighetele și cadourile de nuntă ale convoaielor împușcate în șanț. Toate verighetele astea au să mă strîngă de gît și acum nu vrei să-mi dai cîteva mii de franci să-mi salvez capul ?

— Puiule, ți-aș da bucuros dacă puținii bani depuși ar fi ai mei. Aparțin însă fiului meu. Pentru o mamă, copilul e mai presus de orice.

— Prin urmare, nu-mi dai.

Caty tăcu, în semn de negație.

— Scîrbă !

Colonelul luă o mașină și porni în goană spre șoseaua Măgurele. Acolo se afla Wachsen cu unitatea sa, retrasă de pe front în scopul acoperirii Bucureștilor și asigurării legăturilor între trupele germane din Bulgaria și cele din Romînia. Barăci mari de lemn germane se aflau mai dinainte de o parte și de alta a șoselei, în apropierea satului Măgurele, alături de depozite de armament și posturi antiaeriene. Colonelul găsi pe Wachsen în culmea indignării, cu un jurnal în mînă.

— *Verrat !*[1] strigă el. Romînia a făcut armistițiu.

Remus luă jurnalul în mînă uimit.

— Nu știu nimic, acum aflu.

— Un ofițer superior de stat-major nu știe nimic, n-ascultă proclamația regelui la radio ? *Unerhört !*[2]

— Pe cuvîntul meu ! se jură sincer colonelul, care fusese preocupat numai de soarta lui personală.

— *Unerhört !* țipă Wachsen ca ieșit din minți. Ni se cere nouă să ne predăm. *Unerhört ! Wir kapitulieren nicht !*[3]

O ură cruntă scotea flăcări din ochii lui Wachsen, care se părea în același timp că plînge, deoarece, cu toate că rîdea sarcastic, era plin de lacrimi pe obraz.

— *Wir kapitulieren nicht !* Vom preface Romînia în praf și pulbere. Mîine orașul București nu va mai exista.

Deodată se auzi afară o vîjîitură profundă de avion trecînd foarte jos, apoi alta și alta. Wachsen ieși afară din baracă, urmat de colonel și de ofițeri germani.

— Aha, arătă Wachsen cu mîna spre cer, pedeapsa se va aplica.

Într-adevăr, bubuituri surde și îndepărtate, ca erupțiile unui vulcan, se auzeau dinspre oraș. Avioane germane bombardau în picaj centrul Bucureștilor.

— Canaliile, canaliile ! amenință colectiv țara Wachsen, întinzînd pumnul în direcția orașului.

— Venisem, spuse Remus Gavrilcea, cînd Wachsen păru mai liniștit, să mă consult cu dumneavoastră cum și cînd să mă retrag îndărătul frontului, foarte primejdios pentru mine.

— Nu e nici o primejdie, zise Wachsen hotărît, ne vom apăra pînă la ultimul soldat. Avem ordin să nu cedăm un petic de pămînt.

---

[1] Trădare !
[2] Nemaiauzit !
[3] Nemaiauzit ! Nu capitulăm

În acel moment o motocicletă cu ataș se opri în fața barăcii și un gradat german, în ținută de campanie, salută cu mîna la cască fără a se da jos. Părea foarte alarmat ; Wachsen se îndreptă spre el.

— Bariera este închisă, comunică gradatul, drumul spre oraș tăiat. Ni se fac somații să ne predăm.

— Canaliile ! *Verräter !* [1] se sufocă Wachsen. Bariera trebuie forțată, deschideți drumul spre oraș.

Apoi intră repede în baracă însoțit de ofițerii săi și neglijînd cu totul pe colonel. După cîtva timp, ieși iar afară. Se ținuse un mic consiliu de război și se radiotelegrafiase. Trei camioane cu bănci se umplură de soldați cu tot echipamentul, inclusiv mitraliere. Două camioane, precedate de o motocicletă cu ataș, porniră spre sat cu scopul de a face joncțiunea cu unitățile dinspre Dunăre, al treilea camion, de asemenea însoțit de o motocicletă, o luă spre oraș. Peste două ore, cînd se întunecase de-a binelea, motocicleta plecată spre sud veni în plină viteză.

— Drumul spre Dunăre este interceptat ! vesti gradatul. Așteptăm instrucțiuni.

În același timp sosi și motocicleta dinspre oraș.

— Am intrat în periferie, dar am fost respinși de forțe superioare înapoi spre șosea. Rezistăm în tranșee.

Wachsen se plimbă prin fața barăcii cu totul agitat.

— Trebuie, înțelegeți, trebuie să deschidem un drum.

Și luînd gradații din motociclete, intră iarăși în baracă, să se consulte cu ceilalți ofițeri.

Colonelul, amărît, se hotărî să plece.

— Cum facem ? întrebă pe șofer. Pe unde ne întoarcem ?

— Să stăm o noapte în sat, să vedem ce s-alege ! își dădu părerea șoferul.

Colonelul intră deci în sat cu mașina și trase într-o curte mare de țăran. Ceru un loc să se odihnească și i se oferi o odaie cu ferestrele spre șosea, în casa cea mare, de obicei nelocuită. Stăpînii dormeau într-o odăiță, lîngă bucătărie. Colonelul se întinse istovit pe pat și adormi. Cînd se deșteptă, se crăpa de ziuă. Hurducături grele ca

[1] Trădătorii !

de camion în goană se auzeau pe șosea. Se uită pe geam și văzu două motociclete cu ataș urmate de trei camioane cu soldați stînd împietriți pe bănci, aproape adormiți, trecînd în direcția capitalei în goană. Nu mult după aceea, motocicletele și camioanele se întoarseră dinspre oraș, alergînd în direcția sud. Acest spectacol se repetă de cîteva ori din ce în ce mai repede, pînă ce soarele se ridică la orizont.

Colonelul ieși în curte, apoi la poartă, să privească mai de aproape. Acolo întîlni pe șofer.

— I-a prins ca pe șoareci ! zise acesta. Toată noaptea au alergat în sus și în jos. Le-a tăiat retragerea și dinspre oraș și dinspre Dunăre, și acum ai noștri s-au apropiat. Mai mult de trei-patru kilometri de șosea nu mai sînt, de la un capăt la altul, pe asta se mișcă ei încoace și-ncolo, ca să scape. Degeaba. Au căzut mulți morți, i-au văzut niște copii.

Satul redeșteptat avea înfățișarea oricărui sat de șes în vreme de pace. Și, cu toate acestea, era un cîmp de război care putea fi privit de la fereastră și din poartă. Găștele alergau în mijlocul șoselei, porcii se tăvăleau în șanț și vrăbiile se scăldau în pulbere. Apoi, deodată, treceau camioanele cu soldații germani, apăsați de cască, disperați, nedormiți. Răpăiturile de mitralieră începură să se audă foarte pe aproape, șoseaua fusese curățată pînă la cîteva sute de metri apropiere de baraci. Către ora două alergarea nebună încetă cu desăvîrșire.

— S-au predat ! vesti un țăran, care venea dinspre baraci.

Colonelul ordonă șoferului să scoată mașina din curte și o luă prudent pe jos pe șosea. De zidul școalei din Măgurele, ședea rezemat un soldat german, într-o stare jalnică, copleșit de o deznădejde ca și patologică, ce contrasta cu ținuta marțială de pînă atunci. Mînca un porumb copt. La baraci era liniște, cîțiva soldați germani posaci cărau niște saltele. De planton ședeau doi soldați romîni înarmați, prin urmare germanii erau prizonieri. Mai departe pe șosea se vedeau încă tranșeele săpate în pripă. Pe o margine a șoselei erau înșirate cîteva cruci de lemn improvizate, pe care cineva scrisese cu lac negru numele mortului. Una din gropi era încă în curs de aco-

perire cu țărînă, și unul din cei doi soldați germani dezarmați, care făceau această operație, înfipse la căpătîiul proaspătului mormînt o cruce, pe care colonelul deslușì numele Wachsen.

— Cum ? zise el tare. A murit colonelul Wachsen ?

— *Ja !* răspunse jalnic unul din soldații gropari.

Țăranii și soldații romîni priveau și ei.

— Asta a fost, explică un țăran localnic, om rău, încăpățînat. Nu s-a lăsat prins în ruptul capului.

Colonelul află cum murise Wachsen. Soldații romîni înaintau cu prudență, și germanii se împuținau, unii căzînd împușcați, alții predîndu-se. De altfel barăcile fuseseră înconjurate dinspre cîmp, încît orice rezistență apărea de prisos. Wachsen rămăsese într-o tranșee la marginea șoselei numai cu doi soldați, cînd deodată constată că era atacat și de la spate. Romînii îi făcură semn să se predea. Cei doi soldați aruncară armele și ridicară mîinile în sus. Wachsen privi în toate părțile, făcînd un examen sumar al situației, apoi calm și disprețuitor ridică și el mîinile. Dar cînd ostașii romîni se apropiară de el, virî repede mîna într-un buzunar și, scoțînd un revolver, începu să tragă, țipînd necontenit : *«Verräter, Verräter !»* Atunci romînii fură nevoiți să se apere. Wachsen căzu cu fața la pămînt. Un soldat romîn se repezi și-l întoarse cu fața în sus. Sîngele gîlgîi din gura împușcatului, care, deschizînd o singură dată pleoapele, murmură printre dinți : *«Verräter !»*

Remus Gavrilcea salută mormîntul cu mîna la chipiu, apoi se urcă în mașină și porni spre București. Caty nu era acasă. Veni foarte tîrziu, preocupată, și schimbă foarte puține cuvinte cu colonelul. A doua zi plecă iarăși de la nouă dimineața și telefonă lui Remus Gavrilcea de la Pipera să nu aștepte cu masa, căci va întîrzia. Caty punea ceva la cale, gîndea colonelul. De fapt, nu făcea altceva decît să se consulte febril cu Alec Zănoagă, cu generalul Căldărescu, cu toți cunoscuții, în fine, în frunte cu Șerica Băleanu. La aceasta, reuniunile se țineau lanț și fel de fel de personaje marcante, printre care nu puțini străini, se perindau pe la ea. Șerica avea asigurări că nu se va schimba nimic în esență, cu excepția unei coloraturi

muncitorești. Dădu chiar cîteva panseuri pe tema muncii la o publicație de stînga. Ceea ce nu se putea garanta era impunitatea acelora care conduseseră războiul și făptuiseră cruzimi. Aliații înșiși erau hotărîți să ceară darea lor în judecată. De aci, Caty trase încheierea că Remus Gavrilcea constituia pentru ea o mare calamitate. Ar fi putut fi arestat și judecat, compromițînd reputația ei și a lui Filip și atrăgînd atenția guvernului asupra averii sale.

Într-o seară, după masă, Caty se hotărî să deschidă focul.

— Puișor scump, zise ea, vreau să-ți spun ceva foarte serios, în interesul nostru, al amîndorura, numai să-mi promiți că vei fi calm, foarte calm.

— Așa cum o iei, înseamnă că vrei să-mi spui ceva care mă va contraria.

— Puțin, deocamdată, dar dacă vei fi rezonabil, vei vedea că lucrurile nu sînt așa de grave.

— În fine, spune, ce mai atîta introducere.

Caty luă de gît pe tigrul de Bengal, îl sărută, îl mîngîie.

— Puișorule scump, tu nu poți să vrei decît binele meu, de vreme ce mă iubești. Cei care au participat la război, ca tine, nu vor fi văzuți bine, cel puțin o vreme. Pentru tine, ca bărbat, asta e mai mult sau mai puțin suportabil, ne vom sili cu toții să te salvăm.

— Foarte mulțumesc. Cînd am vrut să plec peste granță, nu mi-ai dat nici un ban.

— N-a fost cu putință, puiule !

— Ei, și acum ?

— Acum, faptul că port numele Gavrilcea va fi o nenorocire pentru mine și pentru Filip, de fapt pentru el, deoarece tot ce am e al lui. Au să ne confiște averea, să ne naționalizeze, mai știu eu ce. Va fi penibil pentru mine să dovedesc că tot ce există este al meu.

— Și cum vezi ieșirea ? întrebă colonelul ironic.

— Puișor scump, mulți au făcut așa, preventiv. Să obținem un divorț de formă, continuînd să trăim, bineînțeles, împreună. Apoi mai tîrziu, cînd totul va trece, ne vom recăsători.

— Cu alte cuvinte, mă gonești !

— Ce vorbe nesăbuite spui. Dar îți jur că totul este o simplă formă, îți voi rămîne credincioasă pînă la moarte.

— Mulțumesc de așa credință, fă ce vrei !

Și colonelul ieși trîntind ușa. Caty obținu divorțul fără dificultăți, colonelul nu se înfățișă și nu făcu nici o opoziție.

Aproape îndată după introducerea acțiunii, rănit în amorul propriu, își luă puținele bagaje și se mută la un prieten, unde mai tîrziu fu găsit și arestat. Caty considera gestul colonelului ca foarte inelegant și se socoti, sincer, nefericită. Aștepta de la Remus Gavrilcea o înțelegere mai eroică a situației. Apoi, prinsă de alte preocupări, îl uită și se dedică cu totul educației lui Filip și administrării averii. Cîtăva vreme Caty avu iluzia de a se putea salva, apoi, deodată, începură prăbușirile. Pierdu toate apartamentele din blocuri, la început sub forma rechizitiilor, fiind denunțată de a face cumul și speculă de locuințe. «Căsuța» de la Pipera i se luă de asemenea. Cu mare greutate izbuti să reobțină un mic apartament în unul din blocuri, în schimbul locuinței din Calea Victoriei, mai greu de întreținut. Nu era totuși lipsită de mijloace și începea să se adapteze situației. Vindea cu prețuri exagerate lucrurile din casă ce i se păreau mai puțin utile și strîngea numerar, pe care îl convertea în valută tare și în bijuterii. Într-o zi, făcînd o revizuire a sertarelor, scoase din ele un morman de acțiuni devenite hîrtie maculată. Le dădu portăresei să le arunce la gunoi, de la aceasta le luă un copil, care, jucîndu-se, le presără pe stradă și trecătorii priviră mirați o adevărată avere, altădată, risipită pe trotuar. Erau acolo acțiuni de toate soiurile, unele cu scadența cupoanelor pînă în 1957. Petrolul romîn, Lignitul, Mica, Steaua Romînă, Reșița, Telefoane, Letea, Cartea Romînească, Clădirea Romînească, Creditul Urban, Concordia, S.T.B., Astra Romînă, Banca Agricolă, Forex, Creditul Bihorului și al Transilvaniei, Creditul tehnic transilvănean, Uniunea comercială, Movilă Tekirghiol, Locuințele ieftine. Nu era societate de pe tot cuprinsul țării, oricît de obscură, la care Caty, jucînd în plin hazard, să nu fi devenit o cît de modestă acționară. Măturătorul curăță a doua zi trotuarul de aceste hîrtii, pe care însă, din cauza desenelor, nu le aruncă printre celelalte gunoaie, ci le împături frumos, spre a le duce, probabil, acasă.

La stabilizare, Caty, prevăzătoare, avu mai puțină pagubă, totuși suferi atît pentru puținul numerar pe care îl pierdu, cît și din cauza sentimentului de insecuritate pe care i-l inspirau astfel de schimbări monetare. Îi intrase în cap că prin dese stabilizări consecutive avea să piardă tot ce avea. De aceea începu să recurgă la troc, să refuze pe cît cu putință bancnotele. Strîngea medicamente străine, parfumuri, rujuri de buze și lăptăresei îi plătea contul cu obiecte. Făcea aceste operații cu discreție și cu decență și nimic în felul ei de viață nu părea esențial schimbat. Pentru alții, dimpotrivă, evenimentul luă forme dramatice. În această epocă rămase văduvă Sultana. Demirgian aștepta stabilizarea, cu mare nedumerire, nestiind după ce criterii se va face reconvertirea leilor vechi. Cunoscuții îi bătuse capul că regimul îi va confisca toate obiectele, covoare, tablouri, icoane, și nu va lăsa fiecărui cetățean decît un costum de haine. Credul, Demirgian intră în panică și, fără știința Sultanei, începu să-și vîndă lucrurile. I se spusese că la stabilizare avea să primească echivalentul în lei noi al întregii sume pe care o poseda, pe cînd marfa era în primejdie de a fi confiscată. Astfel, Demirgian strînse o sumă colosală de lei vechi, pe care îi pierdu, firește, pe toți. În ziua cînd lumea preschimba suma admisă de lege, Demirgian, îmbrăcat în haine negre, cu joben în cap, serios și solemn ca niciodată, dar, anomalie, cu membrul viril expus vederii uimite a trecătorilor, păși pe Calea Victoriei, cu un mare pachet de bancnote în brațe și, cuprins de o subită filantropie, începu să arunce în dreapta și în stînga la cetățeni sute și milioane de lei. Aceasta e versiunea lui Smărăndache. E posibil ca Demirgian să nu fi ieșit în starea indecentă de care vorbea Smărăndache, adevărul e totuși că un astfel de caz s-a întîmplat. De asemenea, Sultana susținea că soțul ei nu avea joben, nu mai puțin, însă, Demirgian, cu ideea fixă că i se vor lua hainele, își păstrase costumul cel mai de gală. După împărțirea întregii sume, care se ridica la cîteva miliarde, Demirgian căzu fără cunoștință. Dus la spital, muri peste cîteva ore.

Caty, trecută de vîrsta de patruzeci de ani, părea mai frenetică de viață ca oricînd. Îi revenise profilul din tinerețe și era elegantă cu discreție, evitînd toaletele prea

somptuoase. La început și Șerica Băleanu adoptase o învesmîntare subtil proletară, în credința că mișcarea socială va fi de fațadă și snobismul oamenilor noi va opera de la sine în folosul menținerii substanței vechi. Însă pe Caty, mai puțin hieratică, noul stil o prindea mai bine. Totuși Caty nu mai părea a urmări să cucerească pe cineva, voia să fie numai o mamă, plină de grație și plăcută tuturor, a lui Filip, care constituia acum unica ei preocupare. Se îngrijea cu atenție de instrucția lui și-l dăduse la Școala franceză, unde băiatul culegea mari succese, întrucît vorbea limba franceză în chip eminent, cunoscînd-o mai bine decît pe cea romînă. Caty se încăpățîna a nu-i da prilejul să vorbească limba maternă. Filip devenise încă de pe acum un pianist excelent, citind pe partitură bucăți dintre cele mai grele. Caty, spre a-l stimula, făcea ea însăși muzică ceasuri întregi împreună cu Filip și cine, cu oarecare experiență, ar fi ascultat de afară, ar fi distins cu ușurință pe mamă de fiu. Caty punea în execuție pasiune și furtună, Filip era abstract și rece. După lungile ședințe de muzică, Caty îmbrățișa pe Filip și-l săruta după ureche. Acesta vădea în judecăți și în sentimente o precocitate bătătoare la ochi, cîteodată stînjenitoare. După ce sfîrși de cîntat o mazurcă de Chopin, Filip, ca și răscolit în gîndurile lui intime, privi pe Caty cu o timiditate calmă și hotărîtă.

— *Maman, dis-moi,* întrebă el, *qui est mon père?*[1]

Caty se înroși pînă și pe frunte.

— Dar, Filip, replică ea tot franțuzește, ce fel de întrebare e asta? Știi bine că tatăl tău se numea George Ciocîrlan și a fost ministru plenipotențiar.

— *Je ne lui ressemble pas.*[2]

— Cine ți-a spus prostia asta, puiule? se scandalizăCaty, contemplîndu-și, suprinsă, copilul de opt ani.

— *Maman, tout le monde m'assure que je ne lui ressemble pas.*[3]

[1] Mamă, spune-mi, cine e tatăl meu?
[2] Nu-i semăn.
[3] Mamă, toată lumea mă asigură că nu-i semăn.

— *Voilà qui est affreux! Dire cela à un enfant!*[1]

Filip arătă cu degetul o fotografie a lui Ciocîrlan de pe capacul pianului, ca spre a-i dovedi lipsa de asemănare. Ochii mamei sale se umplură de lacrimi, repede inhibite. Mecanic, atrasă de amintiri, Caty frază distratăînceputul cîntecului creol de leagăn *Ay, ay, ay.* Filip strînse pleoapele, muncit de gînduri infantile, apoi iarăși întrebă, respectuos și dulce:

— *Maman chérie, ne te fâche pas, dis-moi, ne suis-je pas le fils de ce monsieur qui jouait si bien* Ay, ay, ay *à l'accordéon?*[2]

— *Tais-toi, tu me fais souffrir avec tes folles demandes.*[3] Te numești Filip Ciocîrlan, și nu poți fi decît fiul aceluia al cărui nume îl porți.

Caty se îmbujoră din nou, vorbind astfel, fiindcă mințea, iar Filip lăsă capul în jos, cuminte și ușor împurpurat și el, încît ai fi zis că se rușina de ceea ce mamă-sa era silită a spune.

După o trecere de timp, Filip își reluă teribilul interogatoriu. Era evident că alții îl ametiseră cu astfel de indiscrețiuni și că nu-și dădea seama de valoarea cuvintelor

— *Maman, pourquoi as-tu chassé l'oncle Remus?*[4]

Filip îi spunea colonelului «unchiule».

— *N'as-tu pas honte,* se supără Caty, *de me dire de pareilles choses? Je n'ai pas chassé l'oncle Remus. Il est très malheureux, il vit caché dans les forêts.*[5]

— *Pourquoi?*[6]

— De-ajuns, Filip, de-ajuns, *vas te promener un peu!*[7]

După ce copilul ieși, Caty se aruncă în pat și plînse cu hohote. Apoi se liniști, reveni la pian și cîntă din Mozart, în amintirea zilelor cînd Nicu Zănoagă, tată-său,

[1] E îngrozitor! Să spui asta unui copil!
[2] Mamă dragă, nu te supăra, spune-mi, nu sînt eu fiul acelui domn care cînta atît de bine *Ay, ay, ay* la acordeon?
[3] Taci, mă faci să sufăr cu întrebările tale nebunești.
[4] Mamă, de ce l-ai gonit pe unchiul Remus?
[5] Nu ți-e rușine să-mi spui asemenea lucruri? Nu l-am gonit pe unchiul Remus. E foarte nefericit și trăiește ascuns în păduri.
[6] De ce?
[7] ... du-te de te plimbă puțin!

îi spunea, ascultînd-o : «Place, fetiţo, place». În fond era hotărîtă ca mai tîrziu să mărturisească adevărul lui Filip, deoarece i se părea foarte în spiritul lumii bune ca copilul să cunoască originea sa ilustră şi destinele ce-l aşteptau.

Într-o seară erau adunaţi la Caty cîţiva din declasaţii noului regim, mareşalul Cornescu, Prejbeanu, Şerica Bălcanu, Vasilevs, bătrîna Carcalechi. Caty le oferise ceai şi examină cu ei situaţia, făcînd «momentul politic». Vasilevs demonstra că prăbuşirea regimului era o chestiune de săptămîni, cel mult de luni. Avea informaţii precise, pe care, în calitate de diplomat, nu înţelegea să le divulge.

— Să dea dumnezeu, zise madam Carcalechi, altfel nu ştiu ce-i de făcut. Mai am din ce trăi două-trei săptămîni, şi pe urmă, *je suis littéralement sur le pavé.* [1]

Şi ca să prindă forţă, mai ceru un ceai. După comentarea situaţiei, se trecu la şedinţa de informaţii prin radio. Caty deschise aparatul şi începu să caute posturile occidentale. Pe cînd întorcea butonul, auzi deodată «François Oster» la un post francez. Încercă să prindă iarăşi postul, fără să izbutească. Atunci căută repede altele şi nimeri la unul în italieneşte. Acesta anunţa, într-adevăr, următoarele : *«Il noto banchiere ed industriale Francesco Oster è morto l'altroieri in un accidente aereo, annegandosi nel Pacifico, mentre cercava di salvarsi precipitandosi nelle onde dall'aeronave in fiamme. La sua salma non è stata trovata.»*[2] Caty ascultă aceste cuvinte palidă, apoi închise aparatul. Urmă o tăcere prelungă şi plină de înţelesuri. Apoi, ca şi cînd toată lumea ar fi considerat că i se întîmplase o nenorocire gazdei personal, toţi se ridicară şi se retraseră pe rînd, făcînd cît mai sobru salutările de rigoare. Caty, rămasă singură cu Filip, se înfundă într-un fotoliu. Copilul se apropie de ea şi o luă de gît cu calinerie.

[1] ...sînt complet ruinată.

[2] Cunoscutul bancher şi industriaş Francisco Oster a murit alaltăieri într-un accident aerian, înecîndu-se în Pacific, în timp ce încerca să se salveze aruncîndu-se în valuri din avionul în flăcări. Cadavrul său nu a fost găsit.

— *Maman, papa est mort, n'est-ce pas ? Il s'est noyé dans l'Océan !* [1] zise el.

Caty îşi desfăcu delicat gîtul de braţele lui Filip.

— *Francisco Oster n'était pas ton père. Il faut que tu saches la vérité. Ton père est le prince Hangerliu et tu seras prince aussi si tu le voudras.* [2]

— *Où est mon père ?* [3] întrebă Filip, cu insistenţa lui infantilă.

— *Il a été fusillé !* [4] răspunse brutal Caty, agasată de atîtea întrebări.

Dar apoi toată noaptea nu putu să doarmă. Recapitulînd destinul său, se văzu împresurată de umbre teribile. Ciocîrlan, cu o pată de sînge la piept şi cu revolverul în mînă, o privea cu trist reproş. Oster ieşea din ocean, şiroind de apă şi întindea către ea un cec. Hangerliu cădea în faţa plutonului, iar Remus Gavrilcea rătăcea prin pădure cu un revolver în mînă, trăgînd necontenit. Caty se simţea de patru ori văduvă. Dar, lucru curios, dintre cei patru, Oster devenea din ce în ce, retrospectiv, soţul adevărat, şi Caty începea să împărtăşească sentimentul că Filip era într-adevăr copilul argentinianului. A doua zi scoase din sertare şi albume toate fotografiile pe care le avea de la Oster şi le întinse pe masă şi pe scrin. În aceeaşi zi, merse pe la anticari şi cumpără un manual învechit de limba spaniolă, negăsind altul la îndemînă. Caty nu vorbise cu Oster decît franţuzeşte şi nu învăţase aproape de loc spaniola. Ştia totuşi pronunţia şi simţi plăcere, în amintirea bancherului înecat, să facă dialoguri de fantezie cu Filip, în stil ceremonios, negăsind alte exemple în carte.

— *Le gusta a usted la lengua española ?* [5]

— *Muchísimo ; es una de las lenguas que más me gustan.* [6]

[1] Mamă, a murit tata, nu-i aşa ? S-a înecat în ocean !

[2] Francisco Oster nu era tatăl tău. Trebuie să ştii adevărul. Tatăl tău e prinţul Hangerliu, şi tu vei fi prinţ, dacă vei voi.

[3] Unde e tatăl meu ?

[4] A fost împuşcat !

[5] Îţi place limba spaniolă ?

[6] Foarte mult ; e una din limbile care-mi plac mai mult.

— *Como se llama usted?* [1]

— *Me llamo Felipe!* [2]

La acest răspuns, Caty îmbrățișă cu ardoare pe copil și-l sărută după ureche. În acel moment se auzi soneria, și Caty merse să vadă cine sună. Era lăptăreasa, care venea pentru plata laptelui. Slabă la față și umflată la trup, cu ciorapi de lînă trași peste alți ciorapi mai subțiri, roșcată la păr și cu mulți dinți de aur în gură, ținea în fiece mînă cîte un bidon. Unul era plin pe jumătate cu lapte, în celălalt era înfiptă o bucată de stambă nouă, recent cumpărată. Intrînd în anticameră, lăptăreasa turnă doi litri de lapte într-o cratiță de aluminiu, apoi zise cu blîndețe :

— Poate mă plătiți și pe mine !

— Ce să-ți dau ? întrebă Caty, devenită circumspectă.

— Ce credeți dumneavoastră : o rochie.

Caty reflectă puțin, apoi introduse pe lăptăreasă în odaia ce slujea de sufragerie, salon și sală de studii. Trecu în dormitor și scoase din șifonier un număr de rochii pe care le întinse pe pat. Una din ele era rochia de seară cu care Caty fusese îmbrăcată la recepția de la Ambasada din Buenos Aires. Caty o contemplă îndelung. Dacă o dădea, atîtea amintiri în legătură cu Oster erau pierdute. Se uită la a doua. Era veche, dar foarte bine păstrată. Cu ea însoțise pe Ciocîrlan, după căsătorie, la întîia serată mondenă. O puse cu atenție deasupra celeilalte, neconcepînd încă a se despărți de ea. A treia era rochia de *jersey* roz, cu care asistase la nunta lui Gavrilcea, în hrubele castelului Șerichii Băleanu, cu care prilej Gaittany îi spusese că seamănă cu un trandafir. După cîteva clipe de ezitare, Caty se hotărî. Luă rochia pe un braț și intră în sufragerie, unde o aștepta lăptăreasa.

— Uite ce-ți dau. E o rochie superbă de *jersey*, n-am purtat-o de două ori. Așa ceva nu se mai găsește în țară. Dar e scumpă, e prea mult pentru laptele pe care mi l-ai adus pînă acum.

[1] Cum te numești ?

[2] Mă numesc Filip !

— Păi, să facem socoteala ! zise lăptăreasa, pe care rochia o ademenea nespus. O lua pentru o fată a ei.

Urmă o lungă pertractare, în urma căreia căzură la învoială că lăptăreasa avea să mai aducă în contul rochiei încă o lună cîte doi litri de lapte pe zi. Achizitoarea rochiei roz plecă cu bidoanele ei, săltînd plină de mulțumire. Caty rămase gînditoare și, intrînd în dormitor, depuse la loc, în șifonier, celelalte rochii. După două săptămîni însă avu din nou nevoie de bani, pentru a cumpăra pantofi lui Filip. Atunci se hotărî să sacrifice rochia de seară de *velours* violet transparent. Prin Prejbeanu și prin Smărăndache găsi o tînără actriță, care căuta o rochie de seară somptuoasă, spre a juca un rol dintr-o piesă satirizînd marea burghezie. Actrița se prezentă și îmbrăcă rochia chiar față de Caty, plimbîndu-se prin odaie, făcînd mici reverențe și grațiozități. Îi venea splendid, și Caty o privea trist, ca pe o imagine a ei devenită independentă. I se părea că Francisco Oster avea să intre pe ușă și să meargă falnic și drept la femeia cu rochia violetă, decoltată la spate. Avu o clipă ideea de a refuza să vîndă rochia, era însă prea tîrziu. Actrița acceptase prețul, și ar fi fost necuviincios a o contraria printr-o indeciziune comercială absurdă. Cînd cumpărătoarea ieși pe ușă, Caty simți o tristețe sfîșietoare. De la rochii trecu la pantofi. Avea un număr extraordinar, fiindcă-i purta puțin și apoi îi păstra. Erau confecționați la Paris, la Milano, la Geneva, la Viena, la Buenos Aires, la București și în multe alte orașe de pe continent și reprezentau ei înșiși geografia unei părți a globului. Caty avea memoria sentimentelor și peisajelor unei părți a globului prin obiectele de îmbrăcăminte, iar șifonierul ei era pentru ea o adevărată arhivă pe care o deschidea din cînd în cînd ca să-și memoreze momentele vieții. Alese douăzeci de perechi de pantofi și le înșiră pe masă în sufragerie, în chip de expoziție. Locatarele imobilului, anunțate de portăreasă, începură să sune și să se grămădească în odaie. O domnișoară luă în mînă o pereche de pantofi-sandale de culoarea vinului de Bordeaux, fini, ușori, de o simplitate antică. Îi măsură puțin, exterior, pe piciorul său.

— Puteți să-i încălțați ! o invită Caty.

Domnișoara își scoase pantoful stîng și puse sandala.

— Sînt superbi ! recunoscu ea însăși. Totuși parcă mă supără ceva glodos spre vîrful degetelor.

— Imposibil ! zise Caty. De altfel, se poartă pe piciorul gol. Dați-mi să văd.

Caty luă pantoful, îl pipăi pe fund cu degetele și, întorcîndu-l, vărsă pe masă un fel de pulbere.

— Am purtat aceste sandale de cîteva ori la Biarritz, de unde i-am cumpărat. Mi-a intrat puțin nisip în ei de pe plajă. Asta-i tot.

— Cum ? se miră domnișoara, privind pe masă, acest nisip este de la Biarritz ?

— Da, răspunse melancolic Caty, mă plimbam la braț cu viitorul meu soț, George Ciocîrlan, fost ministru plenipotențiar, ținînd sandalele în mînă. Apoi le-am încălțat pe picioarele goale, încă ude, și se vede că au rămas fire de nisip de pe plajă.

— Pantofii aceștia mi-ar plăcea, zise o tînără doamnă despre o altă pereche, pe care o încercase între timp. Dar de ce sînt așa de decolorați la vîrf ?

— Îi dați la un bun lustragiu, și petele dispar îndată. M-au udat valurile Oceanului Pacific cînd am fost la Valparaiso, în Chile.

Caty făcuse într-adevăr o excursie, împreună cu Oster, la Santiago și Valparaiso și, din nebăgare de seamă, fusese surprinsă de un val, pe cînd mergea foarte aproape de limbile undelor. Oster o ridicase repede numai cu un braț și o trăsese înapoi.

— Cum, o întrebă domnișoara, dumneata ai văzut Pacificul ?

— Da, răspunse meditativă Caty. Soțul meu a fost ministru plenipotențiar la Buenos Aires. Cu aceste cizme, adăugă ea, am călărit în pampa.

Și arătă cizmele de *gaucho*, pe care Oster i le dăruise împreună cu tot costumul, atunci cînd Caty vizitase herghelia de cai.

Pantofii fură toți cumpărați, fără tocmeli, deoarece Caty pusese la fiecare pereche o hîrtiuță cu prețul și fu incoruptibilă față de orice încercare de rabat. Sufrageria se goli, și pe masă rămase numai cizmele de

gaucho. Caty le luă în mînă și, așezîndu-se pe un scaun, șezu multă vreme cufundată în reverie, puse obrazul pe carîmbul cizmelor, le mîngîie, ca pe o ființă vie, în fine se ridică serioasă și merse la telefon, să vorbească cu Smărăndache. Voia să propună cizmele spre cumpărare teatrelor, pentru piese cu figurație hispanică.

Necesitățile vieții siliră pe Caty să se despartă și de alte lucruri din casă. Avea aproape completă garderoba lui Ciocîrlan, din care nu împărțise la deces decît hainele cele mai vechi, împreună cu acelea cu care fusese îmbrăcat răposatul atunci cînd se împușcase. Totul, batiste, rufărie, cravate, gulere, sacouri, pălării, era păstrat cu cea mai mare grijă, ca și cînd Gigi era încă viu. Dacă fostul ministru plenipotențiar ar fi înviat, și-ar fi găsit toate lucrurile la locul lor, parfumate, legate cu panglici, puse pe cuiere, după rostul fiecăruia. Deschizînd vastul șifonier, Caty avea impresia că Ciocîrlan e în viață, dus numai undeva, departe, într-o misiune diplomatică. Uniformele și lenjeria colonelului nu intrase niciodată aci, de altminteri Remus Gavrilcea era obișnuit să-și țină toate lucrurile în lăzi de campanie. Cu mare strîngere de inimă se decise Caty să vîndă hainele lui Ciocîrlan, din teama că, demodîndu-se cu totul, n-ar mai fi găsit cumpărător. Stofele erau de un inedit absolut și așa de bune, încît nu arătau a avea vîrsta de zece pînă la douăzeci de ani. Înainte de a le expune, Caty le scutură cu grijă, așa cum făcea cînd Gigi trebuia să le îmbrace. Călcă din nou lenjeria, o parfumă, legă frumos batistele cu panglici. Își opri doar o batistă de mătase cu monogram și cravata pe care le purtase Ciocîrlan în anul căsătoriei. Obiectele de vînzare fură expuse tot în sufragerie și fură toate vîndute, cu excepția fracului, acela purtat de Ciocîrlan la ambasadă, cînd se bătuse cu Tilibiliu. Toate încercările de a-l petrece cuiva fură infructuoase, nimeni nu vedea trebuința unui asemenea veșmînt, teatrele refuzară oferta. Se întîmplă să vină să ceară ceva de lucru un moș numit Gheorghiță, care dormea nu se știe pe unde și mînca ce căpăta. Făcea mici comisioane, căra și spărgea lemne, aducea cumpărăturile din piață și se mulțumea cu oricît i se dădea și chiar numai cu puțină mîncare. Cînd era

răzbit de foame, se înfățișa la cîte un locatar și cerea o bucată de pîine. Deci Gheorghiță, fiind primit în casă și auzind pe Caty că n-are cui vinde fracul, își luă îndrăzneala.

— Dă-mi-l mie, cocoană, să fie de sufletul cui l-a purtat.

— Ce să faci dumneata cu un frac ? Ăsta se poartă numai seara, la baluri.

— Îmi ține cald, cocoană ! zise plin de inocență Gheorghiță.

Moșul stărui așa de mult, încît, superstițioasă, avînd în vedere și identitatea numelor, Caty îi dădu fracul de pomană. Peste cîteva zile Gheorghiță reapăru îmbrăcat într-un chip extravagant. Peste surtucul lui peticit trăsese fracul, forțîndu-l. Cozile le scurtase cu foarfecele, iar pe deasupra se încinsese cu un brîu de sac. Caty izbucni într-un rîs convulsiv, spre mirarea moșului, apoi, refugiindu-se în dormitor, plînse cîteva clipe de amara devenire a vieții.

Mai tîrziu veni rîndul covoarelor. Caty avea multe și de tot soiul : Ghiordez, Tabriz, Afgan, Bachtiar, Sileh, Buhara, Șiraz. Le cunoștea prea bine valoarea și păstra facturile. Neavînd unde le întinde prin casă și spre a le conserva, le înfășurase sul și le ținea rezemate într-un colț al dormitorului sau vîrîte sub pat. Unele mai uzate, dar de bună calitate, erau întinse pe jos. Caty hotărî să înceapă cu ele. În acest scop, chemă pe Babighian, care veni punctual, rostogolindu-se ca un păiajen pe picioarele lui subțiri. Sărută mîinile Caty-ei, apoi căzu în amorțire pe un scaun. Caty îi arătă covorul din sufragerie, întinzîndu-se pe toată suprafața încăperii.

— Ce zici ? interogă ea pe armean. Cît face ăsta azi ?

Babighian privi fără interes covorul, îi pipăi pelajul cu mîna-i mare, într-o temenea, pentru care nu se sculă de pe scaun, brațul său lung ajungînd pînă la parchet, apoi își dădu verdictul :

— E obosit.

— Chiar așa de uzat nu este, protestă Caty, care se pricepea și voia doar să afle prețurile curente. Privește pe dos.

Și întoarse covorul la un colț. Babighian părea distrat.

— Peisajul ! mormăi el. Nu vinzi ?

— Ce peisaj ?

— Corot !

Într-adevăr, pe un perete atîrna peisajul de Corot, pe care Caty îl avea de la mamă-sa, Betty Căldărescu. Aceasta murise de vreun an, iar la cîteva ceasuri după ea, de emoție, și Florin Căldărescu. Îi lăsase puține lucruri, între care tabloul, restul vînduse, ca să poată trăi.

— În cele din urmă îl voi vinde ! răspunse Caty la întrebarea lui Babighian. Aș vrea acum să desfac covoarele.

— Să nu-l dai la altcineva, îl cumpăr eu, ne vom învoi, spuse Babighian.

Și, trăgînd scaunul după el, se așeză în fața peisajului, adormind aparent în fața lui.

— Minune ! mormăi el imperceptibil.

— Ce zici despre covoare ? îl readuse la realitate Caty.

— Îți trimit pe Tasgian să-ți facă o listă de ele, cu dimensiunile respective, și ți le vinde el. Îi dai un comision de bucată. E priceput, cunoaște clienții.

Apoi Babighian se înfundă din nou în somnolența lui contemplativă. Caty îl scoase cu greu din casă.

Tasgian, un armean tînăr cu ochi foarte negri, se dovedi într-adevăr cu totul devotat și inteligent, el vîndu cu preț bun covoarele uzate din dormitor și sufragerie. De cîte ori venea, aducea un mesaj stereotip :

— Domnul Babighian întreabă cînd să vină pentru peisaj.

— Mai tîrziu, mai tîrziu ! răspundea cu melancolie Caty. Nu-l voi da decît domnului Babighian.

Parchetele goale indispuneau pe Caty. Ele îi stîrneau două sentimente opuse : unul de părăsire, ca în ușa unei case abandonate pentru multă vreme, din care s-au ridicat obiectele atacabile de molii, și altul de veselie, deoarece, cînd se dansa la ea, Caty avea obiceiul de a scoate covorul din odaia respectivă, pentru ca picioarele dansatorilor să nu sufere împiedicare. Un impuls de a dansa cu Gigi și mai ales cu Oster îi agita toată ființa,

și îndată se rușina, ca de un gînd de o impietate atroce. Totuși s-ar fi obișnuit cu nuditatea parchetului, dacă Filip n-ar fi făcut într-o dimineață o observație turburătoare :

— Mamă, de ce-ai dat covoarele de pe jos ? *C'est tellement délicieux, tu sais, de marcher pieds nus sur des tapis !* [1]

Caty rămase uimită de precocitatea senzațiilor copilului. Același sentiment îl încercase și ea. În acea zi puse alte covoare, dintre cele bune, învîrtite sul. Cîtva timp, Filip călcă pe covoare persane, pe urmă Caty chemă din nou pe Tasgian, și parchetul reapăru gol. Caty puse în loc alte piese, pînă ce, vînzîndu-le pe toate, parchetul rămase definitiv fără acoperămînt. De data aceasta Filip, care intuise situația, nu mai pomeni de lipsa covoarelor. De altfel starea sănătății lui era nemulțumitoare. Începuse să crească cu oarecare bruscheță, era palid și slab, dinții îl dureau și amenințau cu carie prematură. Unchiul Alec, consultat, își dădu părerea, posac, și el însuși slăbit, că totul provenea din subnutriție. Copilul avea nevoie de o alimentație mai bogată și mai variată. Caty, care, fără a fi avară, era sobră și rațională la mîncare, cu veșnica preocupare de a-și chibzui avutul secret pe mulți ani, hotărî să facă un sacrificiu. Chemă pe Sultana și-i arătă peisajul de Corot.

— Cît credeți, spuneți-mi sincer, că pot cere pe acest tablou ?

— Dragă doamnă, zise ea, un Corot e un Corot. Nu puteți ști prețul adevărat decît acolo unde există un comerț de artă la libera concurență. Aici nu capeți pe un tablou mai mult de o sută de mii de lei. Eu aș cere un milion. Din nefericire, nu-i cine să vă dea această sumă. Numai Babighian e amator, el nu dă însă, cînd e nebun după un tablou, mai mult de două sute de mii de lei. Și atunci vinde scump altele, ca să scoată banii.

Caty invită pe Babighian și începu tocmelile cu el. După multe pertractări, colecționarul acordă suma de două sute de mii, cît prevăzuse Sultana, și se învoi cu Caty să-i plătească numai o sută de mii, în bancnote,

[1] E atît de plăcut să mergi cu picioarele goale pe covoare !

iar restul în bijuterii, controlate de Smărăndache. Caty, cu frica stabilizării, nu voia să ia prea mulți bani deodată. Babighian, rece și circumspect, cît dură tîrgul, deveni de o expansiune extraordinară cînd intră în posesiunea peisajului de Corot. Deși tabloul era destul de mare și cu ramă grea, nu voi să ia trăsură și ieși cu el în mînă, pe stradă, privind în dreapta și în stînga, ca spre a constata că nu-l pîndește nimeni. Era seară, luminile aprinse, și Babighian, nerăbdător, se opri des sub stîlpii cu felinare electrice, spre a-și privi comoara. Acasă prinse peisajul deasupra patului, potrivindu-i un bec cu abajur, și toată noaptea doamna Babighian nu putu să doarmă, căci soțul ei aprindea des becul, ca să admire peisajul.

Într-o zi, Gaittany făcu o scurtă vizită Caty-ei.

— Am o misiune din partea prințesei Hangerliu, zise el, sărutîndu-i ceremonios mîna. Vă roagă să mergeți s-o vedeți acasă, spre a vă comunica ceva.

— Anume ce ?

— Nu știu absolut nimic. Nu mi-a spus. Bănuiesc însă că în interesul dumneavoastră. Văd că, de altfel, arătați foarte bine.

Și Gaittany bătu cu degetul în lemnul mesei.

— Glumești. Sînt obosită de viață.

— O femeie ca dumneavoastră ? Aveți o mină ex-celen-tă. Sînteți mai tînără ca oricînd. Ha, ha, ha ! În fine, ce să spun prințesei ?

— N-am evitat-o niciodată, nu văd de ce nu m-aș duce.

— E-n regulă ! se entuziasmă Gaittany. Are să vă comunice ziua prin secretar. Îi voi telefona.

Și directorul muzeului Boldescu-Kapri se retrase cu ceremoniile lui tipice. A doua zi apăru la Caty secretarul prințesei, bătrîn, rebegit.

— Doamna prințesă ar fi mulțumită dacă ați veni s-o vedeți azi, după-amiază, la orele cinci.

Caty se miră de atîta ceremonial. Știa că Hangerlioaica era complet scăpătată, auzise că primea mici ajutoare de la curte, ea, care visa restaurarea domniilor vechi. Se duse și găsi în poarta mare de fier pe secretar, care o aștepta. Alt personal de serviciu prințesa nu mai

avea. Casa mare din față era ocupată de un cămin de ucenici, capete de tineri se vedeau la geam. Prințesa ședea într-o singură odaie, ce-i drept foarte spațioasă, într-o aripă laterală din fund, cu vederea spre fostele grajduri și spre o curte veche cu arbuști tăiați geometric. Încăperea, deși cam goală, avea oarecare grandoare. Pe pereți atîrnau tablouri de domni și boieri, de jur împrejur erau cîteva lăzi goale, sculptate, un număr de fotolii stil Louis XIII, iar lîngă un șemineu se vedea un pat simplu de fier, pe care dormea probabil prințesa, și un lighean dedesubt. O mare masă lungă ocupa centrul odăii, iar într-un capăt al ei, pe un fotoliu, ședea severă Hangerlioaica, cu o mînă întinsă peste masă, iar cu cealaltă pe mînerul fotoliului. În fața ei era o ceașcă cu ceai. Secretarul, reluîndu-și o ocupație pe care se ghicea că o avusese înainte de a aștepta la poartă, spărgea cu un *casse-noix* niște nuci și întindea miezul spart prințesei, care îl vîra îndată în gură și-l mesteca cu o lipsă de jenă admirabilă. După ce Caty se așeză pe un scaun în apropierea Hangerlioaichii, aceasta făcu un semn secretarului să iasă afară.

— Scumpă doamnă Ciocîrlan, întră prințesa în chestiune, cînd secretarul dispăru pe ușă, Filip al dumitale e fiul lui Max, nu-i așa ?

— Da, mărturisi Caty fără nici o ezitare.

— Prea bine, înregistră prințesa, mă bucur. Fără el nu mai exista un Hangerliu veritabil. Dorința mea e ca tradiția românească a familiei noastre să fie păstrată. De aceea îți propun să înfiez pe Filip. Bineînțeles, nu pot să-i dau deocamdată nimic, întrec pe Iov în sărăcie, îl voi lăsa la dumneata, dacă îngădui. Îi dau un nume de prinț rumîn, el sau urmașii lui vor domni poate în Romînia.

— Ce va zice familia Ciocîrlan ? obiectă Caty.

— Nu va spune nimic, totul a fost aranjat.

Caty se gîndise de multe ori la această posibilitate, snobismul ei înnăscut, cît și convingerea că Hangerliii și familiile înrudite reprezentau o forță, în stare de a călăuzi un copil prin negura viitorului, o decise să primească, sub rezerva acceptării din partea lui Filip. Prințesa, satisfăcută, binevoi a întinde Caty-ei mîna, spre

a i-o săruta. Acasă, amanta efemeră a lui Max explică cu multe ocoluri chestiunea lui Filip, care asculta extrem de serios.

— Ce zici, puiule ? întrebă, în concluzie, cu inima îndoită, Caty. Primești să porți numele Hangerliu ?

— *Oui, maman, s'il ne faut pas te quitter !* [1]

După îndeplinirea tuturor formalităților de adopțiune, Caty dădu acasă la ea o modestă serată, la care, în mod cu totul excepțional, Hangerlioaica găsi de cuviință să asiste. Se făcu muzică serioasă, madam Farfara dădu în cărți, iar Vasilevs-Lascaris prezise un nou război iminent între Apus și Răsărit. Leon Cornescu jucă împreună cu generăleasa Cernicev o gavotă. Prințesa avu bunătatea să admită a se valsa, și, în spațiul îngust al sufragerici, Gaittany dansă cu madam Farfara, iar Caty cu regele Vahtang. Cu acest prilej, Caty simți deodată în viscere un fulger de durere, ce o făcu să sovăiască și în cele din urmă să abandoneze valsul. Bînd puțină apă, se mai liniști. Durerea îi reveni noaptea și a doua zi, mereu în chip de fulgurații trecătoare. Îi împărtăși vag unchiului Alec fenomenul, acesta o luă și o conduse în persoană la profesorul Șaramet, care o examină cu atenție în cabinetul său. După ieșirea pacientei, Șaramet chemă înăuntru pe doctorul Zănoagă și conferi cîteva minute cu el în șoaptă.

— Prin urmare, lucrul e foarte serios, trase concluzia ceva mai tare Alec.

Șaramet, conducîndu-l spre ușă, făcu :

— Mde !

XXIII

Toamna era splendidă și un fel de abur transparent dădea pomilor desfrunziți și drumurilor așternute cu frunze roșcate evanescența lucrurilor ce se pierd în infinit. Ioanide, cu șapca pe cap, însoțit de Dragavei și

[1] Da, mamă, dacă nu trebuie să te părăsesc !

de Păducel, se plimba cu mîinile la spate în cartierul nou, pentru muncitori, în curs de construcție. Dragavei i se revela lui Ioanide ca un om extraordinar. Acest fost simplu lucrător avea viziuni și decizii, după părerea sa, geniale. S-ar fi zis că Dragavei își pierde vremea oțios, prezidînd cu mîinile în buzunare ședințe fără sfîrșit și deodată urnea o armată de oameni și organiza întreprinderi complicate ce ar fi zăpăcit pe oricare altul, punînd în mișcare totul, cu harta și cu planificarea înainte. Ioanide, care ridicase în linii generale proiectul cartierului, uitase de el, cînd Leu veni rîzînd de entuziasm :

— Ați văzut, tovarășe arhitect, orașul nostru ?

— Ce fel de oraș ?

— Cartierul muncitoresc pe care l-ați proiectat dumneavoastră.

— A răsărit așa, într-o noapte, din pămînt ?

— Zău, tovarășe arhitect, a răsărit, veniți să vedeți.

Ioanide ieși din casă așa cum se găsea și se luă după el. Imensul cartier, năpădit de buruieni înainte de a se ivi, era de nerecunoscut. Se ridicau ici și colo munți de cărămizi, dealuri de saci de ciment puși pe rogojini, gheme mari de vergi de fier pentru beton armat, suluri de carton gudronat, movile de bitum, stive de grinzi, cușași, scînduri. Camioane-automobil treceau neîncetat și lăsau materiale în felurite puncte ale șantierului, iar căruțe nenumărate cu pămînt, cele mai multe mînate de femei și tineri, treceau în goană spre o groapă apropiată, unde aruncau încărcătura. În vreme ce în unele locuri se punea acoperișul, într-altele se săpa temelia sau se lucrau fundațiile, turnîndu-se beton între doi pereți subțiri de cărămidă.

— Ce se construiește aici, în acest Ephes ? întrebă în glumă Ioanide pe Leu. Templul Dianei ?

Gîndul lui Ioanide mergea fără voia lui spre Mihaela. În fond era entuziasmat. Extensiunea șantierului, cu diseminarea în puncte felurite a mormanelor de cărămizi, dădea impresia unei acțiuni arhitectonice colosale, deși de fapt era încă modestă. Sensibil la ideea ridicării unui oraș dintr-o dată, Ioanide avu sentimentul hiperbolic că visul lui se înfăptuia, că un Petru cel

Mare fundează un nou Sankt-Petersburg. Pe urmă, ca tehnician își dădu seama de iluzie, admise totuși măreția vastelor șantiere. Erau cîteva zeci de străzi, axate pe două largi bulevarde. Cîteva străzi erau terminate, cu clădirile cu mari magazine și apartamente înșirîndu-se de la un capăt la altul ; în curțile respective zăceau căzi de baie, chiuvete, radiatoare de calorifer. Mai toate erau asediate de mașini bizare, elevatoare de tot soiul, care transportau pe bandă rulantă nisip, ciment. Un număr foarte mic de salahori și de lucrători lucrau pe șantier, totul părea a se înălța în chip spontan. Un grup de tineri arhitecți trecură pe lîngă Ioanide și-l salutară cu mult respect. În urma lor apăru și Dragavei, însoțit de Păducel. Leu dispăru.

— În cît timp, întrebă Ioanide, crezi că se va termina construcția șantierului ?

— Păi, zise Dragavei simplu, după socoteala noastră, toamna viitoare, cel mult în primăvara cealaltă, totul e gata.

Ioanide aruncă o ochire globală asupra întregului spațiu presărat cu munți de cărămidă, privi apoi drept în ochii lui Dragavei, pe care-i găsi modești și hotărîți, și înțelese că lucrul avea să se înfăptuiască neapărat.

Atunci începu să examineze, plimbîndu-se cu Dragavei, stradă cu stradă, clădire cu clădire. Proiectul său fusese urmat întocmai, cu anumite simplificări în privința unor decorații ce n-ar fi fost încă potrivite pentru locuința de o frumusețe sobră a unor oameni ai muncii. Ioanide avea propensiunea de a vedea totul la nivelul templelor și palatelor și, deși urînd ornamentele și complicațiile, ar fi pus peste tot blocuri de granit ori de marmură. Totuși, dacă toate cerințele de ordin domestic fusese satisfăcute, totalul realiza întocmai aspirațiile artistice ale lui Ioanide, și impresia, cînd intrai în cartier, nu era a unei suburbii de locuințe ieftine, ci a unui peisaj arhitectonic, ticluit pentru plăcerea ochilor și pentru a stîrni un unic sentiment. Clădirile erau corpuri de un stil simplu, în alb, ocupînd pe bulevarde spațiul între două străzi, aveau trei caturi și un portal cu arcadă sau cu fronton la parterul pus pe un soclu scurt, cu mici ferestre luminînd subsolurile ; între ele, pe

străzi, se afla un spațiu egal, despărțitor, ducînd spre curți interioare, vaste ca Piața San Marco, curțile din față erau simple peluze, abia despărțite de trotuar printr-un zid foarte scurt. Corpurile, mai întinse în longitudine decît în înălțime, păreau dispuse la distanțe egale pe un covor imens de iarbă, iar strada, lărgită prin cele două peluze, căpătase o luminoasă vastitate. La aceasta se adăuga un nou efect vegetal. Pe o singură parte a străzii, la limita între peluzele curților și trotuar se înșirau copaci înalți, castani, plopi, sălcii, ridicîndu-se pe toată dimensiunea blocurilor. Sălciile, din cauza spațiului liber, creșteau în sus, pulverizîndu-se în altitudine. Ioanide procedase astfel ca să nu acopere perspectivele albe ale corpurilor de case și să dea o senzație de liniște și bucurie.

— S-a terminat, amice, zise el către Dragavei, cu individualismul burghez. Ici o fortăreață trucată, dincoace *cottage* englezesc. Un oraș e o compoziție muzicală.

Într-adevăr, în acea seară, gîndindu-se la cartierul pentru muncitori, Ioanide cîntă din vioară numai muzică clasică alegră. A doua zi se reîntîlni cu Dragavei, mereu însoțit de Păducel. Acesta crescuse vizibil, devenise liniștit și meditativ și mînca din ochi pe Ioanide, pe care îl adora. Asculta cu sfințenie tot ce spunea acesta, și Dragavei împărtăși că Păducel se hotărîse să urmeze, la terminarea școlii medii, Arhitectura. La cultul pentru Ioanide al băiatului, Leu contribuise considerabil. Ioanide văzu că la încrucișarea bulevardelor, în mijlocul cărora ar fi trebuit să fie peluze cu flori, căci aceste mici bulevarde fără tramvaie ar fi constituit de fapt un parc, muncitorii săpau o groapă lungă, iar căruțele cărau pămîntul.

— Dar aici ce faceți ? se miră arhitectul uituc.

— Facem fîntîna din proiectul dumitale ! zise Dragavei.

— Ei ! observă Ioanide, ascunzîndu-și plăcerea. Cum văd eu, nici o fineță nu vrei s-o pierzi pentru oamenii muncii.

— Nu-i nici o fineță, spuse fără emfază Dragavei. Fîntîna răcorește aerul, purifică atmosfera. Ludovic XIV făcea palate, grădini imense, canale cu jocuri de apă numai pentru plăcerea lui personală. Noi vrem să înfăptuim toate astea pentru cei ce muncesc.

Fîntîna lui Ioanide era de fapt un mare bazin oblong, cu o creastă puternică de jeturi de apă în mijloc și o sumedenie de țîșnituri pulverizate din margini spre interior. Arhitectul cugetase fîntîna cu grupuri sculpturale, însă aceste elemente fusese suprimate, ca prea scumpe și somptuoase.

Cînd ajunse acasă, Ioanide puse în mișcare cele o sută de jocuri de apă ale bazinului său.

— De ce ai dat drumul la *jets-d'eau*-uri ? îl întrebă Elvira.

— Pentru că orașul acesta va începe în curînd să cînte.

Ioanide mai avu în această toamnă o satisfacție. Cu aceeași repeziciune fu ridicat Palatul Tinerimii, în care avea să se adăpostească gliptoteca. Plănuise un monument clar și plin de zvelteță și avînt și avusese mereu în gînd Acropolea cu propileele și Parthenonul, perspectiva în terase. La început propusese executarea monumentului la Cotroceni, rezemat de o rîpă, spre a avea la îndemînă două niveluri deosebite, dar i se obiectă că rîpile, în București, fiind de lut, sînt friabile. Atunci Ioanide proiectă monumentul pe o peluză imensă, făcînd din parterul cam în maniera Luvrului un stilobat masiv, pe care așeză, în stînga și dreapta, două *loggia* cu cîte patru coloane ionice de fiece latură, asemeni propileelor sau porticului cariatidelor. Cele două tinde erau unite în fund printr-o colonadă frontală, totul compunînd o potcoavă de colonade. Arhitectul visase să alterneze coloanele cu cariatide, proiectul păruse prea pretențios. În intrîndul dintre cele două *loggia* laterale, o scară monumentală, începîndu-și suișul cu mult înaintea fațadei, se insinua și conducea spre un portal grandios, cu un fronton sobru deasupra. Prin el pătrundeai de-a dreptul într-o sală nemăsurată, cu luminator, în care urmau să se facă manifestații tinerești de masă, pe vreme de iarnă. Cele două porțiuni ale peretelui fațadei dintr-o parte și alta a scării erau prevăzute cu mari nișe, în care s-ar fi așezat cîte o statuie. La capetele exterioare ale balustradelor scării erau prevăzute două statui gigantice simbolizînd tinerețea : virilă și feminină.

Printre sculptorii tineri care luase schițe ale trupului Dianei era unul Tiron, căruia colegii îi ziceau Myron, în amintirea sculptorului grec. Ioanide punea mari speranțe în el. Tînărul vedea simplu și grandios, imitînd în operele sale grația praxiteliană și forța michelangiolescă. Avea un ochi acut pentru frumosul corporal și idealiza în spiritul antic în acest sens, că dădea la o parte nereușitele anatomice ale naturii. Ioanide nu și-ar fi închipuit ca Tiron să execute așa repede o statuie avînd ca model pe Diana și apoi nu se aștepta s-o vadă încă la Palatul Tinerimii. Cînd Dragavei îl chemă, avu o surpriză. Palatul, cu colonadele lui suprapuse masivului clădirii și cu scara monumentală, se afla acolo pe un parter de iarbă încă verde, acoperit cu frunze galbene. Două statui impunătoare, în ipsos deocamdată, se priveau față în față la începutul scării. Apropiindu-se de ele, Ioanide văzu că reprezentau un tînăr gol și o fată îmbrăcată cu o tunică scurtă, ca de amazoană. Gîtul acesteia era lung, grațios și puternic, iar capul, cu părul mărunt și gura infantilă, denunța fără echivoc modelul. Era Diana, în toată gloria ei, Diana vie cu cărnuri etern marmoree. Și statuia tînărului era tot un simulacru al Mihaelei, ceva mai aspru. În drum spre casă, Ioanide încercă totuși o simțire neplăcută. Cînd Diana, în aceeași zi, veni la el, n-o îmbrățișă, n-o sărută, dar o mîngîie ușor, trecîndu-i degetele prin părul negru.

— Ascultă, Diana, întrebă el, cînd ai pozat lui Tiron pentru statuia de la Palatul Tinerimii ?

— N-am pozat de loc, răspunse inocent Diana. Cînd au venit toți, a făcut și el cîteva schițe.

— N-ai fost în atelierul lui ?

— Nu ! zise calm Diana, privind cu ochi onești.

Ioanide o bătu cu mîna pe obraz, apoi, după un răstimp, o mîngîie ușor pe sub bărbie.

— Te cred pe cuvînt. Însă lucrul e grav (arhitectul spunea aceste cuvinte pe ton glumeț). Tiron te iubește.

— De unde știți ? se miră Mihaela.

— De unde știu ? Măgarul a făcut o operă remarcabilă, și asta nu e posibil decît cînd un artist de talent e mistuit de o mare flacără. Te-a sorbit cu ochii, te-a

visat noaptea, te-a pipăit cu mîinile, ca Pygmalion statuia Galateei.

— Nu sînt vinovată !

— Nimeni nu e vinovat, nici tu, nici el. E o banalitate sublimă. Dante n-ar fi scris *Comedia* lui fără divina Beatrice. Sfîntul Francisc n-ar fi cîntat soarele și elementele fără sfînta Clara, vestita Artemiza a ridicat monumentalul mormînt soțului ei Mausoleu fiindcă îl iubise. Cauza cauzală a acțiunilor umane este baza economică, cum spune Dragavei, dar cauza ocazională e dragostea, care e viața. Diana ! șopti arhitectul, Tiron nu e vinovat, mi-ai fi trebuit mie, tu sporești forțele mele morale. Nu pot să te cer pentru mine, morala mea s-a schimbat, n-am totuși puterea de a învinge egoismul și a te privi liniștit cu altul. Voi face cu toate astea sforțări.

— Niciodată nu voi fi a altuia ! îl încredință foarte simplu Diana.

Atunci Ioanide se ridică, merse și luă vioara de pe capacul pianului și începu să cînte focos *Sonata a V-a* de Corelli, apropiindu-se din ce în ce de Diana.

Cînd termină, dădu drumul viorii și ținu pe Diana strîns de umeri, fără a o săruta.

Diana îl vesti că Mini avea să vină și ea mai tîrziu să-i arate copilul, care crescuse mult. Într-adevăr, Mini sosi și se vedea cît de colo că era încîntată de odrasla ei, care se împuternicise, dădea semne de inteligență și rîdea de orice, înecîndu-se de hazul inexplicabil pe care îl făcea. Mini i se păru lui Ioanide încîntătoare. Ochii îi străluceau de fericire, liniile feței luau, din pricina euforiei, moliciuni în stil Correggio. Ioanide o absolvi cu totul de crima ei și o privi cu înduioșare. Simțindu-se deplin stăpîn pe sine, pentru întîia oară se purtă familiar cu ea și o tutui.

— Mini, zise Ioanide, am cunoscut odată, e foarte mult de atunci, o tînără fată, care îți semăna ca o soră. Am iubit-o foarte mult.

— Și acum n-o mai iubiți ?

— Ba da, cînd închid ochii.

— Desigur, se rectifică Mini, fata de altădată trebuie să fie acum bătrînă, dacă n-a murit.

— Nu, zise Ioanide duios, fata e mereu tînără, dar trăiește ca și adormită în visele mele. Numai eu îmbătrînesc. Este o nuvelă de Hoffmann *Die Bergwerke zu Falun*[1], în care se vorbește de Ulla Dahlyö, o femeie al cărui mire a pierit într-o mină. Peste cincizeci de ani, Elis Fröbom este scos din mină împietrit. El e tînăr, iar ea, o babă. La mine este invers.

După ce spuse aceste cuvinte, Ioanide luă vioara și cîntă în fața copilului și a mamei lui *Berceuse de Jocelyn* de Benjamin Godard.

Copilul rîse tot timpul de încîntare și mișcă degetele în direcția arcușului. Terminînd și depunînd instrumentul, Ioanide întinse pentru întîia dată mîna spre Mini și o mîngîie ușor pe păr și pe obraz. Apoi o sărută pe frunte, repetînd gestul cu copilul. Mini zîmbi transfigurată, și două lacrimi i se rostogoliră pe obraji. Arhitectul, tăcînd, ca să nu-și trădeze emoția, îi făcu din mînă, cu gingășie, semn să plece.

Cele două isprăvi arhitectonice Ioanide-Dragavei stîrniră o mare vîlvă, care se revelă la o recepție dată de arhitect în scopul de a sărbători realizările recente. Salonul se umplu de constructori tineri, maiștri și lucrători, intelectuali, în fine de devotați ai înfăptuirilor socialiste. Gaittany însă, fără consultarea lui Dragavei și a lui Ioanide, strecură tagma lui. Nebănuind din cine se va compune asistența, Dragavei participă împreună cu Marioara. Se treziră alături arhitecți, sculptorul Tiron, Mini și Mihaela, academicienii Cuculeț și Șaramet, madam Farfara, Gaittany, Gulimănescu și Suflețel, Smărăndache și soția lui, Babighian, Șerica Băleanu cu Antoine. Șerica spera să se remarce și să reînvieze vechea ei mondenitate pe sol neutru. Dragavei, foarte supărat, își reprimă cu greu nemulțumirea.

— Te pomenești că ăștia au pretenția că construiesc socialismul, vorbi el în șoaptă către Marioara. Iar s-a amestecat «tovarășul» Gaittany.

Se iviră toți familiarii Șerichii, regele Vahtang cu fosta generăleasă Cernicev și mareșalul Cornescu, acesta din urmă avînd și o misiune artistică. Leu, îmbrăcat în haine negre, apăru cu aerul lui de student, dînd ochii, mirat, cu contesa de Verner-Sternberg.

Jocurile de apă ale lui Ioanide, luminate electric pe dedesubt și țîșnind în noapte ca niște erupții de perle, stîrniră admirația tuturor.

— *C'est tout-à-fait remarquable!*[1] recunoscu prințesa Băleanu.

Smărăndache pretinse că ea ar fi făcut chiar un «panseu», dar inventa, căci Șerica avea destul tact ca să nu devină stridentă de la început. Cugetarea atribuită ei de Smărăndache era următoarea: «Focul entuziasmează și exaltă, fluidele dau liniște și încredere. Dacă focul ar avea rostogolirea apelor, ar fi pentru om cel mai bun medicament moral.» Și scara cu vitralii, și numeroasele basoreliefuri, busturi, piese de sculptură plăcură Șerichii. Colecția lui Ioanide crescuse considerabil, mai ales în capete de bărbați și femei, unele autentic grecești sau romane, altele copii de Renaștere. Ioanide le așezase astfel pe console de marmură înfipte în perete, încît întregul dădea un efect decorativ foarte agreabil. Marea sală cu șemineu apăru în toată splendoarea ei sub reverberația lustrelor. Nu era aproape nimic schimbat, însă cînd ajungeai la capătul ei, de unde pe uși laterale dădeai în camere adiacente, rămîneai uluit de luxul lor simplu. Tablouri numeroase de mărime aproape egală, nu prea înghesuite pe pereții albi, se armonizau cu mobilele colecționate după înrudiri, într-un salon dominînd stilul Louis XVI, într-altul stilul *empire*. Cîteva portrete vechi de dame romîne din prima jumătate a veacului trecut conferau interioarelor o notă autohtonă. Mari covoare persane erau întinse pe jos în aceste încăperi, caracterizate prin rarefierea mobilelor, fotoliilor, comodele, canapelele fiind toate așezate lîngă pereți și lăsînd mijlocul spațios cu totul liber. Ioanide era un *«ensembleur»* de mobile iscusit și un artist care știa să facă interioarele să vorbească sufletelor. Șerica, femeie fină, deși teatrală, amatoare de falsuri feudale, simți toată delicatețea acestor interioare

[1] Minele din Falun.

[1] Este cu totul remarcabil!

de intelectual care se ferește de îngrămădeala brutală a caselor colecționarilor.

O surpriză neașteptată produse Șerichii și Elvira, pe care n-o cunoșteau. Cu părul alb și tuns și cu fața tînără, înaltă, surîzătoare și tăcută, Elvira, într-o rochie de tafta neagră, ușor decoltată la spate, atît cît să se ghicească eleganța umerilor, nu făcea nimic spre a se remarca, dar se distingea îndată prin ținuta ei statuară, prin purtarea blîndă și egală cu toată lumea și prin cumpătarea cuvintelor. Era complementul desăvîrșit al lui Ioanide, și, din chipul liniștit și afectuos cum ea și Ioanide se priveau, toți cei care n-o cunoșteau înțeleseră rostul dominant pe care Elvira îl juca în viața arhitectului. Diana, a cărei frumusețe întorcea capetele, se intimidă și simți o secretă nemulțumire de sine, pe care, plină de grație, Elvira i-o risipi în parte, venind spre ea cu mîna întinsă și contemplînd-o ca pe o minune a naturii. Leu strînse mîna puternic tovarășilor de șantiere și tuturor celor pe care îi considera devotați regimului, înclinîndu-se rece înaintea grupului aristocratic, dar, cînd ajunse la madam Ioanide, își pierdu cumpătul și-i sărută mîna.

— Nu trebuie, tovarășe Leu, îl mustră Elvira cu multă gingășie.

Convorbirea, în picioare, în salonul cel mare, începu cu comentarii în jurul lui Hagienuș, despre care Smărăndache împărtăși ultimele știri. Acesta pretinsese să i se aducă la Spitalul Central un pergament, ca să facă o epistolă reginei Thalestris. La obiecția că pentru a cumpăra pergament trebuie bani, Hagienuș scoase din buzunar o mică monedă bombată și strălucitoare, ce părea mai degrabă o medalie sau un buton de manșetă.

— Ce e asta ? întrebă ironic un bolnav.

— Este un distater de aur, bătut în timpul domniei mele. Eu am fost Alexandru cel Mare.

Internul, venind, examină piesa și avu și el impresia că e de aur.

— O fi aur, observă el, luînd în serios pe Hagienuș, dar nu e monedă. Cine are să primească asta azi ?

— Nu e monedă ? se supără Hagienuș, devenit brusc orientalist și numismat. Caută în *Historia Nummorum* [1] de Barclay V. Head, tipărită la Oxford în 1911, în L. Müller, *Numismatique d'Alexandre le Grand* [2], Copenhaga, 1855. Să mă bată dumnezeu, uite, mă jur, se vorbește de monedele mele și în Sigebert Havercamp, *Dissertationes de Alexandri magni numismate* [3], Leyda, 1722, sau în *Description des médailles antiques, grecques et romaines* [4], de T. E. Mionnet, tipărită la Paris în vremea lui Napoleon I. Moneda e descrisă în catalogul lui Kundig, anticar din Geneva. Am cumpărat-o la o vînzare publică.

— Și capul ăsta e al dumitale ? întrebă ironic bolnavul.

— Nu e al meu, e al Athenei, cu coif corintian, împodobit cu un șarpe, iar pe revers este Nikė, victoria, cu aripile lăsate în jos, ținînd în mînă o cunună și un stylis. Am avut monede frumoase în domnia mea, domnule doctor.

— N-are s-o primească nimeni, mai bine păstrați-o, zise internul impresionat. V-aduc eu pergament, dacă găsesc.

— Ia-o, domnule doctor, să ai amintire de la mine. Mă cunoaște toată lumea, sînt orientalistul Hagienuș.

— Spuneați că sînteți Alexandru cel Mare.

— Am fost, domnule doctor, uite, mă jur.

Internul arătă distaterul lui Smărăndache, cu care era prieten. Acesta i-l ceru, spre a controla afirmația orientalistului. Smărăndache veni cu ea la recepția lui Ioanide și o arătă tuturor. Babighian o duse pînă sub ochi și suflă greu pe nări, examinînd-o.

— E autentică, decise el, minune !

— Nenorocitul ! spuse Gaittany. E un savant strălucit. Trebuie făcut ceva pentru el, poate se vindecă.

Și îndată după această manifestație de sensibilitate părăsi grupul și se îndreptă spre Diana.

— Sînteți răpitoare, o adevărată statuie elină. Maestrul Tiron v-a imortalizat, ha, ha, ha, vă felicit din toată inima.

---

[1] Istoria monezilor.
[2] Numismatica lui Alexandru cel Mare.
[3] Dizertație asupra numismaticei lui Alexandru cel Mare.
[4] Descripția medaliilor antice, grecești și romane.

Tiron era și el în apropierea Dianei, alții auziră ce spusese Gaittany și convorbirea în șoaptă continuă pe aceeași temă.

— E un scandal, zise Sufletel în alt grup, trecîndu-și amîndouă mîinile prin păr. Palatul Tinerimii e un monument intim, care divinizează pe Mihaela în două ipostaze, ca efeb și ca femeie.

— Ești nedrept, protestă rîzînd Gaittany, care se apropiase de grup. Palatul e ridicat din ordinul guvernului, e o construcție de utilitate publică.

— Dar statuile ?

— Și ele, domnule, sînt simbolurile tinereții.

— Sînt portretele Mihaelei, observă supărat personal Gulimănescu.

— Orice artist, răpunse Gaittany, a copiat natura. Domnișoara Diana e superbă.

— Lux asiatic, desfrîu de colonade și ornamente bogate. Palatul Tinerimii este Acropolea în miniatură, iar parcul pentru muncitori, un Versailles. Se risipesc banii poporului.

— Dați-mi voie, interveni un arhitect tînăr, maestrul Ioanide e contra oricărei risipe ornamentale. Teoria lui este : frumosul rezultă din economia întregului, proiectat pe peisaj și coordonat cu celelalte unități apropiate. Cartierul muncitoresc e făcut din locuințe tip, costînd minimul posibil. Iar propileele de la Palatul Tinerimii sînt destinate gliptotecii.

— Dar fîntîna cu mii de țîșniri ? exagera Sufletel.

— Ce fîntînă ? rîse tînărul arhitect. Un avuz simplu din beton, care va răcori vara cartierul.

— Pentru ce se dărîmă, interveni și Gulimănescu, vila în care stă tovarășul Dragavei ? E nouă, frumoasă. Asta nu e risipă ?

— De loc, răspunse arhitectul. Vila nu poate adăposti decît o familie, pe cînd blocul tip ce se va ridica în locul ei va cuprinde șaisprezece apartamente. Materialul rezultat din dărîmare va fi folosit.

Ioanide de departe vedea agitația lui Sufletel și bănuia că vorbea despre el.

— Sînt sigur, spuse el lui Dragavei, că Sufletel și Gulimănescu ne declară dușmani ai poporului.

— Probabil, rîse Dragavei. Am aflat ceva ce nu știam. Vila în care locuiesc aparține unei rude a lui Gulimănescu, de la țară, poate chiar lui Gulimănescu însuși, care pune proprietățile sale pe nume străine. De aici tot scandalul.

Mareșalul Cornescu, îmbrăcat în veșminte obișnuite, se așezase între timp la pian și se pregătea să desfăteze asistența cu muzică. Se auziră sîsîituri, îndemnînd la liniște. Cornescu cîntă de astă dată din Chopin. Căutînd din ochi pe cineva care să-i întoarcă partitura și neoferindu-se nimeni, Marioara Dragavei, după multă codire, se apropie de pian.

— Cum ? se miră Șerica Băleanu către Elvira. O lucrătoare știe să citească notele ?

— Da ! răspunse Elvira. Cîntă chiar binișor la pian.

— Are un frate și o soră mai mici, explică Mini, și a pus un profesor să le dea lecții de pian. Însă copiii nu fac progrese mulțumitoare, neavînd vocație. Atunci tovarășa Marioara Dragavei a simțit ea însăși chemarea muzicii și a început să învețe. Profesorul a rămas surprins de progresele ei.

— E decorată cu Ordinul Muncii, adăugă Gaittany, e o filatoare eminentă și o femeie de spirit.

— Încetul cu încetul, spuse Șerica, proletarii devin burghezi.

Însă Dragavei auzise și răspunse calm, fără a privi anume pe Șerica, în momentul cînd Leon Cornescu arunca barba în toate punctele cardinale, mulțumind la aplauze :

— Proletarii nu devin burghezi. Ce, arta mai este astăzi un privilegiu ? În fabricile noastre sînt echipe muzicale și artistice strălucite și avem o balerină admirabilă, care e bobinatoare într-o întreprindere electrotehnică. O s-o aducem odată la Palatul Cultural.

Prințesa Băleanu lăsă capul în jos. Tocmai atunci apăru în cadrul ușii Cucly, însoțită de contele Iablonski, acesta din urmă în haine negre, puțin ponosite, dar corecte. Ioanide avu o tresărire, apoi porni spre ușă în întîmpinarea fetei. Elvira îl urmă.

— Unde ai fost pînă acum ? deschise madam Ioanide brațele afectuos, în timp ce Ioanide tăcea, cu ochii strălucitori.

— Am repetat. În curînd dansez în *Lacul lebedelor*.

Cucly ridică ochii sfioși spre Ioanide, întinzîndu-i mîna. Acesta nu i-o sărută, dar i-o strînse, reținînd-o îndelung într-a sa. I se păru că fata are puțină febră. Ținînd-o astfel de mînă, o aduse pînă în apropierea semineului, arătînd-o mușteste celorlalți. Ioanide era foarte turburat, se vedea asta după fixitatea cu care contempla pe Cucly. Aceasta slăbise, sau mai degrabă căpătase un profil prelung și lustruit ca de camee, un aer inedit de melancolie dulce. Brațele și picioarele nu mai păreau așa de încordate, o transparență le dădea moliciune. Albăstrimea ochilor se zărea de la distanță, din cauza palorii feței. Numai părul înfoiat amintea focul. Cucly era îmbrăcată într-o rochie simplă, albastră, de satin de mătase, tăiată *en biais* și desfăcîndu-se la cea mai mică mișcare într-o umbrelă vastă. N-avea ciorapi, și picicarele erau vîrîte de-a dreptul în pantofi mici, foarte decoltați, cu talpă subțire și tocuri de cîțiva milimetri, în fond, un fel de sandale.

Smărăndăchioaia o rugă să danseze, și alții se asociară la această rugăminte.

— Toată lumea te admiră, voiește să te vadă dansînd ! rezumă Gaittany sentimentul tuturor și manifestă o curiozitate voluptuoasă în așteptarea demonstrației coregrafice.

Cucly părea tristă și obosită, o lenevire, inedită la ea, îi încetinea mișcările altă dată brusce. Merse la pianoforte și răsfoi, distrată, cîteva caiete de note. După multe căutări și ezitări alese valsul lent din *Coppelia* lui Délibes și-l întinse mareșalului. Acesta, după un scurt examen, începu să-l descifreze. Cucly nu fu mulțumită. Cornescu, obișnuit cu muzica glorioasă și alegră de tipul Mozart, punea o punctuație prea *giocosa*, în vreme ce balerina visa plutiri. Un vînt ușor agita afară frunzele scorojite, ce cădeau sonor pe pămînt, și huietul jocurilor de apă se auzea din curte ca o prăbușire de cascade.

— Doamna prințesă, propuse atunci imprudentă soția

lui Smărăndache, repetînd tare o insinuație a lui Prejbeanu, execută admirabil valsurile.

La cererea generală a grupului snobilor, Șerica Băleanu, după o codire foarte bine jucată, de fapt, în mare parte sinceră, căci era uimită și intimidată de această societate, ignorată de ea pînă atunci, se așeză la pian și începu să cînte valsul într-un stil fluid și cu accente de violină. Cucly stătu cîtăva vreme în meditație, apoi la reluarea frazei începu să danseze. Tinea ochii aproape închiși și capul dat pe spate, iar cu mîinile descria în sus niște semicercuri puternice, ca și cînd ar fi izgonit stoluri de păsări din fața sa. Întîi păsea înainte, ridicînd alternativ picioarele în sus și desfăcînd rochia de satin pe toată amplitudinea ei. Pulpele îi erau goale, și un mic tricou îi strîngea pîntecele plat. Apoi făcea piruete cu brațele întinse drept, valsînd cu un partener imaterial. Era așa de ușoară, încît părea un goeland care aluneca pe aer fără a bate din aripi. Se învîrti astfel din ce în ce mai pasionat și, deși Șerica încetase a mai cînta, plutea încă, făcînd ocolul salonului în muzica surdă a fosnetului rochiei. Ioanide o privea cu o încruntare ce trăda emoția lui, și Elvira, Mini și Diana înțeleseră că în acele clipe ele nu mai însemnau nimic pentru el. În cele din urmă, încetinindu-și treptat rotirile, Cucly ateriză pe un fotoliu și deschise ochii.

— Vă felicit din toată inima ! strigă Gaittany, sînteți o dansatoare fără pereche.

— Minune ! confirmă Babighian.

Cînd serata se termină, scurtată de altfel de nemulțumitul Ioanide, și invitații începură să iasă, fîntîna cu o sută de erupții cînta vibrant în tăcerea nopții. Prejbeanu declamă din Beaudelaire, *Visul parizian :*

«Babel d'escaliers et d'arcades,
C'était un palais infini,
Plein de bassins et de cascades
Tombant dans l'or mat ou bruni.» [1]

[1] «Babel de scări și de arcade,
Era un infinit palat,
Plin cu bazine și cascade
Căzînd în aur brun sau mat.»

— Domnule, se înflăcără Gaittany, e admirabil. Ioanide e un mare om, un bărbat plin de fantazie.

Era atîta claritate din cauza luminiscenței apei, încît basorelieful dat de Hagienuș se vedea limpede de la distanță cu inscripția : *Alexandros ke Thalestris*.

— E un om puțin comun, consimți Șerica Băleanu către Antoine și Gaittany.

— Da ! strigă Gaittany, așa e !

— Cînd un astfel de om, își urmă ideea prințesa, cu fața întunecată, ne trădează și trece de partea proletarilor, poziția noastră devine și mai dificilă.

— Pe cîte știu, observă Antoine, arhitectul Ioanide n-a pretins niciodată că e aristocrat. A fost mereu obsedat, în felul lui, de arhitectura pentru mase.

— Mascle !... declamă ironic prințesa, fără a-și traduce gîndul mai departe în cuvinte.

— Ei, domnule doctor, interpelă sarcastic regele Vahtang pe academicianul Șaramet, care venea în urmă alături de Mini, cum vă împăcați cu tovarășii ? Nu cred că se compară cu clientela din fosta societate bună.

— Aceea avea bolile indolenței și ale excesele de plăceri, lucrătorii mai poartă urmele exploatării, dar au fond solid. Îi apărăm de accidentele de muncă.

— Prin urmare vă place regimul proletar.

— Foarte mult, răspunse rîzînd Șaramet, punînd o mînă părintească pe umărul Miniei, fără a destăinui că prin ea devenise membru de partid.

Începînd de a doua zi se răspîndiră în jurul lui Ioanide și lui Dragavei știrile cele mai fantastice. Contribuiau la cle răuvoitorii, dar și colportorii inocenți, ca Smărăndache. Se afirma că prințesa Șerica Băleanu dăduse o serată în casa lui Ioanide, la care asistase cele mai reprezentative figuri din aristocrație. Șerica ar fi cîntat la pian și ar fi spus panseuri politice, iar Marioara, îmbrăcată excesiv de elegant și cu o profuziune de bijuterii la gît și la mîini, s-ar fi relevat ca o intimă a prințesei. Cucly, care apăruse după ce născuse un copil făcut cu Ioanide, ar fi dansat *French cancan*-ul. Ioanide și Dragavei ar fi declarat că construirea de locuințe economice și de fabrici era o acțiune ce nu fericea pe nimeni, frumosul babilonean, grandiosul gratuit, materializat în palate, bazinuri

și cascade, fiind singurul chip de a satisface masele. Ioanide ar fi adăugat că înțelege un adevărat edificiu al viitorului drept douăzeci la sută spațiu locuibil și optzeci la sută colonade. Prejbeanu, îndeosebi, răspîndea astfel de versiuni cu multă maliție. Lui Dragavei îi ajunseră la ureche aceste baliverne, nu fără neplăcere. Nimeni nu punea la îndoială seriozitatea lui Dragavei, unii tovarăși însă bănuiră că s-ar fi lăsat atras într-un cerc ușuratec în care se vorbea cu neseriozitate de marile probleme ale construcției socialiste. Cunoșteau pe Ioanide ca pe un om foarte capabil, nu-l credeau totuși, prin reputația ce i se făcuse, incapabil de paradoxuri.

Ioanide se arătă foarte dezgustat de ecoul recepției lui.

— Tovarășe arhitect, îl consolă Dragavei, am greșit amîndoi. Ne-am pomenit sărbătorind din ușurătate ridicarea cartierului de muncitori cu niște reacționari înverșunați. Ce poate să înțeleagă mareșalul Cornescu și prințesa Băleanu din țelurile noastre ? Ei ne vor lua mereu peste picior sau ne vor ponegri în străinătate.

— Ai dreptate, rîse amar Ioanide, prințesa Băleanu a declarat că a fost o serată «reușită».

— Să nu ne amestecăm cu ei, tovarășe arhitect, avem sarcini mari de îndeplinit. Vă luăm să ridicăm un oraș pentru mineri. Am uitat să vă spun că avem o mică încurcătură cu Palatul Tinerimii. Cei de la Întreprinderea de construcții s-au speriat de zvonuri și au oprit montarea coloanelor de marmură la lojile în chip de propilee. Le e frică să nu păcătuiască de estetism.

— Și pe ce au să stea arhitrava, cornișa și acoperișul ? se indignă Ioanide.

— Sînt unii tovarăși care aplică principiile bune acolo unde nu trebuie și sînt preocupați mai mult de grija de a scăpa de orice belea. Chestia asta se va aranja. Adevăratul bucluc e altul. Tiron a desfigurat cu ipsos fețele statuilor și cere timp ca să facă altele, după alt model.

— Și eu, care-l credeam îndrăgostit ! izbucni Ioanide.

Filip, reapărut în cartier, făcea, plimbîndu-se pe străzi cu Lilica, conversație franceză. Băiatul vorbea remarcabil de limpede, și Lilica profita. Cînd Dragavei se întoarse

acasă, după întrevederea cu Icanide, surprinse nu departe de casă pe Filip sărutînd după ureche pe Lilica.

— Ce manie este asta, zise Dragavei supărat către Marioara, de a închide ochii la lucruri așa de serioase ? E o măsură în toate. Filip săruta adineauri pe Lilica. Acești oameni care ne dau tîrcoale sînt periculoși, deși unii îi socotesc numai seci la minte, plini de ideea că soarele și luna apun și răsar pentru ei. Îmi pare bine că plecăm amîndoi pentru cîtva timp, tu la noua filatură din Botoșani, și eu la ridicarea orașului pentru mineri.

În timp ce vorbea astfel, dădu buzna pe poartă un enorm cîine castaniu, corpolent și cu urechile clăpăuge, un *bloodhound*, adulmecă peste tot cu limba scoasă afară de oboseală și, ca și cînd ar fi recunoscut că a făcut o gravă eroare, izbi poarta cu capul și o luă nebunește la goană pe stradă.

— Hm ! observă Dragavei, să știi că este unul din cîinii lui Vasilescu-Lascaris, îl caută pe celălalt sau a scăpat și merge pe la locurile știute de el.

— Nu pricep, zise Marioara.

— La Vasilevs era un fel de clinică de cîini la care lucra doctorul Alec Zănoagă, fost senator. Unii cîini erau dresați, mergeau singuri pe la anume persoane cu cîte un mesaj vîrît pe dedesubt în zgardă. S-a descoperit o grupare întreagă de foști capitaliști, foști politicieni, membri ai Mișcării. Comunicau prin cineva cu străinătatea, primeau și transmiteau știri, inginerul Axente, marele industriaș, a putut fi petrecut peste graniță. Zănoagă a fost arestat împreună cu vreo zece din gruparea lui.

— Și mareșalul ? întrebă Marioara.

— Nici mareșalul, nici chiar Vasilevs, nici unul din sfera lor, deocamdată. Ăștia sînt prudenți, lucrează cu un fir mai subțire, însă țes și ei, nu te îndoi.

Ioanide visa și el la orașul pentru mineri privind pe geam cum frunzele se precipitau din pom, dese ca o ninsoare galbenă, îl vedea întins pe o nemăsurată pajiște verde ca un joc de cuburi albe. Păduri negricioase îl umbreau în fund, și munți îndepărtați, acoperiți cu zăpadă, îi dădeau gravitate. Iarna verdeața s-ar fi prefăcut

în hermină, și numai schema pomilor ar fi indicat rețeaua străzilor. Totul ar fi fost foarte idilic, și viața în verde sau în alb, cu toate binefacerile civilizației, ar fi fost, nici vorbă, fericită. Însă Ioanide nu stîrpise din fundul sufletului viițiul monumentului sfidător. Coșurile fabricilor îi plăceau. Unele, cilindrice și groase, păreau turnuri medievale. Își zicea că dacă o mie de ani s-ar contempla ruinele unui fost centru industrial, oamenii viitorului ar avea același sentiment pe care îl încercam noi privind forul și columna lui Traian. Ioanide intrase într-o salină și rămăsese uimit de măreția ei. Niciodată o navă de bazilică nu fusese mai nebun de vastă și înaltă. De-a lungul ei, mii de călugări cu lumînări aprinse în mînă ar fi putut să meargă în procesiune cîntînd. Regreta că n-adusese vioara cu sine, ca să verifice ecourile domului de sare. Avea impresia că sunetele s-ar fi prefăcut în cicloane suave și că de sus i-ar fi răspuns trîmbițele îngerilor, care aveau să deștepte morții din valea Iosafatului. Ioanide ar fi fost în stare altădată, de-ar fi fost proprietarul salinei, să oprească exploatarea sării, să lustruiască pereții și să se plimbe în interiorul fantasticei cavități, ca într-un salon sublim. Drama lui Ioanide fusese înainte de a fi fost prea artist, ținînd să exprime prin monumentele lui sentimente profunde. Acest lucru e posibil într-un sens larg, foarte obiectiv, și e în mare măsură o chestiune de hazard, căci nu orice arhitect găsește un Justinian care să-i comande o Sfîntă Sofia. Ioanide nu ignora acest lucru și evitase totdeauna pitorescul și bizareriile subiective, dar spera să ridice un număr de monumente solemne, zicînd că un popor nu există dacă nu se simbolizează în cîteva proiecții spațiale. Dacă podurile s-ar fi făcut ca pe vremea romanilor, din piatră cu arcuri și stîlpi, Ioanide ar fi cerut să construiască poduri, ca fiind utile, simple și expresive. Acum arhitectul căuta cu imaginația cum ar fi putut face un orășel simplu, higienic și economicos, spunînd cu întregul ceva care să depășească suma utilităților individuale, să vorbească în viitor, ca unele sate vechi de munte. Trebuia, gîndea el, să caute un reazim în geografia locului și etnografia lui. Arhitectul e, în definitiv, un peisagist superior și

trebuie să pună rînduială în natură. Egiptenii au ridicat piramide, fiindcă n-aveau munți. Instinctul grandiosului poate fi satisfăcut și prin așezarea magistrală a unui sătuleț în marginea unei prăpăstii. Sînt unii care cred că la anul 3000 pămîntul va fi plin de coșuri fumegînde, zidiri babilonice. În realitate, omenirea, cunoscînd energiile line ale naturii, va trăi în grădini imense și într-o liniște paradiziacă. Ioanide hotărî, deci, să-și înăbușe orice infatuare de arhitect de monumente majore și să se supună, cu modestie, directivelor lui Dragavei.

Trebuie spus că și Dragavei trecea printr-un examen de conștiință. Mareșalul Cornescu se prezentase, nu demult, la el, în mînă cu o piesă de dimensiuni mijlocii, înrămată superb.

— Îmi permit să vă supăr o clipă ! zise mareșalul, jovial și cu o umilitate jucată.

Dragavei nu putea suferi această smerenie, ce i se părea ironică și arogantă, dar avea ca punct de conduită să-și reprime antipatiile și să trateze cu oamenii conform cu interesele obștești. Firea personală a indivizilor îi era indiferentă.

— Mă rog ! îl invită el, cu capul în jos.

— O doamnă din lumea bună...

— Ce vrea să zică «lumea bună» ? nu se putu stăpîni a nu observa Dragavei.

— E un fel de a spune, așa numeam noi odată o anume societate... O doamnă foarte scăpătată vrea să vîndă pentru muzeu acest tablou, care e de un pictor renumit, Moroni. Cere o nimica toată.

— Să-l vedem ! zise Dragavei.

Era un portret de bărbat din secolul XVI în stil foarte realist, și patinarea uleiului părea să ateste vechimea tabloului. Directorul Palatului Cultural îl întoarse pe dos și examină și țesătura pînzei. Nici aceasta nu arăta a fi nouă.

— Trebuie să-l vadă și experții noștri.

— Vă pricepeți foarte bine, știu eu, dar dacă regula e să-și dea avizul experții, vă rog să-i consultați cît mai repede, doamna e în mare suferință. Grăbiți, și să vă dea dumnezeu tot ce doriți.

La urarea lui Cornescu, Dragavei lăsă iarăși capul în jos.

Doamna în suferință era de fapt Sultana Demirgian. Nemaiputînd suporta absența portretului de Cézanne, Babighian bătu într-o zi la ușa Sultanei.

— Eu sînt, Babighian, zise rugător colecționarul, dă-mi voie să intru.

— Poftim, îi deschise ușa Sultana.

Abia pătruns înlăuntru, colecționarul caută, îngrijorat și ca și ametit, ceva pe pereți ; apoi se repezi înspre portretul de Cézanne, lăsîndu-se să cadă în fotoliu. Șezu așa îndelungă vreme, cu mîinile împreunate pe pîntece, moțăind cu ochii întredeschiși.

— Coloare, sinteză, infinit ! murmură el în extaz.

După un timp, Babighian întoarse capul spre Sultana.

— Ce facem ? întrebă el.

— În ce privință ?

— Tabloul ! își trădă chinurile Babighian.

— Să mai treacă puțină vreme, dragă domnule. Pînă atunci te-aș ruga să-mi faci un serviciu. Am un portret de Moroni, n-aș crede că e original, dar ca imitație e decorativ. Aș vrea să-l vînd muzeului. Nu vrei să-l propui?

Babighian se sperie.

— Eu, personal, nu pot, sînt director de instituție, să-l ofere altcineva, și eu pun o vorbă bună.

Astfel tabloul fu dat doamnei Valsamaki-Farfara, care, cu promisiunea unui comision, îl înmînă mareșalului, căruia i se spuse că e al unei prințese care vrea să-și păstreze anonimatul. Dragavei invită pe experții cunoscuți, dar aceștia întîrziau să vină și cu intenția răutăcioasă de a-l lăsa să se descurce singur. Unul recunoscu maniera lui Moroni, nehazardîndu-se a face o atribuție sigură. Veni și Babighian, făcînd în mers temenelele sale obișnuite.

— Ei, tovarășe Babighian, spuse Dragavei, nu fără un ac pentru farsa pe care acesta i-o jucase, defăimînd o pînză autentică, se pretinde că portretul ar fi de Moroni. Ce zici ?

Babighian trase un scaun în dreptul portretului, pipăi, răsuflînd greu, rama somptuoasă, parcurse cu ochii de la distanță mică toată suprafața pînzei.

— Poate să fie și Moroni, e stilul lui.

— Ce-nseamnă «poate» ? Este, sau nu, de Moroni ?

— Nu pot să știu exact ! Pe dosul pînzei spune G. B. Moroni, 1570, dar e un scris recent. Numai specialiștii străini sînt în măsură să se pronunțe definitiv. Eu cred că e de Moroni. Și pe urmă, nu importă. E un tablou frumos, numai rama face cît cere.

Dragavei n-avea timpul să cerceteze singur. Îi era teamă să nu fie mistificat și totodată să nu piardă un portret de Moroni, care ar fi făcut cinste colecțiilor țării.

— Puneți-l, zise el custozilor, în apartamentul pentru oaspeți. O să mai studiem chestiunea.

Nu mult după aceea veni în vizită un critic de artă italian, care fu găzduit în casa de oaspeți din Palatul Cultural. Cînd invitatul intră în salonul apartamentului, cu superbe covoare și excelente pînze de maeștri romîni pe pereți, Dragavei îi arătă și portretul.

— Se zice că este de Moroni, atrase atenția el criticului, vă rog să ne dați opinia.

— *Non c'è dubbio, l'opera è del Moroni, ma è una copia, non, certo, banale. L'originale è ben noto, poichè si trova nella Galleria Nazionale Londinese.* [1]

Dragavei se roși pînă în vîrful urechilor. A revela unui specialist străin că muzeul nu cunoștea o operă notorie dintr-o galerie europeană i se păru un fapt cu totul detestabil. Acest lucru nu trebuia să se mai întîmple.

— Este imposibil ca Babighian, zise el Marioarei, să nu știe că portretul există la Londra. Are albume cu reproduceri ale operelor din toate muzeele. N-am timp să fac eu însumi cercetări în bibliotecă, știi cît sînt de ocupat. La Doftana nu ni se făceau cursuri despre arta din Cinquecento... Sînt un activist și un organizator. Dar fiii noștri vor cunoaște mai bine pe maeștrii picturii.

[1] Fără îndoială, lucrarea e de Moroni, dar e o copie, desigur, nu banală. Originalul e bine cunoscut, pentru că se găsește la Galeria Națională Londoneză.

Pînă atunci trebuie aduși la muzeu intelectuali cinstiți, care să nu se lase înșelați de un Cornescu.

— Unchiule, vorbi Lilica lui Dragavei, pe cînd se plimba pe străzile în construcție ale cartierului muncitoresc, de ce nu mă lași să vorbesc cu Filip ?

— Am spus că n-ai nevoie de lecțiile lui, a sta prea mult cu el împreună nu-i bine.

— De ce ? E atît de timid !

— Toți de felul lui sînt timizi. Ne înving cu sfiala lor.

— Cum, unchiule, ție ți-e frică de un copil ?

— Da ! răspunse Dragavei rîzînd. Copiii prin gingășia lor ne fac să ne pierdem tăria.

— Atunci ți-e frică și de mine !

— Bineînțeles ! consimți Dragavei.

Dar el gîndea lucruri pe care Lilica nu le înțelegea. Aceasta se încăpățîna să ia apărarea lui Filip.

— E sărac și trist. N-are mamă !

— Ca copil, recunosc că e nenorocit. I-ar trebui o familie sănătoasă. Acum trăiește printre oameni care-l fac să viseze tot felul de prostii.

— Ce fel de prostii ?

— Că e prinț și va domni odată !

— Filip e prinț ? întrebă curioasă Lilica.

— Taci din gură ! se răsti Dragavei, în glumă, la ea, pricepînd că discuția era inutilă. Afară de asta văzuse pe Filip apropiindu-se sfios. Acestuia nu-i comunicase încă nimeni interdicția de a frecventa pe Lilica și, de altfel, Dragavei nu înțelegea să fie brutal.

— Ce mai faci, tinere clavecinist ? îl întrebă Dragavei, răspunzînd la salut.

— Am venit... pentru conversație !

— Din păcate, aveți să vă despărțiți în curînd. Mergem în provincie. Lilica pleacă și ea cu Marioara.

Filip păli puțin și rămase cu privirile în gol.

— Ne pare foarte rău ! adăugă Dragavei, mișcat de tristețea băiatului. Cum o mai duci ?

— Aș vrea să muncesc !

— Eu merg într-un oraș de mineri. Acolo sînt oameni care lucrează pe sub pămînt și se bucură să audă o dată

pe săptămînă muzică. Dacă ai veni o zi, două la ei să le cînți, ai învăța ce înseamnă munca.

Filip deveni deodată politicos și circumspect. În urechi îi răsunară cuvintele aspre ale Hangerlioaichii : «*Et surtout ne pas s'encanailler !*» [1]

— Trebuie, murmură el cu vădită răceală, să întreb pe tanti !

Vădit indispus de distanța lui Filip, Dragavei se mai plimbă puțin pe șantier. Zări pe nisiparul încăpățînat, bun muncitor de altfel, care îl irita mereu prin nepăsarea lui, încă nevindecată. Se simțea nervos și voi să facă un exercițiu de stăpînire de sine.

— Ei, tovarășe, îți place ce-am făcut noi aici ? îl provocă.

— E frumos, nu zic nu, dar ce-mi pasă mie, eu îmi cern nisipul meu.

— Tot ce ridicați e pentru muncitori.

— Dacă e așa, e bine. Eu de unde să știu pentru cine e ? Mă plătiți, muncesc.

Lui Dragavei i se urcă sîngele la cap.

— Tot nu te-ai lămurit ? Trebuie să mai stăm de vorbă o dată.

Și plecă furios de a se fi înfuriat.

În fața casei, Dragavei se izbi piept în piept cu Gaittany, pieton.

— Să trăiești ! zise acesta jovial. Te felicit din toată inima.

Auzise că Dragavei se va transfera în curînd în provincie cu o însărcinare superioară și era plin de speranțe. Cînd auzise de întîmplarea cu portretul de Moroni exclamase către toți : «Nenorocitul !», cu ochii spre cer. Fără să bîrfească direct pe directorul Palatului Cultural, asista la clevetirile împotriva lui, emițînd suspine echivoce și întreținînd atmosfera de ironie. Vizita febril cu bastonul în mînă pe toți oamenii influenți la care avea acces, strecurînd ideea că fusese pedepsit pe nedrept prin mutarea la cabinetul de numismatică. Și toate astea numai pentru a-și recăpăta limuzina și a putea da recepții în

[1] Și mai ales nu te amesteca cu oameni de condiție proastă !

interioare vaste și somptuoase. Itămase deci entuziasmat cînd Dragavei îl informă că a auzit că va fi numit director al Palatului Cultural, numirea rămînînd, bineînțeles, la aprecierea forurilor superioare.

— Eu, zise Dragavei, simplu și cu o emoție puțin obișnuită la el, mă duc la mineri. Ei muncesc goi și mînjiți de cărbune în măruntaiele pămîntului. Vreau ca, atunci cînd ies plini de sudoare din mină, să găsească fiecare într-o casă albă și frumoasă, cu baie de faianță albastră, cu paturi de lemn de nuc și cearceafuri albe de in, iar pe masa din sufragerie să aibă farfurii de porțelan și pahare de cristal.

— Ești un bărbat eminent ! strigă Gaittany.

— Va veni mai tîrziu și tovarășul Ioanide, care va ridica cu un colectiv planurile orașului.

— Este un artist excepțional, genial ! El și dumneata veți face împreună lucruri măreție. Vă felicit din toată inima !

Peste cîteva zile Dragavei porni în automobil spre orașul cu mineri. Marioara plecase mai înainte, împreună cu Lilica, la filatura din provincie. Casa era complet goală și în curs de dărîmare și, cînd mașina se puse în mișcare, lucrătorii pe ziduri desprindeau cărămizile și le rostogoleau jos pe un jgheab de lemn.

În curînd, Gaittany, numit prin delegație director, apăru în limuzina somptuoasă în incinta Palatului Cultural. Cînd coborî, deschise larg brațele, pe unul din care atîrna nelipsitul său baston. Îl așteptau la intrare, veniți ca din întîmplare, prințul Antoine, regele Vahtang, Smărăndache, mareșalul Cornescu și funcționarii.

— Ha, ha, ha ! rise preliminar și voluptuos Gaittany, să trăiți !

Mareșalul Cornescu, ca și cînd ar fi fost efectiv majordomul instituției, făcu cîțiva pași înainte, își resfiră barba pe piept și-i ură protocolar în gest, familiar în ton :

— Bine ai venit ! Să dea dumnezeu să ai parte de tot ce dorești !

Peste o săptămînă, însă, fu numit director general Cornel, iar la muzeu, un profesor de istoria artelor. Totuși Gaittany izbuti pe alte căi să-și recapete, drept conso-

lație, grandioasa limuzină. Zvonul arestării lui Alec Zănoagă și a grupului subversiv se răspîndi ca fulgerul. Sufletel ocolea de la distanță orice cîine și, cînd cineva îi prezentă un cățeluș să-l mîngîie, se dădu înapoi cu groază.

XXIV

După o mică operație, pe care i-o făcu academicianul Cuculeț, Caty se simți cîtăva vreme mai bine. Asemenea intervenții chirurgicale i se păreau inevitabile la o femeie, și unchiul Alec o încredințase că «totul e neînsemnat». Mai îngrijorată era de situația politică. Schimbările fulgerătoare, pe care i le prevestise prietenii ei, nu se întîmplase, părînd, dimpotrivă, din ce în ce mai puțin probabile, și se întreba în ce fel își va întocmi viața în viitor. Toți care o întîlneau rămîneau surprinși de înfățișarea ei fizică.

— Aveți o mină excelentă ! îi zise din nou Gaittany, sînteți mai tînără ca oricînd.

Caty se privi în oglindă și observă că într-adevăr își reluase profilul ei de cînd era fetiță. Fața redevenise prelungă, iar ochii mari și profunzi îi confereau un farmec inedit. Dacă examenul vizual îi dădu o scurtă satisfacție, sentimentul corporal de ușurătate și slăbiciune o alarmă. Rochiile deveneau din ce în ce mai largi și avea senzația că se dizolvă. Se cîntări și găsi că slăbise cu douăsprezece kilograme. Alergă la Șaramet, care-i prescrise medicamente injectabile, greu de găsit în țară, și o alimentație de excepție, deci costisitoare. Cu multă alergare, fiolele de care avea nevoie fură găsite, însă posesorul lor ceru o sumă exorbitantă. Caty vîndu o brățară.

Educația lui Filip nu suferise nici o modificare esențială, Caty nu putea înțelege că viitorul nu va mai fi ca trecutul și că instrucția anacronică a copilului ar putea să devină o pricină de mari necazuri pentru el, mai tîrziu. Voia să facă din Filip un om care să se miște cu naturaleță în mediul aristocratic, și chestiunea alegerii unei cariere i se păru de o importanță cu totul secundară și

decorativă. Deocamdată se temea că copilul se va dezobișnui să călărească, nemaiavînd cal. Descoperi un jocheu, în apropierea lacului Florească, posesor al unui fost cal de curse, pe care îl înhăma la o trăsurică ușoară, pe roate cauciucate. Se învoi cu el ca Filip să facă o dată pe săptămînă, duminica, două ore de ecvitație. Îi confecționă copilului pantaloni de călărie și lumea privi cu curiozitate pe micul călăreț trecînd serios în apropierea lacului. Unul emise părerea că e un număr de la circ. Cavalcadele lui Filip nu erau gratuite, și Caty vîndu un inel cu piatră prețioasă.

Peste cîteva luni de sănătate înșelătoare, în noul stil diafan, Caty simți dureri insuportabile și persistente în regiunea dorsală. Merse la doctor, căruia nu găsi de cuviință a-i vorbi despre accidentul operatoriu. Doctorul o îndrumă la un radiolog și, cînd avu în mînă placa fotografică, declară că nu vedea nici o modificare în sistemul osos. Bănui o nevralgie și prescrise un sedativ. Durerile întețindu-se, Caty le mărturisi unchiului Alec. Acesta reconsultă pe Șaramet.

— Ce vrei ? îi spuse acesta. Are un cancer care probabil se generalizează. Ești doctor, ca și mine, știi ceea ce putem și ceea ce nu putem.

Alec încercă să potolească chinurile bolnavei cu analgezice comune ; cînd văzu însă că durerile sînt ireductibile și o fac să scrîșnească din dinți și să țipe, îi făcu o injecție cu dilaudid. O zi întreagă Caty fu liniștită, simțind doar fulgurații tolerabile, iar moralmente își recăpătă încrederea în viață. Puse pe Filip să-i cînte la pian. A doua zi durerile reîncepură, mai atroce. Alec recurse iarăși la dilaudid și, fiindcă spre seară efectul întîii injecții se risipise, o repetă. Astfel, de aci încolo, Caty avu nevoie zilnic de două injecții, cel puțin. Liniile feței i se alterară, și ochii căpătară o lucire și o fixitate dezagreabile.

Blocul în care se găsea apartamentul fusese naționalizat, și Caty deveni o simplă chiriașă. Colocatarii vecini, în majoritate foști proprietari de asemenea ai apartamentelor, se plînseră că bolnava țipa uneori noaptea așa de tare, încît îi împiedica să se odihnească. O somară să meargă la spital. Portăreasa, o femeie imens de obeză,

numită obișnuit Grasa, se dovedi o ființă caritabilă. Avea la parter două odăi, separate printr-o săliță. Își opri pentru ea odaia cea mică, pe cealaltă o oferi bolnavei contra unei bijuterii. Filip dormea în antreu. Aci zidurile erau groase, și țipetele în cazul cel mai rău păreau a veni foarte de departe, din stradă. Grasa dormea greu, ca și moartă. Odaia fiind puțin spațioasă, Caty își opri un pat pentru ea, o dormeză bună pentru Filip, o comodă, cîteva fotolii, sifoniera, vreo două tablouri și cîteva covoare de perete. Pianul ocupa prea mult spațiu și, cu părere de rău, îl închirie unei locatare, iar apoi îl vîndu aceleiași, cînd prințesa Șerica făcu cadou lui Filip un clavecin. Acum Filip cînta la acest instrument delicat, și Caty se simțea adesea foarte calmată de sunetele cristaline. Ședea aproape numai în pat și primea mereu vizite, cunoscuții obișnuindu-se a trece, cînd erau prin partea locului, să-i dea bună ziua, iar pe seară, sub pretextul de a se informa de sănătatea ei, să se întîlnească și să schimbe știri și opinii. Astfel boala, dacă era insuportabilă, într-un fel, devenea agreabilă, în sensul că era cauza unei permanente reuniuni mondene. A trăi astfel, ani nenumărați, obiect al omagiilor tuturor, putea să devină plăcut. Cînd erau mulți vizitatori și Caty era importunată de dureri, doctorul Zănoagă îi făcea repede o injecție cu dilaudid, și bolnava, brusc ușurată, căpăta bună dispoziție și loc-vacitate.

Vasilevs-Lascaris venea destul de des, să plaseze la locatari sau prin împrejurimi cățel de rasă. Unul îl vînduse Grasei. De fapt îi plăcea și monstruoasa portăreasă.

— Cum e cu putință ca un bărbat, se miră Caty, fiind de față și Babighian, să se uite la o nenorocită ca aceasta ?

— Școala flamandă, Rubens, minune ! declamă colecționarul.

— Atunci, pentru un astfel de om o femeie slabă ca mine nu mai prezintă nici un interes.

— Femeia palidă are farmecul ei, Botticelli, Filippino Lippi au slăvit-o.

La drept vorbind, Babighian nu venea atît pentru Caty, cît pentru un peisaj venețian de Francesco Guardi, care atîrna pe peretele de lîngă pat. De aceea, colecționarul

apropia mult scaunul de Caty, ca un doctor care ar fi voit să o consulte, și rămînea astfel în poziție de somnolență, scrutînd printre gene tabloul și scoțînd din cînd în cînd cîte o mormăitură.

— Ce tonuri, ce luminozitate ! șoptea el.

— Cine are luminozitate ? întreba bolnava, crezînd că vorbește de ea.

— Peisajul de Guardi. Minune ! Să nu-l dai altcuiva.

Babighian era un om foarte simpatic, însă, absorbit în plăcerile lui artistice, ședea prea mult lîngă patul pacientei și nu remarca crispațiile de durere ale acesteia. Caty îl ruga uneori să plece, scuzîndu-se că nu se simte bine. Colecționarul nu lua în nume de rău această invitare, însă în vizitele următoare nu-și mai aducea aminte de ea și continua să doarmă indefinit în fața tabloului. Avea un suflet cu totul inocent și nu bănuia altă durere în lume decît aceea de a nu putea cumpăra tabloul rîvnit.

Într-un album de fotografii pe care-l răsfoia, Filip găsi o hîrtiuță cu cîteva grupuri de litere scrise foarte citeț :

Z d m b r d r z r d r r d p k k k b l i

Dedesubt, în dreapta, era un F

— Ce este asta, mamă ? întrebă copilul.

Caty stătu multă vreme pe gînduri.

— E probabil o scrisoare cifrată. Caută în comodă, în tiroarul de sus. Acolo e o cărticică îmbrăcată în piele roșie cu titlul *Dictionnaire chiffré* [1] (Ioanide îl regăsi printre hîrtiile din scrinul negru).

Filip deschise sertarul și află dicționarul. Caty arătă băiatului o foaie scrisă cu mîna, lipită de dosul copertei.

— Vezi ? Aci este un tablou unde fiecărei litere îi corespunde o cifră. Transformă în numere literele.

Filip luă o bucată de hîrtie și după cîteva minute veni cu ea la patul mamei sale.

— Uite ce-a ieșit :

0124 5150 5155 1788 8463

— Acum, scumpule, fă așa : întîia și ultima cifră dau numărul paginii din dicționar, de pildă 04. Cele două cifre dinlăuntru, bunăoară doisprezece, sînt numărul de

[1] Dicționar cifrat.

ordine al cuvîntului cifrat, pe care-l cauți la pagina respectivă. Du-te și descifrează.

Filip răsfoi de mai multe ori foile carnețelului, apoi veni nedumerit.

— Mamă, ceca ce iese n-are nici un înțeles :

Alarme jadis maritime conclusion rien ne [1].

— Ah, zise Caty, am uitat. Depinde de timpul cînd a fost scris biletul. Cocul ăsta era valabil numai pînă în mai, din mai aveam altul. Transformă literele după 'abloul de aici.

Și Caty arătă altă foaie lipită sub celelalte.

După noua reconvertire, numerele ce rezultară fură :

5398 0505 0300 3244 4817

— Caută acum în dicționar !

— Așa are înțeles, mamă ! zise Filip puțin după aceea. Scrie :

Mon amour pour vous est infini. [2]

«F», însă, nu știu ce înseamnă.

Caty evită privirile băiatului, apoi începu să plîngă ușor. Filip se apropie de ea, serios.

— *Maman, pourquoi pleures-tu ?* [3]

Dar Caty nu-i spuse. Filip, politicos, nu insistă, ci ieși din odaie. Atunci Caty plînse singură în libertate. Își aduse aminte că găsind la legație niște coduri cifrate vechi se distra cu Oster, cînd acesta trecea pe la ea, în lipsa lui Ciocîrlan, să comunice cifra și să rîdă după dezlegarea enigmelor, unul în prezența celuilalt. Biletelul semnat F, adică Francisco, era scris de Oster.

La générale aduse bolnavei lapte de capră, pe care îl considera aliment și medicament, și niște buruieni cultivate cu propria-i mînă, foarte folositoare, după ea, în infuzie la orice dureri reumatismale. Așa numea ea boala Caty-ei, deși știa prea bine că are cancer.

— Am dureri îngrozitoare, se văita Caty, nu pricep ce boală e asta, așa de persistentă. Doctorii îmi spun că nu e nimic. Injecțiile abia mă mai potolesc.

[1] Alarmă odinioară maritim concluzie nimic nu.
[2] Dragostea mea pentru tine e infinită.
[3] Mamă, de ce plîngi ?

Unchiul Alec îi făcea acum cîte patru de 1‰ pe zi.

— Oh, zise generăleasa Cernicev, eu am suferit de reumatisme îngrozitoare, care au durat ani de zile. Pe urmă, cînd am început să fac grădinărie și să trăiesc cu munca brațelor, m-am înzdrăvenit ca prin farmec. Puțin efort fizic nu strică.

— Aș călări dac-aș putea ! zise Caty, dar nu am cal. Viața a devenit îngrozitoare, cît o să dureze astfel ?

— Trebuie să avem puțină răbdare ! o consolă generăleasa.

În fond, aceasta era singura serios convinsă că vremurile nu se vor întoarce înapoi, nu voi totuși să demoralizeze pe bolnavă.

— Ai putea, hazardă ea o propunere, să-ncerci să pleci în străinătate, pentru caz de boală, sînt tratamente cu totul noi acum.

Ideea aceasta entuziasmă pe Caty. De altfel avea bani în Elveția, și dacă putea trece granița cu copilul, ar fi fost, din punctul ei de vedere, scăparea. Unchiul Alec, pus în cunoștință cu această speranță, nu se arătă prea înflăcărat.

— Să te duci în străinătate pentru tratarea reumatismului n-o să pară prea patriotic. Avem în țară medici străluciți. Crezi că acolo se fac minuni ? Și n-o să capeți pașaport pentru copil.

Unchiul Alec ar fi încercat, însă, o dată cu cererea, solicitatorul ar fi trebuit să dovedească, prin certificat medical, că suferă de cancer. Alec găsea periculos ca bolnava să afle acest lucru. Deci minți că a făcut intervenții și că e în așteptare, adăugînd că formalitățile sînt grele și că e convins că pînă la obținerea pașaportului Caty se va vindeca.

Babighian, imprudent, cu nevinovăție, făcu o gafă.

— Dureri așa mari, spuse el, fiind mai mulți de față, a avut biata soră-mea. Am ținut-o numai în injecții, pînă a murit.

— Și de ce suferea ? întrebă Caty.

— De cancer.

Bolnava avu o tresărire.

— Cancerul, domnule, sări doctorul Zănoagă, nu mai dă dureri. Reumatismele și nevralgiile sînt mai grozave și mai rebele.

Și făcu repede o injecție cu dilaudid bolnavei.

Aceasta, căzînd în euforie, întrebă, incredulă și fără sentimentul spaimei, pe Alec :

— Unchiule, spune drept, nu cumva am cancer ?

— Fugi de-acolo, că mă faci să rîd. Ai avut vreo tumoare ? Nu. Devii acum și ipohoandră ?

Caty se convinse repede. Nu era ignorantă, dar senzația de vitalitate dăinuia încă așa de puternică la ea, încît ideea de a se destrăma fizicește îi rămînea străină. Își puse pe ea un camizol și, dîndu-se jos din pat, merse la clavecin și cîntă puțin, sfîrșind cu *Ay, ay, ay*. Babighian, doctorul Zănoagă, Leon Cornescu, madam Valsamaki-Farfara, care erau prezenți, aplaudară puternic.

— Așa te vreau ! o felicită optimist mareșalul. Dumnezeu să-ți ajute.

Peste noapte, Caty avu o hemoragie puternică, pe care o tăinui pînă la ziuă, cînd se deșteptă, *sponte sua* [1], Grasa, nevrînd să sperie pe Filip și, de altfel, jenîndu-se de el. Doctorul chemat, necunoscînd evoluția bolii, dădu opinii evazive. Caty fu iarăși nevoită să apeleze la Alec Zănoagă, care chemă pe Șaramet și pe Cuculeț. Amîndoi savanții pipăiră pe tăcute trupul bolnavei, în special pîntecele, Cuculeț mereu zîmbitor, Șaramet preocupat. Pe urmă, mulțumiră politicos și intrară cu doctorul Zănoagă în odăița Grasei, unde se așezară cîteștrei pe pat, neavînd unde.

— Ce zici, dragă ? întrebă Cuculeț.

— Ce să zic ? Apar sigur alte focare. Dumneata ai să le vezi chirurgical, dacă e cazul. Cred că face o perforație a rectului și poate altele intestinale.

Caty fu dusă cu salvarea la clinica lui Cuculeț, și acesta încercă s-o înveselească cu anecdote. Bolnava era însă descurajată și cu grija lui Filip. Examenul radiologic fu sumbru, și Cuculeț declară că operația era riscată, penibilă în cel mai bun caz și fără perspective.

[1] În chip spontan.

Trebuia practicată o ieșire prin peretele abdomenului, care să înlocuiască pe aceea rectală, desființată prin ablațiune.

— Bineînțeles, adăugă Cuculeț, cu zîmbetul lui plin de bunătate, pe urmă dacă mai apare într-un loc vreo tumoare, nu mai e nimic de făcut. Totul e de a prelungi zilele bolnavei.

Alec Zănoagă reflectă mult. După filozofia lui, era mai bine pentru Caty să moară. Însă medicul din el învinse și, deci, se apropie de patul nepoatei sale.

— Chirurgia face minuni. Este aici o doamnă care ar fi murit dacă nu i se făcea o anume operație. Unele lucruri ne sperie și pe urmă ne obișnuim. A trăi este esențialul. Norocul este că doamna n-a avut prejudecăți ; atîția și-au făcut, de altminteri, o astfel de operație și o duc foarte bine.

Și explică bolnavei, cum putu, despre ce era vorba. Caty îl privi la început nedumerită, apoi scandalizată.

— Cum, strigă ea vehement, e cineva care să vrea să trăiască într-o asemenea infecție ? Niciodată, niciodată, de aș fi, doamne ferește, în cazul ei, n-aș primi.

Alec nu insistă. Printr-o ciudățenie a naturii, hemoragia nu se repetă și bolnava păru a nu mai avea nici o stînjenire abdominală. Durerile se mutară în regiunea costală. I se administrară pacientei de la șase pînă la opt injecții slabe cu dilaudid pe zi, dar în aceste condiții vegeta, ca pînă atunci, într-un soi de calm.

— Greșim și noi doctorii cîteodată, se prefăcu a mărturisi Zănoagă, n-a fost nimic important. Te-am speriat degeaba.

Și Caty fu readusă acasă, iar vizitatorii obișnuiți reapărură. Acum începu s-o viziteze monseniorul-prinț Valentin de Băleanu. Acesta umplea odaia de foșnete mătăsoase și de miros de levănțică și, cînd se așeza pe scaun, ridica în sus, ca femeile, poalele sutanei, ca să n-o boțească. El întrebă pe Caty dacă nu făcea nici o lectură edificatoare.

— Nu mai am cărți, răspunse bolnava, fără să înțeleagă bine, și apoi sînt așa de obosită și descurajată... Toată ziua mă gîndesc cu ce voi trăi mîine, vremurile

sînt grele. Dacă ar dura așa douăzeci de ani, mă întreb ce voi ajunge ? Dar Filip ? *Je frémis rien qu'en y pensant.* [1]

— *Tous les biens du monde,* murmură onctuos prințul, *sont des choses de nul prix à l'homme s'il perd son âme.* [2]

— Ce e sufletul, zise Caty, fără sănătate și fără acele bunuri necesare omului civilizat ? Dacă nu am covoare pe jos în casă, tablouri și mobile frumoase și nu pot să fac o cavalcadă pe zi la Șosea, cum pot să mai am suflet ?

— *Ne dites pas cela ! Vous ignorez les choses éternelles, le poids de cette matière inerte vous écrase.* [3]

— Ah, *prince,* nu te supăra. Ai iubit vreodată ? (Valentin de Băleanu se roși violent și coborî pleoapele.) Știi ce înseamnă să te strîngă cineva în brațe, să-ți simți carnea sănătoasă și parfumată, să știi că placi ? *Cette matière c'est la vie même.* [4]

— *Non, ma fille. La vie c'est le souffle de l'esprit !* [5]

— Nu te înțeleg.

Prințul-monsenior, care era foarte amator de literatură mistică, veni cu un volum de Paul Claudel și începu să citească din el :

O, mon Dieu, mon être soupire vers le vôtre !
Délivrez-moi de moi-même ! délivrez lêtre de la condition !
Je suis libre, délivrez-moi de la liberté !
Je vois bien une manière de ne pas être, mais il n'y a qu'une manière seule
D'être, qui est d'être en vous, qui est vous-même ! [6]

[1] Mă cutremur numai gîndindu-mă.
[2] Toate bunurile lumii sînt lucruri fără de preț omului dacă își pierde sufletul.
[3] Nu spuneți asta ! Nu cunoașteți lucrurile eterne, greutatea acestei materii inerte vă zdrobește.
[4] Această materie e însăși viața.
[5] Nu, fiica mea. Viața e suflul spiritului !
[6] O, dumnezeul meu, sufletul meu aspiră către al tău ! Eliberează-mă de mine însumi ! Eliberează sufletul de condiție ! Sînt liber, eliberează-mă de libertate ! Înțeleg bine un fel de a nu fi, dar nu e decît un singur fel De a fi, care este de a fi în tine, care este tu însuți !

Cînta versetele, puțin nazal, graseind foarte mult, și Caty se simți îmbătată de simpla lor euphonie. Însă sensul lor nu-l pricepea. Dimpotrivă, încerca o redeșteptare a pasiunilor, figura lui Francisco Oster îi răsărea înainte și i se părea că prințul zice : *«O, mon Francisco, mon être soupire vers le vôtre ! Je suis libre, prenez-moi, il n'y a qu'une manière seule d'être heureuse, qui est d'être à vous !* [1] Valentin de Băleanu îndepărta pe Caty de «suflul spiritului», fără să-și dea seama. Caty puse pe Filip să-i scoată din comodă un pachet cu scrisori legate cu panglică și începu să le recitească. Cele mai multe erau ale ei către Gigi Ciocîrlan și toate clocoteau de pasiune : *«Mon* pisic *adoré. Ce matin, en arrivant de la campagne, j'ai eu la joie de trouver ton télégramme ; tes quelques mots me furent doux comme une caresse, mon chat adoré. Moi aussi je suis tellement assoiffée de toi que si je ne me retenais pas, je crois que je partirais à l'instant pour Paris.»* [2] Caty încercă să evoce împrejurările în care făcuse scrisoarea. Dacă venise de la «țară», asta însemna că bătuse cîmpii călare, în costum de amazoană și cu pletele resfirate în vînt. Ce vor fi devenit via și conacul ? Dar casa de la Galați, sufrageria cea mare, odaia de muzică ? Ea însăși o vînduse, împrăștiind mobilele, însă în mintea ei casa rămînea intactă, imposibil de risipit. Caty începu să viseze numai din copilărie și adolescență, tot ce era nou nu ajungea la orizontul ei oniric. Se vedea în bancă, la școală. Profesoara o întreba lecția și nu știa să răspundă, profesoara semăna cu Cornelia Tilibiliu. De spaimă, își simțea inima bătînd tare și vizibil, ca a fratelui ei cu tachicardie, și se deștepta cu o mare anxietate. De cîteva ori visă că alunecase de pe cal și era tîrîtă pe jos. Convorbirile cu monseniorul de Băleanu continuară, și Caty găsi interes

[1] O, Francisco al meu, sufletul meu aspiră spre al tău ! Sînt liberă, ia-mă, nu există decît un singur fel de a fi fericită, acela de a fi a ta !
[2] Pisicul meu adorat. Azi-dimineață, sosind de la țară, am avut bucuria să găsesc telegrama ta. Cele cîteva cuvinte mi-au fost dulci ca o mîngîiere, pisicul meu adorat. Eu însămi sînt atît de însetată de tine, încît, dacă nu m-aș reține, cred că aș pleca imediat la Paris.

în felul inedit de a vorbi cu un accent confesional și pasional despre un mire «simbolic», pe care nu și-l închipuia decît sub figura lui Oster. Monseniorul îi revelă că numai în sînul apostolicei biserici romane un om din această vale a plîngerii putea găsi drumul paradisului, cu consolația de a evita infernul prin proba plină de mizericordie a purgatoriului. Bolnava își aduse aminte că Oster intrase o dată cu ea într-o catedrală și că fusese emoționată de faptul că bancherul îngenunchease pe un *prie-Dieu* [1], cu palmele împreunate în dreptul frunții, șezuse multe minute prosternat, bolborosind ceva. Cînd Caty împărtășea monseniorului că se simțea rău, acesta, stînd pe scaun, puțin înclinat, lipind la fel palmele, spunea în șoaptă o rugăciune. Prințul de Băleanu încredință pe de altă parte pe Caty, care părea preocupată de cele lumești, și îndeosebi de soarta celor cu moșii și apartamente, că religia apostolică romană dă tărie nemaipomenită poporului, care o îmbrățișează și că *le Saint Père,* prin puterea lui mondială, hărăzită lui ca urmaș al sfîntului Petru, se ruga zi și noapte pentru cei deposedați *par l'ange noir des ténèbres* [2]. În aceste împrejurări, Caty se lăsă convinsă a trece la catolicism. Ceremonia se făcu în mare taină, fiindcă nu voiau să supere pe Hangerlioaica, nu știură decît madam Valsamaki-Farfara și prințesa Iablonski, care, catolică, primi a fi nașă. Adevărul este că neofita nu încercă nici o schimbare fundamentală de ordin sufletesc. Simțea doar că acum era mai aproape de Francisco Oster și că, dacă acesta ar fi trăit, ar fi fost foarte mulțumit și totodată credea că, atunci cînd se va face bine, calitatea de catolică îi va da alt prestigiu.

Nu mult după aceasta, Caty visă pe Ciocîrlan întins pe pat ca și mort, cu revolverul în mînă lîngă el. Lume multă era înghesuită în juru-i. Caty, disperată, luă arma și și-o îndreptă spre piept. Atunci Ciocîrlan se ridică, zîmbind, și zise : «Pentru ce faci asta ?» Cînd se sculă, bolnava simți dureri mari în dreptul epigastrului și

[1] Scaun pentru îngenuncheat.
[2] Îngerul negru al tenebrelor.

aproape îndată vomită sînge. Șaramet, întrebat de doctorul Zănoagă, zise că, probabil, o tumoare se producea la stomac. A mai transporta pe Caty la spital, a face radiografii păru lui Alec de prisos. Durerile se calmară prin efectul dilaudidului, iar fenomenele de *nausea* [1] se potoliră în urma schimbării regimului alimentar. Caty bea numai ceaiuri, slăbise, devenise pămîntie la față și ochii îi luceau. Cu toate astea, n-avea sentimentul că are o boală mortală, atribuia totul lipsurilor. Îngrijorarea ei cea mare era că bijuteriile se împuținau, vîndute sub valoarea lor, în vreme ce nici o schimbare nu se vedea în situația politică. Iritația sa sporea.

— Trebuie să mă fac neapărat bine, se impacienta ea, să văd lumea, să știu ce se întîmplă. E insuportabil să stai în pat cînd se petrec atîtea lucruri. Săptămîna viitoare voi ieși puțin în oraș.

Caty se mira de tăcerea cu care erau ascultate cuvintele ei.

— De ce sînteți așa de triști ? întrebă ea. S-a întîmplat ceva rău ?

Seriozitatea sporită a celor din jurul ei o puse pe gînduri.

— Spuneți drept, sînt așa de bolnavă ? Îmi ascundeți ceva.

— Toți sîntem triști, o consola mareșalul, iremediabil optimist. Ce ? Stăm pe roze ? O să treacă însă și asta. Dumnezeu să-ți dea sănătate.

Monseniorului, care veni într-o dimineață să încerce a-i insinua oportunitatea de a se pregăti sufletește pentru cele eterne, i se jelui că se simțea foarte rău. Prințul interpretă aceste cuvinte drept un semn că pacienta își da seama despre șubrezenia celor pămîntești.

— *«Béni sois-tu, Seigneur mon Dizu, pour notre soeur la Mort», a dit Saint François* [2] debită monseniorul.

Caty îl privi miratî.

[1] Greață.
[2] «Binecuvîntat să fii tu, doamne, dumnezeul meu, pentru sora noastră Moartea», a spus sfîntul Francisc.

— Oh, continuă prințul. *Osez penser au tombeau, dont se glorifie notre Seigneur. Les limites de son tombeau sont devenues les limites de l'univers.* [1]

Monseniorul scosese ultima frază tot din Paul Claudel, pe care-l credea foarte accesibil unei credincioase cultivate. Dar Caty se înfioră.

— Pentru ce-mi vorbești de mormînt și de moarte? Sînt încă tînără, vreau să trăiesc. Ar fi absurd să mor.

Prințul socoti că grația divină nu operase încă asupra bolnavei și renunță, deocamdată, la pregătirea pentru drumurile veșnice.

Stupefiantele dădeau cîteodată Caty-ei un sentiment fals de vigoare și, într-o astfel de euforie, îi răsări ideea de a ieși din casă. Voi să se vadă la față și ceru lui Filip o oglindă de mînă. Madam Farfara făcu un semn discret și băiatul nu găsi obiectul. Lucru curios, toate femeile care veniră în vizită uitaseră acasă oglinda. Șifonierul avea oglinzi interioare pe dosul ușilor, și Caty, într-o dimineață, invită pe Filip să iasă puțin din odaie și se dădu jos din pat. O amețeală nemaipomenită o cuprinse și cu greu se tîrî, sprijinindu-se de scaune, pînă la șifonier. Imaginea pe care o văzu în oglindă o înspăimîntă. Era de o slăbiciune cadaverică, conturul craniului se profila brutal pe sub piele, capul era al unei moarte cu pleoapele rămase deschise și ai cărei ochi sclipeau ficși. Șuvițe de păr alb întrerupeau aurul roșcat al părului, fără însă a o îmbătrîni, părînd doar niște luciri de soare. Din obișnuință, își dădu la o parte camizolul și cămașa prinsă și ea printr-un șiret de mătase în dreptul șoldului. Tot ce fusese rotunjit și plastic se mistuise, rotulele genunchilor se mișcau deasupra unor picioare lipsite de pulpe, cărnurile de sub piele se simțeau noduroase, nenumărate uime se iviseră pe locul unde i se făcuseră injecțiile. Nu era urîtă, ci desfigurată în chip straniu, cu ceva dureros de senzual, ce provenea din faptul că buzele subțiindu-se și albindu-se lăsau să apară dinții. Nu mai semăna cu ea însăși

[1] Îndrăznește a te gîndi la mormînt, cu care se glorifică dumnezeul nostru. Limitele mormîntului său au devenit limitele universului.

— E imposibil, ori oglinda s-a scorojit pe dedesubt, ori nu mai văd eu.

Și chemă pe Grasa.

— Spune-mi drept, așa arăt eu, cum mă văd aici?

Grasa se prefăcu a controla imaginea resfrîntă cu figura adevărată.

— Aș, o liniști ea, oglinda asta nu vede de loc, e pusă rău. Ești puțin trasă la față, dar, încolo, mult aș da să fiu ca dumneata.

— Mă mințiți cu toții, nu găsesc un doctor care să-mi spuie adevărul, unchiul Alec îi pune la cale. Am cancer?

— Să ferească dumnezeu pe toată lumea de așa ceva, se închină Grasa. Nu vorbi astfel de lucruri.

Rochia pe care și-o puse Caty, cu mare greutate, era largă, ciorapii fluturau pe picioare. Se dezbrăcă și aruncă lucrurile pe un scaun. Se mulțumi să se pieptene și se fardă, ca să ascundă culoarea pămîntie a obrajilor, apoi se așeză din nou în pat, istovită. Inima-i bătea rar și cu putere și dureri atroce o sfîșiară în stomac și în abdomen. Unchiul Alec sosi, îi făcu iarăși cîteva injecții, la răstimpuri, pînă ce o liniști. Căzu într-un somn greoi, ce ținu cîteva ore. Cînd se deșteptă, era după-amiază și odaia era plină de musafiri, care vorbeau în șoaptă.

— Ei, zise mareșalul Cornescu, știu că ai dormit. Asta face mult bine. Se vede după față.

— M-am fardat! zîmbi amar Caty.

— Uite, urmă mareșalul, am venit cu tînărul Matei Basarab, care îți aduce urări de sănătate din partea prințesei Zoe Basarab.

Matei se ridică de pe scaun, înclinîndu-se. Era îmbrăcat ca un lucrător, pe cap purta șapca proletară și de un umăr îi atîrna un mare acordeon Höhner.

— Cum m-am speriat, exclamă Caty. Am crezut că este... o persoană pe care am cunoscut-o în Argentina.

Se reținuse a pronunța numele lui Francisco Oster. Matei era departe de a semăna cu bancherul, totuși înălțimea, aspectul voinicesc și instrumentul muzical putuse pricinui acea impresie.

— Cîntă-mi ceva, șopti Caty, cu sentimentul de a se adresa lui Oster.

— Te roagă să-i cînți, îl îndemnă Cornescu pe Matei, care nu înțelese că șoptirea era pentru el.

Făcu un acord, în căutarea unei bucăți de circumstanță, stînd pe scaun.

— Ridică-te în picioare, șopti iarăși Caty, așa mi-a cîntat... cineva...

Matei se ridică și execută nepăsător, însă cu o puritate revelînd periția lui de mare instrumentist, *Cîntecul unui flașnetar* de Ceaikovski.

— Știi *Ay, ay, ay ?* întrebă după o lungă tăcere Caty.

— Așa, după ureche ! afirmă cu modestie Matei.

Și începu să-l cînte, dibuind o formulă armonică. La repetarea ariei, părea a cînta din Haendel, atîta solemnitate dădea frazelor.

— *Cher Francisco,* murmură Caty imperceptibil și neînțeleasă de asistență, *tu a joué merveilleusement.*[1] Apoi vorbi mai tare ca să fie auzită de toți, pe un ton de glumă. Dacă voi muri, dragul meu prinț, să-mi cînți la acordeon acest cîntec de leagăn. Voi face eforturi să-l aud. Îmi făgăduiești ?

— Desigur ! răspunse Matei politicos și rece.

— Monseniore ! se adresă Caty lui Valentin de Băleanu, crezi că un mort poate auzi ce se vorbește și se cîntă în juru-i ?

— *Nulle vibration de l'univers n'échappe aux oreilles de l'esprit !*[2] scăpă de preciziuni, printr-o metaforă, monseniorul.

— Cît crezi c-are s-o mai ducă ? întrebă mareșalul pe doctorul Zănoagă în stradă.

— Cel mult o lună.

Caty se hotărî în fine să vîndă peisajul venețian de Francesco Guardi, și fiindcă știa că Babighian nu trece de două sute de mii de lei, ceea ce i se părea o sumă insuficientă, apelă la Gaittany și la Smărăndache să facă demersuri pe lîngă Muzeul de Stat. Gaittany își luă însemnare în notesul său și îndată se informă dacă muzeul Boldescu-Kapri, devenit «Vasile Roaită», putea cumpăra tablouri.

[1] Dragă Francisco... ai cîntat minunat.
[2] Nici o vibrație a universului nu scapă urechilor spiritului.

— Este o piesă remarcabilă, explică el lui Dragavei, e păcat s-o pierdem. Poate figura în orice muzeu european.

— Și cît cere ? întrebă Dragavei.

— Mi se pare că patru sute de mii de lei. E un Guardi autentic, are factură, a costat-o mult mai mult.

Dragavei ridică din umeri.

— Fără îndoială, recunoscu Gaittany, muzeul n-are fonduri, dar se pot face intervenții să i se acorde un supliment, e păcat.

— Să atragem atenția ministerului de existența lui, în vederea unei galerii de maeștri străini. Ceea ce interesează este să intre în proprietatea statului. Poate îl ia academia.

— E-n regulă ! confirmă Gaittany și începu să facă numere de telefon.

Pertractările în jurul tabloului se continuau astfel, cu multe piedici formale, în ciuda dorinței multor instituții de a achiziționa peisajul, cînd Babighian se întîlni pe stradă cu Smărăndache. Ningea, și, din cauza spatelui său bombat, colecționarul purta, nu pe umeri, ci în regiunea dorsală, o cupolă de zăpadă.

— Viu de la academie, spuse Smărăndache, cred că vor cumpăra peisajul de Guardi de la Caty Ciocîrlan.

Babighian suflă greu pe nări. Se despărți aproape îndată de Smărăndache și o porni repede la drum, mai cocoșat ca oricînd, pe picioarele sale subțiri și lungi. O găsi pe Caty întinsă pe pîntece, în pat, gemînd de durere. După ce aruncă ochii pe perete și se încredință că tabloul se află la locul lui, colecționarul se apropie de patul bolnavei.

— Sărut mîinile. Am auzit că vindeți tabloul la stat. Ce poate să vă acorde statul pe el ? Mi l-ați făgăduit mie.

— Îmi dați prea puțin, mi se oferă patru sute de mii de lei.

— Nu cred, se îndoi Babighian, nu sînt fonduri. Vă ofer suma cea mai mare pe care o veți obține.

— Să vedem ce-mi dă statul, îl amînă Caty scrîșnind din dinți.

Babighian, luînd informații prin oamenii săi, înțelese că exista într-adevăr intenția de a se cumpăra tabloul,

dar că ofertanta n-ar fi intrat în posesia sumei decît în anul următor, la noul buget. Cum Smărăndache, din simplă nevoie de a colporta, dăduse sfoară pe la toți amatorii și un doctor ginecolog cu multă clientelă părea dispus a cumpăra tabloul, Babighian alergă iar la Caty. Aceasta, adormită de dilaudid, ședea culcată pe spate, cu ochii închiși.

— Vă dau trei sute de mii de lei, dar în rate ! zise el cu mîinile pe pîntece, somnolînd pe un fotoliu lîngă patul bolnavei.

Aceasta nu deschise ochii.

— Nici nu vreau altfel, răspunse ea, mi-e frică de stabilizare. Îmi dai la început șaizeci de mii de lei, iar restul de două sute patruzeci de mii mi-l servești în douăzeci și patru de rate, timp de doi ani, cîte zece mii de lei pe lună. Însă dacă se face stabilizare, rata din luna respectivă mi-o plătești din nou în valuta nouă, chiar dacă mi-ai plătit-o în monedă veche.

— S-a făcut ! mormăi Babighian, mulțumit.

Apoi scoase portofelul și cu degete tremurătoare numără șaizeci de hîrtii de o mie, pe care apoi le puse lîngă perna bolnavei. Aceasta le numără și ea cu ochii închiși și le strecură sub pernă.

— În cazul cînd... voi să mai spună ceva Caty, deschizînd pleoapele și lăsînd să i se vadă ochii turburi și ficși. Apoi se răzgîndi : Nimic, nimic, e bine !

Caty voise să spună : «În cazul cînd aș muri înainte de împlinirea celor doi ani, ratele să le plătești fiului meu Filip». Mintea ei respinse totuși ca neprobabil un astfel de eveniment.

Babighian, după ce făcu și iscăli o adeverință, își luă tabloul de pe cui și ieși cu el pe ușă, parcă cu temerea ca bolnava să nu se răzgîndească.

Zidul parterului era gros și învelit pe din afară cu marmură neagră, la ferestrele pătrate erau puse grătare de fier forjat. Caty, care se întoarse pe pat cu ochii spre geam, privea cum fulgii de zăpadă se învîrtesc afară și se adună lîngă cristalul ferestrei. Își închipui păduri mari de brazi troienite de zăpadă. Colonelul Remus Gavrilcea apărea lîngă un brad, și ramurile acestuia se

scuturau de nea pe umerii săi. Zăpada se cernea într-una, pînă ce colonelul nu se mai vedea.

— Unchiule Alec, unde crezi că se află Remus acuma ? întrebă Caty pe doctorul Zănoagă.

— Se zice că prin munți, pe undeva !

— Și ce face acolo ?

— Nimic, ce poate să facă, șade pitit.

— Cu ce trăiește, ce mănîncă ?

— Dumnezeu știe !

Caty trase de sub pernă un colier de perle.

— Unchiule, m-am gîndit că, dacă ai putea să afli unde este, i-aș trimite prin cine crezi dumneata aceste perle, pe care mi le-a dat el, acum cîțiva ani.

— Ce să facă cu ele ?

— Să le vîndă, să trăiască un timp.

— Cui să vîndă perlele în pădure ? Știi că ai haz. Și apoi dacă s-ar afla că eu sau tu comunicăm cu el, am avea mari încurcături. Cînd n-ai făcut ce se cuvenea la vremea potrivită, urmă unchiul Alec după o pauză, cu un imperceptibil ton de reproș, mai tîrziu e prea tîrziu.

Caty stătu cîteva clipe nemișcată, apoi vîrî perlele la loc sub pernă.

Venind pe seară spre nepoată-sa, unchiul Alec auzi la colțul străzii glasuri cunoscute spunînd destul de tare lucruri în legătură cu Caty și chiar cu el. Se dădu la o parte dintr-o înnăscută discreție, totuși prinse cîteva cuvinte. Erau Prejbeanu și Vasilescu-Lascaris.

— A avut o avere colosală, lăzi de bijuterii, aceste lucruri trebuie să fie undeva, spunea Lascaris.

— Nu mai are nimic, răspundea celălalt, știu pozitiv că le-a petrecut peste granță prin curierul diplomatic al unei ambasade străine. Corespondentul ei este Meme.

— Dar doctorul Zănoagă de ce crezi că-i dă tîrcoale zilnic ?

— Din pură caritate. E lipsit de orice imaginație. Tot geniul stirpei Zănoagă a fost confiscat de Caty.

Doctorul constată că nepoată-sa se ferea de el. Monseniorul Valentin, Serica Băleanu, secretarul prințesei Hangerliu aveau dese conciliabule confidențiale cu Caty și într-o zi participă la aceste convorbiri și un

funcționar al unei legații. Alec Zănoagă înțelese că se puneau la cale aranjamente cu privire la averea din străinătate a bolnavei și se simți jignit de atîta neîncredere. Nu putea suferi tenacitatea, egoismul aristocrației, instinctul ei brutal de conservare. Însărcină un tînăr doctor dintre prietenii săi, care ședea în același bloc, să facă injecțiile, fiind de altfel împiedicat și de pudoarea nepoatei sale de a-i da asistență în răul intim de care suferea. Nu mai trecu pe la Caty, pretextîndu-se bolnav. Nu putea suporta urîtul vieții în față, îl ocolea cu lașitate, motiv pentru care nu putea profesa cu succes medicina.

Monseniorul Valentin de Băleanu, fiind prezentă și Șerica, vorbi astfel bolnavei :

— *Ma fille*[1], durata vieții noastre pe acest pămînt e o taină pentru noi toți, singur dumnezeu cunoaște zilele hărăzite fiecăruia. E bine să stăm mereu cu candelele aprinse, ca fecioarele cele bune din Biblie.

Caty clănțăni puțin din dinți de durere fizică.

— Ai un fiu, nu trebuie să-l lași în părăsire.

— Nu l-am lăsat niciodată, trăiesc numai pentru el.

— Trăiești, dar mîine fiecăruia din noi degetele morții îi pot bate la geam.

— Ah, mereu îmi vorbiți toți de moarte, dar n-am murit, nu pricep de ce trebuie să mor.

— *Dieu soit béni*[2], nu vei muri. Nu pentru că ești bolnavă îți vorbim. Noi toți viețuim în nesiguranță și domnul ne poruncește să punem rînduială în treburile noastre pămîntești. Oricare dintre noi poate să dispară de lîngă aproapele său.

— Cum poate Filip să se folosească de ceea ce ai depus în străinătate, interveni Șerica, fără o împuternicire, fără o dispoziție ?

— Totul e al lui ! zise Caty. E fiul meu.

— Fără îndoială, totuși, singur, în ce mod va putea să intre în posesia averii sale ?

— Dar nu e singur, protestă Caty, voi fi totdeauna cu el.

[1] Fiica mea.
[2] Dumnezeu să fie binecuvîntat.

— Ah, cum nu înțelegi ? se agasă Șerica, estompîndu-și printr-o melancolie de circumstanță iritația.

Caty înțelegea, de fapt, că odată și odată trebuie să facă un testament în care să prevadă chipul cum Filip se va folosi de fondurile depuse pentru el, totuși nu pe numele lui. Nu putea pricepe de ce acum. Toate îngrozitoarele dureri, hemoragiile n-o făceau să bănuiască apropierea morții. După multe discuții, consimți să redacteze un instrument în virtutea căruia Filip, dacă cumva s-ar fi aflat în străinătate, fără ca, reținută prin caz de forță majoră, putea să ridice prin Meme, cît era încă minor, și singur, la majorat, jumătate din avutul depus, de rest putînd dispune numai pe baza unui act ulterior. Cuvîntul «testament» îi era odios bolnavei și nu accepta să uzeze de el. Instrumentul se redactă, dar Caty nu-l semnă, încredințată de superfluitatea lui. Avea însă să facă imposibilul să plece în străinătate cu Filip.

Grasa era o femeie bună la suflet, însă pozitivă, luînd viața așa cum este, incapabilă de a o înfrumuseța cu drame. Era văduvă, bărbatul ei avusese o boală gravă de inimă și murise chiar în odaia în care se crispa de durere Caty. Grasa întrebase pe doctor, atunci cînd crizele bărbatului ei deveniseră dese și lungi : «E vreo speranță sau nu e ? Nu mă purta cu vorba.» Doctorul îi spuse onest : «Nici una». Portăreasa, prevenită, își înmormîntă soțul fără bocete, revenind de la cimitir calmă, ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat. Numai cînd se afla în clipe de expansiune și dădea ochii cu portretul răposatului, lăcrăma puțin. De aceea, nu se sfia de loc să evoce moartea față de Caty :

— Ce s-a mai chinuit, chiar aici în odaia asta, bietul bărbatu-meu. În zadar. Moartea intră și prin zid de piatră.

Deci cînd văzu că bolnava se simte din ce în ce mai rău, încredințată cu naivitate că aceasta nu-și face nici o iluzie asupra condiției în care se afla, o rugă senin :

— Dragă doamnă Caty, ai fost o femeie de neam mare, se vede și după lumea care vine la dumneata, lasă-mi și mie o amintire, să te pomenesc, ceva, o bijuterie...

Caty simți un fior funebru trecîndu-i prin inimă.

— Ce vorbe sînt astea ? Am fost ? ! Nu mai sînt ? De ce să-ţi las amintire, nu plec nicăieri, spune-mi că vrei un cadou.

— Fie cum zici dumneata. Dar de ce să te superi ? Nu-ţi mai ajută la nimic supărarea.

Cuvintele Grasei ajunse la urechile lui Smărăndache, care le comunică îndată celorlalţi, cu înfloriturí.

— Domnule, zise Gaittany, e complet imbecilă.

— E de o stupiditate genială, rectifică regele Vahtang, Shakespeare ar fi scos din ea o figură imensă.

Doamna Carcalechi făcu haz de lipsa de tact a portăresei, vizitînd însă pe Caty, o indispuse pe aceasta în chip neprevăzut.

— E un frig umed afară, care-ţi pătrunde la oase. Aici e cald, aveţi calorifer, la mine e ca-n pivniţă. Doamne, cine ar fi crezut c-o să ajungem în halul acesta ? În orice caz, n-aş vrea să mor pe o astfel de vreme. Trebuie să fie îngrozitor. Nici vara. Să mor primăvara ori toamna. Şi, bineînţeles, să nu mă chinui.

Caty aruncă ochii pe fereastră şi văzu ninsoarea căzînd rară, amestecată cu ploaie. Noroaiele şi umiditatea nu-i plăcuse niciodată, idei sumbre îi trecură prin minte şi nu mai fu atentă la cuvintele doamnei Carcalechi.

Într-o seară cu vizitatori numeroşi, Caty, sfîşiată de dureri, întinse o mînă înspre doctor, care-i făcu o injecţie cu dilaudid, a douăsprezecea în acea zi. În enervarea mişcării, cămaşa i se desfăcu larg la piept şi cei de faţă văzură cu fior o urmă violacee pe sub epiderma uneia din mamele. Nici doctorul şi nici Caty nu ştiau probabil de existenţa ei, cel dintîi pentru simplul motiv că, socotind-o definitiv pierdută şi în plină dezvoltare a focarelor, n-o mai examina. Peste noapte, bolnava avu hemoragii provenite din zona pelviană, şi Grasa, schimbînd cearceaful plin de sînge, pentru întîia oară lăsă să-i scape un cuvînt mai grav :

— Decît aşa viaţă, spun drept, mai bine moartea.

Caty o pironi cu ochi plini de ură.

Atunci se ivi între monseniorul prinţ Valentin de Băleanu şi Şerica Băleanu o controversă la care participară şi ceilalţi. Monseniorul susţinea că spiritul creştinismului nu îngăduia a întreţine *«le mensonge»* [1]. Un adevărat credincios catolic-roman ştie că această lume e din capul locului o mizerabilă vale a plîngerii şi singura lui consolare este certitudinea că odată va pleca din ea. *«Un homme qui tremble devant la majesté de la Mort n'est pas assurément un bon chrétien.»* [2] A pregăti un muribund pentru glorioasa călătorie e sarcina fundamentală a unui servitor al bisericii. *«Or, lui cacher la vérité c'est mettre en danger son salut même.»*[3] Şerica, dimpotrivă, era de părere că ignoranţa procură muribundului o stare de linişte, în vreme ce teroarea morţii poate să scoată pe buzele sale blesteme şi îndoieli. Demonul aşteaptă cu aviditate această revoltă a omului în faţa destinului, spre a pune stăpînire pe el. *«Il ne faut pas mourir trop malheureux ! »*[4]

— *Vous ignorez pourtant que notre Seigneur est en de tels moments toujours là, tout plein de douceur !* [5]

— Dacă e aşa, replică Şerica, sînt încredinţată că domnul nu va refuza mîntuirea celor care au iubit viaţa şi n-au trăit mereu cu imaginea morţii înainte.

Această discuţie se desfăşura în antreul în care dormea Filip. Toţi şedeau în picioare, înghesuiţi, aşteptînd să fie admişi în odaia bolnavei. Filip, care auzise disputa, se apropie, după plecarea musafirilor, de patul mamei sale.

— *Maman, dis que tu ne mourras pas, je ne veux pas que tu meures !* [6]

— Dar cine ţi-a spus că am să mor ?

— Nimeni ! se intimidă Filip şi, din instinct, nu mai scoase un cuvînt.

Astfel adevărul năvălea în ciuda tăcerilor în odaia bolnavei şi cuvîntul ce sta lipit pe buzele tuturor era :

---

[1] Minciuna.

[2] Un om care tremură în faţa maiestăţii Morţii nu este, cu siguranţă, un bun creştin.

[3] Or, a-i ascunde adevărul înseamnă a pune în pericol însăşi mîntuirea sa.

[4] Nu trebuie să mori prea nefericit !

[5] Ignorezi totuşi că domnul nostru e totdeauna acolo, în astfel de momente, plin de blîndeţă !

[6] Mamă, spune-mi că n-ai să mori, nu vreau ca tu să mori !

moarte. Rîzînd de Grasa, declarată drept filozoafă inconștientă *(who knows and knows not that she knows* [1]), începură să repete toți : «Moartea intră și prin zid de piatră».

În asemenea împrejurări se țin la Caty o consfătuire asupra organizării posibile a comerțului în sfera lumii bune. Afară, prin excepție, era soare, însă ger, și Smărăndache îndeosebi era mare amator de locuri încălzite, neavînd lemne. Se așeza lîngă soba de teracotă sau lîngă radiatorul cunoscutului pe care îl vizita, absorbea o mare cantitate de căldură, apoi cînd prelungirea vizitei ar fi fost contrară decenței, dădea telefon unui alt cunoscut cu bună încălzire și se deplasa la el, trecînd astfel în cursul unei zile de la unul la altul. Doamna Smărăndache făcea și ea o călătorie independentă în căutarea căldurii, prin casele prietenilor, și uneori soții se întîlneau întîmplător într-un loc, pentru ca apoi iarăși să se despartă. Deci Smărăndache, întîlnind pe regele Vahtang și pe madam Carcalechi în drum spre Caty, îi însoți. Aici găsiră pe Șerica Băleanu, pe madam Valsamaki-Farfara, pe contesa Iablonski și pe Vasilescu-Lascaris. Era cald, mirosea a apă de colonie fină și Caty ședea în pat liniștită și aproape surîzătoare. Primise din Elveția o scrisoare de la Meme.

— Cum, se miră bătrîna Carcalechi, prin poștă ?

— Nu ! A adus-o cineva.

Cine, nu știa. Un necunoscut lăsase Grasei un plic, înlăuntrul căruia, în alt plic, găsise scrisoarea, care era datată relativ recent, cu o lună în urmă.

— Și ești sigură că e de la Meme ?

— *Il n'y a pas l'ombre d'un doute !* [2] zise Șerica. E scrisul ei.

— Pentru ce nu ți-a scris și dumitale ? întrebă madam Carcalechi.

Șerica făcu un gest evaziv. Convenise cu Meme ca aceasta să nu facă nimic ce ar fi putut să compromită pe Antoine și deci nu se mira. Acest secret însă nu-l împărtășise doamnei Carcalechi. Scrisoarea confirma primirea bijuteriilor trimise de Caty și depunerea lor într-o casetă

[1] Care știe și nu știe că ea știe...
[2] Nici umbră de îndoială !

la o bancă. În încheiere Meme adăugase : «Totul e bine, sper să ne vedem cît mai curînd». Și sublinia. Aceste unice cuvinte de un ordin mai general stîrniră o mulțime de comentarii.

— Ce-a vrut să spună ? se întrebă madam Farfara. «Totul e bine.» Bine din ce punct de vedere ?

— E o frază oarecare, convențională ! zise regele Vahtang. Un fel de «bine, merci !»

— Nu cred ! susținu Caty. De ce-a subliniat ?

— Și eu sînt de părere, interveni Smărăndache, stînd de-a dreptul pe radiator, că sensul e mult mai profund. Într-o astfel de scrisoare, făcută în pripă, desigur, Meme, care e o femeie eminamente inteligentă, n-ar fi pierdut vremea să se laude că se află bine...

— Cînd noi ne prăpădim ! socoti că e cazul a completa madam Carcalechi.

— Și pe urmă, observă Vasilevs-Lascaris, acel «sper să ne vedem cît de curînd» subliniat e nu se poate mai semnificativ.

— E o urare banală, zise regele Vahtang. *Adieu chérie, bon courage. Gardez-moi toujours une bonne place dans votre coeur.* [1]

Șerica protestă :

— Meme nu face niciodată uz de salutări convenționale. Și mai ales acum. Toate cuvintele sînt, nici vorbă, cîntărite.

— Ar fi o cruzime din partea ei, zise și Caty, să ne amăgească cu vorbe. Și-a îndeplinit misiunea pe care i-am încredințat-o într-un mod minunat. Aproape nu speram că va fi cu putință.

— Nu văd decît două interpretări posibile, vorbi Smărăndache, săltînd puțin pe radiator ca să nu se frigă. Una e : sper că în curînd vei izbuti să vii aici, adică în Elveția.

— E oare cu putință ? reflectă descurajată Caty.

— Probabil că Meme crede asta. Cel care a adus scrisoarea ar putea da lămuriri. A doua interpretare ar fi : în curînd vom sosi în țară.

[1] Adio, dragă, curaj. Păstrează-mi veșnic o amintire în inimă.

— Cum ? se miră bătrîna Carcalechi.

Vasilescu-Lascaris comentă ipoteza ca fost diplomat :

— Fără îndoială că se iau în Occident măsuri epocale, mașina se mișcă și în curînd vom asista la evenimente mari.

— În cîtă vreme ? întrebă Caty.

— Două, trei luni !

— Așa mult ?

— În orice caz, la primăvară, zise Vasilescu-Lascaris, sper să revăd Londra.

Toți fură de părere că scrisoarea, deși inofensivă, trebuia arsă, întrucît revela o comunicare cu emigrații. Regele Vahtang scoase din buzunar o cutie de chibrituri, dădu foc plicului învîrtit sul și îl agită prin aer pînă ce se cuprinse bine de flăcări.

— Încep să prind puțin curaj, mărturisi Caty, îl pierdusem cu totul.

— Oricum, observă madam Valsamaki-Farfara, pînă atunci trebuie să trăim. Cu vînzarea nu merge mai bine.

— Sînt acești mizerabili negustori de meserie, se revoltă prințesa Iablonski, care aduc marfă nouă și ne concurează. N-ar trebui să fie admiși la Talcioc.

— Cel mai bun sistem este, explică regele Vahtang, asocierea și oferta în circuit. Am un binoclu Zeiss de vînzare, dau un telefon la asociații mei, aceștia telefonează la cercul lor de clienți. Din suma primită, abandonez o parte pentru fondul comun al afacerii și ajutor.

— Un fel de comerț conspirativ ! găsi Smărăndache o denumire.

— Exact ! confirmă Prejbeanu rece. Pentru asta e necesar să avem și un sediu sau un număr mare de sedii în centru, la coasociații cu telefon. Aici, de pildă, n-ar fi rău.

— Voi muta aparatul în odaie la mine ! se oferi Caty.

Își salvase într-adevăr numărul de telefon, cedîndu-l provizoriu portăresei, care-l ținea în odaia ei.

— Prin urmare, se adresă regele Vahtang către Caty, ai primi să intri într-o astfel de asociație ?

— Negreșit ! răspunse Caty.

— E formidabilă, zise mai tîrziu Prejbeanu despre ea, cînd fu în stradă, către Smărăndache, *elle n'est jamais lasse de vivre.* [1]

Deocamdată, Caty rugă pe madam Farfara să deschidă șifonierul și să scoată de acolo, pe rînd, unele lucruri în scopul de a fi vîndute la Talcioc.

— Ai aici, zise madam Farfara, un morman de hăinuțe de ale lui Filip. Ce faci cu ele ? De pildă, cu acești pantaloni de călărie.

— Crezi că n-are să mai aibă nevoie ? A întrerupt lecțiile din cauza bolii și a vremii, în primăvară înțeleg să le reia.

— Foarte bine, dar celelalte i-au rămas mici, nu-i mai folosesc la nimic.

— Peste zece ani, cînd va fi mare, mă voi uita la ele și-mi voi aduce aminte cum era la vîrsta asta.

Cei de față schimbară priviri furișe, iar regele Vahtang luă o valiză mare de piele, ce se afla lîngă șifonier.

— Astea sînt foarte cerute, o poți vinde imediat, dă-mi-o, am chiar acum un client.

Caty aruncă ochii spre valiza decorată cu tot soiul de embleme colorate, ale hotelelor din Europa și America de Sud.

— Voi avea, probabil, nevoie de ea dacă plec în străinătate, obiectă Caty.

Urmă o tăcere generală. Caty începu să geamă, se zvîrcoli în pat, apoi se rugă să fie chemat doctorul. Madam Farfara merse în odaia Grasei și avizâ telefonic pe medicul din bloc. Acesta coborî îndată în halat alb, făcu o injecție, trăgînd în seringă conținutul a două fiole, după aceea ieși îndată, fără a scoate un cuvînt. După cîteva clipe, Caty se înseninâ și rugă pe madam Farfara să continue cercetarea șifonierului. Aceasta scoase o față de masă cu șervețelele respective. Erau de damasc și într-o nuanță delicat albăstruie.

— Ce bine le-ai păstrat ! zise privindu-le de aproape bătrîna Carcalechi.

— Nici nu le-am folosit. Le-am pus ultima oară cînd a venit la mine colonelul Wachsen.

[1] Nu e niciodată obosită de viață.

— Sînt splendide, e păcat să le dai.

— Nu văd altceva ce aș vinde îndată. Aceste lucruri se demodează iute, pot oricînd să cumpăr altele noi. Mai am o garnitură care-mi ajunge cîțiva ani. Tot nouă.

— Se schimbă chestiunea, zise madam Farfara cu tonul cel mai normal.

Și puse deoparte pe un scaun teancul de șervete cu fața nouă de masă împăturită.

— Dar aici în legătura asta ce e? întrebă madam Farfara, scoțînd ceva greu înfășurat într-o bucată de velur roșu, iar pe deasupra legat cu o panglică lată de tafta cadrilată.

Caty oftă și făcu semn cu mîna să i se dea obiectul, pe care îl așeză pe genunchi în pat. Desfăcu taftaua, apoi învelitoarea de velur și scoase un cap de ipsos, cu ochii puțin scofîlciți și închiși.

— Ce e asta? tresări regele Vahtang. Masca lui Pascal?

— Nu, răspunse liniștită Caty, e masca bietului Gigi.

Un fior trecu prin sufletul celor de față. Faptul de a ști că aveau înainte masca unui mort oarecare, iar nu a unei figuri ilustre, deșteptă în ei ideile cele mai macabre. Nu știuse nimeni că fosta soție a lui Ciocîrlan avusese o astfel de idee. Cîteva fire de păr erau înfipte în ipsos, smulse o dată cu retragerea mulajului și absorbite de gips. Capul lui Ciocîrlan era jalnic, mai dureros la vedere decît un cadavru. Caty sărută pe frunte efigia fostului ministru și contemplă masca îndelung.

— Ce tînăr a murit! Putea să fie în viață azi. Am mai fi trăit de aci înainte mulți ani împreună. Nu trebuia să facă ce a făcut. Totul fusese aranjat.

Apoi înfășură iarăși cu grijă masca în velur și în panglica de tafta și o înmînă doamnei Farfara.

— Ascunde-o, te rog, bine, în fund, Filip n-o cunoaște, nu trebuie s-o vadă niciodată.

— Va să zică, luăm garnitura de masă, spuse madam Valsamaki-Farfara, pregătindu-se să plece.

Toți se îndreptară spre ușă, grăbiți.

— E-ngrozitor, răsuflă afară madam Carcalechi, nu bănuiește că e pe ducă și stă liniștită cu mortul în casă. Aș muri de spaimă.

Caty rugă pe Filip, cînd acesta intră în odaie, să-i dea fotografia lui Oster de pe clavecin. Era pusă într-o ramă grea de argint, dăruită de bancher. O așeză pe pat, rezemată de perete, și o privi fix, închizînd din cînd în cînd ochii, ca să-și evoce ființa vie a lui Oster. Stătu așa pînă ce coborî doctorul să-i facă injecția. După plecarea lui, întoarse ochii rugători spre Filip.

— Cîntă-mi ceva!

Acesta se așeză în fața clavecinului și începu să execute din bucățile lui obișnuite. Cînd i se păru că e de ajuns, întoarse capul spre Caty.

— Să mai cînt, mamă?

Dar Caty nu răspunse. Filip se îndreptă în vîrful picioarelor spre pat, și, văzînd că mamă-sa doarme, ieși din odaie, închizînd ușa încetișor. Instinctul îi spunea că se întîmplă lucruri grave, un sentiment dureros de a fi fără rost pe lume îl apăsa. Ieși în holul blocului, coborî scara și lipi nasul de cristalul ușii imense ca să vadă ce se petrece în stradă. Era, de un timp încoace, chipul lui solitar de a se distra. Deodată, un bărbat și un fel de ucenic, unul cu un sicriu în brațe și celălalt cu capacul lui, se opriră în dreptul ușii. Filip se trase înapoi înspăimîntat. Bărbatul izbuti să deschidă ușa și să introducă sicriul înăuntru.

— Aci stă, întrebă el, privind un nume scris cu creionul pe fundul coșciugului, tovarășul Bălan?

— Nu stă nici un Bălan aici, se răsti de sus Grasa, mortul e alături, jos, la pantofar.

Cei doi scoaseră cu greutate sicriul pe ușă. Filip rămase totuși cu o tremurare a inimii. Cînd reintră în odaia mamei sale, aceasta dormita ca și mai înainte, gemînd ușor. Doctorul îi făcu altă injecție și o lăsă. În dimineața următoare, madam Farfara, care vînduse fața de masă și adusese banii, o găsi pe Caty respirînd cu oarecare precipitație.

— Am visat, zise bolnava cam sacadat, un vis foarte ciudat. Se făcea că Șoim al meu intra pe ușă și punea capul pe marginea patului meu. Eu îl mîngîiam, iar el îngenunchea, ca să pot să-l încalec. Porneam călare în spatele lui și alergam ca vîntul pe bulevarde și pe străzi, pînă ce ajungeam la cimitirul Bellu, unde Șoim se oprea puțin

în fața mormîntului bietului Gigi și iar o lua în galop. Am călărit așa nebunește pînă am ajuns la Barcelona. Acolo, Șoim a sărit cu mine în mare și am mers astfel înotînd spre un bărbat care îmi întindea mîinile din valuri...

Vorbind, Caty trase plapuma și atunci se auzi zgomotul metalic-vitros al unui obiect în cădere. Madam Farfara privi în toate părțile și găsi sub pat rama de argint cu fotografia lui Oster.

— El mă așteptă în valuri ! încheie Caty cu privirea fixă din cauza dilaudidului.

Rugat de Alec Zănoagă, profesorul Șaramet mai trecu o singură dată pe la Caty, însoțit de doctorul din bloc. Bolnava respira dificil și era ametită de stupefiante. Aproape că nu dădu nici o atenție lui Șaramet, care o descoperi și o palpă ușor în toate părțile. Zări și uima violacee de pe mamelă și o scrută îndeaproape.

— E un simplu hematom, explică el în sălița doctorului. Dezastrul e înăuntru. E chestiune de ore. Dacă suferă, dați-i morfină.

Monseniorul Valentin de Băleanu află iute despre starea bolnavei și trimise, spre a-i cunoaște dispoziția sufletească, pe contesa Iablonski. Tușind sec, contesa se apropie de muribundă.

— Scumpa mea, sînt bolnavă de piept, de atîtea ori am crezut că mor și, iată, sînt ani și trăiesc. Dar cînd mi s-a părut că mă prăpădesc, am chemat preotul și m-am mărturisit. Asta ușurează, dă liniște. Ești catolică acum, vrei să vină monseniorul ?

Caty, suflînd greu și privind spre tavan, nu răspunse nimic. În cele din urmă, contesa plecă, iar monseniorul, interpretînd tăcerea ca o aprobare, se prezentă înaintea bolnavei, însoțit de subdiacon, care venise doar spre a-i aduce superpeliciul și un crucifix, obiecte pe care le lăsase discret în sălită.

— *Je viens, ma fille,* debită prințul prelat, *vous apporter la consolation de la religion...* [1]

[1] Vin, fiica mea... pentru a-ți aduce consolarea religiei...

La început, Caty nu zise nimic, apoi, întorcîndu-se și zărind pe cei doi oameni în negru, deschise ochii mari înfricoșați și începu să țipe răgușit și disperat :

— Nu vreau să mor, nu vreau să mor !

Și căzu pe spate. Doctorul, coborît în pripă, îi făcu o injecție. Caty agoniză, fără cunoștință, toată ziua următoare. Șerica Băleanu, madam Farfara și bătrîna Carcalechi scoaseră pe Filip afară din odaie, încredințîndu-l că mamă-sa are nevoie de liniște. Zdrobit de oboseală, copilul adormi îmbrăcat pe canapeaua lui. Dimineața, Caty dormea liniștită și luminoasă la față, învelită pînă sub bărbie cu un cearceaf, pe piept cu un crucifix de abanos. Două lumînări groase în sfeșnice de alamă îi ardeau la căpătîi. Monseniorul îngenuncheat în fața patului, cu capul pe marginea lui, murmura rugăciuni, în palmele împreunate.

XXV

— Madam Farfara, zise Ioanide după ce termină de citit toate hîrtiile din scrinul negru, ajutat de explicațiile bătrînei sale prietene, ce părere ai, în definitiv, despre această Caty ?

— Aș fi curioasă să știu ce opinie ai dumneata despre ea ?

— A avut, fără îndoială, foarte mult temperament. Era, îmi închipui, ceea ce se numește de obicei o femeie fascinantă. Dar...

— Dar nu ți-ar fi plăcut.

— Și da și nu.

— În cele din urmă, nu ți-ar fi plăcut. Dumneata, Ioanide, ți-am mai spus, ești un om excepțional, care vrăjești femeile inteligente (arhitectul făcu un gest de plictiseală cu mîna) și care te-ai obișnuit ca ele să-ți cadă la picioare.

— Uneori cad, vreau să zic cădeam eu la picioarele lor ! rîse Ioanide.

— De forță. Le sperii cu asta mai mult ca cu orice. Dai porunci în genunchi, cum singur ai spus odată.

— Le potrivești bine, madam Farfara.

— Caty n-avea cultul omului mare, se entuziasma de poziția socială a bărbaților, era o snoabă. Voia să primească omagii, însă nu dădea nimic din sufletul ei. De aceea a iubit tot bărbați care-i erau inferiori.

— Acel Francisco Oster pare să fi fost, totuși, un om inteligent.

— Nu l-am cunoscut. Din cîte am auzit vorbindu-se era un timid. Există astfel de cazuri cînd un bărbat, voluntar în cariera lui, să fie totuși sfios față de femei. Și la urma urmelor, Oster a fost un om de afaceri, și Caty s-ar fi potrivit perfect cu el.

— Nu o văd pe Caty trăind azi.

— Aici ai mare dreptate. De nu murea, ar fi fost foarte nefericită. Era priepută, răbdătoare, calculată, rece, mai ales cînd era vorba de afacerile ei. Dar nu putea trăi decît ca rentieră, cu acțiuni, moșii, apartamente, grajduri de cai. Să-și cîștige zilnic existența era o imposibilitate organică pentru ea. Asta i-a și măcinat sănătatea.

— O femeie a unei lumi apuse.

— Era exuberantă numai în cercurile mondene, unde se rîdea de nimicuri, cu ceilalți se purta distantă și plictisită.

— Distantă este și Serica Băleanu și văd că trăiește.

— Ei, e cu totul altceva. Serica e prințesă ! E arogantă chiar cînd pare simplă și modestă, fiind sigură că o Băleancă rămîne o Băleancă. Toți sînt așa. Într-un fel îi place drama prin care trece, cum spune ea, pentru că se socotește martiră și e încredințată că mîine aristocrația va fi iarăși mare și tare. Caty însă, știindu-se fata lui Nicu Zănoagă, n-avea, fără avere, îndrăzneală în viață. Hangerlii, Basarabii, Bălenii nu-i dădeau mare importanță. Pentru ei un Zănoagă ori un Ciocîrlan nu însemna nimic dacă nu mai avea suprafață socială. Acordau atenție Caty-ei numai pentru Filip și puțin și din cauza Chiriachii.

— Poate că de-ar fi fost mai tînără, Caty putea fi reeducată, nefiind apăsată de prestigiul unui nume. O anume vitalitate nu-i lipsea.

— Ioanide, cred că te-nșeli. Nu o văd pe Caty muncind în fabrică ori înflăcărîndu-se de o idee.

— Oricine arde de o mare pasiune se poate preface sufletește. Nenorocirea e de a te naște cu sîngele înghețat.

— În definitiv, Ioanide, dumneata ai fi fost în stare să reeduci și o femeie cum era Caty. Dar mi se pare mie că te-ai îndrăgostit de o moartă.

Ioanide privi un punct în gol și nu răspunse nimic. N-ar fi iubit pe Caty, fiindcă bănuia că aceasta fusese mai mult o senzuală decît o femeie cu sentiment. O ființă plină de viață urmărește o idee bună sau rea. Ideea rea poate fi revizuită, și în acest înțeles un om e educabil.

— Știi care este însușirea de căpetenie a unui om adevărat ? întrebă Ioanide pe madam Farfara fără raport aparent cu discuția începută.

— Să fie șarmant, Ioanide.

— Nu, madam Farfara, să se schimbe în chip neașteptat pentru ochiul superficial, începînd o viață nouă. Un om care e compus din mai mulți oameni.

Smărăndache făcu într-o zi o vizită lui Ioanide. Părea foarte contrariat, chiar trist. Toată compoziția amabilă a fizionomiei lui fusese sfărîmată, o iritație dădea mișcări convulsive mușchilor faciali.

— Am venit să vă fac o rugăminte, zise Smărăndache așezîndu-se pe marginea unui scaun așa cum era, îmbrăcat cu paltonul.

— Mă rog ! îl încurajă arhitectul.

— Ministerul Sănătății are, după informațiile mele, printre medicamentele importate, și unul care mă interesează.

Și-i spuse numele, pe care Ioanide nu-l reținu, fiind prea complicat.

— Ministrul este membru corespondent al academiei, dacă l-ați ruga, ar putea să acorde un număr de fiole.

— Am să încerc, iubite domnule Smărăndache. Fă-mi o notiță. La ce slujește această doctorie ?

— E un regenerator puternic al țesuturilor, care oprește procesul de involuție.

Ioanide avu un moment bănuiala că Smărăndache căuta un excitant al funcțiilor vitale pentru el personal. Și madam Farfara îl rugase, făcîndu-se a glumi, să o recomande

la institutul «C. I. Parhon», pentru o vitamină oarecare, ce avea reputația de a produce o întinerire miraculoasă.

— Ai nevoie dumneata de un astfel de medicament ? întrebă zîmbind Ioanide, care se temea să nu fie ironizat cerîndu-l.

Smărăndache părea însă foarte emoționat.

— Nu pentru mine, ci pentru tata. Suferă de o diminuare continuă a forțelor, deși nu se poate diagnostica precis nici o boală. Tonusul vital este deficient.

— Cîți ani are tatăl dumitale ?

Inteligența făcu pe Smărăndache să coboare privirile, puțin stînjenite, sentimentul filial fu mai tare :

— Are nouăzeci și unu de ani.

— La această vîrstă, observă Ioanide, slăbirea forțelor e în ordinea naturii.

Smărăndache crezu pierdută cauza sa și deveni volubil :

— Normal e foarte viguros, a avut o gripă care l-a slăbit și cred că prin medicamentul acesta își va recăpăta forțele.

— Iubești mult pe tatăl dumitale, zise el pentru sine.

Smărăndache încercă să ascundă tăria sentimentelor sale printr-un vocabular ușuratec :

— E, oricum, dezagreabil să lași să piară un om cînd ar fi putut fi salvat. O experiență în plus nu strică.

— Voi solicita medicamentul, îl îmbărbătă Ioanide. Totuși de aci înainte trebuie să te obișnuiești cu ideea că bătrînul nu poate trăi la infinit.

— Cu toate astea, nu dezarmă Smărăndache, azi se vorbește serios în știință de o prelungire a vieții. Trăim prea puțin în raport cu alte viețuitoare.

Ioanide îl auzise odată pe Smărăndache făcînd o teorie contrară. Atunci, se vede, tată-său era sănătos. În fond, fu cuprins de admirație față de acest fiu matur care nu putea concepe să-și piardă părintele. Și dacă tremura de viața lui, acum, cînd bătrînul avea nouăzeci și unu de ani, nu era nici un motiv să se consoleze dacă acesta ar fi fost bolnav la o sută de ani. Smărăndache, într-un cuvînt, nu admitea moartea în univers.

— Ascultă, Elvira, zise Ioanide privind pe fereastră într-o dimineață, vezi pe junele călăreț cu aer așa de serios ? Parcă mi-e o figură cunoscută.

— Am impresia că e Filip, l-am mai văzut călare mai deunăzi.

— De unde pînă unde ?

Ioanide anchetă pe madam Farfara.

— E Filip, confirmă aceasta. Un jocheu, care i-a mai dat lecții de călărie, îi împrumută din cînd în cînd calul. Și haina de piele de pe el o are tot de la jocheu. Dacă vrei, ți-l aduc într-o zi, băiatul a crescut, a început să judece și e foarte tînăr. Prințesa Hangerliu o să-l distrugă cu pedagogia ei.

Filip veni într-adevăr cu madam Farfara. Ioanide îl reținu la masă. Băiatul era îmbrăcat cu un surtuc cam mic și cu mînecile scurte și purta pantaloni de sport prinși cu catarame la glezne. Avea înălțimea unui om matur și se urîțise puțin, glasul îi era echivoc, cînd gros, cînd subțire, o mustață îngustă îi mijea deasupra buzelor.

— Cîți ani ai ? îl întrebă Ioanide.

— Șaisprezece !

— Hm ! Devenim mari !

Filip începuse să semene puțin cu Max Hangerliu, se mișca întocmai ca acela, cu multă dezinvoltură, cu o nuanță de sfială infantilă, fără a făptui nimic ce ar fi contravenit decenței. Nu rîdea prostește ca Max, dar avea totuși un fel de a căsca gura și a emite un rîs gutural ce amintea hilaritatea lui Hangerliu. Ochii îi erau focoși, gura senzuală. Madam Farfara pretindea că era Caty leit, cel puțin în anume ținută a capului. La masă, Filip se purta ca un om care frecventase cele mai distinse reuniuni mondene, era înfometat și mînca mult și fără a-și ascunde apetitul, totuși cu un tact desăvîrșit. Din vin gustă foarte puțin, spre a nu distona, după aceea bău apă. În sfiala lui mocnea un început de insolență, prevestit prin liniștea cu care primea sau refuza, ca și cînd rostul celorlalți oameni ar fi fost să-l satisfacă pe el.

După masă, într-unul din saloanele mici, Ioanide îl supuse unui mic interogatoriu :

— Ai acum șaisprezece ani, ce ai de gînd să faci ?

— Nu știu ! răspunse Filip. Vreau să muncesc.

— Nu-i greu să muncești, depinde de ramura de muncă pe care vrei s-o alegi.

— Orice, numai să muncesc !

— Dacă e așa, vino pe șantierele mele, îi propuse în glumă Ioanide, zidăria e o meserie plăcută. Și eu am lucrat. Îți dau ca profesori pe nea Vasile și pe Leu.

Filip zîmbi incredul.

— Tanti, prințesa, e de părere, zise el, că astfel de meserii nu sînt pentru mine. Nici caricra muzicală n-ar dori s-o urmez.

— De ce ?

— Zice că nu e nimerită pentru... noi.

Prințesa spusese exact așa : «Un prinț rumîn nu se face țambalagiu. *Faites de la musique chez vous, si cela vous amuse, jamais comme gagne-pain.*» [1]

— Un mare muzician, tinere, e un adevărat prinț. Nu știu numele electorilor germani, dar pe al lui J. S. Bach îl știu.

— Nu cred că am vocație de mare muzician.

— N-are de a face. Muzica e un meșteșug ca oricare altul și ca atare onorabil. Poți fi excepțional sau poți rămîne un modest instrumentist. O orchestră nu se compune din genii.

— Are mare talent, doar l-ai ascultat, interveni madam Farfara intuind neplăcerea ce-i producea lui Filip ideea de a fi un simplu element într-o orchestră. S-a specializat în clavecin, cu studiu, are să-și facă, cu siguranță, un nume.

Filip zîmbi ușor. I se păru că madam Farfara face o ironie. Cu educația pe care o primise, a spune unui Hangerliu să-și facă un nume i se părea absurd. Avea un nume, recunoscut într-un cerc restrîns, și se mira doar că nu e aclamat pe stradă. Preocuparea lui era doar cum să-și cîștige existența.

— E adevărat că am făcut progrese la clavecin, dar n-aș vrea să devin un artist de mîna a doua. Prefer să îmbrățișez o meserie simplă, care să nu-mi strice mîinile,

[1] Fă muzică la tine acasă, dacă ai acest gust, dar niciodată ca o meserie.

ca să pot și cînta... pentru mine. Toată lumea muncește azi.

— Înțeleg bine ce vrei să spui, amice. Vrei să fii întîiul, princeps. Foarte bine. Condu locomotiva sau tractorul. Asta nu strică mîna. În timpul liber poți cînta la clavecin.

— Ioanide, zise Elvira puțin alarmată de violența arhitectului. Filip nu e făcut pentru o muncă manuală, vreau să spun grea. Dorește o meserie intelectuală, ca tine.

— Munca mea nu e intelectuală, sînt un simplu zidar. Însă, firește, poate să se dedice și științei.

— N-am studii, mărturisi Filip.

— N-are încă liceul, explică madam Farfara. Însă a făcut cu profesori particulari studii excelente.

— Nu mă simt dotat pentru știință ! mărturisi Filip. Prefer o muncă manuală. Muncitorii sînt azi foarte stimați. Aș vrea să devin, în cazul cînd nu izbutesc în muzică, un lucrător fruntaș.

— Ești un orgolios, vru să spună Ioanide, apoi se rectifică. Ești un ambițios. Însă află de la mine : două meserii deodată nu poți face. A fi miner, deschizător de galerii, și, în același timp, organist emerit nu-i în ordinea firii. Amîndouă sînt munci manuale care cer o mare concentrație fizică și sufletească. Fii numai miner.

Filip tăcu.

— Văd că nu te-ncîntă. Fii numai clavecinist, cu orice risc. Și, la urma urmelor, de ce ții neapărat să te faci muncitor ?

— Numai muncitorii sînt azi stimați... Altfel...

— Altfel nu te-ai face muncitor.

— Ba da, dacă ar depinde numai de mine. Tanti crede altfel.

— Îmi iau îndrăzneala să te întreb ce crede doamna prințesă.

— Că un tînăr ca mine... care se trage dintr-o familie... în care a fost un domn, trebuie să n-aibă altă preocupare decît păstrarea numelui.

— Crezi că Hangerliii vor mai domni vreodată ?

Filip se înroși.

Ioanide își dete seama că a mers prea departe. Desigur, ideea că urmașii lui Hangerliu, domn efemer în Țara Românească, ar putea vreodată să revină în scaunul voievodal după domniile pămîntene, monarhie și republică era o fixațiune a prințesei, care, nu-i vorbă, izbutise să se facă interesantă cu această pretenție și să turbure cu ajutorul relațiilor ei pămîntene și internaționale și cu conspirațiile ei viața politică. Însă a spune asta unui adolescent, invitat la masă, era cam brutal. Vina cădea asupra educației greșite. Tînărul rătăcit trebuia scos încetul cu încetul din visele lui.

— Mulți mi-au spus, reveni Filip în discuție, preocupat de a stabili un adevăr, că nu vor mai fi niciodată domnii. Dar tanti zice că o familie care s-a ilustrat în trecut și a domnit nu trebuie să țină seama de prezent, ci să se poarte ca și cînd ar putea fi vreodată chemată la tron. Românii sînt îndreptățiți să continue tradiția imperiului bizantin și să facă din București un nou Constantinopol, iar familia noastră e ultima dinastie cu drepturi împărătești.

Ioanide privi uluit la junele după el nebun, deși cunoștea aceste idei himerice ca fiind ale Mișcării centurionale.

— Tinere, ai citit cărți de istorie ?

— Numai pe acelea pe care mi le-a dat tanti.

— Și care e cartea mai importantă pe care ai studiat-o ?

— *Discours sur l'histoire universelle* [1] de Bossuet. Cunosc și pe Montesquieu.

— Prințesa e... (Ioanide vru să spună : țicnită, apoi căută un eufemism) o originală. Ai dat vreun examen ?

— Încă nu, m-am înscris acum. Spor să dau cîte două examene într-un an.

— Asta e o greșeală a prințesei, recunoscu madam Farfara, nu l-a lăsat să urmeze școala. Și-a echivalat doar cursul francez, așa încît are numai două clase de liceu vechi. Gaittany a intervenit să i se aprobe să depună examen particular. Filip este, de altfel, admirabil

[1] *Discurs asupra istoriei universale.*

pregătit, ar putea intra și la universitate. Antoine l-a preparat și la partea științifică.

— Foarte bine, și la istorie te prezinți cu Bossuet și cu Montesquieu ? glumi Ioanide.

Filip tăcu.

— Asta n-ar fi o greutate, zise madam Farfara, s-ar pune în curent foarte ușor cu programul. Prințesa îi ia însă din mînă orice carte și apoi și el a început să cam asculte de ea.

— Prin urmare, trebuiesc convinși amîndoi să renunțe la Bossuet.

— În definitiv, dacă ai să citești cărți despre revoluția rusă și despre comunism, liniști madam Farfara practic pe Filip, ai să devii comunist ? Totul e să-ți iei examenele și să poți urma conservatorul sau o școală superioară.

— Nu vreau să mint ! răspunse Filip foarte serios. Un Hangerliu nu trebuie să mintă.

— Și bietul Max striga, zise madam Farfara : «Voi fi mai feroce decît Maximilien Robespierre. Voi fi călăul aristocrației. *A bas les aristos !*» [1] Ai săi rîdeau. Pe urmă s-a potolit, și felul cum a murit dovedește că nu și-a trădat clasa lui.

— Am plictisit pe băiat cu atîta morală inutilă, zise Elvira cu filozofie, văzînd că Filip se înroși cînd madam Farfara pomeni de Max. Cîntă-ne ceva !

Ca un tînăr plin de educație, Filip profită repede de propunere și închise dialogul, vizibil neplăcut pentru el, făcînd cîteva acorduri la pian. Cîntă deci două bucăți mici, după care ceru învoirea de a se retrage.

— Filip e un băiat plin de surprize ! revelă madam Valsamaki-Farfara după plecarea lui. E cam încăpățînat și pornit spre risc ca și Max, deși îl cred mai îndîrjit decît tată-său. Prințesa are și ea oarecare dreptate. Băiatul simte că poziția lui e falsă, ceea ce vede în cercul lui și ceea ce se petrece pe stradă se bat cap în cap.

— Madam Farfara, tot ce se poate face e să renunțe la tron și să ia mistria în mînă. Sau, în fine, să cînte la clavecin.

[1] Jos aristocrații !

— Hei, rîse madam Farfara, să vedem dacă-i convine. Ai lui îl iau în serios, fetele, în special, îl adoră, îl numesc *«mon petit prince»* [1], are intrare oriunde în «lumea bună». Chiar prințesa Zoe Basarab, care contestă drepturile Hangerliilor, a fost încîntată cînd Filip a participat la o serată-*goûter* cu dovleac copt. *A propos* de fete. Ei bine, Filip este surprinzător.

Și madam Farfara explică despre ceea ce era vorba. Lotte Bellio, corista, îl rugă să o acompanieze la pian cînd repeta. Filip intră cu ea într-una din sălile de studiu cu pian din Palatul Cultural. Pe cînd se odihneau după o repetiție, Lotte păru a observa în purtarea lui Filip ceva neobișnuit.

— Ce e cu tine, *«mon petit prince»*, de ce mă privești așa fix ?

Filip făcu din cap un gest stîngaci, ca și cînd l-ar fi supărat gulerul.

— Ești frumoasă ! zise el, înroșindu-se puțin.

— Nu te știam așa de galant ! În tot cazul îți mulțumesc de compliment.

— Te iubesc, declară deodată Filip, însă discret, cu o remarcabilă stăpînire de sine.

Lotte Bellio era o fată care, tare pe numele ei aristocratic, nu se mira de nimic și se acomoda situațiilor celor mai paradoxale, cu condiția ca totul să se petreacă în cercul protipendadei.

— Ce-ai zis ? întrebă ea afectat distrată.

— Te iubesc ! repetă Filip.

Înainte ca Lotte să găsească un răspuns, se simți cuprinsă puternic în brațe și sărutată pe buze. Lăsă pe agresor să-și desfacă mîinile singur, fără să-l respingă, apoi stătu puțin să se dezmeticească.

— Dar știi să săruți ! unde ai învățat asta ?

Filip o sărută atunci îndărătul urechii.

Lotte Bellio se trase înapoi fără grabă și se apără rîzînd.

— Cîți ani ai, micul meu prinț ?

— Șaisprezece !

— Eu am nouăsprezece, iubitule. Situația e cam grea.

[1] Micul meu prinț.

— Te iubesc ! mai spuse încă o dată surd Filip, cu însistența adolescenților care folosesc pentru întîia oară un cuvînt solemn.

— Nu ești de disprețuit, recunosc, ești simpatic și ai și nume. Dar cum am să-mi pun eu mintea cu un băiat de șaisprezece ani ? Ce-o să zică prințesa Hangerliu ? *Mon Dieu, tu es scandaleusement érotique.* [1]

Și începu să mîngîie pe Filip pe cap într-un chip ostentativ matern. Indispus, Filip îi dădu mîna la o parte și se îmbrăcă în haina de piele, cu intenția de a ieși.

— Stai, *mon amour,* nu mă lăsa singură, condu-mă.

Pe drum Lotte Bellio îl sîcîi pe Filip în toate chipurile.

— Mă întreb cu cine semeni ? Hangerliii au într-adevăr reputația de a fi afemeiați ! Dar de unde ai învățat tu să săruți după ureche ?

Filip călăuzi acasă pe Lotte, cam bosumflat. Se simțea luat peste picior. Nu îndrăzni să mai scoată nici un cuvînt sentimental, de altfel nici n-ar fi știut ce să spună. Gesturile și cuvintele «te iubesc» îi veneau din instinct, literatură pasională nu prea citise. Cu alt prilej, Lotte Bellio, văzîndu-l rezervat și adumbrit, căută să-l consoleze.

— Sper că ești un băiat de spirit, nu lua lucrurile în tragic.

Și prinzînd în mîini capul lui Filip, îl sărută ea pe buze. Cînd i se păru că acesta întinde mîinile s-o cuprindă, se retrase repede și, rîzînd, se făcu a fugi.

— Treci la pian, Filip, că vreau să repet. Să lăsăm copilăriile.

La ieșire îl luă totuși de braț. Îi plăcea să se distreze pe socoteala lui, ori simțea o anume atracție pentru un mascul mai tînăr decît ea ?

— Mai e un caz în cercul nostru de disproporție de vîrstă, zise Lotte Bellio, acela al lui Prejbeanu și a generălesei Cernicev. E drept că diferența la ei e ca de la mamă la fiu. Vom vedea, poate că după matură chibzuință îți voi permite să-mi faci propuneri.

[1] Dumnezeule, ești scandalos de erotic.

Lotte Bellio nu se sfii a denunța pe Filip prietenelor și prietenilor ei mai tineri, chiar cînd acesta era de față.

— Filip mi-a făcut declarații. Știe să sărute fetele.

Nimeni nu păru scandalizat. Cu toate astea nu se petrecu în văzul tuturor nimic reprobabil. Filip se purta cu răceală, se roșea puțin și atît. Convorbirea lui rămînea a unui copil inocent. Totuși fu de multe ori zărit cînd se întîlnea cu Lotte. Era neliniștit și odată dispăru de acasă noaptea, lucru descoperit din întîmplare de prințesa Hangerliu. Dacă Lotte era ori nu ispitită de a se lăsa cucerită de un imberb nimeni nu știa și nu spunea și chiar madam Valsamaki-Farfara găsi de cuviință a păstra o discreție desăvîrșită în această privință.

— Cred, fu singura ei concluzie, că Filip va trebui căsătorit foarte tînăr. Prințesa a înțeles asta și cu o listă de familii vechi autentice înainte studiază foarte serios problema.

Într-adevăr, Hangerlioaica întrebă odată pe mareșalul Cornescu :

— Lotte, fata lui Bellio, cîți ani are ?

— Vreo optsprezece, nouăsprezece.

— Și cu ce se ocupă ?

— E coristă la Operă, mi se pare că a început să cînte și solo.

— O Bellio coristă ! Ce oroare ! Aș prefera să spele vase. Are sentimente de rumîncă ? Merge la biserică ?

— Îmi închipui că da, nu-ți jur în privința mersului la biserică. Tinerii de azi nu prea sînt bisericoși.

— Și cum arată la față ? Nu-mi aduc bine aminte. De felul lor acești Bellio sînt cam botoși.

N-avu prilejul să se ocupe de această afacere, pentru că Filip dispăru în toiul iernii și toate cercetările pe la cunoscuți și în locurile unde se bănuia a se fi refugiat rămase infructuoase.

— Filip a fost răpit ! fu concluzia romanțioasă a mareșalului și a celorlalți.

Curios e că lucrul era adevărat. Pe marginea lacului, pe cînd trecea călare, îl întîmpină într-o dimineață un preot voinic cu bărbuță conică și cu o aprindere de furuncule pe față. Era Gavrilcea. Preotul îl opri autoritar și calm și-i făcu semn să descalece.

— Dumneata ești Filip Hangerliu, nu ?

— Da ! răspunse băiatul.

— Eu sînt Gavrilcea, de fapt Gavrilcea-Hangerliu. Sîntem oarecum rude, prin alianță. Meme, soția mea, este sora lui Antoine Hangerliu. Ai auzit de mine ?

— Mi se pare. Tanti spune că sînteți un bandit. Prințul Basarab zice că ați fost ceva foarte mare, o eminență gri.

— Am fost. Să nu spui nimic despre mine. Aș vrea să-ți destăinui lucruri care te interesează, este în această țară o lume care pune mari speranțe în dumneata. Afară de asta, o persoană care a fost foarte apropiată de mama dumitale ar dori să te vadă. Vrei să vii cu mine undeva, departe ? N-ai ce pierde. Aci te plictisești cu prințesa, n-ai nici un viitor.

— Unde să viu ?

— Nu pot să-ți spun. Ai încredere în mine. Mîine dimineață la ora șapte să fii în sala de așteptare a gării, lîngă casa de bilete. Ia-ți un mic pachet de obiecte trebuincioase și dacă se poate o pătură. La revedere !

Filip, ca mulți de vîrsta sa, era inteligent și cu intuiții surprinzătoare, însă totodată aventuros și naiv. Pe Hangerlioaica o asculta ca pe o persoană care merită respect în calitate de căpetenie morală recunoscută de o clasă întreagă de oameni, n-o considera totuși o adevărată mamă. Se simțea cu desăvîrșire liber și în voia soartei, lucru de care era și mîndru și trist. Își verifică prin întrebări discrete noțiunile lui despre Gavrilcea.

— Tanti, e adevărat că Gavrilcea e rudă cu prințul Antoine, fiind căsătorit cu Meme Hangerliu ?

— De unde pînă unde ? Ce idee ți-a venit cu acest Gavrilcea ?

— Chiar dumneata ai vorbit o dată. Îl chema Gavrilcea-Hangerliu.

— Vezi-ți de treabă, să nu te mai aud pronunțînd acest nume. *A propos*, dacă-ți aține calea un popă cu bube pe față și cu bărbuță și încearcă să stea de vorbă cu tine, întoarce-i spatele. E un om primejdios.

Băiatul pricepu îndată că preotul era într-adevăr Gavrilcea-Hangerliu. Cît despre omul care avea să-i spună ceva era convins că acesta nu putea fi decît «unchiul»

Remus Gavrilcea, asupra căruia făcuse aluzii deseori mamă-sa, Caty, și doctorul Zănoagă. Auzise că fostul colonel trăiește în păduri. Filip credea că avea o îndatorire de îndeplinit față de el și de cîteva ori visă că străbătea călare codri întunecoși și că întîlnea un om înalt, căruia îi înmîna un mesaj. Filip fu la ora convenită la gară, unde întîlni pe Gavrilcea. Acesta îl primi cu multă liniște, ca și cînd i se părea foarte firesc ca Filip să vie, îi cumpără și lui bilet de tren și se suiră într-un vagon de clasa a treia. Purtarea lui Gavrilcea era ca a unui cetățean de treabă, care nu se îndoiește că toți își dau seama de acest lucru. O singură dată nu aruncă priviri îngrijorate în juru-i, nu dibui locuri ascunse, nu evită a răspunde la întrebări, deși fără a căuta vorba cu orice preț. Se așeză cuminte pe banchetă, la geam, în fața lui Filip, și cînd trenul porni, începu să contemple periferiile orașului și cîmpurile acoperite cu zăpadă. Pare cu neputință ca vestitul Gavrilcea să fi trecut neobservat autorităților atîta vreme. E probabil că era supravegheat de departe și lăsat să se miște în voie, ca unul ce nu putea fugi din țară. Prin itinerariile și contactele lui, autoritățile puteau să-și dea seama dacă avea legături secrete cu personaje suspecte. E de bănuit că și Gavrilcea ghicea de ce natură este relativa libertate de care se bucura, și profita de ea, neputînd face altceva, în nădejdea că întîmplarea ar fi putut să-l ajute să scape înainte de a fi descoperit oficial. Caracteristică în tot cazul rămînea nepăsarea lui, absența aparentă a oricărei anxietăți, înfruntarea molatecă a morții. Accidente precum incendiul de pe șantierul Palatului Cultural nu spuneau nimic bun despre Gavrilcea și indicau pentru el un epilog grav. Filip nu știa, firește, nimic din toate astea. Gavrilcea îi impunea prin enigmatica lui personalitate. Spre orele nouă, falsul preot scoase din servieta lui cîteva felii de franzelă și salam și îndemnă pe Filip să le ia, el însuși începînd să mănînce. Avea și o sticlă de vin negru și un pahar de galalit. Turnă băiatului o jumătate de pahar de vin, iar după ce acesta bău, își turnă și lui nu mai mult. Apoi, sfîrșind gustarea, închise servieta și o puse în plasă, nu fără a întreba pe Filip

dacă s-a săturat. Trenul trecu podul pe o apă cu albia lată.

— Acesta-i Oltul ! atrase atenția Gavrilcea lui Filip.

Ca să vadă mai bine peisajul, ieșiră după aceea pe culoar și se așezară la un geam al acestuia în picioare. Un bărbat tînăr, cu mustață neagră, subțire, ședea și el rezemat de un perete al culoarului. Ținea în gură o țigară neîncepută și avea aerul obosit. Gavrilcea trase din buzunarul sutanei o cutie de chibrituri și o oferi călătorului spre a-și aprinde țigara. În sinea lui n-avea nici o îndoială că avea de-a face cu un agent al securității. Acesta îi mulțumi foarte călduros. Gavrilcea se dădu jos cu Filip la Rîmnicu-Vîlcea. Cu căciula înaltă pe cap și cu un soi de canadiană largă de doc, căptușită cu blană de ren, pierduse aerul clerical. Merse, spre marginea orașului, de-a lungul unei alte văi largi, cu o gîrlă rătăcită în prundișul lat, și se opri lîngă un autobuz, aproape plin de țărani. Își luă două tichete de la stația apropiată, așezată în parterul unei case, pe o stradă mirosind a țuică din cauza unui depozit apropiat. Cînd se urcă în mașină, Filip zări jos pe tînărul plictisit și cu mustață subțire. Acesta părea a fi venit tot pentru autobuz, totuși nu se urcă în el. Gavrilcea nu-i acordă nici o privire. Călătoriră astfel pe marginea apei și în susul ei, trecînd podețe, intrînd o dată chiar în albia unei gîrlițe, deoarece podul era putred și urma să fie refăcut, precum se ghicea din grinzile de lemn adunate pe mal, dădură de mori cu apă clocotind la jgheaburi printre colți de gheață iviți în timpul nopții reci, pe marginea pereților de scînduri, auziră vuietul unei adevărate cataracte de cîțiva metri înălțime, căzînd de la un nivel al văii la altul mai jos. Fundul albiei era de piatră curată, rîul își tăiase drum în stîncă, de o parte și de alta se ridicau verticali pereți grandioși de ceva ce părea granit ori bazalt. Mașina se opri la un pod unde valea se lărgea puțin, făcînd loc unui sat. Gavrilcea porni mai departe cu Filip de-a lungul apei pînă ce ajunse la alt pod de lemn. Mirosea a brad și a molift. O luară în sus pe o vale laterală, aproape verticală, în marginea căreia șerpuia repede printre mormane de frunze putrede un izvor.

— Ai obosit ? întrebă Gavrilcea pe Filip.

— Nu !

Suiră astfel vreo două ore. Gavrilcea dăduse iar lui Filip franzelă și salam și mîncară în mers, spre a nu pierde vremea. Urcușul avea multe întorsături, uriașe masive de piatră se așezau de-a curmezișul drumului, care se îndoia pe sub pereții lor. Numeroase adîncături în chip de porți și ferestre oarbe îți dădeau iluzia de a te afla înaintea unor fortărețe. Cărarea trecu o dată deasupra unui izvoraș repede, fulgerînd peste bolovani de piatră într-o prăpastie amețitoare. Două trunchiuri de brad nu prea groase și rotunde ca fusele slujeau drept punte. Gavrilcea călcă pe ele deasupra abisului cum ai merge pe stradă, cu o lipsă de ezitare de necrezut, așteptînd și pe Filip, către care întinse o mînă. Din mîndrie, băiatul se încrezu destinului și, păsind peste fusele alunecătoare puțin de gheață, trecu. Apăreau mereu pereți abrupți de stîncă, iar în jos se desfășurau ca niște șanțuri de piatră drumurile înguste ale izvoarelor. Vegetația cățărată pe povîrniș era mai degrabă rară și torturată și mai ales în direcție orizontală sau curbă, deoarece pomii cu rădăcina înfiptă în peretele vertical o luau lateral spre soare, încercînd să se îndepărteze de umbra malului, crescînd ca grinzile unui tavan pe deasupra văii. Deodată Gavrilcea se opri.

— Am să te rog să nu te superi. Rațiuni superioare, pe care ai să le cunoști mai tîrziu, cer ca nimeni afară de mine și de persoana pe care o vom întîlni să nu cunoască drumul pe care îl vom lua. Nu mă îndoiesc de lealitatea dumitale, alții însă pot să obțină o mărturisire cu forța. Cînd nu știi nu poți divulga. E un principiu pe care e bine să-l ai în vedere cînd vei avea răspunderi mari în viață. Ai văzut pe individul cu mustața subțire căruia i-am oferit un chibrit ? Mă urmărește de la distanță oriunde mă duc. Călătoria noastră se va înregistra undeva. Îți spun asta, fiindcă un tînăr cu destine mari, cum ești dumneata, sortit a fi stăpîn, trebuie să primească o educație eroică, să se obișnuiască a sorbi moartea cu nesaț.

Filip fu cuprins de un sentiment turbure de gravitate. Ideea de a face o faptă păgubitoare societății nu

trecu decît vag prin sufletul său încă inocent. Gavrilcea îl legă strîns cu o basma cafenie foarte lată și avu grijă de a controla dacă era destul de bine pusă pentru ca băiatul să nu vadă nimic. Acesta era de altminteri hotărît să păzească cinstit consemnul.

— Să nu te temi, am să te țin de mînă. Nu ai unde să cazi, într-un loc să bagi de seamă că sînt un fel de trepte de piatră. Îți voi spune.

Ținut de mînă, Filip se puse în mișcare. Cîtăva vreme călcară pe un drum neted, parcă așternut cu frunze, atît de moale se simțea sub tălpi, apoi drumul răsună. Gavrilcea făcu atent pe băiat că urcă pe ceva pietros. Mai degrabă se cățărau, și Filip, căzînd pe mîini, simți la pipăit bolovani mari de piatră. Se opriră să respire puțin, apoi iarăși urcară pe o pantă dulce și afînată. Călcau, se vede, pe zăpadă. Filip auzi o vibrație lungă de trunchiuri înalte, clătinate de vînt, o aromă de brad îi veni în nări.

— Poți să păsești fără grijă, îl vesti Gavrilcea, locul e neted. Însă ține-te de mîna mea să nu te izbești de nimic.

Filip merse astfel cu ochii plini de beznă un timp ce i se păru foarte lung. Se auzeau la răstimpuri zgomote indistincte, țipete parcă ale unor vietăți sălbatece, un mieunat bizar, scuturături surde, rezolvîndu-se în vîjîituri. Gavrilcea scoase, în fine, basmaua de la ochii lui Filip. Acesta se miră a nu vedea nimic.

— S-a cam întunecat, zise Gavrilcea.

După asta, desfăcu servieta, scoase sticla de vin și oferi iarăși o jumătate de pahar băiatului, bînd și el tot pe atîta.

— Pari un tînăr vînjos, drumul n-a fost ușor. Ești apt pentru viața violentă și pentru actele extreme.

Încălzit de vin, Filip aruncă o ochire în jurul lui. Se afla într-o pădure nesfîrșită de brazi, drepți, groși, negricioși, zgîriind parcă cerul. O lună nouă, palidă nu izbutea să se defineacă din cauza lipsei de negriciune a firmamentului. Grandioasa pădure era pe loc șes, nimic nu amintea urcușul prăpăstios. Ieșiseră de pe un drum, rămas tainic pentru Filip, pe un platou muntos.

Numai brațele brazilor erau încărcate de zăpadă. Solul era negru, uneori lunecos de acele scuturate ale pomilor.

— Hai să mergem, pînă nu se întunecă ! decise Gavrilcea.

Ajunseră în cele din urmă într-o margine a brădetului. Acolo Filip constată că pădurea făcea deodată un fel de colosal amfiteatru, în mijlocul căruia se pierdea în jos o prăpastie conică, plină și ea de pomi, însă albi de zăpadă. Marginile conului erau iarăși stîncoase. Păsări mari, vulturi, condori, Filip nu știa bine ce sînt, se învîrteau în cercuri lente deasupra infernului alb. Ceva negricios se desprinse de pe o stîncă și sări mai la vale.

— Ce-a fost asta ? întrebă Filip.

— O capră sălbatecă.

Într-un loc Gavrilcea se opri și bătu cu o piatră, culeasă de pe jos, în lemnul foarte gros și lat al unei troițe rezemate de peretele stîncos pe care se sfîrșea pădurea. Această troiță era făcută din blăni de stejar groase ca de două palme, lipite ca o ușă de biserică, crucea fiind doar sculptată și vopsită. Ploile și soarele spălase picturile, lăsînd numai resturi de culori, crăpături lungi brăzdau acest mare dreptunghi de lemn, în dreapta și în stînga căruia două blocuri de piatră slujeau drept bănci. Însă locul era prea pustiu, și inaccesibila troiță rămînea doar un semn topografic pentru alpiniști. Filip fu mirat să audă o tropăitură îndărătul troiței, care, de altfel, se și dădu la o parte ca o ușă. Un bărbat înalt, cu o chică barbară și o barbă zburlită și căruntă apăru. Purta opinci și era îmbrăcat cu un cojoc de blană de oaie, larg ca un talar.

— Ți-am adus pe tînărul nostru prinț ! îi zise Gavrilcea simplu.

Cei trei intrară pe ușa-troiță, care era prinsă într-un soi de balamale, și o legară cu un lanț pe dinăuntru. O altă ușă de lătunoaie de brad îi urma, aceasta fiind numai rezemată. Un val de căldură și o lucire de jăratic îi întîmpinară. Se aflau într-un bordei destul de spațios, scobit în malul pietros și muruit cu lut. Lumina venea ziua prin crăpături în stîncă în direcția prăpastiei conice. Un coș din scoarță de copac, scos printre bolovani deasupra solului, aerisea încăperea. Se fereau a face des foc cu flăcări, pentru ca fumul să nu trădeze. Într-o vatră primitivă, un jăratic sclipea mereu. Lavițe foarte joase din drugi de lemn, acoperite cu un strat de frunze uscate, slujeau drept paturi.

— Ai adus pîine ? întrebă sălbatecul bărbos pe Gavrilcea.

— Foarte puțină, răspunse acesta din urmă. Mi s-a părut primejdios pentru tine să fiu văzut încărcat cu provizii. Am o cutie de biscuiți și puțină franzelă.

— Dă-o încoace !

Bărbosul vîrî mîna păroasă în cutia în care fusese vărsați biscuiții și începu să mănînce cîte trei-patru dintr-o dată. Dar nu luă, în cele din urmă, mai mult de douăsprezece bucăți.

— Mi-e dor de pîine neagră, de pîine caldă, scoasă din cuptor.

Gavrilcea se dezbrăcă, tăcînd, de canadiana lui, și se întinse pe o laviță, făcînd semn lui Filip să facă același lucru. Bărbosul luă o nuia lustruită pe care erau înfipte două păsări curățate, de mărimea unor porumbei, și o întinse deasupra jăraticului. În curînd carnea începu să sfîrîie, și bordeiul se umplu de un miros plăcut. Cînd păsările fură bine rumenite, bărbosul le trase în jos, cu ajutorul unei lopățele de lemn, le așeză pe un taler, care nu era decît o piatră subțire și lată găsită prin partea locului, și le întinse spre Gavrilcea și Filip. Aceștia le mîncară cu pîinea adusă de la oraș, Gavrilcea scoase sticla cu vin și cei trei băură pe rînd restul. Apoi, la îndemnul lui Gavrilcea, se culcară. Filip aținti îndată și dormi adînc și fără vise. Într-un tîrziu se trezi și nu recunoscu locul unde se afla. Jăraticul încă dogorea, învelit în cenușă. Se auzea o răbufnitură de vînt, care zgîlțîia burlanul de scoarță de lemn. Cîteodată, pîrîituri profunde, vibrații prelungi zguduiau pereții colibei. Filip avea sentimentul că se află în cutia de rezonanță a unui violoncel, în vreme ce un arcuș teribil trecea peste coardele cele mai groase. Fenomenul se explica prin faptul că rădăcinile brazilor de deasupra colibei se împleteau în jurul ei, astfel încît, atunci cînd coamele copacilor se scuturau de vîntul nocturn, vibrațiile trunchiurilor se

comunicau pămîntului și stîncii în care era scobit bordeiul.

A doua zi îl găsiră pe bărbos sculat. Părul și barba îi erau încă ude de zăpadă, un miros de ger emana din veșmintele sale. Afară ningea cu fulgi rari. Prin crăpături pătrundea îndeajunsă lumină și aer curat și rece, dar jarul împrospătat dogorea căldură, biruind frigul.

— Mergeți de vă spălați afară cu zăpadă și pe mîini și pe obraji, eu am dat și pe piept și pe brațe. De frig nu voi muri niciodată, numai lipsa pîinii o să-mi dea de hac.

Afară spectacolul era feeric. Vasta pîlnie din mijlocul amfiteatrului silvestru era un haos de ceață și alboare; ninsese abundent peste noapte, și vîrfurile brazilor și ai altor esențe alpine fuseseră îmblănite cu zăpadă. Era cu neputință a ști ce cuprindea prăpastia conică. Pe cărarea dintre marginea conului și malul pădurii în care era săpat bordeiul nu se vedea nici un semn de pași, nimeni nu trecea pe acolo, banda se îngusta în chip primejdios într-un loc, și rarul alpinist își tăia drum prin pădure. Vîntul măturase zăpada, și opincile hirsutului nu lăsase nici o întipăritură. Filip întrebă pe Gavrilcea dacă bordeiul fusese scobit de el. Acesta răspunse că nu. Exista un sîn natural, încă dinainte, și ideea de a pune o troiță mobilă în dreptul lui fusese a vreunor lemnari sau vînători care se gîndise să adăpostească acolo unele unelte. Bărbosul rotunjise gaura și atîta tot. Nimeni nu venise în curs de cîțiva ani la troiță sau nu mai locuia în regiune. Înăuntru, eremitul îi aștepta cu niște castane mici coapte pe spuză și încă altele asemănătoare.

— Ce sînt astea? întrebă Filip, mușcînd dintr-un fel de alune amărui la gust.

— Ghindă și jir! zise hirsutul. Trăim ca porcii mistreți.

Gavrilcea își puse apoi canadiana îmblănită și se pregăti să plece.

— Mă duc, zise el înainte de a porni, să fac rost de pîine. Mi-a făgăduit cineva că-mi aduce într-un loc două pîini mari, țărănești. Astea țin două săptămîni și mai bine.

— Am ajuns, se tîngui cu vădită ipocrizie iar falsul eremit, ca Perla și Stella: să îngrop pîine în pămînt, să am ce mînca. Mulți nenorociți m-au blestemat din groapa de execuție și acum trăiesc îngropat de viu.

Gavrilcea nu răspunse nimic, găsind lipsite de dignitate bărbătească și mai ales nesincere ieremiadele mîncătorului de ghindă.

Rămas singur cu Filip, colonelul se așeză pe o laviță și luă o mînă a băiatului într-ale sale.

— Cum ai crescut de mare! reflectă el. Mă recunoști?

— Nu sînteți unchiul Remus? zise Filip.

— Eu sînt, în persoană. Colonelul Remus Gavrilcea, zis și tigrul de Bengal. Semăn mai mult a urs decît a tigru.

— Mama mi-a vorbit de dumneata, unchiule, știa că trăiești în pădure.

— Ce face mama ta? Dacă lucrurile ieșeau altfel, azi aș fi fost tatăl tău, vitreg, e adevărat, dar tată. Este știut că mulți oameni iubesc mai mult copiii adoptivi.

— Mama a murit.

Remus Gavrilcea tresări.

— Cum, Caty a murit? Așa de tînără? Cînd și de ce?

— În anul 1950, cam pe vremea asta. A fost bolnavă de cancer.

— Nu mi-aș fi închipuit niciodată asta, eram sigur că trăiește. Și acum tu ce faci?

— Prințesa Hangerliu m-a adoptat și mă numesc Filip Hangerliu.

— A, care va să zică, sînteți cam în familie cu vărul-meu, care a devenit și el Hangerliu. Astfel de nume azi nu te pun în fruntea mesei.

Filip deveni foarte grav. În chip înțeles nu gustă ideea că Gavrilcea ar avea ceva de-a face cu Hangerliii.

— Prințesa m-a adoptat fiindcă tatăl meu a fost prințul Max Hangerliu.

— Așa? Iată alt lucru pe care nu l-am știut. Prin urmare, tu nu ești băiatul lui Ciocîrlan.

Colonelul luă o ghindă și o mestecă în gură.

— Mult îmi pare rău de mamă-ta. Am iubit-o foarte mult. Nu s-a purtat tocmai bine cu mine, însă dumne-

zeu s-o ierte, toți sîntem plini de păcate, nici eu n-am fost mai bun. N-a spus nimic-nimic de mine înainte de a muri ?

— Ba da, unchiule Remus, de aceea am venit. Chiar de nu aș fi fost adus de domnul Gavrilcea-Hangerliu, tot v-aș fi căutat urmele. Cînd era rău bolnavă, mama s-a rugat de unchiul Alec să te găsească. Se îngrozea că trăiești în pădure, fără așternut și hrană, și ar fi voit să-ți dea o mînă de ajutor. A scos din comodă un colier de perle, care zicea că sînt foarte de preț, și l-a întrebat pe unchiul Alec cum ar putea să te găsească și să ți-l dăruiască. Colierul l-am găsit sub perna mamei, după ce a fost dusă la cimitir, și l-am păstrat ca să ți-l dau.

Filip scoase dintr-un buzunar al pantalonilor un colier lung de perle rotunde și frumoase și-l întinse colonelului. Acesta rămase cu gura căscată de surpriză și, din sclipirile lungi și repetatele accese de tuse, se ghici că voia să-și ascundă emoția.

— Mă ustură ochii din cauza jăraticului, o să-mi stric vederea, pretextă el spre a putea să se șteargă la ochi și să îndepărteze secreția lor excesivă. Biata Caty, adăugă el, s-a gîndit la mine, aveam eu presimțirea că n-are să mă uite. Dă-mi voie, Filip, să te îmbrățișez în amintirea ei.

Și fostul colonel luă în brațele sale pe Filip și-l sărută pe amîndoi obrajii.

— Dumnezeu s-o ierte ! spuse el solemn.

Și luînd dintr-un colț cîteva cristale de rășină de brad, le aruncă pe jăratic. Bordeiul se umplu de un miros asemănător cu al tămîii.

— Cu perlele, urmă colonelul, nu prea văd ce pot face. Le voi ține în amintirea mamei tale, cît voi mai trăi, deși teamă mi-e că mult n-o s-o mai pot duce în halul ăsta. Trăiesc ca Robinson, îmi fac singur uneltele, îmi agonisesc hrana. Robinson nu se temea de nimeni și vedea fețe de oameni. Eu însă stau ascuns ca sălbăticiunile, tresar cînd foșnește frunza și trosnește craca. Un iepure e mai tihnit.

— Și de ce te-ai ascuns ?

— Am fost osîndit la cincisprezece ani muncă silnică. Am evadat crezînd că am să pot trece peste granță. Acum

m-aș preda, poate în felul acesta aș intra în amnistie. Am prins însă gustul pădurii, m-am sălbăticit. Îmi place ghinda și carnea friptă de sălbăticiune. Numai pîinea îmi lipsește. Cîteodată mă aținn în calea țăranilor, cînd cred eu că au pîine ori lipie, și speriindu-i cu înfățișarea mea le iau pîinea. Fac un fel de haiducie.

— Cum, unchiule ? Omori oameni ?

Colonelul avu o tresărire, ca și cînd ar fi fost prins asupra faptului.

— Nu, n-ai nici o grijă, asta ar mai trebui ! Nu fac nici cel mai mic rău nimănui. Doar sălbăticiunile le vînez. Am mîncat și carne de urs. Blana cu care mi-e căptușită pătura e a unui urs doborît acum un an.

— Și cu ce-i omori ?

— Ai să vezi tu. Mănînc ce găsesc ca să trăiesc și nu știu pentru ce. Te pomenești că unii își închipuie că pun la cale vreun complot. Nici văru-meu Gavrilcea nu face vreo ispravă prin pustietățile astea. M-am trezit cu el deodată într-o vară. E foarte secret. Cum a picat aici, nu mi-a spus decît prin aluzii. Cred că a fost parașutat. Și-a închipuit că aci are să găsească o atmosferă favorabilă unei acțiuni în cercurile aristocratice. Ce anume a făcut el cîtăva vreme nu știu, pot să te asigur că, de cînd a venit aici la mine, stă, mă însoțește la vînătoare ori doarme. Cîteodată scrie. Nu dăm ochii cu nimeni, așteptăm ori să ne pice de mîncare, ori moartea. Îl văd cam trist, cum nu e din firea lui. Mai are nădejde, mi-a zis, că va veni nu știu cine să-l scoată de aci. Se uită tot pe cer și tresare la orice zbîrnîitură. Însă aici fiind goluri de aer, avioanele trec la o mare înălțime, și dacă aruncă vreunul ceva, cade cine știe tocmai pe unde. Nu mi s-a părut că se gîndește cineva la noi. O să murim îngropați în zăpadă. Asta să rămînă între mine și tine. Ești aproape un bărbat acum, am încredere în cinstea ta. Eu, personal, n-am făcut nici o crimă, am executat ordinele. Alții m-au împins. Era unul, Wachsen, care dădea ordine grozave cu cea mai mare liniște. Cu el am fost de față la fapte care-ți zburlesc părul pe cap. Și cu toate astea, Wachsen era un om așa de fin, așa de milos ! Căpătase și el o nebunie de la ai lui și ar fi fost în stare să dea foc pă-

durii acesteia cu cîte un om legat de fiece brad dacă ar fi auzit că asta face plăcere *Führer*-ului. Cîteodată, noaptea, aud țipete și plînsete și mi se pare că din prăpastia asta se ridică mii de oameni cu mîinile întinse, care-mi cer sufletele înapoi. Nu mai citesc, prea mare cititor n-am fost niciodată, acum însă neavînd ce face compun și poezii, nu le scriu, le alcătuiesc în minte, și uneori îmi vine să cînt, și cînt așa de unul singur, în mijlocul pădurii.

Remus Gavrilcea făcea pe idilicul inocent și mințea din prudență, neavînd încredere în băiat. Viața lui în pădure era departe de a fi așa de robinsoniană cum pretindea. Cunoscînd amănunțit, ca fost ofițer de stat-major, tot lanțul munților și pozițiile inabordabile, întocmise un plan de rezistență și de atac și prin Gavrilcea comunicase în străinătate anume puncte pentru parașutat arme, corespondență și la nevoie oameni. Ar fi găsit prin munți și un ac aruncat din avion. Intrase în legătură cu cîteva elemente, mai toate din fosta Mișcare, tupilate prin locuri inaccesibile, precum și cu complici și corespondenți aflați prin podgorii și pînă în vale, care îl alimentau. Oamenii ieșiți întîmplător cu pîini în cale erau de fapt astfel de indivizi. El ascunsese pe inginerul Axente și-l ajutase să treacă granița. La disperare nu pregeta să atace și, dacă victimele i se păreau și în stare de a-l denunța, să tragă. Folosea de la o vreme arcul spre a deruta și ca să nu se descopere proveniența armelor ascunse de altminteri prea departe. Mărturisirea lui că s-ar preda nu era sinceră, pe de o parte fiindcă știa ce-l așteaptă și ura din toată inima noua stare de lucruri ; pe de alta fiindcă era încredințat că războiul va izbucni și el va deveni erou al Mișcării și probabil mareșal. Totdeodată era și fricos și n-ar fi voit să se riște fără siguranța izbînzii. De aceea, destăinuind lui Gavrilcea rețeaua nevăzută a ascunzătorilor pe care le inspectase personal, omisese unele din ele ca să poată fugi în străinătate în caz de pericol. Nici Gavrilcea n-avea încredere deplină în colonel și-l ținea de la un timp sub supraveghere, străduindu-se să organizeze fără știrea lui alte legături. De altfel, spre a se evita prinderea întregii rețele, din ce în ce mai firave,

grupul aristocratic era în contact cu colonelul numai prin Gavrilcea, colonelul comunica cu gruparea lui Zănoagă prin unul singur, iar altul din această ceată comunica cu alt grup și așa mai departe. Gavrilcea făgăduise prințesei Hangerliu s-o ducă în străinătate ca să poată face propagandă la radio împotriva dușmanilor «Rumîniei creștine și ierarhice», motiv pentru care o îndemnase să se retragă la mînăstire, apoi, crezînd într-o intervenție militară apropiată, înclină spre ideea de a scoate din țară pe Filip, Hangerlioaica urmînd să fie dintr-un loc mai strategic conducătoarea morală, ușor de înlăturat după succes, a rebeliunii. Însă punctele suspecte fusese lichidate metodic de autorități, și Gavrilcea devenise impacient de a nu se putea mișca din apropierea locului, pe care îl indicase în străinătate pentru aterizarea helicopterului, ce întîrzia să apară.

Colonelul porni la vînătoare a doua zi, însoțit de Gavrilcea și de Filip. Instrumentul lui cinegetic era, spre uimirea băiatului, un arc enorm din trei părți : două curburi și o scurtă linie dreaptă ce întărea flexiunea lui. Era un arc aidoma cu cel al tracilor și sciților. Într-un săculeț-tolbă încredințat lui Filip se găseau săgeți de felurite dimensiuni, făcute din nuiele de lemn dur, cum ar fi alunul, lustruite frumos cu briceagul și ascuțite așa de bine la vîrf, încît, dacă nu le luai în seamă, te înțepau pînă la sînge în degete. Două aripioare din tablete ușoare de lemn erau introduse la capătul opus.

Bărbosul colonel, recăzut în antichitate, își puse arcul pe umăr și urcă povîrnișul spre pădure. Ceilalți îl urmară.

— Este sau nu de folos, explică el lui Filip, trebuie să fac zilnic omor printre vietăți spre a-mi păstra siguranța mîinii și a ochiului. E ca la muzică, exercițiul zilnic. Cu revolverul e mult mai ușor, aici, dacă nu potrivești bine din greutate săgeata și nu dai coardei viteza cuvenită, săgeata nu pătrunde în pielea animalului. Pierzi îndemînarea, mori de foame !

Un stol de corbi negri, cu ciocuri puternice, se învîrtea în jurul unui fag desfrunzit, atîrnat pe marginea rîpei, încărcîndu-l de frunze negre și lăsîndu-l deodată

gol. Colonelul alese din tolba purtată de Filip vreo zece săgeți subțiri ca niște undrele și i le așeză în mînă ca un mănunchi de fulgere.

— Ține-le așa, îl sfătui el, să le pot apuca.

Corbii se învîrteau ca și amețiți de o furtună, fără temere de apropierea oamenilor. Colonelul luă din mîna lui Filip o săgeată, o potrivi în arc și trase. Apoi luă alte săgeți și trase. Și tot așa, din ce în ce mai repede, pînă ce zece mari pete negre maculară zăpada potecii de pe marginea prăpastiei și chiar povîrnișul.

— Ei, acum scoatem săgețile, zise Remus către Gavrilcea, că n-avem să mîncăm corbi.

Gavrilcea, placid, trase pe rînd undrelele însîngerate, se lăsă fără nici un gest de șovăire pe marginea prăpastiei, punînd piciorul pe colții de piatră și pe rădăcini ieșite afară, și aduse corbii căzuți spre abis. Colonelul luă fascicolul de săgeți și-l spălă de sînge în zăpadă. Corbii îi zvîrli în vale. Intrară apoi în pădurea de brad. Printre frunze, jos, se auziră foșnete. Filip nu vedea nimic. Colonelul luă o săgeată subțire și trase, apoi culese ca într-o scobitoare, făcînd cîțiva pași, un animal păros și roșcat. Era un soi de șoarece. Repede, colonelul ochi în ramura ce începuse să se clatine a unui brad. Căzu jos o jivină prelungă și zveltă, cu coada înfoiată. Era o veveriță.

— Omor inutil, filozofă colonelul. Barem dacă ne-am prelungi noi viața mîncîndu-le...

— Nici un omor nu este inutil pentru un centurion, declară Gavrilcea. Prin el învățăm să intrăm în rîndul raselor stăpînitoare.

— Domnul arhitect Ioanide, observă Filip, zicea că centurionii au mers pe un drum criminal, trădînd țara.

Gavrilcea făcu un gest de dispreț.

— Esențială este strîngerea rîndurilor spre a executa ce poruncește revelația. Centurionii merg uniți chiar pe un drum rău.

Nu găsiră nici o vietate bună de mîncare de săgetat și se întoarseră spre conul fumegînd de ceață.

— Adesea se întîmplă să pierd săgețile pe astfel de vînat, mă întorc și mănînc, înfometat, ghindă.

— Ce pasăre mare se învîrtește acolo sus! strigă Filip.

— E un vultur, un pui! Sînt foarte mulți în găurile din stînci. Au simțit miros de sînge și mortăciune și dau tîrcoale.

Vulturul se rotea lin, cu o deschidere grandioasă a aripilor. Colonelul alese o săgeată lungă și tare, se așeză pe marginea genunii, ca un rege med cu barbă frizată în suluri, înălță arcul cu socoteală, dîndu-i înclinarea cuvenită spre cer, apoi, trăgînd foarte adînc de coardă, o slobozi brusc împreună cu săgeata, care zbîrnîia. Pasărea continuă să se rotească solemn, apoi deodată se mișcă precipitat, alunecă puțin în jos și se ridică, în fine se întoarse pe spate și cu aripile mereu desfăcute se prăbuși lent în prăpastia albă.

XXVI

Dispariția lui Filip pricinui mare supărare Hangerlioaichii, al cărei pahar era și așa plin de amărăciuni. Un consiliu fu convocat, și monseniorul Valentin de Băleanu, cu dedesubturile lui foșnitoare, Șerica Băleanu, în blana uzată de leopard, mareșalul Cornescu și toți ceilalți urcară primejdioasa scară a locuinței prințesei. O splendidă limuzină se opri în poartă și din ea coborî, cu bastonul pe mînă, Gaittany.

— Acest copil este ineducabil, zise iritată Hangerlioaica, bătînd cu mîna în mînerul fotoliului ei cînd toți invitații luară loc pe bănci, pe sofa, pe unde putură. În vinele lui nu curge sînge hangerliesc.

— E Max în persoană, observă Șerica. Vreo îndoială în privința aceasta nu încape.

— O fi! replică Hangerlioaica. Nu vorbesc de fiziologia lui. Nu are temperament de prinț rumîn. E aventurier, mă-sa i-a dat toate năravurile ei. *Il fréquente*

le bas peuple, il aime se frotter chaque jour à la canaille.[1]

— *Ayons confiance dans la pureté de son âme !*[2] recomanda onctuos monseniorul.

— Max era, zise mareșalul, tot așa de popular. Și cu toate astea a fost un perfect aristocrat.

— Ce are de a face Max ? se supără Hangerlioaica. Max se fandosea, avea humorul pervers. Îi plăcea să mistifice spălătoresele. *Il s'amusait tout simplement ! Mais il était un prince, un vrai.*[3]

Zicînd aceasta, Hangerlioaica luă de pe o tavă de tinichea o bucată de dovleac copt și mușcă din ea.

— Este un vlăjgan de șaisprezece ani, continuă ea. E cu neputință să-l mai păzești. Nu pot să-mi închipui unde a plecat.

— E la o vîrstă ingrată, trebuie înțeles, zise madam Farfara. A fost, nu demult, la masă la Ioanide. Toată preocuparea lui era să-și găsească un rost. Vede în jurul lui numai oameni cu o meserie și începe să aibă îndoieli asupra felului cum vedem noi lucrurile. Are și el ideile lui.

— *Ah, il a des idées !* rîse disprețuitor prințesa. *Je n'aime pas les idées, moi.*[4] Un prinț n-are ce face cu ideile.

Și hangerlioaica puse din nou mîna pe dovleac, dar îl zvîrli imediat cu dezgust.

— O să-l găsim, nici vorbă, interveni mareșalul Cornescu.

— Nu mă îndoiesc, zise Hangerlioaica. Nu e vorba de asta. Am voit să deștept în inima lui simțiri sănătoase de creștin și de rumîn și n-am izbutit. Cel puțin, nu văd pînă acum efectele. Sînt prea bătrînă. Nu vreau să mor la mahala. Eu, prințesa Hangerliu, care am luptat toată viața să insuflu tinerelor rumînce sentimente creștine, vreau să sfîrșesc într-un locaș de reculegere. Mă duc la mînăstire.

[1] Frecventează oamenii de jos, îi place să se amestece cu cei de neam prost.
[2] Să avem încredere în puritatea sufletului său !
[3] Se amuza, pur și simplu. Era însă un prinț, unul adevărat !
[4] A, are idei !... Mie, uneia, nu-mi plac ideile.

Această declarație stîrni un cor de exclamații.

— Să ne părăsești, tocmai acum ? se dezolă, artificial, Șerica Băleanu.

— Tocmai acum ? Ce înseamnă asta «tocmai acum» ? se însufleți Hangerlioaica. Se petrece ceva important acum oare ?

— *On a des espérances !*[1] zise moale Șerica.

— Mofturi ! jucă teatru Hangerlioaica. Nici una. Mizerabilii ne-au abandonat. Nu mai este nici o nădejde, cel puțin cît trăim noi. Datoria noastră e de a lăsa urmașilor pilda unui sfîrșit vrednic de clasa noastră. Altceva nu-i de făcut. Aristocrații nu fac răzmeriță.

— Veți lăsa un mare gol în mijlocul nostru ! se auzi glasul lui Vasilevs-Lascaris.

Hangerlioaica aruncă o privire plină de fulgere în direcția lui, fiindcă nu-l socotea de loc aristocrat.

— De altfel, lucrul e hotărît. Mă duc la mînăstirea Horezu, care numără printre ctitorii săi cei mai de seamă familia noastră. Am primit încuviințarea și poimîine plec.

— E-n regulă ! confirmă Gaittany, care negociase această afacere fără a-i cunoaște substratul politic.

Mult timp nimeni nu scoase nici un cuvînt și răsunau doar de afară strigătele unor copii care se jucau în zăpadă. Toți ședeau, cu excepția lui Gaittany, absorbiți în gînduri ; monseniorul-prinț părea foarte contrariat.

— *Malheureusement,* suspină el, *les monastères orthodoxes ne sont pas des lieux de recueillement. Vous n'y trouverez pas le repos.*[2]

— Și de ce nu ? izbucni Hangerlioaica cu ciudă. Fiindcă maicile noastre sînt modeste și nu joacă operă italiană ? Află, monseniore, că printre ele au fost adevărate sfinte pe care lumea nu le cunoaște fiindcă n-avem la îndemînă mijloacele de publicitate ale catolicismului.

Prințul Valentin de Bălcanu împreună mîinile rugător, dînd a înțelege că o asemenea discuție nu era în folosul religiei.

[1] Avem speranțe.
[2] Din nenorocire... mînăstirile ortodoxe nu sînt locuri de meditație. Nu o să găsiți odihnă acolo.

— Înainte de a pleca, se calmă brusc Hangerlioaica, vreau să hotărîm împreună ce facem cu Filip. Sînt pentru un consiliu de familie care să-l supravegheze pînă ce devine major și capătă conștiința clasei lui. Îl veți lăsa, desigur, să aleagă el la cine vrea să stea, e un adevărat huron, greu de domesticit. Să existe măcar o tutelă discretă. Cine credeți că ar putea intra în acest consiliu ?

— Dumneavoastră decideți, prințesă ! zise Leon Cornescu.

— Bineînțeles, propun întîi pe prințul și pe prințesa Hangerliu ca Hangerlii, apoi pe mareșal. Prințesa Basarab cred că nu va refuza.

— Desigur că nu ! spuse rece în numele ei Matei-Radu Basarab.

— Cred că e de ajuns.

Monseniorul părea foarte stînjenit și-și mîngîia mereu pieptul, expunîndu-și mîna albă și fină.

— Ar putea intra, propuse Gaittany generos, și monseniorul.

— Dacă vrea, admise cu oarecare bruscheță Hangerlioaica, foarte bine. Îl invit ca prinț, nu ca prelat catolic.

După aceasta, Hangerlioaica concedie asistența, binevoind a o conduce la ușă, după ce se ridicase cu oarecare sforțare după fotoliu, ajutată de secretarul ei și de mareșal. Toți coborîră, prudenți și tăcuți, pe scara cu trepte rupte. Regretau pe prințesă pentru optimismul ei obișnuit și fiindcă în podul ei găseau un loc de reuniune și dezbatere a întrebărilor ce le chinuiau sufletele. La Șerica adunările ar fi fost cu neputință din cauză că aceasta ședea prea în centru, Basarabii erau distanți și aveau micul lor cerc compus din tineri. Șerica Băleanu visase că Ioanide, dînd regulat seratele lui strălucite, îi va da prilejul, încetul cu încetul, să-și refacă cercul ei monden și să apară ca o Madame de Staël a republicii. Ioanide însă nu mai dădea recepții și se auzea că va pleca în provincie.

A treia zi de dimineață, Hangerlioaica se urcă, împreună cu Gaittany, în eleganta limuzină a acestuia. Lîngă șofer luă loc secretarul ei. Obișnuiții prințesei

se aflau în poarta casei, înconjurați, mai de la distanță, de mahalagiii curioși. Toți îi sărutară mîinile înclinîndu-se foarte adînc și monseniorul o binecuvîntă pripit cu degetele în chip de cruce. Generăleasa Cernicev, prin căsătorie Prejbeanu, depuse în automobil, la picioarele Hangerlioaichii, un mare buchet de trandafiri culeși din grădina ei. Avea trandafiri obișnuiți cu frigul, care înfloreau pînă în decembrie, dacă gerul nu era mare. Hangerlioaica era emoționată, dar obișnuită a nu da frîu slăbiciunilor, salută în dreapta și-n stînga, cu zîmbete stăpînite. Cînd mașina se puse în mișcare, își reluă repede ținuta țanțoșă și întunecată și la întoarcerea automobilului cu portiera spre strada Băneasa Ancuța, cotind în dreptul lacului, Hangerlioaica nu clinti măcar capul să vadă ulița pe care locuise și pe prietenii ei venind prin mijlocul drumului. Numai Gaittany făcea cu mîna saluturi și bezele.

În mînăstire, sosirea Hangerlioaichii produse turburare. Numele ei era prea cunoscut în sferele ortodoxe și, oricîtă smerenie prefăcută punea prințesa în ținuta ei, gestul de stăpînă rămînea nealterat. Avea aerul de a fi venit în inspecție. Stareța se zăpăci, maicile se strînseră în jurul ei cu un respect potrivnic disciplinei monahale.

— Înțeleg să fiu, declară Hangerlioaica, așezîndu-se pe o bancă de piatră din tinda bisericii, simplă călugăriță, uitată de lume.

După ce se mai odihni puțin, intră în biserică, sprijinindu-se de baston și urmată de ceata monahală. În pronaos dădu cu ochii de două mari sarcofage în stil Renaștere și de figurile ctitorilor de pe pereți.

— Sîntem rude, zise ea arătînd cu bastonul șirurile hieratice, în straie somptuoase, de felul meu mă trag din Brîncoveni.

Apoi merse îndărătul unui sarcofag și arătă cu bastonul pe podeaua de piatră o lespede lunguiață ca a domnilor din Biserica Curții Domnești de la Argeș. Lespedea avea înfloriturі pe margini, o cruce lungă cu brațele scurte și un început de inscripție cu litere latine, în stilul celor slavone :

«Aici odihnește roaba lui Dumnezeu... săvîrșită întru Domnul la leat...» Numele moartei și data morții nu erau completate, piatra rămăsese nescobită.

— Acesta este, declară prințesa, mormîntul meu. Aici am dorit să fiu înmormîntată.

O maică bătrînă se închină de cîteva ori, cu mare smerenie, celelalte rămase într-o tăcere admirativă. Păsiră în biserică, unde prințesa făcu cîteva cruci pline de dignitate, trăgîndu-se apoi într-o strană și contemplînd în tăcere și autoritar biserica. Era atît de solemnă, încît stareța nu îndrăzni s-o smulgă din împietrirea ei. În fine, Hangerlioaica descinse din strană și se îndreptă spre ieșire. Atunci stareța o pofti la masă. Era spre înserat și, în așteptarea prințesei și a lui Gaittany, hotărîse ca cina să se dea la sosirea acestora. Intrară cu toții în trapeza cu boltă și firide ogivale și se înșirară la cele două mese lungi. Stareța, Gaittany, Hangerlioaica și un preot se așezară spre mijloc lîngă sobor, iar secretarul în marginea mesei, lîngă o maică bătrînă. Din loc în loc, pe masă, erau șfeșnice cu lumînări aprinse.

— Parcă te cunosc, zise Hangerlioaica scrutător către preotul cam fălcos și cărunt.

— Da, mărturisi acesta, am fost confesor la una din școlile domniei-voastre.

O maică tînără, rotofeie la față, se ridică și începu să recite :

— «Mînca-vor săracii și se vor sătura și vor lăuda pe Domnul, iar cei ce-l caută pe Dînsul, vii vor fi în inimile lor în veacul veacului. Slavă Ție, Dumnezeul nostru, slavă Ție. Doamne miluiește, Doamne miluiește, Doamne miluiește.»

— Doamne miluiește, murmurară toți, afară de Hangerlioaica și Gaittany.

— Binecuvîntează, părinte ! sfîrși maica.

Preotul se ridică și binecuvîntă masa. Două călugărițe adusese pe rînd castroane cu o fiertură fumegîndă. Pe masă era mămăligă, dar și felii de pîine, în apropierea musafirilor.

— Sîntem în post ! vesti stareța, nu vă putem da alte bucate.

O călugăriță se ridică la un pupitru așezat în apropierea intrării și începu să citească într-o carte ceva din care Gaittany nu distinse decît «mucenica Anastasia». Se citea din viața sfîntului zilei. După ce sfîrși, călugărița se așeză la masă și ea și începu să mănînce. Ciorba era, după miros, foarte gustoasă și rafinată (maicile căutase să suplinească, prin finețe culinară, substanța). Temeiul părea a fi varza tăiată mărunt, însă se distingeau în farfurie bucăți mici de cartofi, cuburi de morcovi, boabe de fasole și de mazăre, chiar conopidă. O mirodenie neidentificată dădea aromă rară acestei ciorbe, pe care maicile o mîncau cu mămăligă. Gaittany, după ce o gustă, ridică ochii spre cer și făcu din mînă gesturi admirative.

— Este delicioasă. Vă felicit din toată inima.

În fond, era dezamăgit. Se aștepta la un prînz pantagruelic. Prințesa mîncă puțin, ca spre a onora masa, apoi depuse lingura.

— De ce nu mîncați ? o întrebă stareța, neputînd evita pluralul. După oboseala drumului, e bine să vă hrăniți.

— Am luat de ajuns, maică stareță. *D'ailleurs je n'aime pas trop le chou* [1] (o luă pe dinainte gura). Seara nu obișnuiesc să mănînc. Iau cel mult un pahar cu lapte sau ceai.

— Din păcate, sîntem în postul Crăciunului ! se scuză din nou. Iar ceai n-avem.

— Cred, interveni preotul, că în acest caz special, avînd în vedere vîrsta doamnei, putem să admitem o abatere.

O maică, deci, aduse prințesei o cană cu lapte, pe care aceasta o bău fără a se mai lăsa rugată. Întrucît Gaittany părea a rîvni, i se aduse și lui lapte fiert, pe care îl mîncă cu mămăligă în farfurie. Astfel începu viața de penitență a prințesei.

Hangerlioaica fu călugărită fără vreun noviciat, avîndu-se în vedere vîrsta și vocația ei religioasă și primi numele de Maximila. Haina călugărească îi sedea admirabil și, cînd intra în biserică, sprijinindu-se pe baston,

[1] De altfel, nu-mi prea place varza.

producea emoție. Maicile, adunate în jurul stranelor, cîntau mai cu silință, ca și cînd o mare autoritate ecleziastică s-ar fi aflat prezentă. I se dăduse o chilie în tinda de jos, ca să nu aibă a coborî scara, și, favoare specială, fără altă maică în cameră. Chilia, la cererea prințesei, fu aleasă dintre cele mai din fund, aproape de zidul înconjurător și de poarta ce duce spre cimitir. Un camion al cabinetului numismatic, trimis de Gaittany, aduse mobilele cele mai de seamă ale prințesei, portretele istorice, între care acela al lui Vodă Hangerliu, *secrétaire*-ul Louis XVI de lemn de trandafir, comoda Louis-Philippe, lada de nuc sculptat și fotoliul. Prințesa reintră în obiceiurile sale. Pe varul imaculat al încăperii, marele portret al lui Hangerliu era de un efect inimitabil, și însăși Hangerlioaica, în fotoliul ei, părea pictată. Cu perspicacitatea ei, prințesa își dădea seama că se arestase singură. Acordîndu-i autorizația de a se stabili la mînăstire, putea fi supravegheată mai bine și nu era îndoială că rapoarte regulate aveau să fie trimise celor în drept. Dar, totdeodată, prințesa își zicea că, în chipul acesta, mai ales dacă își juca bine rolul, se disculpa de orice bănuială, fără a fi împiedicată să-și creeze o atmosferă prielnică în țară printre cei ostili regimului. Era și ea convînsă că o lovitură militară din afară se va produce în curînd. La început, maica Maximila arătă cele mai bune intenții de a se supune cu strictețe regulii monahicești. Încercă să se scoale la miezul nopții și să spună rugăciunea, dar se trezi cînd cocoșii mînăstirii cîntau crăpatul zorilor. Spre a combate somnul, rugă pe maica Stratonica, din chilia vecină, femeie bătrînă (pe care o suspecta principial de a fi spioană), să vie la ea în noaptea următoare. Maica Stratonica tuși la ușă spre miezul nopții, bătu și apoi intră.

— Venii, maică... prințesă!

— *Oui, oui, merci!*[1] zise Hangerlioaica în adormire, întorcîndu-se în pat.

Stratonica se așeză în mijlocul chiliei și, debutînd cu o închinăciune, începu să recite :

[1] Da, da, mulțumesc!

— «Doamne și Stăpînul vieții mele, duhul trîndăviei, al grijii de multe, al iubirii de stăpînire și al grăirii în deșert nu mi-l da nouă...»

Apoi făcu o mătanie adîncă, pînă în dușumea și în direcția altarului bisericii, după care, îndreptîndu-se cu oarecare trudă, urmă :

— «Iar duhul curăției, al smereniei, al răbdării și al dragostei dăruiește-mi-l nouă, slugilor Tale.»

Zicînd acestea, făcu o altă mătanie. Prințesa o privea din pat aprobînd-o cu capul.

— «Așa, Doamne Împărate, continuă maica, ridicîndu-se, dăruiește-ne ca să ne vedem greșelile noastre și să nu osîndim pe fratele nostru, că binecuvîntat ești în vecii vecilor, amin!»

Stratonica făcu iar mătanie. Hangerlioaica păru a voi să spună ceva, dar numai tuși. Maica bolborosi acum cuvinte cu glas scăzut și se închina într-una.

— «Dumnezeule, milostiv fii nouă, păcătoșilor» se ruga ea și se închina. «Cela ce ne-ai zidit, Dumnezeule, mîntuiește-ne» (închinăciune).

Cînd maica aruncă privirile la prințesă, aceasta, îngînată de rugăciune, dormea sforăind. Stratonica ieși în vîrful picioarelor și închise dulce ușa după ea. De aci încolo, rugăciunea la miezul nopții fu definitiv suprimată. În schimb, Hangerlioaica binevoia să asiste la utrenie, cînd aceasta era foarte întîrziată, și la vecernie. Erau cîteva călugărițe tinere, frumoase, cu niște chipuri ca de Rafael și cu voci inocente, care, adunate în jurul pupitrului luminat de două lumînări de ceară, cîntau pe două voci, una din ele îndeosebi, numită maica Asinefta, fiind o soprană încîntătoare. Hangerlioaica se așeza în strană, domnește, iar călugărițele cîntau :

— «Sculîndu-ne din somn, cădem către Tine, Bunule, și cîntare îngerească strigăm Ție, Puternice : Sfînt, sfînt, sfînt ești, Dumnezeule, pentru născătoarea de Dumnezeu, miluiește-ne pe noi.»

Una răspundea :

— «Slavă Ție, Dumnezeul nostru, slavă Ție.»

La vecernie, maica Asinefta se ilustră intonînd următoarea laudă :

— «Lumină lină a sfintei slave a Tatălui ceresc Celui fără de moarte, a Sfîntului, Fericitului, Isuse Hristoase viind la apusul soarelui, văzînd lumina cea de seară, lăudăm pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfîntul Duh, Dumnezeu! ; vrednic ești în toată vremea a fi lăudat de glasuri cuvioase, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce dai viață, pentru aceasta lumea Te slăvește.»

Hangerlioaica îi făcea un semn de felicitare cu mîna și Asinefta, pierzîndu-se de rușine, cînta mai cu foc. Nu-i nici discuție, prințesa ofusca cu totul pe stareță, toate maicile se învîrteau în jurul ei, o ascultau ca pe un oracol, o serveau la masă și o scuteau de orice muncă obștească. Însă prințesa avea tactul de a nu scoate un cuvînt în materie de administrație, de a nu contrazice pe stareță și a se eclipsa îndată ce aceasta avea nevoie să-și desfășoare toate puterile administrative. Ca să atenueze din prestigiul prezenței prințesei, stareța o ținea într-un regim de continuă favoare, foarte plăcut acesteia, scutind-o de orice îndatorire monahală, consemnînd-o discret în chilia ei, sub pretext de infirmitate, trimițîndu-i chiar prînzul acolo, la nevoie. Instalată în fotoliul său, prințesa nu trăia totuși în solitudine. Întîi apărea maica Stratonica. Aceasta îi aducea știrile curente : cum e vremea, ce se gătește la bucătărie, cîte covoare au fost trimise de la atelierul de scoarțe și chilimuri, cine a fost în vizită la stareță. Mai către amiază, apărea stareța în persoană, interesîndu-se de sănătatea prințesei și sfătuind-o, dacă era prea ger, să nu vină la biserică și la masă, ca să nu răcească. Apoi se ivea maica Agnia, o călugăriță între treizeci și cinci și patruzeci de ani, scundă, subțirică și cu ochelari, ce-i dădeau înfățișare de intelectuală. Fusese stareță. Ochii mici, negri sclipeau de inteligență, gura îi era malițioasă, nu spunea însă nimic răutăcios. Descosea pe prințesă asupra Brîncovenilor și Hangerliilor, voia să știe toate ca să împărtășească vizitatorilor mînăstirii, ea fiind, de obicei, călăuza lor. Știa cîteva boabe franțuzește și căuta să prindă noi elemente de la prințesă, care, corectînd-o pe ici, pe colo, se ferea a se transforma în profesoară, fie din oarecare mîndrie, fie pentru a nu atrage asupra ei bănuiala că ademenea pe maici cu cunoștințe profane. Cîteodată își lua permisiunea să-i facă o vizită chiar și preotul, încercînd a-i smulge o părere asupra destinelor ortodoxiei în noile împrejurări. Prințesa, care făcuse mare caz de religie pînă a nu intra în mînăstire, păstra acum o mare rezervă. De fapt, considera că a-ți dezvălui concepțiile intime față de un om care nu e *«bien né»* este primejdios. Era pentru educația aristocratică și ortodoxă și prefera să discute această problemă în cercul ei. Începură să apară, din cînd în cînd, și obișnuiții prințesei, sub felurite pretexte. Veniră, de pildă, Gaittany și mareșalul Cornescu, amîndoi în costume de alpiniști. Intrarea vestitei limuzine nu se făcu fără o mișcare de uimire în curtea mînăstirii. Gaittany declară că vizita în scop curat științific așezămintele vechi, spre a lua vederi ce urmau a fi expuse. Mareșalul era prevăzut cu un aparat fotografic de precizie. Stareța găzdui peste noapte pe cei doi și aceștia cerură învoirea, ca din întîmplare, de a vedea și pe prințesă. Maica Maximila îi primi stînd pe fotoliul ei.

— Prințesă, vă sărut mîinile ! zise Gaittany. Arătați foarte bine.

Și bătu cu degetul în lemnul lăzii de nuc, pe care se așeză.

— Să vă dea dumnezeu tot ce doriți ! spuse stereotip și mareșalul.

— Ei, întrebă Hangerlioaica de la început, ați dat de urmele lui Filip ?

— Se pare că da, răspunse Gaittany, a fost văzut în Gara de Nord plecînd cu un preot pistruiat pe față.

— Bubos ! rectifică sarcastică prințesa.

— Exact !

— Asta e Gavrilcea, nu încape îndoială, se indignă din prudență Hangerlioaica. Mizerabilul a sucit capul băiatului și l-a dus cine știe pe unde.

Gaittany, ca unul care cunoștea perfect pe Gavrilcea, încercă să schimbe vorba.

— E minunat aici, aer, liniște, arhitectură splendidă, într-adevăr domnească. Ați avut o idee excelentă, prințesă, de a veni la Horezu.

— Canalia, își continuă prințesa gîndul ei, ne compromite.

— Nu, nu e sigur, bătu în retragere Gaittany, o simplă supoziție !

— Trag doar nădejdea că sîngele hangiorlesc va vorbi în Filip și-l va conduce pe căile onoarei.

— Nu am nici cea mai mică îndoială, o asigură mareșalul.

Gaittany făcu împreună cu Leon Cornescu puțin alpinism. Acest om, aparent sedentar, care în oraș se impacienta cînd mașina întîrzia și nu concepea să meargă pe jos nici o sută de metri, era un urcător de munți viguros, rezistînd la oboselile cele mai mari. Un singur lucru nu admitea : să se așeze pe jos. Avea întotdeauna cu sine un trepied pe care se odihnea, sprijinindu-se cu capul în baston. Gaittany cu mareșalul merseră pe drumul pe care o luase Gavrilcea cu Filip și care acum trecea printr-o feerie de alb.

— Domnule, exclamă Gaittany cu brațele larg deschise și cu bastonul pe unul din ele, e splendid, e minu-nat !

Cum mergeau așa, pe cărare, în suiș curb, auziră un sunet de talancă. Un țap cu un clopot legat de gît și o capră, deasupra alpiniștilor noștri, pe un dîmb, rupeau frunze, nu cu totul vestejite, de pe crăcile joase ale unui copac. Un țipăt abia distins de copil făcea să se bănuiască un păzitor al lor la o mare depărtare. Deodată, se simți o vîjîitură prin aer, țapul făcu o săritură, apoi se prăbuși, lunecînd de pe dîmb, chiar pe cărarea pe care pășeau Gaittany și mareșalul Cornescu. Clopotul zdrăngăni și amuți, iar blana țapului începu să se păteze de sînge.

— A tras cineva în el ! zise mareșalul. Curios, nu văd nici o gaură de glonte. Abia e împuns cu un fel de undrea cu aripi. Mare mirare !

Cei doi prieteni iarăși porniră în sus, apoi, de teamă să nu întîrzie, se întoarseră. În locul unde fusese țapul nu găsiră de cît o mică băltoacă de sînge.

— Te pomenești că aici sînt vînători de țapi domestici ! reflectă mareșalul. Curios, astfel de undrele, săgeți, am mai văzut cîndva. Unul singur știu că trăgea cu arcul nimerind fără greș și rîndunica în zbor.

— Cine ? întrebă Gaittany.

— Colonelul Remus Gavrilcea. Nu m-aș mira să fie pe aici. În tot cazul, socotesc că nu trebuie să spunem nimănui întîmplarea, nu văd de ce i-am face rău.

— E-n regulă ! aprobă Gaittany.

Hangerlioaica fu vizitată și de fostul ei secretar, care veni tot cu o mașină pusă la dispoziție de Gaittany. Bătrînul aducea o scrisoare din partea Șerichii Băleanu și o enormă cutie de dulciuri din partea lui, adică a familiei sale. Hangerlioaica aruncă ochii pe epistola Șerichii, care era cu totul convențională, ideea principală fiind : *«Je vous souhaite de tout coeur une parfaite tranquillité d'âme»* [1], apoi începu să rontăie din dulciurile secretarului.

— Sînt foarte bune, îl felicită ea, îți mulțumesc.

Bătrînul secretar se ilumină la față de o mare satisfacție.

— Aș dori să vă fiu de folos, zise el, știu că lucrați la memoriile dumneavoastră. Aș putea să copiez.

— N-ai putea face asta decît aici, pe măsură ce scriu. Pe primăvară, cînd e vreme frumoasă, am să vorbesc cu stareța ; poate îți dă o odaie pe undeva în afara zidurilor mînăstirii.

— Fac tot ce-mi porunciți, declară secretarul, prosternîndu-se și sărutînd mîna maicii Maximila.

După plecarea bătrînului, Hangerlioaica își opri cîteva dulciuri, iar restul cutiei îl trimise la trapeză maicilor. Nu voia să se creadă că se hrănește altfel decît celelalte.

Într-o seară, Hangerlioaica se trezi înaintea sa cu un preot, care intrase în chilia ei de-a dreptul, fără să bată. O lumînare mare, groasă ardea într-o cană pe comoda Louis-Philippe, aruncînd pîlpîiri pe figura lui Hangerliu de pe perete. Prințesa nu suferea mirosul de petrol. La început, crezu că este preotul mînăstirii și-l primi cu asprime pentru faptul de a fi intrat astfel, fără să bată. Apoi observă că e altcineva.

— Cine ești dumneata ? se răsti ea, prefăcîndu-se a nu-l recunoaște.

[1] Vă doresc din toată inima o perfectă odihnă sufletească.

Preotul căută cu ochii prin chilie, apoi se așeză picior peste picior pe lada de nuc sculptat.

— Sînt Gavrilcea ! răspunse el, molatec.

— Și ce poftești ? strigă Hangerlioaica.

— Cred că pot să vă spun lucruri ce vă interesează.

— Ești un mizerabil ! zise tare prințesa. Sînt informată că ai răpit pe Filip și-l ții nu știu unde, prin păduri. Pe mine cînd ai de gînd să mă scoți de aci ? Vorbește mai încet, recomandă ea apoi în șoaptă vizitatorului.

— A venit de bunăvoie și va sta atît cît dorește. Am crezut de datoria mea să-l pun în cunoștință de cauză cu unele situații.

— Ce vrei să faci cu el ?

Gavrilcea se bătu placid cu palma pe genunchi. Umbra lui, din cauza lumînării, se profila colosală pe un perete, îndoindu-se și pe tavan.

— Prietenii noștri din străinătate ar dori să-l aibă acolo. Am primit noi știri din afară într-un chip ce nu socotesc de cuviință a divulga. Sînt încredințat că dumneavoastră, prințesă, nu veți scoate un cuvînt despre cele ce v-am spus. Aș fi nevoit, în acest caz...

— Ce ai fi nevoit să faci ? îl întrebă sarcastică Hangerlioaica.

— Să vă suprim în chipul cel mai original.

Prințesa tăcu și bătu nervoasă în mînerul fotoliului.

— Pentru mine, urmă Gavrilcea rece, moartea este promisa de la care pornesc. Soarta mea e ca și pecetluită, scăparea cu viață îmi apare ca un miracol, pe care aproape nu contez. În aceste condiții, simt datoria de a profita de orice moment spre a-mi îndeplini mandatul. Avem, minți el, o rețea destul de bună, deși un grup a fost arestat. Într-o bună zi se va ivi mijlocul prin care Filip, dacă voiește, va fugi din țară... însoțit de dumneata, afară de cazul cînd evenimentele se vor precipita. Meme îl așteaptă.

— Parcă am auzit că ai dat divorț.

— Zvonuri neîntemeiate.

— E adevărat că ai un copil papistaș ?

— Foarte adevărat. Avem nevoie de protecția Vaticanului.

— Domnule, ești un nebun, se supără prințesa, zărind umbra maicii celei bătrîne, totuși ceva mai calmată. Prezența dumitale aci este un scandal. Te rog să părăsești această chilie a unui sfînt locaș.

Gavrilcea deveni mai brutal.

— N-o voi părăsi pînă cînd nu voi ști ce concurs putem avea de la dumneata. Trebuie să înțelegi că lupt pentru cauza noastră comună și că vreau să pun la adăpost chiar pe fiul dumitale adoptiv. N-ajunge să te ascunzi la mînăstire, trebuie să ne dai o mînă de ajutor. Purtarea dumitale, prințesă, este absurdă.

— Șșșt, mai încet ! Și ce dorești să fac ? Sînt maica Maximila, nu mai sînt prințesă, am părăsit lumea ca să nu pun în primejdie existența unor oameni al căror unic rost de aci încolo e să păstreze nepătat un nume și să perpetueze familiile noastre aristocratice rumîne. Nu vreau să am de a face cu nimeni, tot ce-mi spui e utopie.

— Mai mult sau mai puțin. Prezența mea aici, oricum, nu e utopică.

— Mă rog, ce dorești ?

— Pînă la mesajul pe care îl așteptăm, avem nevoie de hrană, de pîine și de mălai, îndeosebi. De carne sîntem sătui. Dacă ne-ai face rost, într-o zi anume a săptămînii, de pîine sau de mălai, depunîndu-le într-un anume loc, în dosul mînăstirii, cineva ar veni și le-ar lua.

— Domnule, e cu neputință. O prințesă rumînă și o călugăriță nu face asemenea fapte.

Cu toate că Gavrilcea înțelegea comedia jucată de prințesă de teama de a nu fi spionată, găsi că prudența și egoismul erau duse prea departe și se supără.

— Adevăratele boieroaice de altădată făceau.

— Nu dumneata ai să-mi dai lecții de boierie, se înfurie la rîndu-i prințesa. Te rog să părăsești această chilie... Și de aș vrea, nu am de unde să procur ceea ce-mi ceri. Te somez, domnule, să dai drumul lui Filip și să renunți la planurile dumitale de prost-gust. Așa vorbi prințesa tare, dar șoptit adăugă : Voi vedea ce e de făcut.

Gavrilcea se ridică tăcut de pe lada de nuc și se îndreptă liniștit spre ușă. Părea puțin alterat la față, dar ținuta era plină de energia molatecă de totdeauna. Felinarul din curte era stins, nu se vedea țipenie de om.

Gavrilcea o luă astfel pe din dosul bisericii, spre poarta care duce la cimitir. Aci îl aștepta o umbră înaltă.

— Ce-ai făcut ? întrebă umbra.

— E cam putoare, se lasă greu !

Gavrilcea și omul din umbră se întoarseră în curtea pustie a mînăstirii și se așezară în dreptul altarului, de unde se vedea bine pîlpîirea lumînării din chilia Hangerlioaichii. Omul înalt ridică un fel de nuia lungă, făcînd gestul a retrage mîna înaintea ei. Un zgomot de sticlă spartă răsună în tinda chiliilor și lumînarea din odaia Hangerlioaichii se stinse. Cînd prințesa, cu mare greutate, găsi, dibuind, chibriturile și reaprinse lumînarea, află înfiptă în ceară o undrea lungă și subțire, cu două aripioare.

A doua zi fu mutată, la cererea ei, într-o chilie de pe tinda superioară. Săgeata n-o arătă nimănui și o aruncă în foc. În fond, admira pe Gavrilcea, tipul «bandit» nu-i displăcea. Cum Gavrilcea era însurat cu Meme, îi iertă mult originea lui obscură și trăgea nădejde că rasa va ieși regenerată din această împerechere. O supăra numai faptul că Meme își botezase copilul în legea catolică. Dacă Gavrilcea ar fi izbutit, într-adevăr, să scoată pe Filip din țară și să pornească o acțiune, Hangerlioaica ar fi fost încîntată. Nu voia să se compromită personal, ca să rămînă o rezervă la momentul propice. Avea o mentalitate proprie, aceea de a pretinde ca toți să facă rebeliune în numele ei, ea însăși, în momente dificile, se punea la adăpost și lucra în cont propriu. Gaittany, în viața de toate zilele, nu făcea altfel. Dacă interesele lui erau în joc, invita pe alții, pe Ioanide, de exemplu.

— Domnule, ești un bărbat cu mare autoritate, vorba dumitale are o deosebită greutate. Cere cuvîntul, combate.

Dacă Ioanide ridica din umeri, Gaittany nu se lăsa, îl denunța îndată ca avînd intenția să vorbească.

— Maestrul Ioanide vrea să spună ceva, să-l ascultăm.

Cînd însă, iscîndu-se discuție în contradictoriu, Gaittany era somat să-și dea și el părerea, declara că n-are nimic de adăugat. Mai curînd fugea pur și simplu în timpul dezbaterilor. Iar dacă cumva cel incitat de el era combătut, în loc să-l apere, Gaittany îl căina :

— Nenorocitul, a stricat totul !

Așezată la *secrétaire*-ul Louis XVI din lemn de trandafir, Hangerlioaica scria zilnic memoriile ei. Transcriem alte cîteva pagini.

«Tata a urmat școala militară de la Saint-Cyr și a urcat toate treptele carierei ofițerești pînă la aceea de general. A fost un ofițer briliant, foarte remarcat la curte prin corectitudinea, eleganța și seriozitatea sa. Purta mustață puțin răsucită ca Ioan Lahovary și avea, în ultima vreme, glasul cam stins și răgușit. La regiment era reputat om foarte sever și drept, deși nu dădea niciodată pedepse corporale. În răscoalele de la 1907 a primit o misiune delicată, pe care a îndeplinit-o cu tact și cu patriotism.»

Aci este cazul de a face o paranteză. Tatăl Hangerlioaichii stîrnjeni chiar pe conservatori și pe liberali prin represiunea sălbatecă a mișcării țărănești în județul unde își avea moșia și unde izbuti a fi trimis. Înțelese misiunea sa ca o însărcinare strict militară și, considerînd orice țăran ca un inamic, nu se liniști pînă nu obținu «victoria». Țăranii, care se îndreptară spre conacul său, fură exterminați pînă la unul, satele adiacente asediate, toți țăranii arestați și porniți, în convoaie, afară din regiunea lor. Chestiunea fu adusă în fața parlamentului. Generalul se explică printr-o scrisoare trimisă ministrului de război, în sensul că un militar nu are căderea să facă politică în timpul unei însărcinări. *«Or, il avait reçu l'ordre exprès de réprimer les émeutes sans pitié et sans délai.»* [1] Chestiunea fu înăbușită.

«Pe cît de sever era tata în viața publică, pe atît de blînd și chiar timid apărea în cea intimă. Preocuparea lui de căpetenie era studiul istoriei armatei romîne, și în acest scop strînsese o bibliotecă vastă, atît în casa de la oraș, cît și în cea de la conac. Ședea în bibliotecă ceasuri întregi, examinînd gravuri și hărți și uneori mă ruga să-i desenez planul unei cetăți sau ordinea de bătaie a unei bătălii ilustre. Biblioteca de la oraș se afla într-o odaie înaltă, lungă și îngustă, plină pînă în tavan cu cărți. O masă lungă în dreapta unei ferestre ocupa jumătate din încăpere. Seara, două lămpi electrice simple, cu

[1] Însă, el primise ordinul expres de a reprima răscoalele, fără milă și fără întîrziere.

abat-jour-uri de metal vopsite verde, luminau masa foarte de jos. Nu existau nici mobile, afară de un fotoliu de lemn, cu o pernă, pentru tata, și cîteva scaune simple, pentru eventualii musafiri. Zidul casei era așa de gros, încît, pe glaful ferestrei, prietenii tatei aveau obiceiul să se așeze ca pe o canapea, bătînd picioarele.

Dimineața, uneori, aproape în zori, cînd era vreme frumoasă, tata făcea o plimbare călare la Șosea, luîndu-mă și pe mine cînd am început să fac equitație. Lua masa cu noi numai la prînz, apoi treceam într-un salonaș, alături de sufragerie, unde tata răsfoia jurnalele și punea unele întrebări mamei. Niciodată, în aceste momente de intimitate, tata nu intra cu mama în discuții grave și nu spunea lucruri ce n-ar fi interesat pe copii. Fratele meu, Nicu, mort mai tîrziu în Maroc, încerca în zadar să-l descoase pe tata în materie de politică. Acesta îi spunea mereu : „Ești ofițer de cavalerie, întreabă-mă de potcoave, de harnașament". Seara, tata lua masa la club. Acolo primea și pe vechilul moșiei, cînd acesta era în trecere prin București.

Între stările potrivite pentru un aristocrat, recomanda, îndeosebi, cariera militară, diplomația, profesoratul universitar, viața monahală (nu și preoția), magistratura. Între științe, înțuviința : istoria, matematica, medicina, economia politică. Admitea ca un boier să fie ministru de finanțe, dar nu contabil sau administrator financiar. Poezia și literatura le admira, nu le socotea însă, în afară de excepții, decente pentru un boier. „Chauteaubriand, zicea el, a fost un aristocrat : mă interesează mai ales ca om politic." Dintre poeții romîni punea în fruntea tuturor pe V. Alecsandri, bardul nostru național și un perfect om de lume. Îl cunoscuse personal și avea scrisori de la el. Și el era de părere că un adevărat boier nu trebuie să se remarce în chip deosebit, geniul implicînd o mare doză de vulgaritate.

Tata a murit, ca să spun așa, din cauza genealogiilor. Făcînd schițe pe suluri întinse de carton vechi, s-a tăiat într-o zi la un deget cu marginea cartonului. Zgîrietura, la început neînsemnată, s-a prefăcut într-o umflătură serioasă și a dat naștere unei septicemii. Fiind la conac, n-a putut fi chemat la vreme un doctor, și, de altminteri,

în privința asta, bietul tată-meu era foarte înapoiat în idei. Nu credea în medicină și prefera descîntecele unui drog farmaceutic. A murit tocmai cînd regele voia să-i ofere Ministerul de Război. Înmormîntarea a fost sobră. Calul său preferat, Mihnea, i-a urmat sicriul. Din partea palatului a venit prințul moștenitor.

Mama a fost o femeie foarte frumoasă, elegantă, plină de măsură în gesturi, cu un păr negru admirabil, pe care, în tinerețe, îl purta cu breton pe frunte. Ochii îi erau negri și catifelați. Vorbea franțuzește cu accent parizian foarte pronunțat, dar totdeodată era una din puținele femei din aristocrație care știa bine limba romînă și o vorbea curat și chiar cu anume particularități, ca „dă ce", „rumîn"; cu care m-am obișnuit și eu. Era prietenă bună și puțin rudă cu Elena Văcărescu. Citea poeții romîni și la ea am auzit pentru prima oară de Al. Macedonski. Era chiar abonată la *Literatorul*. Acest poet aristocrat avea relații în lumea bună și solicita mamei personal plata abonamentului la revistă în cîte o carte de vizită pe care, cu scrierea lui groasă, tremurată și grandiloventă, punea cîteva cuvinte măgulitoare, ba chiar adulatoare.

Mama se pasiona de arta vestimentară a țărăncii romîne, crease un atelier de scoarțe și cusături naționale la moșie și era o membră activă a tuturor societăților avînd drept scop încurajarea industriei textile populare. Se îmbrăca cu cămăși naționale, care îi ședeau de minune, și apărea așa la baluri și serbări. Prezentîndu-se la palat într-un astfel de costum, stîrni admirația familiei regale. În adorația ei pentru tot ce e romînesc, mama traducea în franțuzește colindele și, îmbrăcîndu-se țărănește, ne punea să i le cîntăm în sărbătorile Crăciunului, în fața musafirilor. Am întrebat-o odată de ce nu lasă să vină în casă copiii din sat care mergeau cu moș ajunul și cu steaua. Ea mi-a răspuns că poporul nostru e încă înapoiat și că se temea ca copiii să nu păteze covoarele. Aveam în adevăr la conac superbe covoare persane. Mi-aduc aminte de o chermesă în parcul conacului. Toți invitații, bărbați și femei, erau îmbrăcați în costume naționale românești. Țăranii adevărați priveau prin gard. Ce deosebire izbitoare ! Erau gălbejiți la față, cu cămășile rupte ferfeniță, toți cu picioarele goale. Ne priveau cu ochii holbați, mai cu seamă

pe mama, care era o adevărată Ileană Cosînzeană. Mama a pus să li se împartă ciocolată, pe care unii o mîncau mirați și cu prudență, neștiind ce este. Am auzit că unul a pisat batonul și l-a mîncat cu mămăligă.

Mama intra în locuințele țăranilor și, înspăimîntată de lutul de pe jos și de primitivitatea mobilelor, aducea pe țărani la conac și le arăta salonul cel mare cu mobile Louis XIII, din care îmi mai rămăsese acum cîțiva ani numai un fotoliu, și le explica cum trebuie aranjat un interior. Pe o fată de pe care cămașa și fota căzeau, din cauza slăbiciunii, o sîcîi un ceas, încercînd să-i dea, cu ajutorul acelor de gămălie, o croială mai bună. Se îmbrăcă ea însăși cu iia și fota, demonstrativ, spunîndu-i : „Uite așa trebuie să cadă, uite așa". Era o femeie cu adevărat bună, o figură dintre cele mai nobile.

A murit la Paris, unde și este înmormîntată, în urma unei crize de melancolie. Se plictisea, negăsind mulțumire în nimic. La teatru zicea : „Ah, *l'Avare*, am văzut". De arunca ochii în rafturile cu cărți, exclama : „Flaubert, Zola, Bourget, Anatole France, citit, citit, citit". De se plimba prin oraș, se văita : „Sena, mereu Sena, mereu Pantheonul, mereu Turnul Eiffel". Melancolia, la început cu aspect de simplă tristețe, se agravă, mama începu să plîngă într-una, să se vaite că totul e fără rost pe lume, că soarele se întunecă și că din ce în ce e mai frig. Boala de nervi se complică cu o anemie pernicioasă, și mama se stinse cu cuvintele : „Totul pe lume e în zadar".

Soțul meu Hangerliu îmi venea, cum am spus, puțin rudă. Cînd mi-a fost prezentat întîia oară, m-a pufnit rîsul. Avea un fel de a hohoti gutural, semănînd cu un behăit. Și Max, nepotu-meu, fiul lui frate-său, rîdea astfel, însă el agrava rîsul spre a scandaliza. Soțul meu, dimpotrivă, părea surprins el însuși de convulsiunea coardelor sale vocale și căuta să înăbușe hohotirea. Temperamentul soțului meu era al unui oriental indolent, dublat de un om iubitor de mișcări violente. Parcă-l văd întins pe sofaua largă cu mîinile osoase, căzute pe jos și ochii întredeschiși. Avea o barbă cu peri grosi, care îi înfășura tot obrazul, capul însă fiindu-i tuns mărunt. Umerii obrajilor îi erau foarte scoși afară, sprîncenele abundente se ridicau ca niște arcuri circumflexe, orbitele ochilor erau

enorm de adînci, încît păreau două gropi de umbră. La început, soțul meu speria prin fizicul lui. Apoi, obișnuindu-te, îți dădeai seama de finețea și de perfecta lui creștere. Cînd nu dormita pe sofale cu lungi țigări de foi în gură, pleca la vînătoare cu carîmbi de pînză tare, cu un cojocel căptușit cu blană de lutru și vîna zile întregi, neostenit, aducînd mormane de vînat. Nu ținea seama de opreliști, vîna și în sezon interzis, descurcîndu-se îndată, deoarece miniștrii îi erau toți cunoscuți. Dormea și pe mormane de frunze veștede, în pădure, iarna, învelit cu o pătură îmblănită. Tata nu admitea ca un aristocrat să-și cîștige existența prin funcții publice, de aceea...» (Aci este în manuscris o rotocoală de ceară galbenă și o arsură, de la luminarea răsturnată cînd fu lovită cu săgeata.)

Desele vizite pe care le primea, în ciuda depărtării, speriară pe Hangerlioaica și pe stareță. Începură să se adune la biserică, duminica, și țărani de prin împrejurimi, doritori a vedea pe maica prințesă. Întîmplarea cu săgeata lua în imaginația oamenilor proporții fantastice. Se zicea că duhul nepotului ei împușcat îi da tîrcoale devenit strigoi și că nu putea pătrunde în chilie fiindcă era stropită cu agheasmă. Strigoiul căuta sînge de om să se hrănească și, negăsind, omora caprele și le bea sîngele. Hangerlioaica, teatralistă de felul ei, hotărî să facă o demonstrație de neuitat, în urma căreia să rupă definitiv legăturile cu lumea din afară. Invită la mînăstire pe prietenii ei din București și cu îngăduința stareței și a preotului își făcu de vie slujba înmormîntării. Antoine și Serica Băleanu, Gaittany, mareșalul Leon Cornescu, prințesa Zoe și Matei-Radu Basarab, Vasilescu-Lascaris, madam Valsamaki-Farfara, regele Vanhtang și generăleasa Cernicev, contele și contesa Iablonski, contesa de Verner-Sternberg, Lotte Bellio și alți frecventatori ai lui Matei-Basarab, Smărăndache și doamna Smărăndache, chiar monseniorul Valentin de Băleanu și încă mulți alții apărură *in corpore* pe poarta cea mare a mînăstirii. Călătorise toți cu trenul în clasa a treia, inclusiv Gaittany, care nu voi să distoneze, și se transportară la mînăstire cu două autobuze trimise înainte în «expediție științifică» la Rîmnicu-Vîlcea de către directorul cabinetului numismatic. Cînd păsiră în incinta mînăstirii, se trăgeau clopotele, și o

parte din soborul călugăresc împreună cu stareța se afla adunat în fața bisericii. Altă procesiune de maici și preotul se mișcau încet, de-a lungul tindei de sus unde locuia Hangerlioaica, trăgînd parcă ceva greu și cîntînd mereu : «Sfinte Dumnezeule». Abia cînd procesiunea coborî scările, vizitatorii văzură despre ce era vorba. Patru maici tinere țineau de belciuge un pat de lemn greu, pe patru picioare, o năsălie, în fine, pe care era întinsă o călugăriță acoperită pe față cu o năframă. Alte călugărițe mergeau în șir de o parte și de alta. Purtătoarele lăsară jos pe caldarîm năsălia și-și frecară degetele delicate în care belciugele lăsase urmă. Preotul fălcos cînta : «Cu duhurile drepților celor ce s-au săvîrșit odihnește sufletele robilor Tăi, Mîntuitorule, păzindu-le pre dînsele întru viața cea fericită, care este la Tine, Iubitorule de oameni !» Falsa moartă tuși o dată cu putere, încît năframa sări în sus. O maică se plecă și i-o puse pe față. Atunci se văzu că maica întinsă pe năsălie era Hangerlioaica. Ședea țeapănă și mîndră, cu mîinile încrucișate pe piept. Maica Stratonica împărți lumînări de ceară la toate călugărițele și la toți cei de față.

— Ce idee grotescă ! șopti Gaittany la urechea doamnei Valsamaki-Farfara.

— *Que le mystère de la mort est beau et troublant !* [1] zise monseniorul de Băleanu.

— Aveți dreptate, își schimbă brusc părerea Gaittany, e impresionant !

Dar apoi imediat se deplasă lîngă Smărăndache.

— Ce zici ? îl descusu el mai mult din ochi.

— Prințesa are gusturi medievale. Îi place spectacolul terific.

— Da, domnule, aprobă Gaittany, așa e. Cum am putea să mîncăm ceva ?

Din fericire, acest deziderat al lui Gaittany fu satisfăcut. «Moarta» fu așezată pe năsălia ei în partea stîngă a tindei, între patru sfeșnice puse în chip de cruce. I se lipiră lumînări și pe marginile patului, apoi fură stinse din pricină că năsălia era acoperită cu o rogojină, pe care ședea de-a dreptul, înfășurată în rasa ei, Hangerlioaica, și o lumînare, îndoindu-se, aprinse o porțiune a rogojinii. Era cam pe la amiază, afară era cald și un stol de vrăbii făcea mare larmă în tindă, unde găsise o bucată de prescură. Două maici, rămase lîngă năsălie, începură să psalmodieze cu o Psaltire înainte. Stareța invită pe musafiri în trapeză, la o gustare. De astă dată, aduse smîntînă și unt proaspăt, cu mămăligă, pe care Gaittany le decretă eminente. De obicei, mortul stă vegheat în tindă trei zile și se îndreaptă spre groapă după ceasurile două. Acum, fiind la mijloc o simplă ceremonie simbolică, «înmormîntarea» se făcu îndată, după sfîrșitul gustării. Clopotele și toaca începură să răsune și, cînd ieșiră din trapeză, vizitatorii văzură o maică tînără, spînzurată gratios cu mîinile de funia clopotului, sus în clopotnița de deasupra porții, ridicîndu-se în aer și coborînd, după oscilațiile aramei. Patru maici ridicară din nou de belciuge năsălia, pe care Hangerlioaica se pare că atipise de-a binelea. Îi lipiră din nou la capete patru lumînări aprinse, mai groase, ca să nu se mai îndoaie. Năsălia fu adusă în fața bisericii, unde fu lăsată jos. Maicile, pe două rînduri, cu lumînări aprinse în mînă, cîntară «Sfinte Dumnezeule, sfinte tare, sfinte fără de moarte, miluiește-ne pre noi». Apoi, năsălia fu din nou ridicată și purtată încet în direcția porții, între cele două șiruri de maici, în vreme ce vizitatorii veneau în urmă. Maicile cîntau într-una : «Sfinte Dumnezeule», și clopotele băteau.

— Domnule, zise Gaittany către regele Vahtang, mutînd dintr-o mînă într-alta lumînarea, ia te uită sus, ce picior frumos are maica tînără care trage clopotele. E delicioasă !

Prejbeanu strîmbă din nas. Privirile lui erau fixate asupra unei călugărițe bătrîne, umflată la față din cauza strînsorii camilafcei, și care, cîrnă și îndesată, semăna cu Esop sau cu Verlaine. Cortegiul o luă, deodată, pe lîngă biserică, îndreptîndu-se spre altar. Se auzi un strănut care era al Hangerlioaichii. De astă dată, năframa nu mai căzu, căci moarta ridică o mînă și potrivi singură pe obraz învelitoarea. Niște pisici grase cu pete galbene se încurcau printre picioarele maicilor. Asinefta, cîntînd «Sfinte Dumnezeule», le împinse blînd cu piciorul, altele făcură semne discrete animalelor să se dea la o parte. În spatele alta-

[1] Cît e de frumos și turburător misterul morții !

rului, năsălia fu iarăși depusă în cîntece și sunet de clopote. Maica semănînd cu Verlaine începu să plîngă zgomotos. Maicile mai tinere se întoarseră spre ea și-i făcură cu mîna semn să tacă. Ceremonia decurgea greu și Gaittany arăta simptome de plictiseală. Scoase din buzunar *Romînia liberă*, să-și facă vînt cu ea, și aceasta stinse lumînarea de care Gaittany căuta să scape. Cînd însă văzu că clopotele și cîntările se întețesc și cortegiul pornește din nou, își reaprinse lumînarea la aceea a doamnei Farfara.

— Oricum, e sinistru ! își dădu el cu părerea față de mareșalul Cornescu, care era înaintea lui.

— Sînt unii, zise acesta, care țin sicriul în casă și dorm în el.

— E de văzut, se întrebă Smărăndache, pînă unde merge. Mi s-a spus că are intenția să se îngroape de vie.

— *Non, non !* protestă monseniorul. *La princesse ôse regarder en face la mort et rien de plus, elle fait la répétition de son dernier jour.* [1]

Cum recordor quod sum cinis
Et quod cito venit finis,
Sine fine pertimesco
Et ut cinis refrigesco. [2]

C'est dommage qu'elle soit schismatique. Je prierai pourtant pour elle ! [3]

Cînd procesiunea cu lumînări trecu prin poarta de din dos, din spatele altarului, scroafa mînăstirii, care ședea într-o îngrăditură rezemată de partea exterioară a zidului, scoase niște grohăituri formidabile, crezînd că vine cineva să-i dea de mîncare. Ciori numeroase croncăneau prin aer, trecînd din pom în pom, speriate de lumini și de cîntece. Pomii nu erau încă înfrunziți, un aer rece se lăsa, un fierăstrău se auzea tăind ritmic lemne și mai departe un clocot de rîu rostogolit pe pietre. Cortegiul intră pe poarta

[1] Nu, nu !... Prințesa îndrăznește să privească moartea în față și nimic mai mult, ea face repetiția ultimei sale zile.

[2] Cînd mă gîndesc că sînt cenușă
Și că moartea vine repede,
Tremur necontenit
Și ca cenușa devin rece.

[3] Ce păcat că e schismatică ! Mă voi ruga totuși pentru ea !

cimitirului și se îndreptă pe o alee înspre capelă. Acolo maicile depuseră iarăși năsălia. După ce se citiră Hangerlioaichii moliftele de dezlegare, năsălia fu ridicată, dusă alături în micul cimitir și lăsată între două morminte. O maică merse în pavilionul de acolo cu coloane canelate în chip de fascii de nuiele și aduse o sapă pe care o înmînă preotului. Acesta luă puțin pămînt din capătul năsăliei și-l presără cu sapa pe rogojină, lîngă capul prințesei. Apoi luă țărînă de la picioare și din părțile laterale, zicînd :

— «Al Domnului este pămîntul și plinirea lui».

În cele din urmă, închipuindu-și că umple groapa și presărînd puțin pămînt pe pîntecele prințesei, rosti :

— «Pămînte, deschide-te și primește pe cel zidit din tine cu mîna lui Dumnezeu mai înainte, carele acum iarăși se întoarce la tine, cel ce l-ai născut ! Căci ceea ce a fost dupre chip, Ziditorul a luat ; iară Tu priimește trupul lui ca pe al Tău.»

Preotul tuși, Hangerlioaica îi răspunse ca un ecou, cu o mică tuse. Ceremonia se sfîrșise. Maicile și asistența părăsiră năsălia și cu lumînările încă aprinse ieșiră din cimitir și reintrară în curtea mînăstirii. Apoi, vizitatorii, însoțiți de stareță, trecură în curtea exterioară, unde îi așteptau autobuzele.

— Maica Maximila, le zise în chip de rămas bun stareța, a ieșit din lumea aceasta și vă spune adio prin glasul meu.

Urmă o tăcere apăsătoare.

— Adio ! zise în fine Șerica.

— Dă-i drumul ! ordonă Gaittany cu parapon șoferului.

În cimitir, maica Maximila continua să stea întinsă pe rogojina năsăliei, cuprinsă de gînduri indefinite și îngînată de croncăniturile ciorilor. Un băiețaș, cu o căciulă în chip de potcap, trasă peste urechi, paznic la oi ca novice la o mînăstire apropiată și care, aflîndu-se prin apropiere, atras de sclipirea lumînărilor, intrase în cimitir și fusese de față, de la depărtare, la ceremonia înhumării, mai ședea încă nedumerit, privind cu teamă și curiozitate moarta neîngropată. În cele din urmă, luîndu-și inima în dinți, se apropie de năsălie și trase încet năframa de pe fața prințesei. La început, aceasta nu se mișcă, apoi,

simțindu-se descoperită pe obraz, întoarse ochii și, în cele din urmă, se ridică teribilă în capul oaselor.

— Ce vrei, mă ?! se răsti ea la băiat. Marș d-aci, *espèce de crétin*. [1]

Și, dîndu-se jos de pe năsălie, o luă plină de demnitate spre poarta mînăstirii.

XXVII

Hrana începu să fie o preocupare tot mai îngrijorătoare pentru cei doi Gavrilcea. Colonelul făcea fenomene scorbutice, gingiile începeau să-i sîngereze. Căuta muguri, dar aceștia erau amari ; în apropierea ascunzișului brazii predominau. Gavrilcea izbutise să aducă din cînd în cînd pîine și mălai, depuse printr-o călugăriță la o țărancă chiar de Hangerlioaica cea aparent așa de refractară conspirației. De la o vreme însă i se păru că drumurile spre vale sînt supravegheate. Ar fi trimis pe Filip cu bani să cumpere prin sate, de pe la țărani ; pentru asta ar fi trebuit să-i arate topografia exactă a locului, să-i dezvăluie punctul de trecere din valea stîncoasă, pe platoul cu brazi. N-avea încredere. Remus Gavrilcea ieșea de obicei din regiunea prăpastiei și se apropia de comune, vînînd ce găsea în cale, chiar și purcei la nevoie. Nu se sfia să intre în vorbă cu drumeții, să culeagă, de ici, de colo, cîte un obiect de care avea trebuință, sîrmă ghimpată, străchini. De la niște lăieți cumpără, într-o vară, un ceaun. Însă banii, căpătați de la Gavrilcea, erau falși, tipăriți în străinătate. Colonelul nu știa acest lucru.

De două zile nu vînă nimic și mîncară cîteșitrei ghinde și mămăligă veche friptă pe spuză. A treia zi fură mai norocoși. Suflase peste noapte un vînt năpraznic, care speriase vietățile în pădure. Colonelul, pîndind cu răbdare, zări o veveriță, umblînd în scorbura unui copac. Trase cu arcul în ea și o omorî, apoi se duse și scormoni cu mîna prin pîntecele copacului, pe care îl găsi plin de alune.

[1] Idiotule !

Își umplu buzunarele largi și veni la bordei cu veverița de coadă.

— Asta nu se mănîncă ? întrebă Gavrilcea.

— Pînă acum n-am mîncat astfel de jivină, răspunse colonelul.

— Buffon, zise Filip, pe care l-am citit cu tanti, învățînd pe dinafară pagini întregi, scrie că nu e rău : «*leur chair est assez bonne à manger*» [1].

— Te pomenești ! rîse colonelul.

Și, icșind afară cu un briceag, făcu o groapă deasupra bordeiului, jupui animalul și-l curăți de măruntaie, apoi astupă groapa cu frunze putrede. Friptă pe jăratic, veverița n-avea miros rău. Gavrilcea mîncă din ea, Filip gustă și el, colonelul nu se atinse însă și se mulțumi cu ghindă și alune. De altfel, veverița era prea mică.

În noaptea următoare fu iar vînt. Troița se izbea ritmic de gura cavernei, pîrîituri colosale se auzeau în pereți, copacii trosneau ca și cînd ar fi fost trăsniți ; după un tumult grozav ca de milioane de darabane, urma o liniște relativă, apoi un fîșîit ca de ceva tîrît, soapte sporite înfricoșător. O forță tiptilă sufla parcă printre pomi toate frunzele și acele de brad. Fîșîitura devenea lignoasă, violoncele vibrau în unison, o pocnitură acoperea toată orchestrația și după aceea urma un haos de urlete, izbituri, trosnituri, tunete prelungite.

— Se rup pomii pe undeva ! zise Gavrilcea.

— Pe margini se cam frîng coamele, explică Remus, trosniturile vin, mai ales, de la brazi, care sînt scuturați de vijelie de sus în jos.

În pauzele dintre trosnituri, cînd vîjîitura își umfla iarăși pieptul, se auzeau totdeodată niște țipete ascuțite ca de copii, un soi de răgete, începînd-o gros și sfîrșind ca un flaut răgușit, guițături infernale, micunături.

— Ce țipă așa ? întrebă Filip mai mult interesat decît înfricoșat.

— E tot vîntul ! zise colonelul, dar sînt și sălbăticiunile doborîte de prin pomi, scoase din ascunzișuri. Mîine, dacă se potolește, găsim cu siguranță ceva.

A doua zi, într-adevăr, ieșiră la vînătoare, cu mare

[1] Carnea lor e destul de bună de mîncat.

greutate. Deschizătura era astupată de zăpadă și de crăci rupte, aduse de vînt. Cărarea de pe marginea prăpastiei dispăruse sub mormane de ramuri și cei trei avură mult de furcă spre a-și croi un drum către izvorașul de apă, care venea nu se știe de unde într-un șanț îngust și se prelingea în conul misterios. Probabil că acolo, în fund, își găsea o ieșire spre altă vale, astfel, cu vremea, prăpastia s-ar fi prefăcut în iezer. Într-adevăr, într-un punct al ei pădurea în cerc avea o mică întrerupere, peste care erau aruncați trunchi lungi și groși de stejar. Acolo trebuie să fi fost porțile, foarte înguste, ale infernului alb. Colonelul plecă la vînat, înarmat cu mai multe arcuri ; avea de toate dimensiunile : unul mai mare ca al lui Nemrod și altele din ce în ce mai mici, unul ca o praștie cu săgeți scurte și subțiri. Acesta din urmă era pentru păsărele. Coarda lor era din fir de păr împletit, păr din capul și barba colonelului. Pentru jivinele cu pielea tare, vînătorul avea săgeți speciale. Sîrma ghimpată o aduna în acest scop. Era ușoară și cu vîrfuri. Colonelul o desfăcea, o tăia în bucăți potrivit de lungi și apoi le ascuțea pe piatră, cu o răbdare nemaipomenită, vîrful, pînă devenea acut ca un ac. În același chip își confecționa și ace, ascuțind o sîrmă și găurind-o cu un cui, tot atît de subțire, de piatră. Avea un brici ieșit dintr-o potcoavă. O frecase atîta zile întregi, încît reteza și firul de păr. Cu el își tăia chica ușurîndu-și ceafa. Barba însă și-o lăsa nerasă, avînd nevoie de perii ei. Cînd pătrunseră în pădure, colonelul atrase atenția tovarășilor să nu facă zgomot.

— Am zărit aici un cerb odată. Sînt sigur că sînt. E un loc unde se făceau vînători regale.

Stătură multă vreme la pîndă, pînă ce colonelul le făcu un semn cu degetul, fără a vorbi, arătîndu-le spre marginea pădurii. Acolo era un brad voinic, răsturnat din cauză că pămîntul în care era înfipt era afînat și se surpase la vale, lăsînd rădăcina descoperită. Cei doi nu înțeleseră ce vrea să spună colonelul, își închipuiră că atrage atenția asupra trunchiului. Colonelul luă arcul cel mare și făcu semn lui Filip să-i întindă tolba, din care alese o săgeată lungă de sîrmă, foarte ascuțită. Deodată, Filip constată că ramurile bradului se mișcă și două din ele săriră în aer peste trunchiul răsturnat. Atunci își dădu

seama că era un animal. Cerbul făcuse un salt și se desprinsese din coroana bradului, cu care se confundase. Avea coarnele lungi, maiestuoase și crăcoase, era un adevărat arbust ambulant. Ridică atent capul spre a asculta și privea înaintea lui aproape pieziș, nemișcat. Nu distingea, se pare, pe cei trei, înfășurați în cojoacele lor de blană de oaie cu perii în afară, confundați cu neaua. Cu nasul așezat în mișcarea rece a vîntului, mirosea efluviile aerului. După un lung examen al locului, cerbul părăsi ținuta statuară și se apropie de un copac, începînd să smulgă cu gura mușchiul de pe scoarță. Atunci colonelul destinse arcul și, după o ochire sumară, dădu drumul săgeții. Cerbul se împletici și alunecă spre prăpastie, convulsiv, oprindu-se, din pricina coarnelor, între doi pomi uscați.

— Cum îl scoatem acum ? zise colonelul. Nu sînt sigur că e mort de-a binelea, și, dacă se zbate, alunecăm cu toții.

Aveau în bordei o funie din fîșii împletite de scoarță moale de tei. Gavrilcea dovedea în aceste împrejurări un mare calm, adîncimile nu-i produceau amețeală. Își scoase talarul de blană și se lăsă pe povîrniș, zvîrlind zăpada cu piciorul și călcînd pe trunchiurile torturate ale pomilor.

Legă funia de coarnele cerbului și făcu semn celorlalți doi să tragă în sus. După ce așeză trupul animalului în așa chip încît să poată patina descurcîndu-l din arbuști, se urcă și el, nu fără a aluneca. Cei doi se speriară chiar că ar putea să cadă în rîpă. Mormane de zăpadă, împinse de piciorul lui, se năruiră, și altele de sus, prăvălindu-se după ele, îl izbiră, pulverizîndu-l cu naftalină pe păr și sprîncene.

În timp ce colonelul spinteca cerbul cu un cuțit lung ca un pumnal, fabricat de el însuși dintr-o lungă bucată ruginită de fier de la o roată ascuțită pe amîndouă muchiile, grăbindu-se ca să nu fie surprins de vreun vînător (cu toată imposibilitatea acestui accident avea totdeauna vagi temeri), și arunca măruntaiele sîngeroase în zăpadă pe marginea prăpastiei, un cor de țipete sfîșietoare se auzi deasupra capetelor celor trei și se văzu o ceată de vulturi, care, învîrtindu-se din ce în ce mai strîns, se lăsau deasupra cerbului. Colonelul ceru lui Filip un arc mijlociu și îl încordă. Vulturii, după ce se rotiră cu îndrăz-

neală, țipînd deasupra vînătorului bărbos, cu ghearele încleștate ca și cînd ar fi avut intenția să-l apuce de păr, se abătură deasupra măruntaielor. Cea mai iute și mai feroce dintre zburătoare apucă în cioc intestinele și se ridică fulgerător cu ele în aer, trăgînd toate celelalte organe prinse de mațe. Cu această pradă se pierdu în înaltul cerului urmărit ascensiv, ca de niște inele ale lui Saturn, de cercurile celorlalți vulturi ce se sileau să apuce intestinele. Numai înălțimea dădea sublimitate acestei întreceri hoțești. Scăpat de concurență, un vultur greoi, bătrîn se lăsă îndrăzneț chiar pe un picior fumegînd încă de căldura vieții al cerbului și, prinzindu-se solid de el, începu să rupă cu cleștele ciocului bucăți de carne. Filip luă un pietroi cu gîndul de a-l izgoni. Colonelul făcu cu mîna un gest că e în zadar. Lăsîndu-se puțin îndărăt, trase cu arcul spre pasărea de pradă. Săgeata de sîrmă trecu prin gîtul acesteia. Vulturul se scutură puțin ca o găină căreia i s-a tăiat capul, apoi rămase țeapăn cu cleștele ghearelor în sus. Încercînd să-l ridice cu o mînă de jos, Filip constată că lucrul îi era cu neputință, atît de greu atîrna vulturul. Colonelul apucă pasărea de vîrful unei aripi și o lăsă deasupra prăpastiei. Aripile desfăcîndu-se deveniră cel mai mare evantai ce s-a văzut vreodată. Colonelul lăsă vulturul mort să-i scape din mîini și acesta căzu în văile adînci, poticnindu-se de un arbust uscat. Un stol de corbi croncănitori apărură deodată, venind dinspre partea unde se ghicea a fi văile, se așezară deasupra zăpezii pline de sînge, dădură tîrcoale cerbului, apoi, intimidați și, luîndu-se după unul din ei, se lăsară asupra vulturului și, înfigîndu-se în el, începură să-l ciugulească cu furie. Penele acestuia se risipiră în toate părțile și în curînd nu mai atîrna în pom decît scheletul.

— Are să ningă din nou, observă colonelul. E viscol pe undeva. Corbii vin rar prin părțile astea. Sălbăticiunile sînt înfometate.

— De unde aduc veveriţele alune ? întrebă Filip, printr-o asociație obscură. Pe aici nu văd decît brazi.

Gavrilcea privi în ochi pe colonel.

— Cine știe de unde le cară ! se mulțumi a răspunde colonelul.

Gavrilcea nu voia ca Filip să afle topografia locului. Pădurea de pe platou era de brazi, într-adevăr, mai încolo, pe deasupra prăpastici, se ridicau pereții de granit ai unui munte pe care creșteau risipiți cîțiva coniferi piperniciți și stăteau nemișcate caprele negre. Dar în partea cealaltă creșteau stejari și fagi, iar pe o porțiune mesteceni și, îndată pe sub povîrnitura de stîncă a platoului, te aflai într-o altă geografie, cu izvoare susurînd pe albia de bolovani, cu vegetație de regiune subalpină, între care și aluni. Ciorile și vrăbiile bătute de vijelie ori atrase de necunoscut treceau în puțină vreme dintr-un peisaj într-altul.

Sfîrșind de curățat carnea cerbului, colonelul, după ce se spălă pe mîini, stătu o clipă în nedumerire.

— Ce să facem cu atîta carne ? Ar trebui lăsată să se usuce puțin la vînt, dar ți-o mănîncă lighioanele astea.

Scoase o bucată mare de sare în bolovan și, pisînd-o între două pietre late, sără vînatul, pe care, apoi, acoperindu-l în scoarță de pom, îl vîrî afară, într-o adîncătură, și-l acoperi cu zăpadă, punînd deasupra, peste cîteva crăci de brad, un pietroi mare.

Peste noapte ninse din nou, și toate petele de sînge dispărură. Ninsoarea continuă o zi întreagă, moale și monotonă, și cei trei mîncară carne de cerb friptă, cu alune, ghindă și puțină pîine uscată, pe care colonelul o dezgropă din pămînt, în cinstea cerbului. Coarnele acestuia le păstră pentru a-și face din ele unelte. În fine, cînd Gavrilcea ieși în inspecție, sărind de-a dreptul la nivelul pădurii și ocolind poteca, descoperi pași de om pe porțiunea ei cea mai marginală. Cineva venise pe marginea pădurii, coborîse pînă la amfiteatrul dintre brazi, apoi, de teamă să nu alunece, se întorsese. Cărarea era imaculată în fața troiței. Cercetînd de aproape amprentele picioarelor, Gavrilcea găsi că erau de opinci. Cel ce umblase pe acolo părea a fi vreun țăran de munte, aceștia avînd membrele inferioare mici. Totuși, Gavrilcea intră la idei și-i împărtăși colonelului impresiile sale. Poteca era practicabilă numai dintr-o parte, înspre pieptul pietros al muntelui și se confunda cu prăpastia însăși. Firește, cineva putea să vină chiar prin pădure și să se lase pe potecă în dreptul troiței. Însă povîrnișul, pietros și el,

era foarte abrupt și cine, fără exerciții, ar fi sărit pe potecă, risca să se rostogolească în prăpastie, mai ales iarna pe zăpadă. Cît despre acoperișul bordeiului, el era greu de descoperit. Gavrilcea propuse desființarea cărării din fața troiței. Colonelul scoase toate lucrurile din cavernă pentru orice întîmplare și le transportă deasupra, sub brazi. El și Gavrilcea urcau cu mare îndemînare povîrnișul, și Filip se obișnuise și el. De undeva, dintr-o scorbură, Gavrilcea veni cu un soi de glonte mic, cu fitil, se lăsă pe peretele conului și înfipse glontele în dreapta troiței. Cu un amnar aprinse fitilul, apoi, fără prea mare grabă, se cățără pînă la potecă și de acolo apoi urcă deasupra povîrnișului, lîngă ceilalți. După cîteva minute, se auzi un tunet surd. Filip nu mai văzu nimic, fiind stropit cu ceva rece pe față. Ștergîndu-se, se văzu în mijlocul unei cețe albe, în care zări, în fine, pe Gavrilcea și pe colonel albi de sus pînă jos, pudrați cu o ninsoare fină. Explozia pulverizase zăpada din împrejurimi și o împroșcase pe distanțe largi. Detonația fu urmată de cîteva cutremurături, apoi mase mari de corpuri albe se prăvăliră în prăpastie, luînd cu ele pomii cu rădăcini cu tot. Un nor imens luminiscent plutea deasupra genunei, alcătuit din atomi de zăpadă. Locul bordeiului nu se năruise. Apropiindu-se de malul pădurii, cei trei constatară o metamorfoză geologică miraculoasă. O felie gigantică de stîncă se desfăcuse cu potecă cu tot alături de troiță, tăind cu totul drumul spre ea dintr-o parte și prefăcînd locul într-un perete repede de piatră de sub pomi pînă într-un punct al conului. A pune vreo punte spre troiță era cu neputință. Ușa acoperită cu lespedea de lemn rămînea o fereastră spre abis. Cei trei puteau intra pe partea cealaltă, dinspre cuibul vulturilor, sărind de pe dîmbul unde sfîrșea platoul păduros și începea genunea conică. Colonelul își retransportă lucrurile în bordei, bău apă de la izvoraș și aduse și în cavernă, într-un recipient care nu era decît o bucată de trunchi, tăiată cilindric și scobită pe dinăuntru, apoi legată cu două cercuri de sîrmă ca să nu crape. Tigrul de Bengal era un Robinson foarte ingenios și gospodar. Însă nu pînă acolo încît să înțeleagă filozofia sălbăticiei. Filip, care citise pe Bernardin de Saint-Pierre, îi evocă voluptățile vieții tinerilor Paul și Virginia. Colonelul strîmbă din nas sceptic. Ar fi băut un ceai, și nu-l concepea fără zahăr. Și-apoi, de unde ceai ? Filip zise că s-ar putea strînge floare de tei vara.

— Hm, rîse colonelul, tot copil ești, drăguță. Crezi că noi facem literatură ? Tei pe munte nu se află. Și, apoi, ce ? noi putem culege în tihnă flori și să facem provizii ca schivnicii nevinovați ? Noi sîntem haiduci, copile, cu potere după noi. Ți-am mai spus, iepurele trăiește mai tihnit decît mine.

Gavrilcea încruntă puțin sprîncenele spre colonel, în semn că Filip nu trebuie să afle astfel de lucruri și colonelul schimbă vorba.

— Ca veverițele, am mai ascuns castane pe undeva. Le pierdusem urma, dar acum, din cauza exploziei, au căzut toate din ascunzătoare. Hai să le coacem.

Erau multe semne că colonelul, îngrijorat de putința descoperirii ascunzătorii, rumega în mintea lui anume planuri. Într-o zi, își luă briciul fabricat de el și se rase. Abia atunci Filip îl recunoscu așa cum era pe vremea cînd se căsătorise cu Caty. Nu se schimbase mult, părea mai întinerit, deși vîrsta lui atingea, probabil, șaizeci de ani. Aerul de munte, mișcarea, cumpătarea la hrană îl păstrase sprinten. Colonelul, ca militar care luase parte la două campanii, era obișnuit cu viața de tranșee, în care însă înțelegea să profite de toate beneficiile întîmplătoare. Nu se culca pe pămînt, de pildă, pînă nu studia toate condițiile, aduna crengi, punea deasupra saci, blănuri, ce avea la îndemînă, își trăgea căciula peste urechi și aprindea focul ca să alunge țînțarii și jivinele. În caverna din dosul troiței, colonelul împinsese la maxim studiul confortului în sălbăticie. Ar fi trăit satisfăcut, în felul lui, dacă s-ar fi știut uitat de lume și n-ar fi fost combătut pe rînd de sentimentul răzbunării, de ambiție și de frică. Ar fi fugit, și se temea că o acțiune ar începe și el n-ar putea profita de ea. Cîteva rude de la țară, la care se refugiase întîi, știau de el, acestea din cînd în cînd îi dădeau provizii, dacă venea pe furiș. Locul anume unde era ascuns nu-l cunoșteau. Într-o astfel de descindere îl găsise Gavrilcea și ținuse cu orice preț să meargă la ascunzătoarea lui, unde-l pusese în curent, parțial, cu planurile sale. Pa Gavrilcea

îl știa un conspirator înnăscut, punînd totdeauna la cale ceva. Felul cum picase în munți, desele lui descinderi și reveniri, calmul, acel aer de a avea în mînă toate elementele viitorului îi impuneau respect. Gavrilcea era de un curaj nebunesc, înfrunta cele mai riscate situații, se lăsa în drum și intra în vorbă cu oamenii, fără grabă, trăgînd după el și pe colonel. Acum colonelului i se părea că vărul său și-a pierdut busola, îl iritau mai ales tăcerile lui enigmatice. Din ce în ce mai des, cei doi se certau chiar în privința lui Filip, pe care colonelul îl găsea, cu toată simpatia pentru el, incomod.

— La ce ții băiatul aici, în pustietatea asta ?

— Nu-l țin cu forța.

— Atunci lasă-l să plece.

— Nu și-a manifestat pînă acum dorința să ne părăsească.

— Îl caută prințesa peste tot.

— Nu-l caută. N-ai văzut că s-a călugărit la mînăstirea Horezu ?

— Are alte rude. E tînăr, trebuie să-și facă o carieră. Ce vrei să învețe de la mine : cum se face brici dintr-o potcoavă și săgeată din sîrmă ?

— Știi să tragi foarte bine și cu mitraliera cînd vrei. Aștept helicopterul.

— Sună cam a Jules Verne. Helicopterele nu pot să se riște pe un traiect așa lung.

— Prezența mea aici ți se pare și ea din Jules Verne ?

— Ești imprudent, mi-e frică să nu ieșim prost, să nu ni se taie orice legătură. Țăranii mi-au spus că au văzut unități militare.

Gavrilcea privi cu ironie pe colonel.

— Ai noștri cred că ești un Charette al lor !

— Și, urmă colonelul neînțelegînd aluzia, dacă pleacă în străinătate, cu ce trăiește Filip acolo ? Știu că mamă-sa i-a depus bani în Elveția, întrebarea este cum îi ia. Copilul e minor, nu i-a lăsat, pe cît îmi spune el, nici un testament.

— Meme, soția mea, și toți prietenii noștri din aristocrație se vor îngriji de el. Totul a fost aranjat și în privința banilor din Elveția.

— Filip are de ales, zise altădată Gavrilcea față de băiat spre a-l impresiona, între o viață violentă, îndrumată de credință și vrednică de numele Hangerliu, și o existență banală.

— Știi că viața asta violentă poate să ne ducă pe toți la...? (Colonelul voi să spună : zidul de execuție.)

— Hai să ieșim puțin afară, să vedem ce e, propuse Gavrilcea autoritar, aud vulturi țipînd.

Colonelul se rădea din cînd în cînd, nemailăsîndu-și barbă lungă. Vremea fiind frumoasă, tot mai des cerceta marginea văii conice, căutînd un loc mai puțin alunecos. Într-o zi, Filip îl văzu cu surprindere ieșind din adînc.

— Ați putut coborî ? întrebă el.

Colonelul încurcă cuvintele în gură.

— Nu, nici vorbă, e prăpastie curată ; m-am lăsat doar doi pași să văd ce se zărește sub stufișurile pline de zăpadă.

Însă, într-o zi, colonelul plecă foarte de dimineață din bordei cînd ceilalți erau încă toropiți de somn.

— Mă duc să cercetez locurile, explică el, pe aici nu mai prea avem ce vîna. E păcat să omorîm veverițele. Dacă întîrzii, să nu vă speriați. Să nu lăsați să se stingă focul.

Și ieși din cavernă înainte ca Gavrilcea să se întoarcă pe culcușul lui și să poată constata că vînătorul nu luase cu el nici unul din instrumentele lui cinegetice. Colonelul o apucă pe potecă în direcția înfundată dinspre crestele muntoase și se coborî în genunc, aproape dîndu-și drumul pe spate, pe un povîrnis de piatră. Picioarele i se opriră în trunchiuri de pomi încovoiați spre lumina soarelui. De aci, peretele pîlniei devenea bolovănos și protuberanțele stîncilor ofereau un soi de scară. Prudent, dar sigur pe picioare, colonelul păși pe ele în jos și se află pe o cărăruș foarte îngustă, sub un acoperămînt de arbuști încărcați de zăpadă, ce astupau, celui așezat sus, vederea fundului. Cărăruș mergea în spirală de jur împrejurul pîlniei, cu întreruperi și diferențe foarte variabile de nivel. Solul era acum pămîntos, pe alocuri amestecat cu bolovani, dar, cîteodată, spintecat de colți mari de stîncă. Colonelul scruta cu ochii toată topografia locului spre a găsi drumul cel mai lesnicios la coborît și la urcat. Se

temea să nu dea de pereți repezi de piatră, care să-i facă cu neputință întoarcerea înapoi, coborîșul părîndu-i-se acum mai puțin primejdios, întrucît se putea prinde de numeroasele trunchiuri de arbori. Din fericire însă, zona de stîncă, prin faptul că era proeminentă, era cea mai prin-cioasă, pentru că făcea de la sine trepte. Acum începu să se audă susure de izvor și un ecou ca de bazin, în care curge o fîntînă. Jumătatea de sus a pîlnici nu părea să fi fost exploatată vreodată, și poteca era doar o fantezie a naturii, în care un om, puțin obișnuit cu muntele, nu s-ar fi putut încrede. Deodată, însă, după un scurt hiat reprezentat printr-o rîpă repede de pămînt, cu multe buruieni, așa că te puteai încumeta a înfige piciorul în ea, urma o cărare spiralată, făcută parcă de mîna omului, oricum, realizată din deasa călcare cu piciorul. «Se vede, gîndi colonelul, că vin pe aici fie păzitori de capre, fie oameni de prin partea locului să ia lemne sau să culeagă fructe.» Erau acolo aluni, pe alocuri și urme de zmeură. Fundul pîlniei se vedea acum limpede. În mijloc era o adunătură mare de stînci și bolovani, făcînd cîteva bulboane de apă, în care se scurgea în panglici subțiri, argintii, din mai multe părți, izvoare căzînd de sus. În restul vîlcelei era un tăpșan cu iarbă, încă verde, acolo unde zăpada nu-l acoperea. Colonelul coborî pînă jos și bău puțină apă dintr-o bulboană. Apoi se îndreptă spre partea pîlniei de unde venea lumină. Conul era desfăcut într-o parte, printr-o tăietură îngustă și lungă de cîțiva metri între doi pereți de stîncă. Podeaua tocită ca o albie, a acestei părți, era tot de stîncă și pe ea se scurgea apa din bulboane. Colonelul trecu prin această albie a prăpastiei și avu înaintea ochilor un peisaj obișnuit de regiune deluroasă. Deschizătura stîncii dădea, după toate aparențele, înspre locurile țăranilor dintr-o comună, ale căror case erau mai departe, așezate pe o șosea bine pietruită. În fund, în partea dimpotrivă, se ridicau dealuri cu vii și livezi, iar mai departe, în zare, sclipeau crestele înzăpezite ale unor munți. Colonelul, dorind să știe unde se găsea, coborî pînă în șosea. Acolo avu neplăcuta surpriză de a se afla față în față cu doi milițieni călări, care, probabil, fusese ascunși vederii sale de case. Milițienii priveau un mare cîine danez gri cu pete ca de fum întins jos la marginea

șoselei și care, judecînd după o baltă de sînge, fusese împușcat. Unul din ei ținea în mînă, jucîndu-se cu ea, o zgardă lată, ghintuită. Colonelul simți o sfîrșeală. Recunoscuse cîinele. Era al unui fost mare om de afaceri, Edmund Harlan, posedînd totdeodată regiuni întregi de păduri și vii, precum și mine de aur, personaj influent în vremea Axei, care însă nu se amestecase pe față în politică. Acum rămăsese cu o sfoară de vie, unde trăia ca un gospodar modest, după părerea țăranilor care-l numeau Cîrlan, plimbîndu-se des pe seară cu un cîine danez pe care îl căpătase, pui, de la Vasilevs-Lascaris. Nimeni nu bănuia că zdravănul cîine purta în zgardă mesaje criptice, pe care le trimitea sau le găsea colonelul, punîndu-se astfel în legătură cu elementele subversive. Remus Gavrilcea făcu mișcarea de a o lua înapoi, dar unul din milițieni îi făcu semn cu degetul să se apropie. Colonelul nu poseda nici un act de identitate. Gavrilcea vrusese să-i dea un buletin falsificat, pe care îl refuzase. În viața lui căutase să fugă de încurcături și răspunderi, însă cînd o primejdie se ivea în fața sa, cu educația lui de militar, zicea : «Ce-o fi să fie» și aștepta.

— Tovarășe, zise milițianul călare, n-ai cumva vreun chibrit ?

Și cu mîna arătă o țigară.

Colonelul vîrî mîna în buzunar, scoase un amnar, scăpără cîteva scîntei, care aprinseră îndată fitilul, și întinse milițianului minusculul focar.

— Mai umblați și acum cu amnarul, spuse cu reproș glumeț milițianul, și, dînd pinteni calului, porni, urmat de celălalt, care nu era fumător.

Abia se pregătea s-o ia din nou spre cheile prăpastiei și colonelul auzi o bubuitură grozavă. Se întoarse și constată că un mare camion deschis oprise în fața sa. Vreo douăzeci de soldați cu pușile în mînă săreau unul după altul și făceau cerc în jurul lui.

«S-a sfîrșit !» gîndi colonelul.

Nu se îndoi că milițianul călare îl oprise spre a-l identifica, pentru ca apoi soldații veniți în urmă să-l aresteze. Un sublocotenent, nu prea deosebit față de ceilalți soldați, venind în dreptul colonelului și cu o asprime cel

puțin aparentă, făcu cu mîna un gest pe care eremitul îl interpretă : predă-te.

— Scoate amnarul ! zise sublocotenentul.

Colonelul îl scoase.

— Acum, tovarășe, dă foc, că noi nu știm să umblăm cu unealta asta.

Colonelul scoase fitilul.

În vreme ce soldații priveau foarte serioși, cu armele în mîini, manipulațiile colonelului, sublocotenentul scoase o țigară și o aprinse la fitil.

— E bun și amnarul cîteodată ! rîse el devenind subit prietenos.

Ceilalți soldați se îndesară și ei să-și aprindă țigările. Apoi sublocotenentul strigă familiar : «Plecarea», toți săriră în camion, care hurui și porni repede pe șosea. De pe camion soldații îl salutară cu mîinile pe colonel. Acesta se întoarse iarăși spre ogrăzile țăranilor. Cu toată concluzia fericită a întîmplării, nu putu suprima cu totul o umbră de bănuială. O femeie în vîrstă, sau așa de ofilită că părea bătrînă, dădu să intre pe poarta casei ei, cu o tipsie de alamă pe care se afla o mare colivă cu lumînări înfipte în ea.

— Nu pleca, îl strigă femeia, vino să-ți dau niște colivă.

Colonelul intră după ea, se urcă pe o prispă și pătrunse într-o încăpere cu vatră joasă. Femeia scoase o sticlă cu vin foarte gălbior, turnă într-un pahar și-l întinse colonelului. După aceea, cu o lopățică de lemn, îi tăie o bucată mare de colivă.

— Dacă vrei, o mănînci aici, dacă nu, o iei.

— O mănînc aici ! se decise colonelul. N-am în ce s-o iau.

— Nu ești din părțile acestea ?

— Nu. Merg undeva unde sînt angajat la lucru.

— Dar ce ești dumneata de felul dumitale ? îl mai descusu femeia.

— Miner ! spuse la întîmplare colonelul.

— Ești cam de vîrsta lui bietu bărbatu-meu, dumnezeu să-i dea odihnă, dacă n-are. I-am făcut și eu pomană, să se mulțumească, de-o fi cumva mîniat.

— De ce să fie mîniat ? întrebă Remus Gavrilcea.

— Nu știu dacă el sau altul. Umblă de cîtăva vreme prin părțile astea un strigoi. Cine l-a văzut zice că are coarne, ochi de jăratic și cioc de cucuvea. La trup nu se știe cum este, că e tot învelit în păr lung. Unii cred că cineva din satele astea a fost îngropat fără toate pomenile, că acum lumea nu le prea face, și de-aia umblă tot prin preajma bisericilor și mînăstirilor unde sînt lumînări aprinse. Strigoiul suflă de departe sau trage cu un arc mare în lumînări și le stinge. A fost pe la mînăstirea Horezu și a stins toate lumînările deodată, din toate chiliile și din biserică, lovindu-le cu niște undrele mici, tic la el acolo, pe lumea cealaltă. Aici în sat la noi, la fel. Numai am băgat de seamă un lucru. Cînd au fost colive la sfințit, lumînările de pe colive nu s-au stins, dar celelalte, da. Atunci ne-a explicat o maică de la Horezu, Stratonica, așa-i zice, că e un duh căruia nu i s-a făcut pomană și dă a înțelege suflînd în lumînări să i se facă, spre a-și găsi odihnă. Așa că ne-am învoit, pe mai multe sate, noi cele mai bătrîne, să facem colivă pentru morții fără de odihnă care or fi. Ceștia tineri rîd de noi, dar rîzi, că mulți au rîs și pe urmă au plîns. Mănîncă, maică, dacă-ți place, că e bună. O făcui cu miere, în lipsă de zahăr, și tot cu grîu ales. Hai, bea și vin, că e din strugurii noștri.

Deși colonelului îi era teamă că bînd n-are să poată urca povîrnișul, totuși, sătul de cerb fript pe spuză, mîncă și bău.

— Dar de unde știți dumneavoastră, întrebă el, că strigoiul are arc ?

— Păi, nu se-aude, maică ? răspunse femeia cu rîsul de superioritate al unui om de știință, stăpîn pe fenomenologia disciplinei lui.

— Cum se aude ? întrebă amuzat, cum nu fusese de atîta vreme, Remus Gavrilcea.

— Uite așa, demonstră baba. Face țiuuu, apoi hiuuu dinspre stîncă, apoi deodată se aude o vijîitură pe deasupra casei și plici ! se înfige undreaua. Dacă ești afară cumva, se văd scîntei. Cînd undreaua izbește în lumînare, așa mi-a spus maica Stratonica, femeie învățată, atunci flacăra răbufnește deodată, umple toată chilia sau biserica.

înfășură zidirea ca și cînd ar fi cuprinsă de foc, dar focul e rece, nu arde, fiindcă și focul care e de la dumnezeu are suflet, iar strigoiul, care e de-ai lui Antichrist, nu poate face nimic viu. Asta ne e și norocul. Altfel ardeam cu toții, ca niște șoareci.

— Ascultă, iscodi Remus Gavrilcea pe femeie, văzui un cîine mort în șosea, împușcat. Al cui e, că pare de rasă.

— Al unuia Cîrlan, pe care l-au ridicat în zori milițienii. Cîinele era, auzii, un fel de ștafetă. Umblă zvonul că se desființează colectivele astea și se dă înapoi pămîntul la moșieri și casele de la oraș proprietarilor. Oare să fie adevărat ?

Colonelul tăcu.

După ce mîncă coliva, femeia, după puțină codire, îndrăzni a-i face o rugăminte :

— Te văd voinic. Am vreo doi buturugi și nu pot să-i crăp. Dacă mi-ai face treaba asta, te-aș mulțumi cu ceva.

Colonelul merse cu ea în dosul casei, luă în mîini un topor puternic și din puține mișcări făcu fărîme vreo șase buturugi.

— Știu că ai vlagă, îl lăudă femeia, să nu-ți fie de deochi. Ce să-ți dau ?

— Am văzut că ai pîine de casă, zise colonelul, dă-mi colea o felioară.

Femeia veni cu o bucată mare cît două pîini obișnuite.

— Să mai treci pe aici, cînd ți-e drumul ! îi zise femeia și intră în casă.

În acest timp, la vreun kilometru mai sus pe șosea, pe un loc bătătorit în marginea ei sub brazi, ședeau tolăniți jos în fața unei hărți sublocotenentul, Cornel și un bărbat în vîrstă mărunt și voinic, cu ochi foarte inteligenți, îmbrăcat cu o canadiană îmblănită. Trupa, coborîtă din camion și ea, se odihnea îndărătul lor.

— Intrarea pe la Cheia Stîncii, vorbi Cornel, o s-o închidă dumnealor (și arătă spre sublocotenent). Toate căile de acces vor fi tăiate pe departe, încît le va fi imposibil să scape. În sus, spre munți, peste prăpastie, e cam geu.

— Incontestabil ! confirmă bărbatul în vîrstă.

— Dumneata, tovarășe Stan, continuă Cornel, bagi oamenii cu fierăstraiele în pădure și începi să cureți locul de copaci. Să punem mîna odată pe mizerabilii ăștia, singurii care au mai rămas. Ca să fim mai siguri că nu ne alunecă printre degete, ar trebui să-i calce cineva ușurel-ușurel în bîrlogul lor, pe care îl cunoști. Să le spună ce poftește, ca să-i țină de vorbă. În timpul acesta trupa va lua poziții.

— Perfect. Am înțeles tactica ! Mă duc eu ! se oferi scurt tovarășul Stan.

— De, observă cam îndoit Cornel, întrebînd din ochi și pe sublocotenent. Vezi că mi-e teamă să nu-ți punem viața în primejdie. Ticăloșii sînt în stare de orice. Să te însoțească măcar un soldat cu arma.

— I-am pune în alarmă. De un om pașnic ca mine nu se vor teme, știu eu cum să-i iau.

Colonelul se grăbi s-o ia înspre trecătoarea de piatră. I se păru o clipă că doi ochi îl pironesc după un stufiș. Cînd ajunse în incinta pîlniei, se așeză în apropierea unei bulboane, bău apă, se spălă pe față ca să risipească orice urmă de amețeală, înfipse pîinea într-o nuia și cu o scîndurică de lemn o opri să cadă, imitînd pe ecvrigari, apoi, cu această nuia prinsă de cojoc, începu să urce cărărușa. Nu o dată se prăbuși, dar în cele din urmă ajunse în margine, unde era lunecușul de piatră. Acolo, îmbrățișă cu un ochi toate ieșiturile și cu o mișcare decisă se repezi sus, fără a mai cîntări mișcările. Ajuns pe poteca superioară, șezu pe pîntece cîtăva vreme, spre a se încredința că nu se prăbușea. Cînd se ridică, înaintea lui ședea Filip.

— Ați fost din nou în prăpastie ?

Colonelul puse degetul la gură.

În bordei, Gavrilcea sta tolănit sumbru pe patul lui, așternut cu blană. Era cald și mirosea a tămîie, fiindcă Filip aruncase pe foc crăci de brad pline de rășină. Colonelul scoase de pe nuia pîinea și o depuse pe un pietroi ce slujea drept masă.

— Unde ai fost ? întrebă cam răstit Gavrilcea.

— Cum vezi, v-am adus pîine.

— De unde ? insistă intrigat Gavrilcea.

— Ascultă, dragă, zise colonelul cu un calm în care se ghicea o supărare adîncă, nici în pădure nu pot să trăiesc fără să dau socoteală cuiva ? Eu te întreb pe tine de unde vii și unde dispari ? Mi-e dor și mie să mă duc în lume. Tu nu aștepți helicopterul ? Și rîse sarcastic.

— Du-te, dacă-ți dă mîna ! mormăi printre dinți Gavrilcea.

— Mă duc ! confirmă cu simplitate colonelul.

Gavrilcea își aruncă deodată încruntarea, dădu fetei sale ingrate farmecul straniu pe care știa să-l împrumute furunculelor și propuse pace.

— Nu te supăra din nimic. În fața noastră se pun răspunsuri grave, istorice, zise el sentențios. Bună pîine.

Și mestecă o bucată din felia pe care Filip o pusese în dreptul lui.

— Ascultă, îl informă colonelul, calmat și el, numărul 17 a fost arestat, iar cîinele împușcat.

Gavrilcea se încruntă. Harlan fusese cel mai substanțial finanțator al Mișcării centurionale, luase demagogic atitudine împotriva burgheziei și înghebase chiar un simulacru de «unități muncitorești» de tip patronal. În fond Mișcarea apăra interesele marelui capital. Gavrilcea fu invitat, cu prilejul căsătoriei sale cu Meme, la Clubul financiarilor și marilor industriași, într-un salon vast, în jurul căruia, la pereți, pe fotolii joase și adînci de piele roșie, ședeau înfundate adevăratele puteri ale statului burghez, aproape invizibile din pricina distanței. Scena amintea tabloul lui Goya *O ședință a Companiei Filipinelor*. La o măsuță, în mijloc, sub o lustră gigantică de cristal, sta în picioare Edmund Harlan, așteptînd pe Gavrilcea, care-l salută la modul roman.

— Camarade Gavrilcea, vorbi omul de afaceri, în vederea căsătoriei dumitale și considerînd serviciile aduse de dumneata ideii de ordine și ierarhie socială, ne permitem să-ți oferim un mic cadou.

Și-i arătă pe masă o lădiță destul de voluminoasă, al cărei capac îl desfăcu. În ea sclipeau lingouri de aur, lungi ca niște bastoane de ceară de sigilat, mari și somptuoase.

Aplauze răsunară, însă, din cauza imensității sălii, păreau îndepărtate și dublate de un ecou.

Filip căuta să pătrundă adevărul în ciocnirea dintre cei doi. Sufletul lui juvenil, îndreptat, din instinct, spre găsirea unui loc în viață, oscila între planurile de aparență utopică ale lui Gavrilcea-Hangerliu și reflecțiile pozitive ale lui Remus Gavrilcea. Amîndoi erau legați într-un fel de el, nu-i putea considera drept străini.

— Unchiule, întrebă el pe colonel, crezi că ceea ce spune domnul Gavrilcea nu-i adevărat ?

— Adică în ce sens ?

— Că nu poate veni un helicopter să ne ia.

— Dragă, pentru văru-meu orice e cu putință. El străbate și piatra. Chiar faptul că se află aici, cînd mai nu știu cînd era în străinătate, e o dovadă de ce poate. Că te-așteaptă Meme Hangerliu și ceilalți înrudiți cu familia ta e adevărat. Mamă-ta, dumnezeu s-o ierte, depusese bani mulți în Elveția și, dacă n-ar fi avut anume încăpățînări, nici eu nu eram aici. Și nici tu. Dar cred că o să ne fie greu să ieșim din bîrlogul ăsta. E de mirare cum am scăpat pînă acum. Drumurile sînt controlate, nu-i putem înșela la nesfîrșit. Dacă ne prinde aici pe cîteșitrei, e prăpăd. De mine nici nu mai vorbesc. Canaliile mă vor împușca. Tu o să fii acuzat de uneltiri împotriva statului și toți din familia ta au să fie implicați. Tot ce-am urzit se destramă. Trebuie să fugim de aici cît se mai poate, am să te duc eu undeva. Altfel totul e pierdut.

Colonelul se temea că Filip, arestat, ar fi putut să spună prea multe lucruri la o anchetă strînsă. Gavrilcea intuia colocviile dintre văru-său și băiat fiindcă îi vedea meditativi pe amîndoi. Și el, în fond, nutrea aceeași temere cu privire la Filip și-l păzea din ochi, hotărît să nu-l scape din mîini.

— Să n-asculți ce-ți spune colonelul, îl consilie el pe Filip, punîndu-i mîna pe umăr, pe cînd se plimbau prin pădure. Colonelul e un om mediocru, incapabil de fapte dezinteresate și croice. N-are nici un scrupul, fii fără grijă, știe să mînuiască revolverul nu numai împotriva animalelor sălbatice. Se vîră în orice afacere, dar te lasă în drum dacă iese prost. La război n-a făcut nici o ispravă, nici ca erou, nici ca trădător. Dacă nu cram eu tare și mare, nu ajungea colonel. Eu acum sînt un Hangerliu,

tatăl unui adevărat Hangerliu. Trebuie să onorez acest nume. Străbunul tău a pierit de moarte violentă, Max Hangerliu, tatăl tău, a căzut în fața plutonului. Tu ce ești ? Un Ionescu oarecare ? Și Ciocîrlan, părintele tău nominal, s-a sinucis, însă pentru încurcături bănești. Alege între Ciocîrlan și Hangerliu ! Totul e organizat de noi să muscăm din umbră comunismul, camarazii noștri veghează, și în curînd vom primi o veste mare. Nu-ți ascund. Îți oferim moartea la tot pasul, dar o moarte ilustră, de care vor vorbi viitoarele manuale școlare. Un tînăr prinț erou.

Cu sufletul așezat, medieval, între demonul în văpăi și demonul îndoielii, Filip îi asculta pe amîndoi. Aventura avea mai multă putere asupra închipuirii sale, și băiatul se visa zburînd pe sus cu un iatagan în mînă și descinzînd în mijlocul unui divan domnesc, în care sumedenie de boieri și curteni, înveșmîntați oriental, îi cădeau la picioare, culcîndu-se pe pîntece și căutînd a-i săruta poala mantiei domnești. Desprins de realitățile de jos, Filip se pierdea în basme, fără să-și dea seamă, criminale.

Gavrilcea pîndea tot mai strîns pe colonel, nu-l mai lăsa să plece fără să-l însoțească, temîndu-se că acesta, căutînd să fugă spre graniță, pe drumurile de munte, așa de bine cunoscute lui, ar fi putut fi prins și silit să dezvăluie toată rețeaua. Și chiar scăpînd, lipsa unui om priceput în materie de strategie, și care își rezervase anume secrete, ar fi fost neplăcută la momentul oportun. Cînd colonelul ieșea din bordei, pentru treburi firești, Gavrilcea se mulțumea să asculte foșnirea frunzelor și trosnetul crengilor sub pași. Numai cînd orice zgomot înceta, și vărul său întîrzia prea mult, pornea în căutarea lui. Colonelul era ținut sub stare de arest.

— Ai încercat vreodată să cobori pe rîpa asta ? ispitea Gavrilcea pe colonel.

— M-am lăsat doi pași, ca și tine, sprijinindu-mă în copaci, încolo e prea repede, te izbești de stînci.

— Unde crezi că răspunde ? insistă incredul Gavrilcea.

— Pare înfundată, o căldare de piatră.

— Nu-mi vine a crede, colo e o crăpătură. Mai degrabă e o rîpă foarte închisă, care iese, undeva, la vale largă. Vara se aud păsări cîntînd, chiar și cuci. Unde-ai mai

văzut astfel de vietăți în groapă de munte ? Vin de jos, de la crîng. O dată mi s-a părut a auzi sunînd și o talangă, se vede că pasc capre pe urcușul rîpei.

— Nu există decît capre sălbatice.

— Aș, nu-mi vorbi mie asemenea prostii, ești priceput în materia asta ca nimeni altul. Caprele negre stau acolo, pe colții de stîncă. Acolo e altă zonă. Alpi curați.

— De ce nu cobori o dată să vezi ce e în rîpă ? întrebă cu ușoară ironie colonelul.

— Ceea ce mă interesează pe mine, răspunse Gavrilcea, nu mai puțin subtil, e să nu avem nici o surpriză din partea aceasta !

Surpriza veni într-adevăr, însă nu din partea aceea.

Într-o dimineață, pe cînd cei trei erau încă în cavernă, troița se zgudui de lovituri vehemente și repetate. Se auzi și un glas, vorbind ca pentru sine :

— Parcă are o piedică pe dinăuntru, așa s-a lipit.

Înmoindu-se cu violență hurducăturile, Gavrilcea se pipăi la buzunare, apoi se îndreptă placid spre ușa-troiță, desfăcu lanțul și deschise. Înaintea lui apăru un bărbat scund, uimit parcă de a se afla în prezența unui om. În picioarele mici purta opinci, încolo era îmbrăcat orășenește, avînd pe el o canadiană îmblănită.

— Să fie cu iertare, zise omul sfios, n-am știut...

Gavrilcea îi făcu semn să intre, și omul, văzînd pe ceilalți doi, își scoase căciula și-și scutură opincile de zăpadă.

— Cu opincile, explică el, mergi mai ușor prin locurile astea stîncoase al dracului.

Colonelul era livid și nemișcat el însuși ca o stîncă, nevinovatul Filip privea scena cu curiozitate.

— Să vedeți, urmă omul cu opinci, eu, cînd am fost copil, am venit des în scobitura asta, că tata vîna sălbăticiuni și le vindea unuia care le-mpăia. Dormeam și noaptea, ca să le prindem în zori de zi. Acum trecînd pe aci, zic, ia să văz cum mai arată. Da-i cald aici, bine.

— Noi sîntem profesori, cercetători științifici de la Institutul de speologie, zise fără ezitare Gavrilcea și făcu semn omului să stea jos. Studiem peșterile.

— Apoi chiar că aveți ce studia pe aici ! încuviință și omul aprinzînd o țigară în jăraticul din vatră. Pe noi

ne-a trimis tovarășul Cornel să descurcăm locul pentru o cabană, care o să se ridice mai colea, pentru turiști. Rețezăm din pădure, facem drum bun cu podețe din vale pînă sus. Ei, multe pun la cale acum ai noștri, ce cu gîndul n-ai gîndit. În curînd n-o să mai poți recunoaște țara. Păcat că nu mai sînt tînăr. Cornel ăsta al nostru, strașnic om, cît îl vezi de firav. Mîine vine și el.

Omul i se păru colonelului cam naiv. Dar expertului Gavrilcca nu-i scăpă privirea ageră și sfredelitoare a musafirului. Limbajul lui sfătos și de mică cultură îl bănuia trucat. Avu sentimentul că recunoaște pe unul dintre mulții comuniști bătuți cu frînghia udă în prezența sa, mai bine de un deceniu în urmă. Omul se mărturisi singur fost muncitor la C.F.R., aduse vorba și de Dragavei, cunoștea personal pe foarte mulți din luptătorii comuniști, azi cu răspunderi însemnate în partid. Cel puțin așa rezulta. Nu se arătă de loc mirat de bizara gospodărie robinsoniană a unor oameni de știință și primi să bea un pic de rachiu dintr-o ceașcă de lemn. Se însufleți ușor și începu să facă evocații din viața lui, nepărînd a se îndoi, o clipă, că are de-a face cu oameni devotați regimului.

— Să vedeți, povesti, în timpul războiului celălalt m-am pomenit soldat la Comenduirea Pieței Iași. Acolo era un sublocotenent care, cînd a izbucnit revoluția, văzînd că ne cam codim să luăm urma comuniștilor, ne spunea într-una : «Militarul e militar. Dacă primește ordin, n-are încotro, îl execută. Cine discută ordinul merge înaintea tribunalului militar.» Atunci au început să se răspîndească manifeste comuniste printre soldați. Nu erau multe, dar unul trecea din mînă în mînă. Am primit ordin ca, împreună cu alt soldat, să cutreier sub comanda sublocotenentului împrejurimile orașului, în special Nicolina, să prindem pe vreunul care le petrecea. Zile întregi n-am dibuit nimic, dar, în fine, am ochit un ceferist tînăr, care strecura în buzunarul unui soldat de pază a liniei o hîrtiuță. Soldatul, curios, a scos hîrtia din buzunar și a încercat s-o citească. Apoi, puțin speriat, s-a uitat în toate părțile și a făcut gestul de a arunca fițuica. Atunci ne-am apropiat de el.

— Ce e cu bilețelul ăsta, ostaș, cine ți l-a dat ? zice ofițerul.

— Nu știu. Un om. Eu nu sînt vinovat de nimic.

Și începu să tremure.

— Cine ți-a spus că ești vinovat ? Ia să vedem.

Era un manifest tipărit (acum e la muzeu, cred că l-ați văzut) cam pe un sfert de coală de hîrtie și suna, pe cît mi-aduc aminte, așa :

«Soldați ! Țara muncitorilor și țăranilor liberi a încheiat armistițiu. Mult dorita pace a sosit. Numai imperialiștii din țările capitaliste în înțelegere cu moșierii și ciocoii voștri vor să continue războiul. Soldați, voi sînteți țărani și muncitori. Guvernele moșierilor v-au făgăduit pămînt și pămînt nu v-au dat. Iar vouă, muncitorilor, vă dau un salariu de mizerie. Cereți încetarea războiului»... și tot cam așa.

Eu am înlemnit. Astfel era educația în armata noastră burghezo-moșierească, încît numai de citeai un astfel de manifest făceai o crimă.

Ofițerul ridică pe soldat și-l ducem la comenduire, unde l-am închis într-un grajd de cai. Sublocotenentul arătă manifestul colonelului.

— Foarte bine, zice colonelul, manifestul am să-l înaintez forurilor superioare. Cu soldatul ce-ai făcut ?

— L-am consemnat într-un grajd, sub pază.

— Ai impresia că era înțeles cu ceferistul ?

— Dimpotrivă. N-avea cum să fie înțeles, de vreme ce atunci, pentru întîia oară, fusese pus de pază acolo. Lucrătorul i l-a vîrît în buzunar, cum o fi făcut și cu alții.

— Deci ostașul nu e vinovat.

— De asta sînt sigur.

— Atunci, dragă Remus, așa-i zicea sublocotenentului, dă-i drumul băiatului, nu-l ține în grajd. Eu, dacă-mi dă cineva un manifest, sînt conspirator ?

Ne-am dus îndată la grajd și am strigat pe soldat. Nu răspundea. Numai caii nechezau și sforăiau pe nări încerînd parcă să rupă căpestrele.

— Să știi c-a fugit, zice sublocotenentul ; prin urmare, nu-i chiar așa de nevinovat.

Cînd colo, îl găsim atîrnat de gratiile unei ferestre. Se spînzurase, de frică, cu o funie găsită în grajd. Frica

era foarte mare la unii soldați, din cauza bătăilor crunte. Sentinelele care însoțeau un arestat trăgeau în el la cea mai mică mișcare, fiindu-le teamă că dacă arestatul fuge vor fi pedepsiți. Frate-meu mai tînăr mi-a povestit alta de cînd își făcea serviciul militar la București. La arestul cazărmii a fost adus un comunist, cînd l-au dat jos din dubă nu l-a putut vedea la față. I s-a părut cam jigărit. Avea lanțuri la picioare și o bilă mare de fier ca să nu se poată urni, și, fiindcă n-a putut sări din dubă, l-au luat mai mulți ostași pe brațe și l-au pus jos.

— Cum îi zicea ? întrebă Gavrilcea.

— Am uitat ca pămîntul, tovarăși, îl știu, dar nu-mi vine pe limbă. Avea parcă un nume boieresc. Cînd am trecut acum doi ani pe lîngă gardul unei gospodării agricole de stat, noaptea, am văzut într-o vitrină luminată cu un bec niște fotografii : «Eroi căzuți pentru cauza socialismului». Era și el acolo. Dar dumneavoastră trebuie să știți. Ei, cum am uitat !

Și vorbitorul își strînse înciudat capul cu amîndouă mîinile. Gavrilcea îl examină incredul. Era din ce în ce mai convins că joacă teatru.

— Vedeți, zice maiorul Ulienescu, reluă musafirul vorba, arătînd un dosar, ăsta e cel mai fioros conspirator, un om care n-are nimic sfînt, un anarhist. Uitați-vă aici, soldați, ca să știți și voi cu cine aveți de-a face.

— Ce este un anarhist, întrebă deodată Filip.

— Ei numeau așa atunci pe toți muncitorii, pe oricine lupta pentru dreptate. Cereai un salariu ca lumea ? Erai anarhist : un om care zvîrle totul în aer cu dinamită, numai din plăcerea de a distruge. Frate-meu din spatele locotenentului aruncă ochii la dosar, unde erau copii de manifeste, rezoluții, corespondențe sindicale și altele de soiul acesta. Un manifest sau o tăietură de jurnal (l-am învățat și eu la cursurile noastre) suna cam așa : «Muncitori și țărani, comuniștii, care înfățișează avangarda clasei muncitoare, vă cheamă la lupta împotriva oligarhiei capitalisto-moșierești. Sîntem denunțați ca dușmani ai patriei, dar noi sîntem numai vrăjmașii de moarte ai claselor exploatatoare, care nu cunosc altă patrie decît cîștigul. Noi vrem să înfăptuim patria muncitorilor și țăranilor, patria oamenilor liberi, unde nu vor mai fi

stăpîni și slugi. Luptăm pentru revoluția socială care va confisca pămîntul fără plată de la moșieri și va aduce în proprietatea obștească mijloacele de producție și de schimb. Nici o tranzacție cu trădătorii clasei muncitoare, cu social-democrația, coada de topor a capitaliștilor de pretutindeni. Păstrați unitatea clasei muncitoare. Cereți sporirea salariilor, eliberarea din închisori a conducătorilor noștri...» Cam în felul acesta scria. Lui frate-meu nu i s-a părut așa de criminal manifestul, parcă era compus de oameni cărora le-a ajuns cuțitul la os. Noi, care sîntem fii de oameni săraci de la țară și n-am avut decît o sforicică de pămînt pe un povîrniș, știam cum trăia țăranul, unul dintre ai noștri a fost omorît în răscoalele țărănești. Nu aveam atunci decît paisprezece ani. Maiorul, văzînd că dosarul nu face asupra soldaților nici un efect, l-a închis repede. Zice : «Să te uiți numai la el și te ia groaza. Cîțiva din ăștia, și ce e mai sacru pe lume : patrie, armată, limbă strămoșească, se duc de rîpă. Trecem prin pericole mari, și se cere, domnilor, din partea dumneavoastră, mai ales, ofițeri și ostași, cel mai înalt devotament pentru instituțiile tradiționale ale țării.» Locotenentul Remus Gavrilcea îl ia pe fratele meu la locotenentul Zamfirache, care avea în pază pe terorist, și-i spune : «Vreau să-l văd și eu la față, sînt curios să știu cum arată un anarhist».

Locotenentul, făcîndu-se că inspectează arestatul, îl duce cu el. Intră ei într-o odaie destul de mare, dată cu ulei cenușiu pe pereți, iar pe jos cimentată. Avea o singură fereastră foarte sus, sub tavan, și zăbrelită bine. Arestatul, legat în lanțuri, cu bilă la picioare, nu se putea urca la el. Nu se afla în încăpere decît un pat de fier așternut cu o rogojină. Găsesc pe terorist, cum îi spuneau ei, stînd pe pat și controbăind prin două lădițe de lemn grele, așa cum își fac recruții. I le lăsase. N-avea înăuntru decît niște zdrențe pe care le tot învîrtea și răsucea. Se uitară ei la el : un om pipernicit, bolnăvicios, chiar tușea sec din cînd în cînd, cu ochi blînzi și voce blajină.

— M-aș ruga, zise el către Zamfirache, să permiteți să mi se dea un ac cu ață.

— Nu e voie, îmi pare rău ! răspunde locotenentul.

Cîtva timp după asta locotenentul Gavrilcea cheamă pe frate-meu.

— Ostaș, am să-ți spun ceva foarte confidențial, contez pe onoarea dumitale de militar că rămîne între noi. Avem ordin să transportăm pe deținutul terorist, pe jos, pînă la Jilava, cu două sentinele, alese cu atenție și bine instruite. Pe drum, prizonierul are să încerce să fugă.

— De unde știți că are să încerce ?

— Are să fugă sigur, încît sentinelele vor fi nevoite să tragă. Ai înțeles, ostaș ?

— Nu ! răspunde el.

— Ei, faci pe șiretul, zice locotenentul, hai pleacă de aci și să lăsăm în plata domnului pe terorist.

Și, cu chipul acesta, a schimbat vorba. Comunistul a fost scos a treia zi. I s-au spart cătușele de la glezne fiindcă erau prinse cu nituri. La început, n-a putut să meargă, tremurîndu-i picioarele. Le ridica și le lăsa ca să și le dezmorțească. I s-a dat o funie groasă cu care și-a legat lăzile grele, petrecîndu-le după gît. Să mergi atîția kilometri pe jos, cu asemenea greutate, nu-i glumă ! Două sentinele l-au încadrat și a străbătut astfel orașul în văzul tuturor. La cîteva ceasuri după asta, cazarma e chemată telefonic de postul de jandarmi de pe șoseaua către Jilava. Se duce cu mașina un ofiter, luînd și pe fratele meu lîngă șofer. În mijlocul șoselei, zăcea pe spate, cu cuferele încă de gît, «teroristul».

— Ce s-a întîmplat ? întreabă ofițerul sentinelele.

— A vrut s-o ia la goană pe cîmp și a trebuit să tragem, zice una. Așa am avut ordin.

— Cum a luat-o la goană cînd el este cu lăzile după gît ? Și unde s-alerge ? Pe cîmp gol ?

Atunci am văzut pe jandarmi încruntînd din sprîncene. Făcură împreună procesul-verbal și-l iscăliră.

Cît timp vorbi omul, colonelul își șterse mereu sudoarea care se revărsa pe barba recrescută. Evita privirile lui Gavrilcea, ale cărui bubulițe străluceau în lumina jăraticului ca niște pietre prețioase.

— Cum l-ai cunoscut, întrebă Gavrilcea, pe tovarășul Cornel și pe ceilalți luptători ai noștri ?

— Prin 1933 eram muncitor la Atelierele C.F.R. Fusese greve și guvernul arestase pe conducătorii muncitorimii, acuzați de comunism. M-au arestat și pe mine și ne-au pus pe toți în lanțuri. Eu pe unii nu-i cunoșteam. Mi i-a arătat un tovarăș. Zice : «Să-l vezi pe tovarășul Dragavei». Zăresc un tînăr cu cătușe la mîini, care fluiera, făcînd curaj la toți, *Internaționala*. Într-o seară aud o zornăitură prelungă de lanțuri. Îi duceau în altă parte. Mie mi-au dat drumul, nefiind socotit printre cei de seamă. Ei, pe urmă am luat parte și la greva ceferistă, în urma arestării conducătorilor. Ne-am baricadat în curtea atelierelor și ascultam cuvîntările unora dintre noi. Sirena urla într-una, ca să îndemne pe muncitorii de la celelalte fabrici să se uncască la grevă. Curgeau oameni rîuri spre ateliere. Un căpitan, am auzit că tot Remus Gavrilcea, a avut ideea să se facă o șarjă de cavalerie, ca să se risipească lumea. Pe urmă au renunțat. S-a trimis trupă în camioane cu mitraliere. În fața intrărilor erau pichete de lucrători, și-o flăcăraie mare pîlpîia într-un loc. Făcuseră un foc de scînduri, luate de la un depozit. Sirena suna într-una. Trăgea de lanțul ei un muncitor tînăr. Vasile Roaită, al cărui nume acum îl știe și copilul din leagăn. Un ofițer face somațiile legale, mitralierele montate pe camioane sînt îndreptate spre intrări. Greviștii încercau să înduplece pe soldați să nu tragă, să-i facă chiar să treacă de partea lor. Cînd ofițerii dădură primele ordine și trupa făcu gestul de a ochi, un soldat, tovarășul Cornel de azi, se ridică pe umerii altuia și începu să cuvînteze : «Camarazi, nu trageți în frații noștri, și noi sîntem din clasa muncitoare». Atunci căpitanul Remus Gavrilcea l-a ochit și a tras în el. De omorît nu l-a omorît. Unitatea a fost îndată retrasă, iar tovarășul Cornel arestat. Spre ziuă, s-a dat atacul. Parcă văd un muncitor, cu o faclă în mînă, ieșind în calea trupei și căutînd să cuvînteze. A fost izbit cu paturile puștii sau împușcat, nu-mi mai aduc aminte. Știu doar că facla a ars multă vreme pe jos, zgîndărită de picioarele celor în trecere. Înăuntru a fost prăpăd. În timp ce soldații izbeau în dreapta și în stînga și pătrundeau în ateliere, sirena țipa într-una. În fine, a fost găsită. Fiind la înălțime mare, supapa se deschidea de jos cu ajutorul unui lanț. Vasile Roaită, de care vă spusei, încleștat cu mîinile pe el, cînta într-una, parcă era amețit. Cineva l-a împușcat

în pîntece sau l-au străpuns cu baionetele, nu-mi mai amintesc bine. Numai așa a lăsat lanțul din mînă. Abia atunci sirena a tăcut.

Tovarășul Cornel a fost după vreun an, doi eliberat, pe urmă, în timpul războiului, mobilizat, apoi arestat din nou, bătut și ars cu fierul roșu de centurioni. A scăpat, pe urmă l-au prins iar și l-au dus într-un lagăr prin părțile astea, pe aproape. A fugit și l-am ascuns uite aici, în vizuina asta. Ei, ce frumos e printre stînci și brazi ! De cîte ori ședeam tihnit colea, în inima pădurii, ca o sălbăticiune, mă întrebam : «Mîine ce se va întîmpla pe neașteptate ? Cine se va ivi deodată în calea mea să-mi turbure liniștea munților ?»

— Fiece clipă, spuse solemn Gavrilcea, aduce în lume o veste nouă.

Omul se sculă, mulțumind de buna primire și urîndu-le spor la muncă. Gavrilcea se ridică și el și se oferi să-l călăuzească. Cei doi se pierdură departe printre copaci. După un timp, lui Filip i se păru că aude o detonație teribilă, lungă, urmată de un răcnet și de un ecou șuierător și vibrant.

— Ce-a fost, unchiule ? întrebă el pe colonel.

— S-o fi prăbușit vreun bolovan din munte ! mormăi acesta încruntat.

Imprudentul Stan, cum se află mai tîrziu, suspectînd după gest pe însoțitor scosese un fluier din buzunar. Gavrilcea dîndu-se după un copac zvîrlise o grenadă.

Cornel își făcu apariția a doua zi, pe cînd Filip dormea încă. Mergea încet și căuta parcă pe cineva printre copaci. Gavrilcea șopti poruncitor colonelului, care se afla lîngă el, după un brad gros :

— Trage cu arcul !

— Trage tu cu revolverul.

— S-aude, pot veni alții. Trage !

Și Gavrilcea lipi țeava armei de grumazul colonelului. Acesta întinse arcul, ca un asiat antic, și cînd Cornel, mereu în căutare, era întors cu spatele, slobozi o undrea lungă de sîrmă, care se înfipse în umărul inginerului, foarte aproape de gît. Acesta lunecă jos și rămase nemișcat, cu săgeata verticală în spinare. Nu se clinti ceasuri întregi, dar spre seară, cînd cei doi merseră să-l

ridice și să șteargă urmele lui, nu-l regăsiră. Inginerul dispăruse cu săgeată cu tot.

Cîteva zile nu mai apăru nimeni, și locurile reintrară în pustietatea lor totală. Gavrilcea și colonelul se certară o zi întreagă asupra măsurilor de luat. În principiu recunoscu și Gavrilcea că locul devenise inteabil, trăgînd concluzia totuși că urmau să se mute cîteșitrei în altă ascunzătoare, nu în afară de perimetrul comunicat în străinătate pentru lăsare de arme.

Se culcară tîrziu. Spre ziuă, Filip, deșteptîndu-se, auzi din depărtări, în ecouri prelungi, un vuiet ca de pînză de fierăstrău circular. Țipete de vulturi păreau a comenta strania văitătură metalică. Băiatul mai constată că colonelul nu era lîngă el și că de pe culcușul său, lărgit ca să poată dormi doi, fusese luată o blană. Arcurile și tolba se găseau la locul lor, focul începea să se stingă. Filip căută să-l învioreze, și atunci Gavrilcea se deșteptă. Era în cămașă, din cauză că jăraticul dogorea prea tare, și avea mare grijă să nu i se boțească veșmintele. Ieși întunecat din bordei. Filip auzi deodată un strigăt surd.

— Ce faci acolo ? Unde te duci ?

Ieși afară și el și văzu pe colonel pe marginea rîpii, dînd să se coboare. O boccea mare dintr-o blană, în care erau vîrîte alte lucruri, fusese aruncată jos și se oprise între crăcile unor arbuști.

— Vino înapoi, unde vrei să mergi ? repetă aspru și cu ton de comandă, pe care Filip nu l-ar fi bănuit la molatecul Gavrilcea.

— Lasă-mă în pace, se supără colonelul. Ce ? Sînt robul tău ? Mă duc unde poftesc. Mai întîi nu vreau să am de-a face cu tine. Mai bine mă predau.

— Canalie ! zise surd și mînios Gavrilcea.

Și așa, pe jumătate îmbrăcat cum era, se repezi la colonel și-l apucă în brațe. Acesta îl smuci și, neputîndu-se descleșta, trînti jos pe Gavrilcea și, amîndoi îmbrățișați, se rostogoliră în rîpă. Dar într-un tufiș des și înmugurit se opriră, Colonelul se desprinse, în vreme ce Gavrilcea rămase nemișcat, culcat pe spate, pe rămurișul des. Din tîmplă îi curgea sînge. În cădere se izbise, probabil, de un colț de stîncă. Colonelul cobori cît putu mai

repede, împinse cu mîna lui mai la vale boccaua și, peste puțin, dispăru. La Filip nici nu se uită, și poate că nici nu-l văzuse. Buimăcit, Filip strigă de cîteva ori pe Gavrilcea, îndrăzni chiar să se lase puțin pe marginea rîpii, dar văzu că alunecă. Atunci o luă spre pădure, cu gîndul absurd de a căuta pe cineva care să-i dea o mînă de ajutor. Ideea că astfel ar fi denunțat pe Gavrilcea, dacă acesta era încă viu, nu-i trecu prin minte. Merse așa în neștire, fără să dea de fundul pădurii. Țipete sfîșietoare și metalice răsunau din ce în ce mai des, ca niște semnale la distanțe de timp egale. Zdrobit de oboseală, Filip se reîntoarse la marginea prăpastiei și găsi pe Gavrilcea la fel de nemișcat. Niște gîngănii umblau pe la buzele lui și mai ales la tîmplă, avide de sînge. Filip reintră în cavernă și se așeză pe un culcuș. Un somn dureros îl prinse și nu se deșteptă decît cînd soarele era la amiază. I se păruse o dată, ca prin vis, că culcușul tresaltă și că țiuie ceva lîngă el. Puțin mai tîrziu răsunară în depărtare niște răpăituri, apoi totul reintră în liniște. Nu bănui ce se întîmplase. Colonelul își dădu seama, coborînd jos, că trecătoarea era păzită de soldați cu puști-mitraliere. Reurcă povîrnișul abrupt gîfîind, zgîriat, însîngerat și, ajuns sus, trase cu revolverul din ușa cavernei asupra lui Filip, ca să scape de un eventual denunțător. Fără a controla dacă-l omorîse, o luă spre prăpastiile dinspre regiunea alpină, gata să se arunce oriunde. Alți soldați postați în acea parte îl văzură și îndreptară asupra lui puștile-mitraliere.

— Bestii ! murmură un lucrător în salopetă cu gîndul la cei doi Gavrilcea. Au ucis un om de ispravă, pe tovarășul Stan.

După ce mai aruncă o privire spre rîpă și se încredință că Gavrilcea e mort, Filip își făcu planul de a încerca să iasă cu orice chip din pădure și a merge la mînăstirea Horezu, unde se afla Hangerlioaica. Nu avea de mîncare decît niște ciuperci, culese cu o zi înainte de colonel. Le fripse pe spuză și le mîncă, bînd apă de la izvor. Țipetele metalice se auzeau tot mai dese. După puțină vreme, îi fu iarăși foame și mai roase cîteva ghinde, găsite prin peșteră. Hotărî să plece a doua zi

de dimineață, și se culcă, nu fără un sentiment de groază. Aproape nu dormi, tresărind la orice scuturătură a troiței, crezînd că bate colonelul și chiar Gavrilcea. În revărsat de zori, porni spre inima pădurii, cam pe unde își aducea aminte că venise. Țipetele sfîșietoare de fierăstraie se revărsau acum în toată pădurea. Filip merse astfel amețit de foame pînă ce auzi pe aproape niște sfîșieturi ce i se părură infernale și zgomotul tunător de cădere al unui corp. Cîțiva oameni îmbrăcați în salopete arătară cu degetul spre el.

— Ce cauți tu, Făt-frumos, prin pădurea deasă ? îl întrebă unul mustăcios.

— Mi-e foame ! murmură Filip instinctiv și se prăbuși leșinat la pămînt.

Cînd își veni în fire, mustăciosul îi întindea la gură o sticlă cu vin. Filip gustă puțin, apoi mîncă din ce în ce mai avid ceea ce-i pusese înainte pe o hîrtie omul : pîine și bucăți de slănină.

— Dar ce-ai căutat pe aici ? întrebă mustăciosul. Astea sînt părți nestrăbătute.

— Am fost în excursie cu cineva și m-am rătăcit, răspunse Filip prudent. Vă rog să-mi arătați pe unde pot da în vale.

— Hei, zise omul, se poate lăsa cineva și pe margini, pe o coastă de piatră, dar n-am răgaz să-ți arăt. Noi ne-am croit drum prin altă parte, punînd punți de trunchiuri ca să putem aduce tractoarele și fierăstraiele.

Abia atunci își dădu Filip seama de unde provenea țipetele. Niște fierăstraie mecanice rotative, montate pe un fel de tractoare cu șenile, retezau copacii în cîteva clipe. Brazii groși și înalți erau lăsați să cadă la pămînt. Apoi alt soi de tractor îi trăgea pe o pîrtie și-i ducea departe, într-un loc unde alunecau pe un jgheab într-un fel de lac, ce nu era decît un izvor ieșit printr-un stăvilar, la înlăturarea căruia copacii cădeau în altă jezătură la nivel mai jos, și tot așa, din treaptă în treaptă, pînă la vale. Pădurea era tăiată cu o repeziciune miraculoasă. Oamenii îl poftiră pe Filip să aștepte pînă după-amiază, cînd, încetînd lucrul, l-ar fi luat cu ei. Atunci Filip voi să mai dea o ultimă raită pe locul unde trăise cîtăva vreme cu cei doi oameni ieșiți din rîndurile socie-

tăţii. Cînd ajunse la troiţă, auzi ţipete de păsări şi văzu un stol nemaipomenit de vulturi rotindu-se deasupra rîpii conice. Natura sublimă şi inertă nu pare a distinge pe eroi de canalii, lăsînd oamenilor această sarcină. Apropiindu-se de marginea prăpastiei şi aruncîndu-şi ochii în jos, se află în faţa unei privelişti înspăimîntătoare. Vulturii şedeau înfipţi cu ghearele în ultimele resturi cărnoase ale trupului lui Gavrilcea şi smulgeau cu ciocurile carnea putredă. Fosta căpetenie a Mişcării centurionale era un schelet, atîrnat de crăcile unor arbuşti. Alţi vulturi se roteau deasupra lui, ţipînd şi încercînd să ia locul celor sătui de hoit. Fierăstraiele circulare cîntau departe şi aerul era îmbălsămat de mireasma brazilor.

XXVIII

Repetiţia generală cu public a baletului fantastic *Lacul lebedelor* de P. Ceaikovski fu fixată pentru data de 20 decembrie. Cu vreo două zile înainte, cam pe la vremea prînzului, o maşină se opri în poarta casei lui Ioanide, şi din ea scoase un picior Cucly. Simţind răceală la talpă din pricina zăpezii, fiindcă era numai în «poante», îl trase înapoi. Cucly strigă de cîteva ori, dar nu fu auzită, fiindcă jocurile de apă cîntau din plin, împroşcînd o pulbere de stropi în toate părţile. Ioanide lucra în salonul cel mare şi, cînd voia să se inspire, dădea drumul fîntînii cu o sută de jeturi. Afară nu era frig. După cîtva timp, apăru un bărbat înalt, în vîrstă, cu şapca dată pe spate, într-un sacou cu petice mari de sac pe umeri şi cu pantalonii strînşi cu gumilastice. Era contele Iablonski, care spărgea în fund lemne pentru Ioanide. Acesta încălzea casa cu gaz metan, însă în iatacul lui personal, unde ţinea «scrinul negru», ardea lemne. Îi plăcea să audă pîlpîitul flăcării şi năruirea jăraticului.

— Cum ai venit aşa, fără pantofi în picioare ? întrebă Iablonski pe fata sa.

— Am ieşit de la repetiţie, punînd numai mantoul pe mine. Rochia uite-o aici. Şi Cucly arătă o plasă în care

erau îndesate efecte de îmbrăcăminte, rochie, cămaşă, pantofi. Ia-mă în braţe, tată ! zise Cucly, văzînd că acesta studiază modul debarcării sale.

Docil, contele petrecu mîinile pe sub umerii şi picioarele fetei, iar aceasta îl apucă de gît.

Cînd ajunseră în dreptul jocurilor de apă, Cucly voi să privească.

— Mai stai, tată, puţin, să văd ţîşniturile fîntînilor. Cum cîntă !

Iablonski aşteptă cu Cucly în braţe, iar cînd aceasta îi făcu un semn cu mîna la gît, porni spre intrarea casei.

— Acum unde vrei să mergi ? întrebă Iablonski.

— Sus, la domnul arhitect !

— Şi ce-are să zică ? Îl turburi, e foarte ocupat.

— Să vie, să vie ! se auzi glasul lui Ioanide, care deschisese geamul.

Iablonski depuse pe Cucly la uşa salonului celui mare, în chenarul căruia arhitectul apăruse zîmbind. Cucly, intrînd, îşi scoase mantoul, de fapt un fel de dolman, şi rămase în *tu-tu*. Braţele îi erau dezgolite, picioarele pînă sus acoperite cu un *maillot* alb. Scoţîndu-şi căciuliţa, rămase pe cap cu o calotă albă, ce simboliza capul lebedei, şi din care ieşea părul blond platinat, pe alocuri cu reflexe roşcate. Cucly îşi aruncă şi calota deasupra dolmanului pe un fotoliu şi îşi scuturâ tare părul, încît acesta începu să se înfoaie. Din plasă desprinse cu greu o placă de gramofon.

— Din fericire, se bucură ea, nu s-a spart.

— Şi ce-ai acolo ? se informă distrat Ioanide, plimblîndu-se meditabund de-a lungul salonului cu mîinile la spate, cum făcea cînd era absorbit în lucrările lui.

— *Valsul lebedelor* şi *Valsul* din *Frumoasa adormită* de Ceaikovski. Îmi dai voie să le încerc ?

Ioanide, neraspunzînd nimic, Cucly merse la supraphon şi puse valsul din *Frumoasa adormită*. Apoi începu să se învîrtească de una singură. În fine, se aşeză pe un fotoliu.

— Sînt nervoasă, am trac ! mărturisi ea.

Arhitectul se smulse din gîndurile lui şi se apropie de Cucly. Îi vîrî degetele prin păr, o mîngîie, o bătu pe obraz.

— Ai trac de pe acum ?

— Am, micule, sînt cîteva probleme care mă disperează.

Ioanide găsi că nu e momentul de a se mai indispune de expresia «micule».

— Ce probleme așa de grave ai ?

— Te văd ocupat, n-ai vreme de mine.

— Spune, spune.

— Întîi am impresia că *maillot*-ul face cute, fiindcă am slăbit, deși toți mă asigură că este suficient de aderent. Adevărul este că mă supără din alt motiv, nu simt aerul direct pe epidermă, am sentimentul că mă sufoc. Maestrul de balet și decoratorul se împotrivesc, spun că lumina reflectoarelor cade prea crud pe piele și că lebedele sînt albe, nu vinete.

— Poate că au și ei dreptate !

— Nu-nțelegi că vreau să simt aerul, să plutesc cu adevărat pe el ? Dar asta nu-i ce-i mai important. Partenerul meu, care interpretează pe Siegfrid, este tînăr. E înalt, subțire, muschiulos, n-am ce spune, dar face niște mișcări grațioase, feminine, de balerină, uite așa.

Și Cucly sări pe fotoliu și parodie coregrafic pe dansator, executînd cîțiva pași în întîmpinarea cuiva, zîmbind afectat și dulce, deschizîndu-și brațele, pășind mărunt pe poante, schimbîndu-și poziția brațelor ca un semnalizator, săltînd, schițînd reverențe prelungite cu degetele foarte îndepărtate de trup.

— Cum vezi, e un acrobat drăgălaș, care place grozav unora. Eu nu înțeleg lucrurile așa și, cînd îl văd, pierd avîntul, mă plictisește, nu pot să-l iubesc. Și dacă nu pot să-l iubesc, nu pot nici să dansez bine.

— Iată o chestiune încurcată.

— Nu rîde, micule, se îmbună Cucly, e foarte serios. Succesul debutului meu depinde de chestiunea asta. Stai să vezi. Rotbart, geniul rău, mă preface în lebădă. Eu sînt o prințesă și mă cheamă Odette. Vine un prinț Siegfrid, care se îndrăgostește de mine și-mi jură iubire adevărată și veșnică. În felul acesta, luîndu-mă de soție, poate să mă scape de blestem și să-mi redea chipul de femeie. Îl iubesc și eu. Însă Rotbart, geniul rău, are o fată Odillia, căreia îi dă asemănarea mea. Asta e lebăda neagră. Rolul îl interpretez tot eu. Cînd la castel, la bal, prințul Siegfrid, vrînd să-și aleagă soția, vede pe Odillia, crezînd că sînt eu, Odette, îi făgăduiește s-o ia de soție.

Atunci eu, Odette, sînt pierdută și rămîn mereu sclava unei bufnițe, care mă păzește. Siegfrid vine după mine la lac și, fiindcă nu mai e nimic de făcut în viață, se bate cu Rotbart și se înecă. Eu mă arunc de asemenea în lac și, întîlnindu-mă cu Siegfrid, trăiesc cu el într-o veșnică dragoste, în lumea luminoasă de sub lac. De fapt, după ideea mea, Siegfrid e atît de puternic, încît, omorînd pe Rotbart, sparge vraja și ne scoate pe toate, în figura noastră adevărată, la țărm. Partenerul meu nu-mi inspiră sentimentul încrederii, nu e un viteaz, e un ofițeraș la cadril, și atîta tot. Pe Siegfrid cu îl văd ca un bărbat frumos și puternic, în vîrstă, cu ochii plini de gînduri, gata, cînd aude că sînt în puterea unor genii rele, să mă scape. Înșelat de Odillia, nu se lasă abătut de fatalitate, se hotărăște să lupte cu demonul, să omoare duhurile rele, să gonească din lume tot ce-i apăsător și urît. Siegfrid și cu mine nu murim, mergem într-o lume unde nu mai sînt demoni, o lume nouă, fără frică de superstiții.

— Nu te știam așa de... (Ioanide era să zică : intelectuală), așa de filozoafă.

— Ah, de unde să găsesc eu un partener pe care să-l iubesc... mai tare decît Rotbart și decît toți demonii, un om cu fața de bronz, ca tine ! Tu ești Siegfrid cel adevărat !

— Nu cumva, rîse Ioanide, vrei să mă chemi să dansez la Operă ?

— Ar fi minunat !

— Ești nebună de legat ! Ha, ha, ha ! hohoti Ioanide, parodiind pe Gaittany. Arhitectul Ioanide jucînd tarantela la Teatrul de Operă și Balet ! Ce-ar zice Sufletel ? Mă cutremur !

— De fapt, nu concep pe Siegfrid dansînd, ci înaintînd ritmic și demn. Baletul se reprezintă acum după tradiția lăsată de Petipas și Lev Ivanov.

— Nu ! hotărît, nu dansez ! decise Ioanide cu o seriozitate comică.

— Micule, nu rîde de mine ! Am vrut să spun numai că îl văd pe Siegfrid cu însușirile tale și că partenerul mă enervează. Dar am să învîng asta. Mai mă supără ceva : Bufnița care mă păzește de pe stîncă îmi produce, cînd își mișcă aripile mari, un astfel de fior, încît am

sentimentul că are să mi se întîmple o nenorocire mare. Să vii să stai în rîndul din față, sau mai bine în lojă, să te văd mereu, ca să prind încredere.

Cucly părea foarte nenorocită și mîinile îi ardeau. Ioanide o mîngîie puțin și o sărută pe frunte, deși fata făcuse mișcarea de a-l săruta pe buze. Doamna Ioanide intră puțin după aceea și-i chemă la masă. Pe Cucly o sfătui să se îmbrace și o duse în camera ei. Cînd reapăru în sufragerie, Cucly nu mai era prințesa Odette, ci o fată carecare, într-o rochie comună. Totuși fața-i exaltată, prelungă și ochii albaștri trădau ființa mistuită de preocupări ieșind din comun. Ca de obicei, prînzul balerinei fu o problemă dintre cele mai grele. Întîi Cucly nu voia să mănînce nimic.

— Dar e absurd, observă doamna Ioanide, dansul reprezintă o sforțare fizică excepțională, trebuie să ai putere.

— Nu mi-e foame !

— Pentru că nu mănînci, zise Ioanide. Pofta vine mîncînd.

— Vine mai ales nemîncînd ! își permise a rectifica Iablonski, care fusese poftit și el la masă, așa, cu surtucul lui peticit, și aștepta nerăbdător și fără falsă pudoare să se servească.

Cucly recăzu la masă în obișnuitele ei manii, pe care Ioanide le clasa la capitolul cabotinism. Ceru ceai, *jam* și fiindcă pe masă, într-o fructieră, erau mandarine, puse, în loc de lămîie, felii de mandarină în ceaiul fierbinte. Avea, evident, și febră și inapetența, gustul de fructe acrișoare și de lichide veneau și de acolo. De aceea, după ce bău ceaiul și mîncă un pateu ce fusese servit la supă, voi limonadă cu foarte puțină apă. Doamna Ioanide tăie două lămîi în jumătate și, învîrtindu-le în jurul unui con de cristal cu zimți, turnă zeama într-un pahar. Cucly dădea mereu din picioare, neastîmpărată, preocuparea ei fixă era repetiția generală și încerca să aducă vorba de ea.

— Mai gîndește-te și la altceva ! o mustră contele Iablonski. Sînt și alte lucruri mai serioase în viață.

— Nimic nu este mai serios pentru mine decît asta ! răspunse Cucly.

Apoi se sculă repede de la masă și ieși pe ușă, revenind după cîteva clipe cu un vraf de fotografii în mînă și cu vreo două cărți rusești.

— Vedeți, arătă ea trei fotografii, care trecură din mînă în mînă. Aici este Ulanova în rolul Odettei. E grațioasă, plină la trup, o adevărată lebădă. E o mare balerină. Însă fizicul meu nu se potrivește cu interpretarea ei.

Cucly arătă alte fotografii reprezentînd pe Lepeșinskaia.

— Și Lepeșinskaia este o balerină excepțională. E zveltă și falnică, o adevărată zînă. Eu o văd pe Odette, după fizicul meu, ca o ființă slabă, aeriană, plutind zbuciumată în aer, avînd nevoie de un bărbat puternic ca s-o apere de brațele demonului. Mișcările mele trebuie să fie nestînjenite, ca ale înotătoarei în apă. De aceea, mă supără *maillot*-ul, trusa ; *tu-tu*-ul cade prea greu. Nu am găsit nimic despre balerina Legnani, care a interpretat rolul la comemorarea lui Ceaikovski. Tată, se adresă ea contelui, tradu-mi aci cîteva rînduri. Am citit cu o colegă, rînd cu rînd, numai aici mi-a scăpat sensul.

Și întinse contelui o carte de D. Jitomirski despre baletele lui Ceaikovski. Contele, care știa rusește, îi tălmăci pasajul.

— Nu-i ce-mi trebuie mie ! constată dezamăgită Cucly. Aș fi vrut cărți despre maeștrii de balet celebri, despre Marius Petipas, de pildă, analize fotografice amănunțite ale mișcărilor balerinelor.

— Înțelegerea esenței textului și spontaneitatea în interpretare sînt totul în artele scenice ! zise Ioanide.

— Fără îndoială, mi... domnule arhitect.

— Du-te și te odihnește, vegetează pînă în seara spectacolului și apoi apari calmă pe scenă. De aci încolo nu mai învăța nimic.

— Aș vrea totuși să aud mereu cîntîndu-mi-se tema tristă a lebedei, *andante mosso*. Faa, si-do-re-mi, faa-re, fa... ! Asta mă face să mă cred prințesa vrăjită. Aproape că am și uitat că mă cheamă Cucly. Din nefericire, am spart discurile și nu le-am mai găsit la nimeni sau n-au vrut să mi le dea.

— Am să le cer eu, poate de la Radiodifuziune, și ți le trimit. Cu condiția să mai mănînci ceva.

Cucly aruncă ochii pe masă și strîmbă din nas.

— N-aș mînca decît compot.

Elvira se duse singură și după cîtăva vreme veni cu două borcane, unul cu compot de caise și altul cu compot de piersici. Cucly voi din amîndouă amestecate, apoi se gîndi mult, căută ceva pe masă, pe urmă deodată își turnă o jumătate de pahar de ceai și răsturnă tot compotul în ceai. Iablonski lăsă capul în jos de rușine.

Chiar în seara acelei zile, Mini merse la Cucly să-i ducă plăcile de patefon. O găsi pe balerină în pat. Rochia, cămașa, ciorapii, toate erau aruncate pe jos, pe noptieră se aflau doar un pahar și o bucată de ciocolată mușcată. În odaie era cald, focul pîlpîia în sobă, Cucly era legată la cap cu o batistă udă și citea niște foi bătute la mașină. Cînd intră Mini, trecu de-a dreptul la preocupările ei :

— Citesc niște articole traduse din rușește : *Baletele lui Ceaikovski* de Vasili Iakovlev și *Reluarea baletului «Frumoasa adormită»* de V. Krakovskaia. Nu sînt mulțumită. Nu m-am pătruns de rolul Odilliei, pe care îl joc tot eu. Trebuie să semăn fizicește cu Odette, însă trebuie să am, în gesturi, în priviri ceva demonic și antipatic, care să facă pe Siegfrid ca, îndată ce zărește pe adevărata Odette la fereastră, să-și dea seama că a fost înșelat. În rolul Odilliei trebuie să fiu senzuală, ispititoare, să cuceresc prin însușirile animalice. La Operă au voit să dea acest rol altcuiva, cu alt temperament, unei colege a mele, ale cărei pulpe tremură, o voluptuoasă. Au și ei o rațiune. De hatîrul meu mi l-au acordat tot mie, în mod excepțional. Dacă nu izbutesc, au să-mi facă o mulțime de ironii. Ideea mea este s-o interpretez pe Odillia ca pe o ființă sălbatică și tristă, incapabilă de a avea încredere în ea. Întîmpin pe Siegfrid cu priviri nesincere și întunecate, rîzînd fals, fiindcă simt pe Rotbart, tatăl meu, în apropiere. Încerc să-l ispitesc prin insistență. Odette, dimpotrivă, e încrezătoare și senină. Sînt nuanțe greu de scos în evidență, pericolul fiind confuzia rolurilor.

Miniei i se păru că Cucly aiurează și, punîndu-i mîna pe gît, constată că are temperatura foarte ridicată.

— E prea cald aici ! explică Cucly cînd i se atrase atenția discret asupra febrei. Chiar te rog să deschizi fereastra.

Mini înveli bine pe Cucly pînă peste bărbie, apoi deschise geamul și, după aceea, adună de prin odaie efectele de îmbrăcăminte risipite ale balerinei. După ce închise fereastra, i se păru că Cucly e prea subțire îmbrăcată în pat. Avea un fel de cămașă foarte vaporoasă, care abia îi trecea de genunchi.

— De ce n-ai pus o pijama ?

— Am pe mine hitonul cu care facem exercițiile de balet, din cînd în cînd mă dau jos din pat și mai repet o figură.

— Cu febra asta ! Stai și te odihnește.

A doua zi veniră, la Cucly, Mini, Mihaela, aducîndu-i antipirice. Ioanide consultase telefonic pe academicianul Saramet, și acesta îi spusese că, în starea în care se afla bolnava, n-avea altceva de făcut decît să stea liniștită în pat și să ia medicamente curente împotriva febrei. Mini sili pe Cucly să înghită tabletele, îi pregăti ceai, în vreme ce Mihaela punea la patefon *Lacul lebedelor*. După cîtăva vreme, Cucly dădu semne de enervare, voia, se vede, să mai facă exerciții, fără martori, sau să studieze, și rugă pe cele două prietene să plece, să nu mai vină înainte de repetiția generală, făgăduindu-le solemn să țină socoteală de toate binevoitoarele lor sfaturi.

Repetiția generală avu loc dimineața, la orele zece, în teatrul cel mare din Palatul Cultural. Sala era plină de muncitori, studenți, școlari. Fusese invitate de asemeni cele mai de seamă personalități artistice și culturale. Gaittany strecură o mulțime de persoane dintre cunoscuții săi, printre care chiar pe Zenaida Manu. Aceasta sperie puțin pe garderobieri cu peticul de la palton, încolo, era îmbrăcată cu o rochie de dantelă de lînă neagră, ale cărei reparații nu se observau în mod așa de izbitor. Intră în sală cu o sacoșă enormă, în care avea, de bună seamă, lucruri de mîncare căpătate. Dragavei era și el de față, însă nimeni nu zări pe Cornel. Nea Vasile și Leu nu lipsiră. Fuseseră decorați cu Ordinul Muncii clasa a II-a, și Leu, îndeosebi, părea foarte mîndru. Amîndoi fură invitați în față. Șerica Bălcanu nu lipsea. Contele și contesa Iablonski

veniră amîndoi, de asemenea contesa de Verner-Sternberg, generăleasa Cernicev-Prejbeanu, pînă şi prinţesa Zoe Basarab. Ioanide şi Elvira erau în rîndul întîi, Elvira într-un admirabil costum *tailleur* de jerseu *bleumarine*, purtat ca rochie pe sub mantou. Costumul era adecvat pentru timpul zilei, dar avea un aer solemn, ca de rochie de seară. Madam Valsamaki-Farfara se ilustră, ca de obicei, prin florile de marmură ale părului ei. Ceata Şerichii Băleanu venise ostentativ, fiindcă socotea pe Cucly drept aristocrată, ca fiică a contelui Iablonski. În trupă, la figuraţie, se afla şi Lotte Bellio. Antoine Hangerliu scruta spre lojile de sus, cu ochi de specialist, funcţionarca reflectoarelor, mareşalul Cornescu, cu barba ca a regelui Leopold, arunca pe deasupra privirile cele mai majordomiale. Apărură şi Babighian, Sufleţel, Gulimănescu, Smărăndache cu doamna Smărăndăche. Aceasta din urmă avea o pungă cu trufe de ciocolată şi o întinse lui Babighian. Colecţionarul, avid după dulciuri, încercă să vîre pumnul lui voluminos, însă, neizbutind, puse mîna pe pungă şi o răsturnă în palma sa, vărsîndu-i aproape tot conţinutul, pe care începu să-l mănînce lacom. Doamna Smărăndăche rămase cam descumpănită. Gaittany apăru în foaier abia cînd instrumentele orchestrei începeau să emită acel haos în surdină, preliminar începutului, provenit de la acordarea viorilor şi violoncelelor şi de la muzicanţii repetînd grabnic pasajele dificile. Îndată ce intră şi văzu înaintea sa cunoscuţi, deschise larg braţele, cu bastonul pe o mînă.

— Să trăiţi ! îi salută el.

— Ei ? întrebă Vasilevs-Lascaris. Este sau nu este un eveniment ?

— Domnule, răspunse Gaittany, aşa cred. Este o dansatoare eminentă. Mi s-au spus lucruri extraordinare despre interpretarea din *Lacul lebedelor*. Ceea ce mă îngrijorează este că aud că e bolnavă. A venit ?

— Fără îndoială ! confirmă mareşalul, care se apropiase. Si-a pus *tu-tu*-ul şi adineauri mi s-a spus că era în culise.

— Atunci e-n regulă ! se linişti Gaittany. Are să fie un spectacol neobişnuit, ex-cep-ţio-nal.

Soneriile sunară şi toată lumea merse la locurile respective. În sală se făcuse întuneric, dirijorul ridicase

bagheta, tinerimea din sală în special privea cu răsuflarea tăiată, Gaittany făcea semne de încintare cu capul la vecinii săi, înainte de a se auzi primele măsuri. Orchestra începu simplu, cu andantele narativ, dulce şi melancolic, ca o prevestire întunecată. Oboiul spunea trist melodia, desprinzîndu-se de restul orchestrei. Dirijorul conducea calm, ca un om care, o dată suit pe corabie, era hotărît să înfrunte orice. Cortina se ridică. Scena reprezenta un lac înconjurat de munţi, dominat în stînga de arbori înalţi, întinzîndu-şi ramurile pînă în dreapta scenei, unde se vedea o stîncă în suiş. O fată cu cunună pe cap şi cu o rochie lungă, ce sclipea în bătaia reflectorului, mergea ritmic în sus şi se apleca culegînd *Edelweiss* (se reprezenta versiunea Burgmeister). Apoi, fata, foarte palidă la faţă, se întoarse spre public, făcînd paşi inverşi în coborîre. În lumina reflectorului, ochii albaştri îi luceau ca cristalele. Veşmîntul plin de fluturi de aur al prinţesei Odette era aşa de străveziu, încît se vedeau prin el picioarele pînă la şolduri. Cucly privea fix în sală spre Ioanide şi făcea mişcări de o suavitate şi o pasionalitate extraordinare. Nu dansa propriu-zis, ci stiliza gesturile de aplecare şi ridicare, iar în mers ridica piciorul orizontal, făcînd să atîrne de el toată rochia. Zenaida Manu, zisă Strâchineasca, clătina mereu din cap, aparent negativ.

— Nu-ti place ? întrebă soţia lui' Smărăndache mirată.

— *C'est exquis !*[1] răspunse Zenaida, continuînd a nega din cap.

— Superbă toaletă ! exclamă un glas feminin prin apropiere, în grupul protipendadei.

Leu nu avea astîmpăr în stalul lui.

— Tovarăşa Cucly, zicea el destul de tare, este o artistă tînără de mare talent. Are să ne facă cinste pretutindeni unde se va duce.

— Aşa socotesc şi eu, îl aprobă nea Vasile, punînd un deget la gură, spre a-i sugera să vorbească mai încet.

Vasilevs-Lascaris începu să fluiere uşor melodia şi fu reprimat cu un sîsîit general. Orchestra deveni mai violentă, dirijorul se agita. Tromboane fioroase, rău-

[1] E delicios !

prevestitoare, trompete, timpane, vibrații adînci de violoncele arătau că se va întîmpla un eveniment teribil. Deodată apăru pe stîncă Rotbart, geniul rău cu barbă roșie, într-o manta lungă și cărămizie, peste *maillot*, ridicîndu-se ca niște aripi. Făcea și el gesturi coregrafice, fără exagerațiuni, simbolizînd intențiile rele. Fie că Cucly avea trac, fie din cauza febrei, se cutremură din tot trupul cu o naturaletă ce stîrni admirație în toată sala, chiar și în dirijor, care conduse orchestra după sugestia momentului. Cucly nu vedea pe demon, care ședea rînjind colosal în spatele său. Rotbart întinse aripile deasupra prințesei Odette și o strînse în brațe. Reflectorul se stinse. Cînd se reaprinse, pe stîncă nu se mai văzu în locul fetei decît un voal, iar o lebădă trecea lin pe suprafața lacului.

— Bravo ! era cît pe ce să strige Leu.

Degetul la buze al lui nea Vasile îl făcu să stea cuminte.

Cortina căzu, dar lumina nu se reaprinse în sală. Zgomote repezi de mutări de decoruri răsunau pe scenă. Cortina se ridică iarăși și începu actul întîi. Muzica deveni festivă. Scena reprezenta un parc în fața castelului și o serbare cu prilejul majoratului prințului Siegfrid. Țărani veneau să felicite pe prinț, bărbații erau tratați cu vin, femeile căpătau panglici și flori. Urma dans rustic, cu care prilej orchestra uza de instrumente de lemn. Venea prințesa-mamă, care vestea că la balul de a doua zi prințul își va putea alege pe cea mai frumoasă dintre fete. După aceea, urmau un divertisment coregrafic, un *pas de trois* cu variații, un *pas de deux* cu variații. Publicul repetiției generale, venind, cu mici excepții, pentru Cucly, urmări fără atenție deosebită această parte. Finalul îi emoționă pe toți. Un stol de lebede zbură, după plecarea invitaților, pe deasupra parcului. Siegfrid le văzu. Printre lebede se presupunea a fi Odette, și prințul presimțea prezența unui suflet nefericit. Orchestra începu să cînte celebrul *andante mosso* cu tremolo de violine și acompaniament de harfe. Aria pătrundea în suflete, obsedantă, încît pînă și Gaittany o definì cu mîna prin aer, lăsînd capul pe o parte în semn de fatalitate. Cortina căzu.

— Bravo, bravo, strigară școlarii și studenții, trăiască Cucly !

De frica lui nea Vasile, Leu se săltă numai în fotoliu, fără a se asocia la strigătele colorlalți.

— Așa sînt tinerii noștri, înflăcărați, îl consolă nea Vasile. Tovarășa Cucly nici n-a avut rol în actul ăsta, doar puțin la început.

Toată lumea ieși în foaier. Grupul Șerichii făcu o insulă pierdută printre muncitori. Ioanide se plimba cu Elvira alături, în vreme ce Mini și Mihaela, respectuoase, ședeau la distanță. Mini arăta cam gînditoare și abătută.

— Nu m-aș fi așteptat, observă prințesa Basarab, ca spectacolul să fie așa de *éblouissant* [1]. E probabil o excepție !

— De loc, zise mareșalul Cornescu, toate spectacolele sînt așa. Se dă teatrului tot ce-i trebuie, nu se precupețește nimic. Direcția are sarcina să interpreteze operele în spiritul celei mai înalte arte, de rest nu are grijă.

— E oare posibil ? se mai îndoi prințesa Basarab.

— Se pare că da ! confirmă cam întunecată Șerica. Mi-a spus și Antoine.

— Dar publicul vine la aceste reprezentații ? Își scoate teatrul cheltuielile ?

— O ! spuse contesa de Verner-Sternberg, în privința asta cred că da. Nu se găsesc niciodată bilete. Trebuie să ai mare noroc, sau pe cineva la minister, ca să-ți procuri. Prin elevele mele am fost și eu de vreo două-trei ori.

— Probabil, explică Șerica posacă, lumea se plictisește acasă și caută un loc de respirație morală.

— Nu ne plictisim acasă, zise Leu, care trecea pe lîngă grup, mergem la teatru fiindcă e al nostru și ne place.

— Haide încoace, puse mîna Vasile pe Leu, nu fi așa impetuos !

— Vezi ce e în capul ei...

— Ce ne pasă nouă ce spune ? O să convingem noi o prințesă care a avut castel că noi avem dreptul să venim la teatru ? Să ne vedem de meseria noastră. Ia te uită sus, la plafon, unde am meșterit noi. Parcă s-a

[1] Uimitor.

bulbucat puțin în stînga lustrului. Trebuie să vedem ce este mai de-aproape.

— Tovarășă, vorbi nea Vasile foarte politicos, dar și cu un anume humor în ochi, către prințesa Zoe Basarab, care avea un binoclu de teatru de sidef, nu voiți să ne împrumutați oleacă binoclul, să cercetăm puțin plafonul?

— Domnule, zise prințesa Basarab demnă, îmi sînteți cu totul necunoscut. Binoclul e de aur!

Și îl «devisează» din cap pînă în picioare.

Mareșalul, speriat, veni într-ajutor.

— *Chère princesse*, dumnealui e tovarășul Vasile, decorat cu Ordinul Muncii, adevărat erou de energie și întrepiditate. Zidurile teatrului acesta, pot să zic, că sînt în cea mai mare parte opera mîinilor sale iscusite. Este o onoare pentru oricine să-i împrumute binoclul.

Prințesa, nedumerită, cu sentimentul că se află în fața unui personaj fioros, întinse obiectul. Nea Vasile se înclină șăgalnic, Leu după el mai exagerat, și amîndoi se urcară sus la balcon să examineze plafonul.

— Oare crezi că-mi aduce înapoi binoclul? se îndoi prințesa Zoe Basarab.

— Mi-e teamă că da!

Gaittany, care se apropiase tiptil de grup, cînd auzi cuvintele Șerichii, se îndepărtă accelerat și se duse la bufet. Acolo găsi pe doamna Smărăndăche cu regele Vahtang, Sufletel, Gulimănescu. Sufletel bea un pahar de bere și, jovial, îi anunța denominația latină: «*Cerevisia, cerevisia*». Gaittany nu prea bea alcooluri, era lacom de prăjituri, căută din ochi pe cea mai mare și o solicită.

— Nu ți se pare, domnule Gaittany, zise doamna Smărăndache, că Cucly era prea palidă?

— Este efectul reflectorului, îmi închipui! Dumneata ce zici, domnule Prejbeanu?

— Nu-mi plac balerinele, ci numai dansatorii.

— Ți-a plăcut Siegfrid?

— Nu, Rotbart!

Sufletel rîse înfundat la urechile lui Gulimănescu. Reputația lui Prejbeanu nu era, în materie erotică, din cele mai bune.

— Generăleasa unde este? întrebă Gaittany, ca să schimbe vorba.

— A preferat un loc la balcon, zise Prejbeanu. Pretinde că de acolo viziunea întregului este mai armonioasă.

De fapt, generăleasa Cernicev-Prejbeanu rămăsese cu obiceiul de a-și lega ciorapii cu sfoară și se temea să nu-i cadă jos dacă se plimbă prin foaier. De aceea ședea în stalul ei la balcon.

Nea Vasile, urmat de Leu, se urcă în balconul de sus și privi cu binoclul plafonul. Spectatorii, intrigați, începură să se uite și ei în sus.

— Cade cumva plafonul? întrebă un om mai în vîrstă.

— Așa mi se pare! zise Leu foarte serios.

— Nu-i nici o bulbucătură, drăguță, constată nea Vasile și întinse binoclul și lui Leu, s-a prelins pe undeva, cînd s-a zugrăvit, vopseaua cafenie în cerc, și asta, de departe, pare o umflătură.

Și se dădură jos de la balcon. Soneria țîrîi iarăși și publicul se așeză în staluri. Prințesa Zoe Basarab privea indignată în dreapta și în stînga. Luminile se stinseră și atunci simți că cineva îi pune un obiect în mînă. Era binoclul.

— Închipuie-ți, mărturisi ea contesei de Verner-Sternberg, care ședea alături de ea, mi l-a înapoiat!

Dirijorul întinse bagheta, cortina se ridică. Scena reprezenta tot lacul, într-o regiune sălbatică, însă în dreapta, pe stîncă, se ridicau ruinele unor turnuri. Era noapte cu lună. Orchestra atacă obsedanta melodie a lebedei, plină de preziceri rele. Lebede albe pluteau molcom în șir pe lac, iar mai în față, o lebădă cu coroană.

— Taa, ta-ta-ta-ta, taa-ta, taaa! începu să șuiere încet Vasilevs-Lascaris.

— Ssst, tăcere! șoptiră spectatorii din jurul lui, cei mai mulți muncitori.

Apăru Siegfrid însoțit de prietenii săi și, văzînd lebedele, făcură gesturi din care reieșea că voiau să le vîneze. Atunci, din ruinele luminate ca prin miracol, ieși Odette, de astă dată în *tu-tu*. Era o ființă grațioasă, cu picioarele foarte subțiri și care făcea gesturi naive și pline de pasiune. În loc să privească la Siegfrid, se uita mereu în stal, la Ioanide.

— Domnule, e superbă ! exclamă șoptit Gaittany către mareșal.

— Privește numai la Ioanide, masculul prin excelență, *vir impudicus et incontinens !*[1] șopti, agitîndu-se, Sufletel.

— Este notoriu că e amanta lui ! răspunse mai discret Gaittany.

Orchestra cînta *allegro vivo*, simbolizînd narația vieții sale, pe care Odette o face lui Siegfrid. Geniul rău a prefăcut-o pe ea și pe prietenele sale în lebede, o bufniță le păzește, însă noaptea recapătă chipul omenesc. Numai acel care îi va dedica o iubire veșnică o poate mîntui. Un solo de oboi dădea accente triste narațiunii. Trîmbițe și tromboane întrerupseră firul temei narative și niște aripi grozave, ale așa-zisei bufnițe, care era un om, începură să se clatine în turn, într-o parte și alta. Spectacolul era remarcabil prin fantasticul lui bine pus la punct.

— *C'est affreux !* șopti prințesa Zoe Basarab, după ce privi cu binoclul de aur, făcînd parcă responsabilă direcția teatrului de teribilitatea apariției.

Cucly, mișcîndu-se mărunt pe poante și privind spre Ioanide, spre dezamăgirea dansatorului care interpreta pe Siegfrid, avu iarăși o scuturătură din tot trupul, așa de firească, la mișcarea aripilor bufniței, în sunet de trompete, încît un murmur trecu prin toată sala. Fața, mîinile, picioarele spuneau cu o claritate nemaipomenită povestea ei. Cucly era tristă cu picioarele, valurile orchestrei o scuturau ritmic. Pe o temă mereu melancolică, dar mai săltăreață, cu hiaturi, indicînd pașii, intrară, dintr-o parte în alta a culiselor, lebedele, prietenele Odettei, toate în *tu-tu*. În imensitatea scenei proiectate pe lac și pe munți, păreau niște adevărate păsări, un stol de bîtlani, mai degrabă, decît lebede.

— Ce toalete ! murmură din nou admirativ glasul feminin din apropierea Zenaidei, care tăgăduia mereu cu capul orice frumusețe pentru cine nu-i cunoștea boala.

[1] Bărbat nerușinat și desfrînat !

Sufletel lovi cu cotul pe Gulimănescu și ochi, avid, cu un binoclu mare, picioarele balerinelor.

— *Saltatrices libidinosae !*[1] pufni el pe înfundate, grăpîndu-și părul cu degetele.

Apoi începu valsul, foarte simplu, condus de oboaie și acompaniat de fagot.

— Taa, ta-ta-ta, taa ! nu-și putu reprima Vasilevs-Lascaris melodia ce i se năștea pe buze.

Solo sau în grupuri, balerinele piruetau pe variații grațioase și pastorale, în care se distingeau violinele și flautele. Cucly se remarca doar prin plutirea ireală, prin mișcările de compas ale picioarelor, prin ondulațiile de gît de lebădă ale mîinilor. În fine, vioara solo, acompaniată de harfă, începu plutitorul *adagio*. Siegfried și Odette în duet, începură să danseze. Lentitudinea plină de patos figurile dificile executate cu o extraordinară ușurință aparentă, mobilitatea expresivă a întregului trup, albăstrimea lapidară a ochilor în bătaia reflectoarelor, pasiunea arzătoare și oratorică a brațelor și picioarelor uimiră profund pe toți. Dirijorul uită un moment să conducă orchestra cu ochii la Cucly, parcă cu teamă ca ceva să nu se frîngă în această ființă fragilă, care cînta cu trupul, ca și coardele viorii. Cucly privea mai tot timpul spre Ioanide, partenerul era pentru ea o simplă mașină. Părea o pasăre exotică ce nimerise pe scenă și se zbătea în zborurile cele mai fantastice.

— *Elle l'aime éperdument !*[2] zise încet prințesa Zoe Basarab către madam Smărăndache și Zenaida Manu.

Aceasta din urmă negă din cap și răspunse :

— *Oh, oui !*

— Cucly pare vrăjită astă-seară, șopti Elvira către Ioanide. Este de o exuberanță încîntătoare.

— Mi-e teamă că are febră ! răspunse Ioanide.

— Parcă și-ar cînta cîntecul lebedei, murmură aproape pentru sine Elvira.

Ioanide era fermecat, împietrit și totuși plin de presimțiri rele. Tema elegiacă îl urmărea cu insistența ei savantă. Cucly nu interpreta rece, în așa fel încît să

[1] Dansatoare desfrînate !
[2] Îl iubește la nebunie !

poată fi dublată, fără ca publicul să bage prea mult de seamă, intra cu totul în ficțiunea baletului, era mai mult Cucly decît un rol. Performanțele ei nu păreau numere acrobatice, ci felul ei normal de expresie. Cucly se exprima pe sine, jucînd balet, pentru că numai dansul era chipul ei firesc de a simți și gîndi. Lebedele o secundau cu mult entuziasm. Siegfrid era însă depășit, se simțea ridicul și inferior. Cînd o ridica în brațe, ținînd-o de mijloc, Cucly avea o săritură așa de elastică și suavă, încît părea un fluture, o pasăre care a zburat de pe pămînt pe o cracă flexibilă. Piruetele ei erau nebune, exacte și totuși cu inflexiuni neprevăzute, nu uza de nici un truc spre a se odihni și respira, trecea numaidecît la altă mișcare cu neastîmpărul păsărilor zburătoare. Nu amintea lebăda decît atunci cînd orchestra, revenind la *andante*, încetineala permitea ondulația brațelor și a gîtului.

Siegfrid jură Odettei că-i va fi credincios și că o va mîntui de blestem, iar Odette îi aminti că a doua zi va fi la curtea lui și va trebui să-și aleagă soția. Scena se umplu pe încetul de o lumină crepusculară, fetele, prefăcute în lebede, începură să plutească lin pe lac, bufnița deschise în turn aripile ei îngrozitoare, aplecîndu-se puțin în afară. Orchestra revenise la jalnica și fatalista temă a lebedei. Cortina se coborî încet într-o tăcere religioasă. Se păru cîteva clipe că nimeni nu aplaudă și Iablonski se acoperi pe față de paloare. Deodată, aplauzele izbucniră furtunoase, delirante. Băteau din mîini și dirijorul și orchestranții.

— Să trăiască Cucly ! strigau tinerii și Leu împreună cu ei.

— Cu-cly, Cu-cly ! începură să scandeze studenții și elevii.

Deși nu era o reprezentație propriu-zisă, Siegfrid și cîteva balerine veniră în fața cortinei, încercînd să tragă după ei pe Cucly. Cu mare greutate izbutiră s-o scoată la marginea scenei, aiurită, timidă, ca și smulsă din lumea ei proprie. Aruncă ochii fugitiv în sală, apoi spre Ioanide, să vadă ce atitudine are. Arhitectul îi făcu un gest rezumativ cu mîna că fusese mai presus de așteptări. Elvira o salută și ea cu mîna, și Cucly dispăru

îndărătul cortinei. Publicul se risipi în grupuri animate în foaier.

Îndărătul culiselor maestrul de balet, înconjurat de baletiste, printre care și Cucly, caracteriză interpretarea :

— Cucly a depășit orice prevederi, deși la repetițiile parțiale se putea ghici că va fi excelentă. Tot rolul ei are o astfel de unitate și personalitate, încît a spart, ca să zic așa, unitatea colectivului. Toți ați fost impecabili, spectacolul este bun, există un singur cusur, dacă asta se mai poate numi cusur : Cucly absoarbe în mod fatal toată atenția. Ești o mare balerină, cu studiu, vei avea succese răsunătoare. De fapt, arta ta depășește dansul, intră în domeniul teatrului, al expresiei pasiunilor. Dă-mi voie să te sărut.

Și maestrul de balet o sărută pe frunte, ușor.

— Ai puțină fierbințeală ! Vezi să nu răcești !

— Domnule, zise Gaittany cu brațele deschise către contele Iablonski, în foaier, sînt emoționat, te felicit din toată inima. Cucly a dumitale este ge-ni-a-lă ! Să-ți trăiască.

Și se repezi la un scaun de lemn să bată în el.

— A fost foarte bine ! recunoscu și Șerica Băleanu către Zoe Basarab. E o fată a aerului. Am văzut multe spectacole de balet și operă în toate capitalele lumii, acesta de azi nu le e întru nimic inferior. Sînt surprinsă.

— Nu ți se pare, observă prințesa Basarab, că asemenea gesturi pasionale, unele de-a dreptul lubrice, nu cadrează cu baletul clasic, decent, accesibil domnișoarelor ? Am impresia că în Cucly e mai mult sînge de cabotină decît sînge aristocratic.

Șerica Băleanu refuză să accepte asemenea teză radicală.

— Arta e o noblețe în sine ! zise ea discret.

Ioanide și Elvira chemară în foaier pe preocupata Mini și pe Mihaela și se așezară cu toții pe o banchetă. Și Mini și Mihaela erau entuziasmate și analizau, împreună cu Elvira, frece moment al rolului tinerei balerine.

Ioanide privea la cîteșitrele, tăcut și îngîndurat.

— E ceva care nu ți-a plăcut ? întrebă Elvira.

— O, nu ! răspunse Ioanide. Cucly e o artistă de geniu. De obicei am socotit baletul un simplu divertisment, dar Cucly mi-a răsturnat această prejudecată. E vibrantă ca fîntînile mele, ea și cu muzica laolaltă constituie un limbaj clar ca al lui Shakespeare. Ceea ce mă îngrijorează este cantitatea de energie pe care o cheltuiește într-un rol. O profesionistă, orice s-ar zice, după ce a studiat bine rolul și l-a pus în consonanță cu viața, se mecanizează într-o bună măsură, așa cum muzica se imprimă pe un disc. Asta apără sufletul de uzură.

— Are să facă și ea asta, mai tîrziu ! zise Elvira.

— Nu cred. Cucly visează serios, are în ea o flacără mistuitoare.

În jurul lui Ioanide se strînseseră Smărăndache cu soția lui, madam Farfara, Gaittany, Babighian. Acesta era în extaz.

— Minune ! exclamă el. Simfonie de alb. Degas ar fi făcut o capodoperă pictînd-o. E suavă ca clăbucul săpunului din tabloul lui Luchian. Minune !

Se apropiară și academicienii Șaramet și Cuculeț.

— Ce zici, iubite coleg, întrebă Ioanide criptic pe Șaramet, gîndindu-se la sănătatea fetei.

— Mde ! răspunse acesta. O biciuire a organismului duce cîteodată la aparențe de sănătate. Pe urmă vine surparea. Totuși, eu zic că cu odihnă se poate repara.

— La ce faceți aluzie ? se interesă curios Gulimănescu, care apăru și el.

— Vorbim în general despre marile eforturi muschiulare pe care trebuie să le facă balerinele. Nu e glumă. Ce ni se pare grațios de departe e rezultatul unui travaliu fizic extraordinar.

— Cam cît trăiește o balerină ? întrebă deodată Vasilevs, ivit și el.

— Păi, zise Șaramet, trăiește, dacă e sănătoasă, ca orice om normal. Vrei poate să spui : cît rezistă în profesie ? Depinde. Oricum, nu prea mult.

Și convorbirea continuă un timp pe această temă, fără ca Ioanide să scoată un cuvînt.

— Dar copii balerinele pot să facă ? întrebă Sufleței, apărînd cu capul printre ceilalți.

— Cum nu ? ! zise Șaramet. Foarte multe sînt mame, duc o viață familială regulată.

Ioanide, Elvira, Mini și Mihaela se desprinseră pe nesimțite din grup.

— E de neînchipuit ce rezistente sînt femeile, spuse academicianul Cuculeț. Am operat multe balerine la clinica mea. Una dansează chiar în baletul ăsta. A fost prinsă între două mașini și strivită. Cînd au adus-o la mine, m-am luat cu mîinile de păr (acesta era limbajul lui Cuculeț, într-o dicțiune blajină, încîntătoare). Toate oasele rupte, pîntecele sfîșiat, bășica spartă, urina, pardon, curgea în bazin. Iau eu acul și cos vezica, aranjez cărnurile cum pot și las bolnava așa, să mă dumiresc ce-i de făcut. Toată noaptea am cugetat numai la asta, am mai întrebat pe unii, pe alții, în fine, dimineața mă duc la clinică și o pun pe masa de operație. I-am adunat, măre, oscioarele, le-am potrivit așa cum m-a tăiat capul, am tras cărnurile și pieile, le-am cusut. Am făcut ce-am putut din bucățele. Cîrpită astfel, am pus-o în pat. Și, vezi dumneata, s-a vindecat și nu știu cum s-a întîmplat că pîntecele ei și-a luat forma normală, numai că are cîteva linii, parcă e mozaic. Într-o zi, văd o doamnă bine pe stradă, gătită, parfumată. Mă oprește din mers. Zic, în gîndul meu, frumoasă femeie ! «Mă cunoști, doctore ?» zice ea. «Nu !» răspund eu. «Sînt cutare, pe care ai operat-o la abdomen, balerina de la Operă. Iar dansez.»

— Nu ți s-a părut, zise Gulimănescu către Gaittany, că Ioanide privește cu răceală la Mini și Mihaela ? Toată atenția lui e acum pentru Cucly.

— Nu mi s-a părut ! se feri Gaittany de indiscreții. Erau amîndouă cu el.

— Astăzi este o zi înălțătoare, interveni mareșalul. Să nu facem insinuații răutăcioase asupra femeilor. Ele ne dau fericirea în viață. Cît despre Cucly, a fost un înger...

— Minune ! răspunse, ca un ecou infidel, Babighian.

— Ar trebui să i se ofere la sfîrșitul spectacolului niște buchete.

— Aud că Leu îi va prezenta flori în numele tineretului.

— Perfect ! înregistră știrea mareșalul, cam dezamăgit, fiindcă ar fi voit să fie propus el pentru un buchet.

— Ascultă, zise academicianul Cuculeț către Șaramet, știi anecdota cu cel care a vrut să intre în rai ?

— Nu ! răspunse Șaramet curios.

Deodată, soneria zbîrnîi și publicul se îngrămădi la intrările în sală.

— Las', că ți-o spun în antractul următor ! amînă Cuculeț.

Atunci Dragavei ațîțnu calea chirurgului și-l trase la o parte.

— Tovarășe academician, noi cunoaștem la partid devotamentul dumitale și marea muncă pe care o depui pe tărîmul științei medicale. Ieri, nu mai departe, ai făcut cîteva operații grele în fața unor oameni de știință sovietici, care te-au admirat. Ești în dreptul dumitale să te recreezi. Îți cerem totuși un sacrificiu. Viața unui tovarăș scump este în primejdie și te rugăm să te duci undeva să faci o intervenție. Sînt pînă acolo vreo două sute de kilometri. O mașină te va transporta.

— Cînd ? întrebă academicianul.

— Acum, îndată. Mașina așteaptă jos.

Cuculeț ascultă cu oarecare regret soneriile, apoi se îndreptă liniștit spre ieșire, în vreme ce Mini îi aducea paltonul și căciula.

Ioanide se așeză la locul lui, plin de gînduri. Discuția despre longevitatea vieții balerinelor îl impresionase. De altfel, avea în vedere pe Cucly personal. Aceasta i se părea o floare minunată, care trăiește numai o zi, efemeridă magnifică, pe care seara o găsești moartă jos, tîrîtă de furnici. Sănătatea fetei nu îngăduia o sforțare fizică prea mare, și ceea ce vedea și părea așa de miraculos era, după opinia lui, o excitație enormă a sufletului. Indiferența balerinei pentru partener i se părea iarăși de rău augur. O artistă acceptă ficțiunile, își concentrează puterile vitale în ele. Dacă el, Ioanide, n-ar fi fost în sală, ce ar fi făcut Cucly ? Nu se îndoia că *ar* fi dansat tot atît de minunat, însă cu un aer de rătăcire, căutînd, departe de sine, obiectul patimii sale. Jocul ar fi căpătat, fatal, altă nuanță și dacă, în sfîrșit, el, Ioanide, ar fi arătat răceală, mîhnirea la ce ar fi dus ?

Fără îndoială, la o altă interpretare, pe care n-o prevedea. «Să zicem, medita Ioanide, că Cucly ar avea patruzeci de ani, vîrstă nu înaintată pentru o femeie, dar implicînd o anumită retenție decentă a pasiunilor. Ce-ar deveni, pe scenă, Cucly dezlănțuită, dominată de dragoste ?» Cucly poseda o inteligență artistică extraordinară, asta se vedea cît de colo, nimic nu era strict impulsiv la ea, totul se traducea în efecte de artă, dar, oricum, clocotirea vitală sau febra erau la ea agentul ascuns, fără de care jocul ei rămînea inexplicabil. Celelalte balerine erau strict profesionale, placide și rezonabile chiar, și cînd se învîrteau nebunește, se vedea că nu văd în manifestarea lor coregrafică decît un rol ce trebuie repetat seri de-a rîndul cu cît mai multă economie fizică posibilă. Cînd zîmbeau, gestul era grațios, nu mai puțin artificial, învățat corect, pe dinafară. Cucly era un fenomen natural și deci un unicat. Sonda care erupe în flăcări, oțelul care țîșnește ca un vin de foc din orificiul cuptorului, răspîndind în juru-i cele mai inedite artificii, nu sînt reprezentații în vederea plăcerii ochilor. Nu te așezi în staluri înaintea mării în furtună. Cucly era o forță superioară de viață, atingînd nivelul cel mai înalt al frumosului, dar tocmai de aceea Ioanide avea reaua presimțire că fenomenul nu se va repeta des.

Orchestra atacă *allegro giusto* și cortina se ridică asupra unei săli de bal. Maestrul de ceremonii se învîrtea coregrafic în toate părțile, oaspeții intrau, apărea și Siegfrid, cu prietenii lui. Muzica luă un caracter festiv de mars. Începu dansul cordebalet și al piticilor. Trompetele vestiră alți oaspeți ; heraldul le pronunță mimic numele, maestrul de ceremonii se împărțea în toate direcțiile. Orchestra intonă valsul nevestelor, și pe scenă se desfășură larg un vals de mare gală.

— Ce toalete ! exclamă iarăși glasul feminin, necunoscut.

Prințesa-mamă întreabă pe Siegfrid care din fete îi place, acesta face gesturi de indiferență. Fanfarele răsună. Își face apariția Rotbart, geniul rău, în costum cărămiziu, și Odillia, în negru, în locul *tu-tu*-ului cu o fustă scurtă transparentă, presărată cu jeuri, care la cea mai mică mișcare se ridică în sus ca o umbrelă, desco-

perindu-i picioarele în *maillot* negru și trusa. Părul platinat, dar zburlit cu artă de către balerină, și ochii albaștri contrastau grațios cu costumul negru. Fața îi era toată aprinsă. Siegfrid făcu saluturi stilizate și admirative față de Odillia, crezînd-o Odette ; la fereastră apăru în chip de lebădă Odette cea adevărată, încercînd zadarnic să-i atragă luarea-aminte asupra înșelăciunii. Urmară dansuri de mare spectacol, pe care Sufletel le sorbi cu binoclul, un *pas de six*, dansuri naționale : ceardaș, tarantelă, bolero, mazurcă.

— Pe Cucly n-o văd ! observă prințesa Zoe Basarab către contesa de Verner-Sternberg.

— Este dansatoarea în negru ! zise contesa.

— Imposibil ! se încăpățînă prințesa.

Această controversă se întinse și mai departe. Gaittany asigura pe toți că Odillia este Cucly, unii negau.

— Are altă aiură ! susținu Gulimănescu.

Adevărul este că Cucly studiase bine rolul și ca mulți actori voia să demonstreze, în rolul deosebit, diversitatea talentului ei. Era tot pasionată și țintea mereu pe Ioanide, însă acum știa că înșală, simțea că la cea mai mică descoperire a impostiurii va pierde totul, de aceea făcea mișcări galeșe și învăluitoare, punea ostentație și nervozitate în seducție. În vreme ce Odette era numai focoasă, Odillia, la cea mai neînsemnată distracție a lui Siegfrid, arunca fulgere din ochi, dădea gurii un rictus de ură, interpreta, în fine, pe fata lui Rotbart ca pe o ființă demonică. Ioanide începu să se îndoiască de teoria lui de la început, avu sentimentul că Cucly putea să se adapteze oricăror situații fizice. Un singur amănunt îi mai menținea îndoiala, Cucly arunca mereu ochii spre el.

Prințul invită pe Odillia la vals, și aceasta făcu cele mai imposibile învîrtituri, stăpînind deopotrivă lentoarea și iuțeala, planînd cu poantele. Partenerul era în chip învederat alarmat și ostenit. Rotbart uni mîinile lui Siegfrid și ale Odilliei. Odette apăru la fereastră. Siegfrid își dădu seama că a fost mistificat. Fața Odilliei se urîți demonic, ochii îi scăpărară fulgere, ura din gelozie se întipări pe fața ei. Mihaela se cutremură cînd, probabil întîmplător, ochii Odilliei-Cucly căzură asupra ei. I se păru că balerina o detestă. Rotbart și Odillia

dispărură ca demonii exorcizați, Siegfrid ieși precipitat, spre a merge la lac. Jalnica temă a lebedei răsună iar și cortina căzu.

— Taa, ta-ta-ta-ta, taa-ta, taa ! șuieră Vasilevs-Lascaris.

Tunete de aplauze zguduiră sala. Tinerimea delira.

— Triumf ! exclamă Gaittany în picioare, cu spatele spre scenă și cu brațele întinse spre grupul amicilor săi.

— Minune ! mormăi Babighian, desprinzîndu-și cu greu torsul său îndoit ca o cupolă. Gravură în tuș, orchestrație în negru fantastic, Böcklin !

— Domnule, e o revoluție ! se explică Gaittany cînd ajunse în foaier. E o încîntare. Am produs o balerină excepțională.

— Nu e așa ? zise Leu, plin de sudorile emoției. Acest lucru, trebuie să recunoașteți, era mai greu sub regimul capitalist.

Prințesa Zoe Basarab îl măsură cu binoclul de aur pe toată dimensiunea, ca pe un apaș oarecare. Șerica Băleanu, devenită mai prudentă de cînd sperase să privească seniorial iarăși lacuri din vîrful Palatului Cultural, căută a repara gafa de gest a prințesei.

— Adevărat este, zise ea, că se dau azi mijloace princiare artiștilor spre a-și dezvolta talentul.

Pe fața lui Leu apăru o satisfacție neacoperită.

Soneria se auzi repede, voiau să încheie mai curînd repetiția generală, spre a face cu putință pregătirea spectacolului seral.

Actul final începu cu un antract muzical, cu arpegiaturi de harfe. Cortina se ridică deasupra decorului lacustru în noapte. Lebedele albe așteptau sosirea Odettei, muzica lua frazări elegiace. Apoi, orchestra, condusă prudent de bagheta dirijorului, cîntă măsurile unui dans pe temă rusească și în tempo moderat. Simultan, lebedele intrară în dans, mișcîndu-se pe poante, după sugestia melodiei, care permitea o transcripție coregrafică *pizzicata*. Intră turburată Odette, care povesti mimic nenorocirea și revelă prin gesturi decisive, din brațe și picioare, hotărîrea de a muri mai degrabă decît a rămînea sclava bufniței. Un viscol cromatic trecu prin orchestră, arborii de pe scenă, jupele balerinelor se scuturară

în bătaia vîntului. Geniul rău se apropia. Cucly se cutremura din nou din cap pînă în picioare, ca o bolnavă de malarie. Interpretarea era așa de dramatică, încît nu se auzea în sală nici o mișcare, pînă și balerinele păreau spectatoare. Siegfrid vine, puțin după el, geniul. Blestemul nu mai poate fi ridicat, Odette își ia rămas bun de la Siegfrid, făcînd mișcarea de a se îndrepta spre stîncă. Furtuna continuă furioasă, încercînd să despartă pe cei doi. Cucly, cu părul învîrtejit, își aruncă ochii rugători spre Ioanide-Siegfrid. În concepția ei, acesta luptîndu-se cu geniul rău îl va învinge, și concluzia mistică ar căpăta un sens terestru. Sus, pe stîncă, Cucly face pași mărunți pe poante, privind disperată cum Rotbart aruncase pe Siegfrid-partenerul în lac. Siegfrid se îneca. Cucly mai aruncă o ultimă ochire lungă și jalnică lui Ioanide, cu mîinile întinse, cu *tu-tu*-ul răscolit de vînt, stînd indefinit, miraculos de lung, pe poante. Ochii ei albaștri spuneau : «Dacă tu, Ioanide, veneai și te băteai cu geniul, l-ai fi biruit. Nu mai e nici o nădejde. Acest Siegfrid e un acrobat efeminat.» Și se aruncă în lac, dînd o iluzie nemaipomenită de zbor. Deodată, turnul luminat se aprinse, se clătină, bufnița mișcă aripi aprinse, apoi turnul se prăbuși pînă la mijloc. Prin efectul reflectoarelor, apa lacului părea că se revarsă în sală. Zenaida Manu, în panică, își ridică în poală sacoșa. Odette și prințul reapărură pe scenă, în apoteoză, în limbul fericirii eterne din lumea luminoasă a apei, iar de o parte și de alta nimfe și naiade, în *tu-tu*-uri, în poziții deosebite de fandare și cu brațele întinse, salutau. Dar Cucly nu privea cu dragoste la Siegfrid, ci contempla jalnic pe Ioanide, ca și intrată în împărăția morții veșnice. Orchestra execută *allegro agitato*, pe altă gamă, obsedanta temă a lebedei.

— Ura, bravo ! se auziră, cînd cortina căzu, glasurile, de astă dată și al lui Leu, și al lui nea Vasile.

Numeroase strigăte de «bravo» răsunau din toate părțile ; dirijorul, orchestranții, în picioare, aplaudau. Chemările publicului rămase deocamdată fără răspuns. În fine, cortina se ridică și ieșiră pe scenă Siegfrid și stolul de lebede, Rotbart și alți protagoniști. Leu urmat de nea Vasile, fiecare cu cîte un maldăr de flori în mînă,

unul de trandafiri și altul de garoafe, apărură și ei în așteptarea Odettei. Leu repeta mental complimentul : «Tovarășă Cucly tinerimea te salută cu dragoste și entuziasm și-ți urează numeroase izbînzi în munca artistică». Dar Cucly nu apăru. Rotbart, geniul rău, care era un cunoscut al lui Ioanide, îi făcu acestuia semn, arătîndu-i clar că trebuie să intre lateral, înspre cabine. Cortina căzu acoperind și pe Leu, și pe nea Vasile, cu florile lor. Publicul se îndrepta spre ieșire ; familiarii rămaseră însă în foaier.

— S-a întîmplat ceva, se vede ! zise intrigat Gaittany.

Zenaida Manu dădea mereu din cap negînd, în vreme ce ochii ei exprimau o mare aviditate. Dispărură Iablonski, academicianul Șaramet. Într-o încăpere spațioasă din aripa cabinelor, înconjurată de o mulțime de persoane în picioare, printre care Ioanide și Elvira în primul rînd, Cucly, cu *tu-tu*-ul pe ea, așa cum ieșise din scenă, ședea palidă, întinsă pe o canapea îmbrăcată în piele. Pe piept, într-o batistă, Șaramet îi ținea un pumn de zăpadă, pe un scaun, alături, se vedea o seringă cu canulă cam groasă, cu care se făcuse probabil o injecție. Un lighean de porțelan de epocă romantică, luat din recuzita teatrului, era aproape plin cu sînge. Cucly, abia ieșită de pe scenă, în momentul final, avusese o hemoptizie puternică. Garoafele și trandafirii lui Leu și nea Vasile zăceau jos la picioarele canapelei, ca un omagiu funebru. Leu ședea într-un colț, cu totul descompus la față, Iablonski se vedea că plînsese, contesa era calmă, însă necăjită.

— Sforțarea ! murmură Șaramet către ceilalți, cu aerul lui obișnuit sceptic.

Atunci mareșalul Leon Cornescu intră în încăpere.

— A venit ! vesti el.

Ioanide merse spre canapea și ridică în brațe pe Cucly, care îl cuprinse de după gît, închizînd ochii. O coborî astfel pe scări spre ieșirea de serviciu, urmat de Elvira, Mini, Mihaela și de toți cunoscuții și protagoniștii, încă în costumele de scenă. Jos o aștepta o mașină albă a salvării. Cucly fu culcată pe un pat, Șaramet intră și el înăuntru, Ioanide și Elvira se urcară într-o altă mașină, după care urmă somptuoasa limuzină a lui Gaittany. Convoiul porni, urmărit din ochi de toți

cei rămași. Pe tabloul de afișe un anunț proaspăt lipit vestea pentru 21 decembrie, seara, a doua zi, prima reprezentație a *Lacului lebedelor*.

— Ce zici ? consultă Ioanide în prezența Elvirei pe academicianul Șaramet, după ce Cucly fusese instalată într-o cameră a sanatoriului de tuberculoși.

— Mde ! făcu, ca de obicei, Șaramet.

— Va muri ?

— Nu. Procesul nici nu e așa de înaintat. Prin odihnă îndelungată și bună îngrijire se va restabili. Trebuie, firește, să se îngrașe puțin. Cînd va fi cazul își va găsi o ocupație sedentară plăcută.

— Deci nu va mai putea dansa.

— Niciodată ! zise categoric Șaramet.

— Rotbart a învins ! murmură Ioanide, mai întunecat ca oricînd.

Vrînd să-și ia rămas bun de la Cucly, Ioanide o chemă și pe Elvira, dar aceasta, zîmbind suav, îl îndemnă să se ducă singur. Intrat în odaie, Ioanide sărută pe Cucly pe frunte, și apoi pe buze, ca să-i risipească orice idee că s-ar feri de ea, apoi o întrebă dacă are trebuință de ceva.

— Micule, îl rugă Cucly, du-te acasă la mine și adu-mi din odaie, de pe măsuța de noapte, o carte despre istoria baletului moscovit de Muhin. Vreau să studiez, să nu-mi pierd vremea în zadar pînă mîine la premieră.

Ioanide intrînd în camera balerinei o găsi rece și în dezordine. Descoperi cartea căutată și o vîrî în buzunar. Pe jos se vedeau ciorapii, rochia, cămașa fostei Odette. Ioanide stătu cîteva clipe, apoi, copleșit de gînduri, culese veșmintele risipite și le așeză frumos pe pat.

XXIX

Într-un moment de plictiseală, Ioanide luă sulul pe care i-l predase Bonifaciu Hagienuș și, întinzîndu-se pe sofa, începu să-l citească, întîi distrat, apoi din ce în ce cu mai mult interes. Transcriem aici acest fantastic memoriu, înțesat de citate și note :

«Subsemnatul Bonifaciu Hagienuș, om de știință, specialist în orientalistică, vin cu onoare a vă aduce la cunoștință că nu sînt altul decît Alexandru cel Mare, uite, mă jur, ajuns în virtutea metempsyhosei, prin felurite migrațiuni, în ipostaza în care mă găsesc actualmente. A insista asupra acestui lucru, prea cunoscut, mi se pare de prisos. Oricine poate citi *Chāndogya-Upanișad* și alte texte brahmane, pe care le-am donat, în cele mai bune ediții, Palatului Cultural. Indienii erau de fapt materialiști și credeau, să mă bată dumnezeu, pe bună dreptate, într-o forță vitală, *ātman*, care naște mereu viață în lume, trecînd prin felurite ipostaze istorice. Asta numeau ei *karman*. Eu, care n-am fost desăvîrșit în fapte, neputînd lua drumul zeilor, care duce la Brahman, m-am ridicat în lună, de acolo m-am întors de cîteva ori în eter, din eter în vînt, din vînt în fum, din fum în negură, din negură în nori, de unde, căzînd cu ploaia, am devenit ultima dată susan. Mîncîndu-mă tata, Aristide Hagienuș, susanul s-a făcut germen și m-am pomenit în Romînia. Însă eu sînt Alexandru cel Mare, uite, mă jur. [1]

Se știe de către toată lumea că am venit pe lume în anul 356 a. Chr. la Pela, în Macedonia, în luna Hecatombeion, pe la sfîrșitul lui iulie, adică în zodia Leului, care face pe oameni energici, înfocați și iubitori de glorie. Schimbarea caracterului meu se datorește faptului că în ipostaza Bonifaciu Hagienuș m-am născut în Vărsător, zodia poeților și învățaților. În ziua nașterii mele, Herostrat a dat foc templului Dianei din Ephes, de aceea

[1] Diogen Laërțiu scrie că Pythagora era Aethalid, fiul lui Hermes, devenit Euphorb, apoi Hermotim, apoi Pyrrhos și în fine Pythagora (vezi Diogenis Laërtii *de vitis dogmatibus et apophtegmatibus clarorum philosophiorum libri X*, graece et latine p. 491, Amstelaedami, apud Henricum Wetstenium, 1692 : «illumque omnia memorasse ut primum Aethalides fuerit, postea Euphorbus, deinde Hermotimus, ac postremo effectus sit, ac deinde post mortuum Pyrrhum factus esse Pythagoram »). Chiar și un filozof modern și un om de știință ca Leibniz recunoaște că sufletul nu poate exista despărțit de orice organ, dar că generația unei ființe, cum zice el, «n'est qu'une transformation et augmentation», iar moartea o simplă aparență, «un enveloppement» (*Essais de théodicée*... par M. Leibnitz I—II, A Amsterdam, chez François Changuion, 1747, tome premier, p. 152).

am rămas cu o patimă : cînd văd arzînd o casă, o pădure, tresar, simt o bucurie. Aș fi în stare să aprind un oraș ca să privesc. Mama, Olympias, era fata lui Neoptolem, regele molosilor, și pretindea că se trage din Neoptolem, fiul lui Achille. [1]

Dar tată nu mi-a fost Philipp. [2]

Basmul spune că Netinav, care era mag, intră în iatacul mamei, în chip de Amon Jupiter, luînd cap de leu, picioare de vultur, coadă de aspidă și două aripi, una neagră și alta de aur. Nu mint că Philipp zicea mereu că privind prin gaura cheii văzuse asupra Olympiadei un balaur care îl chiorîse și care nu era altul decît Amon. Crezutul tată-meu, Philipp, bărbat frumos, avea un ochi scos, cred că dintr-o săgeată. Mama mi-a mărturisit mai tîrziu că adevăratul meu tată era un sclav get, tînăr și foarte frumos, și că Philipp, deși supărat, n-a vrut s-o

[1] Văd că învățatul german prof. dr. Ulrich Wilcken (*Alexander der Grosse*, Leipzig, Quelle u. Meyer, 1931, p. 46) susține că mama avea la căsătorie douăzeci de ani. Nu-i adevărat. Mama, cînd am început să fiu mai măricel, arăta peste cincizeci de ani, cred că s-a măritat între patruzeci și cinci și cincizeci de ani. Tata, mai tînăr, a luat-o pentru zestre, avînd pe brațe războaie multe. Olympias, maică-mea, a fost foarte frumoasă, chiar și mai în vîrstă, și a dus o viață care i-a atras multe vorbe rele din partea istoricilor. La bătrînețe se cocoșase într-atîta, încît nu putea să se întindă în pat și ședea ziua și noaptea pe scaun. Așa a și murit, după moartea mea. A avut ceea ce azi se numește morbul lui Pott. Asupra părinților mei s-au scris lucrurile cele mai mincinoase. Un persan, Jahia Ben Abdallathif al Cazvini, în *Măduva istorilor*, spune curate născociri, cum că eu n-aș fi feciorul Olympiadei, ci al sorei mele, dată de soție lui Darab sau Darius, regele Persiei, care, după ce o lăsă însărcinată, o trimise înapoi la tată-său, Philipp, fiindcă-i mirosea gura (cf. Barthélémi d'Herbelot, *Bibliothèque orientale*, A Paris, 6 vol. în 8° și Démétrius P. de Gobdelas, directeur de l'école centrale de Yassi, *Histoire d'Alexandre le Grand suivant les écrivains orientaux*. A Varsovie, 1822, cărți donate de mine statului). Olympias a fost, pe dumnezeul meu, mamă-mea.

[2] Și aici istoricii scriu tot soiul de comedii. În *Alixăndria* se spune că mi-a fost tată Netinav, împăratul Egiptului, fugit în Macedonia. Numele lui adevărat era Nektanebos (vezi *Der griechische Alexanderroman* von Adolf Ausfeld, Leipzig, D. G. Teubner, 1907). Au fost doi faraoni Nektanebos, cel din urmă învins de Artaxerses Ochus, cînd persanii, pe care pe urmă i-am gonit eu, au pus mîna pe Egipt.

trădeze, pentru că nici el nu era ușă de biserică. Regii, în vremea aceea, ca să țină în frîu popoarele superstițioase, își dădeau origine zeiască, și Philippos, care pretindea că se trage din Hercule, voia să se știe că moștenitorul lui este fiul lui Jupiter Amon. Pe urmă, cînd m-am făcut mare, basmul ăsta mi-a plăcut și mie. [1]

[1] Quintus-Curtius a înțeles bine că nici Amon, nici Nektanebus nu puteau fi în dragoste cu mama, cînd scrie : «Caeterim Nectanebi fuga temporibus hisce non congruit... Nec ideo minus vanum est quod de Jove fertur» (Quinte-Curce, *De la vie et des actions d'Alexandre le Grand*, en latin et en français, de la traduction de M. de Vaugelas, avec les supplements de Jean Freinshemius I—II, A Lyon, chez les frères Perissez 1790, dat tovarășului Dragavei la Palatul Cultural). Tata, mai tînăr, n-a trăit bine cu mama. Aceasta era geloasă, și pe drept cuvînt, fiindcă tata avusese multe femei, pe Audata, Phila, Nicesipolis, Phillinna, astea înainte de mama. Apoi trăi cu una Meda, fata lui Cithelas, regele Thraciei, și, după ce divorță de mama, luă o fetișcană de treisprezece ani, Cleopatra, nepoata lui Attalus, pe care nu pricep de ce Diodor Sículul (*Diodori Siculi bibliothecae historicae* quae supersunt ex nova recensione Ludovici Dindorfii, Parisiis, 1844, lib. VII, cap. II) îl numește văr al miresei : «Attalus Cleopatrae, quam altera Philippus uxorem duxerat, patruelis». La nuntă a fost un scandal mare, mi-aduc aminte, parcă ar fi acum. Attalus s-a ridicat și a invocat zeii- să se nască din Cleopatra un moștenitor legitim al tronului. Eu, furios și cam beat, am țipat la el : «Dar ce, tu crezi că eu sînt copil din flori ?» și i-am aruncat cu cupa în cap. Tata trase spada și vru să alerge după mine, dar, fiind amețit și șchiop, se împiedică și căzu. Eu m-am supărat și am plecat cu mama în Epir, de unde m-am dus în Iliria. Plutarh ignorează un fapt. Tata nu s-ar fi înfuriat atîta pe mine pentru o vorbă a lui Attalus. Adevărul este că mă prinsese, puțin înainte, sărutînd pe Cleopatra, și gelozia unui tată în vîrstă e grozavă. Pe urmă ne-am împăcat, dar curînd, din nefericire, tata a fost ucis. Mama a fost bănuită de a fi fost învoită cu omorîtorul, care, după istorici, ar fi Pausanias. Lucrurile au stat altfel, și numai eu le cunosc. Am trimis o scrisoare cu explicațiuni profesorului Ulrich Wilcken, destăinuindu-i că sînt Alexandru cel Mare. Fie că a murit, fie din alte motive, nu mi-a răspuns nimic. Tata avea faima de a fi bărbat plin de farmec, și prin asta a cucerit pe greci. Totuși, era cîteodată de o violență nemaipomenită. Bătînd crunt cu latul spadei pe sclavul get, care era tatăl meu adevărat, acesta i-a smuls din mînă spada și l-a omorît. Pausanias, venind în această clipă, s-a iscat zvonul că el ar fi ucigașul.

Găsesc de cuviință a spune cîteva cuvinte și despre educația pe care am primit-o. Nu voi pomeni decît de Aristot, ca fiind un filozof ilustru. Acesta îmi vorbea mereu de greci, care erau, după el, imaginea zeilor înșiși. Homer și Acropolis înfățișau, pentru el, culmile poeziei și artei elene. Toți ceilalți erau, după opinia sa, barbari, animale, făcîndu-și zei după chipul jivinelor. Adevărata civilizație este aceea în care e divinizată rațiunea umană ca în lumea greacă. Deci, îmi zicea mereu Aristot: „Philipp i-a adunat pe greci laolaltă, tu, care ești frumos ca Apollo (nu eram urît, uite, mă jur), ai datoria să răspîndești în toată barbaria, printre tribali, armeni, masageți, parți, persani, egipteni și ceilalți, divinul grai și divina artă greacă. Du-te ca un zeu, și toți te vor asculta, ca animalele ce s-au îmblînzit la cîntul lui Orpheu." Și mi-a dat o ediție a *Iliadei*, pe care, pe dumnezeul meu, am găsit-o acum cîțiva ani, dar Petrișor, băiatul meu, mi-a furat-o și a vîndut-o nu știu cui. Tata spunea altfel: „Numai în mituri se îmblînzesc fiarele cu lira. Ia *Iliada* în mîna stîngă, dar cu dreapta ține spada. Pornește cu cîteva bune tetrafalangii de opliți și epitagme de cavalerie, și toți bărbosii persani au să-ți cadă la picioare." De aceea, unind cele două sfaturi, țineam noaptea sub căpătîi spada și manuscrisul *Iliadei*, cum scrie și Plutarh despre mine. Aristot îmi vorbea adesea despre stat ca de o reuniune de oameni liberi și egali. Sclavii, îl întrebam eu, nu sînt și ei oameni? Aristot se cam încurca și zicea că după natură nu există nici o deosebire între om și om, dar că necesitatea cerea ca unii să fie sclavi de la naștere și să muncească, iar alții să poruncească, altfel stricîndu-se armonia societății. Mai pretindea că în specia omenească sînt indivizi tot așa de inferiori precum animalele și care n-au altceva mai bun de făcut decît să fie robi. Pe urmă, am văzut că Aristot a tratat aceste idei în *Politica* sa (cartea I, cap. II). Părerea mea este că Aristot nu era sincer și că spunea așa ca să nu se pună rău cu Philipp și cu mai marii vremii, pentru că atunci puternici erau cei care aveau sclavi mai mulți. Trăind în acel mediu, deși fiu de rob, am căpătat voluptatea de a mă desfăta chinuindu-i. În Babilonia era un izvor de napht, care țîșnea atît de puternic, încît făcea în apropiere un lac mare. O dată, acest lac a luat foc de la un lemn aprins și a ars cu pălălaie zile întregi, de credeai că ești în Hades.[1] Atît de mult mi-a plăcut această apă care arde, încît, într-o zi, fiind la baie, am poruncit băiașului meu, Athenophan, să ungă pe trup cu napht pe un băiat sclav, foarte pipernicit, dar cîntînd frumos, numit Stephanus, și să-i dea foc. Băiatul nu știa ce e naphtul și se lăsă. Cînd a fost cuprins de flăcări, am început să rîdem și eu și Athenophan, auzindu-l cum țipă, apoi am pus alți sclavi să-l stropească cu apă și astfel a scăpat de moarte. A rămas beteag toată viața.

Tata n-avea astîmpăr și făcea expediții peste expediții, pe de o parte spre a aduna sclavi, pe de alta ca să țină în respect cetățile grecești, strînse de el în Liga corintică.[2]

Cu tata am fost în țara geților, de unde ne-am întors cu pradă de cai, femei și copii. Trecînd printre tribali, la Istru, aceștia ne-au cerut o parte din pradă, din care pricină a fost încăierare, și tata, fiind lovit de o săgeată în șold, a rămas șchiop. Cu acest prilej am zărit pe malul Istrului o fată înaltă, oacheșă, frumoasă, cu tunică pînă deasupra genunchilor, prinsă cu un nod pe umăr și lăsînd gol sînul drept. Nici Diana nu mi s-a părut mai mîndră decît ea. Cînd m-a văzut, a luat-o la goană, cu o tolbă de săgeți la umăr, și s-a înfundat în niște buruieni. Aceasta era o amazoană. Făcînd cunoștință cu domnișoara Mihaela Nicolopol, o soră a doamnei Mini Cornel, secretara maestrului Ioanide, mi-am dat seama că această domnișoară nu este alta decît amazoana de la Istru. Devenind rege al Macedoniei, am făcut eu însumi o expediție împotriva geților. Întîi am trecut prin Thracia, și aici, într-o pădure, am adus sacrificii lui Bacchus. Cînd

[1] Este regiunea petroliferă din Irakul și Iranul de azi, deasupra Golfului Persic, azi în mîinile capitalului englez și american.

[2] Plutarh povestește un dialog între regele Pyrrhus și Cineas.
Cineas: Stăpîne, romanii sînt foarte dîrji, ce folos vei avea învingîndu-i?
Pyrrhus: Dacă-i bat pe romani, mi se supun toți grecii și barbarii. Vom pune mîna pe toată Italia.
Cineas: Iar după ce luăm Italia, stăpîne, ce facem?
Pyrrhus: Cucerim Sicilia, care e bogată.

am turnat vin pe altar, a zburat o flacără mare, care, ieșind prin acoperișul templului, s-a suit la cer. Minunea aceasta a uimit mult pe barbari. Mărturisesc că în altar era un vas plin cu bitum adus din Sciția, căruia preotul i-a dat foc, cînd turna vinul, cu un ghemotoc de cîlți aprinși. După aceea, am trecut Istrul și am pătruns la sciți, pe vreme de noapte, intrînd prin lanuri de grîu. Mai departe, însă, nu mai erau semănături, ci păduri nestrăbătute, întîi de sălcii groase, prin loc mlăștinos, apoi de stejar. Geții fugiră cu femei și copii, luîndu-i pe cai, și părăsiră tot în mîinile noastre, iar regele lor ne trimise o pradă bogată, cerînd pace. Fiind curios să cunosc mai bine locurile, am intrat cu puțini credincioși ai mei, călare, în mijlocul pădurii, și am mers vreo două zile pînă am dat de o ceată de fete tinere, cu cîte un sîn dezgolit, care alergau călări după o femeie tînără și ea, care părea a le fi căpetenie. Toate erau îmbrăcate, în același chip, cu o tunică ce nu le ajungea pînă la genunchi și cu sandale în picioare. Călăreau fără scări la cal, aveau arc lung și tolbe de săgeți. Printre ele mi s-a părut că am văzut pe fata întîlnită odată pe malul Istrului. Acestea erau amazoanele. Cînd ne zăriră, dădură un chiot și o luară la goană, ridicînd nori de colb. Noi poposirăm acolo în corturi, iar a doua zi, ne trezirăm cu una din ele, înarmată cu arcul, și care ne strigă în greceşte. Adusă la cortul meu, zise că vine din partea reginei lor, Thalestris, care dorește să doarmă cu mine, fiindcă am ochi albastri și că și celelalte fete vor să se culce cu noi, însă numai dacă îngăduim să ne aleagă ele. Eu am avut ochi negri ca smoala ; Quintus-Curtius scrie că aveam un ochi negru și unul albastru *(oculos varios, nam laevus glaucus fuisse traditur, altero nigerrimo)*. Iluzia aceasta venea din faptul

Cineas : Și pe urmă ?
Pyrrhus : Pe urmă trecem în Africa.
Cineas : După toate aceste cuceriri ce mai facem ?
Pyrrhus : După aceea vom trăi fericiți în petreceri și convorbiri plăcute.
Cineas : Dacă e așa, stăpîne, atunci de ce să vărsăm atîta sînge și să întîmpinăm atîtea primejdii, în loc să începem chiar de azi a ne veseli ?
Acest dialog s-a petrecut de fapt între tatăl meu, Philipp, și Leonidas, guvernorul meu și rudă cu mama.

că atunci cînd eram mînios, ori cuprins de o patimă puternică, ochii mei se făceau verzi, apoi albastri. Acest fenomen l-am constatat la Stolz, cîinele maestrului Ioanide, ai cărui ochi căprui, cînd e furios, bat în albastru. Istoricii scriu că amazoanele locuiau la hotarele Hyrcaniei, pe țărmurile rîului Thermon, sub Marea Caspică, și că ar fi venit după mine pe cînd mă aflam prin aceste părți. Diodor Siculul spune și el la fel. *Hinc in Hircaniam regressum Thalestris, Amazonum regina, convenit. Haec Iberis inter Phasim et Thermodontem imperabat* (lib. XVII, cap. LXXVII). În realitate, amazoanele erau nomade, trăind din pradă, fapt ce se poate deduce din *Istoria* lui Herodot (cartea IV), care vorbește de ele ca locuind, în cele din urmă, pe fluviul Tanais, adică la Don, printre sauromați. Eu însă, cum spun, le-am întîlnit pe Bărăganul de azi, în păduri nestrăbătute. Vînau mistreți și alte sălbăticiuni și prindeau bărbați pe care-i țineau în afara tarcului lor să le facă unele munci. Cînd erau frumoși, trăiau cu ei un timp, afară din ocol, și pe urmă îi părăseau. Fetele le păstrau, băieții îi dădeau taților, dacă erau de vază, sau îi abandonau. Thalestris a făcut cu mine un băiat, al cărui suflet s-a întîmplat să troacă chiar în trupul lui Petrișor. De aceea se vede că a ieșit așa de fără inimă. Amazoanele nu veneau să ne întîlnească decît noaptea, pe lună, într-un luminiș al pădurii. Întîi începeau să joace în cerc, cu arcurile la umăr, apoi trăgeau săgeți înspre stele. Numai după aceea veneau pe culcușurile de frunze, la noi. Geții se fereau de ele fiindcă, văzîndu-le trăgînd cu arcurile spre boltă, le era frică să nu spargă acoperămîntul lumii, cea mai mare teamă a lor fiind să nu le cadă cerul în cap. Așa femeie frumoasă ca Thalestris n-am mai văzut. Avea picioarele lungi, subțiri și voinice, mijlocul subțire să-l cuprinzi cu mîna, sînii tari, gîtul lung, părul scurt ca al băieților, carnea obrajilor puțin negricioasă, bătînd în culoarea piersicii, ochii negri, uitătura vicleană și galeșă. Mușca, asemenea fiarelor, și strîngea în brațe cu putere. După ce dormeau cu noi, spre zori, cînd păsările începeau să cînte printre pomi, fluierau, și caii lor veneau din desișuri ; ele săreau pe ei și plecau tropotind. La despărțirea din urmă, le-am călăuzit pînă la o margine de pădure. De acolo nu ne-au

mai lăsat să mergem, zicînd că ne vom rătăci. Impunseseră caii cu sandalele și, chiuind, porniră într-o goană nebună, învăluindu-se într-un nor de colb. Cît vedeai cu ochii, nu era decît o cîmpie pe care creșteau buruieni scurte și, din loc în loc, cîte un tufiș. Nu se zărea nici un bordei, nici o urmă de om. Cîrduri de ciori înnegreau locul pe unde se lăsau și mutau negreața în altă parte. Thalestris cu amazoanele sale se pierdură în zare. De atunci nu le-am mai văzut.

Lăsasem acasă pe mama, Olympias, care, la moartea tatei, silise pe Cleopatra, soția cea nouă a tatei, să se spînzure, și-i arsese copilul făcut cu el. Asemenea purtări stîrnise murmure, grecii se gîndeau să scape de sub stăpînirea mea. Acum, mergînd vestea că murisem, începură să se miște cu thebanii în frunte. Atunci am picat ca fulgerul asupra Thebei. Am ras pînă la pămînt toată cetatea, în sunetul flautelor, afară de temple și casa lui Pindar, iar pe locuitori i-am vîndut ca sclavi. Asta mi-a scos multe vorbe rele. Însă, uite, mă jur, afară de temple, restul orașului era numai din bordeie ; am vrut să ridic o adevărată cetate plină de palate și statui. Cît despre oameni, știți ce reputație aveau beoțienii. Toți îi socoteau proști și-i numeau purcei beoțieni (vezi *Adagiorum Des. Erasmi Roterodami chiliadas quator*. Coloniae Allobrogum, 1612, p. 1474 : Bacotica sus). Cînd i-am speriat bine pe greci, am pregătit campania împotriva perșilor, găsindu-le pricină că ei subjugă pe elenii din cuprinsul împărăției lor. Lucrurile fiind prea bine cunoscute, nu voi aminti decît unele întîmplări rău înțelese.

Trecurăm Hellespontul pe la Sestos, în sunetul flautelor. Soldații mei se bucurau cu gîndul la pradă, însă eu nu luasem la plecare provizii decît pentru treizeci de zile, ca să-i silesc să jefuiască, ceea ce și făcură, pînă la Sestos. În Asia Mică, trecui pe locurile unde fusese Troia și mersei gol la mormîntul lui Achille. Cineva îmi oferi lira lui Paris, dar eu luai din templul Minervei arme ce se ziceau a fi din vremea Războiului troian. Aveam o cască de fier, care strălucea ca argintul, și o spadă ușoară, însă nu prea aveam nevoie de ele, pentru că ai mei, îndată ce era vreo primejdie, se strîngeau în juru-mi, acoperindu-mă cu scuturile, și mă scoteau din învălmășeală. Apoi eu

mergeam călare pe Bucephal, chiar printre pedestrași, și soldații veneau pe jos, căutînd să nu fie mai înceți decît trapul cailor. O dată muriră în drum mulți tineri, iar unul care izbuti să se țină de mine trase o dată aer în piept și căzu mort înaintea mea. Părerea mea fiind că războaiele se cîștigă *nihil cunctando*, nelăsînd nimic pe a doua zi, trebuia neapărat s-o țin într-o alergătură. La repedea apă Granikos a fost o bătălie mare, în care au pierit mulți dintr-ai noștri. Am dat soldaților prada luată de la perși și am făcut mortilor funeralii frumoase. Am băgat de seamă că soldații au astfel de slăbiciuni, încît pier cu miile, mîngîiați că li se vor face onoruri la înmormîntare. La Ephes am fost la pictorul Apelles, care mi-a făcu portretul. O copie a acestui portret, pe un ciob de vas, am donat-o Palatului Cultural. Venisem la Ephes să văd și ruinele templului Dianei, ars în ziua nașterii mele. Mi-ar fi plăcut să-i dau foc ca Herostrat, însă, cum nu mai aveam această putință, văzînd că ephesenii îl reconstruiseră, m-am mulțumit să-i fac o danie. De altfel un rege nu trebuie să dea niciodată foc la temple, ci să respecte toate superstițiile. Am vrut să ridic templul cu banii mei, dacă mi s-ar fi pus numele pe pisanie. Ephesenii însă îmi spuseseră că nu se cuvine ca un zeu ca mine să consacre temple zeilor. Îmi așezară în templu un tablou, în care eram înfățișat ca Jupiter, ținînd fulgerele în mînă. Zic și eu ca și Machiavel că e bine ca un principe să pară a fi bun, respectuos de religie, fără a fi neapărat în realitate (*Il principe*, cap. XVIII). Altfel, devii sclavul superstițiilor. Eu, ca să izbesc dușmanul la vreme, mărșăluiam și noaptea : Darius, însă, nu putea face acest lucru, fiindcă respecta obiceiul de a urni oștile după răsăritul soarelui. Atunci, suna o trompetă în cortul regelui, preoții ieșeau apoi și arătau la toți icoana soarelui, vîrîtă într-un glob de sticlă. După ei veneau alții, purtînd altare de argint, pe care ardea foc veșnic (așa ziceau ei) ; urmau magii, cîntînd, și trei sute șaizeci și cinci de tineri, după numărul zilelor anului. După aceea, venea un car consacrat lui Jupiter, tras de cai albi și urmat de un cal mare, numit calul soarelui, după asta veneau scutașii în alb, cu cîte o vergea de aur în mînă, zece care încrustate cu aur și argint, un corp de cavalerie

de felurite neamuri, în număr de douăsprezece, zece mii de nemuritori cu salbe de aur la gît, îmbrăcați în stofe cusute cu fir de aur, pe deasupra cu pieptare bătute cu pietre prețioase. La treizeci de pași, urmau așa-numiții veri ai regelui, împodobiți ca femeile, după ei slujitori, purtînd veșmintele regale, în fine carul regelui, înalt ca un tron, aurit, bătut cu nestemate, împodobit cu idoli. Regele era îmbrăcat cu o tunică de purpură țesută cu fire de argint, și peste ea purta o mantie lungă, presărată cu fluturi de aur și pietre prețioase. Tiara albastră de pe cap avea o legătură albă. La brîul lat de fir de aur era înfipt un iatagan cum nu se poate mai împodobit. Închipuiți-vă dacă un astfel de rege putea să se urnească la timp ! Eu și cu ai mei eram îmbrăcați simplu, ușor, aveam pulpele goale, cum se vede pe vasele grecești. [1]

Nu mai spun că după regele persan veneau patru sute de cai ai săi, duși de căpestre, trei sute de concubine, cămile cu tezaurul regelui și alte multele. [2]

Am trecut în Cilicia prin niște chei strîmte de munți înalți. Din loc în loc se prăbușeau cascade, stropindu-ne. Așa am ajuns la rîul Cydnos, a cărui apă era limpede ca cristalul. Plin de colb și sudoare, m-am despuiat de veșminte, în fața oștilor, și m-am aruncat în rîu. Atunci m-a apucat un fior nemaipomenit, apa fiind rece ca gheața. Am leșinat, apoi am zăcut cu călduri mari. De aici am rămas cu beteșug. Azi știu că am avut pleurezie. Darius, aflînd că sînt bolnav, a pornit spre Eufrat destul de încet. Însă eu zăceam. Cînd am văzut primejdia, m-am sculat de pe boală. Cum ne-am prefăcut că fugim la Issos, cum i-am pus pe goană pe perși, luînd captivă chiar pe mama și soția lui Darius ; ce pradă am făcut, nu mai vorbesc ! M-am lăsat prin Fenicia în Egipt, care era în mîinile persanilor, după ce cucerii Tyrul. M-am dus la templul lui Jupiter Amon, că să se știe că e tatăl meu,

[1] Am donat muzeului cultural *Histoire des expéditions d'Alexandre*, par Flave Arrien, traduction nouvelle par P. Chaussard (A Paris, 1802), unde se vorbește despre armele și tactica noastră militară.

[2] Învățatul german Joh. Gust. Droysen în *Geschichte Alexanders des Grossen* (Berlin, verlagt bei G. Finke, 1888) pomenește și el de fastul grecoi al perșilor.

într-o oază cu palmieri și izvoare. Încolo, pustiul te frigea la tălpi. Am întrebat pe preot dacă tata, adică Jupiter, nu-mi hărăzise stăpînirea lumii, și preotul, înțelept, a spus că voi fi domn al întregului pămînt. Așa am ajuns și faraon și a început să mă cuprindă o mîndrie nebună. Atunci am fundat orașul Alexandria, care a fost, mai tîrziu, așa de frumos, încît toți vorbesc de „*Alexandrinae deliciae*" și mai cu seamă Ammianus Marcellinus (c. XXII). Bineînțeles, a fost ridicat cu brațele sclavilor.

M-am întors, căci în Siria samaritenii arseseră de viu pe locotenentul meu Andromachus. Am dat și eu drumul tiranilor pe mîinile poporului. E bine, adesea, ca să cîștigi mulțimea și s-o ții în frîu, să te prefaci că ești îndurerat de chinurile pe care le suferă din partea curtenilor ori căpeteniilor mai mărunte. Astfel, scapi de niște dușmani și-ți iese mereu nume de iubitor al norodului. Darius își făcuse niște care înarmate cu coase tăioase și cuțite puse pe spițele roților, ca să taie picioarele cailor. Călăreții lui erau înveliți în solzi de fier. Astfel m-au lovit perșii la Arbela, lîngă apa Tigres, în Mesopotamia, și i-am risipit mergînd mai departe. Dar fiind eclipsă de lună, soldații, cuprinși de frică, începură să murmure zicînd că-i duc pe lumea cealaltă, prin pustiuri și singurătăți. Am chemat prezicătorii egipteni, pe care-i aveam cu mine, iar aceștia ziseră că luna întunecată e piază rea numai pentru perși, pentru greci fiind rea întunecarea soarelui. Și așa i-am potolit. Bună-i și superstiția pentru tirani, cum recunoaște și Quintus-Curtius : „*nulla res efficacius multitudinem regit, quam superstitio*". Atunci am făcut o înmormîntare regească soției lui Darius, plîngînd și postind. Mărturisesc că regina a murit din cauză că a fost purtată pe jos prin acele locuri pustii și bătute de arșiță. Nu voi povesti cum am bătut la Issos pe Darius, care, de pe carul lui de aur, în mijlocul unei mari armate, văzîndu-ne rari, era încredințat că ne va zdrobi, punînd mai ales temei pe carele sale înarmate cu coase și cuțite. Mîndrul Darius, care se numea pe sine regele universului, soarele ce luminează lumea, marele șah, căruia suveranul slăvit al cerului i-a încredințat împărăția, iar pe mine mă chema căpetenie de hoți, a luat-o la goană. La Babylon, am fost întîmpinați cu coroane de flori. Ni s-au dat turme de vite, herghelii

de cai, lei și pantere în cuști, iar magu ne cîntară imnuri. Aici, luîndu-ne după babilonieni, ne-am cam dedat beției și petrecerilor. Cele mai frumoase femei și fete ale curtenilor veneau goale la mesele noastre. În Suza, am luat grămezi mari de argint și aur și m-am urcat pe tronul regilor Persiei, care era așa de înalt, încît îmi atîrnau picioarele. Un copil de casă mi-a împins atunci sub picioare masa pe care mînca Darius. La Persepolis, găsirăm mormane de aur, scule de preț, veșminte. Ostașii rupeau, spărgeau, nu știau ce să ia mai degrabă și omorau pe prizonieri, nemaiavînd nevoie de ei ca să le ceară preț de răscumpărare. Bărbați, femei și copii, deznădăjduiți, săreau din înaltul zidului, cu hainele lor cele mai făloase. Soldații mei, ca să-mi facă plăcere, dădeau foc la case. Eu eram zile întregi beat și mă țineam cu una Thais. Aceasta, beată, mă îndemna și ea să ard palatul regelui, care era din lemn de cedru. M-am dus cu o făclie în mînă și am aruncat-o înăuntru. Unii soldați veniră cu găleți de apă să stingă focul, însă văzînd că eu, Alexandru cel Mare, voiesc pîrjol, au aruncat apa și au început a aduce lemne. Palatul arse, prefăcîndu-se într-o clădire strălucitoare de pară, fără a se năruí deodată, din pricina esenței tari. Părea de aur. Apoi se înnegri și rămase așa, ca o cetate neagră. Deodată, suflă un vînt, totul se prefăcu în cenușă și zbură în aer, iar locul se văzu negru și bătătorit.

Darius o luase acum în sus, spre Ecbatana și, ieșind din acest oraș, fugea mereu de mine. Toți jurară să moară pentru el în hainele lor cele mai de preț, așa de mare era la perși iubirea luxului. De aceea Horațiu a zis :

Copile, urăsc luxul persan.

Persicos odi, puer, apparatus.

Însă Nabarzanes punea la cale cu bactrianul Bessus înlăturarea regelui, cu scopul de a-i lua tronul. Îi vorbi chiar pe față de trebuința de a încredința scaunul pentru cîtva timp altcuiva, mai norocos. Darius se înfurie, scoase iataganul, alții îl potoliră. Plin de jale, se închise în cortul său. Nabarzanes se prefăcu că se culcă la pămînt cînd regele, a doua zi, se sui pe carul lui. Planul său și al satrapului Bessus era de a-l prinde de viu pe Darius

și a mi-l da în lanțuri. Nenorocirea pentru Darius a fost că perșii, noaptea, lăsau jos armele, iar bactrienii le păstrau. Deci Darius fu legat în lanțuri de aur și păzit bine, în vreme ce eunucii, femeile și ceilalți se mulțumeau, după moda persană, să se jelească și să privească. Fu purtat astfel într-un car, pînă ce eu, care noaptea alergam cu soldații mei, ocrotit de zîna lună, îl ajunsei din urmă. Bessus se gîndi acum că, dacă mi-l preda mie pe Darius, cu l-aș fi lăsat pe acesta să domnească, de aceea se hotărî să-l omoare. Cînd unul de ai mei îl descoperi în car, regele regilor, străpuns de săgeți, sufla încă. Îi întinse apă să bea, și marele șah își dete cea de pe urmă suflare. Abia atunci apărui și eu. Tabăra era o învălmășeală nemaipomenită de care, grămezi de scule, veșminte și aur, cămile, cai. Părea mai mult un alai de tezaure decît o tabără militară. La început nu zărirăm nici un om înaintea noastră și crezurăm că au fugit toți. Însă erau culcați la pămînt înaintea mea, ceea ce, mărturisesc, îmi făcu plăcere. Cînd se sculară, mă numiră regele regilor, marele șah, soarele ce luminează lumea. Magii treceră cu cățui pe dinaintea mea, cîntînd, femei aproape goale dănțuiră. Eu priveam toate acestea ca un zeu, iar Darius, asemenea unui arici de aur, presărat cu săgeți, zăcea lîngă mine. Atunci mi-am zis că trebuie să fac un gest măreț. De altminteri, mi-era foarte ușor acum să mă port mărinimos, de vreme ce scăpasem de Darius. Pe de altă parte, nu-mi plăcea nici Bessus. Faptul că nu se supunea obiceiurilor persane și păstra armele noaptea era primejdios. Mîine ar fi devenit dușmanul meu de moarte. Atunci am poruncit să se respecte femeile și copiii, am scos de pe mine mantia și am învelit cu ea trupul lui Darius, am pus să-l îmbălsămeze, să i se facă cinstirile de rege și să fie înmormîntat cu pompă. Am plîns eu însumi. Mă prefăceam, bineînțeles, și totdeodată îmi veneau și lacrimi adevărate. Regii trebuie să învețe a juca comedie ! Apoi, ca să dau satisfacție persanilor, care murmurau că din pricina bactrienilor murise Darius, l-am judecat pe Bessus ca trădător al Persiei și, osîndindu-l, l-am omorît într-un chip care a uimit de plăcere pe toți perșii. Doi palmieri înalți și groși au fost îndoiți ca niște arcuri unul spre altul, iar Bessus, legat cu capul de vîrful unuia și cu

picioarele de creștetul celuilalt. Cînd se dădu drumul palmierilor, capul lui Bessus rămase ca o nucă de cocos într-un pom, picioarele în celălalt, iar pieptul cu pîntecele căzu la mijloc pe pămînt. După aceea, am tras toți o beție strașnică, și eu, gol ca un zeu, m-am îmbrățișat cu cele mai frumoase fete ale Persiei. Aflînd că bactrienii, care locuiesc pe fluviul Oxos, deasupra Afganistanului de azi și înspre Samarkand, vor să mi se împotrivească, hotărîi să pornesc împotriva lor, mai ales că unii ziceau că omorîsem un sclav cu asemănarea lui Bessus, în vreme ce Bessus, după obiceiul barbarilor, fugise. Norodul persan, văzînd că eu mă port mai aspru decît Darius, nu-mi arăta nici o dragoste, de aceea mă luai bine cu cei puternici și bogați. Dădui cinstiri mari nevestei lui Histaspes, care era o nepoată de fiu a fostului rege al Persiei, Ochus, în vreme ce bărbatu-său era rudă cu Darius. Cinstii și pe Oxatres, fratele lui Darius. Îmi dădui seama că soldații mei se plictiseau și, plini de pradă, rîvneau să se întoarcă acasă, cînd împărții la fiecare călăreț cîte șase mii de dinari. Se iscă o harababură nemaipomenită, toți își făceau boccelele și strîngeau corturile, fiindcă ieșise vestea că războiul s-a sfîrșit. Așa de puternică e rîvnita pace asupra spiritelor mulțimii! Atunci, le-am ținut o cuvîntare, le-am amintit că sîntem stăpîni pe Caria, Lidia, Capadocia, Frigia, Paflagonia, Pamfilia, Pisidia, Cilicia, Siria, Fenicia, Armenia, Persia, Media, Partia și că mai aveam de luat doar restul lumii pe unde este așezat raiul. Dacă ne-am fi întors mai curînd, ar fi rîs macedonenii și grecii de noi. S-au înflăcărat îndată, și eu, de frică să nu se răzgîndească, i-am pornit la drum spre Hircania, sub Marea Caspică de azi. Trecurăm pe vîrfuri de munți, pe deasupra unei păduri dese. Drumul era mereu împiedicat de rîpe și cascade tunătoare. Eu, care iubeam poezia, cultivînd pe Homer și pe Pindar, mă opream adesea și puneam muzicanții să cînte din flaute sau din harfă, ca să onorez freamătul codrilor și huietul torentelor. Dar soldații mei, obosiți și fără simțirea artei, se trînteau jos, și unii dormeau duși. Ajunserăm în niște locuri foarte rodnice, unde erau niște copaci maiestuoși, ca stejarii, ale căror frunze, dimineața, erau pline de miere. Dacă nu le lingeai îndată, această rouă dulce, cum

se ivea soarele, se prefăcea în abur. Am spus soldaților că, de bună seamă, acolo începea raiul. Însă în țara marzilor dădurăm de lucruri neplăcute. Aceștia aveau obiceiul de a planta pomi foarte aproape unul de altul, de a-i îndoi cînd sînt cruzi și a-i vîrî în pămînt cu capetele. Părți întregi din țară fiind acoperite cu astfel de păduri-capcane, pătrunderea la marzi era anevoioasă. Acești barbari puseră mîna pe Bucephal al meu și-mi pierdui cîteva zile, războindu-mă, ca să-l recapăt. Norocul meu a fost că Bucephal nu se lăsa încălecat de altcineva decît de mine. Dacă unul, neștiind asta, se suia pe el, calul se scutura tare, nechezînd, și-l zvîrlea cît colo. Atunci marzii mi l-au adus, de frică, totdeodată, să nu le tai cu topoarele sau să le ard pădurile. Unii din soldații mei începură să murmure că au ajuns să facă război pentru cai. I-am potolit, explicîndu-le că Bucephal nu era cal, ci zeu, că Jupiter însuși lua chipuri de animale. Ne îndreptarăm spre țara arienilor, unde găsirăm pe barbari adunați pe un munte de stîncă rîpos pe de o parte, acoperit de păduri dese pe partea cu urcuș dulce. Soldații mei se apucară să taie copacii. Dar era muncă herculeană. Am poruncit, deci, să se așeze trunchiurile tăiate în felurite părți ale stîncii păduroase și să li se dea foc. În curînd, pădurile, ajutînd și vîntul, începură să ardă, și barbarii muriră acolo înăbușiți de fum și prăjiți de dogoare. Eu ședeam tolănit jos pe blănuri de leopard, lîngă o cascadă, și un sclav îmi cînta din fluier.

Cea mai mare greșeală a unor cuceritori, adulați cîtăva vreme de soartă și de oameni, este a-și închipui că pot să poruncească și naturii. Așa s-a întîmplat mai tîrziu cu Napoleon. Am intrat în țara parapamisazilor, pe care barbarii îi socoteau sălbatici, și care trăiau în regiunea muntoasă a Hindukusului de azi, prin părțile Afganistanului. Pe aici, iarna, zăpezile erau înalte cît dealurile, iar ghețurile groase de cîteva palme și nu se zărea nici o țipenie de pasăre sau animal. Din loc în loc, din cîte o movilă, ieșea fum. Erau casele locuitorilor făcute din cărămidă în chip de căciulă cu o gaură sus, pe unde venea lumina și se slobozea fumăraia. Gerul era așa de cumplit, încît unora le căzură mîinile de la coate. Unul

din soldați se lovi de mine, ca și cînd nu și-ar fi dat seama că eu sînt Alexandru cel Mare, fiul lui Jupiter Amon. Uitîndu-mă bine la el, văzui că în loc de ochi avea două bile ca de sare ori de marmură, însă strălucitoare, bătînd în diamant. Pusei, de curiozitate, mîna în dreptul unui ochi și atunci bila căzu jos la pămînt, lăsînd în locul ei o gaură roșie, dar strălucind întocmai ca și cristalele. Ridicai de jos bila și îmi dădui în sîrșit seama că era ochiul înghețat. Am pus pe toți oștenii mei să dea din mîini și picioare, încît parapamisazii crezură că noi sîntem cei mai sălbatici dintre barbari. Istoricii mă laudă mult pentru chipul cum îmbărbătam armata, lămurindu-i că vinovat este Boreu, geniul crivețelor. Însă ei nu spun că eram de sus pînă jos învelit în blănuri calde și că ședeam într-un rotocol larg de trunchiuri groase, ce ardeau necontenit în jurul colibei mele.

De la parapamisazi trecui la bactrieni, și de la aceștia la sogdieni, așezîndu-mă în cetatea Maracanda, Samarkandul de azi. Las la o parte alte întîmplări cunoscute. Acum luai obiceiul să mă îmbrac după moda persiană, tot în fir de argint și de aur, să stau pe tronuri înalte, bătute cu pietre prețioase. Cerui tuturor să îngenuncheze înaintea mea ca în fața unui rege al regilor, făcînd *proskinesis*. Peste tot pe unde treceam ridicam orașe cu numele meu. Grecii se supărară, puseră la cale uciderea mea. Eu stîrpii pe toți cei bănuiți din jurul meu și omorîi, la beție, pe Clitos, un prieten care mă mîntuise de la moarte la Granicos, pentru că vorbise prea îndrăznet. Acum îmi dădui seama că „barbarii" luptau pentru libertate, iar grecii și macedonenii se temeau să nu le desființez așa-zisele lor democrații. Însă, după socoteala mea, în cetățile noastre cîțiva bogați țineau în sclavie pe cei mulți. Dacă aș fi dat slobozenie robilor, m-ar fi urît și mai mult. Singurul meu gînd atunci era de a face o împărăție a lumii de cultură grecească, în care cartea de căpetenie să fie *Iliada*. Titlul persan de rege al regilor mi se părea nimerit, și eticheta asiatică, ce înălța persoana regelui, se potrivea mai bine cu țelurile mele. Soldații țineau la mine și uitau repede necazurile, cînd îi duceam pe alte meleaguri. Curiozitatea e mare lucru și cu ea porți pe

drumuri oști întregi dacă le dai nădejdea prăzii. Numai popoarele care muncesc doresc pacea, soldații cu simbrie vor să fie duși la jaf. Deci îi purtam peste tot, ca să nu se plictisească. Să spun și ce mi s-a întîmplat prin părțile Gabazei. Am pornit la drum pe vreme frumoasă, apoi începu să se întunece, să sufle un vînt așa de grozav, încît ne culca la pămînt și ne smulgea sulițele și pavezele din mîini. Nu ne vedeam unul pe altul, din pricină că vîntul scormonea pămîntul uscat și-l învîrtea în aer ca pe o negură roșie. De asemenea rupea frunzele din pom, tîrîndu-le pe jos, de credeai că e toamnă. Stoluri de păsări țipau prin aer, însă ele nu zburau, ci erau date peste cap cu grămada. Multe căzeau pe jos, cu aripile rupte și însîngerate. După puțin timp, furtuna se mai potoli, dar un nor roșu pe dinăuntru, ca iluminat de flăcări, se așeză deasupra noastră. Treceam prin locuri pustii, fără nici o așezare de oameni, pline de păduri maiestuoase și de paragini. Nu departe, erau munți uriași, dinspre care curgeau izvoare, risipindu-se în rîulețe chiar prin mijlocul drumului. Începu să pice cu boabe mari de apă, apoi cu grindină rară, apoi parcă se mai potoli. Norii se învîrteau repede. Deodată, trăsni și fulgeră așa de grozav și de des, încît lumina ne lua ochii. Parcă se bătea Jupiter cu titanii. Pe urmă grindina începu să cadă cu boabe mari ca lămîile de Cipru și așa de îndesată, că ne crezurăm sub un munte de piatră, prăbușindu-se peste noi. Aerul se răci, pe jos se făcu polei, tremuram înveliți în tunici de gheață și bătuți de pietrișul rece. Cîțiva soldați ridicară scuturile deasupra capetelor lor, și atunci mii de ostași, luîndu-se după ei, făcură același lucru. Grindina izbea în scuturi făcînd un zgomot asurzitor, cum nu se aude nici la cataractele Nilului, unde se spune, totuși, că oamenii devin surzi de huiet. Ploaia, care cădea împreună cu grindina, se scurgea de pe scuturi pe capetele și umerii soldaților, lăsîndu-se în jos, și înghețа pe loc, prinzînd pe fiecare într-un soclu de gheață. Mulți obosiră și, zdrobiți de lămîile reci, se lungiră la pămînt, nemaivoind să știe de nimic. Eu mă trăsesem într-o poiană și ședeam pe un scaun sub un cort lat, acoperit cu piei de bivol, care nu lasă apa să treacă. De jur împrejur, ardeau focuri ce-mi trimiteau căldură. Mulți soldați intrară în pădure

și se lipiră de trunchiurile arborilor. Erau niște copaci gigantici cu scoarța ca pielea elefanților și o coroană largă, însă cu frunze ascuțite și mărunte ca ale chiparosului. Grindina bătea și aici, însă cu mai puțină putere, iar frigul era așa de mare, încît oamenii amorțiți ședeau ca niște statui rezemate de copaci, părînd a se uita unul la altul. Atunci am poruncit să se doboare copacii cu topoarele, mișcarea brațelor și a trupului ferind de amorțire, și să se grămădească trunchiuri prin preajma pădurii, pentru ca focul să dogorească înăuntru și să însuflețească pe cei rezemați de pomi. Văzui că arborii se aprindeau la început greu, apoi ardeau repede, plesnind și fierbînd, parcă ar fi avut bitum în loc de sevă. Scoarța copacilor vii din apropiere se topi și se aprinse, și curînd pădurea întreagă luă foc. Ici bătea grindina infernală, colo limbi de pară se ridicau furioase, trosnind și pliciuind. Fumul se amesteca cu ploaia și grindina. Eu crezui că soldații mei părăsise pădurea aprinsă. Peste cîteva ceasuri, cînd grozăvia trecu și nu se mai auzeau decît puhoaicle curgînd la vale, iar drumul era pietruit parcă cu bolovani de sticlă, văzui cete de soldați uzi, înghețați, cu capetele sparte, adunîndu-se și apropiindu-se de pădure. Ieșii din cort și eu. Pădurea era ca și mai înainte, însă parcă mai neagră. Crezui că am visat doar că arsese, fiindcă oamenii ședeau mereu, acolo, rezemați de trunchiuri, ca și cînd vorbeau unii cu alții. Culoarea lor era negricioasă ca a bronzurilor. Soldații nu îndrăzneau să intre în pădure. Atunci mă apropiai și strigai pe cei de lîngă copaci, care erau sute și mii. Nici unul nu se mișcă. O căldură plăcută ca de vatră stinsă de curînd ieșea din inima codrului. Intrai în el și mersei la un copac. Pusei degetul pe unul din soldații amorțiți. În acea clipă tot pomul se prăbuși împreună cu omul, într-o cenușă fină, și nu mai rămase din el decît o grămadă de scrum. Alții făcură, veniți după mine, același lucru, și toți copacii, abia atinși cu degetul mic, se mistuiau și cădeau ca o chiciură neagră. Din codru ieșea o mireasmă suavă, cum n-am mai întîlnit vreodată. Această întîmplare m-a întristat foarte mult și am dat poruncă să se adune într-o ladă de aur cenușa de la cîți mai mulți morți, spre a le face funeralii.

După asta, ca să uit, m-am însurat cu Roxana, fata lui Oxatres, și deci nepoată de frate a lui Darius. Astfel, intrînd în familia regilor persani, mi-am zis că am tot dreptul să iau în primire toate domniile universului, și deci m-am pregătit să pornesc spre țara inzilor, spre a primi omagiile tuturor crailor. Unii ziseră din nou că îngîmfarea mea devenise nemăsurată. Mă bîrfi mai tîrziu și acel ambițios de Cicero, care ar fi făcut la fel în locul meu dacă ar fi avut geniul și frumusețea mea, vrednică de pensula lui Apelles și de dalta lui Praxitel, singurii pe care i-am lăsat să mă picteze și să mă cioplească în marmură, cu scopul de a umple lumea cu cetăți purtînd numele Alexandria și a pune în fiecare din ele icoana mea. El zice că am fost modest ca ucenic al lui Aristot și mîndru ca rege : *„non vides ipsus illum Aristotelis discipulum summo ingenio, summa modestia, posteaque rex appellatus sit, superbum, crudelem, immoderatum fuisse ?" (Marci Tulii Ciceronis opera,* tertius tomus, 176. Basileae ex officina Hervagiana, anno MDXXXIII). Alții mă certau că sînt blînd cu perșii și cu toate națiunile barbare, în vreme ce mă port rău cu grecii. Toate aceste vorbe veneau de la filozoful și istoricul Callisthenes, nepotul lui Aristot. „Să mă bată dumnezeu, le-am zis eu, uite, mă jur, dacă pricepeți o iotă din politică. Vreți să-mi iasă zvonul că am venit în Asia să nimicesc popoarele ? Eu doresc să-i fac să înțeleagă că le aduc o orînduire mai bună și o civilizație înaltă și că respect ceea ce este bun la fiecare dintre ei. Stăpînirea întemeiată numai pe sabie nu-i statornică, *non est diuturna possessio, in quam gladio inducimur,* binefacerile ne atrag dimpotrivă o recunoștință veșnică". Am omorît pe Callisthenes ca să fac să înceteze bîrfelile unui filozof care nu cunoaște viața.

Trecînd munții Hinducus, m-am îndreptat spre fluviul Indus. Pe aici am dat de păsări vorbind ca oamenii și care mă strigau pe nume : „Alexandros, Alexandros". Pădurile aproape fără de sfîrșit erau din copaci așa de groși, că douăzeci de inși puteau sta în jurul lor. Crengile trunchiurilor vînjoase ca ale stejarilor noștri bătrîni se lăsau în jos spre pămînt, și de acolo se ridicau ca niște copaci deosebiți spre cer. Mii de păuni sălbatici își resfirau cozile lor aurite în coroana acestor copaci, făcînd

din păduri grădini. Pe jos mișunau șerpii, însă solzii lor luceau ca argintul. Regii mărunți ieșeau înaintea noastră călare pe elefanții lor cu valtrapuri de fir de aur și ni se închinau, iar eu îi întăream pe tron, lăudîndu-i pentru supunerea lor. La apa Hydaspes, care curge în Akesines, afluent al Indului, aflarăm că regele Porus tăbărîse pe țărmul celălalt. Cu mare greutate trecurăm rîul foarte lat, care părea liniștit, însă era repede și adînc, și începurăm lupta cu Porus. Acesta era un om înalt, îmbrăcat în alb și cu un turban pe cap, călare pe un elefant de o mărime grozavă. La început, macedonenii mei se speriară de elefanții inzilor, apoi începură să le taie trompele și picioarele, iar animalele înspăimîntate o luară la goană, călcînd totul în picioare. Porus fugi străpuns de săgeți pe elefantul lui, pînă ce îl găsirăm mai mult mort decît viu. Eu mă apropiai de el cu toate semnele de stimă față de un rege, îl încredințai că nu voiesc să-i fac nici un rău, nici lui, nici poporului său, și-i dădui alt regat. El îmi spuse că n-avusese de loc de gînd să se împotrivească, ci crezuse doar că eu voiesc să-l nimicesc, de aceea vrusese să moară cu cinste. După bătălia cu Porus, toți ceilalți regi mi se supuneau fără nici o luptă. Unul ieși înainte-mi din cetatea lui îmbrăcat în purpură cusută cu aur, cu brațele încărcate cu brățări de aur, la urechi cu cercei de perle. Sandalele îi erau de aur, sceptrul și el de aur, bătut cu piatra prețioasă numită beril. Soldații mei începeau iar să se plictisească, obișnuiți a da foc și a jefui. Acum, în țara inzilor, acest lucru nu mai era cu putință, de vreme ce toți ne primeau cu prietenie și ne dădeau tot ce pofteam. Ne-am pus deci pe petreceri. Regele Porus mi s-a părut un om tare înțelept, plin de filozofie. În palatul lui, prin care zburau mulțime de papagali de toate culorile, mi-a spus lucruri foarte adînci, dintre care țin minte următoarele : Eu vorbeam despre mulțumirea pe care o încearcă un călăuzitor de oști de a avea cît mai multe izbînzi, declarînd pe Niké cea mai mare dintre divinități. El mi-a recitat stihuri în graiul sanscrit :

Jitendriyatvam vinayasia haranam gunaprakarsko
vinayâd avâpyate ; etc. etc.

Apoi mi le-a tălmăcit astfel, căci știa și limba greacă :

„Izbînda pe care o cîștigi asupra simțurilor este unealta cumpătării ; din cumpătare răsare desăvîrșirea însușirilor ; prin desăvîrșirea însușirilor te faci iubit de alții ; a ocupa locul de frunte, făcîndu-te iubit de alții, iată fericirea.“

— Prin urmare, i-am spus eu, cu toate victoriile pe care le-am cîștigat, crezi că efigia zeiței Niké, pe care o pun pe monedele mele, nu e meritată și că eu nu sînt fericit.

— Ba da, răspunse regele Porus, pentru că văd că toți ai tăi te iubesc, de asemenea Oxatres, fratele lui Darius, Roxana, fiica lui și soția ta, împreună cu perșii, precum și eu împreună cu inzii mei.

— Mă iubiți voi, puternicii, fiindcă am păstrat rînduielile voastre. Aflu însă că la voi lumea e împărțită pe caste și sînt unii care, trăind foarte năpăstuiți, invidiază și pe tigrii ținuți în lanțuri.

— Nici sclavii voștri nu trăiesc mai bine.

— Gîndul meu e de a le aduce odată și odată izbăvirea.

— Dacă vei face asta acum, toți puternicii lumii, persani, greci, fenicieni, siculi, etiopieni, egipteni și ceilalți se vor uni, uitînd vrajbele, și te vor răsturna. Timpul nu e copt. Va veni ziua cînd se vor răzvrăti singuri. Cu ce vrei să ridici Alexandriile tale dacă n-ai robi ? Născocește ceva care să aibă puterea a cîtorva mii de brațe și să ridici într-o noapte zidurile unei cetăți, un Hercule cu sumedenie de mîini ca dumnezeii noștri indieni, și atunci poți da slobozenie sclavilor. Tu acuma îngenunchezi noroadele și dai foc cetăților cu o ceată de ostași, iar pe urmele tale biruitii deveniți sclavi ridică orașe și statui. Dacă n-ai avea sclavii, ai fi un ucigaș de rînd. Te-aș socoti mai tare decît Jupiter dacă ai fi în stare să ții fără lanțuri, în jurul tău, popoarele și fără să tragi vreo săgeată să umpli universul de lucruri măreție.

— Încerc să fac, pe cît îmi e cu putință, acest lucru.

— De aceea am și spus că ești un adevărat biruitor și ți-am făcut *proskinesis*.

Cuvintele regelui Porus m-au pus pe gînduri și au trezit în sufletul meu dorința de a mă face ilustru, mai ales prin fapte de construcție. Atunci am însărcinat pe arhitectul Hypatodor, care nu era altul decît maestrul Ioanide de azi, să ridice două orașe pe malurile fluviului Hydaspes. Pe unul l-am numit Nikeea, cetatea biruinței, iar pe celălalt Bukephela, după numele calului meu Bucephal, mort în vîrstă de treizeci de ani. L-am întrebat pe regele Porus dacă era nimerit să închin unui animal o cetate. Acesta mi-a răspuns că da, pentru cîteva motive, unul fiind că nu vedea prăpastie între animale și om, ba chiar i se părea că un animal folositor era mai vrednic de laudă decît un om rău. El însuși nu s-ar fi dat înapoi să facă același lucru pentru elefantul său, care în lupta cu macedonenii mei îi lovise cu trompa, apărîndu-l. Afară de asta, în animale pot să sălășluiască sufletele unor oameni. Bucephal înfățișa una dintre cele mai mari virtuți, credința față de stăpîn, și înălțîndu-i o cetate nu făceam, de fapt, altceva decît să pun în vederea oamenilor o frumusețe morală. Deci am ridicat orașul în cinstea credinciosului meu cal și i-am făcut un mormînt vrednic de al lui Mausoleu. Arhitectul meu, Hypatodor, avea un cîine la care ținea grozav și care s-ar fi aruncat în foc pentru stăpînul său. Amintindu-mi ca prin vis de el, am propus maestrului Ioanide să clădească un oraș ori măcar un monument cîinelui său Stolz și să-i pună numele de Stolzia. Maestrul Ioanide mi-a răspuns că Stolz al său este într-adevăr un geniu, însă dacă ar face un astfel de gest, ar da un exemplu rău maniacilor, de felul doamnei Vasilevs-Lascaris, ai cărei cîini erau departe de a simboliza vreo virtute umană. Ne-am lăsat cu flota pe fluviile Akesines și Indus, întemeind încă două Alexandrii. De la Pattala, în delta Indului, am pornit înspre Persepolis și Suza, pe uscat, trecînd prin țara numită Gedrosia, azi Belucistan. Pe Nearhos, numindu-l comandant peste o mare flotă, l-am mînat să cerceteze coastele Asiei dinspre mare, de la Indus pînă la gura Eufratului, din Golful Persic, unde întemeiasem o altă Alexandrie. În chipul acesta, îmi ziceam, viitorul mă va cunoaște nu numai

prin isprăvile militare, ci și prin descoperirea științifică a unei lumi puțin cunoscute de către greci.[1]

Nearh mi-a povestit lucrurile neobișnuite pe care le-a văzut: niște stridii mari cît un scut, oameni cu unghii lungi cu care tăiau cărnurile și despicau lemnele mai afinate, țara ichtiofagilor, unde oile miroseau a pește, cinau peștii, și din făina lor plămădeau pîine. Văzură furtuni pe mare pricinuite de mari balene, care plesneau din coșt și zvîrleau apă pe gaura de deasupra capului, încît crezură că țîșnesc izvoare din mijlocul mării, case făcute din oase de balenă și altele. Din cele-mi spunea el, am înțeles că multe știri despre aceste locuri răspîndite printre greci erau basme curate. De asemenea, ne-am dat seama că oamenii nu erau așa de barbari cum ne închipuiam noi. În India, mai ales, eu însumi văzusem că toate artele înfloreau, iar în ce privește filozofia și morala pot să spun că ei ne întreceau în multe privințe. Mai presus de toate vedeam că aceste popoare erau pașnice și se uitau la noi mirate că am năvălit în țările lor fără vreo pricină serioasă, întrucît ne-ar fi dăruit cu plăcere tot ceea ce noi socoteam că trebuie jefuit. Dacă Darius și regele Porus ieșeau la război cu atîta alai, în care poleite, cu suite lungi de muzicanți și fete, asta se explică și prin aceea că nu credeau că merg la un măcel adevărat. Războiul era pentru ei mai mult o ceremonie, o întrecere făloasă de alaiuri. Cînd Darius apărea sus pe tronul lui pus pe roate, regii mai mici se întindeau pe pîntece înaintea lui, îi ofereau daruri și-l pofteau în palatul lor. După întrecere, Darius, recunoscut drept soare, întărea pe tron pe cel prosternat și pleca mai departe. Eu i-am speriat, omorînd fără milă, la început, dînd foc

[1] Din nefericire, memoriul de călătorie al lui Nearhos n-a rămas decît prin citate în cartea intitulată *Indiké* din istoria expedițiilor mele de Arrianus (Arriani *historia expedit. Alexandri magni*, gr. et. lat. edit. Jac. Gronovii, Lugd. Batavorum, 1704, in-fol zisă și *Anabasis*, dăruită de mine Palatului Cultural). Am vrut să fac o ediție a acestei opere inclusiv *Indiké* editată insuficient de asociația Guillaume Budé, dar răposatul ministru Pomponescu mi-a declarat că Bukephela nu prezenta nici un interes, trebuind fonduri pentru catedrala neamului, uite, mă jur.

cetăților, pădurilor, recoltelor, făcînd pagube fără rost și trăgînd după mine, în lanțuri, șiruri de satrapi, fii și fiice de regi. De aceea mă socoteau, în sinea lor, cel mai barbar dintre barbari și se supuneau, cu gîndul de a mă domoli. Pe încetul, izbutiră să mă facă să prind gustul luxului, băuturii și să capăt patima femeilor. Totuși, de aș mai fi trăit, aș fi folosit și eu, mai pe larg, învățătura scoasă de la ei, că prin pace și prietenie agonisești mai mult decît prin asprime.

Întorcîndu-mă la Babylon, mă pusei pe petreceri, poftind în palatul meu pe cei mai străluciți bărbați ai Asiei. Mă apucase un dor nebun de Thalestris, cea cu trup zvelt, voinic și cu pulpele băiețești. Am trimis soli la Istru s-o caute, și, în așteptare, beam pînă ce-mi pierdeam simțirile. Rămăsesem cu o durere între coaste de cînd mă scăldasem în apa cea înghețată, și din cînd în cînd aveam călduri. Beam pe nerăsuflate pînă la douăzeci de cupe mari de vin. Plutarh a încercat să tăgăduiască această patimă a mea, însă Bayle, în al său *Dictionnaire historique et critique* (Rotterdam, 1715, v. 4, p. 871), susține contrariul. În orice caz, fiind get prin tată, obișnuit a bea vin, nu din pricina aceasta am murit. De dorul Thalestridei ascultam toată ziua, cu ulciorul de vin alături, sute de papagali ce fusese învățați a țipa: „Alexandros ke Thalestris". Într-o zi de iunie, după ce am băut la un festin dat de mine în cinstea lui Nearh, am primit să merg la o petrecere la palatul lui Medius. Aici, luîndu-mă la întrecere cu alții, am cerut o cupă herculeană, născocită de beoțieni, adîncă precum un hîrdău. Și Seneca crede că aceasta m-a dat gata: *„intemperantia bibendi et ille Herculaneus ac fatalis scyphus condidit"* (*L. Annaei Senecae opera* a Justo Lipsio emendata et scholiis illustrata. Antverpiae, 1652, p. 548). Este drept că, blestemat parcă de beoțieni, a căror Theba o nimicisem prin foc, îndată ce sorbii pînă la fund această grozavă cupă, am căzut leșinat sub masă. Toți, fiind beți, au uitat de mine, iar eu, cu desăvîrșire gol, stînd pe lespezile de marmură, am fost cuprins de răceala nopții, căci la Babylon ziua era caldă, însă nopțile adesea răcoroase. Doctorul, numit Euriphon, m-a pus într-o baie rece, îndată ce am fost dus acasă. El pretindea, după Pindar, că „cea mai bună e apa" și o socotea o doctorie universală. Apoi zicea că nimic nu biruie mai bine vinul decît apa și că, în fine, căldura băuturii trebuie combătută cu un element rece. În apă, m-a apucat o scuturătură asemenea aceleia din Asia, și, puțin după aceea, m-au năpădit niște fierbințeli mari, cu durere în piept și greutate la răsuflare. Euriphon mă așeza mereu în baie, dimineața și seara, lăsîndu-mă chiar să dorm în ea și făcîndu-mi-o caldă sau rece, după cum mă lua cu frig ori cu fierbințeală. Căldurile sporiră, începui să aiurez și să mă înec la răsuflare. Soldații strigară să mă vadă, trecură pe dinaintea patului meu, însă eu nu-i vedeam, ci, horcăind, murmurai într-una: „Thalestris". Așa am murit, cu zile, de pneumonie, iar nu de otravă sau de anume apă corozivă din fîntîna Styx, cum susțin unii istorici, la 28 ale lunii Daisios. Mort, eram rumen la față. Preoți egipteni și chaldeeni îmi scoseră măruntaiele, mă îmbălsămară cu miresme și mă impregnară cu un bitum, care îmi făcu carnea parfumată, neagră și incoruptibilă ca a vaniliei, și mă așezară pe un tron de aur cu diademă pe cap și sceptru în mînă, toate bătute cu pietre prețioase. Mai tîrziu, lungit într-un sicriu de aur, cu figura mea imprimată pe el, în dreptul capului, și vîrît într-un alt sicriu de cristal gros, am fost dus la Alexandria Egiptului. Acolo am stat cîteva veacuri pînă cînd soldații romani sparseră racla de sticlă și furară sicriul de aur. Trupul meu îl aruncară în drum, de unde iubitorii de relicve rupseră bucăți și le vîndură. Într-o vreme, existau în toată Europa, Africa și Asia atîtea moaște din mine, încît s-ar fi putut face cu ele o sută de Alexandri. Numai degete erau vreo mie.

Aceasta este, tovarăși, pe scurt, istoria adevărată a vieții mele. Am nutrit gînduri grandioase și am făcut greșeli mari, dar toată omenirea recunoaște că am fost un om aproape divin. Azi, cu mintea pe care am căpătat-o, trecînd prin diferite ipostaze și mai ales prin ultima, sub numele de Bonifaciu Hagienus, orientalist, îmi dau seama

că, luînd-o de la capăt, n-aș mai urmări ambiții deșarte și m-aș dedica operei de ridicare a popoarelor din Asia și de pretutindeni, de sfărîmare a celor din urmă lanțuri, fie ele și de aur. De aceea, dacă mi-ați încredința din nou această nobilă sarcină, m-aș obliga, uite, mă jur, să dau foc lumii celei vechi și să clădesc o lume nouă.»

XXX

După ce fu scos afară din pădure de tăietorii forestieri și căpătă ceva de mîncare, Filip o apucă la vale, pe drumul de lîngă apa clocotitoare. Mînăstirea Horezu era în această regiune, nu știa bine unde. Întîlni un fel de faeton negru, cu roți ușoare, tras de un singur cal alb. În el se aflau două călugărițe, una foarte tînără, care mîna calul, și alta ceva mai în vîrstă. Filip le salută și întrebă unde se găsea Horezu.

— Ai vreo treabă acolo ? îl descusu maica mai vîrstnică.

Băiatul se codi să răspundă.

— Sînt stareța mînăstirii ! zise maica. Spune-mi ce vrei, poate te lămuresc.

— Mă numesc Filip Hangerliu ! se recomandă Filip.

Stareța tresări, maica tînără, care era Asinefta, sări sprintenă jos și îndreptă hamurile calului.

— Ești fiul doamnei prințese ?

— Da, răspunse Filip, fiul adoptiv. Aș dori s-o văd înainte de a merge la București.

— Maica Maximila nu mai primește pe nimeni, zise stareța. Totuși, știu eu ? Poate vrea să-ți spună ceva.

Bancheta faetonului era destul de lată, stareța se trase mai la o parte, Asinefta la fel, și astfel Filip se așeză la mijloc, între cele două călugărițe.

— Hi, căluțule ! porunci Asinefta, cu glas argintiu.

Merseră înspre deal, cu urcușuri și coborîșuri, trecură un podeț, ale cărui grinzi se clătinau, în fine, intrară pe poarta exterioară a mînăstirii și se opriră în fața grajdurilor pe un tăpșan încă acoperit de o iarbă puțin gălbejită. Calul trăgea însă spre o fîntînă de zid apropiată. Era pe înserat. Stareța stătu cîtăva vreme pe gînduri, se întîlni cu altă maică în fața administrației, vorbi cu ea în șoaptă și apoi veni spre Filip.

— Maica Maximila se culcă devreme astă-seară, în nici un caz n-o să te primească. Îți punem un pat sus, la administrație, îți aducem de mîncare, și mîine dimineața vom vedea. Dacă vrei, poți să te plimbli prin fața mînăstirii pînă nu se închide poarta, sau colo, devale, spre rîu.

Filip, părăsit de stareță, se așeză pe o buturugă, lîngă gardul grădinii. O clocotire îndepărtată se auzea undeva, îndărăt. Toaca începu să bată de vecernie. O maică bătrînă, care era Stratonica, veni către Filip.

— Uite acum, zise ea, îți aduc de mîncare. Hai să-ți arăt unde ai să dormi.

Nu-l duse sus, cum fusese vorba, ci jos, într-o odaie mare, văruită și cu sobă albă de zid. Aci erau două paturi în care, se vede, dormeau maici. Stratonica făcu semn altei maici tinere, ce dusese calul la grajd, și amîndouă scoase din odaie un pat ca o năsălie și-l transportară într-o odaie învecinată. Odaia se sprijinea pe zidul exterior în care era tăiată o fereastră. Glaful acesteia era de o grosime grozavă. Stratonica veni și cu o lampă de petrol. Apoi plecă. Peste o jumătate de ceas, o altă călugăriță tînără, cu gene lungi, intră cu o tavă pe care se afla o mare bucată de mămăligă fierbinte, o farfurie cu o ciorbă verzuie și o grămadă bună de brînză de burduf. Maica ridică sprîncenele, punînd tava pe glaful ferestrei, ce slujea și de masă, apoi speriată, și roșind ca o piersică, lăsă iarăși în jos lungile și stufoasele ei gene. Înfometat, Filip mîncă, apoi se întinse pe pat, îmbrăcat, și adormi. Abia tîrziu de tot se deșteptă și văzu că lampa e aprinsă. Era o liniște deplină, luna bătea în livezi. Suflă în lampă, se dezbrăcă și se culcă din nou.

A doua zi, ieșind afară, văzu iarăși faetonul pe pajiștea de iarbă înghețată și calul alb, dus de căpăstru, de maica de la grajd. Stratonica îi aduse personal lapte.

— Are să vină și maica stareță îndată ! notifică ea.

Stareța veni într-adevăr nu mult după aceea. Părea stînjenită.

— Maica Maximila, spuse, te roagă să nu te superi că nu te poate primi. Se socotește ieșită din rîndul lumii și nu mai vrea să vadă pe nimeni. Îți urează izbîndă în viață și-ți recomandă să mergi la prințesa Șerica Băleanu, care are să-ți spună mai multe. Acum unde te duci ?

— La București ! răspunse Filip, foarte contrariat.

— Atunci, maica Stratonica te ia cu faetonul și te lasă la Rîmnicul-Vîlcea, în gară. Iată aici : maica Maximila îți dă trei sute de lei să ai de drum.

Filip luă hîrtiile în mînă, le învîrti, apoi le băgă în buzunar. N-avea obiceiul să contrazică și, într-un fel, era și mulțumit că prințesa îi dădea slobozenie. Se lăsă condus de Stratonica pînă la Rîmnicul-Vîlcea, de unde luă trenul pentru București. Ajuns în capitală, rătăci cîtăva vreme, meditînd la cine să se ducă întîi, în fine, se sui la locuința Șerichii Băleanu, la sediul cabinetului numismatic, care se afla într-o vilă ce aparținuse unui personaj de la curte. Șerica cu Antoine, căpătase de la Gaittany o singură cameră spațioasă, cu priveliște superbă spre lacurile dominate de profilul Palatului Cultural. Șerica primi pe Filip cu cordialitate afectată.

— Prințesa Hangerliu ne-a făcut onoarea să ne încredințeze misiunea de a te ajuta din toate punctele de vedere cîtă vreme vei socoti că ai nevoie de o asemenea călăuză. Deocamdată, imediat, cred că se pune problema la cine vei locui. Cum vezi, prințul și cu mine nu posedăm decît o singură cameră. Mareșalul te va găzdui jos la el, pînă ce te vei decide. Mareșalul știe că ai venit ?

— Nu, mărturisi Filip, nu l-am întîlnit.

Șerica merse la telefon.

— Am să-ți fac o bucurie, vorbi ea mareșalului, strecurat și el la demisol în calitate de curier, Filip este la noi. Poți să-l...

În receptor se auzeau pocnituri așa de violente, încît se ghicea că mareșalul era în plină explozie verbală.

— Mareșalul, comunică Șerica lui Filip, te așteaptă jos. Spune-mi, ce carieră ai hotărît să îmbrățișezi ?

— Vreau să intru într-o fabrică ! zise hotărît și sumbru Filip.

Șerica îl privi cam dezamăgită și tristă.

— Dacă asta e dorința dumitale, nu ne vom împotrivi. Și Matei-Radu e uvrier, totul e a păstra structura sufletească.

— Vreau să muncesc ! insistă Filip.

Și, sărutînd mîna Șerichii, se retrase, coborînd la mareșal.

Filip locui vreo două zile la Leon Cornescu, apoi declară că vorbise cu Matei Basarab să intre ucenic la uzinele unde lucra acesta.

— Dacă asta e dorința dumitale... zise și mareșalul, fără convingere.

De fapt, acordeonistul promisese să-l prezinte directorului și să se consulte cu acesta în privința lui. La șapte dimineața păși în fabrica de autobuze, care pentru Filip fu o priveliște miraculoasă. Își închipuia, infantil într-asta, că locomotivele, automobilele se nasc gata încheiate, însă mici ca niște jucării, și că apoi cresc pînă la dimensiunile normale. Trecură pe lîngă tot soiul de mașini, unele de aspect terific, ghilotine de tăiat tablă, mașini de tăiat și îndoit, care întorceau ca pe niște cocoșei de hîrtie opt plăci de fier dintr-o dată. Un tinichigiu învîrtea pe un soclu concav de fier, în care izbea un ciocan de asemeni concav, o foaie de tablă, pînă ce aceasta devenea curbă și se prefăcea într-o cupolă. Intrară într-o hală imensă. Două șiruri de autobuze erau așezate în așa chip, încît aveai impresia că se figurase fazele de descompunere ale unei astfel de mașini. Cea dintîi era vopsită cu un grund, tapisată, pusă pe roate, iar motorul i se vedea nou în pîntecele încă neînchis. Un sticlar îi potrivea un enorm cristalin curbat. Gîngania putea să iasă după aceea pe poarta atelierului. Alta lîngă ea era fără ochi de cristal, cu pereții de tablă încă negri, smolită pe dinăuntru, căptușită doar cu covoare de cauciuc. Mai departe, autobuzul lipsit de geamuri și de batantele ușii părea o piesă de fierărie. În fine, putrefacția lua proporții, spinarea dis-

părea, rămînea doar un schelet pe șasiu și roate, apoi se vedeau numai coaste aruncate la pămînt. Urmăriseră invers procesul de asamblare. Merseră la vopsitorie, unde li se spuse că se afla directorul. Acolo, într-o încăpere mai mică, cuprinzînd totuși cîteva autobuze și unde mirosea a benzină cu o nuanță de eter, un coș grozav, un trombon cu multe brațe ca de arbore, sorbea otrava subtilă și o scotea afară. Vopsitorii șprițuiau autobuzele cu un pistol automat.

— Iată băiatul care ar vrea să intre ucenic ! prezentă Matei-Radu Basarab pe Filip directorului, în inspecție prin fabrică, salutînd foarte politicos, dar cu acea răceală distantă care indispunea pe toți lucrătorii.

— Îți place aici ? întrebă scrutător directorul.

— Îmi place ! răspunse Filip.

Directorul îl contemplă îndelung.

— Vezi ? observă el, plăcerea e una și aptitudinea, alta. Calea obișnuită este de a te înscrie la școala profesională metalurgică. Acum e cam tîrziu.

Și le făcu semn că vine împreună cu ei. În curte autobuzele, ieșite din atelier, erau încercate pe distanță de cîțiva metri.

— Gata ! striga un lucrător. Altul la rînd.

— E-n regulă ! se auzi atunci un glas cunoscut.

Filip tresări. Recunoscuse glasul lui Gaittany.

— S-ajute dumnezeu statului socialist să facă cît mai multe autobuze ca astea, care sînt o mîndrie pentru țara noastră.

Oamenii din curte rîseră cu toții de bizara urare. Filip simți însă un ac în inimă. Aruncă ochii și zări barba lui Leon Cornescu. Gaittany întîmpină pe Matei-Radu Basarab și pe Filip cu brațele deschise, după ce salută pe director.

— Palatul Cultural, strigă el, are neapărată nevoie de tînărul nostru, care e artist pianist.

— Clavecinist ! specifică mareșalul.

Gaittany agită degetele prin aer ca și purtîndu-le lin pe deasupra unei claviaturi.

— Se montează, explică el, o piesă în care un băiat din secolul XVIII cîntă la clavecin. Tînărul Filip Hangerliu este un clavecinist e-mi-nent, Palatul Cultural îl angajează.

— Vreau să muncesc ! protestă îmbufnat Filip.

— A cînta la clavecin nu e a munci ? se miră mareșalul. Artiștii nu sînt muncitori ?

— Tinere, vorbi directorul, din moment ce au trebuință în altă parte de meșteșugul dumitale, e bine să muncești acolo unde ești chemat.

Și, salutînd cu mîna pe toți din curte, se îndepărtă spre alte ateliere.

Gaittany și mareșalul împinseră repede în somptuoasa limuzină pe Filip, care, foarte întunecat, privi cu jale spre fabrică.

Puține zile după acest eveniment, într-o duminică friguroasă dar cu soare, cîțiva oameni strînși pe marginea lacului Florească făceau semne cu brațele înspre mijlocul apei, unde un cap apărea și dispărea.

— Se-neacă ! strigă o femeie, vrea să se omoare.

Atunci doi bărbați, unul mai voinic și altul cu aer de student, sosiră în grabă.

— Unde este ? întrebară ei.

— Acolo, în mijloc. Se-neacă ! țipa femeia. Scăpați-l !

— N-avea grijă, o liniști Leu, îl scoatem noi de acolo !

Și amîndoi se dezbrăcară fără codire și o luară voinicește spre mijlocul lacului. Abia acolo recunoscură pe Filip, dar nu ziseră nimic.

— Ferește-te să nu te apuce cu mîinile ! sfătui nea Vasile pe Leu, dă-i brînci înainte, că-l păzesc eu să nu cadă la fund.

Încetul cu încetul, Filip fu apropiat de mal, apoi văzînd că nu e nici un chip să se înece, începu să înoate singur și ieși afară din apă.

— Uite hainele ! îi făcu semn femeia. De ce ai vrut să mori ?

— Nu mă lasă să muncesc, bolborosi băiatul.

— Cine ? se miră femeia.

Filip arătă posac cu mîna în depărtări și șopti sibilin cu gîndul la tagma aristocratică :

— Fi...

— Nu credeam că am să mă scald azi în lac pe vreme de iarnă ! observă cu humor nea Vasile cînd ajunse la mal.

Ioanide, cu totul ignorant în materie industrială, vizită și el, invitat de lucrători și însoțit de Dragavei, un mare combinat metalurgic, cu ateliere noi proiectate de el.

— Stau aproape numai în mijlocul celor care așază cărămidă peste cărămidă și piatră peste piatră. Cu toate astea era noastră e a fierului. Cimentul nu poate zbura prin aer, oțelul da.

Intrară pe ușile de fier ale unui atelier de turnătorie într-o hală lungă și vastă, în lungul și în latul căreia macarale sfîrșind cu belciuge monstruoase alunecau duse pe podul rulant longitudinal și de «pisică» lateral.

— Casa nu merge și nu plutește, observă arhitectul, locomotiva alunecă, vaporul spintecă apa.

— Ce iese din foc e mai sprinten ! se auzi un glas.

Ioanide văzu lîngă el un tînăr cu înfățișare de lucrător.

— Îți prezint, zise Dragavei către arhitect, pe tovarășul inginer Manole, directorul, fost lucrător strungar în această uzină.

— Am urmat Institutul politehnic ! adăugă inginerul.

— Se simte dogoare, dar nu zăresc focul.

— E mai ales aici ! zîmbi tînărul, punînd mîna patetic în dreptul inimii.

Fie că Ioanide vedea totul teatral și solemn, fie că muncitorii, și îndeosebi tinerii, se aflau încă în faza entuziasmului verbal și gesticular, dialogurile decurseseră în acest stil.

Flăcări și vibrațiuni ale aerului, în cîteva puncte, trădau locuri de combustiune. Un morman de lingouri de fier, ca niște batoane de ciocolată, așteptau să fie laminate, prefăcute în tablă ori sîrmă. O oală în care ar fi putut fierbe un bou se clătină prinsă de belciug, și prin el, pe macaraua oscilînd lateral pe «pisică» se scutură, o porni fulgerător de-a lungul halei, o luă la stînga și se opri

undeva. Dragavei și Ioanide merseră spre cuptoarele de fontă. Ajunseră în fața a două simple tevi ca de orgă, retezate pe jumătate sus. Din unul, mai ales, ieșea o flăcăraie vijelioasă. Cavalul era încărcat mereu și ardea într-una. Cînd fiertura scădea, țîșnind afară, un mic ascensor vărsa sus fier. Cu o vargă de metal în mînă, un muncitor scormonea gaura de deasupra jgheabului cubiloului, astupată cu un dop de pămînt și obturată de fonta răcită. Fierul ieșea înroșit și îndoit din bortă, muncitorul îl îndrepta cu ciocanul.

— Temperatura este de 1350 grade, se simte dator să lămurească alt tînăr simpatic, cu șorț ca de lucrător.

— Tovarășul inginer Moldovanu, îl prezentă directorul, ieșit tot dintre muncitori.

— Fost topitor ! rîse cordial inginerul.

În sfîrșit, un rotocol de pară începu să se contureze, orificiul se desfundă, scoase cîteva scîntei. Deodată, din gura rotundă a cuptorului, filfîi cîteva petale flăcăroase, apoi o vînă aurie, un vin de foc, țîșni în această pivniță a lui Auerbach, în care nimic nu era iluzie magică. O artificiție fantastică, o adevărată constelație de scîntei mari și mici se aprindeau și se stingeau în jurul fîntînii de metal topit. Astfel cascadele răspîndesc în juru-le o pulbere de stropi, însă aci cascada era incandescentă, și stropii, puzderie de aștri. Ioanide își aduse aminte de jocurile lui de apă.

— La început a fost focul ! zise inginerul. Materia zvîcnește întîi prin combustiune.

Oala se umplu de un lichid luminos, răspînditor de scîntei. Pe măsură ce se ridica în recipient, fonta arzătoare făcea spume mari, cu luciri de cositor.

Priviră alt cuptor, electric, un cazan mare, circular, înalt cît un templu al Vestei, deasupra căruia zbucneau flăcări. Capacul cuptorului era ridicat și înăuntru se zărea o pălălaie indescriptibilă. Topitorul, prăjit la față din cauza parei și plin de funingine, umbla cu un linguroi semisferoidal, vrednic de Poliphem. Ioanide și Dragavei își puseră ochelari violacei ca să poată discerne lichidul. Era o fiertură clocotitoare și fluidă ca zeama fierbinte

de dulceață. Cu linguroiul, topitorul lua, din cînd în cînd, probe, să vadă cum se leagă, stingîndu-le cu apă dintr-un rezervor de fier. În lingură, proba era o fîntînă arteziană de scîntei, cu grații de crizantemă creață, pe pămînt părea o mică băltoacă de foc, apoi devenea roșie și de forma unei turte, pe urmă se închidea ca cositorul. Topitorul o sparse. La cuptoarele Siemens-Martin un topitor mînuia un linguroi cît un ceaun potrivit, scotea cu el supă de foc curat, care împroșca un roi de scîntei mărunte ca un piper de aur pisat. Cei doi se opriră puțin în fața unui cuptor de recoacere : un mic dom cu cupolă, înfășurat în tuburi metalice, prin care veneau gazele naturale, și cu o găurică prin care se vedea o pară înfricoșătoare.

— Seamănă, observă arhitectul, cu mormîntul lui Teodoric.

În turnătoria de oțel dădură de două cuptoare basculante, ce puteau fi răsturnate mecanic. Erau niște tingiri colosale, cu jgheab. De asemenea, oala de pe scripete era mai pîntecoasă. Pe bortă curgea, cînd cei doi ajunseră în dreptul ei, o zeamă de foc cu o scînteiere mai puțin împroșcată decît a fontei.

Un tînăr ținu foarte mult să arate lui Ioanide laboratorul de metalurgie al cărui șef era și în care se făceau probele fizice și chimice ale fierturilor din cuptoare. Îl puse pe arhitect să privească printr-un microscop o bucată de fier polisat, luminat astfel încît să i se vadă structura. Acesta văzu un desen persan, o inflorescență ca de alge plutind în apă.

— Fierul, mai negru decît Saturn, mărturisi Ioanide, conține în el paradisuri.

Atelierul de forjă era o adevărată făurărie a lui Vulcan. Oamenii erau spoiți pe față cu negru, îmbrobonați de sudoare. Cuptoarele scoteau limbi mari de foc. Aci nu erau poduri rulante, ci niște macarale circulare, ca în porturi. Un ciocan mare de trei tone, cu abur, pisa fierul înroșit, pe care, cu un clește, macaraua îl lua și îl arunca în cuptor. Între un alt cuptor și un ciocan cu abur, un ciocănar se juca cu un disc de pară. Îl trăgea din cuptor

cu un clește subțire și lung de vreo doi metri, îl punea sub ciocan, îl sucea, îl răsucea, apoi îl zvîrlea de la distanță, ca pe o minge, în prăpădul roșu.

Un om negru, înconjurat de cîțiva tineri funinginoși, arunca discurile incandescente cu iuțeală, toți păreau grăbiți și încordați. Căpetenia ciocănarilor rîse cu înțeles la Dragavei și Ioanide. Între cuptorul și ciocanul cel mare, altă căpetenie neagră, cu ochi plini de rîs, înconjurat de alți ciocănari, arunca și el în ciocan roate de fier și le întorcea pe toate părțile.

— Sîntem în întrecere, tovarășe Dragavei, îi lămuriră aproape simultan cele două căpetenii.

— Am lucrat și eu odată aici ! destăinui Dragavei arhitectului. Pe atunci n-aveam pentru cine și pentru ce să ne luăm la întrecere. Patronul uita să ne și plătească.

Trecînd astfel din atelier în atelier, Ioanide strînse mîna la mulți metalurgiști, care, aflînd cine era, se apropiau prietenoși de el.

— Al nostru sînteți acum, tovarășe arhitect, îl întîmpină unul din ei. Mulți dintre noi locuim în cartierul ridicat după planurile dumneavoastră. Să veniți să ne vedeți și acolo.

Într-o dimineață de aprilie, Ioanide, Dragavei, cu o ceată de tineri arhitecți și de muncitori, se plimbau pe străzile altădată pustii din preajma străzii Rahmaninov. Trecură prin trei piețe vaste, prin ilimitate curți interioare, ce dădeau clădirilor perspective de viziuni arhitecturale de Renaștere. Echipe de bărbați și femei plantau arbuști și răsădeau flori. Se opriră puțin înaintea colonadei unui mare teatru în stil neoclasic. Pe urmă o luară de-a lungul magazinelor. În vitrina unei librării era expus un volum de artă cu titlul *Proiecte pentru un oraș socialist*. Autorul, al cărui portret se vedea pe copertă, era Ioanide. Acesta întoarse spatele modest și contemplă fîntînile în șir indefinit, care susurau în partea mediană a latului bulevard. Din cauza vîntului, pulberi de apă îi stropiră pe toți pe obraji. Ieșiră apoi înspre lac, pe marginea căruia se proiecta mirific, în aer și în apă, Palatul Cultural, pe care soarele, bătînd în sutele de ferestre, îl presăra cu diamante.

— E opera dumneavoastră, tovarășe arhitect, rupse tăcerea Dragavei. Puteți fi mîndru.

— Tot ce construim azi, zise simplu Ioanide, e opera noastră, a tuturor.

În aceeași zi, Gaittany, întîlnindu-se cu arhitectul, îl informă cu mîinile ridicate spre cer :

— Domnule, a murit Hagienuș. Se credea acum pasărea Phoenix. Nenorocitul și-a dat foc cu alcool. Mă întreb de ce ?
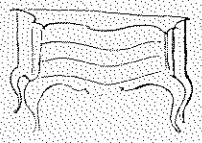
— Ca să renască din propria lui cenușă.